

John Carter Brown
Library
Brown University

C. V. Dalen Junior Sculp.
QVA PATET ORBIS.

IOHANNES MAURITIUS
PRINCEPS NASSAVIÆ, COMES CATTI-
MELIBOCI, VIANDÆ AC DECIÆ, DOMIN,
IN BEILSTEIN. ORDINIS S.TI IOHANN.
HIEROSOLIMITANI PER MARCHIAM,
SAXON; POMERAN. ET VANDALIĀ MA-
GISTER. DUCAT. CLIVIÆ, PRINCIPAT,
MINDENSIS ET COMITAT.M MARKÆ
ET RAVENSBERGÆ GUBERNATOR. &c.

RES
BRASILIÆ
IMPERANTE
ILLUSTRIS.mo D.
I. MAURITIO
Naſſoviæ etc Principe.
per C. BARLEUM.
Accedit
G. Piſonis Tractatus
de Aere Aquis et Locis.
Cum S.C.M. Privilegio.
CLIVIS,
Apud Tobiam Silberling.
CMD

[illegible]

CASPARIS BARLÆI,

RERUM PER OCTENNIUM IN BRASILIA Et alibi geſtarum,

Sub Præfectura Illuſtriſſimi COMITIS

MAURITII

NASSAVIÆ &c. COMITIS,

HISTORIA.

Editio ſecunda.

Cui acceſſerunt

GULIELMI PISONIS MEDICI AMSTELÆDAMENSIS

TRACTATUS

1. De Aeribus, aquis & locis in Braſilia.
2. De Arundine ſaccharifera.
3. De Melle ſilveſtri.
4. De Radice altili Mandihoca.

Cum Grat. & Pvivil. Sac. Cæſar. Majeſt.

LIVIS, ex Officinâ TOBIÆ Silberling/
M. DC. LX.

ILLVSTRISSIMO
COMITI
I. MAURITIO,
NASSOVIÆ &c. COMITI,
BRASILIÆ BELGICÆ
NVPER SVPREMO
GVBERNATORI, &c.

BRasiliam, imperio tuo armiſque fulgidam, tibi offero, Comes Illuſtriſſime. Si loqui illa poſſet & tecum paciſci, traderet ſeipſam Tibi. qui inſigni fortitudine aſſeruiſti & auxiſti Belgicam; & Martis tui famâ metuque impleſti Hispanicam, alterius vindex, alterius terror, utriuſque admiratio. Quod non poteſt vel hæc vel illa, faciam pro utraque, ea Narratione, quæ nec autorem ſuis factis, nec facta autori ſubducet. Quotquot Veterum res ſeculo dignas poſteris tradidere, priſci Orbis terminos non egrediuntur. Nos audaces tecum egredimur, in illum Orbem delati, quem toto ſemotum Oceano ſepoſuiſſe vi-

)(3 detur

detur & abdidiſſe Natura, in tuos honores & Naſſavicæ domus gloriam. Romanis Græciſque ſcriptoribus Athenæ, Lacedæmon, Carthago, Roma, Latium, Galliæ, Germaniaque utramque paginam faciunt. Nobis Olinda, Pernambucum, Mauritiopolis, Tamarica, Parayba, Loanda, Mina, Maragnana, ignota priſcis vocabula. Tunc belli partes fuere Aſſyrius, Perſa, Grajus, Macedo, Italus, Pœnus, Allobrox, Cheruſcus. Nunc Tapujæ, Mariquites, Petivares, Caribes, Chilenſes, Peruenſes. Nec diverſis hic gentibus ſolùm, ſed commiſſis inter ſe Orbibus pugnatur. Olim Rhenus, Iſter, Rhodanus, Indus, Ganges magnarum rerum teſtes fuere. Nunc Maragnonus, Platenſis, Ianuarius, Afogadorum, Portus Calvi, Capivaribi & Biberibi flumina. Nulli Polybio noti Mulatæ, nulli Livio Patagones, nulli Tacito Angolenſes, Floro Mamolucchi, Suetonio aut Juſtino Nigritæ. at hæc noſtra nomina ſunt. Iſtis ſcriptorib⁹ in bellum ibat veſtit⁹ miles aut cataphractus. mei quoq; bellatores nudi illi gæſis, parmâ, ſariſſis, bipennibus, falcatis curribus, inter meos arcu clavaque terribiles. illi Poliorceticis machiniſq; ad oppugnandum & repugnan-

gnan-

gnandum violenti. hi, cum ſoli pugnant, talium inopes. Tunc Romanus Luſitanum vicit. Nunc Romanorum fratres & ſocii. ille ad Tagum. hi Oceanum ultrà. Quæcunque mihi ſcribenti ſe offerunt, nova ſunt, ſidere, ſolo, populis, moribus, victu, armis. Barbaries ferrum acuit in gentem diſciplinæ & ſancti moris capacem. hæc in efferos movit, qui humanitatem non exuere ſolum, ſed & cum ipſa humanitate hominem devorare palmarium putant. Tanto major virtus tua, quanto à virtutis ſede & domicilio abiviſti longius. ubi lenis fuiſti inter duros, urbanus inter agreſtes, inter cruentos manſuetus, inter veræ pietatis neſcios, pius. Quod dudum feceras domi, factum à te foris. nempe ut arma commodares Libertati & Religioni, Patriæ & Eccleſiæ, hominum ſaluti & mercantium cupiditati. utrumque Fœderatorum gloriæ. Præſtitiſti te militem adverſus Hiſpanorum fortiſſimos, Banjolam, Torrenſem, Barbalionem, Menezam, ſurgentia in Occaſu lumina. nec militiam à legibus, à diſciplina, ab ordine abſolviſti. verùm majorum tuorum exemplis intrà recti terminos acriter retinuiſti. Eras in tenebrarum regno

Phoſphorus, inter peregrinos & alienigenas tribulis, inter avios dux, inter diverſiſſimas gentes idem omnibus Imperator. Cum Marte, qui domaret terras, traduxiſti Chriſtum, qui domaret animos, & inter tot victorias, quas meditabaris, etiam illa fuit, quam reportaſti de erroribus. Illud belli tui & militiæ erectioris grande documentum, quod inter tot Naſſovios, quos in hoſtem armavit domi ſua virtus, inter tot conſanguineos, Europæis bellis conſpicuos, fiduciam primus ſumſeris trans maria bellum tranſportandi & in ſuo hoſtem regno adoriundi. Nimirum hæc à veteribus hauſiſti conſilia, à Romanis adverſus Macedonas, ab Annibale & Antiocho adverſus Romanos. qui nihil ſe memoratu dignum geſturos arbitrabantur. niſi vim belli aliò transferrent. Vtique magni Duces anguſtiis domeſticis circumſepti, laxius virtutis meritique ſpatium foris quæſivere. Horum exemplo is fuiſti in Novo orbe, qui in Galliis fuit Metellus, in Africa Marius, in Germania Druſus, in Pannonia Trajanus. ut ſicuti hi trophæa exterorum ſuis inſcripſere columnis, tu eorundem animis chartiſque Belgarum inſcriberes. Appellatio-

nes

nes & nomina gentis tuæ dudum acceperant Americani, Naſſoviorum neminem. ut non aliorum narrationibus notus Braſiliæ habearis, ſed proprio vultu & Marte. Vbi Arces ipſe & urbes condidiſti, ubi hoſtiles viciſti, Mauritii nomen iiſdem inſcripſiſti, & AMERICANI, inter tot Domus tuæ Heröas, cognomen ſolus meruiſti. Inter bella, adventante potentiſſima Hiſpanorum claſſe, ædificaviſti. ne videreris hoſtium metu temerè abiturus aut de Republica deſperaſſe, ut cum Friburgum & Boaviſtam intuebuntur Anthropophagi, Naſſovicæ magnificentiæ & illuſtris præſentiæ domicilium agnoſcerent. Induſtriam tuam loquentur ducti per flumina ad ſtuporem Pontes in uſum & ſecuritatem publicam. Militarem fortitudinem Portus Calvus, Siara, littora Tamaricæ, Paraybæ, Fluminis Grandis, in Afris Æthiopum, in Maragnanâ Luſitanorum, cuncta navalium aut terreſtrium ſub Te præliorum conſcia, prædicabunt. At piæ & circumſpectæ moderationis teſtes erunt diſcordes fide & cultu populi. Æquitatem laudabunt vicinarum in hoſtico urbium & provinciarum Rectores, clementiam & huma-

nitatem Barbari. Cum poſt ſecula aliquot indigenæ, Luſitanus Barbaruſque, Sigillorum tuorum inſignia per Præfecturas omnes conſpicient, agnoſcent Naſſovicam fidem; cum aucta & dilatata per te imperia, memorabunt Ducis potentiam, prudentiam, felicitatem; cum in deſertis Copaobæ ſuſpenſa ad cippos & lapides Societatis monumenta adſpectabit viator, exteri Rectoris indefeſſa ſtudia, & gentis, per avia lucri cupidine digreſſæ, motus mirabitur. At cum pudere ſe inter noſtros & veſtitam incedere intuebitur Barbaries, Europæorum tuorum honeſtati imputabit priſci pudoris velamenta. Ipſa Olinda, civitas & nomine & vultu olim pulcherrima, nunc ruderibus deformis, in maxima ſua clade illud admixtum gratulationis habuit, quod cum ſibi incolumi ſtare non licuerit, utpote aliorum victoriis perditæ; tua commiſeratione leniter fuerit habita. qui lugubrem caſum ſæpè intuitus, tantæ urbis fatis indoluiſti. Proponatur in conſpicuo ruentis Olindæ facies & ſurgentis in laudes tuas MAURITIÆ. non dubitabunt homines, utro ſpectaculo magis delectentur. Nam ſi flebile eſt in ſacros penates exercere arma, jucun-

cundum profectò & laudabile ſit oportet, Deo delubra, civibus domos condidiſſe. prius, ut in Creatorem ipſum, poſterius, ut in homines, hoc eſt ipſius Dei imaginem, amor tuus reflecteretur. Ita aliis Te virtutibus hoſti terribilem, aliis tuis amabilem feciſti. illis immenſam gloriam, his amorem benevolentiamque omnium promeritus. Inveniſti medium iter inter hoſtes & noſtros, inter efferos & lenes. ut quos Batava virtute viciſſes, Batava manſuetudine honorares. Loquar ſumma. cum venires, erexiſti lapſa, depravata correxiſti, exanimata recreaſti. cum abires, (res clamat) Senatus vindicem, plebs parentem, Reſpublica ordinem, leges cuſtodem, pietas exemplum, Belga reverentiam, Luſitanus fidem uno & eodem momento viſa ſunt amiſiſſe. Hæc dum oculis tuis ſubjicio, Comes Maxime, animos addo præclarè de Republ. & Societate merito; dum Belgarum judiciis, ab eorum æſtimatione mercedem aliquam impetrabo tuæ fortitudini; dum exterorum, convincam non omninò iniquos de belli Belgici fortuna & proſperrimis ſucceſſibus; dum Societati & Rectoribus prudentiſſimis, cauſſæ

 reper-

repertæ ſunt, cur gloriæ bellicæ ſatis, lucrorum minus, in tantorum moliminum apparatu, reportaverint. Dignare patrocinio tuo ſcriptorem, licet validiore ſpiritu per te geſta, remiſſiore ſcripſerit. Da vero, da Hiſtoriæ huic tranquillitatem. quæ quia argumento tota tua eſt, Illuſtriſſimo tuo nomini inſcribitur & conſecratur. aſſere illam, aliorum potius nixam teſtimoniis & fide quàm meâ. labaſcet illa, cum ora omnium oculoſque, quibus imperaviſti, per quos pugnaſti, etiam hoſtium quos viciſti, falſi redarguent invidia, perverſitas, credulitas. Amſtelod. xx Aprilis, Anno CIↃ IↃ C XLVII.

ILLVSTRISSIMÆ TVÆ
EXCELLENTIÆ

cultor humillimus

CASPAR BARLÆVS.

Theile von AMERICA und AFRICA,
worin zu ſehen die Conqueſten
der Niderländer.
Tropicus Canceri
MAR DEL NORT.
AFRICÆ PARS.
AMERICA MERIDIONALIS
PERU
BRASILIA
CHILI PARS.
OCEANUS ÆTHIOPICUS.
GUINEA.
GUIANA
CONGO
Angola.
Linea Æquinoctialis
Tropicus Capricorni
Cuba
Spagnola
Porto Rico
I. Trinidad
C. Blanco
I. de Cabo Verde
C. Verde
Sierra Liona
S. Paulo
C. dᵗ Palmas
I. dᵗ Principe
I. d. S. Thome
I. Annobon
S. Matheo
S. Helena
I. de Triſtan de Cunha
C. de Bona Eſperanca
Lima
Rio d. la Plata
Baldivia
I. et P. Loando
Malemba

Fol. 1.
BRASILIA
SUB REGIMINE
BATAVORUM.
Capitania de Ciriji
Capitania de Paranambuco.
Capitania de I. Tamaraca.
Capitania de Paraiba.
Capitania de Rio Grande.
Rio S. Franciſco
Olinda
Frederick Stadt
Allagoa de Zud
Allagoa de Nort
Fort Pº Calvo
S. Miguel
Groote Salines
Cleyne Salinas
Salina Grande
Aldea Vewaſſou
Baros Salinis
Baxos de S. Roque
Rio Grande
Cabo de S. Auguſtin
Alonguapa
Milliaria Germanica 15 uni gradui reſpondentia.
Milliaria Hiſpanica 17½ uni gradui reſpondentia

CASPARIS BARLÆI,
RERVM PER OCTENNIVM IN BRASILIA GESTARVM
Sub Præfectura Illuſtriſſimi COMITIS
IOANNIS MAVRITII,
NASSAVIÆ, &c. COMITIS,
Nuper terra marique ibidem Imperatoris, nunc Equitum Federati Belgii, ſub PRINCIPE AURIACO, ductoris, & VESALIÆ Gubernatoris,
HISTORIA.

EX quo hoſtis eſſe cœpit Hiſpanus & à Federatis Belgico-Germaniæ Patribus itum fuit in Philippos; varia fortuna, terra ac mari, domi foriſque, non uno Duce, inter libertatis ſpem & ervitutis diſcrimina, accriter & diu pugnaum fuit. Cauſſæ, tot ſcriptoribus memoraæ, in aperto ſunt. quas pro partium ſtudio aii alias habent. pronis hominum ingeniis, in os rejicere calamitates publicas, quos odeunt, & principia cauſſaſque belli eadem puare. Plurimi ignari poteſtatis Belgarum, beeficio Principum firmæ, parum æqua rerum

Bellum Belgicum.

Cauſſæ.

judicia induunt. Non defuere Regi obtentus, armis invadendi Rempublicam, acceptis in deterius, rebellionis ſpecie, quæ acciderant; nec Belgarum populis cauſæ animique, illa depellendi, odio adverſus dominantes, & vindicanda libertate, qua attentata irritabiles ſunt & validi. *Magnitudo.* Magnitudo & vis belli non Belgium ſolum omne, ſed & Germaniam, Galliam, Britanniam, Hiſpanias & vicina quæque loca involvit, imò Europam penè univerſam: donec, auctis nocendi viribus, ſe in extrema Aſiæ, Africæ littora & Novum Orbem tempeſtas diffudit. MALO Principum more, dum naſcentibus malis obviam ire negligunt, gliſcentibus vix poſſunt, inveteratis deſperant. Nec aliis terminis ſtetit Fama. *Fama.* Diuturnitas à cauſſis eſt. *Diuturnitas.* dum enim amiſſa repetere pergit Rex, nos tueri; ille vim inferre, nos prohibere; nulla, primis motibus, fidei, nulla concordiæ ſpe, perſeveravere bella in hunc diem. niſi quod duodecennales Induciæ armis moram conceſſerint & iris. ADEO odia ex afflicta libertate nata, etiam ultrà periculum durant, & ne tunc quidem deſinunt, cum, qui primi nocuere, eſſe deſierunt. *Ius.* Ius belli in patriis legibus & Regiis promiſſis omne poſitum eſt, quibus violatis, illa tot ſeculorum Reſpublica, exemplo majorum, arma in Romanos ſumentium, bellum, abdicato Rege, condixit, tanto honeſtius, quanto patriam, liber-

libertatem, vitas fortunaſque civium, (quæ prima mortales putant) tueri, non æquum modò, & neceſſarium, ſed etiam glorioſum videbatur. Toto tumultuum Belgicorum tempore, permixta ivere claris & grandibus virtutibus paria vitia; pietatis & religionis ſtudio plebei furores, Regis amori Hiſpanorum faſtus, libertati licentia, Majeſtatis patrocinio legum contemtus, ſuperſtitioni impietas & ſacra ſimulatio, publicæ fidei perfidia, fortitudini & diſciplinæ militari exlex militum in divina pariter & humana ferocia. Magnum ſemper in Ducibus momentum fuit; quorum alii callidis, alii ferocibus, alii lenioribus conſiliis uſi, res Regis ſui vel promoverunt vel perdiderunt. Federatis præcipuum robur fuit ab ordine, diſciplina, ærario, vicinorum Principum federibus & Naſſoviorum Ducum fide, prudentia & fortitudine. quibus innixi munimentis, hoſtibus terribiles ſe præbuere, ſuis ſecuritatem, per fluctantis Imperii ſtupendos caſus, peperere.

Virtutes & vitia.

Duces.

Etenim prima Reipubl. facies jacenti & oppreſſæ ſimilis fuit, ſub Albani dominatu. qui miſſus cum immitibus mandatis, ipſe immitis ingenii Dux, in Procerum civiumque capita & fortunas ſævire, Regis imperia fatebatur. quin ſolum ſibi ferociæ ſuæ terrorem circumdans, ſuperbo & indigno Statuæ ſpectaculo Optimates calcabat, ac inviſa jactatione famam hominum ad odium ſui, fata ad

Belli tempora.

 ta ad

ta ad ultionem provocabat. Secunda reſurgentis fuit & ſe ſub Guilielmo Arauſionenſium Principe moventis iterum. qui qualem ſe afflictiſſimis Belgis præſtiterit, nondum exprimere valuerunt ſummorum ſcriptorum miranda ingenia. Hæſere ſub hoc & Filio, paternæ ſtationis ſucceſſore, Fata, quē nobis dominum imponerent; Regibus oblata imperia detrectantibus, & hoſtium fortuna ſimul & potentia penè victis ac deſperatis impatientiam ſuadentibus. Qui vagientis Reipub. regimen ſuſciperet, quærebatur foris, nec inveniri tunc potuit. manifeſto documento, non humanis ſed divinis conſiliis poteſtates dari. Exiguæ primum vires Hollandiæ Zelandiæq́ potiſſimum terminis circumſcriptæ fuere. mox acceſſio facta Gelriæ Tranſiſalaniæ, Friſiæ partis & Groningæ omnis. uſque dum Brabantiæ quoque & Flandriæ ora validiſſimis præſidiis inſeſſa fuit. adeò ſucceſſus ſuos urgere paratus populus explicuit potentiam, & ſupra quàm credet poſteritas, propitio Numine, emerſit. Tertia facies robuſtæ fuit, ac triumphantis, ſub Mauritio & Frederico Henrico, fulgentiſſimis Fratribus, Arauſionenſium Principibus, Reipublicæ, & non ſe ſolum tuentis, ſed & foris quoq; arma capeſſentis. Prolatis namque quaquaverſum, velut æſtu ac torrente fortunæ, finibus, depulſis exercitibus, confectis tot proſperè prœliis, obſidionibus

Bellum domeſticum.

nibus toleratis fortiter, fortius illatis, liberi
domeſtico metu, ſigna claſſeſq; in Hiſpaniã,
in Afros, in Orientem & Occidentem ac ig-
notum Veteribus Orbem intulimus & quod
nobis intulerat bellum, Regi remiſimus. Fu-
æ trans vaſta exterorum regnorũ ſpatia Po-
entiſſimorum Ordinum appellationes. con-
litæ hic ſub Aurora, illic ſub Phœbi cubili-
us, urbes & caſtella. inſcripta inſulis, pro-
montoriis, littoribus, arcibus, oppidis Au-
iacorum & Naſſaviorum nomina. Barbari
n provincias redacti. exutæ Eois & Ameri-
anis opibus Hiſpanorum rates, & in ipſo
raſiliæ littore exuſtæ. evulgato tandem im-
erii arcano, poſſe etiam Occidentem vinci.
It jam verum eſſe deſierit, quod de Roma »
Ialicarnaſſeus olim ſcripſit, eam primam & »
lam terminos ſibi potentiæ feciſſe Orien- »
m & Occaſum. In ea ſanè duravimus tem- »
ora, quibus in noſtro quoque imperio, So-
m utrumque, tot victoriarum teſtem, cur-
re felices adſpectamus. Eſtque hoc omni-
is Veterum exemplis majus, & inter ævi
oſtri miracula, tantis bellis implicitam gen-
m, privatorum & paucorum civium ære,
luti collatis in hoſtis ſui perniciem ſymbo-
, duplici bello, in partibus mundi toto he-
ſphærio diſtinctis, potentiſſimum Regem
igare & atterere. ut par fere hac tempeſta-
terrarum Orbi Federatorum magnitudo
e videatur.

Bellum externum & tranſmarinum

Idque duplex.

Potuiſſet ſanè virtus noſtra intra ſe tuendi neceſſitatem & ſolitos Oceani limites contineri. Verum impedita in Hiſpanias, mox & in Orientem prohibita Regiis vocib⁹ noſtratium navigatione, latius vagari cœpit, & aquis innutrita gens, velut excuſſo cupiditatis freno, in longiſſima Orbis loca abiit, etiam eas vias affectando, quas Natura homini negavit. QVIPPE mercantium mentes, fruſtratæ lucri ſpe, aſperius offenduntur & ab ipſis incitantur periculis. Ita ſtatuebant; mari, quod omnibus patet, privata Principum lege ſervitutem imponi non poſſe; non habere ſe domi neceſſaria, niſi aliunde arceſſant; rerum parentem etiam apud Indos Belgis ſalubria gignere: majora ſemper mercium è longinquo eſſe precia; admiſſis iſtic commerciis inutiliter adiri hoſticas terras; acciſum iri noſtrorum navigationib⁹ Hiſpani Regis opes: alibi occupatum, domi quietiorem fore: famam verò populi apud exteros latè differri, Regiam flagellari. Didicerant aliorum exemplis, navium beneficio detegi novos Orbes; religionem, opes, leges, mores & humanitatem ad diſtantes ſideribus populos transferri: magnæ ſemper potentiæ præſidium fuiſſe, mercandi libertatem. ſic Tyrios, Pœnos, Perſas, Arabes, Græcos, Romanos creviſſe. Quare in Ortum primùm, mox & Occaſum cincta armis commercia navigavere, & duo veluti Principatus, duabus nixi Societa-

Cauſa navigationis ad Indos.

cietatibus, extra Europam conſtituti. Nimirum, quanto arctioribus terræ finibus incluſum ſe ſenſit Belga, tanto latiorem viam Oceano affectavit & mercatum imperiumq; cum Sole diffudit. Diſputatum ab Hiſpanis & Luſitanis an jure? quaſi poſt arma & bellum legibus & anxiis Iuriſconſultorũ litibus locus eſſet. Non obſtitit cœptis facta Luſitanis & Hiſpanis, per Alexandrum Sextum Pontificem, donatio, ut cui liberali licet eſſe de ſuo, non de alieno. Non præſcripta poſſidentibus tempora aut conſuetudo, quæ, in rebus ad totum genus humanum pertinentibus, locũ non habet. Non inventio, quæ nihil juris tribuit, in eas terras, quæ dominos ſemper habuere. Non belli titulus, qui non minus juſtus nobis eſt in Luſitanos, quàm Luſitanis fuit in Indos. Quò Naturæ & Gentium lex & mutua rerum indigentia vocabant, ivimus. Enimverò ACRE incitamentum audendi maxima, lucrum eſt. neſcit non jejuna ſolũ plebes timere, ſed & rebus carens, quæ ad vitæ faciunt elegantiam & commoda. cogunt in extrema diſcriminum mortalium pectora habendi & regnandi amor. Quà viam ſibi divitiarum cupiditas, ſternit juxtà ambitio. Ubi ſedem illa invenit mercandi, hæc imperandi. vetus factum, ubi ſpolia & lucra maxima ſunt, acriora & certiora arma eſſe.

Eaque juſta.

Et prudentum ſententia eſt, peſſimis conſultoribus uſum Regem, cum ab Hiſpania-

 rum

rum & Indiæ acceſſibus arceret Belgas. quibus Geometras ferre promptum ſemper fuit, Thalaſſometras nequaquam. Quò enim per maris incerta & locorũ immenſa ſpatia, adeoq; rei novitatem ire deterrebantur, neceſſitate truſi iter fecere, ipſi allaturi merces, quas à Venetis primùm, mox ab Hiſpanis & Luſitanis, petere conſueverant. Erant in illuſtri poſita veteris & recentis ævi exempla, quibus compertum, clauſa maria & impeditas negotiationes imperantibus perniciofas fuiſſe. cum audacia & deſperatio nihil clauſum eſſe ſinant, quo minus navigiis pateat aditus. Cretenſes maris dominos non tulerunt Lydi, nec Lydos Pelaſgi, nec hos Rhodii, nec Rhodios Phryges. Horum dominatio Cyprios, hi ad æmulationem Phœnices provocavere. qui dum mare omne & piſcaturam ſibi vendicant, & edictis alios arcent, Ægyptii, poſt Mileſii, Cares, Leſbii, Phocæenſes & Corinthii mare obtinuerunt. Lacedæmonii, cum maris circumjacentis principatum arrogarent, audacius navigavere Athenienſes & leges impoſuere Laconib⁹, ut & Æginetis. Cùm Tyrii mare non vicinum modo, ſed quodcunque eorum claſſes adierunt, ditionis ſuæ feciſſent, exciti Carthaginenſes, Siculi & Africani maris domini, eadem, quæ Tyrii, loca frequentavere, Carthaginenſium maritimam potentiã fregere Romani. Pepigerant illi, ne ultrà promonto-

Malis conſiliis navigationes & commercia impediri.

Veterum de imperio maris contentiones.

monto-

montorium Africæ Pulchrum à Romanis iretur. Sed puduit nobilem populum, ablato mari, raptis inſulis, dare tributa, quæ jubere conſueverat. Accepere ab eodem leges maritimas Antiochus & Annibal, tunc cum univerſi maris dominus eſſet Romanus. non ſolum illius, quod intra Herculis columnas continetur, verum etiam ipſius, quacunque erat navigabilis, Oceani. A certa narratione eſt, ob interdictos aditus & commercia, bella exorta inter Iſraëlitas & Amorræos, Græcos & Myſos, Megarenſes & Athenienſes, Bononienſes & Venetos, Chriſtianos & Sarracenos. Nec alia fere cauſſa Caſtellanis ipſis, hoſtiliter invadendi Occidentalis Indiæ incolas, quàm quod communi portuum ac littorum uſu arcerentur. Nec injuſta de Romanis, apud Tacitum, querela eſt, quod gentium prohiberent commercia, & undam auramque cunctis patentem quodam̃odo intercluderent. Ut jam quoque mirari libeat hoc hominum genus, quibus mos iſte barbarus placet, hoſpitio arenæ advenis interdicendi. Illud ab eventu & fato eſt, terram & aquam ſolis ſibi vendicantes, utraque excidere, irritata, potentiorum dominandi libidine, impotentiorum audacià. Nec fert Vniverſi Creator, omnium bono creatas aquas ab uno teneri, & inter paucos potentes dividi, quæ uſu omnium ſunt. Sed tulit me longius horum exem-

 plorum

plorum relatio, ne aut novum quid incœptaſſe nos, aut ſibi eveniſſe, querantur Hiſpaniarum reges. Intereunt ſecula & homines, redeunt iidem eventus & cauſſæ. nunc ad rerum ordinem venio.

Navigatio Societatis ORIENTALIS *ad Indos veteres.* Ac primum quidem poſt vagas aliquot & ſingulares in Orientem itiones, inito demum fœdere & privatorum civium ære, Societate, eò ire decretum, Anno currentis ſeculi decimi ſeptimi ſecundo. Præceſſerant Luſitani & Caſtellani. hos Veneti. penes quos antè annos centum & ultra, tota fere navigatio Indica fuit, per Alexandrinas trajectiones. quanquam his priores Arabes, Perſas, Sinenſes, à ſeculis aliquot ad hunc uſque diem cum Indis negotiatos fuiſſe, vera fama ſit. ante hos vero Carthaginenſes & Romanos. quod Hannonis à Gadibus in fines Arabiæ navigationes, Legationes Indorum ad Auguſtum & Claudium Cæſares, iter à Plinio deſcriptum, Strabo ſcriptor Aſiaticus & Tabulæ Ptolemaicæ commonſtrant. nec Venuſini vatis fide ſtare rem tantam attinet, cujus tempeſtate mercator impiger ad extremos Indos per mare, ſaxa & Solis ignes ivit. Per prima Belgarum itinera, non ſemper proſperam fortunam experti ſumus. uti in incerto poſita ſunt magnarum rerum molimina, ob labores, ſumptus, pericula: Verum aucta per damna virtute & quæſita ex ipſa deſperatione ſpe, victis quæ obſtabant

incom-

incommodis, tantis exin incrementis creverelucra, ut ſortem ſuam quiſque plus quam quadruplaverit. Quin ſpes metumque annuorum fructuum jam venales facit mercantum temeritas dicam an fiducia? A Venetis olim & Hiſpanis emptas merces, ipſi jam tantarum opum promi & condi gentibus late impartimur, quædam ſoli poſſidemus & pro arbitrio vendimus, quæ aliorum antè mercimonium fuere. Nec anguſtè hic mercamur aut imperamus. Sinum Arabicum & Perſicum & Perſidis littora navigamus. Moluccas pleraſque noſtras fecimus. inſulis pluribus, Taprobanæ, quæ nunc Sumatra, Iavæ majori, Tajowanæ ſive Formoſæ, aliiſq;, inædificavimus. quæ ſint Ptolomæi Sindæ & Baruſſæ perdidicimus. Sinenſes & Iaponenſes in mercaturæ ſocietatẽ pertraximus: cis ultraque Indum & Gangem claſſes mittimus: Auream Cherſoneſum, ubi Malacca eſt, victores tenemus. Cambajam illic, Narſingam, Malabar, Orixam, Bengalam, Pegu, Sian, Cambojam regna mercantes loquimur. Ormum, Spahanam, Colmandellam, Goam, Calecutium; ad Indi ripas Ardavatam, ad Gangem Benhalam, alibi Bantamum, emporia, adimus aut miramur. Imperatoriis vocibus Sophorum ſive Perſarum Regis, magni Mogolis & Iaponenſium Cæſaris adſueſcimus. Regum late amicitiis & federibus innexi, urbes, arceſque adverſus

Succeſſus.

Celebes. Gilolo. Ceiram. Philippinæ.

Mercandi tium a Orientem Amplitudo.

verſus vim & dolos potentiſſimorum hoſtium tuemur. Æraria & pecuniæ ſociorum, mercantium robur & nervi, in littoralibus paſſim & mediterraneis ſedibus, procuratores, inſtitores & rationum magiſtros exercent. ut totus Oriens noſtratis quoque populi mercatu occupatus, invaleſcat opibus & Septentrionalium diteſcat negotiatione; nec exteri amplius & advenæ, ſed conſtitutis coloniis, indigenæ habeamur. Quæ laxis ſpatiis ille profert, eorum in Belgio horrea & conditoria adſpectamus, & natas ſub Aurora fruges Septentrionum filii digerimus. Piper, macis, nuces myriſticæ, cinnama, caſiæ ligneæ, caryophylla, borax, benzoinum, muſcus, ſtyrax, ſantalorum ligna, tinctorum terræ, lapis bezoardicus, ſanguis draconis, gutta gamba, thus, myrrha, cubebæ, rheum, ſacchara, ſal petræ, gummi lacca, zingiber, adamas, ſerici rudis & texti magna vis, tapetes & Sinenſium labor vaſa porcellana, forte veterum Myrrhina, noſtra mercimonia ſunt. Hæc navibus quotannis recondimus & vectamus in eas terras, quibus naturæ Opifex frigidorum condimenta negavit. Vt mirari hic libeat ſapientiæ divinæ grande momentum, quæ apud populos torridos naſci voluerit calida, apud frigidos frigida: nimirum, ut rerum quibus egemus mortales, permutatione, coirent populi, & communis egeſtas imperaret amicitias. Nec leve

Merces Orientalium.

Cur Oriens calida ferat.

leve ex his navigationibus robur ac decus acceſſit Reip. univerſæ, adverſus validiſſimum hoſtem pugnanti, diſtractis in Oriente regiis viribus, ereptis illi inſulis, Continentis littoribus, arcibus, diſturbatis populorum & regum fœderibus: ut mercator noſter bellatoris vultum & hic mercantis induerit. quippe in altero famæ & ſecuritatis, in altero vtilitatis cauſa agebatur. Et dubium profecto, an mercantium an pugnantium major fuerit gloria, mutuam operam navantibus, pecuniis & armis, Marte & Mercurio. Nec enim ſine armis via ad mercatus liberos patuit, nec defendi abſque virtute militari valuit. Et in eo differimus à Græcis & Romanis: quod his præcipua rerum ad gloriam, illis ad utilitatem dirigerentur. nobis miſta ſint famæ & quæſtus ſtudia. Vbi locuples hoſtis eſt, cupidi ſumus; ubi pauper, innoxii, ubi belliger glorioſi. Alia Germanis olim & Gallis mens, ad quos nullus mercatoribus aditus; cum nobis non Remp. ſolum ſed & Senatum mercator faciat. metuebant illi, ne rerum ad luxuriam pertinentium affluentia relangueſcerent animi, remitterentur virtutes. Nos, forte quod doctrina & recti conſuetudine firmiores adverſus vitia ſumus, præſidia hæc Reipub. minimè averſamur, ſed materiam illuſtrium virtutum putamus. Apud Romanos, OMNIS QVÆSTVS PATRIBVS

Ad Reip. robur & decus facit, Orientem navigari.

Mercatur Societas & præliatur.

Quid differant Belgæ mercatores à Græcis & Romanis.

Quid à Germanis & Gallis.

Cur mercator hic Senatum faciat.

BVS INDECORVS VIDEBATVR. At Belgis Patribus decorus. apud quos avaritia liberalitate, ſordes magnanimitate & magnificentia confodiuntur, vilitas emendi ac vendendi imperantium authoritate & populi veneratione penſatur. Nec in regno hic nobis vivitur, ſed optimorum Repub. ubi quia rarior Nobilitas, honeſtiores Rempub. capeſſunt, & vitæ hoc genus amplexantur. Et crevimus profecto mercatura, cum Adriaticis, Florintinis, Genuatibus. quod & privatorum immenſæ opes, & urbium, præſertim maritimarum, dilatata nō ſemel pomœria, dubitanti probant. Itaque nec aurum per legitima bella quærere nefas nobis, nec per maria ultra terribile, nec mercando ptobroſum, nec ab hoſte injucundum.

Quantum ſua intereſſe has in Indiam expeditiones crediderit Hiſpaniarum Rex, ex eo manifeſtum fit, quod cum de Induciarum pactis diſceptaretur, nullam rem majori motu flagitaverint Hiſpanorum Legati, quam ut à commerciis Indicis abſtineretur. ut hac ſolum ſpe jura imaginariæ Majeſtatis remiſiſſe & quaſi liberarum provinciarum titulo nos compellaviſſe credi poſſit. Dudum fuit, quod vetus regnandi Philippus II. Indicam navigationem ſibi tanquam dominationis arcanum ſepoſuit. Etenim, cum Filiæ Iſabellæ, nupturæ Archiduci, transſcriberet

Momenta Navigationis Indicæ.

beret provincias Belgarum, vetuit cavitque
rigide, ne ullo modo vel ipſa vel Archidux
eorumve ſucceſſores quidquam commercii
haberent, aut ſubditos habere paterentur,
cum utriuſq; Indiæ populis. Si ſecus faxint,
dominio Belgarum devolverentur, ut diſer-
tis verbis perhibet ſolenne ceſſionis inſtru-
mentum. Quantum verò inde potentiæ,
magnitudinis & authoritatis acceſſerit Rei-
pub. noſtræ, quantum deceſſerit Majeſtati
Hiſpanicæ, nullis certius quam hoſtibus
conſtat. utique ſæpius grandibus damnis,
navium ſuarum direptione, arcium amiſſio-
ne, didicerunt, quid navalis Batavorum ma-
nus bellica virtute poſſit. Magnum pro-
fectò ac invidendum fuit, privatos hoſce
mercantium cœtus poteſtate imperiisque
ſuis vaſtiſſima Orientis ſpatia complecti, ex
eorum nutu tot inibi mortalium fortunas
pendere, populos lætitiæ aut mœroris cauſ-
as concipere, reges coronis exui, aliis per-
mitti, & iſta jurisdictione has ſurgere, illas
ruere gentes, his libertatem dari, illis eripi,
ut accidi.

Immotus diu Occidens nondum arma *Navigatio*
Belgarum inſigni clade ſenſerat. Verum his *Societatis*
ad Orientem ſucceſſibus excitatus idem Fe- OCCI-
deratorum populus, nova Societate opu- DENTA-
lentiores quoſque & Hiſpano infeſtiores LIS *in*
devinxit. quæ quia in Occidente belli & *Occiden-*
mercatus fortunam experiri voluit, OCCI- *tem.*

DENTALIS dicta fuit. Collata in ha
rem pecuniarum vis grandis, major, qua
quæ in Oriente iſta audendi fiduciam fec
Agitatum diu, an ex re eſſet publica & p
vatorum, Occidentem bello tentari. Q
Diſceptatio, an ea expediret. autores erant, hæc afferre: Braſiliæ litto
adverſus externum hoſtem invalida pater
remotiora terrarum, fama noſtrorum pe
territa, inopino claſſium ſuperventu labef
ctari poſſe: regias naves, opum Peruan
rum in mari Pacifico traduces, ut & Nov
Hiſpaniæ & Terræ Firmæ luculenta merc
monia, primi occupantis fore: iſtis opib
Rationes Suaſoriæ. bella Europæa ab Hiſpanis geri, his fruſtr
tos placabiles fore & minus terribiles: me
ces & ſperata hic ſpolia ſufficere redimend
belli & mercantium ſumtibus: ſolos ſa
charorum reditus ſolari poſſe impendia
non magis Occidentalibus novercam e
naturam, quam Orientalibus: Barbar
Luſitanorum potentiæ & dominationis in
patientes, facilè Regis imperia excuſſuros
trajectum adhæc in Novum Orbem n
longi temporis eſſe, nec tot diſcriminum
non magis deſperandum de Americana
quam Aſiatica navigatione: tantarum r
rum apparatu millena hominum occupa
poſſe: qui ab egeſtate & turbidis con
liis metuendi eſſent, niſi ejuſmodi labor
bus ab otio rebuſque novandis averteren
tur. utile eſſe in magno populo exhauri
ſen-

ſentinam & ſecerni nocitura, uti in affectis corporibus expedit peccantem vel copia vel maligna qualitate ſanguinem mitti. Vrgebant, mercatura & negotiatione ſtare Fœderatorum res, ideoque laxanda quaquaverſum mercantibus quæſtus faciendi ſpatia: eadem hæc auſos & aggreſſos fuiſſe Britannos; ſic Græcos, ſic Romanos invaſiſſe hoſtium terras, avertendis patrio ſolo bellis: adeſſe nauticos & milites laboribus maris & præliorum promtiſſimos, nec ulla re magis celebrari poſſe gloriam & decus unitarum Provinciarum, quam ſi duos orbes, veterem Novumque, commerciis ac navigationibus nectant: hanc libertatem lege naturæ communem, & tot illuſtribus victoriis & hoſtium cladibus tutam, non debere negligi: aliaque movendis animis lucri cupidis apta. Qui religioſiores erant, cauſas à religione & doctrinæ purioris propagatione petebant: hanc in tenebrarum regno cœcutientibus populis accendendam facem: non imperia ſolum humana, ſed & Chriſti proferenda eſſe: cum mercantium commodis ſalutis tot gentium curam jungi debere & poſſe; ſic negotiationes pias, pietatem utilem fore. Quotquot autores non erant, illa exaggerare: belli hanc Societatem fore, non mercatus: penitiora Occidentis caſtellis præſidiiſq; invicta hoſtem externum contemnere: Braſilienſium maritima vinci poſſe, victa defendi *Diſſuaſoria.*

ſendi minus, ob Barbarorum vim & cont
nuas terras: non inſulas hic, ut ad Orien
tem, expugnandas, quibus ad tutelam e
circumfluum mare, ſed Continentem, in
curſionibus mediterraneorum oportunam
Barbaros in convictum, mores, religione
Luſitanorum ultrà ſeculum tranſiiſſe: & ho
ſtili in nos eſſe animo: Societati Orienta
hæc cœpta damno fore, diſtractis in plur
claſſes & mundi partes navalibus ſociis & a
mis: faciles fore ſimultatum occaſiones in
ter illam, & hanc novam, ob lucri invidiam
communes aliquot merces, & eaſdem be
ac mercatus neceſſitates, arma, militem, n
valia inſtrumenta & nauticos: non poſſe
Occidente eos reditus ſperari, qui ſufficia
tuendæ, etiam cùm parta fuerit, per bellu
fortunæ: nec eſſe irritandam novis bel
maximi Regis potentiam, nec prudentiæ f
re, oſtendere, quantis rebus impares ſimu
tentaſſe hæc ipſa Britannos, ſed terribili m
gis quam utili ſucceſſu. Qui anxiè pii h
bebantur, ajebant, injiciendum domina
onis ſtudio frenum: ſufflaminandam qui
vis ad ſe pertrahendi cupiditatem: ſtoli
hoc & irreligioſe tentari, ut omnibus reg
exuatur Hiſpana Majeſtas; ſuppetere ani
tionis ſatis Batavis ad invadendum omn
non virium ad cuſtodiendum: magnam p
tentiam finitimorum invidiæ primum, m
& odiis locum facere: ideò fortunam re
ten

nter habendam ab iis, qui ex humili in hoc
curitatis faſtigium aſſurrexiſſent: ſatius
re, ſi ubi conſiſtendum ſit nobis delibere-
r, quam quo abeundum ſemper. plura
leptos magis in lubrico eſſe. illos tutiores,
ii viribus ſuis modum imponunt. Belgas
bori & patientiæ aſſuetos, externarum de-
ciarum contagione & ocio ſolvi & hebeta-
Hiſtoriarum & veterum exemplorum
riti perhibebant, Barbarorum voces eſſe:
VA RETINERE, PRIVATÆ DOMVS,
E ALIENIS CERTARE, REGIAM
AVDEM ESSE, MAXIMAMQVE GLO-
IAM IN MAXIMO IMPERIO PV-
ARI. Cavendum ſapienti populo, ne
m immodica appetit, quæ obtinet, amit-
. præſertim Chriſtiano, ne in ipſum qua-
et, quod de Romanis dixit Galgacus, Bri-
nnorum Dux: quos non Oriens, non Oc-
dens ſatiaverit: qui omne ignotum pro
gnifico haberent, & poſtquam deeſſent
victoriam terræ veteres, novas ſcrutaren-
r, etiam ultra mare. Hanc ambitionem
probrare Scythas Alexandro, quod altera
anu Orientem, altera Occidentem con-
ngere allaboraret. quin & infelices illos
dicari à Seneca, qui jus dominandi trans *Sen. Ep.*
aria cupiunt mittere. Hæc vulgi, hæc ſa- *113.*
entum ſermonibus ferebantur, apud gen-
m rei ſuæ & hoſtis damnis valde intentam.
prævaluere poſt longa conſulta & moras,

 qui

Edictum Federat. Ordd. de permiſſa in Occidentem navigatione in annos XXIV.

qui Americanum iter ſuadebant. ratumqu
hoc fecere Reipub. Patres ſolenni Edicto
quo cautum, ne cui ſubditorum fas ſit, int
annos viginti & quatuor, Novum orbem
adverſa Africæ littora ob negotiationes ad
re, præterquam novæ Societatis ſociis. In
petrata in hanc rem indulta & auxilia publ
ca, & legibus adſtricta expeditio, quæ D
plomate Potentiſſ. Ordinum enarrantur.

An Veteribus notus fuerit Americanus Orbis.

Latuere hæc loca Veteres, ut ne quide
famam ſui ad nos tot ſeculis tranſmiſerin
Quæ Plato in Critia & Timæo ex Soloni
hic ex relatu Sacerdotum Ægyptiorum pe
hibet, de Atlantica Inſula, extra Fretu
Herculeum poſita, in quam paucorum
Hiſpania dierum ſit trajectus, quæ Euroj
Aſiæque par magnitudine, Africam Ægy
tum uſque, Europam ad Tyrrhenum mar
armis poſſederit, auri argentique ſit fera
utpote fabulis & ubere falſo permixta, Am
ricam ſegniter, Vtopiæ aliquod regnum
luxuriantis in Platone ingenii commen
certius monſtrant. Diodori Siculi magna
Inſulam, Occaſum verſus, in quam Phœn
ces, lecto Africæ littore, tempeſtate abre
tos ait, Americam eſſe, interpretum plac
ſunt, non ſeria veri oracula. Nec enim m
tus erat, ut ad antropophagos, & ferinæ i
dolis gentes, relicta Carthagine confluere
cultiores Pœni; ut neceſſe fuerit prohib
edictis Carthaginenſium in illam trajecti

Diod. Sicul. l. VI.

n

es. Senecæ Tragici carmina de laxandis *In Medea.*
ceani vinculis, detegendis novis orbibus
non ultima Thule, poëtarum vaticinia &
lulantis Claudio Cæſari vota habent. Quæ
nummo Imperatoris Auguſti effigiem ex-
bente & in aurifodinis alicubi invento,
rrat Lucius Marienus Siculus in Chroni- *lib. 19. re-*
ſuo Hiſpaniæ, ſpecioſè dicuntur, credun- *rum Hiſp.*
r ſtupidè. Tale & illud, quod Hiſpanis
lubeſcit: in Chilenſium provincia, quæ
autena dicitur, oppidum eſſe, quod Im-
riolam hac de cauſa nominant, quoniam
pleriſque domibus & portis repertæ fuere
quilæ bicipites, quales & hodie videre eſt
Romani Imperii ſignis. Neque enim ſi-
tio tantam rem involviſſent, quotquot
guſti & Romanorum geſta accuratè edi-
re ſcriptores, aut miraculum crediſſet
citus, illuſtris Reipub. Rom. Senator &
nſul, Vſipios Britanniam circumvectos,
uidem in Americam itum fuiſſet. Quid?
od Britanniam & mare glaciale terrarum
em, Naturæ terminum, neutiquam ap-
laſſet. ILLVC VSQVE ET FAMA
RA, TANTVM NATVRA. Nec ma- *lib. 17.*
is fidei ſunt, quæ Ammianus recenſet, in
eliſcis Ægyptiorum ſculpta conſpici vo-
rum ferarumque, etiam alieni mundi ge-
a multa, cũ facile illi fuerit, alieni mun-
ppellatione indigetare tranſmarinos Af-
Europæos, vel remotiores Indos. Nec

Ariæ Montano, viro alias gravi & ſerio, h
benda fides, qui Solomonis claſſem ab H
ziongaber huc navigaviſſe autumat, & m
ram navigantiũ triennalem & merciũ vari
tatem & locoũ aliquot & inſularum interj
centiũ ſitus, Americæ convenire. nec eni
aſſequi poſſunt rei nauticæ periti, qui traj
poſſint immenſa Oceani ſpatia, fluxib⁹ & r
fluxibus obnoxia, abſq; magnetica direct
one. merces à ſacro ſcriptore deſignatæ,
Aurea Cherſoneſo, ubi Malacca hodie e
vel Africæ littoribus Auſtralibus, peti pot
ere. Parvaim, cujus ſancta pagina memin
Peru eſſe & Novam Hiſpaniam, conjectu
ſunt graciles. Si litterarum aliqua comm
nio in re tanta pondus habet, credam ad A
ros potius iviſſe Solomonem, lecto littor
cum minus diſcrepent Ophir & Afer, qua
Peru & Parvaim. Sed hæc Grammaticor
pulpam ſapiunt. Ariſtotelis narratio de
ſula à Carthaginenſibus inventa extra H
culis columnas, quæ ſilvas haberet & flu
na apta navigiis, ac plurium dierum itin
diſtaret, Britanniæ magis aut Canariis In
lis, quam Americæ convenire videntur.
lud non negaverim, veteres Coſmograp
peritos, ratione potius & mentis agitatio
quam ſenſu & fama ſciviſſe, terræ adverſ
aliam eſſe: mundi globum duabus oris
ſtantibus habitabilem & cultum: quar
altera, quam nos incolimus, poſita ſub

Ariſt. de Admiran. lib. 8. de Cælo l. 2. c. 4.

d ſeptem ſtellas : altera Auſtralis, ignota
obis. & hinc profectos Senecæ verſus de *Cicero in*
Novis orbibus & non ultima Thule, & il- *Somnio*
os Maronis, IACET EXTRA SIDERA *Scipionis.*
ELLVS, EXTRA ANNI SOLISQVE
IAS. Vatem quoque agit Seneca, non „ *lib. 7.*
eri teſtem, cũ in hæc verba loquitur: Mul- „ *Quæſt.*
venientis ævi populus ignota nobis ſciet. „ *c. 31.*
ulta ſeculis tunc futuris, cum memoria „
oſtri exoleverit, reſervantur. Puſilla res „
undus eſt, niſi in illo quod quærat, omnis „
undus habeat. Et: unde ſcio, an nunc „ *Quæſt.*
iquis magnæ gentis in abdito dominus, „ *5 C. ul-*
rtunæ indulgentia tumens, non contineat „ *timo.*
tra terminos arma? an paret claſſes ignota „
oliens! Vnde ſcio, hic mihi an ille ventus „
llum invehet! At antiquitus fuiſſe habi- „
tam Americam, tum alia multa teſtantur, *Antiqui-*
m potiſſimum imperii certa & conſtans *tus habi-*
tio, ſuperba urbium & viarum ſtructura, *tata Ame-*
lificiorum ſplendor, hominum frequen- *rica.*
& mores, qui nihil novi præ ſe ferunt.
ec enim potuerunt à minimis ad maxima
ovehi, niſi longa temporis mora. Primus *Primi in-*
ttè proavorum memoria, ultra Atlanticos *ventores.*
ctus, Occidentem verſus, terras popu-
ſque aperuit, Chriſtophorus Columbus
enuas, qui acris admodum ingenii vir, cũ
tra Fretum Herculeum & Gades delatus,
equentiores ventos Occidentales obſer-
ſſet, quos non niſi è terris ſpirare magna

 ratio-

ratione didicerat, poſt vanas apud Principes plurimos ſupplicationes, tandem Ferdinandi & Iſabellæ Caſtellæ regum auſpiciis anno CIↃ CCCC XC ſecundo, emenſo ingenti Oceano, ad Occidentis inſulas Hiſpaniolam, Cubam, Iamaycam, appulit. Quem ſecutus Americus Veſpucius Florentinus, unde Americæ appellatio, Emanuelis Regis Portugalliæ mandato, idem iter auſus, Pariam & Braſiliam in Novi Orbis Continenti primus tenuit. Poſt quos, Magellanus, Dracus, Candiſchius, Nootius, Ralegus, Forbiſcherus, aliique Argonautæ, Americæ alia prodidere. Quæ frequentata poſtmodum Luſitanis, Caſtellanis, Belgis, Anglis, Gallis mercatoribus, quæſtus uberrimam non ſpem ſolum ſed & materiam præbuere. At Hiſpaniarum Regi, cui per tot annos inſeſſus fuit univerſus penè Americanus orbis, coloniis, armis, caſtellis, imperii Auſtriaci grande munimentum exſtitere, & ob immanium opum annuos reditus, tot Europæ populorum flagellum & terror. Termini navigationis à Federatis Ordinibus Societati novæ conſtituti, ſi Africæ littora ſpectes, fuere Tropicus Cancri & quod Bonæ Spei Caput vocant; ſi Americam, Auſtrale Terræ Novæ latus & Anianis fretum; quibus intercepta maria, Septentrionale & Meridionale, Fretum Magellanicum & Lamærium, inſulæque omnes, ut & ora terræ Auſtrali

COLUMBUS.

VESPUCIUS.

MAGELLANUS aliique.

Termini Navigationis in Occidentem conſtituti.

o Africæ promontorio ad Novæ Guineæ nes Orientales ſe portigens, ituris in Occidentem permiſſa ſunt.

Annus ibat milleſimus ſexceteſimus viceſimus tertius, cum claſſis inſtructiſſima, præfecto Jacobo Willekenio, viro non ad oſtentationem, ſed ſerios auſus forti & ſtrenuo, in Braſiliam, ubi proximi ex Europa in Novum orbem acceſſus, abiit, ſtetitque intra paucos menſes in ipſo Sanctorum omnium ſinu, à quibus venerandum provinciæ nomen. Perculſi improviſo Belgarum adventu Bahienſes ſuper inſtantia mala non vanos pavores induere, ſeq; in ſilvas ac dumeta recepere. noſtri in ſpem gloriæ, nec minus prædæ, erecti, alacres exſcendere. Capta non magno labore Civitas S. Salvatoris, Præfecturæ metropolis, & caſtella circumjecta, felicibus auſpiciis juvere cœpta, & famam tranſmarinæ gentis, primis eventibus validiſſimam, diſtulere per Barbaros. Militaribus copiis præerat Tribunus Ioannes Dorthius, militiæ expertus armiſque promptiſſimus. qui, Proteſilai fato, vix in proxima digreſſus & viſus hoſti, ab eodem oppreſſus eſt. At non pari illa virtute tutati ſunt, qui vicerant. Quanto animoſius antè egerant, tanto cupidius inſolitas voluptates hauſere effeminati & molles. Partam fortitudine urbem, laſcivia ſubvertit, & delicatam hanc Capuam Cannas noſtris fecit,

Expeditio prima Societatis in Braſiliã, Sub JACOBO WILLEKENIO.

Todos los Santos.

Ann. CIↃ IↃCXXIII.

Civitas S. Salvadoris in Sinu Omnium Sanctorũ capta.

Amiſſa.

cit, ut Hannibali olim Italica illa. Dum enim deliciis magis quam utilitati conſulitur, fractis otio & luxu imperantium & militum animis, brevi illam obſidio recuperavit Hiſpanus, duce Franciſco Toletano. Belgæ vitiis magis, quam armis victi, ad ſuos reverſi, tanquam Societati inutiles, patriæ indecores, hoſtibus contempti, incuriæ & perfidiæ ſuæ pœnas infamati dedere.

Expeditio ſecunda in Occidentem Sub BALDEVVINO HENRICI.
ANN. CIϽ IϽC XXV.

Succeſſit aucta dignitate Balduinus Henricus, vir navalis experientiæ, qui fruſtra tentatis Braſiliæ oris, vagis, ut ſors conſiliumq; ferebat, expeditionibus, circa Americæ Septentrionalia, varia fortuna pugnavit, in rerum gerendarum ubique occaſiones intentus. At illo circa Havanæ portum vita functo, turbatis præfectorum conſiliis, diſcordiâ & deterrimorum è nautica plebe rebellione, rediit domum claſſis, magni apparatus, ſpei in hoſtis detrimenta maximæ; emolumenti, ſi pretia ſumptuum juxta penſes, nullius. Et fuere hæc NOVA exempla, difficulter in ordinem cogi populos, longius à patriis ſedibus, & ſummarum poteſtatum reverentia, quæ ad continendam militarem fidem maximè valet, ſemotos.

PETRI HEYNII *in Occidentem Navigatio.*

De in lætius aſtulſit ſidus Petrus Heynius, adverſis ſecundiſque rebus famoſiſſimus. qui attrita æraria & vacillantem Societatis famam, ſolâ felicitate reſtituit. Jam ante, ſtupendo fortitudinis documento, in ipſo Sanctorum ſinu,

claſſem

claſſem Hiſpanicam Herculeo auſu aggreſſus, exuſſerat, ne ſola Themiſtoclem, Duilium, Attilium, Xantippum, jactaret vetuſtas. Eodem duce, qui imperio jam, exemplo & admiratione præerat, in extrema Occidentis navigavit belli fortuna. Prima illi & opportuna valdè belli ſpolia fuere, naves plurimæ & grandes, auro, argento & pretioſiſſimis Novæ Hiſpaniæ mercibus graves. Objiciebant immanem prædam fata, commiſſis ad Mataneæ portum, non conſilio, ſed æſtus marini impete, claſſibus. Ex eo ſerenior Societati facies fuit & fortuna certior, utpote immenſis opibus ſubnixa. quam mox ſubruit avarities & multorum animis ſubrepens futuri diffidentia. Etenim abſorpta in erogationes intempeſtivas & immodicas pecuniarum vis, vagiente adhuc Societate, & nondum foris ſtabilita potentia, invalidam eam fecit, nec parē diu oppugnando hoſti. Ita dum augendæ ſingulorum ſorti ſtudetur, defecit publica, & præceps habendi ac recuperandi amor, futuri quæſtus ſpem præcîdit. Hoc, dum ad magis præſentia propero, ad Ducis hujus laudem addam: nullius gentis hominum quenquam clariore præda nomen ſuum perpetuæ commendaſſe memoriæ, ut ejus nati rempublicam pœnitere nunquam poſſit. nec facile inveneris, cujus fortunam Heynii compares. Nam poſt obita viliſſima navalium munia,

Ducis Felicitas.

Capitur & claſſis Nova Hiſpania, ad Matancæ portum.

Ducis laudatio.

hoſtium tolerata vincula & carceres, naufragia, mox honores ampliſſimos, eximios triumphos, & ſummum ſub Auriaco maris faſtigium adeptus, glorioſiſſimè pro patriæ ſalute dimicans, victor occubuit. decretis illi ſumptu publico funeralibus, lapidem erexere Reipub. rectores in Delfenſium Baſilica, fatorum ejus & ingentium meritorũ perennem teſtem. Delforum portu ſub Septentrione editus, natalis ſoli famam gemino orbi intulit, & parentum humilem ſortem animi magnitudine tranſcendens, non naſci ſemper Heröes docuit, ſed audendo fieri.

Societas laborantem Patriam juvat.

Illuſtre per iſta tempora fidei ſuæ in patriam & ſimul potentiæ documentum exhibuit iſte mercantium cœtus, (quod & fecit Orientalis) quo tempore Velaviam invaſerat hoſtis & Amersfortiam tenebat. Etenim turbatis nonnihil, ad Druſi foſſam, rebus ex inopinato hoſtium tranſitu, Fœderatorum exercitu omni in obſidione Sylvæ-Ducis attento, militem ſuum itineri Braſilienſi deſtinatum, limitaneis locis ad cuſtodiam impoſuit, & ære, quo tunc, ob recentem Heynii prædam, abundabat, publicas neceſſitates prolixè juvit. Vt jure ſummo repetere hodie ab incolumi patria videatur afflicta Societas, quæ afflictæ aliquando officia præſtitit ipſa incolumis & valida.

Expeditio LONCKII *in Braſiliam.*

Poſt hunc cum ſummo imperio in Americam trajecit Henricus Loncquius, militiæ maritimæ vetera-

veteranus, Petri Heynii laborum & hono-
rum conſors, qui Braſiliam iterum aggreſſus
& Olinda, Pernambucenſis Præfecturæ me-
tropoli, potitus, hanc Societati novam re-
ceptus claſſium & belli Americani ſedem fe-
cit. Quem pari dignitate, & fortitudinis
exemplo, excepit Hadrianus Pater, multis
Hiſpanorum ad Occaſum cladibus celebris:
qui cum immanium navium claſſe (tanta in
virtute fiducia eſt) decernere auſus, quam
Antonius Ocquendus ductabat, cruentæ
pugnæ inter primos immixtus deſertuſque à
ſuis, partita fere cum hoſte victoriâ, glorio-
ſè occubuit. hoc uno infelicior, quod præ-
lio non ſuperfuerit. Ocquendum ſervave-
re fata, in futuræ Belgarum gloriæ illuſtrius
argumentum. Hic enim fuit, de quo ali-
quot poſt annis, recente adhuc victoriæ fa-
ma, in Dunis Britannicis, pugnante Trom-
pio, triumphavimus. Intercurrente tem-
pore & proximè ſecuto, variis imperii titu-
lis, magnas hic res geſſere, terra marique, in
Continente, in Inſulis, etiam in oppoſitis
Africæ littoribus, duces plurimi. quæ cum
juſtius aliorum voluminib⁹ promantur, lon-
giore narratione ſuperſedebo. Retulit illa
in monumenta Vir Ampliſſimus & clariſſi-
mus, Iohannes Latius, liberam veritatem
profeſſus, nō levi auditione aut fabulis ina-
nibus, verum illorum, qui rebus interfuere,
narratione & diurna actorum ſcriptura. Sin-
gulis

HADRIANI PATRIS.

IOHANNES LATIUS *rerũ in Braſilia ad ann. uſque* CIϽ IϽ C XXXVI

geſtarum ſcriptor.

Aliorum Ducum laus.

gulis ad immortalitatem ſatis fuit, de particula Novi Orbis triumphaſſe, ubi ſepoſita magnis auſibus materies etiam ſegnes animos excitare poterat. Iis quiſque factis innoteſcere cupiebat, quibus ſe natos ubique loquerentur, ipſumque naſcendi pretium exſolverent. Summas virtutes acuit æmulatio, & quod honoris faſtigium conſcendere quiſque non potuit vincendo, tranſcendit audendo. Perfectiſſima militia maximam oriri fortitudinem ſub Occaſu videritne certius an efficacius accenderit, perpendi vix poteſt. Et quia inviſum eſt Fœderato populo Hiſpanum nomen, laciniam quiſque decerpere Hiſpanorum potentiæ ſtuduit & nil mediocre moliri. Aliqui eorum bello Belgico clari, Americanorum trophæa Europæis attexuere, & Barbaris militem noſtrum ac prœliorum faciem primi oſtendêre. Quæ legentibus, ſubibunt animum priſci duces, qui in hoſtiles terras trajecere, ut à ſuis belli uim amoverent. Regulus nempe, Scipio, Manlius, Æmilius, Metellus, Pompejus. qui velut Willekenii, Heynii, Loncquii, Balduini, & Patres illorum temporum fuere. utique illis autoribus vetuſtas, his ſeculum noſtrum trans maria pugnavit. Quanquam veteres illos longe ſuperaverimus, locorum, in quæ ivimus, immenſo intervallo, & hominum, cum quibus pugnavimus. immanitate & barbarie.

Ego

Ego hiſtoriæ huic materiam ſelegi ea ſo-
ummodo, quæ ſub Præfecturâ Illuſtriſſimi
Comitis IOANNIS MAVRITII Naſſo- *Hiſtoria hujus argumentum, geſta à MAVRITIO Comite per octennium.*
ii, pro Fœderatorum populo, in alio Orbe,
nter barbaros & Hiſpanos, dubios apertoſ-
ue hoſtes, geſta ſunt. Enimvero cum bel-
a famâ conſtent, & non leve momentum
t in Imperatore, miſſus tandem in Novum
Orbem fuit Dux Naſſovius. in qua ſtirpe im-
erii hujus robur dignitatemque collocaſſe
idetur Summi Numinis providentia. Mihi
t tacere liberum eſt & loqui. Ne taceam, *Cauſſa & ſcopus ſcriptoris.*
rovocor illuſtribus factis; ut loquar, im-
erat publica felicitas. quæ fraudari ſua lau-
e non vult, quibus ſeipſam debet. Trahunt
n admirationem domeſtica, quanto magis
xterna bella, ſub aliis ſideribus, magna vir-
ute geſta. Huic pretium ſuum deme, po-
eritatis memoriam, langueſcet, & ſcripto-
um inertiâ per ſilentium concidet. ubi ma-
orum exempla ante oculos habet, inſigni
mulatione adſurgit, & imitari vult gnavi-
er, quæ glorioſe facta legit. Nihil dabo a-
ulationi, cujus cauſas poſthabeo. nec odio
llius detraham de vero, ne pari odio con-
incar falſi. Qui comparatione curæ inge-
iique eadem ſcribere volent, eloquentiam
dhibeant. mihi ſimplici narratione & ex re-
um fide hæc tradidiſſe, ſufficiet. Aliquot
etro ſeculis geſta ſcribas confidentius, re-
notis autoribus & teſtibus. mihi in eorum
oculis

oculis vivitur & ſcribitur, qui hæc aut geſſe
re ipſi, aut geſtis interfuere. Quantum char
tis publicis creditur à veri ſtudioſis, tantur
mihi, nec ultra, credi cupiam. nec enim va
gis oculis uſurpata, ſed ſcripta domi à tran
quillis & ſedatis mentib⁹ referam. In maxi
mo rerũ cumulo & chartarum immenſis faſ
cibus, ut harum rerum curioſis longæ inqui
ſitionis labor abſit, utar delectu, & ea brevi
tate, quæ nihil magnum & memorabile fa
ctis ſubducet. minuta perſequi ſupervaca
neum credidi. anxia ſedulitas ſedulitatis er
ror eſt, & rei ſummæ tantum decedit, quan
tum minus neceſſariis impenditur. Ceterũ
antequam deſtinata exequar, repetendum
quæ BRASILIA & qualis, quis Reipub
hac tempeſtate, quis militiæ fuerit ſtatus
quid nobis vel hoſtibus validum aut ægrum
quis animus Societatis rectoribus, quis Hi
ſpano, ut non eventus ſolùm & ſucceſſus re
rum, ſed ratio cauſæq;, & bellorum ſedes &
celebres proſperis arduiſq; Provinciæ, por
tus, oppida, gentes cognoſcantur

BRASILIÆ deſcriptio. Situs & termini.

BRASILIA ad Occaſum avia Caribum
Peruviam, Provinciarum totius Novi Orbi
nobiliſſimam & celſa montium juga è lon
ginquo adſpectat. ad Meridiem ignotas re
giones inſulaſq;, maria & freta. Orientalem
orã Oceanus Atlanticus, Borealem Septen
trionalis pulſat. Luſitani eam fluvio Ma
ragnone, & æſtuariis fluminis Argentei ſive

LATENSIS definiunt. Trigoni ſpeciem fert, cuj s baſis Æquatori & Septentrioni- us obverſa, ab Oriente recta in Occiden- m abit, ad promontorium HVMOS aut laragnonem, aut, ſi Nicolao de Olyveira fi- es, PARAM uſque. Angulus Auſtralibus gionibus abſorbetur. Populos ejus, ut & tius Americæ, aborigenes eſſe, nefas cre- tu: cum ex Aſiaticis parentibus totum ge- us humanum fluxiſſe, fide conſtet. Qui imi hominum, & quomodo ex Veteri Or- huc pervenerint, an per Anianis Fretum, per continuas ad Arctum Europæ terras, per Septentrionalium Inſularum traje- us, an per vicinam olim & objectam Ga- tano Freto Atlanticam (quam Americam e ex Platonis Critia & Timæo quidem au- mant) an tempeſtate, in incerto eſt. pro genio ſuo quiſque demat vel addat fidem placitis. mihi in partes ire, aut hoc præ o vel impugnare vel aſſerere, tanta veri ca- ine, animus non eſt. Primi eam Ferdi- ndi & Iſabellæ Catholicorum Regum au- ciis aperuere Vincentius Pinzonius, & dacus Lopezius; Portugalliæ Regis, Ca- lis & Americus Veſpucius. Regio ob li temperiem amœniſſima eſt & ſaluber- na. inditium longævitas, quæ interdum uli eſt. nec æſtus nec frigoris grandia in- menta. ſerenitatis & pluviarum maxi- . Vix crepuſcula à nocte, dilucula à die

Figura.

Populi.

Quomodo è Veteri Orbi huc pervenerint.

Primi inventores.

Aër.

C distin-

diſtinxeris, ob rectiores Solis ortus & occ
ſus. Hyemem menſis Martius inchoat,
nit Auguſtus. Noctes diebus ferè pares
nius horæ diſcrimen agnoſcunt. Bruma
habet, qualis nobis eſt æſtas. Incolæ A
tœci ſunt Hiſpanis, Mauris, Æthiopibu
Periœci Afrorum extremis & Iavenſibu
Antipodes Aureæ Cherſoneſi populis. N
buloſa licet, ſurgentium è pelago placidiſ
mis flatibus recreatur, qui matutinos vap
res & nebulas tempeſtivè diſcutiunt, Sol
que puriſſimos ac nitidiſſimos reddunt. P
hyemem flant Auſtri & Euronoti, per æſt
tem Meſes & Cæcias. Alibi ſaltuoſa e
alibi plana & paſcua, alibi in colles aſſurg
glebæ feracis & vernantis ſemper, freque
tibus imbribus irrigatur. quo magis mira
dum, fœcundiſſimis agris, ſaluberrimo c
lo, tam crudos & feros eſſe gentibus a
mos. Præcipuus proventus ſacchari eſt
ligni rubri, apti tingendis pannis. licet fr
ges ac fruct⁹ ferè omnes Europæos huc tra
ſtulerit Portugallenſium ſedulitas. Sacch
rum iſtud proceris arundinibus condi
Natura, è quibus dulciſſimus & grariſſim
liquor, Attico melle potior, expreſſus,
ſis aheneis coquitur, mox ſimilitudine m
tæ & pyramidis in panes cogitur, aut expr
ſo craſſiore ſucco relinquitur friabile.
hanc rem officinæ paſſim patent, quas L
Ingenios. ſitani Ingenia appellant, quod erecti

ingenii hæ Machinæ & ſtructuræ comen-
n. ſint & inter nova poſteriorum ſeculo-
n reperta. Ex his, Æthiopum & Nigri-
um laboribus maximum emolumentum
it induſtrius mercator, & evecta quotan-
plenis navibus ſacchara per Europam u-
erſam multo ære divendit. Coloniæ *Colonia.*
otquot fuere antè nos, Luſitanorum fue- *Epiſcopi*
Epiſcopi & Præſidis totius provinciæ ſe- *& Præſi-*
, Portus omnium Sanctorum & S. Sal- *dis ſedes.*
oris civitas. Nunc aliis rectoribus Hi-
nica, aliis Belgica Braſilia paret, aliaque
perii Luſitanici, alia Belgarum ſedes. Lin- *Lingua.*
cognitu difficilis, & eorum omnium,
otquot noti hactenus, ferè una. licet cer-
erum vocabulis diſtincta, quæ aliter viri,
er feminæ uſurpant. Mores Braſilienſi-
, indoles, habitus, vel communes ſunt,
pro nationum diverſitate peculiares. Tri-
in linguis litterarum F. L. R. ſi Maffæio
s, uſus nullus, ob hoc, ut argutari libet
buſdam, quod Fide, Lege, Rege careant.
olarum quidam ferocioris, quidam mi-
is ingenii. quidam candidi, quidam fu-
Nudi incedunt viri & feminæ, præter *Mores.*
centianæ præfecturæ incolas, qui cul-
es feratum exuviis cooperiuntur. Cor- *Habitus.*
a, robuſta ſatis, coloribus pingunt, aut
ſucco pomi GENIPAPI deturpant. *Religio.*
amenta illis ex avium diſcolorum plu-
concinnant. fluxo à vertice duntaxat ca-
 pillo,

pillo, ceteras corporis partes depilant, ſim
uti Sinenſium populi, naribus. Tonſi
viris diſpar, ut ea gentes diſtinguas. Fer
nis coma promiſſa, niſi per luctus tempo
aut abſente marito. Numina nulla, de
nullos colunt, niſi Tonitrua fortè aut fuln
na, quorum magna animos inceſſit vene
tio. Spiritus malignos horrent. Ominib
auguriis, ſortilegiis ad inſaniam dediti, le
bus ſuorum & ineptis ingeniis, fallaci ſign
rum interpretatione, quæſtuoſam menda
caliginem objiciunt. Sagas in pretio habe
polygamiam & divortia amant, Vxores n
malè habent, ſed curant, niſi potu alien
mente, quod & Belgis non infrequens. I
in publicum prodeuntes ſocias habere g
dent, eo ordine, ut ſi rus eundum, præce
vir, promtus ire in ferã aut obvium hoſte
ſi remeandum, præeat uxor, ſequatur vir,
ingruente malo citius illa evadat. domi
oculis habent, alienos amores veriti. St
Domicilia. cibum capiendi tempora neſciunt. Sub e
dem tecto, ad inverſæ modum carinæ p
longo, palmiſq; inſtrato multæ ſimul far
liæ degunt. In retibus è terra altius ſuſpe
ſis placidè & ſecuri cubant, vitandis noc
animalibus noxiis, ut & aſcendentibu
Victus. terra malignis vaporibus. frumenta olim
vina ignoravere, ſativâ radice victitant
Natatores ſunt Braſiliani. quam in farinas redactam Mandioca
appellant. natant ad miraculum, & ſub
q

ıis totas interdum horas patentibus ocu-
urinantur. jacula torquent ſtupendâ arte.
ſcantur induſtriè & ſedulò. Vivunt in *Piſcatores.*
em potores ſtrenui & tripudiis inconditis *Iaculatores.*
diti, laboris ſubinde & inediæ tolerantiſ-
ni. Venatibus ad celeritatem perveniunt
is feris parem. Captos hoſtes & aliquot *Potores.*
rum cura ſaginatos, ingenti cum tripudio
ctant & verubus toſtos vorant. Quos
c fatum manet, alacriter ad mortem per-
nt, & editis, velut è ſyllabo, in ipſos per-
ſores facinoribus, non inultos ſe mori ja-
ant. Sparſim habitant, gregatim pere- *Crudeles.*
ıantur, ordine ſimplici, ſilentio miro,
laces & ſanguinarii. In hoſpites adve-
que facillimi ſunt & prolixæ ſupra mo-
n humanitatis. Eos circundatis collo
chiis, preſſoque ad pectus capite, effuſo
ratu altiſque ſuſpiriis excipiunt, viæ in-
nmoda moleſtiaſque miſerati. mox, ex-
tato ad hoc vultu, detergunt oculos, &
dentium habitum geſtuſque induunt.
gnantibus haud ita multus in partu do-
, juvante labores iſtos aëris temperie ca-
. à puerperio moras commorandi domi
imè amant, uti noſtrates, verum validæ
gis & firmæ confeſtim exſurgunt, ac do-
tica negotia impigrè obeunt. Infantes
enſè diligunt, in annum lactant, alios
os negant, & quoties prodeunt, reti-
, quod TVPVIAM vocant, à tergo

 pen-

Arma. pendulum geſtant. Clavæ ligneæ, arc
ſagittæ viris arma ſunt. has oſſiculis vel
riſſimis ſtipitibus acuunt, ut thoraces p
In hoſpites effuſi. mulaſque coriaceas trajiciant. Rectè
perperam factis nec præmia ſupeteſſe p
Officia circa mortuos. obitum, nec ſupplicia arbitrantur. Qu
vita diſceſſere vel integro corpore, vel m
tilatos membra, aut vulneribus confoſſ
deſcendere ad inferas ſedes putant. qua
obrem incremata cadavera condunt te
addito reti cubandi cauſa, nec non ciba
in aliquot dies, quod perſuaſum habea
& dormire interim & cibos capere ma
mortuorum. Obitus ſuorum immodicè
gent, menſem integrum ejulatibus exigu
in terram ſe excordes projiciunt, & mox
gicos hoſce motus compotatione & ſaltib
finiunt. In melancholiam proniores re
dia ſibi à choreis, canendi modulis, inſ
mentis muſicis, quæ propria habent, q
runt, nec minus, quam hominum alii
riis ludos interponunt. Interiores & qu
quot patrios mores retinent, vita immat
re belluis magis, quam hominibus pro
res ſunt, vindictæ & humani ſanguinis
diſſimi, ad pugnas & certamina temer
& præcipites. Poſt illatā religionem &
um liberalium ſtudia, in vicos & oppida
Europæis mixti mitiores. buti, Europæorum moribus adſuevere
qui mare accolunt, ut & hic illud Taci
ſurpare liceat, MITIVS CIRCA OC

N

VM VIVITVR. Qua vero parte nuda
ırbaries & generi humano pudenda effera-
:animos incolarum, nullis bonis legibus,
lla induſtria temperatos, inconditi po-
li ingenia in priſcos mores geniumq́; ma-
ũ durant. ad ſe advectos nec notos, ple-
nque tanquam inſidiatores libertatis pro
ſtibus ducunt. Nec deeſt tam rudibus a-
nis in flagitia calliditas. crudelitas & per-
iæ his non rarò prudentiæ & forti udinis
:o ſunt. Notant hoc, quos illuc lucri ſpes
:gionibus noſtris trahit. In horum ſanè
pulorũ moribus licet utiliſſima contem-
tione verſari, & naturæ ſapientiam mira-
quæ tot habitus, tot animorum impetus
ı membrorum ſimilitudine obtexit. in-
ıunt hæc mentem, ut diverſi ſimus apud
erſos, & quid à quavis gente exſpectan-
n boni, quid metuendum mali, cogno-
mus. nec enim tam conditis & exactis
ıribus ullam reperias, in qua non aliquid
ideres, nec tam rudem, quin aliqua ho-
ti ſpecie commendetur. Mediterranea
nis adverſus Luſitanos tuentur, circa lit-
ı iis immixti eorũ imperiis vivunt. Qua-
pedum, anguium, avium, piſcium, ar-
um, plantarum propria genera & for-
s, mira varietate, regio alit, quæ ſuis re-
a ſcriptoribus jucundam rela u præbent
teriam. Scatet fontibus & fluminibus in-
tis, inter quos celeberrim⁹ is, quem AR-

GENTEVM vocant, qui leucarum quadra-
ginta oſtio in Oceanum fertur, adeò violen-
tus, ut inde nautæ dulces hauriant latices
priuſquã tellurem ex alto conſpiciant. Sun
Rio de la Plata. & magni nominis fluvii, Regalis, S. Franci-
ci, Ianuarii, Antonii Grandis, Capivarib
Rio de Ianeiro. Bibaribi, Inſularum, Contarum, Tingar
R. Grande Portus Calvi, Camaragibi, Formoſus, Mon
R. Real. gaguaba, Paraiba, aliique, hiſtoriæ huic in-
Rio de las Iſlas. ſerti amnes, rerum geſtarũ fama & bellica-
ſibus noti. Sed hæc cuncta aliis memorat
R. Grand Martin. ſupervacaneum fuerit operoſius exequi. Di-
ſtinguitur Braſilia omnis coloniis & præfe-
cturis, quarum aliæ dominos proprios, a-
liæ Regem dominum agnoſcunt. Sunt illæ
PRÆFECTVRÆ XIV. *Capitaniæ.* *Paria, Maragnana, Siara, fluminis Grandis, Pa-
rayba, Tamarica, Parnambucum, Seregippe, Si-
nus omnium Sanctorum, Inſularum, Spiritus San-
cti, Portus ſecuri, fluminis Ianuarii, & S. Vincenti*
Per has ut & mediterranea diffuſæ nationes
ingeniis, linguarum dialectis & nominibu
diſcernuntur: *Petiguares, Viatani, Tupinaba
Caëtæ, Tupinaquini, Tupiguæ, Apigapitangæ & Ma-
riapigtangæ, Itati, Tummimivi, Tamviæ, Carioe
& celeberrimi, Tapuiæ, Tuçanici, Nacii, Cuxara
Gajavæ, Pigruvi, Canucujaræ*, aliæq; plures al
aliis ſingulatim enumeratæ. Noli fronten
corrugare Lector. extra Latium & Græcian
ſumus. Non ſolis veteris Orbis populis con-
ceſſum voces condere. etiam penes Ameri-
canos eſt vis & norma ad placitum ſua effe-

rend

endi. Hæc ſingula juſta narratione proſe-
ui, Braſiliam ſcribentis foret, nō res in Bra-
lia geſtas. Satis fuerit, ſitum, limites, præ-
ecturas, populos, proventus indicaſſe. Alio-
um fortè erit, in hac ipſa hiſtoria loquenti-
m, iſta ex officio apud ſuos diſtinctius re-
enſere. Diu eſt, quod Braſiliam in Boreales
Meridionales Præfecturas diſtinxerit Ge-
graphorum ſolertia. At hæc diviſio recens, *Diviſio Braſiliæ recens.*
uæ illam in HISPANICAM & BELGI-
AM diſpeſcit. Prior naturæ eſt, poſterior
ortitudinis & virtutis humanæ. illa Dei cre-
ntis, hæc partium inter Principes. illa per-
etua & immutabilis, hæc fluxa & pro belli
ortuna varia. Belgicam quatuor Tabulæ
xhibent, quas Naſſovii munificentiæ de-
ent ſecula. Nec enim accuratiores in hunc
ſque diem vidit aut ipſe Americanus orbis,
ut ipſi adverſus. Prima à Fluvio Potiipeba *MAVRITIVS quatuor tabulis Belgicã Braſiliã exhiberi fecit.*
d S, Franciſci flumen exporrigitur & Sere-
ippam Regiam, Mauritii armis imperio So-
ietatis additam, complectitur. Capitania
e Cirirà fluvio cognomine appellatur. In
a S. Franciſci fluvius, chartis noſtratium ut *Oliveira Seregippen Capitaniæ acceuſet.*
Hiſpanorum decantatus, oſtia pandit &
ario flexu in Braſiliæ intima penetrat, inſu-
s, ſcopulis, vadis famoſiſſimus. Secunda
tertia Parnambucenſem omnē tractū ob
culos ponit, ut & Tamaricenſem. Quarta
'araibam & Fluminis Grandis Præfecturam.
n ſingulis, ſuis notis, diſtincta reperias, ſac-

 chare-

chareas molas, ſepta ſive pecorum receptacula, oppida, pagos, arces, flumina; ſinus, promontoria, quæ narrationi lucẽ fenerant & fidem. Terras diſtinctis & adverſis imperiis Luſitani & Belgæ habebant. Quatuor Præfecturæ noſtri erant juris; ea quæ ad flumen Grande eſt, Paraybæ, Tamaricenſis & Pernambucenſis. reliquæ juris Portugallici. Illas munimentis vel hoſti ereptis, vel à noſtris exſtructis tuebamur adverſus Hiſpanorum Duces, Albuquerquium & Banjolam, millitari famâ celebres. quorum ille ſua, hic quæ Regis erant, aſſerebat. Metropolis Præfecturæ Omnium Sanctorum Luſitanis denuo acceſſerat, noſtrorum magis vitio, quam hoſtium virtute. At Pernambucenſis colonia primaria, in Belgarum erat poteſtate, ut & caſtella ejus tutelæ impoſita. Novi Belgii & Africanæ negotiationes, nec ulla noſtrorum clade minuebantur, nec illuſtrib⁹ victoriis gliſcebant. Peruana & Mexicana imperia & quicquid regionum à tergo vergebat in Occaſum, congrua bello materia. Atlantici maris ſuperiora & inferiora, naves claſſeſq; ex uſu temporis meantes & remeantes, tutabantur. Inſulas omnes Americæ Boreales, Hiſpaniolam, Cubam, Iamaycam, Portum Ricum, aliaſq; minores, nominis Batavorũ terror invaſerat. Arma noſtra ſenſerat Campecha & Truxillum, in Honduræ ſinu. Margaretæ inſulę & S. Marthæ oppido terribiles, Cura-

Status Braſiliæ & imperii ante adventum Comitis.

Status belli.

Curacaam maris Septentrionalis Inſulam, *Curacao.*
rce & præſidiis tenebamus. Prælii cum Lo-
lovico de Borgia, Hiſpanorum præfecto, vi-
ctore Belga, recens & illuſtris fama. Ameri-
cæ continentis oram omnem claſſibus uſq;
nfeſtabant Societatis duces. Caſtellis, op-
pidis, Frederici, Auriaci, Ameliæ, Princi-
pum, nomina impoſita ſub aliis ſiderib⁹ ful-
gebant. Ab hoſtium copiis & inſultib⁹ diur-
nis nocturniſq; quies nulla, in ſaccharorum
machinas flammis graſſantium, & circumje-
cta populantium. Fumabant paſſim noſtro-
rum quoq; incendiis urbes, pagi & ergaſte-
ria Portugallorū, mari navigia & claſſes, ſæ-
viente & facem tollente belli vindictâ. Cum
Luſitanorum & Barbarorum aliis bellum,
cum aliis pax nobis erat. His in ſocietatem
& fœdera allectis, relligio, aræ, foci, jura,
conſuetudines ſalvę fuere. oppreſſis promiſ-
ſæ vindiciæ, mercantibus commercia, ſociis
fides. Verum non ſemel rupere ſacramenti
reverentiam Luſitani, metu magis, quam in
Regem affectu. Omnium addictiſſimos Ta-
puyas experiebamur, quorum armis copiiſq;
cum Portugallenſibus, Iandovio duce, pu-
gnabatur. Pacati quoque Gojanæ populi,
Belgarum imperia admiſerant. Omnes ad-
ventu noſtrorum, non ſecuritatem ſibi, ſed
ultionem Hiſpanis parari gaudebant. Sum- *Status politicus.*
mæ rerum præerat, in Pernambucenſis præ-
fecturâ, Senatus, politicus dictus, non ſo-

 lum

lum Reipub. ibidem, legibus Europæorum, rector, ſed & belli conſiliis mercimoniiſque præfectus. Minorum quoq; Magiſtratuum, quib⁹ fortunæ litigantium commiſſæ, ſontiumq; ultio, exercita poteſtas. At leges non in bono uſu erant, corruptis incolarum moribus, etiam regentium quorundam. QVIPPE conditione loci mutata pejorib⁹ flagitiis agitur. Peſſimus quiſq; diffidentia præſentis Reip. mutationem pavens, Luſitanorum gratiæ adrepebat, nulla fidei cura, ſed ſpe impunitatis. Plebes acri annona vexabatur, vaſtantibus proxima hoſtibus. cui malo obviam ibat Societatis, quanto poterat impendio & diligentia.

SIGISMVNDVS SCHVPPIVS. IOANNES LICHTHARTIVS CHRIST. ARTISOSKIVS.

Militiæ cura penes Sigiſmundum Schuppium erat, multis & egregiis facinoribus conſpicuum. maritimis imperabat Ioannis Lichthartius. non tam fortunæ beneficio, quam ſuo merito magniſq; in hoſtem auſibus notus. Tribunitia dignitate Artiſoſkius, militaris ingenii vir & operum præclarus. Clades Adriani Patris inter graviſſimas ſurgentis imperii ruinas numerabatur.

C. IOLVS.

Iôlus ſtudiis rudis, impetu ſtrennuus, penituſq; Hiſpano nomini infeſtiſſimus, captis hic illic hoſtium ratibus, ovanti ſimilis, nulla non Occidentis ſpatia militari gloria implebat. In Serinhæmenſi provincia, Terra Nova, Tapeſerica, Alagois & alibi, variis caſibus, & diſpari eventu præliabantur dicti duces, Schuppius & Artiſoſkius, cum Camero-

ıerone & aliis hoſtium præfectis. Domi is nimorum inter Societatis rectores habitus ıit, ut Braſiliam & parta propugnandi ac nperium proferendi omnib⁹ ſtaret ſenten-a, ſerioq; deliberarent, cui Principem ibi-em locum decernerent, quem tantæ pro-inciæ capacem agnoſcerent. Apud hos fru-nenta, arma, rates, pecuniæ in uſuram ac-eptæ vel accipiendæ, reditus & cetera pub-co.um fructuum & munerum aſſiduè agi-ıbantur. ut & Africana commercia & Nig-tarum in Americam tranſportationes. Nec egnior Hiſpaniarum Rex, obſtare Belgarũ uſibus, amiſſa repoſcere, laborantia muni-e, validis uti parabat. Ingens novis rebus rgumentum non prudenti ſolum ſed & au-enti duci paratum. Magna loquar. Belli ujus tanta fuere molimina, ad annum uſq; ıilleſimum ſexcenteſimum triceſimum & extum, ut Potentiſſimorum Regum cona-ıs vincant, & rerum magnitudo apud invi-os & ignaros fidem in periculum adducat. Iavium ingens numerus, octingentæ & ul-ã (ita rationaria habent imperii) ad bellũ el mercatum in Occaſum, Africam & aliò iſſæ, quadraginta quinque milionibus flo-nûm & ultra ſtetere, ſi navium precia, ſti-endia, annonam penſes. Hoſtibus ereptæ uingentæ & quadraginta ſeptẽ fuere. quæ amna ſex milionibus cenſa. E ſpoliis ad u-ıs publicos rediere miliones plus quam tri-ginta,

Momenta geſtorum per Societatem Occidentalem, uſq; ad Ann. CIↃ IↃ C XXXVI. *Navium numerus.*

Erepta hoſtibus.

Spoliorum ſumma.

ginta, quæ ſumma longè excedit illã, quan Paulus Æmilius Romanorum ærario intuli Hæc tamen ipſa, ut Vellejus habet. *omniu anteactorum comparationem amplitudine vicit.* Ia

Damna illata hoſti.

ctura eorum, quæ Hiſpano terra periere, ne tamẽ nobis acceſſere, milionib' plus ſepten penditur. Impenſæ regiæ, impedita vectiga lia, annuiq; reditus, ſummam viginti & oct millionum explent. Erogati in mercimonia

Precia mercimoniorum.

quæ in Guineam, Novum Belgium, Capiti viridis littora, Sierram Leonam, fluvios Se negalam & Gambiam transferri fructuoſun videbatur, milliones ſex & novies inſupe centena florenorũ millia, quæq; excurrun In quem cenſum nondum venere immenſ opes, quas Braſiliæ aliorumq; locorum ne ceſſitates abſorpſere. Reportata in Belgiu eodem temporum tractu è Guinea & Nov Belgio fuit tanta auri, eboris, ambari, te gorum bubulorum, & pellium precioſaru vis, quæ milliones valuit quatuordecim, ſu per ſexies centena florenorum millia. Hæ præſens ætas ſuſpicit attonita, & futura, à re rum memoria remotior, ſtupebit tanta com moda privatorũ ſtudiis Fœderatorum te ris acceſſiſſe, tantum opulentiæ, & glori Hiſpano deceſſiſſe. Nec tamen tantæ op pares fuere penſandis tot expeditionũ ſum tibus; ut inter hæc potentior videri potuer Societas & hoſti ſuo terribilior, iſto naviu & armorum apparatu, quàm opulentior.

H

Hic ferè rerum Americanarum & Braſi-iæ ſtatus fuit, cum Naſſovius imperium ca-eſſeret. Eò omnium votis deſtinabatur, nilitiæ Europææ, ſub AURIACO, expert' c ob recuperatam non ita pridem ejus quo-que cura & induſtria Arcem Schenkianam, quæ ad Rheni divergium Inſulæ Batavorum atelaris eſt, publico Reipub. favore invo-atus. Accedebat familiæ ſplendor, Cæſa-ibus ſanguine, Regibus connubio innexæ. dhæc ducis authoritas, fortitudo, fides, fe-icitas, aliaq; virtutum & honorũ multipli-ata, quæ rapiendum Imperatorem, nõ per ongas deliberationes quærendum impera-ant. Etiam habitus illi erat & decora cor-oris forma, non ea ſolum, qua flos ætatis omendatur, ſed ex dignitate in præſentem ongruens imperii amplitudinem. Iam an-è eques, expeditionis in Palatinarum ad-erſus Marchionem Spinolam ſub Frederice Henrico Naſſoviæ Comite pars fuerat, Ger-naniæ Principibus opitulaturus. Vexilla eſſerat, centurio cohortem duxerat, auctâ nox ſub Erneſto Friſiæ Gubernatore, dein Mauritio Arauſionenſium Principe & Hol-andiæ, Zelandiæ Friſiæque præfecto, mili-ari dignitate. ſub Celſiſſimo verò Principe FREDERICO HENRICO, Fœderatorũ am ſupremo vindice, claris obſidionibus Grollæ, Sylvæ-Ducis, Venloæ, Trajecti ad Moſam (ubi irruentis in ſtationem ſuam Pa-

Naſſovii decora.

pen-

penheimii impetum fortiter ſuſtinuit & re
pulit) & Bercæ ad Rhenum, ſe conſpicuu
fecerat. ut poſtquam omnes militiæ part
in veteri Orbe expleſſet, novas in Novo O
be auſpicaretur. Comitabatur opinio ea
vera, Braſiliam ei provinciam dari, nullis
hoc ſuis ſermonibus aut rogatu, ſed quia d
gnus & par credebatur. Nec errabat hic f
ma, ſed optimum eligebat. Quæque la
dum ejus conſummatio eſt, iis ipſis virtu
bus effecit, ut Societas Imperatorem à Ge
manis potius mutuaret, quam è ſuis leger
Collatum à Societatis rectorib' Braſiliæ in
perium, ratum habuere Fœderati Ordin
& Auriacus, iis legib', quæ ex Ducis & ge
tis Naſſovicæ honore ac populi uſu eſſen
imperaret ſupremi ducis appellatione & p
teſtate, terrâ mariq; : quæcunque armis a
quiſiviſſent Belgæ, vel ſpe tenerent, impe
ſui eſſe crederet : quæ ad ſalutem publica
facerent & ſacra, civium ordinem & diſc
plinam, bella, fædera, jura curaret : ma
poſita moveret, ne quid Reſpublica det
menti caperet, caveret : præfecturas milit
res in caſtris ſui juris eſſe putaret diſtribue
in promtiſſimos : domi & per hyberna
paucis, quos ſignaviſſet Senatus, ſeligere
etiam de civilibus honoribus muniiſque c
cerneret : ut & de munitionibus extrue
dis, demoliendis, transferendis, ubi op
de ſede Imperii & Senatus : de Braſili
ſiu

Præfectura Braſiliæ confertur Illuſt. Comiti.

Ratã habent Potentiſ. Ordines & Auriacus.

m & incolarum laboribus ac ſtipendiis :
ſunctis Senatoribus & primariis belli du-
us alios ſubſtitueret, Rectores auctores
ent. Hæc aliaque fide publica ſancita fu-
, ut tantorum negotiorum ſupremis ad-
niſtris promiſſorum, Duci officii, regula
nſtaret, adſtrictis in conſcientiæ metum
tibus. Promiſſa primum Comiti claſſis
vium triginta & duarum, qua abiret, ten-
urus Novi Orbis fortunam. Verum Re-
ores, contracta audendi cupidine, in duo-
nas poſteà convenere, quæ militum bis
lle & ſeptingentos veherent. Ne vero
nctatio longa, magnorum moliminum
nes, in damno eſſet, Naſſovius operum
aborũ promtus, imparata adhuc, ut fer-
in talibus, claſſe, imparato milite, quî
n in Americam trajiceret, quatuor dun-
at navib⁹, adoleſcente Autumno, è por- *Abitus in Braſiliam.*
Texelæ ſolvit, ſummo omnium ordinum
nſenſu ac ſpe, anno Chriſtianorum trige- An. CIↃ IↃ
o ſexto ſupra milleſimum & ſexcenteſi- CXXXVI.
m. Navi, quæ ducem vehebat, Zutpha- XXV. Oct.
nomen inditum. militum non ultra tre-
ti & quinquaginta erant, quibus vix ad-
ſus Morinorum inſultus tutus videbatur.
euntem votis fauſtiſque comprecationi-
proſecuti ſunt Patriæ Patres, Auriacus,
ietatis Curatores, & civium optimi qui-
, utpote in inuſitatum fortunæ & pru-
tiæ civilis pariter & militaris exemplum

D iturum.

iturum. Divulgatâ tam glorioſæ expedit
nis famâ, Omnium vox erat: hoc duce
vas tantis rebus affulgere ſpes: hunc alter
Mundi deſtinam fore: ab hoc armis rob
imperio dignitatem quæri: nihil illo mo
ratius prudentiuſque: didiciſſe noſtrati
bellis militiæ aſpera & incerta: modeſto
lite non feroci pugnaturum: hoſtibus te
ri fore ob famam, Germanis ſuis charum
cognatam gentem, Barbaris placabilem
lenitatem & manſuetudinem.

Vota publica proſequuntur Comitem.

Poſtquam ſerenis lucibus, propitiis v
tis Fretum Britannicum enavigaſſet, inſ
Sorling's vicinior, (Caſſiterides Ptolon
ſunt) turbatum ſæva tempeſtate mare iti
ris initia magnis incomodis flagellavit.
ſervatum, tranſmarinas expeditiones ir
ſæpenumero Superis ſuſcipi. hoc Agame
noni, Æneæ, Xerxi, Germanico, Cæſar
liiſque inſolita molientibus accidiſſe.
quod adverſis conſecrari debeant nova
peria: ſive diſcriminum metu coerceri
minationis ſtudium. Conſultantibus de
cupando primo quoque portu Navarch
Comiti, licet maris inſueto, diſplicuere
ræ. urget iter, nihil intermiſſa navigatio
Sed auctis proceloſo mari, quod ob ri
rem vicini Septentrionis horridius eſt, p
culis, obſecuta formidini prudentia in
mudam receptum ſuaſit. Iam enim aq
ceperat Zutphania, ut vix emergeret.
mi

Sorlingæ Caſſiterides Ptolomæi creduntur.

Tempeſtate in Britanniam truditur.

us turbidum pelagus altis fluctibus ja-
ɔat Argonautas, ut in Sorlingarum penè
a & ſcopulos impingerent, ventorum
erſantium furore. Hic dum commodio- *Falmudæ*
avigandi tempora expectantur, Sereniſ- *moratur.*
Britanniarum Majeſtas Carolus I. ac-
o nuncio, hærere in portu Britannico
nitem, Falmudæ Gubernatori & Nobi-
s vicina loca incolentib⁹ mandat, omnia
Naſſovium humanitatis munera fungé-
ur, & quæ ad ejus refectionem facerent,
rent. abunde hoc & comiter præſtitum.
cet auguriorum ac prodigiorum fides in *Omina.*
e noſtra penè exoleverit, nec curent
lentiores caſibus fortuitis temere miſ-
Deum, omen tamen notatum fuit du-
, non omnino adſpernendum. Pri-
n, ubi Morinos prætervehebatur, piſcis
nus è mari intra navis foros exſiliens,
lum majorem vocant, ad diſcrimen mi-
s, qui Callarias. Alterũ, perdices quin-
è Britannico littore in navem Comitis
m cui à Pernambuco nomen, delapſæ,
icorum voluptas & ſpontanea præda.
læ-â ominantium conjecturâ maris ſi-
ac terræ obſequia favoremque promit-
credebantur. Et forte benignitas Nu-
s, quia tangitur Principum affectione,
uoque rationibus, & rerum imminen-
ſpeciebus, prodere vult, quæ impen-
Talia olim fuere ſerpens ad Bagra-

dam pugnante in Africa Regulo, aquilæ
jotaro regi ſalutaris aſpect⁹: corvi tres G
cho occinentes, in Gallia lupus vigili g
um è vagina auferens, aliaque infinita,
prout ſecunda aut adverſa acciderunt,
gni faſtigii viris ad gloriam vel ignomin
ſalutem vel ruinam, vertere ſolet ſuperſt
ſa credulitas. Dies excurrêre quadrag
quibus tempeſtates ad navigandum ido
non habuit. nihilominus in navibus
continebat, & nullam prætermiſit occ
nem profectionis: donec deſævientib⁹
Inſulas Cap Viridis appellit. cellis, ſecunda navigatione ad Inſulas
pitis Viridis provectus fuit. Caput V
inter Africæ promontoria celebre, arb
An.CIƆIƆ CXXXVII. Cal. Ian. viridib⁹ conſitum eſt, unde illi nomen.
tis Aſinariū Ptolomæi eſſe creditur. Æ
Capitis Viridis & inſularum deſcriptio. piæ, ut ait Oliveira, principium eſt, &
centum leucas ad promontorium uſq;
ræ Leonæ extenditur, totumque hoc
um Præfectura Capitis Viridis appel
terminatur utrinq; fluminibus, illinc
ba, hinc Senaga noſtrorum mercatu
Crebra inter proceres & regem de im
contentio eſt. quiſquis ſuperior vin
crudeliore ſe tuetur, ſive optimates è n
tollat potentior Rex, ſive hunc optim
Regiæ opes ex procerum pendent nu
liberalitate, qui equis, vaccis, capris,
mine, aliis egenum & inopem, do
Occidentem verſus medio Oceano j

ulæ decem, quas à vicinitate vocant *In-s Capitis Viridis.* ſuntque primum repertæ, no M CCCC XL à Lodovico Cadamuſto uenſi. Quidam has putant eſſe veterum gones ſive Heſperides. Abundant ca- & ſalinis, unde & Saliferæ noſtratibus intur. Hiſpani etiam milium Zaburrum s colligunt. Quum primum inveniren-, prorſus incultæ erant, humanumque lum uſquam veſtigium. qui primi con-derunt, columbas manibus prehende-, aut ſcipionibus ſuis humi ſtantes & ninum inſuetas occiderunt. Primaria t illas & maxima eſt S. Jacobi, plena va-arborum generibus patenſque in longi-nem milliaria ſeptem. ubi ſalis magna ia, aquæ dulces, teſtudines innumeræ, grandes, ut teſtæ clypei magnitudinem ent. Superior hac magiſque in Boream ens eſt inſula *Bona viſta*, ſive Boni viſu, n ita dixere, quod gratulabundi huc pri-n applicuiſſent Luſitani. Inter mini-eſt, quam *Mayam* appellant, quæ ſali-quoque nobilis ab Hiſpanis frequentari, rara habitatoribus; niſi forte Nigri-aliquot profugos, aut Portugallos ob s exules habeat, quos illic perire leve num. Apud hanc dies ſex commora-Naſſovius ob aquationem, mox famo-mundi Lineam attigit, quæ in partes ales cœlum ac dierum noctiumque ſpa-

Ad Majam inſulã moratur ob aquationem.

Iſleo do Mayo.

Tranſit Æquino-

ctialem lineam. tia diſpeſcit. Hic paribus intervallis f
tudo Naſſoviorum ab Univerſi termini
ſtans, utriq; ſe hæmiſpherio oſtendit, g
di honoris ac rerum ubique gerendarun
Braſiliam appellit. geſtarum libramento. Multum maris
vi emenſus, adulta Batavis hyeme, Bra
An. CIↃ IↃ CXXXVII. *Ianuar.* XXIII. littora, ubi Pernambucum eſt, appulit
tus quod adverſa maris trajectu prof
penſaviſſet. Appulit unâ Adrianus Du
quem prope Inſulam Maderam ſibi ju
rat Comes. triduo poſt Matthæus Ce
& Carpentarius, qui, quod navi veh
tur rimoſa, in S. Vincentii Sinu coact
re ejus refectioni aliquandiu imm
Hos excepit poſtridie Cal. Mart. Ioa
Giſelinus, multum procelloſo mari j
tus. omnes futuri Secretioris Concilii
Comitem Senatores & tibicines imp
Felix, temporis brevitate, trajectio, e
ni tempeſtate hic ſtitit Naſſovium, qu
rundis rebus idonea erat. Incidit qu
adventus in menſes bello & campeſt
motibus commodos. Nec fuit aut L
nis, aut Portus Sancti Gubernatoribus
ſubitum appulſum, tempus, ſubmitt
ſuppetias in Comitem, & hoſtile quid
liendi.

Excipitur plauſu. Exſcendentem primores loci popu
excepere, vultu, officiis, oratione, obſ
teſtati, plurimi aucupantes gratiam, ut f
ad nova Imperia. Eas circumſtantium
cu

:rentiumque gratulationes, ut communis
nevolentię teſtimonia, non hilarius, quam
odeſtius admiſit. Poſt hæc oſtenſis in Se-
tu commiſſis ſibi à Fœderatis Ordinibus,
incipe, ac Societatis rectoribus, Imperii ac
peſſendæ gubernationis litteris, primum *Prima*
ſibi negotii dari voluit ſagaciſſimus Impe- *Naſſovio*
tor, ut quantum militum noſtratium ſoci- *cura, in-*
umque in armis & præſidiis eſſet, cogno- *quirere in*
eret. Id prudentiæ ratus PARARE prius *Militia*
llum, quam exercere, & metiri quantum *ſtatum.*
ieas, ne fruſtra tentetur facinus, aut præceps
dacia cœptæ gubernationis famam dimi-
at. Etenim compertum, ex præparato co-
as bella magis ſuſtinere, quam violentas &
multuarias collectiones. Militũ vis omnis
geminos ordines diſtributa. quorum unus
æſidiariorum eſſet, alter campeſtrium in
oſtem iret. Præſidiis ſepoſiti fuere ſexcenti *Præſidiis*
bis mille, qui per Caſtella Reciffæ, Afo- *ſepoſiti.*
dorum, Promontorii Auguſtiniani, Ta-
aricæ & Paraybæ diſtributi. Bello capeſ- *Bello ſer-*
ndo ſervati in duos diviſi exercitus, unum *vati.*
ajorem invadendo hoſti, in quo cenſi non-
ënti & bis mille: alterum minorem ac va-
s motibus deſtinatum, cujus numerum ſex-
enti fecere. Hi hoſtem alibi occuparent aut
iſtraherent, ac invigilarent occaſionibus.
Mox annonæ & commeatus curam habuit, *Commea-*
ac in re Romanam diſpoſitionem imitatus. *tum.*
nquiſitum ſedulò, quantum panis bis co-

ĉti, laridi, leguminum, carnium, caſei,
ni in navibus & conditoriis eſſet, ut ſine q
bus intractabilis eſt miles & diſciplinæ im
Arma. tiens. Etiam armorum cenſum iniit, quæ
la & Arma, tormenta, machinæ, pulvis, q
naves & inſtrumenta nautica, regione ma
tima & portuoſa. Illud notatum reperio,
nalium militarium parcitate laboratum fu
ſe, culpamque in Europæos iſtarum reru
curatores rejectam. At juvit ſe ingenio in
pia, funeſque nova arte ex arborum corti
bus concinnavit, at, quia in ignem non d
rabant, minus probos. Ea quoque, ut
cam quod res eſt, annonæ fuit penuria,
poſtquam caſtris in bimeſtre proſpectum
ſet, demenſo in militem ſatis anguſto & t
nui, vix ſuperfuerit, quod ſatis eſſet alend
præſidiis. quibus parcius vivendum fuit
in fraudem genii. Hinc querelæ & murmu
militum jejunantium, quæ ducum leni or
tione & liberalibus promiſſis compoſita v
quievere. Nec enim, ſueti ad ſatietatem n
triri noſtrates, inediam ferunt, quam aliu
de è confragoſo & paupere terra veniens m
les facile tolerat. Ne tamen aut hoſtis de an
guſtia annonæ noſtræ edoctus audacior i
nos iret, aut ipſe miles in caſtris percelleretu
Prudentia Comitis. edicto veniam ſingulis fecit Comes, depo
tandi ad caſtra quidquid vellent comme
tus, ſimulata eum in modum rerum omn
um largitate. Qua cura apud ſuos defun

ctus

tus, hoſtium loca, copias & molimina per-
didicit, more Imperatoris Punici, cui omnia
hoſtium, non ſecus quam ſua, nota erant.
Compertum per exploratores eos Portus
Calvi terras & Arcem tenere, unde emiſſæ
prædatoriæ manus vicinas noſtrorum terras
populationibus & rapinis infeſtabant. uſq;
adeo, ut ne tuta quidem eſſet à Recifta ad
Olindam itio & reditio. Quin deſertis pa-
gis, ob hoſtium metum, ſub arces ſe noſtras
ad tutelam receperant Braſiliani. Militares
copiæ in Serinhainenſi agro vix in hoc ſuffi-
ciebant, ut irrumpentem hoſtē repellerent,
ne in intima penetraret. Nec deerant illi ſua
in ſylvas refugia, per occultos & cæcos cal-
les, facili ipſi & æquo ad fraudes Luſitano,
nobis difficili. Et cum exigi finibus non po-
tuerit, incendiis, ſpoliis, cædibus patuerunt
noſtra. Quamobrem, indicta publica ſup-
plicatione, ne ſine ope divina quidquam
aggreſſus videretur, viſum Comiti abſque
mora hoſtem adoriri, & imperium ab armis
belloque auſpicari, firmandæ potentiæ &
oſtentandæ hoſtibus fiduciæ, quæ principa-
tus, apud exteros præſertim, ſtabiliendi
primæ adminiſtræ ſunt. Hoc ad Societatis
gloriam & ſuam maxime pertinere arbitra-
batur, ſi cum dignitate opprimi ſtatim Hi-
ſpanus poſſet. Belli dilatione robur illi ac-
ceſſurum & diſciplinam, ſe in vecordiæ aut
lentorum conſiliorum ſuſpicionem addu-

Comes ad bellum ſe accingit.

ctum iri. Copiæ omnes terreſtri itinere i
Serinhæmum ivere, excepta Comitis præ
toriâ, iiſque centuriis, quas Carolus Naſ
ſovius & dux Houſius ſingulas ductabant
Cum enim recens conſcripto milite conſta-
rent, nec lentis caſtrorum progreſſibus ob
longiorem viam pares crederentur. eò ad
Comitem navigavere. Hic in *Vnam* cum
exercitu movit & ſuſperato fluvio, quem
exigua manu tutari facile fuiſſet hoſti, in
Barram-Grandem promovit. ut claſſem,
quæ triginta tribus navibus vectoriis & li-
burnicis commeatum & apparatum omnem
bellicum ferebat, operiretur. Pedeſtrium
militum è Belgis coacti fuere trecenti, nava-
lium ſociorum octingenti, Braſilianorum
ſexcenti, quibus addita equitum turma. Hac
manu, quam multitudine hoſtis ſuperabat,
recta in Hiſpanos itum. His imperabat præ-
fectus Comes Banjola, magno armorum u-
ſu inclytus & belli Belgici ſub Marchione
Spinola experimentis clarus, cui præter in-
digenas, Nigritas (Afrorum populi ſunt) &
Luſitanos, militum erant quater millena.
aggeribus ripas præmuniverat. quibus, de
adventu Naſſovii certior factus, ilicò ceſſit,
ſive armorum diffidentia, cum tamen mili-
te prævaleret, ſive pelliciendis ſub ejuſdem
portus propugnaculum noſtris. Ad amni-
culum, qui miliare ab Arce aberat, in mon-
te caſtra poſuit, duorum millium manu.

Vna vel Huna fluvius & pagus.

Barra-Grande.

In hoſtem movet.

Ea

fol.58.

A. Fluvius.
B. Arborum ſtrues ad fluvij ripam impediendo tranſitu
C. Agger caſtrenſis hoſtium.
D. Hoſtium agmina ex Braſilianis Luſitanis et Nigritis.
E. Braſilianī hoſtes
F. Fuga hoſtium
1. Prætoria cohors Comitis.
2. Sclopetarij.
3. Braſiliani ab utroq; montis latere per ſylvam abeuntes.
4. Prima acies.
5. Tribunū Artiſchotskius.
6. Comes. 7. Turma Equit.
8. Tormenta maiora.
9. Prælium. 10. Exercitus
11. Acies poſtrema Admiraly et nautica plebs.
12. Caſtra nocturna Comit.

a duplici aggerum ſerie præcinxerat, ob-
ructis viarum anguſtiis, quas arborum ſeg-
nentis & truncis longe lateque excifis op-
leverat. Conſilium erat, hîc Belgarum
mpetum ſiſtere, utque ipſe proximior Arci
nanc armatis copiis tueri, & hæc ipſum poſ-
ſet. Veſperaſcente die Comes noſter, na-
urâ loci perſpecta & hoſtium ſitu, in mon-
e oppoſito caſtra fecit. illi leviculis præliis, *Velitationes cum hoſte.*
nullo ſuo commodo, laceſſivere ad pugnam
Belgas, totam interim noctem occupati mu-
nienda ſepimentis ſtatione. Mane, vix al-
beſcente luce, exploſis in Hiſpanos aliquo-
ties machinis minoribus, minus audaces ter-
ruimus. Acies hoc ordine inceſſit: duæ *Aciei ordo.*
centuriæ ex Belgicis, & Braſilienſium tres
juſſæ à latere dextro per ſylvarum abdita vi-
am facere, & ſuper objecta, quod arduum,
eniti: totidem à latere lævo, invadendis ſi-
mul hoſtibus. Naſſovius decorum ſe prom-
tumque in armis oſtendens, cum prætoria
cohorte, quam ſibi applicuerat, in fronte
erat. quod plurimum referre intelligeret,
cujus ductu auſpicaretur illud agmen, ex
quo victoriæ omen capiendum eſſet. noviſ-
ſimum agmen Schuppius & Artiſofkius du-
cebant, qui recentes clarique rerum hic ge-
ſtarum fama, militum quoque ſtudiis fove-
bantur. Sic tribus locis triplici militum
manu hoſtem aggreſſi, pugnandi illi pote-
ſtatem fecere. Banjola ſclopetarios mille

 in

in obvios excutere juſſit, deſideratiq́; è no-
ſtris ſex, ſaucii triginta ſex. Nos evulſis pa-
lis & perruptis, quæ obſtabant, per feroci-
am ſeptis, utrinque hoſtem adorti, latera
fortiter impulimus, & poſt acrem collato
gradu pugnam Hiſpanos terga vertere cöe-
gimus. Quibus plana magis evenerant, fa-
cilius irrupere; quibus impugnandi aggeres
& ſuperandæ ſtrues & concædes erant, ma-
jor fuit labor & periculum, ut qui certiori-
bus ſupernè ictibus patebant. Partib' ſpes
virtuſque æmulatione accenſæ, incitante il-
lam utrinque ignominiæ demendæ cupidi-
ne. Cecidere hoc conflictu hoſtium qua-
dringenti, qui ſparſi palanteſque cæſi disje-
ctis armis viſebantur. reliquis ſub arcis ſe tu-
telam recipientibus. Interemti captiq́; ali-
quot, qui militia eminebant. tanto verò ho-
ſtem furore inſecuti ſunt Belgæ & Braſilien-
ſes, ut vix imperio ducis ad ſigna revocari
poſſent. Comes primam victoriam ſequen-
tis occaſionem arripiens, per ima collium
ſub ipſam Arcem victorē militem perduxit.
Banjola, munitis in monte ſtationibus, to-
tum diem in noſtros, ut & illi, qui arcem
tenebant, jaculatus, ſtrepitus multum, da-
mni parum fecit. Eopſe die miſſi à Comite
Schuppius, & Lichthartius, ille militum,
hic navalium ſociorum dux, ad occupan-
dam Inſulam, aſſerendo commeatu & re
frumentaria, ut commodius ſupportari poſ-
ſet.

Hoſtem munitionibus pellit.

r. Dux Hiſpanus convaſatis de nocte im-
edimentis loco movit, relictis tormentis
neis tribus. in Arce morari timuit, ne ſe e-
is deditione illigaret. nec noſtros prohi-
ere ab obſidione auſus fuit, attritis copiis.
Jaſſovius poſtero die circumſpectis iterum,
uæ hoſtium erant, comperit abiiſſe. &
um propius munimentis, quibus inhæſe-
ant non diu, admovet, occultis illa ignib',
quos abiens ſero veſpere Banjola fraude pa-
averat, diſſiliére. at nullo Belgarum da-
nno, quos tardior acceſſus præſenti cladi
xemit. Ille in terram *Camaragibi* vertit, ut
nde in Alagoas pertenderet. Inſtat hoſti
niles noſter, vagum varia cæde conſumit.
nter fugientium trepidationem, prædam
& opima ſpolia reportat. Tunc fiduciam
capit Dux Belga arcem *Povacaonam* provin-
ciæ caput aggrediundi. non ignarus, uti ini-
tia belli eveniſſent, ſpem famamque in ce-
tera fore. Sita eſt Arx in Pernambucenſi
provincia, ad ripam fluminis commodiſſi-
mi, & recipiendis onerariis ob altitudinem
idonei. à Reciffa abeſt milliaribus x x v. In
confiniis molas oſtentat ſeptem, iterque
ſternit in Alagoas, Camaragibi & Antonii
Grandis fluminum terras. Elapſo proximè
biennio expugnaverat illam Lichthartius,
acto in fugam Comite Banjola merſiſque in
flumine Hiſpanorum pluribus. Verum non
diu poſt Albuquerquius, aliud agitans, ar-
repta

Arcem Portus Calvi Povacaonã obſidet.

repta in conſilium occaſione, eam non d
ficulter recuperavit, ſcelere Sebaſtiani
Souto Luſitani, hominis ſummè perfid
cujus operâ optimâ antè uſi fueramus. H
cum credulitatem Picardi vigilum præfe
nefariis mendaciorum vinculis circumd
diſſet, plus incommodi damniq; attulit n
ſtris, quam commodi aut ſalutis præſtitera
Falſis namq; indiciis autor Picardo fuit, u
motis ex Arce præſidiis, vacuam eam fecer
& invaſioni hoſtis oportunam. Quo fac
nore perfidiam ſuorum, magnitudine cr
minis, illuſtrem fecit, adducto quoque
certiſſimũ vitæ diſcrimen Dominico Cal
bari. qui Luſitanus, cum à Regiis partibu
ad nos deſciviſſet, in arce captus, ſtrangul
tuſque, jugulo defectionem expiavit, & di
ſectos artus infidelitatis ac miſeriæ ſuæ teſt
ad ſpectaculum reliquit. Mauritius Soci
tatis intereſſe arbitratus, eam ſubdi, abſqu
cunctatione ſtativa ordinat quatuor. pr
mis ipſe conſedit. ſecundis gubernaror Si
giſmundus Schuppius, tertiis Artifoſkiu
militum tribunus. quartis, qui mare vica
rio imperio tenebat, Lichthartius. Ab ex
terno metu tutus, in ſingulis ſtationib⁹ ſug
geſta attollit, machinas locat, quibus in ar
cem ferociter & frequenter diſploſis, mu
tuas ab hoſte jaculationes damnaque exce
pit, concuſſis dirutiſque hic illic, quas feſti
natio aggeſſerat, terrarum molibus. Intereà

Stativa ordinat.

acceſ-

:ceſſus ſuos & latentiores aditus foſſorum
boribus graviter ducit, & cum operariis
opius adrepit milite. prima luce, ſero ve-
ere, ſocium ſe periculorum operis addit.
ccubuere, præter gregarios aliquot & pri-
ores, Carolus Naſſovius, calida juventa
iles, majoriſque animi & ſanguinis, quàm
ti, & centurio Ioannes Tallebomius. qui-
us glandium majorum ictu ſubita mors
agnarum virtutum uſum invidit. A deci-
a & tertia obſidii die, cum jam proximè
ſſis inhærerent operæ, nec hoſti animus
ireſque eſſent, ultra ſe defendendi, miſſis
bſidibus, dedita Arx honeſtis belli condi-
onibus fuit, prima Comiti expeditionis
mericanæ merces & amplioris potentiæ
radus & fundamentum. Præſidiariis con-
eſſa poteſtas, militiæ ritu armatis, diſceden-
i & compendioſiſſimo itinere in Reciffam
nſulam, inde in Hiſpaniolum, & Indiæ Oc-
identalis, quæ vellent, loca abeundi, vel
n Terceram trajiciendi. Vnius ipſis, pro
elli honore, machinæ & apparatus bellici
on multum, facta copia. Naves, quibus
rajicerent, à Comite impetravere, ea fi-
lei pactique, quâ convenerant. Naviga-
ere omnes in Inſulam Terceram, quæ in-
er Azores ſive Flandricas primaria eſt. E- *Expugnat*
reſſi ex Arce Gubernator Hiſpanus, Mi-
haël Gibertonus, armorum propræfectus,
ello Belgico clar⁹, centuriones octo, ſigni-
feri

feri ſeptem, militum quingenti, Ital
Hiſpanicæ, Luſitanicæ gentis, præter æ
& ſaucios, glorioſam utilemq; victorian
cere. ceſſere quippe in belli ſpolia ma
næ bellicæ ex ære viginti duæ, è ferro f
quinque, mortaria quatuor (genus ma
næ eſt pandum ac breve) glandium fer
rum & miſſilium magna vis, ut & funes
cendiarii, aliaque Martis utenſilia, tot
que Regis, quod illic erat, armamentari
Nec minus vago exercitu propè Moribe
& S. Laurentium, occurſum fuit hoſtiu
fines noſtros excurſionibus, exactiq;, qu
ruperant, populatores, duce Jacobo Sta
houwero, qui cum hoſtili manu cong
ſus, eam, pugnante fortiter Helmichio
ce-centurione, fudit fugavitque. Sic p
circum agris major quies & ſecuritas f
Pugnantium profectò ducum omnium
moriam exempli intererat ad poſteros
minatim extendi, ſi mihi æque promt
fuiſſet nomina ſcire, ac admirari virtuten

Banjolam perſequitur.

Fugientem Banjolam ponè preſſit M
ritius, victoria utendum ratus. nec diu f
cum tota Pernambucenſii Provincia mi
tum animoſum & validum exegerit. ſed
peræ precium fuerit, ad Hiſtoriæ præſen
& rerum hîc geſtarum, & porrò geren
rum lucem, Præfecturæ hujus ſitum loc

Præfectura Pernambu-

ſtrictim indicaſſe. præſertim cũ & Com
hic & Senatus politici ac ſupremi illuſtr
ſe

es ſit, & præcipua crebraque navium ſta- *cenſis de-*
. Inter Braſilienſium colonias Pernam- *ſcriptio.*
cenſis è maximis eſt. ut quæ ſexaginta jux-
ittus miliaribus porrigitur, inter Franciſ-
fluminis celeberrimi, oſtia, & Itamaricæ
efecturam. Peculium eſt Duarti, ſive E-
ırdi, Albuquercquii, Luſitani, cujus hic
mine imperitabat Frater Matthias Albu-
ercquius, qui Olindam venerat, paulo
è quàm noſtri ea potirentur. Sedes pa- *Pagi ſedeſ-*
; Portugallis habitati undecim notantur. *que unde-*
cim.
ma eſt Olinda metropolis, ad maris oram, *Olinda.*
chris ædibus templiſq; nuper conſpicua.
ıs, ob colles, quos ambitu ſuo comple-
ur, inæqualis adeò eſt, ut vix humana in-
tria muniri poſſit. In ejus parte editiore
nuit Ieſuitarum Cœnobium, ſtructura
gans & redituum locuples, à Rege Seba-
no conditum. proſpectu amœniſſimo
num ſe, ex alto adnavigantibus, oſtenta-
. Iuxta hoc aliud conſpiciebatur Capu-
orum, ut & ad littus Dominicanorum &
uperiore urbis regione Monaſterium S.
ti, natura & opere validum; præter Mo-
ium ædem aliaſque. Baſilicas habuit ge-
ıas, unam S. Salvatoris, alteram S. Petri
ellationibus venerabiles. Oppidano-
cenſebantur millia duo, exceptis Eccle-
icis & mancipiis. Hi ad ſigna revoca-
tur quatuor, diſpari, ut ſolet, numero.
ıum ducenti circiter opibus præſtabant

& fulgidiore cenſu. Ab hac Auſtrum ve
inter fluvium Biberibi & Oceanum, ex
ditur, ferè uno miliari, longus anguſtio
& arenoſus terræ trames, ligulæ aut coſt
ſtar, quem, ut & alibi, provida Numini
ra huic oræ adverſus maris inſultus obj
Ubi terminatur, pagus fuit, *Reciffa* dict
ve Receptus. forte ab hoc, quod intra h
& alium terræ ſimilem tractum oblong
quem Reciffam Lapidoſam vocant, re
naves poſſint & ſoleant, accipiendis ex
nendiſque oneribus. Frequentibus in
habitabatur, & qua parte medium hunc
ctum Arenoſum interſecat mare, majo
navium ſtatio eſt, ob inſignem pelagi al
dinem. E regione hujus, ubi deſinit Re
fa lapidoſa, hic illic mari pervia, Turris
ex aquis exſurgens, Caſtelli maritimi no
ne, ad diſcrimen ejus, quod in Reciffa
reſtri aut arenoſa cernebatur & caſtel
terreſtre vocabatur, Luſitanis S. Geo
Poſt deſertam Olindam, in Reciffæ pag
ſe recepere civium & mercantium plærið
qui ædificiis illam inſignibus ornavere.
nec ejus fulgorem præſtringere cœpit M
ritiopolis. ſepimentis cinctus à noſtris,
parte fluvium adſpectat, robur non leve
cepit, cum is, relabente maris æſtu, per
ſit pedibus. Hæc Olindæ facies fuit, an
quam eam expugnaſſent Belgæ. qui mu
mentis novis hos terrarum Receptus u

In

ulam Antonii Vazii inexpugnabiles fece- *Inſula Antonii Vazii.*
Fulget jam hæc Inſula Palatio Comitis,
burgo, ad uſum ej⁹ & Imperii decus ſum-
us ipſius, magnificè exſtructo, ut & urbe
AVRITIOPOLI & pontibus ad mira-
um in gemino flumine jactis. Secunda
es fuit Garaſu, pagus verius, quam oppi- *Garazu.*
n, à littore remotior, è regione Itamari-
inſulæ, quinque ab Olinda miliaribus.
m tenuioris fortunæ Luſitani incoluere,
chanicis artib⁹ vitam tolerantes. at poſt-
m noſtris partibus acceſſit Olinda, etiam
lentiores huc commigraverunt. Expug-
ere hoc oppidulum noſtrates, calendis
ij Anni triceſimi ſecundi ſupra milleſi-
n & ſexcenteſimum, captumque incen-
& militari direptione deforme fecere.
tia fuit Reciffa jam dicta. Quarta Mori- *Reciffa.*
a, mediterranea magis & Auſtralis, quin- *Moribeca.*
Reciffa miliari. Quinta S. Antonii, ſep- *S. Antonii*
vel octo à Reciffa miliaribus, Auſtrum
us, ſecus promontorium S. Auguſtini.
ta Michaëlis de Poyuca, incolis frequen- *Poyuca.*
ma, decem à Reciffa miliaribus, ubi ma-
æ ſacchareæ tredecim magnam ſacchari
quotannis edunt. Sita eſt ad amnem
nominem, qui ad latus Meridionale pro-
ntorii Auguſtiniani in mare ſe exonerat.
tima pagus Serinhæmi ampliſſimus & a- *Serinhæmum.*
niſſimus, ubi duodecim machinæ, quæ
ulæ ſex aut ſeptem millia arobarum ſac-

chari feliciter exequuntur. Pendet Ar
xxvii aut xxviii libras noſtrates.
decim à Reciffa miliaribus abit. Octav
Vna. des Gonſalvi de Vna, viginti à Reciffa m
aribus, machinas exercet quinque. N
Portus Calvus. Portus Calvi xxv à Reciffa leucis, ma
nis operatur ſeptem vel octo. Hic Arx
vacaona eſt, Mauritiana victoria illuſ
Alagoa Borealis. Decima pagus Alagoæ Borealis, xl mi
ribus. Vndecima Alagoa Auſtralis, t
Auſtralis. dem ferè diſtans. Vicis etiam aliis mino
Aldeas. Braſilianorum degitur, quos *Aldeas* voc
Ædificia, quib' ſacchara coquuntur, nu
rata fuere ſeptuaginta & ultrà. Eorum ali
amplitudine pagos adæquant, ob opera
rum, circumquaq; habitantium, freque
am. Tantum ex illis ſacchari quotannis
ligi perhibent, quantum onerandis navi
octoginta vel nonaginta ſufficiat. Non
nis autorib' habeo, uno die ex Olindæ
tu ſolviſſe naves ſaccharo onuſtas qua
ginta, relicta adhuc in conditoriis ea ſac
ri copia, quæ ad totidem navium vectu
ſatis eſſet. Nec poſſunt illa confici ſine
gritarum opera, quorum numerus inge
Angola aliiſq; Afrorum portubus huc tr
vectatur. Conſtat ex commentariis & d
nis notis, ad annos viceſimum primum
cundum, tertium, ſupra ſeculum decim
ſextum, quadriennii ſpatio è ſolo An
læ portu in Pernambucenſem Præfectu
tr

ıſvecta Nigritarum millia quindecim, ıdringentos inſuper & triginta, maximo gis Hiſpaniarum compendio. Montibus ıbuſq; lætiſſimis hæc regio diſtinguitur, narum ſacchari feraciſſima, etiam ligni ſilienſis optimi. Nec minus paſcu' quo- eſt ager, & pecore abundans, ut, quod Campania ab Italis olim dictum fuit, ſu- n Braſiliæ dici mereatur. Hæc topogra- ca ſunt, & quia notiora, minus egent o. inſiſto geſtorum narrationi.

Proviſis, quæ ad propugnaculorum mu- onem & robur faciebant, Schuppius cũ iis & equitatu in Allagoas miſſus fuit, in quias hoſtium inquiſiturus. Ipſe Co- , ut fatigatum itinere militem levaret, ſcenſis in Barra grandi (ſinus eſt ſpatio- mille & ultra naviũ capax, Portui Cal- ıicin') navibus, ad promontorium Ser- appulit, non longe ab Allagois, hoſtem cutus ad flumen uſque Franciſci. Hæc r, indigenarum plurimi, armis noſtro- & excurſionibus proximi, in tutelam pı ſupplices petiere, quod & impetrave- nec enim cũ privatorum calamitatibus. ıoſtium vi contendere generoſum credi- Naſſovius. quo facto accidit, ut in ſua re- nt incolæ, Belgas fortunarum ſuarum res, non hoſtes experti. Propè Corre- ɔam cognitum indiciis, Comitem Ban- m Openedæ quem habebat militem, in

Schuppius in Alagoas abit.

Banjola fugit.

Flumen S. Franciſci trajicit.

oppoſitam fluminis Franciſci ripam len
tranſmittere. Quare mandatum Schup
ut eò ſe cum copiis baliſtariorum Braſili
& equitum turma conferret, turbandis
ſpanorum cœptis. verum ſerius advent
dum poſtremus trajiceret lembus, ſpolii
lummodo pecuniariis & vaſis argenteis
litum cupidini litavit. Equidem victa,
ter opinionem & Banjolæ, & incolar
celeriter Arce, quam quadrimeſtri obſi
ni parem putabant, indigenæ rebus ſuis
ſulere tempeſtivè nequivere. Comes,
Openedam venit, (oppidulũ eſt ad S. F
ciſci ripam,) ſex à mari miliaribus, cum
neum judicaret locũ, faciendis in hoſti
progreſſibus, Arcem ibidem in rupe de
nomine condi juſſit, ut & aliam ad flum
oſtia, hoſte & incolis ſe in Seregippam
giam recipientibus, quæ viginti quatu
fluvio Franciſci miliaribus abeſt. Huic
um eſt patens, qualis fere Moſæ eſt latit
in Batavis, ad Delfenſem portum. aquæ
tu feruntur concitatiſſimo. Tum imp
tum Auſtralem ripam incolentibus, uti
jumentis omnibꝰ in Borealem tranſirent
pabulatum eò, ut ante, iret hoſtis.

Comes Openedam venit.

Caſtrum Mauritii ab ipſo impoſitum ripæ S. Franciſci.

Atque his fere expeditionibus exact
menſes brumales & ver primum fuere.
rum felicitate firmati militum animi &
miti ademtus hoſtium contemtus.
perſcripta ad Potentiſſimos Belgii Or

Societatis rectores, auſpicata Comitis
peria omnibus fecere, & inſertum publi-
famæ, encomiis multorum domi foriſ-
e extulere. Ipſe datis Openeda ad Cel-
mum Principem Auriacum, Fœderati
gii Gubernatorem, litteris, de his, quæ
dem geſſerat, in huncmodum ſcribit:
quo per Tribunum Artiſoſkium ea omnia, quæ
i ſatis Marte pro Societate, in externis gentibus,
tenus confecimus, perſcripſi, propero agmine in
em perrexi, oportunum ratus inſtare ſucceſſibus
avori Numinis. Ille in Alagoas profectus nec
entus noſtri patiens, trajectis, quæ intercurre-
t fluminibus, planè fugienti ſimilis, Openedam
ue, oppidulum ad ripam fluminis S. Franciſci,
travit. ubi moræ quoque omnis neſcius, ſe-
ntium formidine, ne in periculum exercitus ſui
qua daret, flumine ſuperato, ſuſque deque ha-
quicquid apparatus bellici in citeriore erat ri-
Et niſi, dejectis à tergo pontibus, quos refici
eſſe erat, remoram injeciſſet nobis inſequenti-
, omninò ſpes erat, uti ipſe militarium Dux
njola in manus noſtras incidiſſet, cum magna
natorum manu. Quos enim præmiſeram ſclo-
arios equiteſque, tranſducentem poſtremos ſuo-
n videre, prædam non contemnendam ex impe-
ientis nacti. Vbi evaſit, cum copiis, quas reli-
s habebat, in Omnium Sanctorum præfectu-
n & Vrbem contendit. Nos Præfectura omni
rnambucenſi pepuliſſe hoſtem contenti, hic vi-
riam & primi belli vota ſtitimus. Locum hunc

Litteræ Comitis ad Principem Auriacum.

 promo-

promovendo in hoſtiles terras bello oportunum
bitror, præſertim ubi in arctum ſtringitur flun
inſignis aliàs latitudinis. Hanc ob cauſſam
ſtrum validius impoſui ripæ, ſex à littore mili
bus, cujus ichnographiam præſens exhibet tab
certus aliud minus ipſi oſtio imponere. Non
illuſtrius Flumen excellentiuſque reperias. ea q
pe eſt amplitudine, ut quibuſdam locis trajici gl
tormentaria librarum ſex nequeat: ea aquarum
locitate & impetu, ut longè ab oſtio, truſi in ap
Oceani latices, dulcedinem ſervent: ea altitud
quæ cubitos æquet octo, duodecim, quindecim. a
difficile eſt, ob arenas, quibus obſidentur oſtia. f
limè ſubeunt Liburnicæ noſtrates Openedam uſqu
altiùs. Diverſa huic fluvio ab aliis indoles.
brumam, reſtagnantibus aliorum aquis ex per
pluviæ, nequaquam ripas egreditur. æſtate, di
entibus aliorum aquis, proxima quæque inun
Cauſam percunctatus ex Portugallis, accepi, in m
terraneis locis, centies ſex ſeptemve à mari mili
bus, magnam nivium & glaciei vim colligi, qua
calorem æſtivum liqueſcente, intumeſcunt aqua
alvei. Eſt hîc locorum gens effera, barbara & in
ditis prorſus moribus, de anthropophagorum gen
quam Tapujas vocant, quorum ſeptingenti alte
caſtris meis miliari conſedere, miſſis è ſuis, qui
cem orarent, & ſocia adverſus Luſitanos arma. C
pore erant robuſto, grandi & benè habito. idio
linguæ iſtiuſmodi, ut nec à Luſitanis, nec à Braſi
nis, aliiſque, qui penes nos erant Tapujis, inte
poſſent. Geſtibus tamen & manuum motu an

*a mutuùm expoſuimus. illud potiſſimum, ut flu-
is tranſitu prohiberent Luſitanos trans fluvium
ntes, & hoc conantes trucidarent. intellexere
er horribiles voces annuere poſtulatis. Poſteà mu-
ulis leviculis donatos dimiſimus, lætos novæ gen-
ongreſſu & humanitate. Omninò futurum ar-
or, ne poſthac auſint trajiceere flumen hoc hoſti-
prædones, & graves eſſe finibus. Vlterioris ripæ
os terraſque vaſtare ſtat ſententia. juſſi ſunt in-
ænæ in Borealem ripam familias armentaque ſua
nsferre, ne hoſti pabula vel ſponte vel coacti ſub-
iſtrent. Dum inſequor ad leucas* LIII, *tale ſo-
omne comperi, ut amœnius temperatioriſque
dari vix putem. nec calor diurnus eunti gravis
, nec frigus nocturnum, licet horreſcente inter-
n corpore. Pandunt ſe locorum plana, decem
inde miliarium amplitudine, quæ torrentibus ri-
iſque lene fluentibus irrigantur, vagantibus hic
& pabulantibus gregatim animalibus. quorum
ges & agmina mille quingentorum, quinque mil-
m, ſeptem millium, numerum habebant. Stupui,
invenire hæc fidem apud me potuiſſent, niſi hiſce
ulis uſurpaſſem. ſolùm incolarum indiga tellus, co-
os implorat, qui deſertam colant & inhabitent.
ripſi ad Novemdecim viros, ut Germanorum pro-
gos, patria extorres, boniſque exutos, huc tranſ-
tterent, ituros in fœcundas frugum terras & læta
peria. Idem Celſitudini tuæ curæ ſit & cordi, nec
im abſque colonis utiles eſſe poſſunt terræ Societati,
c pares impediendis hoſtium excurſionibus. Quod
hac via non ſuccedat res, laxari optem Amſteloda-*

 menſium

menſium Ergaſteria, dimitti damnatos ad triren
ut dum ligonibus hic terram vertunt, improbita
deterant, priorem infamiam honeſto ſudore elua
nec reipub. moleſti, ſed utiles efficiantur. Iam
majora polliceri videbatur ſic ſatis felix r
pub. ſtatus. miles naveſq; in promtu. Du
in omnem fortunam parati & agiles. Im
rator expeditus. Portus Sanctorum vo
omnium petebatur. ſed annonæ penuriâ
apparatus bellici, quorum pertinaci & a
dua flagitatione plorant chartæ omnes &
bulæ, inhiberi victoriarũ egregios ſucceſſ
& ſpes Comitis, plures querebantur. N
mirũ flagitaſſe illa impenſius Braſiliæ rec
res, cũ tranſmarino militi annonæ & arm
rum ſollicitudo, quantumvis anxia & pr
poſtera, vitio verti non debeat, ob pelagi
ventorum incerta, ut ſatius ſit providis e
& Prometheis, quã Epimetheis. Nec Soc
tatis Adminiſtris præſtare ſemper, quæ ſp
rabantur, facile fuit, ob publicam inopiai
ob diſſentientes ſententias, privatas miſſi
tiones, aliaq;. Scripſiſſe Comitẽ & Senato
lego: *Primis eventibus metũ aut fiduciam gig*
inſtandum nunc optimè cœptorum famæ: fortuna
rebus agendis ſe præbere: hoſtibus occaſionem te
puſque dari colligendi vires: Regna parantibus
leritate opus eſſe; alias prætervolare opportunit
tes: gladios ſibi à Societate porrigi, ſed neceſſari
rum defectu uſum impediri: terribiliores ſe fore,
inopinatis & imparatis ſuperveniant, quàm ſi e
ſpect

Litteræ Comitis & Senatorũ ad Societatis Rectores.

ati pugnarent: mitterent ſupplementa, arma,
alia: militem vel miſſione vel fato minui: ſine
is invalida eſſe bella, ſine annona militares. Fa-
nonnihil ſufficere agreſtes, ſed non quantum ſa-
endis claſſibus. pecora haberi poſſe, ſed in recen-
uſum, non in expeditionum maritimarum mo-
& tempora: ſola Comitis reverentiâ modeſtū
exercitum, cetera querulum & inquietum: ex-
are ſe legumina, funes incendiarios, tympana
uccinas, ciendis viris & accendendo Marti; et-
inſignia aut baltheos è byſſo coloris aurantii, a-
ndo & dignoſcendo militi. ſi mittere illa negli-
t, rem omnem in caſum dari, & periclitari in
ero orbe, inter benè maléque affectos, Societatis
imationem. Quæ ſane bellaturientem po-
lum arguebant & plenos animi Rectores.
Per id temp⁹ bellis intento Comite, mul-
domi prudenter ex uſu publico à Senato-
ous decreta, quæ ad ipſum, cum res exige-
videbatur, relata, in caſtris rata habuit.
ives & coloni, quotquot ſe aliquot retrò *Domeſti-*
nnis in Olindam & Reciſtam mercat⁹ cau- *ca.*
treceperant, qui ſui juris nec publicis mu-
iis adſtricti erant, in centurias quatuor con-
ripti ſunt, ſub ſuis ducibus & ſignis; ut in-
gni ſapientia, quos eodem die aut hoſtes,
ut dubiæ fidei habuiſſet, cives & amicos
abuerit. His ſiquidem fidendum magis
ebatur, quam nullo juramento adſtrictis.
uibus facile eſt, repertis auctoribus, ani-
nos ſumere, & nova imperia excutere. Ex-

actiones publicæ magno ære redemtæ.
gibus matrimonialibus, iiſdem, quæ in
gio vigent, adſtricta inordinata connu
rum licentia tulit voluptates ſufflami
Necenim à vetitis conſanguinitatis gra
abſtinebatur, & conciliatores matrimo
rum adibantur Sacerdotes Pontificii. Fa
ob conſcientiam, Iudæis venia, feriand
excubiis, die à mundi natalibus ſacro.
Chriſtianorũ quoq; Dominicus novis C
ſti & piorum natalibus ob Reſurrection
illuſtris, vilis profanuſq; haberetur, juſſ
Multi alii mali mores, cum ad pernicioſ
veſaniam iretur, ſublati. Neq; ſegnem
dere operam præfecti reipub. converten
ad fidem Chriſtianam Braſilianis. Apert
eum finem ludi formandis puerorum mo
bus & ſanctioris doctrinæ ſucco imbuend
conceptæ ſanorum verborum formulæ,
breviaria, & conſtituti, qui ea interpretare
tur. Luſus, quibus civium fortunæ flag
lantur, côerciti. Facta inſuper unicuiq; p
teſtas in Olinda, quam pro deſerta habu
rant priores, novas domos condendi, & co
lapſas reſtaurandi. interdictumq; ſeverè,
à transferrendis aliò ruderibus, lignis, lap
dibus, ferramentis, abſtineretur. Placu
quoq; Senatui, Nigritas, quotquot ibide
degerent, ſub haſta divendi, ſive captivit
tis jure noſtri eſſent, ſive emtionis. Qua
quam enim in Chriſtianorum inter ſe bell
capto

os vendi, & ad operas ſerviles urgeri ſæ-
habeatur, quod Romanis olim, & an-
os Theſſalis, Illyriis, Triballis, Bulgaris
liare : non tamen inter ſuæ religionis
ulos factitant Mahometiſtæ. licet inter
& Chriſtianos religione diſpares iſtiuſ-
li venditiones obtineant. Navium quæ
hæc tempora vel è Belgio advenere vel
ere, vehendis mercibus, re frumenta-
armis, aliiſque, numerum & nomina re-
ſere velle, anxii nimis foret, & minutio-
uæque exequentis ſcriptoris. Hoc u-
n referam, appuliſſe hac tempeſtate ad
iſſæ littora Gallorum navem, cui mer-
di pugnandique adverſus infenſos pote-
em fecerat, ſub Regis Chriſtianiſſimi au-
iis, Eminentiſſimus Cardinalis, Arman-
Richelius. Verum uti humaniter admiſ-
ere ejuſdem Navarchi, ob fœderati Re-
reverentiam & amorem; ita pellectis,
o more, ad ſe, qui pro nobis hic milita-
t, Gallis, abire à litore juſſi ſunt. Hic
Richelius eſt, regnorum Galliæ, & ar-
orum ejus, ſub Ludovico Rege nuper
iter. qui totius Europæ labores & nego-
capaciſſima menta complexus, non Fran-
um ſolummodo fortunam, ſed & vici-
um Regum Principumque ſtabilire aut
cutere viſus fuit. Nec ſilentio prætere-
da diligens quorundam è Senatu indu- *Senatus*
a & alacritas. qui ad imperii cuſtodiam *Secretioris*
illud

& Politici laudatio. illud maximè facere credebant, ſi qui r
regendis præeſſent, iiſdem & gerendis
ſent potius, quàm ut aliorum modera
creditis armis, ipſi ſegnibus domi voti
am publicamque fortunam opperirentu
proſperum quodcunque, ut alienum
perent, adverſum, ut ſuum ſibi imputar
terentur. Fuere his ſtudiis laudabiles
ſelinus, Ceulius, Duſſius, Carpentar
aliique, qui itineribus, arcium reſtaur
ne, annonæ & armorum cura, militu
hoſtem claſſiumque immiſſione, non in
na tantis negotiis nomina fuere. Tunc
tallicæ quoque ſpes mercantes erexere
ut anguſtis rebus fieri ſolet, ſperata ubi
lucra fovebant ſuaviſſima auri imaginati
cupidam Societatem. Miſſi in Cou
venſes fuere Albertus Smientius & Pa
Semlerus, qui Luſitanorum & Braſilia
rum adjuti operâ fodinas ibidem ſcrut
invenere argentiferam, quæ cum opule
videretur, poſtea fefellit exſpectation
Erant & aliæ per Albuquercquium celeb
è quibus magnã maſſæ metallicæ vim ipſ
eruiſſe fama erat. ſed nondum illæ no
repertæ. Etiam ferebantur per Luſita
rum ora, fodinæ Copaovaenſes, ut &
ad promontorium Auguſtini. Terræ N
væ fodinæ, metalli inopes, lapidem
bant, ſolo fulgore magna mentientem. N
dubitem ego, Luſitanos illuſiſſe noſtror

av

itiæ, & occultarum opum vana vendita-
e captaviſſe publicam benevolentiam.
enim, qui tot annis tenuerant Braſili-
neglexiſſent penetrare in iſta arcana, aut
argentique fodinas ſervaſſent intactas
Belgarum egeſtati.

dventantibus pluviis menſibus & hoſte
tuor Præfecturis pulſo, Naſſovius mu-
fluminum acceſſibus, & inſtructis præ-
Arcibus, adverſus Barbarorum & Hi-
orum populationes; in Reciffam, pri-
præcipuamq; hujus tractus Belgarum
niam, è caſtris reverſus, conſtituendæ
ub. animum applicuit, & legib⁹ civem;
, quæ graſſari novarum dominationum
ordiis ſolent, pœnis côercuit. Vti e-
priores potentiæ viam aperuerant, ita
riæ poſteriores. Quippe, nullo per hæc
pora Præſide, remotis longe ſupremis
arum rerum moderatorib⁹, facile à vir-
deſcitum, & languente diſciplina ab ar-
ad voluptates, à negotiis ad otia conver-
digenæ & noſtrates, impietate, furtis,
ulatu, homicidiis, libidine, famam gen-
æ turpiſſimè maculaverant. ut Hercule
s eſſet, qui Augiæ hoc ſtabulum pur-
t.

Redit in Reciffam MAVRITIVS.

Ordinat Rempublicam.

Flagitium quodcunque ludus & jocus
, vulgato inter deteriores epiphonema-
Vltrà Æquinoctialem non peccari. quaſi non
nium locorum & populorum eſſet ho-
neſtas,

neſtas, ſed Septentrionalium tantùm
quæ mundum dividit linea, virtutem à
ſecerneret. Sed hæc omnia novi Impe
ris ſeveritas & prudentia, multa corrige
multa rigidè punientis, ſuſtulit & eme
vit. ut plures bonos feciſſe, quàm inve
credi potuerit. Juſtitia, æquitas, mode
ſepultæ ac ferè ſitu obrutæ, oppidis pagi
redditæ. Sacris reverentia, Senatui au
Legibus roborat. tas, judiciis horror, legibus ſua reſtituta
plures emendatæ & latæ utiliter. parta ſ
ritas civibus, certum cuique rerum ſua
dominium. Faciendi ſingulis, quod o
ſui erat, aut rediit voluntas, aut impoſita
ceſſitas. honores dignis, pœnæ indigni
nefariis paratiſſimæ. Quin adunatis ge
bus diverſis, Belgis, Luſitanis, Braſilia
veluti unum populi corpus fecit, ſurge
que imperio valida incrementorum fun
menta conſtituit.

In peſſimos animadvertit. Primo ſemeſtri ſeveris ſuppliciis in p
mos animadverſum, & incuſſo metu om
bus, pœna paucorum fuit. mitiſſimi a
ingenij ducem coëgit ad inſolita & ace
deflectere peccandi enormitas, ex hac ſa
tis publicæ periculum: uti crudelem me
Indignos removet. cum intemperans æger facit. Qui poli
vel etiam Eccleſiaſtici ordinis, dedecora
debantur Societatis, domum remiſſi, ſu
ctis aliis aut hinc accerſitis. quos, tumul
ante licet malè feriatorum fece, conſta

auc

toritate vindicavit. Conſtituti per præ- *Magiſtratus conſtituit.*
uras, oppida, pagos, magiſtratus, Ele-
es dicti, prætores & Judices, qui civilia
rent & criminum cauſas, legibus hîc re-
is. Etiam qui orphanorum res cura- *Orphanotrophia.*
, & ægrorum in domiciliis publicis mi-
entur. Indignabantur multa boni mo- *Noſodochia.*
præcepta Luſitani, quibus per hæc tem-
frequens fuerat pecuniis redimere fla-
orum peſſima. Etiam hoc effectum, ut *Victus demenſa, ob annonæ caritatẽ, militaribus aliiſque deſinit.*
tum cuiq; & res Societatis adminiſtran-
adſignatum fuerit ſuum victus demen-
. quæ res, maximâ annonæ caritate, in-
em utilitatem publico attulit, at invidi-
non levem Comiti apud ſuos conflavit.
e adeò, ut in apertam ſeditionem erup-
viderentur querelæ, niſi circumſpectâ
oritate gliſcentes motus compeſcuiſſet.
æ ſacchareæ collapſæ & ab operariis va- *Molas fugitivorum Luſitanorum magno ære vendit.*
, fiſci jure noſtræ, licitatæ & venditæ, a-
iginti, aliæ triginta, aliæ ſexaginta, aliæ
uaginta, quædam centenis florenorum
millibus. unde ad Societatem rediere
s centena floren. millia. Munimentis
ectis paſſim, nec adverſus vim hoſtilem
dis, reſtitutum robur ſuum & decus, di- *Arces reſtaurat.*
iis, quæ minus neceſſaria videbantur. *Nõ neceſſarias diruit.*
criptum præfecturarum rectoribus, ſa-
i Comitis conſilio, uti Braſilianis po-
tem facerent, in ſuas ſedes pagoſque re- *Braſilianos in Ve-*
endi, cum anguſtè degentibus noſtris,

 non

teros ſedes & Aldeas remittit. non ſatis ipſis eſſet agrorum, conficien
qua victitant, farinæ; ideoq; alimonia
ſtræ egerent. præterquam quod otio re
ſi jam agricolis graves eſſent & popula
terræ, quam à populationibus vindicar
bebant. Accedebat & illa cauſa, quod
rum laboribus gratis uterentur Belgæ,
Barbaros humaniter habet. hoc infeſtiores nobis redderentur. P
ctò inſigne & rarum ſe juſtitiæ & æqu
erga Barbaros exemplum præbuit, om
os beneficiorum genere proſecutus, d
ta laboribus ipſorum digna mercede, t
tis & officiis remuneratione. Etenim
ſeratus magis ſortem non Chriſtiano
quàm indignatus, humanitate compl
fuit, quos non poterat fidei & relligion
more. Stipendia eorum & donaria ita
deratus fuit, ut neque luxuriam irritare
que aliam, quàm honeſtam pauperta
vivere pateretur. Nam ut EGREG
eſt hoſtem dejicere, ita non minus lau
le, infelicis ſcire miſereri, & ea ben
conferre in victos, quæ victores non d
ſent. Nec manſuetudinem illam & b
nitatem quatere potuerunt aliorum n
humana conſilia, qui durius habendos
baros cenſebant. Etenim tum demu
ter exteros homines minimum ſe odij
turum credebat, cum plurimum huma
tis, cui ex ipſo homine nomen, habu
Et ſanè dum hæc ejus erga ipſos benev

ecioſè latèque patet, lucidiora quoque
acriora ipſorum erga ſe ſtudia & officia
idit. Poſtulatis Luſitanorum, quot- *Ad poſtulata Luſitanorum reſpondet.*
imperia noſtra agnoſcebant, & gentis
es moderabantur, ex æquo & Reipub.
, & Fœderatorum decori convenien-
eſponſum: Sacra ſua & religionem il-
am ſibi haberent; nullâ in aliorum ſa-
randi lege adſtricti, conſcientiarum li-
te gauderent, ut quæ divini juris ſit,
humani: curæ fore Comiti & Senatui,
uid detrimenti templa ipſorum pate-
ir, niſi fortè externa vis neceſſitatem
neret, ea ad civium tutelam muniendi
lite præoccupandi: Præfectum ſacro-
Ordinum ab Epiſcopo Bahienſi ne ex-
rent; nec enim novorum motuum,
ente imperia, flabella & peſſimarum in
pub. machinationum autores accer-
os eſſe: minus prudenter id ipſum ab iis
ari, qui fidem obedientiamq; Comi-
aviſſent: defunctis Monachis novos
um ſurrogarent, cũ per ſuperſtites per-
acra poſſent: privilegia ab Hiſpania-
ipſis Regibus indulta, rata haberi non
, niſi de illis propius conſtet, quæ illa
alia: Luſitaniæ legibus & jure, apud
anorum hoſtem populum, ipſis viven-
non eſſe, ſed Cæſareis & Romani Im-
legibus, iiſque, quæ apud Hollandos,
ndos, Friſioſque obtinent: Domici-

lia, quæ in Olinda quiſq; propria ha
ut ſua poſſideret: fundis inædificaret
dò impoſita ædibus onera pari cum
lege ferret: Ob neceſſitates belli, & e
ſta impenſis æraria, non poſſe impræ
rum ex decimis Clerum ali, comodior
& impetrandi tempora expectarent:
cipia, quotquot à dominis ſuis aufug
autoritate publicâ redditũ iri, modò p
ratam nobis fidem id auſi fuiſſent: Si
ea reſtitui ſine ſumma rectorum perf
ſcelere non poſſe, cum & belli ſtudiis
riendis hoſtium terris latebriſque & ſ
rorũ machinis ac conditoriis utilem
tati operam navaverint: nefas eſſe ho
dominorum ſævitiæ & exquiſitiſſimi
pliciis, tanquam piaculares victimas
ci: præterquam quod ob mutata aliq
dominia, primis dominis reddi non po
licentiam concedi indigenis & uxor
fide publicá adſtrictis, lat' gladio acci
di, adverſus Nigritarum agreſtia tene
aſſultus: quotquot, impetratis à C
veniæ litteris, redire Olindam & ad ſu
lent, iis ex arbitrio ejuſdem & Senatu
mos, agros, prædia, ſua fore: de m
graſſationibus & agrariis excurſionibu
decretum eſſe: Veniam impunitatis c
di non poſſe, niſi de delictis & reis pr
conſtet: pari eos lege & modo cum r
in ſolvendis portoriis, tributis & vec

ıbendos: ſingulis hebdomadibus du-
s faſtos dijudicandis ipſorum contro-
: à ſupremo Senatu dictos eſſe: deni-
nihil æquè cordi eſſe Societatis recto-
, quam ut Luſitanorum, fide ſe & de-
bedientia probantium, fortunæ, res,
monia, ſub nova hac & externa Belga-
ominatione, porrò floreant vigeant-
Quo reſponſo leni & moderato hoc
um, ut æquius de noſtrorum imperio
int victi, locuti fuerint honeſtius, pa-
t lubentius. Nec diu poſt in eandem
entiam ad ſimilia poſtulata reſpon-
s, qui in Paraibæ territorio res ſuæ na-
agebant. Multa alia decreta de de-
ſaccharorum & farinæ in præfecturis
mbucenſi, Itamaricæ & Paraibæ, et-
e piſcationibus maritimis, ponderan-
erc bus, fluminum & aquarum hîc il-
jectibus; ex quorum factâ publicanis
tione grandes collectæ pecuniæ, an-
el ſemeſtres. Fraudibus adhæc inju-
e mercantium obvium itum, revoca-
nſuris ponderibuſque ad formam &
am fori Amſtelodamenſis. Cumque
a poſt religionem ponenda duceret,
illa, in quibus ſui imperij decus con-
voluit; ab exactiſſimo ejus cultu remo-
equaquam oculos habuit, non igna-
ro ejus imperij incremento & cuſtodia
are Numinis indulgentiam, in quo

Decreta varia de decimis, piſcatione, ponderibus, &c.

MAVRITIVS, *quæ Religionẽ attinent, ſedulò curat.*

Pietatis momenta omnia ſeria cura ol
vantur. Nec obſtitere diffidentium ſtu
quo minus tenor illi ſuus obſervatioq;
ſervaretur. Quamobrem prima ipſi
fuit, ut ſacrorum noſtrorum adminiſtr
provincias conſtituerentur, qui cũ poſ
dum aliquid à Deo eſſet, verba præir
cum imbuendi vera relligione rudes, d
rent; cum ſolvendæ Deo gratiæ, ſolve
pro univerſis; cum obſiignandus piis
nus favor,porrigerent incurrentia in oc
ſacroſancta gratiæ ſigna. His additi, qu
eritiam formarent,& cœcutienti pagan
præferrent rudimenta fidei, & melioris
ctrinæ ſcintillis diſcuterent profundæ i
rantiæ tenebras. Hoc ut fieret ordina
ſpe pij fruct9, aliter Paganos, aliter Iud
aliter Pontificios habendos cenſuit ip
Præcones publici. Paganis eximendos
rium Deorum ſuperſtitioſos cultus, & u
Numinis veneratione erigendas mente
dæis eximendam inveteratam,de Legis
ſaicæ æterna obſervatione, opinionem
& de regni Hieroſolymitani reſtauratio
perſuadendam Jeſu Chriſti Filij Mariæ,
quam promiſſi & nati dudum Meſſiæ
verentiam & fidem. Pontificiis oſten
da ſubnatorum in Eccleſia errorum ten
ra, adimendum de unius ſummi Præſul
terris Auctoritate, eaque falli neſcia,
ſum. Ita potentiæ Societatis benè a

tanter famulata eſt Comitis pietas, tam icæ religionis aſſertione, quàm aliarum mſpecta toleratione.

lagna id temporis Tamaricæ inſulæ laus &c apud Braſiliani imperij in Belgio pri-es commendatio, ut jam de transferen- illam Imperij ſede multus ſermo eſſet. im ſignificavere illis Comes Senatoreſ-, incommodam fore illam tranſlatio-, inutilemque: luſtratum à ſe locum læque omnia. vaſta apparere cuncta & ndita, raros habitatores, domicilia vix hîc, ubi Reciffa eſt, frumentarias æ- armamentaria, & mercium conditoria riri. illic magnis impenſis exſtruenda eſſe: Reciffæ ſedem amæniorem, ferti-em & munitiorem, facilem aditum ma-is navigiis dare, portu commodiſſimo udata ſtatione. Tamaricenſem fluvium niſi minoribus navibus ſubiri poſſe, ſo-rcum ſterili & inculto, portu vadoſo & ium plurium naufragiis infami. Aëris britate aliiſque naturæ beneficiis pares os cenſeri: Eſſe illic aquarum dulcium iam, ſed & hìc per Nigritas è Biberibi io ſemihoræ itinere apportari illas poſſe. n & puteos hìc eſſe, qui per obſidionis pora aquas ad potum ſufficiant. Ligna-ies quoque dari, licet majore ſumptu. are veteri ſe loco continuere & aulæ & riæ Braſilianæ Rectores.

Deliberationes de transferenda imperij ſede in TAMARICAM.

Præfertur Reciffa Tamariæ.

Exſcenſio Lichthartij in præfecturam Inſulanam, ſive Capitaniam Iſleos.

Verum (ut bellica memorem) Lich
tius dux acerrimus & peritiſſimus , q
ſtructis navibus majoribus & Liburnic
tora Portus Sanctorum dudum legera
prædam opperiretur, poſtquam ad A
lem ejus oram, & Sinum Camaniu reſi
dæ rati ſe recepiſſet, hoſtiumque domi
prædia, agroſq; flammis vaſtaviſſet, ut
tus Sanctorum civi annonam ſubvert
in præfecturam *Inſularum* ,ad urbem co
minem, appulit, paſſus tridui tempeſta
Et licet de adventu certiores eſſent in
centum & quinquaginta militum man
ſcendit , inque hoſtem prælium para
fortiter & intrepidè ivit. Quo ad pri
impetum in fugam acto , factaq; in ob
munitionē impreſſione, ea potitus poſt
certamen fuit, cæſo è ſuis centurione
manno aliiſque. Inde ad oppidum pro
ſus, vacuum illud mercibus, ſupellecti
habitatoribus repperit. ab excidio ejus,
prodeſſe illa inops non poſſet, abſtinui
ſine aliquâ manubiarum gloriâ Pernan
cum rediit, machinis ſolummodò ferr
munitione iſta in naves tranſlatis. Sita
urbecula in monte, qui in parte contin
prominentiore , peninſulæ ſimili , aſſu
bat, ædibus è lapide non inconcinnis,
plis quatuor , æde Ieſuitarum & Cæn
decora. Navem vectoriam, quæ oleum
naq; è Portugallia advexerat, in ipſo p

inj

ctis flammis, nec ſuam eſſe paſſi ſunt op-
ani, nec noſtram.

Per hæc tempora nunciatum Naſſovio , *Minam* , validiſſimam in Afrorum lit-bus Arcem, Regis Hiſpaniarum præci-m ibidem robur ac præſidium, à Belgis upatam. quæ victoria gloriæ gratiæque ltum Naſſovio, Societati plurimũ com-di viriumque, ob mercantium inibi tute- & ſecuritatem, attulit. Quamobrem icta per Præfecturas omnes publica gra-um actione, Deo, præcipuo victoriæ au-i, litatum: juſſique mox locorum præfe-tormentorum & ſclopetorum exploſio-ous, ſemel, iterum, tertiùm, gaudia ſua tari. Hæc cum Comitis conſilio & ductu cepta ſit expeditio , morari me in ſe vult ulíſper, donec bellum hoc acre & breve enſuero. Arx iſta in Æthiopum ſita ter-, vulgò Caſtellum S. Georgii, quinque Æquatore gradibus, Arctum verſus, in o Guineæ littore, natura loci expugnatu ficilis habita fuit, utpote in rupe ſtructa, qua excíſis muris & ſuperimpoſitis ſaxis andibus munitur. Quatuor propugnacu validα, duobus mare, duobus continen-m adſpicit; hinc maritimo, inde terra ad-ntanti hoſti terribilis. Ad latus Occiden-le monticulus illi impendet, è quo tormẽ-rum violentiæ patet, à ſacello S. Jacobi omen ſortitus. ad montis pedem pagus eſt

Expeditio in MINAM *Africa arcem.*

S. George.

Ejus deſcriptio.

S. Iago.

in longũ excurrens, Nigritarum ſedes.
Orientem reſpicit, Sinus eſt recipiend
vigiis commodus. Hac ſe Arce Luſitar
Arx Naſſovia. fendunt adverſus noſtrates, alia arce,
ſoviâ nempe, tutos. Illorum merca
centum & x x millia ducatorum quota
Hiſpaniarum Regi pendebant, ea lege
ſolis ſibi jus eſſet commercia iis tractibu
ercendi. Anno, qui ſuprà milleſimu
Ante hac fruſtra à noſtris tentata fuit Mina ſexcenteſimum viceſimus quintus fuit
no illã molimine tentaverant Societat
ctores, quamvis numeroſum ſatis mil
expoſuiſſent. quem palantem & ſupin
curum ac æſtu fatiſcentem tanta celer
Cædes Belgarum. oppreſſit Nigritarum non magna manu
quos venire non ſenſerant, videre ſe vix
derent. Commiſſa eſt atrox in noſtros
des potius, quàm pugna, nullo virilite
pugnante. In fugam acti duces militeſ
pavore velut cælitus immiſſo, pecorun
ſtar mactabantur, augente ſtragem trep
tione. Miſeranda ubiq; facies erat & in
necioni ſimilis, tamq; vehemens Barb
rum nemini parcentium impreſſio, ut pl
natandi imperiti fœdiſſimo interitu
mergerentur, alij arma vecordi formi
abjicerent. nullo Æthiopum impetũ, q
illi pro virtute habent, ſuſtinente. Cu
precia victorum capitibus impoſuiſſent
ſitani, arcis cuſtodes, occupatis hac lani
& carnificina Nigritis, evaſere brevi m
n

nnulli. Tanta ſiquidem Belgarum mili-
n conſternatio erat, ut præſenti exitio
enquam ſubductum miraculo fuerit. ce-
lere quadringenti & quinquaginta, du-
, gregarij, navales, omnes capite trunca-
& ſine nomine corpora. Quamobrem de-
ctis deſperatione & pudore noſtratium a-
mis, & Regulorum amicitiam ſimulanti-
n, & irritis nominib⁹ concordiam jactan-
m, cognita perfidiâ, quæ propinquo ſum-
æ rei diſcrimine patebat, inglorij diſceſſi-
us, edocti cautius hîc mercari & præliari.
clades negligentiâ prefectorum accepta;
lpamq;, pro more belli, in alterum quiſq;
jiciebat. Qua tempeſtate rerum in Braſi-
potiebatur Mauritius; tractus Africani
bernator Belga, Nicolaus Yprenſis, vir
on prætereundus, per litteras Comiti ex-
oſuit, optimis occaſionibus & certiore ſpe
enuò Arcem tentari poſſe, modò auxilia-
s copiæ armaq; ad bellum hoc neceſſaria
anſmittantur, Comes, ocioſo ob pluvios
enſes milite, hoſte extrà limites noſtros
ngiùs fugato, cum militarium ſe parte ca-
re poſſe, ſine Reipub. detrimento, judi-
aret; veritus quoq; ne otium, res diſcipli-
æ militari inimiciſſima, corrumperet mili-
em; ex Senatus Supremi conſilio, Tribu-
um Iohan. Coinum amandat. qui navib⁹
ovem, milite, armis, commeatu inſtructis,
perato mari Æthiopico, Guineæ littora

NICOL. *Yprenſis Comiti ſcribit.*

 felici

Dux expeditionis Iohannes Coinus Africam appellit An. CIↃIↃ C XXXVII, menſ. Jun. XXV.

felici navigatione appulit, poſtquam è
tore Pernambucenſi ſolviſſet XXV me
Junij anno CIↃ IↃCXXXVII. Nec
ra, per litteras Nicolaum Yprenſem Gui
& Angolæ gubernatorem, Moreæ comr
rantem, certiorem de adventu ſuo fe
adeſſe ſe Mauritii Comitis, Braſilienſium Præf
totiuſq; Senatus juſſu, copiis centuriiſque militar
inſtructum, ut deſtinata peragat: poſtulare ab i
ut commoda exſcenſionis in hoſticum loca comn
ſtret, modumq; quo conceptum facinus exequi
ſideratè poſſit: de tormentorum vehiculis, quo
penuria laborabat, ſibi proſpiceret: Nigritas o
officiorum genere, luculentis promiſſis præmiiſq
Societatem belli invitaret: Anglorum, ſi qui in
toribus ſtarent, rationem haberet; cauſſas adve
alias prætenderet. deniq; ſacro ſilentio, optimo tu
ſimoq; rerum gerendarum vinculo, rem omnem
volveret, ne per loquaces aut infidos diſpaleſcant
pta: ſe in Albinæ & Achinæ ſtationibus aut Moreæ
ſponſa exſpectaturum. Dum circa littora cu
ratibus oberrat Coinus, reſponſi cupid
ſcaphæ littorales Nigritarum octodecim
noſtris applicuere, ſciſcitantium in merc
Belgicas, quas elephantinis dentibus ip
permutare erat animus. At cum ſibi merc
eſſe inficiarentur Belgæ, adducta in dubiu
amicitia fuit, cui ocyus fidem fecere, lap
guttularum maris in oculos. quod & fece
Nigritæ, ritu juramenti Barbaris his famil

Abina & ari. Ad Abinæ & Achinæ ſtationes prov

is Belgis, iterum Æthiopum lintres, ſive *Achina*
anoæ adnavigavere, mercandi cupidæ. Il- *ſtationes.*
moras quærere & differre negotiationes
triduum aut quatriduum. At Æthiopes,
lvocata in conſilium ſuperſtitione, à Ti-
ſlo, tutelari ſuo Idolo, accepiſſe ſe aje-
ant, eſſe in procinctu naves grandiores ſe-
em, quarum appulſu vileſcerent noſtrati-
m merces. Coinus non credulus illis, ali-
dq; animo agitans, iterum ad Moreæ Gu-
ernatorem litteras dedit, ejuſdem ferè ſen-
s, Qui ſe ad ſtationem Commendenſem *Commen-*
fore reſcripſit, ubi convenére, læti quod *do.*
communi conſilio decernere gerenda
omptum eſſet. Milite in littus expoſito ad
omontorium Corſicum, prima cura Coi- *C. Corſſo.*
aquationis fuit. inde ſemihoræ ſpatio
og eſſus ad fluvium devenit & monticulū
lanitiemq; gramine luxuriantem, locandis
ſtris idoneam. Hîc refecti Dux mileſque,
uarum horarum ſpatio ad alterū montem
ervenere, Arci proximum. Nigritarum *Nigrita-*
eguli undiq; novis cœptis turbati & futu- *rum Re-*
rum incerti, pacem obtulere, quæ victâ *guli pacē*
ace, rata eſſet, non victa, irrita: rebus in *petunt.*
ncipiti poſitis & ipſos ancipites fore ac ſe-
u uros nullum, Hiſpanorum metu; parta
curitate, victorem. Et tamen pactis iis ſo-
um ſtandum non eſſe, didiceramus recenti
xemplo, ob inſitam genti levitatem, quæ
Afris notata jam olim fuit à Romanis ſcri-
ptori-

Aciei noſtræ ordo. ptoribus, in Numidis, Pœnis, Iugurtha
Hannibale ducibus. Militum noſtro
octingenti erant, navalium quingenti. C
nes terno ordine ivére. Primo ibat centu
Gulielmus Latanus, ſecundo vigilum p
fectus Iohannes Godlatius, tertio, qui t
riorum erat, Tribunus Coinus. Jamq; p
pius ad Arcem acceſſerant noſtri, intrà
menti jactum, non longè à pago Æthiop
Coinus præliatur cum Æthiopibus. habitato, cum è ſylvarum latebris Nigr
rum mille agmen noſtris circumfuſum, t
to irruit impetu & clamore, ut interne
nem moliri viderentur. cæſis quippe Bel
rum plurib⁹, & reſectis, ex gentis more,
rum, quos ſtraverant, capitibus, non in
bia mortis hoſtium ſigna circumtulêre.
niſi ab exercitato & veterano milite robu
hoc perſtitiſſet agmen, etiam ſequentes
baſſet primorum calamitas. Laboranti
opem tulit Godlatius, Nigritis ad ſclop
riorum funeſtas jaculationes imperterri
& cedere neſciis. tantus quippe inconſu
irruentium furor fuit, ut corpora ad ictu
perta ipſis baliſtarum tubis proximi obje
rint. Ea verò in occiſos ferocia fuere, ut
per ipſa ſe noſtrorum cadavera mactari ſi
rent, & intenti trucidandis Belgis, ſua c
la eidem periculo ſubdere, quàm à cruen
ſpoliis abſtinere, maluerint. Cecidère è
ſtris Latanus centurio, cum vicecenturio
& ſignorum directorib⁹ tribus, gregarij
di

; quadraginta circiter, miſſilibus icti.
diu poſt, ex eadem gente, in extrema
ſnati magno & terribili clamore in Bel-
iovis animis irruêre, ſuſque deque ha-
baliſtariis; quorum glandib⁹ fuſi com-
es receptum aliis, miſerandis ſuorum e-
plis, ſuaſêre, langueſcente poſt pri-
ı rabiem temeritate. neq; ex eo tempo-
rem oſtentavere fiduciam. ſed ſub arcis
nibus ſecuritati ſuæ plus ſtuduére, cir-
ſpectam potius timiditatem, quàm ef-
em & inconſultam audaciam profeſſi.
terrebantur ultrà Belgę Æthiopum tar- *Æthiopes clamoribus prælia ordiuntur*
is vociferationib⁹ & horrendis vultibus,
anda labra, intermicante dentium can-
, oculos flammeos, nares diductas &
umantes. utpote quibus inter Braſilien-
ampridem aſſueverant. Spirat indomi-
quid & efferum gentis ejus indoles, &
nditis, ut olim Germani, teſte Cæſare, *More Macedonum. Perſarũ, Pœnorũ, Germanorum.*
notibus prælia ſua auſpicantur. quod &
atum Perſis olim ac Macedonib⁹, & Pœ-
omnia ferociter agunt & præproperè,
unctatio ipſis ſervis ſervilis, ſtatim exe-
regium barbaris quoq; videretur. Coi-
invadendæ Arci intentus, viam ſibi per
ndatores aperuit, in gemino monte ge-
ıam. earum una in littus ibat, apportan-
bellico apparatu; altera in ipſa montis
ig a, qui Arci proximus. ubi locato mi- *Arcem obſidet.*
& machinis, quatere illam & terrere cu-
ſtodes

ſtodes cœpit. Hæc inter Æthiopes no
rum partium è Commendo, (pagi no
eſt) in pagum Minenſem, qui Arci ſu
movére, velitationibus commiſſi cum
nenſium Æthiopibus. Sed mox retro
ſi, abegére omne Minenſium pecus, ad
gas acceſſuri, niſi flumine interclaſi fuiſ
Quare, lecto per littoralia itinere, in m
terraneis conſedére. intereà, diſpoſit
monte mortario, glandes duæ in Arcen
rectæ, breviore lapſu fefellére jaculan
obſeſſis in nos detonantibus. quorum
chinis icti cecidére navarchus Hubert
navalium unus. Tum è latebris ſuis &
tione denuò prodiére Commenden
Æthiopum agmen, in Minenſium pa
impetum facturi; ſed tormentis repulſ
duxere ſuos. Coinus poſtquam arcem
Dedi poſtulat. petiiſſet crebrius, per tympaniſtam ded
nem ſollicitat in Solis occaſum, monet
illã accelerarent, ne tempore excluſi o
um vitas præcipitarent, ſe abſque mora
trema tentaturum. reſcripſit Guberna
non eſſe ſibi fiduciam id audendi, incor
tis militiæ ducibus civibuſque: poſcere
deliberationes tridui temp⁹, nec ultrà. T
ſecundò dedi arcem petiit Coinus, & c
berationi finem dixit diem craſtini, ſe
imperans, uti militem Æthiopaſque
in ſtationibus detineat, nec prodire ad
ciendam vim ſinat. ſe paria facturum.

cum fugiente die clauſiſq; portis admit-
ympaniſtam ea veſpera nollet arcis prę-
s, Coinus, milite omni in montem de-
o, novis animis in obſeſſos ivit, explo-
ortariis, quorum glandes emiſſæ fruſtrà
ioxiæ fuere. Juſſi quoque tubicines,
quot aderant, inſonare claſſicis ſuis au-
ū & familiarem Fœderatis Belgis can-
, Guilielmi Arauſionenſium Principis
bus dictum, quo ſegnis alias & remiſſi-
les ad bellum acrius excitatur. Poſtero
errexere tormentorum furores Arci gra-
ſe, cum adeſſent, qui heſternas litteras
oſtulavere, & difficiliorem fuiſſe Gu-
atorem in admittendo tympaniſta, ob
item veſperam, excuſantes dixere. At
us vultu ad indignationem compoſito,
ptas litteras ajebat, nec integrum ſibi
ò per litteras Gubernatoris pertinaci-
periri: mentem ſuam de deditione ipſe
neret & ſcripto ſignificaret. Venere ex-
lò Delegati, quibuſcum paciſcendum.
empore Nigritæ Commendenſes vim
ites Minenſibus paganis, juſſi ſunt ab
& facienda vi abſtinere. Obſeſſi leges
ionis, quas conceperant ipſi, obtulere
o, quibus rejectis, conſenſere in Coini
ulam, datiſque obſidibus tribus, Ar-
um milite ſubiere Walravius Malbur-
centurio & annonæ procurator. Pa- *Deditur*
i militiæ honoratioris uſum ſpectes, de- *Arx.*

G formia

An. CIƆ IƆ CXXXVII, Auguſt. XXIX. formia ſatis fuere, cum ferendæ longius
ſidioni pares fuiſſe crederentur, ob fo
quib⁹ arx cingitur geminas, altas pedes
& mœniorum coronas. augebat obſid
borem ſitus loci iſtiuſmodi, qui levibu
cubiis cuſtodiri poſſet, neq; cuniculis o
Conditiones. troſa adiri. Illa hæc fuiſſe comperi: o
abſque interpellatione, maleficio, inj
incolumi vita & corpore exeunto: Edu
di uxores liberoſque, illæſo muliebri &
mi ſexu, facultas eſto: Veſtimenta ſua
que ſecum aportato, non auri, argent
vel rudis vel cuſi quicquam: mercim
mancipiaque omnia, duodecim exc
quæ obſeſſis indulget victoris facilitas
jus ſunto: Vtenſilia ſacra, aliaque tem
rũ ornamenta, ſecum auferunto, præt
rea & argentea: Luſitani, Mulatæ, cu
milia omni, cõmeatu quantum ſatis in
cti, in inſulam S. Thomæ navibus n
tranſvehuntor: Transfugæ Hermann
nia eſto: Hoc ipſo die Gubernator m
que ex arce egrediuntor, claves omne
apparatum bellicum merceſque reliqu
ctori cedunto. miles inglorius exito, a
vexillis, non accinctus gladio, non p
os inſertis, non accenſis funibus incen
is, alioque adhibito caſtrenſi & laudat
His peractis ingreſſi arcem Coinus & N
laus Yprenſis, ea ordinavere, quæ ad
tutelam ſecuritatemque facerent. Æ

qui cum conjugibus liberiſque è pago
nſi in arcē ſe receperant, reperti quin-
qui dimiſſi omnes,exceptis mancipiis,
im reliqua erant centum & quadragin-
ıſitanorum familias, cum impedimen-
iſq; omnib⁹, templum habebat, quod
ro azylo. Monti, unde in arcem pote-
mpoſita turris caſtrenſis ad defenſio-
impoſiturus validius majuſque muni-
ım fuiſſet Coinus, niſi ſumptus veri-
ıæc ſcire primum Fœderatos Dominos
cietatis adminiſtros placuiſſet. quare
graphiam caſtri exſtruendi ut & Arcis
obſeſſæ victæque faciem tabulis exhi-
tranſmiſit, & ſervandis, quæ vicerat,
lia poſtulavit. Repertæ in arce ma- *Spolia.*
ex ære fuſili triginta, nitrati pulveris
millia novem, majores pilæ ferreæ
gen æ, minorum vaſcula decem, lapi-
ecentæ, baliſtæ Hollandici moris du-
, enſes Hiſpanici triginta ſex, præter li-
, ſecures aliaque ejus generis, ſitu ple-
& rubigine fœda. Egreſſis præſidia-
in Inſulam S. Thomæ avectis, relictus
cis cuſtodiam fuit Malburchius cum
ribus centum & quadraginta. Ejus
rtitudo ac vigilantia cum ſupra invidi-
ſent, ſibi jure meritoque gubernacu-
cebant. NEMPE celari illuſtrior mili-
irtus nequit, & cognita non amari.
que his quidem ſex dierum ſpatio con-

fectis, ea quæ ad Arcis defenſionem ſ
bant, ritè ordinavit Coinus, æquè pu
eſſe judicans, Arces vincere & victas r
rare. Dein in Braſiliam victor rediit
claſſe & copiis, incuſſo in Afrorum te
thiopibus terrore, & diffuſa virium n
rum & belli famâ per vaſta & tranſn
Barbarorum regna. licet non tam r
corporum, quàm animorum vigore &
cia incrementa hæc acceperit Braſilia
Mauritij laus. Majore itaque ex parte Mauritij pru
in admiratione tacita reponatur & Bel
aliis, hujus generis, hoc eſt belli tran
ni exemplis, detur ad ſimilem gloria
tus. Plurimis ſiquidem & maximis al
Ducum laudibus victoriæ hujus celeri
celebritate comparandum facinus fuit
bus non erit ingratum, ſi militis huj
critas & victrix feſtinatio narrationis
Coinus victor excipitur. parti adhæſerit. Coinum ob res ex h
publico præclarè geſtas, occurſu, gra
onibus, & machinarum exploſionib
excepere. Nunc ſub AVRIACO Pr
propræfect⁹ rei tormentariæ, Miſnica
bilitatem, unde natus, Africanis triu
& Europeæ militiæ dignitate illuſtrat.
tuâ intereſt, ſcire, Lector, cum primùn
leſceret in unum corpus Societas Oc
talis, quæ anteà in plures mercatus &
cantium collegia diſtincta fuerat, in p
ejus pertracta fuiſſe, non ſolum comn

n, qui ad inſulam S. Dominici, Cu-
liaſque navigabant, ſed & Africana, *Quo jure traductũ à Mauritio bellum in Africã fuerit.*
r paucos ibidem non levi emolumen-
cantes agitabantur, navium ferè vi-
ione & reditione. Has haud procul
in anchoris ſtantes exiguis navigiis
pes adibant. aurum, ebur, ebenum,
cioſiſſimas, coralliis, ferramentis,
s, forficib⁹, rebus viliſſimis, ſed gen-
deliciis, permutantes, Diomedis &
exemplo. ideò quæ in his oris in Bel-
erant poteſtate, ad præfecturam quo-
auritianam & Braſilianam Curiam tũ
tis referebantur. At ille, cujus jam
nem injeci, vetuſtiſſimus mercandi,
m permutatione, mos fuit, & ſimpli-
s. Id Trojanis temporibus factita- Iliad. 7.
um exercitus Achivorum ære, ferro,
s tergoribus, bubus, ipſiſque manci-
um ex Lemno emptitaret. Pallas in Odyſ. 1.
n profecta, ſe veniſſe ait, ut æs Te-
m lucidiore ferro permutaret. Ly- Iuſt. l. 3.
Spartanorum Rex emi ſingula non
a, ſed commutatione mercium ſan-
Etiam Britanni olim nummum refu- Solinus cap. 35.
: res dabant, & accipiebant: muta-
is neceſſaria potius, quàm preciis pa-
. Fuit & hoc Barbaris aliis familiare;
men ob hoc barbaris. Quid, quod
ercandi morem naturæ magis & hu- Politic. lib. 1.
ndigentię congruum Ariſtoteles pro-

 nun-

nunciet; præterquam quod, ubi is ob
minus ſerpant in Reſpub icas malor
diſſitis gentibus contagia, cum merciu
rumque difficilior ſit tranſportatio,
Ce Bello Gall. l. 1. niæ facilior. Quamobrem ad Belgas
riores, pugnante hic Cæſare, non ſæpè
catores commeabant, atque ea quæ
minandos animos pertinent, importa
lib. 2. Nec ad Nervios, illo teſte, aditus me
ribus erat. nihil vini reliquarumque
ad luxuriam pertinentium. inferri pati
tur; quod his rebus remitti virtutes
marent. Nunc ad Belgas tum inte
tum mari proximos (feliciore an infel
ævo quis dixerit!) non ſolum creber
cantium aditus, ſed mercandi ſtudio
mnes ſe mundi plagas diffundere am
ſive res cum rebus permutandæ ſint, ſi
dimendæ nummo, ſive ipſum aurun
rebus permutandum. Itaque vanas
Nat. hiſt. lib. 33. cap. 2. Plinij voces habent, exclamantis: *V*
poſſet è vita in totum abdicari aurum, ſacra
ut celeberrimi autores dixere, proſciſſum co
ab optimis quibuſque & ad perniciem vitæ rep
Nigritarum deſcriptio. De Nigritis, quia ſæpiùs ſe ſcribenti
runt, hoc expoſuiſſe conducet, popul
ſe ejus partis Africæ, quæ poſt Barba
Numidiam, Libyam, quarta eſt, &
tarum terra vocatur, nomine aut ab in
qui nigri ſunt coloris, aut à flumine N
qui mediam regionem permeat, & N

gros vicinos fœcundat. A Septentrio-
oya, à Meridie Oceano Æthiopico, ab
dente Gualatæ, ab Oriente Goagæ re-
lauditur. Aër, ad Guineæ littora, no-
um corporibus noxius eſt, ob caloris
periem & pluvias, quæ putredinem
int & vermes. Nigredinem à Solis ad-
ne eſſe, minus vero ſimile, cum pro-
orii Bonæ ſpei incolæ nigerrimi ſint,
ani Italique, pariter ab Æquatore di-
es, candidi. Nec minus torret Sol ad
m Magellanicum, ubi candent, quam
ricæ extremis, ubi nigricant. Qui ſub
oytero Ioanne vivunt, ſubfuſci ſunt. in
onio inſula & Malabaricâ regione ni-
mi, pari tamen intervallo à mundi Li-
emoti. Quid, quod per univerſam A-
cam, etiam ea loca, quæ Solis via inclu-
ur, nuſquam nigri reperiantur, præter
os in loco *Quareca* dicto. ut potius ad
e & cæli aërisque occultas qualitates
otantiæ, proh dolor, humanæ aſyla)
ominum innatam & à parentibus acce-
n temperiem, aut utrumque, referenda
a videatur. præſertim, cum mixtis inter
andidis Nigriſque naſcantur ſubfuſci,
igata candidiore colore nigredine, ob
inum confuſionem. quales Mulatas vo- **Mulata qui.**
t Hiſpani. Romani Hybridas vocaſſent,
ſi imparibus editos parentibus & velut
iferos, è feris & manſuetis natos. quo

ſenſu Suetonius in Auguſto Th·meſi
quendã Epicard·m vocat Hybridam, c
ex patre Parthico & mat·e Romana n
eſſet. Gregoras Gaſmulicum genus app
Meminere horum Populorum Plinius,
Niger fl. bo, Stephanus. illi N gritas, hic N·g
vocat, fluvium Negretam. Creſcit hi
& Nilus, menſe Iunio, to·os dies qu
ginta. quibus aquis merſa regio navig
eſt. Hinc pingui illuvie & cæno obd
miro rerum proventu luxuriat. Clau
Niger Gis & Gir vocatur in Paneg. St
nis, *Et Gir notiſsimus amnis Æthiopum.* &
Sidonium Appollinarem fortè legend
Indorum Ganges, Gothorum Phaſis, Araxes A
nia, Gis Æthiopum, Tanaiſque Getarum.
eo, quod nunc legitur, *Tagus Æthiopum*
in Hiſpania quærendus, non apud Æ
pas. Sermo his Nigritis varius, pro t
rum diverſitate, & religio quoque di
Sunt in mediterraneis Chriſtiani, Mah
tiſtæ, Gentiles. Maritimi idololatræ
Mores nigritarum. Alicubi Solem, Lunam, terram ado
In hanc deſpuere ipſis piaculum. Cut
bi ipſi conſcindunt & poſteà unguent
lorato pingunt, ipſis bello, nobis def
ſpectaculo. Inter prandendum potu
nent. pranſi bibunt aquam vel vinum
mâ. Sunt qui ſuperius labrum aperiunt
que illud foramen & nares fruſtra ebo
digunt, hoc ipſo, ut ſibi videntur, pu
ſp

abiles. Quidam etiam, pertuſo infe-
labro, linguam tanquam per os alterũ
tant. alij ex ipſo interſtitio narium ebur
onchas geſtunt. Oculum alterum ru-
alterum cæruleo colore tingunt. Fœ-
e opulentiores ingentes annulos ex fer-
ere rubro, aut ſtanno cruribus nectunt.
emùm in putida & ſordida barbarie
ficè ſibi placent. Magno Hiſpanorũ &
tanorum quæſtu tranſvehi ex his oris ſo-
in Braſiliam & Occidentalem Indiam.
am, elaborando potiſſimum ſaccharo.
nc effodiendis metallis. laborum tole-
iſſimi parvo victitant, & in naturæ in-
entiã & miſeram ſervitutem nata man-
magno ære penſantur.

Dum hæc in Africa geruntur, Comes
jola duobus circiter militum millibus,
eregippam Regiam, bellum trahens ve-
quam inferens, modicis agminibus im-
is, terras agroſq; noſtros & molendina
ſtabat, urendo, vaſtando, rapiendo.
de cauſa conſilium cœpit Comes, depel-
li iſta ſtatione Comitem Hiſpanum. Sed
gravi corporis morbo attineretur, viri-
febris continuæ trimeſtri pertinacia fra-
, Tribuno Schuppio, viro militia acri &
vido, hanc rem demandavit, & evocatis,
e ad ripam fluminis Franciſci, Alagoas,
montorium Auguſtini, in ipſa Reciffa &
ribeca, feriabantur cohortib⁹, in hoſtem

Comes Banjola ad Seregippã del Rey graſſatur.

Expeditio in Seregippam Regiam duce Tribuno Schuppio, Comite Naſſovio

febre attento. movete imperavit. additus illi belli Co
& arcanorum particeps Ioannes Giſeli
Secretioris & Supremi Concilij Sena
Iamque in armis erant militum bis mill
trecenti; Braſilianorum, quos è pagis
exciverat Comes, quadringenti, & na
corum ducenti & quinquaginta. quibu
bellum neceſſaria egregia ſedulitate par
rat Giſelinus. Lichthartius navium ma
propræfect⁹ juſſus fuit cum claſſe circa S
ctorum Sinum oberrare, ut hoſtem à m
terraneis avocaret. qui ſuſpicat⁹ hæc cœ
re Mauritium, ut viam ipſi receptumqu
ſuos à tergo intercluderet, ubi Naſſov
militem flumen trajicere accepit & adve
Torre Garcia d' Avila. re propi⁹, reduxit exercitum in Turrim
ciæ de Avila. qui locus quatuordecim ab
be S. Salvatoris miliaribus verſus Bor
recedit. tantaq; celeritate rapuit militem
nec noctu nec interdiu quietem daret.
audiverat, jam adeſſe Belgicas copias &
pra Seregippam viginti miliaribus in Au
lia penetraſſe. Schuppius moto priſtini
Seregippam deſerit Banjola. dibus Banjola, oppidulum ipſum Sere
pam, molas hoſtium, arborumque fruc
rarum ordines, funditus everrit, & facta
ſtitate, militem incredibili velocitate a
pam Franciſci revocavit. Hic ex Con
præſcripto, poſitis ad Auſtralem flumin
ram caſtris, ſubſtitit aliquandiu, ut aba
armentis, famis certiſſimæ incommodis

premeret, quod & factum à noſtris mi-
i conſuetudine non ſegniter. pecorum
i millia tria, in ſua quiſque præſidia re-
t. Quàm hæc regio armentis abundet, *Seregippa armentis abundat.*
o colligere eſt, quod moranti hic Banjo-
actata fuerint quina millia, abducta in
ros militum uſus octona millia. nobis
a millia mactata, præter illa, quæ in ul-
orem ripam tranſmiſſa fuere.

Sub idem tempus, quo Naſſovius famam *Nuntium devicta in Belgio per Auriacū Breda.*
errorem belli Afris intulit, perlata ad Co-
em fuere nuntia, de expugnata per FRE-
RICVM HENRICVM Arauſiorum
ncipem, in Belgio Breda, validiſſima Bra- *An. CIↃ IↃ C XXXVII.*
tiæ urbæ, quæ ipſa, ante duodecim an-
nobis erepta, ceſſerat Hiſpaniarum Re-
victore Ambroſio Spinola Marchione &
erni Principe. Erant huic urbi propu- *Ejus deſcriptio.*
cula quindecim, colles præcelſi jaculan-
ex alto pilis duo: humiliores munitiun-
ę ad mœniorum pedem tres: ſeps ſpinea:
ſæ paſſuum alibi ſeptuaginta, alibi cen-
n & viginti. foſſis injecta munimenta
atuordecim: adhæc lorica altitudine pe-
m quinque: cui interpoſitæ munitiones
rnutæ quinque & his objectæ aliæ ſemilu-
res, foſſa altera & extra hanc lorica exter-
rum munitionum velut cingulum. De-
que Arx mœnibus, aggeribus, pontibus,
mamentario, gemino aquarum circum-
ctu, munita, tormentis in omnes acceſſus

 diſpo-

Modus vincendi aliuſquã fueratSpinola.

diſpoſitis terribilis. Modus vincendi di
ſus planè fuit ab eo, quo vicerat Marc
Spinola. Hic fame illam expugnavit, c
armis vinci poſſe deſperabat. Auriacus
lido Marte eam aggreſſus, vim ſuprem
adhibuit, moræ impatiens. Spinolæ mo
maximarum fuere impenſarum, paucior
funerum. Auriaci plurium funerum,
norum impenſarum. ut alterius cruenta
terius incruenta victoria fuerit. Auria
feſtinandum rebatur, armato hoſte, &
menſes æſtivos, aptos invadendis noſtror
finibus. Spinola à mora minus ſibi met
bat, ob brumam, minus aptam inferen
bello. Illius obſidionem difficilem fe
obſeſſorum acerrimè pugnantium forti
do. Hujus comportandi è longinquo co
meatus neceſſitas. alter, ut tutam redde
obſidionem, auxiliares è Germania Cæſa
cohortes advocavit. alter ſolito milite co
tentus, minore motu vicit. Quod ſi ſu
ptuum ſpectes magnitudinem, plus Regi ſ
nocuit Italus, quàm profuit. Nos utili
bellum geſſimus, recepta urbe minore in
pendio, ſed ad Reipub. ſecuritatem peru
li. Illud mirari habuit Europæus orbis, Ca
dinalem Infantem, tum regiarum provin
arum Præſidem, nova imperii famâ fulg
dum, inſtructo quem habebat exercit
nondum perfecta caſtrorum circumvallat
one, acceſſiſſe ad ea, ſpectaviſſe coram, a

ſu

n nihil. cum noſtros continuis inſultibus
igando trahere obſidionem in promptu
ẽt. Quin ingentem Bredæ jacturam Ven-
& Ruræmundâ min⁹ firmis oppidis pen-
am. Nec hoc leve, toto obſidionis tem-
re, nõ potuiſſe per hoſtem intercipi com-
atus, tantaque celeritate cinctam aggeri-
s fuiſſe urbem, ut adventanti poſt paucіſ-
ios dies hoſti, impervia viribus judica-
ntur caſtra. Denique, ſeptem, ex quo
moverat militem Auriacus, hebdomadi-
s expugnatam urbem, inter Europæas
initiſſimam, quam vix undecimo menſe
erat Spinola. Eſtque hæc illa urbs, quam
m Illuſtriſ. Princeps Mauritius, bello-
n ſuorum tyrocinio, occultato ceſpite ce-
rat. Tunc dormienti urbi illata fuére ſi-
a; nunc vigili. tunc arida glebâ vicimus;
nc viridi. tunc totam cepimus impetu;
nc mora & paſſibus. Non deerat tunc
aci alicujus aut Sinonis fallax audacia.
c nunc Achilles, qui robore expugnaret.
nc temporis equi Trojani officio funge-
tur vectoria navis. nunc, fraudum neſcii,
tendimus, Naſſovios utroque modo vin-
re poſſe. Momentum victoriæ hujus ex
mmodis æſtimabatur. Nam dum hoſti-
n erat, Hollandiæ, Gelriæ, Zelandiæ præ-
trix incubuit, ut nec Vahali, nec Moſæ
c Scaldis æſtuariis tutæ fuerint navigatio-
s. Vna Sylvam Ducis inter & Bergas ad
Zomam

Zomam poſita, ſociarum urbium aditu
rimebat, & civitatibus arcibuſque vi
grandis præſidii neceſſitatem impon
Audivere hæc in alio orbe, ſub aliis ſi
bus, Barbari, iiſdem auſpiciis & armis
Bredam, quibus victam ſenſerant Olin
Salvatoris urbem, Portum Calvum, a
que arces cis Æquinoctia formidabiles
hîc applaudentibus communi felicitati
gis, illic gloriæ noſtræ ignotis linguis f
rint Braſilienſes. Naſſovius ſolennem
ctoriæ diem nuncupavit, quo Numinis
nignitati gratiæ redderentur. ne rerum
ſtrarum ſenſum eximere abſentium an
videretur aut locorum intercapedo,
ſubnaſcens in Novo orbe Belgarum fa
Simul imputati Deo bellorum Occiden
um proſperrimi ſucceſſus, & nuper Banj
victoria.

Solennem diem victoriæ Bredanæ nuncupat Comes, ut & ſuis triũphis.

Interea temporis, qui Siaram incoleb
Braſiliani, pacem petivere, & auxilia ſua
verſus Luſitanos obtulere, rogantes Co
tem, uti Caſtrum ibidem à Portugallis in
ſum ſuæ faceret poteſtatis; gentemque
am ab ipſorum injuriis & dominatu vindi
ret. parva manu hoc confici poſſe, ſump
umque bellicorum ſolatia ex mercibus, a
baro, goſſypio, cryſtallo, gemmis, lig
ſalinis, aliiſque, quæ regio iſta ſuppedit
haberi poſſe. In rei ſuamq; fidem obſi
reliquere filios duos, è ſuæ gentis primori

Incolæ Siarenſes pacem petunt & auxilia adverſus Luſitanos implorãt, ſua offerunt.

Dec

eta expeditio, paratæ naves, arma, an-
, miles, duce cœpti Georgio Garſtman-
iro, militarium rerum prudentia, ad-
s inopina belli firmo. Quanquam e- *Expeditio in Siaram duce Garſtmāno.*
ongius à finibus noſtris remota eſſet di-
x, à Pernambuco multis miliaribus ſe-
& Boream verſus; viſum tamen Co-
nilitem Liburnicis aliquot eò tranſve-
um ut hoſtem ulterius à confiniis arce-
um ut Braſilienſium plures in hoſtili ſo-
cietati conciliaret. expedire id videba-
b diuturna in Portugallos odia, & quia
quiis erga nos eſſent facillimi, & loca
ia hoſtium vireſq; perſpecta haberent.
im NON LEVES rerum ſucceſſus ab
ſis ſperati ſemper. latentibus apud par-
ub fidei & amicitiæ ſpecie, iis, qui no-
ſuis poſſunt; nec coaleſcente unquam
a fide inter offenſos & offendentes.
tmannus in Siaram delatus, Regulum *Occurrūt Siarenſes.*
lianorum Algodojum de adventu ſuo
orem fecit, & expoſito milite ac per lit-
ia ducto, indigenas in occurſu habuit,
idis vexillis pacem præferentes. Cum *Garſtmānus caſtrum expugnat.*
ılo locutus, ſuppetiiſque animoſior,
centos quippe in ſubſidium è ſuis addu-
,) caſtrum, ex aggeſtis ſolumodo ſaxis,
ferruminatis, ſtructum, impetiit & te-
hoſte ſe machinarum exploſionibus &
orum baliſtarum modicè tuente, pau-
æſis, plurib⁹ captis. inter quos fuere mi-
litiæ

litiæ gradu conſpectiores. tormenta t
nonnulla belli inſtrumenta victoriæ
fuere. Siara hæc inter Braſiliæ Septentr
lis Præfecturas eſt, non niſi decem aut
decim miliarium ambitu, paucorũ in
rum, qui arcem ipſam tenebant. portu
bet majorib⁹ navigiis minus idoneum.
lo inſigni flumine irrigatur. ſolum ad
cem montis, cui impoſita Arx, amni
labitur è continente. propè arcem, P
cti Luſitanici Domus eſt, quam ſparſi
quot domiciliis cingunt Luſitani in
nihil hic adverſus hoſtiles inſultus v
ſacchari cannas fert, ſed molis nullis
exequitur. Barbaris circum cum Portu
diſcordiæ & lites perpetuæ. Qui hæc lo
dierunt An. cIɔ Iɔ c ix, perhibent, hic
homines vaſto corpore, deformi vultu,
lixo capillitio, auriculis perforatis, & in
meros penè pendulis, cutim nigro co
tinctos, præterquam ab oculis ad os.
buſdam labrum inferius, aliis & nares
ſe pertuſas, quibus lapillos & officula a
natum indiderant.

Siara deſcriptio.

Quales olim Indigenæ.

Reverſus Pernambucum dux Garſtm
nus unam ex Liburnicis deſideravit,
an naufragio an alio caſu perierit, incert
Hæc alibi geſta Comiti & Societati glo
fuere. Pernambuci rerum civilium cura
blicaq; mercantium com̃oda Rectores
cupabant. deſtinatæ in Curiæ ædificat

Domeſtica

p

niæ. Reperta in montium fodinis me-
in Belgium tranſmiſſa fuere, ut inſtitu-
r rerum metallicarum peritos rigidiore
ine, de probitate & valore conſtaret.
ia conſtituta iis, qui Nigritas bello ca-
adducerent, in virorum ſingulos rega-
gini, feminarum, ſex. Pecorum ho-
m abactorib⁹ decimæ indultæ. Qui ve-
lium & portoriorum exactoribus frau-
parabant, nec merces ex vero fateban-
ut ſilentio ſubducebant, acri decreto
iti, indicta in diurnas fraudationes
tâ, in nocturnas graviore, & ſi officia-
ſent, capitis diminutione. Adverſus
ones & incendiarios, paſſim terris no-
b hoſte immiſſos, viſum fuit per terri-
diſtribui militum agmina, ſuis ducibus
cta. adhibitis quoq; ad hanc rem Luſi-
& Braſilianis. qui dato ad motus hoſti-
gno, machinæ majoris exploſione, ili-
mati adeſſent, vim arcerent, inferentes
ent. Cumq; rei frumentariæ inopia la-
retur, edicto cautum, ut quotquot Ni-
um opera uterentur, plantandis annu-
Mandiocæ radicibus adſtringerentur,
anni tempeſtivitate, Januario & Au-
menſibus. Ne verò cauſarum forenſi-
mmis judicib⁹ creſceret in immenſum
, vetitæ appellationes minoris momē-
omicidis, humani generis hoſtib⁹, ſcri-
eges & pœnæ, quales ratio juſq; divi-
H num

POLITICA.
De captis.
De vectigalium fraudatoribus.
De prædonibus.
De re frumentaria.
De appellationibus
De homicidis.

num pariter & gentium ſcripſit ſemper.
enim cum virtutibus certari oporteret
gentes,certabatur ſceleꝛib⁹, quoſq; opt
eſſe oportebat, reperiebantur peſſimi,
bus ſacris præfecti concionatores, ſua g
mina (id rebus nomen) per Claſſes, h
ordines & cœtus, collecta, Senatorib⁹
dæ exhibuere. qui pietatis cauſam nō ſ
ter agendā rati, præſertim inter barbar
rigidioris diſciplinæ ignaros, inter æn
quoque religionis zelo populos Ponti
ac Judæos, providè ad ſingula reſpond
in hunc modū: In inceſtuoſos, flagitii
victos, ſeverè animadverſum iri: vac
nem à ſervili opere mancipiis conced
Chriſtianis ſacro: prohibituros ſe, ne P
bæ rectores publicos Pontificiorum pr
ſus & ad pompā deambulationes, per
pita inſtitui ſinant, ſed templis & temp
periſtyliis claudant: novorum abſq; S
permiſſu templorum ædificationibus ii
interdici: ut & nuptiarum ſive matrim
rum per preſbyterum conciliationibus
præmiſſis publicis, ex more noſtro, den
ationibus: etiam obeundis ſacris apud
judicium voce damnatos: templum ſi
ligant Olindæ, religionis Reformatæ
citiis: Judæis ſua ſacra, ſuos ritus per
intra privatos parietes, prohiberi cult
blicum: operam ſe daturos, uti illicit
gritarū voluptates & fornicandi mœ

Eccleſiaſtica.

Reſcripta ad Eccleſiaſtarum poſtulata.

libido, ruentis fortunæ comes noviſ-
frenentur: deniq; velle ſe, ut in poſte-
ovarum molarum domini, quoties au-
i iſtos labores cum bono Deo volent,
am benedictionem non ex ore Sacer-
Pontificii, ſed Reformati doctoris re-
nt. NEMPE, ad ſtabiliendam poten-
eligionis quoq; præjudiciis juvamur,
am quiſque elegit, idoneum arripit in-
entum, quærendæ ſecuritatis, nō ho-
m ſolummodo ſaluti, ſed & dominati-
Nec minus curata ſedulo mercimonia,
arorum emptiones, & lignorum ejus
eu hoſti erepta, ſeu empta precio, ſeu
s noſtris exciſa forent; ut & Nigrita-
venundationes crebræ, auri Americani
rias terras tranſvectatio, navium è Bel-
lvenientium merces, aut mari quaſſa-
refectiones, aut abeuntium futura o-
& neceſſitates variæ; militantium in-
arum ſtipendia, præmia, vict⁹ demen-
vium ſubvehendis armis, & commea-
omnes Braſiliæ tract⁹; modo hos, mo-
os, perpetuæ miſſitationes, itiones &
ones, Magiſtratuum per præfecturas
s vel deſignationes vel abſente Comi-
ctiones, Eccleſiaſtarum rogationes;
erum, pupillorum, ægrorum ſolatia,
n per ſingulas civitates deſcriptiones,
e alia innumera terra mariq; in præſen-
eipub. ſtatum confici ſecundum præ-

 ſcriptum

ſcriptum à Societate ordinem, oport
harum, inquam, rerum aſſidua mater
agitatio Senatum politicum diſtringeb

Comitis in Parayba & Fluminis Grandis præfecturas profectio. An. CIƆIƆ C XXXVIII

Comes à longiore morbo ſibi mil
redditus, & adverſus regionis, alias ſal
rimæ, incommoda firmatus, corpore
terni & tranſmarini aëris proprietate
conſentiente, in Paraybæ & Fluvii G
præfecturas, longo eoq; terreſtri itiner
fectus fuit, ordinaturus provincias,
pagos; caſtris à munimentis, milite,
commeatu proſpecturus. Sed quoni
has provincias tranſitum facimus, earu
dolem ſitumque & proventus neſciri
cum bellis noſtratium & mercatui ub

Paraybæ deſcriptio.

materiam ſuppeditaverint. *Parayba*
quatuor Præfecturas Boreales eſt, n
ſortita à flumine cognomine, qui illa
& alius Mongoapa, irrigat. Tamarice
coloniam proximè excipit. Olim Ga
nuere. his pulſis Luſitani. poſtremun

Flumina.

gæ. Pagos non alios, quam Ingenior
ve Molarum ſedes habet. quæ ob fre
tiam operariorũ pro pagis ſunt. In rip
minis, ad latus meridionale, oppidulu

Philippæa, nunc Frederica.

Philippæa, à Philippo Rege ſic dicta.
mutatis partib⁹, Fredericopolis aut Fre
ca, à Frederico Arauſionenſi Principe.
xima fluminis plana ſunt, remotiora m

Proventus.

b⁹ vallibuſq; interjectis ad omnem am
tatem conſpicua. illa ſacchari cannas fe

nandiocam, ſacchara exteris in delitiis *Saccharum*
mandioca indigenis alimentum. è ra-
us ejus in pulverem redactis, farinam *Mandioca*
ciunt, quæ pro farre ipſis & pane eſt.
eam ferentes, *Roſſas* vocant Luſitani,
olas *laboratores* & cultores *Roſſarum*. Ve-
uti farina hac victitant, qui tenuioris
ortunæ, ita opulentiores tritico, quod
Luſitania, vel aliunde adportari ſolet.
⁹ alios quoq; ſubminiſtrat, milium, ſi- *Fructus*
getem Turcicam, Patates, Ananazes, *alij.*
s, melones, pepones, mala aurantia &
, Bananas, Pacovas, Marconias, Cu-
tes, vel in hominum, vel aliorum ani-
m uſum. Silveſtria ſunt Cajuſia pyra, *Cajous.*
olena & innoxia, quæ mediis calorib⁹
manducantur. Ceterum in imo pyro
quædam extuberat, cortice amariſſi-
rædulci medulla, ſi torreatur. Pyro
erandi vis eſt. faba calefacit. Verum
ini fructuum genere palma tribuitur
ós Ananazes appellant. Planta eſt hu- *Ananazes.*
, cuj⁹ è ramis pinea nucamenta depen-
ræmollia. hæc ſuo tempore in fruſtra
a, gratiſſimo ſimul odore ac ſapore nõ
i duntaxat edulio ſunt, verum etiam
gum tempus adſervantur è ſaccharo.
c videre eſt complures arbores fructi-
quas percenſere nimis longum ſit, piſ-
& aves coloris eximii & quadrupe- *Animalia*
pecies plurimas, ſed fermè ſilveſtres,

partim notas nobis, partim ignotas. i
bus utiq; apparet, quàm miris modis
riis divina ſapientia ſe explicet per va
rarum ſpatia. Pſittacorum inſignis va
quibus pluma diſcolor ornamentum,
ta voces humanas reddere lingua pr
confert. tanta horum hîc frequentia,
merato volatu, velut nubis atræ ob
Incolarũ ſors. diem obſcurent. Incolarum alii lib
ſua gaudent, ut Luſitani, Belgæ & Eu
orum quilibet, etiam Braſilienſes indi
alii ſervitutem ſerviunt, iique vel Bra
vel Nigritæ ex Angolenſi regno, vel
Viridi, precio empti & huc tranſvecti.
habitant, non in noſtrorum morem c
xis & cohærentibus ædificiis, ſed diſ
ſive incendiorum metu, ne ſerpant, ſi
peritiâ ædificandi. Cœmenti apud il
tegularum uſus, non ferri. Domum
caturi primũ ſtylos & ſublicia erigun
tabulato inſternunt, ſupra quod tectu
tollunt, vel ex tegulis vel ex foliorum
ciorum tegmine. Hic vivitur. ima pr
ditoriis habent. latera virgis ligneis
dunt, quas calce ferruminant, citra ſp
aut delectationem. Ipſa civitas æ
nonnullis è lapide nitet, quibus ang
feneſtrarum margines è candido ma
ſurgunt, reliqua parietum informi
conſtant. Corpora minus procera
Pagi hic pæis, nec ad labores firma. Pagis ha

ybenſes ſeptem, quorũ principalis *Pin-* *ſeptem.*
na. qui incolas mille quingentos nu- *Pinda-*
t, cum reliqui vix trecentos. Singuli *Vna.*
iciliis quinque aut ſex oblongis con-
,quæ oſtiolis exiguis multiſq; diſtingu-
quib⁹ ſubitur & exitur. nudi incedunt,
uod viris amiculum partes maſculas
. feminis induſia è lino velamen ſunt.
ibus ſuis jungi amant, non ſine zeloty-
circa prolis curam negligentiores, diſ-
æ ſeriæq; inſtitutionis neſcii. quæ res
ute eos naturali, ad erecta omnia inha-
, alligat. atrocibus odiis in Luſitanos
tur, & hi in illos, ut perfidiæ, ingrati
i, levitatis reos. Merces, quas extero- *Merces.*
nercaturæ exhibent, ſunt ſacchara, li-
inctoria, tabacum, boum exuviæ, goſ-
m, aliaque. Molas ſacchareas habet *Molæ*
decim, quarum alias aquæ, alias boves XVIII.
nt. Eæ juxta Paraybæ ripam Auſtralem
realem ſuo ordine viſuntur. At mota
ſacchari dulcedine ſalivâ, nõ alienum *De Sac-*
t, eodem ſucco adſpergere narrationis *charo diſ-*
s paginas, & veterum ſacchara cum no- *curſus.*
onferre. Quæ enim bellorum vocibus
nde horret oratio, manſueſcet, mixta
erum & verborum ſuavitate. Et mirum
, tam miti alimento non deſævire bar-
m, & durare morum aſperitatem fero-
q;, paſtis hoc nectare & ambroſia. Sac-
i meminere, Plinius, Dioſcorides, Ga-

 lenus,

lenus, Heſychius. Verum, num Ve
illud idem ſit cum hoc noſtri ævi, diſc
Botanici. Qui aliud eſſe contendunt
rum in ipſis cannis & arundine conc
fuiſſe ajunt, noſtrum liquidum exprim
inde igne denſari; Veterum dentibus
modo, fragile & friabile Dioſcorid
noſtrum ſtatim liqueſcere & in ſuccur
tari lentum & minimè fragilem. Ve
ſtomacho, inteſtinis, hepati amicum
tiſſe, noſtrum inimicum. Illud ſitim
viſſe, hodiernum excitare. Nec tam
cilè hi expediverint, quis ſit ille ſuccus
charo diverſus, qui in India & Arabi
rundine reperitur, *Dulcia cui nequean*
contendere mella, ut habet verſus Varro
de quo Lucanus: *Quique bibunt tenera d*
arundine ſuccos. nihil enim vetat, liqu
ſacchareum aqua dilutum bibi. Sed ha
teratorum examini pateant, & priſc
verborum interpretibus. Arundo ſac
fera ad arboris altitudinem non aſſurg
milii & aliarum arundinum, calamis
gens ſeptenûm aut octonûm pedum,
cis craſſitie. fungoſa, ſucculenta, dul
bæq; medullæ plena. folia illi duos cu
longa, flos comoſus, radix ſuavis min
lignea, quæ germina protrudit in nova
ſis ſpem. gaudet humenti ſolo, aëre ca
re, & aura tepidiore. Harum arund
feraciſſima eſt India Occidentalis, li

Apud Iſidor. l. 17. cap. 7.

Q

Ingenio vel Mola Sacchari, quæ vi aquarum rotatur.

ıtalis ferat. liquor illis à lautitia & uſu
bilis. Vſum officinæ agnoſcunt & cu-
ſani & ægri, cũ & alimenti vicem præ-
medicamenti. alterum eſt cibi noſtra-
oſt butyrum, delinimentum, & gulæ
gematis & bellariis placens irritamen-
Ejus elaborandi ratio, veterib⁹ igno- *Sacchari elaborãdi ratio.*
ec eſt. Evulſæ arundines mundatæque
ıdibus, in taleolas palmi longitudine
untur. ſic inciſis prælo extunditur li-
, qui aheno exceptus & aqua dilutus
horis coquitur, deſpumatuſq; ac eva-
nte humore aqueo, fictilibus vaſis, quæ
aut pyramidis formam referunt, infu-
inſtar ſalis concreſcit. cuſpis his fictili-
primò per dies aliquot clauſa, humo-
concretum ſervat, mox adaperta ſordi-
i craſſamento viam facit purgando ſac-
o. Dein lutum figulinum ſuper metæ
rem rotundamq; baſin effunditur, cu-
epetita aliquoties ſuperfuſione & forti-
xpelli creduntur excrementa, & magis
ſcere ſaccharum. Hic primus illi labor.
uriori & magis defecato ſtudetur novis
is coctionibuſq;. Saccharo namq; im-
ori lixivium calce viva maceratũ affun-
t, ut & albumina ovorum, continuaque
atione ſpumantem humorem mellea &
lida pinguedine deſpumant. intereà fer-
tis ſacchari ebullitiones ſupereffuſio-
ı minantes, injecto butyro caſtigant.

tum coctum liquorem, lixivio nondu
ſumpto, tranſmittunt per cilicium a
men, colligendis, ſiquæ ſuperſunt, qu
liis, rurſuſque, donec abſumptum fue
xivium, effervescere ſinunt. Inde inf
bulis, ut ante, eundem, velut renatu
cipiunt, dilutiore argilla baſim vaſoru
plent, qua in cruſtam areſcente, nov
quot vicibus affunditur, iiſdem, quib
ctum antè, conſiliis, elabente iterum
Sacchari forma varia. ſiore & feculentiore ſyrupo. Dividitu
charũ in molle & Concretum. Hoc i
à figurâ in Pyramidale, Miſcellaneum,
tium & Penidium. Pyramidale in Mad
ſe, Canarium, Finale, Meliſſium &
mæum diſtinguitur. Maderenſi & Ca
inſulæ ſuæ nomina fecerunt. Finale f
ctum, quod finem conſecutum ſit, ho
candoris & puritatis apicem. Meliſſi
Meli Indiæ Occidentalis inſula, Thom
ab inſula S. Thomæ appellationem ſor
Hoc ignobile eſt & coloris ſubrufi, ide
ejus uſus potiſſimum in conficiendis ſe
is, conſervis, antidotis, clyſteribus.
cellaneum illud vocant, quod ex fragm
tis aliorum collectum ciſtis advehitur.
tium ſaccharum id nominis habet à Gr
Barbaris, quod anguloſum ſit & fractu
particulas angulares diſſiliat. tale enim
ci recentiores καντὸν vocant. Illud à
dore ſic dici, quaſi Candidum, vel à C

ſula, ab imperitorum & vulgi errore
ec enim omne ſaccharum Cantum al-
nec quod album, id omne candidum.
quippe Cryſtallinum eſt, cryſtallo ſi-
quod ex Finali ſaccharo fit: aliud ſub-
n, quod nunquam clareſcit & ex Tho-
conficitur, cauſſæ ſuæ non diſſimile,
linm fit ex pyramidali vel Thomæo,
ex miſcellaneo. commendatur candi-
um, rariſſimũ, & temperatè calidum.
vaſere hanc Præfecturam & expugna- *Paraibam nostri vicere Anno* CIↃ IↃ C XXXIV.
cibus Societati addidere duces, Schup-
Artiſolkius, Hinderſonius aliiq;, An-
illeſimo ſexcenteſimo triceſimo quar-
lli proxima Boream verſus eſt Colonia
inis Grandis, quæ nomen quoque ſuum
o illuſtri debet, cujus penitiora amœ-
na, aditus verò ob vada & minus pro-
um mare, difficillim⁹. Barbari *Poteingi*
nt. Navigatus fuit Gallis, qui, fœdere *Præfectura fluminis Grandis deſcriptio.*
indigenis juncti, hic ſedem fixerant.
os Luſitani pepulere per Felicianum
am Paraybæ præfectum, ſubactis quo-
, præliis aliquot, Barbaris. Ceſſit regio
ratibus, capta arce, Anno milleſimo
enteſimo triceſimo tertio, duce expedi-
is Matthia Ceulio, pugnantibus forti-
uà terra, quà mari, laudatiſſimis belli
ibus, Byma, Cloppenburgio, Vrieſio,
ıthartio, Garſtmanno, Mansfeldioque.
cet natura loci, ob vicinum quo pulſa-

tur mare, munitionibuſq; invicta illa
retur, armis Belgarum ſe vinci paſſa
fortitudini impenetrabile eſſe, ſuo
plo fidem fecit. In rupe poſita ipſi fl
incubat, lapideo muro & præalto c
machiniſq; bellicis in omnem vim inſt
ut & adiri difficulter & modico præſid
fendi poſſit. Anteà, cum Regis eſſet
um, ab auguſtis trium Regum vocibu
Arx Ceuliana. cupata, adſcito Ceulii nomine, in po
tem ſimul & appellationem Belgici Se
ris tranſiit. utiq; mutatis imperii recto
parum fuit mutare rerum vocabula. (
morantem ad fluminis Grandis ripam
Legati Tapuiarum Comitem adeunt. ſovium, legati adiere, à Tapuiarum
miſſi, cum munerib⁹, arcubus, ſagittis,
thionum pulcherrimis plumis, quib
bellum ituri inſigniuntur. quæ pacis
eundæ concordiæ blandimenta ac ben
Munuſcula ſua offerunt. lentiæ pignora, decenti comitate accep
dignè magnificeq; habitis legatis, cor
ctaque amicitiâ, munera rependit, veſt
neas, induſia, cultros, tintinnabula, v
corallia, hamos, clavos, ignotam ipſi
raram ſaltem ſupellectilem. qua ſupra
dum gravisi diſceſſere, polliciti, ſe Reg
perſuaſuros, uti Comitem ipſum acced
ſalutatum veniat. In Paraybæ territorio
Caſtella reſtaurat. cem *Cabo Dello*, Catharinam, collapſan
ſtaurari juſſit, & foſſa profundiore ac la
re & lorica inſuper muniri, Eam, mu

mperio nomine, Margaretam Naſſo-
ì ſororis nomine, vocavit. Aliam ar-
orealem S. Antonio ſacram, pro dere-
abuit, ob impenſas grandes, relicta
modo ad tutelam loci caſtrenſi turre.
tiunculam *Reſtingam*, palis ſudibuſq;
e cingi imperavit; nec nõ oppidi Pa-
cœnobium aggere, adverſus hoſtium
s inſultus. demandata hæc cura Eliæ
manno Paraybæ Præfecto, viro ſupra
es plurimas & ingenij, quod acre illi
à Belgicæ poëſios ſtudiis erectũ, egre- *Eliæ Harckmanni laus.*
otes, vario navigationum diſcrimine
ũ maris uſu ſubacto, fideiin dominos
rorſus inviolatæ & laboris indefeſſi.
tercurrente tempore non defuere for-
bellicæ, quà terra quà mari, ſui caſus.
miſſus navali pugna cum Hiſpanorum
ot navibus Navarchus Scapius, mari
mum pollens, inter Sanctorum por-
& turrim Garciæ d' Avila ferociter di- *Prælium navale inter Scapium & Hiſpanos.*
vit. unam, quia prævalida erat & mili-
achiniſque munitiſſima, miſſam facere
tus; aliam in littora & vada protruſit,
am victoriæ ſpolium habuit. Ipſe ac-
o vulnere ſibi deformis, patriæ utilis ac
ioſus apparuit. In ea reperti litterarum
ſitanis ſcriptarũ faſciculi, Hiſpanorum
s conſilia & cœpta, diverſis indiciis, a-
ere. Erant qui referrent, in Liſbonæ flu- *Luſitanorum Litteræ interceptæ.*
e Galeoticas naves decem, in Gadibus
vigin-

viginti ſtare, ad quas acceſſio fieret t
vectoriarum. Quorundam opinio era
ſem hanc in Braſiliam parari: alioru
mulari à Rege, Principum more, ha
ceſſitatis cauſam, ut hoc obtentu pec
à plebe compos fieret; cum Luſitar
intereſſet, illam recuperari: ideò ex
Rege nova onera, quintam bonorum
commoviſſent populum, uſq; adeò, u
os exactores aggreſſi, pluribus locis tr
verint: His motibus gravisos Caſte
rigidius imperium, rebellionis ſpecie,
ſitanos agitare: Regem ipſum cum ex
affore compeſcendis Eboræ ac Alan
Algarucenſium populis. Erant, qu
compoſitos tumultus memorarent. à
turbas eſſe, primores quietos: futurun
vi, ut claſſis in Braſiliam ſolveret, reſti
dis rebus: illi imperaturum fuiſſe Con
Liniarez, verumtamen veneno affectũ
tabeſcere: Ocquendum in Gades ab
curandæ claſſi: penes hunc fore impe
Nec tamen hæc valde Comitem movel
cum in brumales menſes adeſſe iſta claſ
poſſet, ceteraq; in incerto eſſent, ob i
ditum Gallorum bellis Regem; qui, u
bebant illæ ipſæ litteræ, venationi addic
jacturam terrarum ſuarum & urbium, tr
phante Gallo & Batavo, projectis volu
Mauritius nova tib⁹ redimeret. Commodum ergò put
hærentibus Hiſpanorum cœptis, præſ

ari, Societatis imperio incrementa *cœpta agi-*
auſibus quærere. Nec minus in votis *tat.*
at, ut dictam claſſem in mari occu-
ej⁹ clade quietam fore Braſiliam, ſac-
s mercibus & mercatui opportunita-
In hunc finem naves plurimas ſibi à
ribus mitti poſtulabat, quas vincen-
ſtibus, reportandis mox ſaccharis uti-
duplici officio commendabat. Nec
t hoſtis, licet Auſtralia fluminis Fran- *Hoſtes*
neret, nocere noſtris. Nauticos ali- *trans flu-*
qui in terram exſcenderant ad peco- *men S.*
apturam, captivos in Turrim Garziæ *Franciſci*
ila abduxit, lemboq; in Septemtrio- *graſſan-*
fluminis oram trajiciens, militem no- *tur.*
, in Cororipa vagantem ſecurius, op-
. Quin ulterius progreſſus ad fluvium
chaëlis, peragratis Alagois, Vnæ &
s Calvi terris, populabundus ivit, ad-
in Societatem prædonum manipulis.
anos miti⁹ habebant, Judæos Belgaſq;
erocia. In hos, licet parca domi eſſent
dia, miſſus Picartius, diſtinctis agmi- *Picartus*
compita viaſq; publicas pervagatus, *in prædo-*
e ſui in ſilvas propulit palantes graſſa- *nes cum*
, nullo militiæ ordine adſtrictos, ſed, *manipulis*
ſors offerret, prædæ intentos. Naſ- *mittitur.*
s confecto in Paraybam itinere, velut *Redit è*
ors quoq; , ob cognatum ſanguinem, *Parayba*
loriæ, quæ AVRIACVM, ob victam *Naſſovius.*
am, non levibus præconiis per populos
vehe-

vehebat, *miſsis trans Æthiopicum & Sept*
nale pelagus, tabulis, tantæ illi victoriæ laude
tulatus fuit, ob urbis momenta, obſidionis cæ
tem, labores, diſcrimina, ſalvumq́; in commu
ti periculo Principem. Addebat: *effluxiſſe*
ſtivos menſes, magnatum rerum inopes, ob
& militarium parcitatem: hæc propter in
bam ſe & Fluminis Grandis provincias inge
verticulò iviſſe, emenſis terreſtri itinere c x
miliaribus, ut invalida firmaret, collapſa pa
ſtitueret: appuliſſe Reciffam naves duodenas
cibariorum ut & utenſilium belli attuliſſent ſu
at in ſupplementa non niſi milites ducentos. N
nus fixum ſibi eſſe, tentare Salvatoris urbem,
ad manum eſſet, milite. qui ad ſummum terr
lia & centenos aliquot compleret, exceptis mi
centis Braſilienſium: ſpem eſſe, poſſe comm
urbi intercipi, cujus illam inopia laborare, n
auditione acceperat: Banjolam cum mille
centorum manu, & Braſilianæ gentis quingen
Villam Veilham conſidere ac rerum gerendar
caſionibus inſidiari: paratum hoſtem, (ut ſ
batur,) acie & ferro nobiſcum decernere, qu
optent ſui. Quare bellum hoc grandi
majoris operæ animo agitare cœpit, ne
de expugnando Sanctorum omnium ſi
juſq; metropoli, quã potiti olim virili a
ciâ, mox penè muliebri væcordia, ſolu
Expeditio in Portum omnium Sancto.
laſciviam cuſtodibꝰ, excideramus. Pro
ſa ad hanc expeditionem fuerant frequ
bus Directorũ ad Comitem litteris, au

C

cum tardarent vergeretq; anni tempus idoneum, Comes (animi magnitudi- uàm, quæ tunc præſto erant, virium,) excito è pręſidiis omnib⁹ milite, cen- iit trium mille & quadringentorum Belgicæ & Braſilianorum mille. Hos Belgis voluit, ratus inter eos & Belgas is æmulationem futuram. didicerat, domi, aliter foris bella geri. domi eo pugnandum, quem vires patriæ ſub- rent. foris hoſtem etiam per ſuos vin- ſe, qui, diuturni & ferocis imperii im- tiâ, externa auxilia avidius amplecte r. At quanquam probè ſciret, iſta ſe ſuſceptæ expeditioni parem non fore, potentiore; tamen à cœpto non deſti- ectus quotidiana auxiliarium è Belgio rum expectatione. Nec minus incita- Comitem Europæi, urgebantq; inde- ter, uti curas conſiliaq; omnia in dicti oppugnationē converteret. Hîc præ- m Luſitanorum refugium eſſe, hîc Hi- rū Regis robur decuſq; maximè ſpe- ; nullibi plura ſaccharorum molendi- ullibi uberiorem prædam fore: hac vi- i brevi Braſiliam omnem nobis ſubdi ; nullam urbem præmium victoribus us, & certi⁹ hoſti damnum allaturam. ſo Sinu & Salvatoris urbe facta Comiti ia, militem præſidiarium ob non ſoluta dia querulum, in res novas inclinare:

rum, ſive BAHIAM.

Rationes Expeditionis.

Banjolam & Sinus gubernatorem ge
belli opinione diſtrahi: prono in nos e
fectu incolas & ad fortunæ nutum no
Comitis erga Luſitanos moderatione
mentia, benignitate ſubverti eorum a
& indies pellici: hoſtem armorum &
atus penuria invalidum. His animoſi
ne crederetur aut fortitudini ſuæ ac ſu
aut belli fortunæ prorſus diffidere, gn
non ſemper pugnari viribus ad æquili
paribus: non ſemel exigua ſpe manuq;
ma diſſipata; incertam belli aleam ex
maluit, quàm inviſo otio Societatis co
da gloriamq; remorari. Interea ſperab
cœpta aut durante obſidione, affore
pæorum auxilia. Veruntamen ne in
num bellum abiturus, hoſtium irrupt
aut inteſtinis motib⁹ oportunas facere
vincias ſuas, eaquæ ad ſecuritatem il
facerent, domi ordinata fuere. In R
cives ſub quatuor ſignis ducibuſq; ad
diam loci militavere, addita illis mili
rentiū centuria, tribuno Nicolao Ri
ſingula in centū & triginta capita cen
tur. In Parayba urbi Fredericæ data a
lam fuit civiū cohors, cui centū & qui
ginta inerant. in Tamarica Inſula & op
lo Schuppii alia, non niſi quadragen
merans. Sic aliis quoq; locis littoralib
ut ferebant res, quæſita & impoſita pr
Jam menſes pluvios inchoabat A

an

ſq; triceſimum octavum ſupra mille- An.CIↃ IↃ
& ſexcenteſimum aperuerat,cum ha- CXXXVIII
atè ſupplicationibus publicis, quæ re-
endis pia initia ſunt,naves ad obſidio-
eſſitatem viginti duas, f umen o, ar-
liiſq; belli impedimentis inſtruit. cæ-
: hoſte ſe meliùs paraturum ſpe ans.
ora. adſcito in conſiliorū ſocietatem
io, Secretioris & Supremæ Curiæ Se- *Giſelinus*
, ſolvit è Pernambucenſi littore, fa- *comes ex-*
Æolo, die Aprilis octavo provectuſq; *peditionis.*
m, feliciſſima navigatione, ſexto die,
erſo Sinus Sanctorū ſtetit. quod iter,
i tempeſtate, niſi quatuor aut ſex heb-
dibus, confici ſolet. Additæ mox claſ-
s novem, quæ ante juſſæ fuerant eam
tionis ſuæ inire viam, ut veſperaſcen-
in oculis haberent *Terram*, quam vo-
Candidam, ne à claſſis noſtræ conſpectu
aberrarent. Ex alto terram petentib⁹,
apparuit Turris Garciæ d'Avila, & il-
ntonii. Poſtero die ſtabat Comiti ſen-
ſubeundi Sanctorum portum. Verùm
ſum flantib⁹ ventis, horis aliquot circà
luminis Vermilii hæſit, obliquis curſi-
er conſultò moratus. Quod ipſum fe-
Sinus Sancti præfectum, qui ſuſpicatus
m huc belli molem tranſlatam iri, &
nſionem parari, eò ocyus convertit ex-
m, comitante cū copiis Banjola. Ven-
n faventib⁹, ipſo meridie, in Sinus in-

Mauritius felici navigatione in Bahiã trajicit. tima prono mari devectus fuit, inter rum hinc, inde, & navium ac civita mina & tonitrus, ſævientibus undeq claſſem nequicquam machinis. St anchoris claſſis ſub ipſis hoſtiũ caſtell ultrà meridiem provecto; & velut in rum molimina & motus intento. M montoriũ arcis Bartholomæi nonnih *Exſcendit.* tervectus claſſe, exſcendit, nullò obſ miles, ſeſqui ab urbe miliari, loco c diſſimo; ubi mons viſebatur nud' pa nullis conſitus aut obſcurus frondib' valles recentib' dulcibuſq; aquis irri tur. Hîc locatis caſtris, & expoſito oc paratu omni bellico ac commeatu, è c cognovit, dimidio à caſtris noſtris anguſtias eſſe, tranſitu difficiles, nec lapſò maris æſtu ſingulis pervias, ob humida & fallaces circum campos, q gredi turmatim militem vetarent. *Præmittit Tourlonium ut cognoſcat.* præmiſſus cũ trecentis baliſtariis Dux lonius fuit, ut cognoſceret. qui hoſt dem offendit, prope anguſtias iſtas præoccupaverat, aggeribus ſe valloq; entem. ideò abducere ſuos coactus, jorem hoſtium vim, ſitum loci & diſc anguſti tramitis Comiti aperuit. Is n moratus, ne conſultando agendi te effluerent, ex adverſo hoſtium, in m ciem diſpoſuit, mediis inter nos hoſte guſtiis. Simul mandatum Iohanni

n

præfecto, ut navigiis quatuordecim
pem peteret, anchoriſq; extra machi-
actum fixis, nova juſſa expectaret. *Hoſtis angustias deſeris.*
d conſiliũ Comiti, niſi ut alio & ma-
u avocaret à tramite iſto hoſtem, qui
urbi à præſidiis vacuæ, deſertis an-
ilitem properè in urbem rapuit. diſ-
licet Tribunis, qui ſuadebant, præ-
Belgis decerneret, potentiorq; mi-
ntem & itinere mariſq; incommo-
atum, prior invaderet. urgebant,
efugium non eſſe, niſi ad littora, na-
are; ſibi in urbem & urbis proxima.
aventiore ſe Marte & loco pugnatu-
nque, ſuperfuſo littoribus Oceano,
is hac die penetrare anguſtum tra-
rohibebatur. poſtera die promotis
l anguſtias contendit, perrupturus,
. Verùm & tunc eas, feſtino milite,
ſederat dux Luſitanus. cũ quo poſt-
inoribus aliquandiu tormentis pu-
Comes, plurimoſque ſtraviſſet, ſta-
deſeruit. Nos occupatis & ſuperatis *Occupat Comes anguſtias.*
eſpera anguſtiis, mirati ſuprà mo-
mus, væcordem Luſitanorũ fugam,
tramitem iſtum pauco milite tueri
n facile fuiſſet. Progreſſi ulterius,
miliari ab urbe, ubique hoſtiles co-
is acceſſibuſque & fluviorum ripis
ntes, offendimus & repulimus. do-
itis, ſub ipſis Vrbis externis muni- *Stativa ad urbem locat.*

tionibus, ſtativis, hoſtium vim o
mur. qui ſub mœnibus machinis ſui
tutus, militem ad prælium, ut videba
ſpoſuerat. Verum ſua ſe continens ſ
tormentorum bellicorum diſploſion
bris noſtros exercuit, & cohortem I
norum, plus nimis ſecuram, nonnil
Arces capit. xit. Arcem Alberti è lapide ſtructam
Alberti. tanis deſertam occupavere Belgæ.
vis noſtris parta ſecuritas, ne à litto
ſent circumveniri & impeti. Hæc
cumvallari juſſit Comes, & mox per
S. Philippi. bunum Brandium, Caſtellum aliud
lippi, in littore poſitum, non multo
deditione accepit, quamvis quinque
S. Bartholomæi. chinis tueretur. Inſequenti die S. Ba
mæi caſtello potitus fuit, tredecim
nis terribili & inſtrumentorum mili
copia inſtructiſſimo. His Arcibus i
ſtatem noſtram redactis, patebat liber
ves acceſſus, accipiendo commeatu,
non niſi in octiduum, militi in terras
Suggeſta attollit. to proſpici poterat. Tunc ex manda
peratoris duo erecta tribunalia, ſive
ſtus. unum ſuſtinendis machinis maj
ſeptem, alterum minoribus (campeſt
cant) duabus. Iis aggerendis dum o
mur, eruptiones fecit Luſitanus crebra
dò immiſſis præſidiariorum trecentis
dò quadringentis, ſed indemnes. N
petuo pilarum è tribunalibus in opp

n Roſarum, quæ ad montis pedem e-
ctu, exegimus præſidiarios. Nec ta-
ob proximum tribunal hoſtile, cujus
patebat iſta Roſarum arx, occupari &
à noſtris potuit. ut inter partes nullius
ſſet; gloriæ bellicæ materies verius,
victoriæ; & bellaturientium potius,
de alterius ſorte triumphantium, con-
rſa arena. Erat prætenſum Vrbis tutelæ
Cornutum, in faſtigiis Cœnobii Car-
arum, è quo in Arcem & nos ſævire
ntis promptum erat. Illud ipſum uni-
ctis labor, incredibili oppidanorum
e, in quatuor pedum altitudinem ag-
, ut nec à noſtris lædi oppidani, nec hi
ſtros baliſtas fiſtulaſque torquere poſ-
ob maceriem in ſublime elatam & di-
s per eam partibus. Hoc cum ex re no- *Acriter*
ſſet expugnari, datum negotium fuit *dimica-*
uor centurionibus, militibus quadrin- *tur.*
s, additis pilarum, quas Granata vo-
, jaculatoribus viginti, & operariis du-
s. quibus à Comite militari ſermone ad
ndum incitatis (norat utique tractare
ares animos) dum in hoſtem ingentib⁹
is contendunt, incidére in abditam ar-
s quadringentorum militum manum,
cum ancipiti Marte pugnatum, pari fe-
rinq; clade. Hoc agmine perrupto no-
ſurrexit labor ab excubitoribus ducen-
qui ſtatim à pugna projectis degeneri

metu armis, fruſtràque vitam orante
re militari oppreſſi cecidére. Veſpe
lunis erat, cum facto in Cornutam m
nem impetu, poſt bihorii acrem & ſt
pugnam, adſcenſum noſtri tentaver
conatu irrito, hoſte huc omnem be
conferente, & tanquam de ſummâ re
tante. præmonitus à transfuga cred
cum tam validis excubiis nunquam
tehac tutatus eſſet. Jam miſſæ jactæ
illam fuerant, mira militum alacritat
ignivomæ plus quam trecentæ, Luſita
ri eam fortitudine animoq; tuentibus
te in qua de urbis ſalute dimicabatur.
hoc omni ſtudio agebant, ut erupti
frequentibus, nam milite prævaleba
am noſtris à latere intercluderent,
non ſegni' reſtitum, ſubmiſſis centuri
tuor, Duce Hinderſonio. qui cruenti
conflictibus acerrimè propugnabat, p
utrinque deſideratis. Tunc cæſis Cen
ne Houwino & caſtrenſium operum
tecto Berchemio, dum in occupandis
um tormentis & trajiciendo in hoſtica
tionem milite toti ſunt, inclinavit bel
tuna, & minus æqua Belgis, agendi
portuit occaſiones optimas eripuit.
buere ſtrenuiſſimi & veteris militiæ
Abrahamus Ebrechtus, Bowardus,
lingerus, militumque nonaginta qu
magnarum animarum pro decore pu

Impetus fit in Opus Cornutũ. Sed fruſtrà.

Caduntur Houvvinus centurio & Berchemius architectus caſtrenſis. Etiã Ducem alij.

gi. Cœpta luce, ſparſim ſtrata jacebant
um hoſtium corpora, noſtris intermix-
t fugerant, ut reſtiterant, conſpicua.
obrem pacta eodem die ad breve tem-
rmorum quiete, vacatum humandis
uis utrimq; fuit. noſtrorum cadavera
q; intrà hoſtium vallos reperta, ſi non
riæ, ſaltem fortitudinis & militaris fi-
e gloriam à loco, quo ceciderant, me-
. Ex eo Imperator oppidanus, edoct⁹
tivis transfugiſque de exercitus noſtri
umque paucitate, & perfectis jam, quæ
m incœptaverat, munimentis, ipſe mi-
numero longè ſuperior, promovit in
& exſtructis in montium verticib⁹ ſug-
s, in ſtationes Belgarum impunè jacula-
r. nec opis noſtræ erat, iſta impedire,
terjectas paludes, quas operib⁹ ſuis ca-
ſi linea vel aggere annexuerat. Hinc ea
is nata calamitas, ut tormentorum icti-
indies ruerent multi, vulnerarentur plu-
Non per intervalla, ſed continuis, no-
& interdiu, furoribus, excutiebantur in
ntes ſtationes machinæ. quæ pernicioſæ
s, tum nocebant magis, ob pluvium aë-
, quo tuguriolis ſuis claudi militem, nõ
hoſtis conjectabat. licet pars magna re-
is ſtativis terrarum ſe & ſilvarum latebris
leret. Etiam, quæ à Comite in mediter-
ea loca miſſa fuerant militum agmina,
do quingentorum, modo ſexcentorum,
 impe-

impediendis oppidanorum pabulatio
& abigendo pecore, redibant vacu
longè potentiores hoſtium manipulos
telares commeatuum copias, quib
pecus ſuum gregatim in urbem agebar
cedebat & hoc incommodi, quod re
à littore caſtris quarto miliari, facilis
transfugis in urbem tranſcurſus, per
de caſtrorum ſitu, viribus, cœptis, i
potuere. Quamquam verò omni cu
ageret Naſſovius, ne urbi commeatus
ſupportaretur, factum tamen, ut ſub
naves frumentariæ noctæ obſcura & te
ſtuoſa, quæ ut nos hoſti, hoſtem nobi
puit. Tantæ ſiquidem exortæ fuere te
ſtates, ut amiſſis una nocte anchoris du
cim maximo inter ſe diſcrimine nō ſine
Cauſa ſolutæ obſidionis. fragii periculo colliderentur rates. Q
obrem gnarus Imperator noſter, non
per votis ducum reſpondere bellorū e
tus, aut hominum uſque conſiliis ob
divina, diviſo ſæpe Jovis cum Cæſare i
rio, cum Senatore Giſelino aliiſque m
terra màrique præfectis, præſentis belli
em, caſtrorum ſtatum, rerumque mom
omnia rigidè expendit: diſparem ſibi f
& eſſe cum hoſte copiarum numerum
trito exercitu vix ſupereſſe bello apta
tum millia duo ſupra quadringentos, ac
ſilianorum nongentos: his copiis nec p
ſe tutari ſua, & hoſtem invadere, caſt
m

tionibuſque pluribus tutum, nedum
dire rerum neceſſariarum in urbem im-
tiones: patere munitiones ſuas hoſti
a inſidenti: hinc certiſſima ſuorum fu-
& cædes: anni tempeſtatem pluviam
orum inter ſuos peſſimam eſſe paren-
& nutriculam, extinctis cohortis præ-
duce Iohanne Wendovillio, & centu-
Iſraele Twynio, ac gregariæ turbæ
mis: accidi indies militum numerum,
uppetias præ manibus eſſe: hoſti con-
reſcere robur & exercitum concîtis un-
ad arma indigenis, uti ex ipſorum tranſ-
& interceptis litteris planum erat: Gu-
atori in præſidiis eſſe millia peditũ duo,
ellanæ partim, partim Luſitanæ gentis:
nitem Banjolam mille quadringentos
xiliũ adduxiſſe & Braſilienſium octin-
tos: civium in armis cenſa terna millia,
atis etiam Eccleſiaſtici ordinis viris &
ioſis: equitum inſuper illi eſſe turmas
s, præter Nigritarum & Mulatarũ man-
a & ex agris coactos populos, omnes ab
is inſtructos: pluribus defendi facilius
e, quæ poſſidentur, quàm expugnari à
cioribus. Adhæc ſubibat conſultanti-
, præcipuam Braſilienſis militiæ vim in-
i cunctatione in hoſtili ſolo conſumptam
quæque noſtra eſſent alibi, modicis præ-
is firmata, hoſtium ſtratagematis inſulti-
que oportune eſſe; ideoque tanta ma-

gis ex conſilio, quam proſpera ex caſ
genda, nec ulli prudentiorum pertina
& deſperata conſilia probari. Quamol
placuit cunctis tentatam potius obſidio
ſolvere, quam in majus diſcrimen & in
caſuum præcipitare ſummam belli. ſati
ſe, retinere poſſeſſa, quam vano moli
dubios eventus præſtolari & ancipitiis
ſtere. Cedit interdum generoſus
mus neceſſitati & utilitatem publican
quentem audit, fortunæ viribus inferio
bi niſi rectioribus inhæreas conſiliis, in
ta pertinacius ſequenti, concidendum
Hæc ab affectu vacuis aut non obnoxii
cile perſuaſerim, minus malevolis, aut
qui virtutes Imperatorias ſolis ſucceſſ
æſtimant. Et est noſtrum hoc fere
tium, ut quicquid votis complectimur, l
cem armis complecti poſſe putemus, &
tere militi, quæcunque patent cupidit
qui ſi illic ſimus, aliter ſentiamus. Not
hiſtoriarum ſcriptores, rarò ſine aliquo
crimine, revocari exercitum aut receptu
gnum dari. hoc tamen ſcitè ac militarite
git. Omnibus ad diſceſſum compoſitis
ordinatis, milite & apparatu bellico in
ves recepto, etiam machinis hoſti erept
Cautè diſceditur abſque ſtrepitu paravit abitionem. quam
animadverteret intempeſtivè miles noſt
& inconſultius quid auderet imperave
jam ante Comes, tormenta transferri è

ſt

in naves, tanquam alia ſubmiſſurus.
d & creditum milili. Per plures Inſu-
proximam diripi imperavit, & Braſilia-
um uxores, quîs cum ad bellum proficiſ-
tur, hic attineri, ut diſceſſus ſuſpicio-
animis ſuorum eximeret. Quin in ipſo
us momento munitionibus roborandis,
unalibus attolendis, aggeribus ducen-
operarios occupavit, ne de receptu quic-
m reſciſceret hoſtis, & per anguſta abe-
um terga invaderet. Latuitque hæc res
itanos, qui orta die in ſtativa noſtra, pari
nte furore detonabant. donec hora cir-
r diei nona, nullo in caſtris percepto mo-
jamq; ceſſante armorum & belli tumul-
munitionibus ſuis egreſſi, vacuos deſer-
que invenere Belgarum vallos. ubi ac-
ſis tuguriolis effuſam lætitiam tormen-
um ex urbe exploſionibus teſtati fuere.
ſe die ſubſtitit in ipſo Sinu claſſis noſtra,
gendo per rates milite, miſſuſque in ur-
n tubicen, qui de redimendis captivis
aginta ageret. ſed fruſtrà, obſtinato ho-
, & lætis inſolentiore. illo morante ad-
in Vrbe Salvatoris, appulit Luſitana na-
, machinis hinc inde decem, & copioſo
lite ad bellum armata, quæ ſuppetias au-
aque affore nunciabat. eo nuncio recrea-
Gubernator, exempto metu & ceu parta
uritate ter tormenta excuſſit. Non fu-
at claſſem noſtram iſta Luſitanica, ve-

rum

rum adverſante vento accedere illam
us prohibebamur, flagrantib' in van
prædæ navalium animis. Tunc co
tum, falſis indiciis perlatum fuiſſe ad
tem, de diſcordia inter Banjolam &
præfectum. cũ hic omne militiæ jus
adminiſtrationem Banjolæ ceſſerit; E
po anhelantem queruli militis inopia
cuniis ſolante. Illud animum Naſſ
tiſſimè penetravit, non potuiſſe ſe a
rum defectu & mora, Patriæ, Societa
umque decus tam celebri expeditione
care. pro quo animam profundere, t
rum glorioſis exemplis incitatus, para
ſet. Pactæ in illam impenſæ non fue
cietati graves, ut quæ partis nuper ſpo
Nigritarum quadringentorum preciis
ſari potuere. At maximè fortiſſimoru
cum & promptiſſimorum militum in
indoluit. illud ſe commodi retuliſſe
tans, quod oculis ipſe urbis & arciu
niumque locorum ſitum ac robur l
ſet cominus, & paratior jam eſſet
præſidiis auxiliiſque reſumendi optim
pta. Tunc in futurum providus Im
tor, veritus ſubnaſcentes è longinquo
gillationes, ut in conſcientiam rerum g
darum advocaret Supremas Belgii Po
tes, ad eas hæc per epiſtolam locutus
Traditum ſibi Braſiliæ imperium, ut parta
tur, nondum parta adſciſceret. at nec defendi

Impenſa in expeditionem penſari potuerunt rebus captis.

Epiſtola Comitis ad Potentiſſ. Ordd.

ſque milite & armis, nec proferri. ſine illo eſſe bellicis conſiliis robur & invalida omnia. ndies copias, aliis belli violentia exſtinctis, a- bis & itinerum incommodis abſumtis vel la- : aliis poſt tolerata ex honore belli obſequia ndia dimiſsis, & indies dimitti flagitantibus, em & infructuoſam militiam; quos ſub ve- tineret, non largitione & ambitu, ſed per bo- es, comitate & ſeveritate. pluribus adhac opus eſſe, vendicandis ab hoſtium injuriis & ione iis terris, quæ longis ſpatiis à Serinhamo u Calvo, ad ripas uſque S. Franciſci diffun- . Sic diſtrahi militares manus, impareſque rmandæ Reipub. adverſus inopinas hoſtium nes. Tentatam à ſe Salvatoris urbem, ſed fama & ſtrepitu, quàm uſu. non defuiſſe a- pugnantibus, ſed numerum. hujus exſpecta- lus ſe voto complexum, quàm viribus. à for- elli ſperaviſſe ſucceſſus, quos præſtare ſuorum ra potuiſſet vel luculentior ſors. Si rationes beat, quantum à Societatis contuberniis col- ue ſingulis militum, ex communi decreto, ſi- nittere habeat; deeſſe ad numerum iſtum du- ſupra mille. præter illos, quos juſſa Principis morum Societatis in alias expeditiones ſeponi unt. Illorum miſsione etiamnum deſideria rceri. Equidem, non ſatis eſt, (verba Co- ſunt) *decerni imperio huic utiliſsima, facto è opus eſt. celeritas in lucro bellantibus eſt, pro- ationes periculoſæ. militares copiæ non habent ium in neceſſitate, niſi antè conſcriptæ; ne*

abſum-

abſumptis prioribus, ſubſequentes ineffica
Culpare incuriam non poſſum, apud viros g
Reip. ſtudioſiſſimos, poſſum tamen indigenti
in re tanta extremis curis ſubveniendum, n
quàm in corporis morbis. Frequentiſſima
tatum cauſſa ſunt, ſecuritas, cunctatio, & ſ
um metus. laboratur his malis inter neſcios
ſcios. Illud expediat, ſuppetias majores mitt
non carptim, cum unita vis fortior ſit, qu
nutis diſtracta agminibus. Quaternis mill
in præſidiis. nec tamen numerum hunc expl
hic ſub ſignis ſunt. Quo ergo hoſtis impug
milite! quo repelletur ſuperveniens! quo via
que præmunientur, adverſus palantum rap
populationes! Id voti eſt, & poſtulati mei, n
mitti terna millia & ſexcentos, qui additi i
in præſidiis habemus, ſeptena conficient mill
manu dignum aliquid Societate geri poſſe, n
ſolum ſed & fiducia eſt. à parcis auxiliis nec
metus gignitur. magna in utrumq́; impellu
mos. Non me latet, tot retrò annorum bellis
mare æraria, quæ impenſæ grandes exhauriu
reditus parci & modici ſaturant. Verùm q
greſſæ res ſeculo & Batavorum virtute digna
inſiſtendum cœptis nec deſperandum. Iacta e
Non Rubiconem, ſed Oceanum tranſivimus.
omnis hujus imperii contextus diſſiliet, aut f
dus magnis animis. velis remiſque opus, ut en
mus has Syrtes, hæc nova gubernationes Acro
nia. Infames imperantium ſcopuli ſunt, diſ
num metus & impenſarum. Glorioſius ar

am magno ære redemptam parere vobis & to-
ici, quam quæ vicimus parcimonia & negli-
in præceps dari. In hunc annum ſi perdurabi-
ndis ſuppetiis, erit Reipub. parta ſecuritas,
iis vis. Si propitium Numen avertet meſſi
tatem, exſpectare habet Societas in præſen-
num, ſexcenta florenûm millia. qui reditus,
grorum ſecuritate, ſua quoq; in annos capi-
rementa. Neque plus nobis virium eſt mari.
ue advenere naves, adeò nauticorũ egebant,
ubernandis trecentos militum imponere ne-
buerim. præterquam, quod quaſſæ fractæque
nem pleraque poſcerent; nec ad inferendam
ec ad excipiendam idoneæ. His malis remedio
ſi naves majores octodecim adornent & ocyus
ittant Europæi Rectores, quibus & bellum in-
terit hoſtilibus hîc terris, & revehi in patri-
ſiliana merces, & obviam iri Luſitanorum,
ſortè moliantur, claſſibus.

ec ſcripſiſſe Comitem legimus, & qui-
rudenter. cum Imperatoris ſit, etiam
bellum in futurum conſulere, & cura
viſu perinde agere, ac ſi hoſtis ingruat
e portas ſit Hannibal. At litteras Co-
reſponſum ab Europæis Rectoribus : *Reſpondent Europæi.*
norare ſe, incertos dubioſq; bellorum eventus:
expugnationem votis facilem, armis difficilli-
majoribus copiis ad hoc opus Comiti fuiſſe.
rveniſſe ea, quæ id fieri impedirent: his ma-
edia quæri à validore ærario. huic à Sociorum
tate animiſq;, his verò à Braſilienſium rerũ

ſucceſſu & felicitate. ut mutuis operis &
juvare habeat Societas, & Societatem Bra
mixta utriuſq; ſalute & commodis: proba
mitis inſtitutum, de tuendo S. Franciſci flu
verſus prædatores, ne perrupta hac partiu
macerie, finibus agriſq; Belgarum popula
cubent & ſacchareæ meſſi calamitatem fe
miſq; inferant: Optimis quoque conſiliis
cumbi à Comite, ne Bahienſibus quies ſit
reſpirandi à privatarum miſeriarum ſenſu
râ mariq; occupandos, ne noceant ipſi & de
nobis vi cogitent: armatos metui, contem
& inertes: præveniendum hoſtem, ne præv
conſultius, alienas res metu verſare, quàm
quod æquè apud bonos optabile eſt, nec tim
tuò velle, nec perire. ſibi id primum, id ult
ra fore, ut & militum & navium miſſio
tur provinciæ. Gliſcebat tum tempo

Controverſia inter Societatis Rectores: An expediat ſingulis ad mercatum aperiri Braſiliã, an ſervari publico.

Societatis primores grandis contr
quæ Hollandorum potiſſimum & Z
rum collegia commiſit: Vtrum nen
Societatis foret, privatorum comer
rire Braſiliam, an per Societatem o
ri, quæ mercatum & incolarum nec
ſpectant. Sui utriq; ſententiæ erant
Quibus arridebat poſterior, Societ
entalis ſe exemplo tuebantur, & h
mento; majora exſpectari lucra, ſi ſ
caretur Societas: cũ liberis ſingulo
merciis, in multos diſtrahatur quæſ
litas inducatur mercib9, ob mercant

iam. Colonias ſic confici fatebantur. *Coloniarum incommoda.*
loniis nō levia incōmoda metui. poſſe
oſiores imperia tranſmarina excutere,
am matre potentiorem reddi. Sic Ty-
orem evaſiſſe Carthaginem, Phocæâ
iam, Syracuſas Corintho, Cyzicum
antium Mileto, genitali ſolo. etiam
am illis & fecem peſſimorū colligi aje-
nec rempublicam ordinatā naſci, ſed
iem facinoroſorū & perditorum. ſic
ut mixti meliores & egregius animi &
n quiſque degeneret. Hi ſpecie boni
i, privatas utilitates obvelare crede-
r. licet nō deeſſent in conventib⁹ ho-
erum vocabula, & probabiles ſenten-
ibus cauſæ ſuæ authoritatem adſtrue-
Quibus prior placuit, inſiſtebant his:
is magis defendi extera imperia, quàm *coloniarum commoda.*
illas, facta omnibus mercandi facul-
erari poſſe, nō ſi per ſolos Societatis
iſtros res omnis gereretur, ut qui pau-
eſſent: civium frequentia accreſcere
publicos. Adhæc non eſſe eas Socie-
es, ob attritum ſumptibus ærarium &
fidem, quæ ſufficiant tantæ rei. mul-
ulante mercatu, multa bello, multa
rum victu, amictu, aliiſq;. nec oſten-
ropinquo ſpem, unde iſta calamitas
atur. Et tamen neq; bellum neq; mer-
ne pecunia geri poſſe, quemadmodū
rpora ſine nervis moveri. Naſſovius, *Conſilium Comitis.*

 ſen-

ſententiam à Directorib' rogatus, pe
ras apud eos hunc in modum diſſerui
cietatis ſalutem omnem à Rectorum u
eſſe, à diſcordia perniciem: iſtis cont
nib' & deliberationib' remedia quær
tiſcente interim & pereunte Sagunth
ignorare ſe, veritatis perpetuam ſorte
ut odium pariat, apud ſecus ſentiente
fidem obſequio antiquiorem ſibi hab
juvandi ſtudium præferri gratiæ pla
Et quanquam promtius ſibi ſit dicere
ſentiat, quàm quid ſuadeat, conſilia
ſe daturum abſque omni affectu. at i
deprecari invidiam inſperati fortè ev
nec debere, cum conſulueris fidelite
ſtros caſus imputari conſultori. Exag
ajebat, immania, quæ ad privatos oli
iſſent, lucra, quæ Societatis eſſe pot
ſed verſam ex illo mercaturæ & reru
em. Olim, cum primùm noſtra eſſ
hæc Braſiliæ pars, in Directorum om
iſſe poteſtate; jam per contractus qu
vatorum. Olim repertum hîc in Lu
rum conditoriis ſaccharorum multu
cium noſtratium, quib' opus Luſita
rum; ut grandi has emolumento, q
pli & quintupli, cum ſaccharis permu
Belgæ, præſertim metuentib' tunc ad
bi & ſaccharis ab externâ vi Luſitanis
verò ſaccharorũ reperiri parum, quo
tia intendantur, parta terris hiſce ma
curitate, mercium autem Belgicaru

tilius ſibi videri, omnibus mercandi
ex æquo licentia. hac impeditâ exci-
ocietatem vectigalib⁹, portoriis, tri-
avalium onerum. Prætereà, non poſ
cietate comparari merces neceſſarias
enſibus, niſi grandi ære; à quo inpræ-
um eam deſtitui, in comperto ſit. nec
aſdem diſtrahi cum lucro, ob privata-
ercium affluentiam. quas ſi redimere
naximè velit Societas, abſq; damno
at; ſi enim majore precio redimat, cũ
publicâ fore: ſi minore, privatorum.
tunc pronum erit occultare illas, nec
ris oſtentare. Inſuper, non poſſe de-
inculta Braſiliæ excoli, ſine colonis.
s eò invitari, non permiſſa unicuique
ciendi poteſtate. à civium multitudi-
a exſpectari, ob ſingulorum & pluri-
eceſſitates. ſic futurum, ut, auctis ha-
ib⁹, augeantur æraria, ſine quib⁹ ar-
eri nõ poſſunt, uti nec ſine armis qui-
egenti. CALCVLVM utiq; cũ impe-
endum, ſemperq; id agendũ regnan-
tratio quæſtuum & neceſſitas eroga-
congruant. Per colonos robur ad-
inciis, diminui præſidia: tutioré eſſe
blicã & ſuis fidere. Luſitanos indige-
metu in officio contineri. ceterum
o addictiores fluxæ eſſe fidei, & qua-
aſione mobiles. At colonorũ nõ eſſe
niſi ſit lucrorum. ſpe eſuritionis ne-

Mercandi licentiam ſingulis fieri ſuadet.

Neceſſitas Coloniarum probatur.

 minem

minem tranſire maria. vitæ pericula
mni,affulgente quæſtu. hunc præcid
lis, ſola mercante Societate. Quin
urgebat Naſſovius, indigenarum ſe
indies premi. qui iiſdem conditio
victuros ſub imperio noſtro pacti
quib' vixiſſent ſub Hiſpano. nempe
larum proventus venderent arbitrio
aliorum. erepta hac libertate, malle
liò concedere, quàm hic laborioſa
tutem, ad nutum & licitationes So
ſervire. Dum hæc diſceptantur in
cautes, intercurſabant doctorum ſe
Quot colonias tot arces & propu
imperiis dari. nihil tam validum, q
rum deductionem. Iſtis vinculis, vel
peditũ, Orbem ſub Romanorum
manſiſſe. ut quibus perſuaſum, freq
civium fundamentum eſſe omnis
& diuturni ſtatus firmamentum. H
ſilio Regem Hiſpanorum Novum
coloniis impleviſſe. habitandum e
vis, ubicunq; viciſſent. quod de R
dixit Seneca. Vbi enim agros quiſ
opeſque poſſidet, obligari ad impe
defenſionem, niſi pelli velit, ſi & ill
tur. Præterquam, quod plebs inop
mi Reipub. gravis, exhauriatur, mil
meritis agrorum aliquid in præmiu
Ideò emittendam illam agminatim
bant, ut apum examina per nova &

diffundunt prudentes agricolæ. quin
l objectabant deliberantibus, militi-
entius expeti, ubi functis bello ſua eſ-
verticula, jumenta & agri & agrorum
. Neceſſe, quod quis metuat, ne po-
matre fiat filia, locis tam longinquis
iæ opis indigis. In hanc Comitis ſen- *Probantur Comitis conſilia.*
n itum à Rectorib⁹ Societatis, & Fœ-
Ordinib⁹ fuit. qui edicto veniam fe-
bditorum ſingulis, navigandi in Bra-
& ibidē mercandi. ſoli Societati pro-
fecere mercatum Nigritarum, appa-
ellici, armorum, & lignorum Braſi-
m. At exempti iſto indulto ipſi So-
s rectores & rerum in Braſiliâ admini-
otquot fide & ſacramento illi obſtrin-
tur. ne mercaturæ ſpecie ſordibus ac
locus eſſet, neve per avaritiam, pu-
rem in ſuam verterent. Quam ob
n Thebani lege vetuerūt, ad Reipub.
ationem admitti, qui non decenniū
merciis abſtinuiſſent. mercibus eò itu-
huc tranſvehendis, impoſita onera,
ex re Societatis fore judicabatur. Hoc
excîti mercatores Belgæ, tam fre-
es navigavere, ut mercium & rerum
ariarum copia gravis laboraret Braſi-
querelæ veteres ceſſaverint aliquan-
em fecere primi, minus poſteriores,
no mercimoniorum affluxu & dimi-
preciis. Sed his decretis, quæ plurium

judicio ſaluberrima habebantur , a
poſtea diſſentientiũ chartis rixiſq; pal
cuſſis, diſtracti fuere ſtudiis Rectores,
damno , nec ſine mutua contumelia
privatarũ provinciarum urbiumq; res
agi, quàm publicas & hi & illi crimina
Hæc inter Societatis Optimates
providentia omnia circumſpicientes
no nocturnoq; conſultandi ſcribend
bore, rerum Occidentalium ſummam
ginquo adminiſtrabant, regebantq;
tantam. Cumq; memoria captæ ab
Heynio claſſis argentiferæ altius inſid
nimo, ut quæ egenti tum ærario ſolati
it ingens, noviſſimumque, attrita Re
ſpaniarum fama & viribus : denuò c
cepere , idem audendi, & fortunam
Expeditio in Occidentem ſub Jôlo. audacia, ſpe pari provocandi. Deſi
huic operi fuit Cornelius Jôlus , à
mari fluctibuſq; innutritus, cœli ac ſal
bus adſueverat, indole acrior, promp
omne facinus audaciæ, quiete nullus,
libus ſtudiis erectus & ſuus, ſilentio
impetu vehemens, laboris ac fidei cap
mus, cetera rudis. Hic claſſi novæ &
præfectus, jus poteſtatemq; à Fœdera
tribus, Principe Arauſionenſi & Soci
primoribus accepit, cum hoſte pugna
illas Hiſpanorum rates invadendi, qu
lectis è Peruana regione , & vaſtis ma
cifici regnis , immenſis opib⁹, è Terra

ꝛtagenæ portu in Novam Hiſpaniam
ꝛuræ erant, jungendis ibidem viribus
ꝛcibus. At Mauritio Senatuique Bra-
i ſententia ſtabat, poſt tentatam fru-
nus Sanctorum metropolim, prom-
lhuc ad nocendũ milite, flammis va-
quotquot Præfectura iſta haberet ſac-
machinas, vel in inſulis vel Continen-
uſſærant, ne, privatarum calamitatũ
, finib' noſtris poſthac vim eandem fa-
t, & ut intercepta meſſis ſacchareæ ſpe,
o fructu deſtitueretur Luſitania. Ve-
hæc conſulta pervertit Jôli adventus,
ue, ex mandato Directorum, bellum
erti placuit. Hoc tamen curæ fuit Naſ-
, ut iis, quæ ſupererant, copiis, ſi non
e hoſtem, ſua ſaltem tutari poſſet.
ſitæ naves & præſidia flumini Franciſ-
ibi proximus hoſti trajectus. intercluſi
s in Alagoas, Portum Calvum, Serin-
um, Pojucam, Capitis Auguſtini ter-
Goyanam, Paraybam. ne è ſilvis, pro-
s irruptionem faceret & vaſtitatem.

Aliud moliebatur Comes.

Cavet ſuis terris.

Exiverat portu Texelæ, qui Hollandiæ
berrimus, Jôlus decima quarta Aprilis
Anni M D C XXXVIII; lectoq; inter Af-
oram & Inſulas Capitis Viridis itinere,
ius illi terræ appulſus Braſilia fuerat. ubi
olloquia & conſilia Mauritii Naſſovii
fecti Braſilienſis aliquoties admiſſus,
fectionis ſuæ cauſas aperuit, mandatiſq;

juxtà Comitis inſtructus, navibus adh
militum ſexcentorum manu, ac comm
in ſeptimeſtre auct⁹, poſt modicam ſu
refectionem, votorũ plenus iter capeſ
At navem conſcenſurus, ſcapham int
prominentes machinarum cervices int
ptus, ſubſidente & mox aſſurgente pro
femur læſit, & infelicis eventus præſa
Naves Iöli. ſuſpicacibus fecit. Navium quibus in O
dentem iit nomina hæc fuere: Salama
Zwolla, Tranſiſalania, Goerea, Tola, S
Auriaca, Rotterodamum, Erneſtus, C
ria, Gojana, Canis exploratorius, Mer
Terrori ſunt Hiſpanis. us, Equus emiſſarius. Divulgatâ tam g
oſæ expeditionis famâ, ingens incubuit
ſpaniæ terror & omni paſſim Occidenti
dum apud hoſtes quoque abolita Heyni
expeditionis memoriâ. Quippe opinio
non vana, nec minore hunc (cujus te
le & fatale in his tractibus nomen erat
ducia rem tantam aggreſſurum. utpote
una & omnis voti ſumma erat, memora
aliquo facinore famam mereri & immo
litatis ſortem redimere. Nec dubitab
ſui, ire eum parato ad moriendũ animo,
mori velle, niſi cum hoſte, de quo aut tri
pharet ſplendidè, aut occumberet glori
XXII Jan. nihil illi mediocre cogitari aut eligi. Qu
An. CIↃIↃ obrem Rex Hiſpaniarum, percepto no
CXXXVIII rum in Occidentem motuum nuntio, n
mora quatuor depropera verat liburni

le adventu claſſis Hollandicæ, duce
ebeenio, (id viro inter navales ſocios
n) portuum omnium & arcium præ-
præmonerent, claſſis Terræ Firmæ tu-
vigilarent, nec eam, quæ Novæ Hi-
æ eſt, mari crederent, niſi inſequente
. At claſſis iſta Terræ Firmæ, cum edu-
m in pelagus eſſet, & ex ſpeculatoriis
quæ ad Promontorium de Corrientes, *C. de Corrientes.*
timis Cubæ, ferendis indiciis oberrare
t, cognoviſſet, viſas Hollandorum na-
uodecim, at minus Hiſpanorum claſſi
endas, iter ſuum Cubam verſus & Ha-
m promovit. Jôlus Braſiliæ oram Se-
trionalem circumvectus, præteritis,
quot illic mari inſparguntur inſulis,
em rectà in Occidentem direxit, inqui-
9 in argentiferas rates. præmiſſa in om-
oras, venatorum more, exploratoria na-
a, poſt longos errores, tandem cogno-
, Claſſem circa Cubæ portus Sinuſque
i & propè illos ſcopulos, quos *Organes* *Organes.*
ant. Conſtabat illa navibus majoribus,
s Galeones appellant, octo, aliiſq; mi-
ibus ſex, quib9 ſumma poteſtate præerat
olus Dievarius. gazæ, merceſque, quas
tabat, ſi captivis fides, milionibus cenſe-
tur novem, vel, ut aliorum habent dia-
, viginti. Opum præcipua vehebat Præ-
ia Hiſpanica. Jôlus hæc malorum irrita-
nta votis, non victoria, complexus, om-

 nis

nis jam moræ impatiens, convocatis n
ducibus, militari eos more ad præliu
cendit: *Irent & novo exemplo aurum arge
timidis viri eriperent. claſſem hoſtiũ prædam
quam arma geſtare: hanc nec tegere quenqu
vulnerare: ditem hoſtem pauperis victoris gl
præmiũ fore: catapultis terribilibus metalla
quam Hiſpanum defendi: navium moles ſtu
ſaburram fulgentem & imbellem, nequaquar
tem geſtare.* Mox ſingulis pugnę partes
buit. Ipſe, utpote claſſis ſuæ primus, in
toriam Hiſpanicam iret, junctis ſibi, i
gnæ Societatem, Rotterodami & Tol
cibus. Propræfectus adverſam habere
ſpanorum Proprætoriam, & Noctiluca
Pharos noſtra, ipſorum Noctilucam. S
li ordine deinceps ſingulæ ſingulas inv
rent. vel ubi maxima vis & neceſſitas, c
tis operis auxiliiſq; pugnarent. Magnu
rat Salamandræ, quæ Jõlum vehebat, r
& recens exſtructa pugnæ aptiſſima. Ve
ad Hiſpanorum Prætoriam, ob imma
hujus molem & altitudinem, vix Libur
Pugna navalis. ſpecie viſebatur. Supplicatione ad D
præmiſſa, ut grandibus cœptis adeſſet,
mos adderet bellacib⁹, & pro republica
micantibus, Præfectus noſter facem ora
nis ſuis admovit, & qua vehebatur, Pra
riam, Hiſpanicæ applicuit, eamq; uncis
tinaculiſq; valitiſſimè apprehendit. no
micitiæ ſpecie, quod & credidit Hiſpar

feſſi indubiiq; hoſtis. Hujus exem-
præfectus Proprætoriam adortus fu-
q; eam catenis & harpagonib⁹ nexuit,
eretur. Nec ſegniùs Noctiluca no-
dem fide ſibi Hiſpanienſem Noctilu-
plicuit. His prælium conſtabat par-
liquis, prò pudor, ocioſè pugnam ſo-
, extra teli jactum & diſcrimen; ad-
ntibus. Pugnavere ternæ cum ternis
, & ubi incaluerant animi, in neces
s incubuere ferociter. Navi quiſque
eluti fatali circo, claudebatur. Hæc
hæc mortis area. hæc gloriæ palæſtra.
vulnera, cædes cadentum, varia om-
Caligo, fumi, favillæ, cineres hoſtem
certiſq; ictibus eripiebant. Non tam
landeſq; tormentis excuſſæ, quam de-
trabibus feſtucæ, pugnantes interime-
aut lædebant. Jamq; prætoria noſtra
pſydras binas cum Hiſpanica conflixe-
Marte ancipiti, morantib⁹ in pugnæ So-
ē venire Rotterodami & Tolæ navar-
tunc nauticæ gentis expeditiſſim⁹ quiſ-
n ſublime enixus, ſuperavit foros & Hi-
cę Prætorię plana victor tenuit. adactis
cancellos, in navis alveum, Hiſpanis.
cratione effectum. Cũ galeæ corbeſq;
oriæ Belgarum, vix ſupra ipſos Hiſpani-
uteos foroſq; eminerent, Præfect⁹ no-
incerta caſuum in uſum flectens, illos
latorib⁹ implevit. qui deſuper in Hiſpa-
nicam

nicam pilas igneas XXIV & XLVIII pon
ſubjectos jecêre, ut, fulminantibus his
to Cyclopibus, planitiem nobis & tab
vacua illubentes fecerint. Tunc præfe
(hæc victoriam ſanè pollicebantur) c
valium uno pepigit, uti è Prætoria Hiſp
rum apluſtre auferret. precium facti hab
florenos mille. jamq; dicto adſcendera
adventantibus in Prætoriam noſtram
prætoria & Noctiluca Hiſpanienſium,
ſe uncis & retinaculis expediverant, co
fuit præfectꝰ noſter deſerere Prætoriam
ſtis, revocato è præſenti diſcrimine a
iſto funambulo. Tunc & reliquæ hoſ
rates in noſtram Prætoriam tendebant.
Deſeritur à ſuis Iölus. periculi certa, mutato curſu, enavigavi
circumfuſis undiq; hoſtibus caperetur.
tereà reliquæ noſtrorum naves diſtract
vagæ pugnam ingenti perfidia detrectab
quibus aut gloria Præfecti aut incolum
gravis erat. Occubuere iſto conflictu
præfectꝰ Abrahamus Michaëlis Rooſe
lius, Iohannes Maſtius Noctilucæ duc
& Antonius Muyſius fiſci advocatus, d
ſeculo nomina. è navalibus ſociis deſide
quinquaginta, ſauciis centum & quin
ginta. Jölus gemens frendenſq; impot
ira, quod tot menſium diligentiam, ope
& paratum, tanti laboris & induſtriæ fru
puncto temporis amiſiſſet, ſtatim à coiti
iſta, quæ acerrima fuerat, convocatis ad

qui

s turpiter deſertus fuerat, ducibus,
am ipſis & muliebres animos acerbè,
ruerant, exprobravit; commotior in
rodamenſem, à quo indigno reſponſo
tus, bacillo, quod manu gerebat, re-
anté contudit & dignitate ſimul exuit.
, oratione ad reliquos converſa, mo-
uti ſacramenti, quo ſe obſtrinxiſſent Patriæ,
oi, Societati, meminiſſent : plus his ipſos, quã
bere : de omnium & ſua ſalute ac gloria agi :
bſcuriſsimis initiis jam famæ oſtentari : hoc
claruiſſe P. Heynium, quem ad virtutem &
talitatẽ Batava indoles prodiderit : plus præ-
uam periculi eſſe : hoc non ipſorum ſolum, ſed
m putari : ideò ad pugnam præiviſſe: navium
erreri navalibus aſſuetos certaminibus, puden-
eas, utcunq; terribiles ſint timidis, expugnari
fortibus : in patriam reverſos ignominioſis a-
um civiumq; vocibus exceptũ iri, quaſi ad Hi-
æ potentiæ & claſsis admirationem, non expu-
onem iviſſent. addebat, ſecernerent ſe timidi à
re certis, nec exemplo nocerent optimis peſſimi,
i ſtrenuis; extra dilationem poſitis conſulta fa-
ingenda. Si cauſas belli expenderent, vincen-
oc prælio, vel cadendũ eſſe. id ſibi deſtinatum.
rent viri aut ſervirent. fugientes in media fata
ites dari; maximèq; timentibus maximum pe-
im eſſe. & utcunq; inclinet fortuna, glorioſum
xtra patriam in ipſo orbis ac naturæ fine cecidiſ-
ollatis ergo, inquit, *viribus redintegremus pu-*
, continuemus prælium, tamdiu prædæ imme-
mores,

mores, donec parta victoria ſecuri illam auſ
Sequitur vos neceſsitas pugnandi, quam fug
pugnare detrectatis, cur arma habetis? quid u
lum ſuſcepiſtis? extra occaſiones tumultuoſi
daces, oblatis vecordes eſtis. Quid hic met
ſpei eſt? An Deum vos protecturum putatis, v
gnam detrectantibus? Ferro occupandum
& hæc ſpolia. Non muris hîc, non vallis ci
audaciâ, pro muro & ſcuto opus. Agite,
Batavorum memores, tranſcendite in hanc
pro vexillo ſit prora mea. Oſtendite Luſitanis
ſtellanis, neq; navigantibus vobis neq; terra p
tibus ipſos pares eſſe. aut non veniſſe huc oport
pro dignitate Societatis pugnandum. nec ant
dendum, quàm ſpei noſtræ victa claſſe finem in
rimus. Seponam alias cauſſas. ipſa indignita
famia perſererantiam ſuadent. Dein vultu
rum intuitus, *Quæ hæc triſtitia, ait, ſoc*
inſolita cunctatio eſt? hoſtem, me, vos ipſos
tis? Hoſtis quid aliud eſt, quàm anxius aur
ris cuſtos. ſi invadetis, mox concolor auro e
cet. Ego, dux veſter, in gloriam vos & con
duco. Vos, victoriis domi foriſq; clari, fid
audendi à fortuna & tot exemplis veſtrorum
Ad has voces iterum in hoſtem claſſem
xit & prælii ſignum dedit, tormentor
ploſionibus. Verũ pari, ut ante, vel f
dine vel rebellandi libidine, ubi intr
chinarum jactum deventum, hæſere in
& inglorii, & pugnam cum paucis perm
Iterum pugnat. præfecto. Expoſtulante illo & conſcie

lem ac horrorem obteſtante, alius ti-
fatebatur, alius hoſtium potentiam
rabat, alius Præfecti temeritatem in-
bat, palàm affirmans, ſe exitii certos
in perniciem omnes trahi, ob vires ni-
pares; non eſſe flagitioſum Belgis, ſi
tivè cedant; multo id turpius futurũ,
quo modo, ut vincantur, cõmittant.
itionem parans deflectebat. omnes
ſa Ducis, velut ex compoſito, abnu-
nullis ad imperia aurib⁹. Poſtero die, *Iterum deſeritur.*
e adhuc ibidem hoſtili claſſe, coactis
n ducibus & navarchis, novo ſingulos
ento, manuſq; ſyngraphâ ſibi devin-
a ſe paratos ad prælium, & ad extre-
piritũ dimicaturos, fatebantur. Ite-
hortatus, Batavos ſe eſſe cogitarent,
ernæ ignominiæ maculam nova forti-
eluerent, pugnæ capeſſendæ ordinẽ
pſit. præiret ipſe, ſequeretur Auria-
c Fama, Famam Spes, Spem Zwol-
la, Erneſtus, Tranſiſalania, Goerea,
rius. Confirmatis juramento milita-
is, videbatur amor obſequii rediiſſe,
uſq; pugnandi ardor verba ducis ſe-
tur. At tunc pugnare promtis, iniqua *Iterũ repetit pugnam.*
naria & venti, hoſte altius ſupra no-
claſſem provecto, noſtris infra ad la-
inoſum dejectis, ut præternaviganda
dverſa claſſis, magno noſtrorum dam-
i ictibus tùm hoſtilium machinarum

 opor-

oportuni erant. Hoc conflictu occub
riacæ ductor Iohannes Verdieſtius,
omnem ætatem corpus periculis, a
navalib' diſciplinis exercuerat, Ne
officium, qui juraverant, aliquò eor
ſtem eminus vanis ictib' impetente.
nec tunc ſucceſſere cœpta. Erat Sep
dies decima ſeptima, cum Jôlus per
rias rates cognovit, Hiſpanicas prop
ſa Cubæ & Organes fluitare. Quam
propoſiti tenax & prædæ totus inhia
viſſimè experiri bello voluit. Sed dif
primò repperit nauticam gentem, q
cum ſuorum puſillanimitatem & ſoc
incuſabat, nec parendi talibus nec
adſtringi ultrà volebat. Tunc Nav
Zwollæ, Tranſiſalaniæ, Goereæ, M
& Erneſti, flagitii & rebellionis reos a
vit Jôlus, ſuffectiſq; aliis, tanta in p
euntibus animorum alacritas fuit, ut
Quartò in hoſtem ↄbit. ceu certa ſpe tenerent. At ſcopulos O
proveƈt', ubi hoſtium fuerat ſtatio, e
claſſem comperit & in Novam Hiſp
abiiſſe. Ita Jôlum, cui pronior primò
na blandiri credebatur, objecta in p
claſſe, mox eadem, quaſi inſtituti ſui
tens, deſtituit. Quocirca cum refra
nō ultra hic hærendum ratus, ne inut
ra Societatis fortunam conſumeret,
claſſis in Braſiliam miſſa, parte ad Ha
captandis occaſionibus relicta, cum r
na

s in patriam reverſus eſt. Illa ex litte-
ad Illuſtr. Comitem, Braſiliæ impe-
n & Senatum ſcriptis, prodita ſunt.
d ultionem pertinent, non jam ſuam,
mpli omniumq; poſthac Præfectorũ
eſſe judicabat, quam negligere illi &
rum & periculoſum eſſet. quippe cũ
o juſtitiæ ſuæ, in altero publicæ utili-
ſet momentum. Potuiſſet pœnas po-
e à rebellibus ipſe, utpote cum ſum-
perio miſſus. tamen obitu illorũ, qui
ſis concilii capita erant, maluit rem
leratos Ordines & Societatis directo-
rre, quàm videri privatam vindictam
viſſe. Erant rebellibus principes &
nani; at maximè culpa attenebantur
nulatione accenſi, quod ætate majo-
nori Jôlo parere cogerentur. quæ res
apparatum belli, oppreſſâ & eluſa
toris fortitudine, corrupit. ADEÒ
Reip. privatis odiis concedit, ut illam
ſibiq; infamiam afferri homines ve-
iàm populari & paris olim fortunæ ſo-
ncedere. quaſi vile eſſet parere notis
orum vanis nominibus minus conſpi-
ET INSITVM hoc mortalibus vici-
gris oculis illorum dignitatem auctam
, quos ſecũ in æqua videre. Illi redu-
capti, poſt intentata & ventilata crimi-
uſere, ſive amicorũ interceſſione grati-
e cauſæ fiducia impunitatem liberta-

Æmulatio paucorum fruſtratur expeditionem.

 tem-

temque meriti. Nec enim meum eſt,
quam crimini involvere, ob FACIL
cum iras, quas adverſa ſors irritiq; ſu
aliquando exaſperant. Jôlus civibus
triæq; rectoribus quotidie immiſtus,
tatis fortunam deplorabat ſuoſq; inc
qui tanta belli decora & ſpem victori
Deus dederat, væcordia & perverſit
ſtulerint. Nihil ſe iniquius ferre, quàn
mori non potuerit fortiſſimè pugnan
ſe ſervatum non ad vitæ voluptates,
ſtium & invidorum ludibrium, mel
gendi, ſeque de hoſte & invidia ulc
tempora expectare. Quantas poſteà
Societate & publico egregiè confece
claſſe in Occidentem iterùm, mox A
iverit, oppidaque & portus & inſula
gnaverit, in tempore memorabo.

Dum in extremo Occidente moro
exequor, quæ infelicius hic geſta ſunt
Legati à Camerone ad Comitem miſſi. di in legatos tres à Camerone Braſilia
Duce ad Comitem miſſos. retulere
fenſum Ducem à Comite Banjola cum
is receſſiſſe, & propè Turrim Garciæ
in mediterraneis conſediſſe. Veniſſe
tum pacem & fœdere nobis jungi velle
ſuas cuique ſedes pagoſq; redeundi p
eſſet. Eos Comes, non ignarus hoſtiu
cordias in commoda ſua vertere, exce
miter, & invitato per litteras ad ami
Camerone, cum muneribus dimiſit.

rcrebuit, illum, ut verſatilis eſt & mo-
nſilii, in gratiam cum Bamjola & ad
m ſuum rediiſſe. Etiam Tapuiarum *Ingenium*
nti iiſdem de cauſis ſeceſſerant: ut *Cameronis*
vaſionibus noſtrorum patuerint ho- *verſatile.*
træ & fiducia inceſſerit animos Bel-
inſigni clade mactandi Bahienſes. at
penuria, & vana ſupplementorum
exſpectatione, languit audacia &
uit. Plenæ ſunt querelarum chartæ
ixtæ precibus obteſtationes Comitis
tus Supremi ubiq; paginam faciunt.
um rerum occaſiones offerri quirita-
per aliorum incuriam dilabi: ſurdis
ulam: hic labores imperari, alibi pla-
ia: victoriam non Deum, non Fata *Querela.*
, ſed homines: non velle illum ſecu-
is præſtare belli eventus: regna mi-
nis, manib⁹ parari, nō ſupinis è lon-
deſideriis & benevolis votis: char-
litterarum, promiſſorum tranſmitti
è: cetera, quibus imperia defendi ſo-
gari: non ſupereſſe annonæ ſatis, ad-
amem, nec militum & belli requiſita
e ad tutelam Imperii, contra hoſtes:
& nauticorum numerum Jôli expe-
accíſum uſq; adeò eſſe, ut maria tu-
s ipſorum non ſit. præſertim ſi novo
nſtructu adventet hoſtis. Ea verò
ſacchareæ hoc anno facies fuit, ut ob *Meſſis fe-*
atos & tempeſtivos imbres octode- *licitas.*

cim mille ſacchari ciſtas cultoribus ſ
fuerit promittere. Secuta Jöli exp
nem conjuratio fuit, autoribus Luſita
credebatur, cœpta. pronis ſemper in
lionem eorum animis, qui Hiſpanoru
tes clàm fovebant licet obſequio pal
ſtri. Quibus detentis, conſtituti
Comite & Senatu Judices, qui cog
rent, & arcanos motus ſcrutarentur
pentarius ſupremi ſecretioriſq; Conc
ſeſſor, Tribunus I. Coinus, Politicus
tus, Centurio prætoriæ cohortis M
Carolus Tourlonius & Jacobus Aldri
rationũ magiſter. qui, cognita re, h
nunciavere, ut reorum aliqui carcere
rentur, alii in Sanctorum Sinum, alii
us in Occidentis fines relegarentur.
illos opib⁹ & dignitate eminuit Duar
mes de Silveira, cui poſtmodum Sena
dulgentiâ Arx S. Margaretæ pro lib
fuit cuſtodia. Aliorum nomina hæc
comperi: in Pernambucenſi Præfectu
trum Cunha de Andrada, Iohannem
narum, Philippum de Barrettô, Arn
de Olanda, Rodericum Pimentellum
nardinum de Carvalha, Franciſcum
gelium, Melchiorem Alium, Ant
Paiſium. In Paraybenſi Iohannem de
to, Ingeniorum ferè omnes magiſtros.
pepercit ſollicita Rectorum cura mu
ſexui, cui ob thori fidem & blanditi

Conjuratio Luſitanorum, credita primùm, at non comperta.

negligere facile eſt. Degebant Lu-
liquot ſub imperio Belgarum, mari-
nctorum Sinu & alibi in hoſtico Re-
adſtrictis & ſub iſta teſſera militanti-
-lis ad maritos remiſſis non injuria,
ia videbatur facta, niſi culpæ & vitio
uiſſet cauſſa, & relegationi ſimilis a-
Erant hæ: uxor Lodovici Barbalio-
m quo pugnatum à noſtris, & altera
is Velho Barretti, & illa Gaſparis de
necnon Balthaſaris Alveſii. Verum
Imperio huic ignominioſa evenie-
ec omni ex parte beatum arguebant;
d ad ejuſdem elegantiam facere vide-
quod Curiæ paſſim Provinciales à
e efflagitaverint Sigilla, firmandis pu-
ide actis, quæ ipſa Inſignibus ſuis &
matibus, provinciarum genio accom-
is, diſtinguerentur. Id curæ datum
iæ Comitis. (SEMPER enim excel-
perantes expedit) Qui ſingulis Præ-
s ſuum commentus inſigne, ex omni-
no ſcuto comprehenſis unum fecit,
upremi Senatus ad uſus eſſet, & ter-
um Reipub. Braſilienſis index. Su-
c Fœderati Belgii inſigne attolleba-
haracterque Societatis Occidentalis
arte defluebat. Politico Senatui in-
ecere eadem quatuor provinciarum
ia, pari ſcuto contenta, ſupra quod
re erat Virginem Aſtræam, manu una

Comes ſua Provinciis inſignia in ſigillis largitur.

Sigillum Supremi Senatus.

Politici Senatus.

gladium, altera lancem gerentem, ill
lerum vindicem, hanc mercantium
Pernambucenſis Curiæ. lam. Pernambucenſi Curiæ datum i
Virgo, defixis in ſpeculum oculis & v
formæ ſuæ admirationem rapta, man
dinem ſacchariferam geſtans. quo ſ
te ſoli pulchritudo proventuſque ex
batur, adſcripto civitatis Olindæ n
Fuere & aliis Pernambuci Curiis, ne
Igarazu, Serinhæmo, Portu Calvo, Al
ſua quoque propria inſignia. Præf
Tamaricenſis. Tamaricenſis botrum pro inſigni o
bat, quia æquè pulchros & ſucculent
la Braſiliæ pars, ac Tamarica inſula, f
Paraybenſis. Parayba ſacchareorum panum formas
midales præferebat. quod optimi & l
tiſſimi ſacchari nutricula eſſet, aut qu
dita noſtratibus provinciâ, major ill
chari & molarum cœperit eſſe labor &
Fluminis Grandis. um. Provincia Fluminis Grandis c
mine fluvio gaudebat, cujus ripam in
gine premebat Struthius, quarum a
maxima hic frequentia. Atque hæc ip
gento exhibita fuere à ſculptoribus Ba
non ære aut ferro, ne ærugine aut rub
exederentur monimenta publica. Dix
dò de captivis Luſitanis. At de his tot
quæ vulgi vocibus ferebatur, conjurati
(perſequor paulo poſt geſta) illud in
tia rerum Braſilienſium adeòque Sen
rum ad Rectores Societatis litteris pr

P

egi, à metu & credula nimis ſuſpicio-
c criminationem profectam, nec, li-
pellatos iſtius ſceleris, compertos fu-
Verùm cum apud ſuos valerent gratia
toritate, etiam opibus, metus erat,
entante Hiſpanorum Claſſe, quod
rcrebuerat, vel clam vel palàm noce-
deò Status intereſſe credebatur & uti-
publicæ, eos à populo ſecerni, oſtra-
xemplo. cum SALVIS auſpiciis ge-
antur, quæ pro Reipub. ſalute gerun-
icet per ſe ſpectata pudoris nonnihil
nt. Et poterant hoc facto cives ma-
achinantes, nondum aggreſſi, deter-
ie talem in perdenda patria amentiam
nt. At mortuo Petro de Cunha, qui
ordine primus habebatur, & claſſis
cujus fama initio terribilis, nonnihil
eſcente, quotquot in Sinum Sancto-
el Occidentales inſulas relegati judicis
uerant, temporib⁹ ſpem mitioris con-
cientibus, in Hollandiam ablegari po-
ere, aut in ſuas operarum Machinas &
ia remitti, ad exequenda ſacchara, ea
ut appellati ſe abſque tergiverſatione
nt. Quæ nec conceſſa prorſus nec ne-
uere, ſed ſuſpenſa inter perfectam li-
tem & perfectam captivitatem hæſere,
t rigor nimius alios audaciores fide di-
ret, aut nimia lenitas judicum hono-
di eſſet, dimiſſis abſque pœna tanti

 flagi-

flagitii ſuſpectis & jam famæ jacturam
vitatis probro paſſis. Nec enim ,
ctis illis , ulla in tanti criminis imma
punienda ſuffeciſſet ſeveritas. Qua
tentiam imperantium remiſſius exe
prudentia , manſuetudo & conſcienti
ſus , qui poſt iſtiuſmodi hallucinatio
prodit , nec vi , nec fraude , nec ſilenti
diſſimulatione exſtingendus. In Du
Gomeſium de Silveira ſeptendecim ja
ſtra tranſgreſſum , excuſſis quas ha
chartis , diligentius inquiſitum. atta
quo culpa probaretur , documenti rep
Excuſantur capti-vi. nihil. Quamobrem & hunc intercet
plurimorum moti Senatores , acceptis
obſidibus , ad Ingenia ſua redire paſſi
memores non malè ab ipſo navatæ ope
Paraybæ expugnatione. Hæc retuliſ
piget nec pudet. cum minus honeſta
ac honeſta laudare mihi nec mos ſi
mens. Dudum ex æqui rectique ta
expunxi has voces : imperantes præfi
rectos eſſe non debere , omniaque ho
eſſe , quæ retinendæ dominationi faci
Vti ſceleratos poſterorum memoria p
Cenſus ſaccharorum & aliorum reditunm. ri , ita inſontes eadem abſolvi fas eſt.
tus tunc decimarum ſacchari cenſus per
ſiliam Belgicam , quæ ære licitatæ in hæc
cia aſcendere. Decimæ Pernambuce
centum & quadraginta octo mille & q
quies centum florenos valuere , in ann
un

, emptore Moſe Navarro. Decimæ
ricenſes & Gojanæ novemdecim mil-
nente Petro Seullino juniore. Paray-
s quinquaginta quatuor mille, con-
nte Moſe Navarro. Penſiones ſive Penſio.
a Molarum Pernambucenſium vigin-
mille in annum, mercante Iohanne
nando Vieira. Penſiones molarum
aricenſium & Gojanæ novem mille in
nium. emit Petrus Seullinus junior.
næ *Meunſarum* ſive minutiarum & re- Meunzar
ninoris precii, in diſtrictibus Igarazu,
entii & Paratibi, ut & in Noſtra Signo-
Luz in annum quatuor mille & octin-
os. debuit Thomas Hiſpanus. Eædem
rgeis, S. Amari, & Moribecæ terris, in
m ter mille & ſeptingentos. mercaba-
Conradus Ioannis Mackinia. at in ea
Pernambuci, quæ S. Antonii, Pojucæ
rinhæmi agros habet, in annum quatu-
ille & trecentos. Benjaminus de Pina
bat. In eâ, ubi Vna eſt, Portus Calvus
amarigiba, in annum bis mille & ſep-
entos, debente Conrado Ioannis Mac-
a. In ea, ubi Alagoæ ſunt, ad flumen
e S. Franciſci, quatuor mille & ducen-
Thoma Hiſpano debitore. Decimæ
nzarum in Tamarica & Gojana in an-
, mille & ſeptingentos. Seullinus emit.
lem in Paraybæ Præfectura in annum ter
e, mercante Conrado Iohannis Mac-

 kinia.

kinia. Ea ſumma bis centena & octo
millia florenûm ſupra nongentos co
Ex quibus compertum ſatis, tutis à va
ne agris, non eſſe infructuoſam Braſili
turam, & poſſe tanto proventu magn
te penſari belli impenſas. Ineunte

Adventus claſſis Hiſpanicæ.

CIↃ IↃ C XXXIX in conſpectum ſe d
Hiſpanorum claſſis, navium viginti &
Galeonibus formidoloſa. quæ littor
prætervecta, ſub Reciffæ conſpectu, c
in Auſtrum direxerat. Comes nihil
mittens, quod ex re eſſet publica, in
juſſit liburnicas aliquot, exploraturus
tenderet, ubi excenſionem pararet. ip
cta militum manu, propero itinere, li
legit, ad uſque Portum Calvum. V

Comes iter rimatur & limitaneis locis proſpicit.

poſtquam Sinum omnium Sanctorum
iſſe cognovit, Pernambucum rediit.
natis quacunque iter fecit per contern
gentes, quæ rem frumentariam & in
menta bellica ſpectabant. reſtauratis e
in Portu Calvo, Vna, Serinhæmo & ad
put S. Auguſtini, arcibus & munimenti

An. CIↃ IↃ CXXXIX.

Lis cum Artiſoſkio

Hæc ſunt tempora, quibus Chriſto
rus Artiſoſkius, veteri apud Societatis c
ctores authoritate, tertio in Braſiliam v
navibus octo & militum centuriis ſept
gravis offenſæ occaſio, & natarum inde
tium, diſtractis in diverſa ſtudia cive & n
te. quorum alius Comiti, alius Artiſo
æquior erat, etiam de imperii jure, quod

et, pro affectu diſceptantes. Nihil
dignum iſto tempore,quam quod Se-
Artiſoſkium,militiæ Braſilienſis ante-
erumq; conſortem, remittere fuerit
is, & hic meritiſſimus aliàs & ſeveris
irtutibus inſignis, remitti debuit ſub
te tam facili & leni, qui non ſuos ſo-
umanitate, & morum gratia, ſed &
ros dudum demeruerat. Cauſas refe-
quas vellem neſcire me, ne ſciat Hiſpa-
gaudeat, doleat Societas & optimus
ie. Hæc ipſa, prudentibus, ut ſanè
uit, conſiliis, ex ſententia Fœderato-
Ordd. & Principis Auriaci, univerſam
um ſive apparatus bellici in Braſilia
Artiſoſkio demandaverat & ut mu-
ſto dignè fungeretur, rigidè imperave-
Venientem pronis animis, non ſine ap-
u, excepere Comes & Senatus, ut de-
virum expeditionibus variis rebuſque
è ibidem geſtis celebrem. Apertis Fœ-
orũ Ordd. Principis Arauſionenſium,
cietatis mandatis, nulla illi ſuper hac re
fuit controverſia; licet Comitem &
ores tacitè momorderit inſperſum illis
dam à ſuſpicionis ſiniſtræ genio profe-
. hoc nempe: ut ad adventum Artiſoſ-
udioſius arma & apparatus bellici om-
rarentur, deque ejus ſtatu enucleatius
ectores perſcriberetur. velle illos ordi-
n militiam & militiæ omnia. Quibus
verbis

verbis malè geſtæ rei ſe inſimulari ger
ores animi credebant. Jamque effl
penè bimeſtre, quo concordibus ſtud
ratæ fuerunt Braſilienſium res, integ
ctorum animis, & ab omni ſuſpicione
larum artium labe puris. Tunc, poſt ſ
nes in vulgus ſparſos & injurias in C
reverentiam ac imperia voces, prod
ipſo Artiſoſkio litteræ, magnæ litis ma
quas ad Ampliſſimum virum D. Alb
Conradi Burgium, Amſtelodamenſis
Senatorem & Conſulem, inter Societa
rectores famâ eminentiſſimum, deſti
rat Artiſoſkius. quæ non Comitem
ſed & Senatum omnem graviſſima ind
tione moverunt. utpote in ignomini
uſque, ut cenſebant, ſcriptæ. Comes
vocato ſupremo Senatu & omnibus
juſſis, pro ſe & Senatoribus adverſus
ſoſkium locutus, verba in hunc modu
cit: Non hic mihi primus in patriam
cietatis rectores fidei dies eſt. Annus v
mus eſt, ex quo ſive Fœderatis Patribu
Principi Auriaco ſive Societati illam pr
vi, nullis ſuſpicionum umbris, aut mal
conſiliorum ſtudiis vel officii intermiſſ
temeratam. Sacramenti ſemel ipſis
conſcientiam ſacroſanctam habui ſemp
habeo etiamnum. nec erit unquam, ut
tis meæ domuſque dignitas perfidiæ fla
per me flagelletur; cui vita ipſa carior e
iſt

Oratio Comitis ſuper Arſoſkii litteris ad D. Burgium.

io ſua & ſuorum. verum, ubi Artiſoſ-
tus & machinationes perpendo, lite-
quib' inſtructus venit, palàm eſt, me
icionem malè adminiſtratæ rei addu-
Nec. qua vir iſte eſſe creditur pru-
& ingenii perſpicaciâ, videtur iſta au-
uiſſe, ea erga me irreverentiâ, niſi ſuis
bus ſubnixus; quorum ope hæc malè
gubernet & adminiſtret. Etenim &
i mecum modus indecens eſt & obſe-
nnis neſcius, & diſertè habent Dire-
n literæ, jamdudum ipſos cognoviſſe,
um & apparatus bellici curam negligi,
armamentariorum œconomiam, per-
i res iſtas, quas cũ cura habere opor-
deoque mitti Artiſolkium, ut res lap-
ituat & quæ ex uſu erunt publico (hoc
ris mei ipſiſſimum eſt caput) diligen-
et, utque de armorum & armamenta-
n ac arcium per univerſam Braſiliam,
oſtra eſt, ſtatu, accuratè perſcribat.
nè dolentium & nos incuſantium vo-
nt. Affirmavit adhæc Artiſolkius, ni-
ſthac armorum, quæ toto biennio po-
imus, miſſuros Rectores, niſi ipſius
latu. ut jam inane vobiſcum nomen
turus, & mox nullum. quæ ſanè fidem
it, non miſſum ipſum, ut demanda-
rovinciam ſub noſtro obeat imperio,
ſe conſcientia involvat; verum ut a-
ibus omnibus meis cavillator interve-
niat

niat ac cenſor. Eas me vobis ac D
meis Europæis probaturum confido
ſirim in me deſiderari boni Ducis pa
munia. quæ perſpecta eſſe Artiſoſkio
erant, priuſquam famæ meæ obtrect
ſugillator incumberet. Non debeba
lè audire, aut obtrectantis libidini
cujus laboribus, vigiliis, periculis, R
Braſilienſis incolumitas ſarta tecta
ſi non geſta, quæ præſtare Numinis
pronum certè animum & publicæ ſal
tentiſſimum experti eſtis. huic fini
curam omnem, diſcrimina quævis cu
ſtris & omnium diſcrimini æquavi.
ve profectò ſit, optima agitante me
qui moram injicere conatibus noſtris
xi, crimina ſpargant; quaſi mea veſt
bus habeam potiora, negligens & ſ
publici curator. Et quæ hæc Artiſoſk
pudentia eſt? litteras iſtas ſuas, no
mei veſtrique flagellum, in os præl
non ſine faſtu, audet. ut è tabulis i
audacius, quod viva ac labili voce ſ
timidius. Et legit illa, vobis præſen
ut tot mendaciorum teſtes habeat viro
ves & operum meorum ſocios aſſiduoſ
ſpectores. Nec alium ſe gerit privatus
pud privatos, ne à probris quidem te
rando, quæ inter domeſticos meos i
jacit, non ſine bile, nec neſcius iſta a
relatū iri. illud improbum, quod pro-

ium dehortatus fuit; ne, quamvis à
ſus eſſet, comes iret expeditionis à
ceptæ. iturum cum fere militum &
ium (hæc militiæ noſtræ elogia ſunt)
diis. Quin eò audaciæ prorupit jacu-
uidam Tamaricenſis, ut ſe nec Comi-
ec Senatores poſthac dominos agno-
ſed ſolum Artiſolkium, effutiverit.
quod procenturio legionis Artiſol-
icto, manus meæ ſubſcriptione rato,
re abnuerit, niſi expectato prius Ge-
ſſimi ſui, (ita inveſtiebat Artiſolki-
nandato. Hæc cum rerum agenda-
auſpicata ſint initia, & indubiè in ſe-
es ac ruinam publicam vergant, quî
tam ſcævi ingenii viro niti, aut labo-
ciũ admittere clandeſtinum hoſtem,
ſtudiis unitas corporis hujus, in quo
ſquam turbidum & diſcois, diſcin-
& nondum adulta Reipub. compages
titur & labefactatur, Ideò vos aſſeclas
Societate datos, ut vitæ actorumque
um teſtes compello; cum difficile ſit
alios cauſam dicere, cum apud alios
s. Ego honore, autoritate, jure debi-
iſolkium fraudavi nunquam, nec par
juris mei, dignitatis & nominis arro-
feram. Vnum eſt hoc Reipub. cor-
& unius animo regendum. ſuprema &
um cura mea eſt, diſtincta & vicaria a-
n. adjutorem operum & onerum am-
M plector,

plector, dictatorem repudio. non fe
imperatores Braſiliæ hæc portiuncu
diſſidebimus, æmulatione, ſuſpicion
vis diſtrahimur, partiemur particula
neceſſe erit ab Hiſpanis nos vinci,
ipſis vincemur, civilis diſcordiæ ben
jungi animis nos oportet, non ſimul
diſtrahi & conſulere in commune, ad
communem hoſtem. Suprema ma
publicorum & Statuum peſtes imp
contentiones ſunt & partes; ipſis bel
ternis, fame, morbiſq; nocentiores.
cioſum & turpe remiges & nautas in
navi digladiari. clandeſtinis obtrecta
non eget tempus. candore opus, fid
cti conſtantia. ita militant boni. ita
vimus ſemper. Quare alterutrum,
decernite, ut aut in patriam remitta
ceſſurus Artiſofkio, aut ut remittatu
ceſſurus mihi. Hoc ut fiat, ratio, B
ſtatus, Sociorum ſalus fortunæque ſu
Secedam, ne voventib⁹ præſens videa
ſcribere, aut nutu inclinare ſuffragant
bera vobis per me fuere judicia, eru
ſemper. Vos, ne libertatem iſtam a
aut ira aut ſtudium pro veſtra ſapientia
bitis. Vt dixerat, ſurgens abiit & in
mum conclave conceſſit, quamvis o
Comes in conclave recedit. & reverenter à Senatu rogatus, ne mo
At oratione ea attoniti Senatore, poſ
gam & attentam deliberationē, in hoc

, ut retento & Comite & Artiſcoſkio,
arent geminos & veniæ deprecatio-
ıcti, interceſſione ſua lenirent Comi-
Artiſoſkium (is jam domi ex decreto
s attenebatur) remitti, jampridem
orum autoritate miſſum, inconſultũ
tur Senatui. ut & rem tantam ſui fa-
ri, quæ ad ſupremos Societatis Epho-
gas pertinebat. Comitem dimitti,
ultius longè, cum autoritate, ſorte,
ıte inferiores eſſent ipſi Senatores,
riculo careret, ſine rerum præſide re-
Braſiliam: etiam ignominioſum hoc
omiti & domui Naſſovicæ, ſi ſalutem
ıq; minoris fortunæ hominis, totius
æ imperatori adeoq; univerſorum ſe-
i anteponerent. Audito Senatorum
ında conciliatione decreto, ad quam
tros offerebant, perſtitit in ſententia
s. & poſtquam iterum in vota iviſ-
dſcitis Politicis Senatoribus, nec pla-
liud agi, fixum quoq; Comiti fuit, nõ
e conſilium, nec velle aliud Hauſe-
apientum adytis, IRAS poſtremum
ere: obliviſci mortales benefactorum,
niſſe eorum, quæ dolent: ambitionis
nodeſtia difficilem eſſe reconciliatio-
non quieſcere illam, niſi obtinuerit.
tim recentibus imperiis, quæ vacua
portet à ſimultatibus, & in quibus
s tutum illis fidere, quos gloriæ tuæ

æmulos invidoſque expertus ſis.
Senatores volutatis inter ſe rationi
rum momentis, ducum diſcrimine,
Artiſoſkius dimittitur. rum conditione, in dimiſſionem A
unanimes ivére,mentemq; Senatus
eodem die, per aſſeſſorem Senatu
Carpentarium, Eliam Herckmans
tamerum illi ſignificavere. Nec
Artiſoſkius, conſcenſis in Parayba
Belgum remeabant, navibus, Braſil
XXVI May An. CIƆ IƆ C XXXIX. tiò reliquit. quem, utpote non juc
narrator, nec accuſare præſumam n
ſare. ea recenſere, quæ in actis pub
perias, geſta memorantis eſt, non cr
tis. Cæterum militiæ à pueris innu
variis bellorum caſibus exercitatus,
lium ſcientiarum diſciplinam Marti
junxerat, & hiſtoriarum lectioni,
alias in Duce requiruntur, multum
Accedebat his laudibus ſobrietas,
per Braſiliam fama, & apud plurimo
Litteræ Comitis ad Ordd. Generales Hæc ipſa Comes ad Potentiſſimos
Principem Auraſionenſem, & reru
liæ in Belgio directores perſcripſit.
privatas injurias atq; offenſiones d
non poſſet, ſed quia intererat, nov
rio benè audire Imperatorem, nec
tentionem adduci fidem, quâ omni
ſequia coërcebantur. Litterarum te
erat : Abſens à vobis, Patres, &
public. in hoſtem ac pericula tran

ıs, poſt probatam domi per annos
idque militiæ ſtudiis, fidem, calu-
ıeror, nulla habita ratione laborum
ectandis, vel proprio diſcrimine,
& Societatis commodis. Litteræ,
Artiſoſkius novis mandatis inſtru-
nos venit, non obſcurè arguunt,
tis optimates ſiniſtra de me ſuſpica-
iffidentiâ noſtri meliora ab ipſo ex-
. quaſi circa armorum curam negli-
fuerim, cum & armamentaria lu-
n ipſe non ſemel, & eorum penuri-
s Societatis rectoribus per ſyllabos
m. Non ſum neſcius, quantum ar-
ſit momentum, tum ut inferatur
, tum ne inferatur temerè, ob illo-
tum. Mearum quoque partium fu-
urare ſedulò, & inter muneris ac-
ndata non poſtremum. At inopi-
ım in me derivari, iniquum, cum
ſæpius miſſa minimè ſenſerim. Et
alis parcuſq; eorum fuiſſem diſpen-
ı graviſſimos ſubinde caſus datæ fu-
s noſtræ. Vt dicam quod res eſt.
us videtur fuiſſe color mittendi Ar-
, niſi ut ille has res adminiſtraret
, ad Societatis Directores referret
ius, ea authoritate & imperio, ut
ſthac apparatus bellici è Belgio ex-
habeamus, (verba ejus ſunt) niſi
ſtulato. Et profecto non alium à

reditu ſuo ſe geſſit, quàm ut miſſus c
tur eorum quæ per me geruntur ſc
& inſpector. qualem equidem non
midem, ſi viri boni officio functus,
nis mei obtrectatione abſtinuiſſet, n
ria in me ſuggerendo, publicam grat
ptaviſſet. Potuiſſem utique hæc diſ
viſſe & Reip. donare privatam off
ſperans fore, uti ſpreta calumnia ex
& officiis meis manſuefacta improbi
hi placatior reddatur: Verum cum
dentiæ fuerit viro, ut litteras in Belg
primarium Societatis virum directas
& Senatum hunc probroſas, recit
nō erubuerit, (ſcilicet ne ſine magn
bus eſſet impudens) privatim adhæ
domeſticos exiſtimationem meam fl
jamque in partium ſtudia Reipub. &
pernicioſa eruptura res videretur, a
tum retuli, & alterutrius dimiſſione
ranter poſtulavi. Vtiq; ſatis nobis m
que civili diſcordia eſt, nec vanus m
it, ut litem hanc in uſum ſuum verte
ſtis, eaque nobis ruinam pareret, di
membris, quorum in toto corpore m
tum. Quamobrem dimiſſus Sena
premi & Politici vocibus, ad Vos re
fortè relaturus, quæ ipſi videbuntur
ſa, mihi minus vera. Hæc audire it
prudentiæ veſtræ, ne in contumeliam
accipiantur, & ut pari defenſionis jur

ittat. Abitu ipſius pax erit imperio
& motæ malis artibus militum men-
rentius & æqualius Duci parebunt.
ulæ Artiſoſkii ad illuſtrem Legatio-
urgium conceptæ, unde hi motus,
formam loquebantur. Inſiſtam in-
verbis, ne eorum licentiâ iniquus in
rem deprehendar. Non negligentiæ
Vir Maxime, litteras tardiores impu-
adverſæ valetudini, quæ lectulo af-
& nephriticis dolorib' fractum, uſq;
ercet, ut in pauca hæc, brevi tempo-
amento, vix ſufficiam. moveor ma-
publicorum ſenſu & plurium queri-
, ut has lachrimas in ſinum tuum, ve-
entis, effundam. Verùm priuſquam
rare incipiam miſeranda Reipub. hoc
or, rerum Braſilienſium eam eſſe fa-
ut nec ab hoſte impetamur nos, nec
obis. Hæremus intenti in ejus mo-
& auſus. verum apparatus bellici ar-
nque inopes. de quibus nuper ad So-
s primores perſcriptum. Naves expe-
anchoris ſtant, mille armatis inſtru-
ccinctæ ad expeditionem cum claſſis
cto & legionis meæ Vice-præfecto.
men expeditio me clàm habetur. Nec
niſi vocatus, in Senatu adſum, aut lo-
, niſi rogato. Iuſſa Superiorum op-
, quæ honeſti militis titulo exequi cu-
niſi impedirer, ſubductis mihi indies

Littera Artiſeſkii ad Dominum Alb. C. Burgiũ Societatis Directorem.

ad eam rem neceſſariis. Hæc me in
& noctu ſollicitum habent, hæc ſom
obverſantur, hæc mihi in bilem & atr
liginem vertunt. Res hæc eſt: nulla
tatis rectores ſupplementa firmandis
ſtaurandis copiis mittunt. deſunt n
mechanici, amanuenſes, exercitus &
rum adminiſtri. horum omnium per
cogitur ſupplere legio mea. & quod
jam ex meis ſubducti aliquot militiæ
ris facti ſunt, præter Societatis morem
dam ſub alia ſigna & alios duces miſſi
præſentem diem legioni meæ dece
trecenti. quos in indiculo ſignaviſſe
minatim, niſi per morbum fuiſſet. q
rante, prævertit navium in patriam
geſtientem ſcribere. Vbi ſinet occaſi
ſtinatò de his, ad Vndeviginti-viro
bam. Vexor indies, militum vel à m
gnis ad alia, vel ab aliis ad mea tranſi
quibus malis tempeſtivè occurrere, o
ta mandata, non eſt meæ facultatis.
quot centuriis, quibus abeuntibus è
centum & quinquaginta inerant, vix
centum. Et hæc in ipſo adventus p
accidêre, nondum exacto, ab appulſu
bimeſtri. quid futurum altero bimeſ
quadriennio poſt? nonne eadem in c
tibus meis, quæ in aliis, ſpectabitur r
rium calamitas & ſolitudo? Hæc tal
taq; eſt, ut Vice-præfectorum ne unu

gionis ſuæ, cui imperandum ipſi, fa-
gnoſcat. Adverte quæſo, quo hic
o, qua polleam authoritate, qua ſim
one. Comes militaria munia, ſub ſi-
eis vacua, in alios transfert. Nec re-
hactenus ullus, qui qua oportuit ve-
ne rituque decenti me acceſſerit, aut
meo inſeri petiverit, Centuriis meis
o nec Officiales mei, ſed alii impe-
qui ſubinde mutant militem, prius
ſciam ipſe aut emendari malũ poſſit.
ũ per man⁹ oberrant crebriores ſche-
codicilli, à maris propræfecto, aut Vi-
magiſtris, etiam ab infimæ dignitatis
libus profectæ, nec ad me, ſed Cen-
es meos longius diſtractos directæ.
s Comes modo hunc modo alium di-
poſtulat aut ad naves & uſus nauticos,
mechanicas operas, aut ut aliis ſignis
atur. Et impetrantur hæc, antequam
le mandatorum conſtet. Tympana,
aniſtæ, tubicines abducuntur, ſubſti-
aliis. Diu eſt, quod legionis meæ vica-
Reciffa, procul omni negotio, ſegnis
orum exſors egerit, à centuriarum ſua-
adſpectu & cura ſemotus. Eæ, maximis
is, à flumine S. Franciſci ad Paraybam
centum miliaribus diſperſæ, in præſi-
abentur, ut menſe opus ſit, priuſquam
arum ſtatu certior reddar. Hæc inter,
ctus fiunt & innovatur miles; cũ eadem

 pro-

provincia contineri omnes poſſint, ſu
rum ſingulæ ducum oculis & diſcipli
imperium unius plures ſentiant. Qu
inſtituto & habito milite præclari exſ
quo eventu in aciem, in hoſtem duca
culas iſtas verius, quàm milites ? ut c
mum honoris mei, illibati hactenus, p
lum incurram, invitus & inſons. Hæc
farinæ plurima, videbuntur in Comit
cta & querelam continere. Verùm cu
noris ſint momenti, facilem emendati
admittent & finem habitura creduntu
teor, nunquam de his apertè me apu
mitem conqueſtum fuiſſe, cum, ne h
cerem & morbo impedirer & indies m
ſperarem. Plura quoq; nondum ſeria
berationi patuere, nedum ut decerni
potuerit. Eam ſanè ſub initia repperi C
tis indolem & convictus rationem, u
hominem vix aut peſſimi eſſe comatis c
teat, qui diſſidium quærat. Ego obſe
me ipſi morumq; facilitate & æquanim
probabo. nec erit unquam, ut inobedie
erga ipſum reus habeat. At centurias &
hortes deteri ſubvertiq;, non Comitem
ſupremi Concilii Senatores tangit. V
rum dicam, deplorata res eſt, nec tot a
corrigi hæc mala potuere. exemplo ſit e
ditio nupera, & ea, quæ in procinctu
Accepi à Comite, aliter hic locorum
geri non poſſe: fruſtrà ſuppetias è pa
t

xſpectari, eorum quæ ad rectores ſcri-
, rationem non haberi, auxiliorum
ti nihil, militem illic tumultuariò in
s & cauponis conſcriptum, profligan-
i arma capere, viliſſimos urbium aut
os merere, quibus ob egeſtatem ma-
eccandi neceſſitas. itaque hîc propi-
lectu opus eſſe & formandos in mili-
jus ignaros, qui nunquam hoſtem,
iam caſtra viderint, nunquam partem
bellici muneris attigerint. Has facti
iones obtendunt, nec præter rem, quæ
is in Reciffa degentibus congruæ, ita
æ rectoribus incongruæ habentur; va-
invalidis belli conſiliis, ob infirmas
rias, quarum aliæ octo & denos, aliæ
ragenos circiter numerant, eoſque non
tuos ſtabileſq;, ſed vagos & miſcella-
Iſtam agendi rationẽ ſi in iis cohorti-
ervari placeat, quæ illi aſſuevere, debe-
ltem mea legio, tot privilegiis donata,
ra mihi & inviolata præſtari. Cum pri-
appuliſſem & per eoſdem errores ſer-
anc malè reciprocari obſervarem, ac-
Senatores, quæſivique ſeriò, num rata
rent ea, quæ cum Societatis præfectis
giſſem, de mihi permittendo milite
. Annuére primùm, abſonumque vi-
tur, hoc controverti. Mox diminu-
ihi milite, & conqueri ſuper hoc pa-
i, reſponſum, poſſe me plurib' carere.

Ex eo, velut ſublato ſipario, palam fu
quos incidiſſem rerum mearum arbit
quæ militiæ meæ ſperanda foret facies
te fugit, vir ſumme, qui Conſeſſus iſtiu
magna fuiſti, cũ in Hollandia ad han
vinciam depoſcerer, detrectaviſſe me
ulterius in Societatis fidem tranſire vo
ob inveteratum hunc centurias & leg
malè adminiſtrandi morem. Quapr
ab omnibus & ſingulis Cœtus iſtius
giis & Potentiſſimis Fœderati Belgii
nibus, impetravi publicæ fidei teſtes
las, ut iſtis incomodis eximerer, legio
que ducerem nullius nutu & arbitrio n
bilem. Vbi promiſſi fides, ubi contr
um ſacer horror? quò Societatis, quò
rum Fœderatorum Patrum collapſa au
ritas? ſi initis mecum pactis & cœlo
ſáncitis vocibus, poſt ſuſcepta & conf
trans Oceanum, itinera, eaque periculo
plena, ſuus non conſtabit valor & relli
Si quando mercator litteras collybi
non habet, id Batavis foro cedere eſt.
ergò nomine appellabim⁹, ſi Delegati
nipotentiarii Dominorum ſuorum auth
ticas tabulas & chirographa ſuſque de
habeant. Hæc querelarum mearum &
dem juſtiſſimarum ſumma eſt, quas i
num tuum effundi neceſſarium duxi. P
legi ipſis hæc eadem, reſpondeant, q
volent. niſi remedia malis hiſce, quæ

at ſententia, hæc ad Vndeviginti Se-
s & Fœderatorum ſubſellia referre.
quæ in hæc me lamenta compulit,
: quod fixum mihi immotumque a-
edeat, boni militis partibus vel mor-
ngi, nec ſinere, ut iſtius in me nomi-
nitas militari dedecore evileſcat. At
are illam poteſtatis meæ non eſt, ſi
mihi pugnandum inordinato, ignoto
ignorante me. Obverſantur etiam-
nimo tuo Imperatoriæ veterum artes.
viculis hiſce noſtrorum motibus ap-
minimè alienum fuerit. Cum Ro-
nvaſiſſet Cæſar, magnaque equeſtris
s vis ad Pompejum in Theſſaliam cō-
et, ita ut numeroſo & ſpecioſo milite
leret, dixiſſe nihilominus fertur Cæ-
amus ad Imperatorem. quaſi non ni-
ina putaret militem Pompei, & im-
enta veriùs belli, quàm ſubſidia. At
ſis ad Pharſalum, jamque Pompeja-
pias & veteranos ſub Petrejo & Afra-
ſectatus: Eamus, inquit, ad exerci-
ine Imperatore. adeò Duci miles ſuus
iti dux perſpectus ſit oportet. Cum
onem, Africani patrem equeſtri prælio
ſet Annibal, militem ante pugnam ex-
tus fuiſſe his verbis perhibetur: Pu-
itis cum exercitu ignoto Duci & igno-
Ducem. Quo tempore ſecundò Braſi-
ingreſſus fui, non niſi octo imperabam
centu-

centuriis, aſſuetis mihi & quibus ipſe
ore belli uſu aſſueveram. Cum his i
lum iturus, poſthabebam cæteras.
binis terniſque hoſtium millibus intr
oppoſui, feliciſſimo eventu. Nunc
imparati & nõ expediti militis duci, ſi
do ad manus deveniendum, latibula
renda erunt, & in fugâ præſidium,
quàm non ex uſu Societatis & honor
futurum ſit, judicii tui fuerit. Has que
niæ meæ cauſas habes. quas primùm t
ponere viſum fuit, ne neglectim habe
poſtulo æquiſſima, nempe, ut præſtetu
miſſum, & vel alius mihi tranſmittat
les, aut ablatus reſtituatur, aut venia
nõ adminiſtratæ rei. Horum aliquod
ſequi non dabitur, non ero vobis iden
fui, Artiſoſkius. poſſum per alios int
ex quibus extricari difficillimum. ſed
eſt remedium. hoc puta, ut ſilentio n
volvam, & ſinam volvi publica. An
ſub Wardenburchio pari ferè ſorte ha
nec negotiis caſtrenſibus adhibitus, q
ennium hîc integrum ſtudiis liberalib
gi. Nec detrectavero eadem condi
Societatis liberalitate perfrui. quin n
vis illi futurus debitor, in maxima feli
meæ parte hæc Muſarum otia & ab
vacationem putabo. Hic litterarum A
kii finis. ad quas ſparſis in margines
reſponſa ſubitaria repoſuit Comes & a

te

ıos Ordines, una cum litteris Arti-
ranſmiſit. Eas in unum colligam,
ut ſagax lector accuſationis capita
: excuſationis, momenta momen-
giam adſperſis Comiti maculis.
uiſquam eſt, ait Naſſovius, qui cre- *Reſponſio*
rum & lecto affixum fuiſſe Artiloſ- *Comitis*
cui per valetudinem integrum fuit, *ad ſuperi-*
ım ſolennibus intereſſe, adire tem- *ores Arti-*
eptem vel octo miliarium itinere, in *ſoſkii lit-*
ranea ad Sancti uſque Laurentii pa- *teras.*
;redi. ſi ea, quæ muneris ſui erant,
mporis curaſſet diligentius, & vici-
ırcium armamentaria luſtraſſet, te-
ctius; cũ hoc in mandatis unicè ha-
ut de eorum ſtatu ad Europæos Se-
abſque morâ perſcriberet. At *pauca*
ıda habet, quaſi magna & infanda ta-
aperte, quæ culpanda in imperante
t, ſingulatim expoſuiſſet, virum ſe
ubdolum præſtitiſſet. nunc, ut timi-
ebili oratione enormium vitiorum
ıne occupet credulos, tanta arcana
lit. Si ſcribere horren da hæc domi-
s ſecreta ipſi religio eſt, jam coram
erat. loquenti quilibet, ſilenti ne ipſa
ı innocentia ſatisfecerit, occultis cri-
onibus infamat ignarum, ut flagitio
t. Nec vera loquitur, cum expedi-
ı iſtam ipſum *latuiſſe* quer itur & impe-
ſibi poni, quo min⁹ boni militis mu-
nia

nia exequatur. Quos è ſignis ipſi
cavi, evocavi ad expeditionem, q
bam. quod dum facerem, boni m
partibus defungi rebar. Nec imp
tur ille talem ſe præſtare, cum Im
exercitus dicto obediens eſt. Si *ju*
riorum exſpectavit, nihil præter offic
cit. Nihil tam utile & decorum
juſſa imperantium opperiri. Sine
dine, ſæpè integri exercitus periere
centurioni, centurio tribuno obſ
Omnes ſimul imperium Ducis ſ
Dolet adduci famam in diſcrimen,
cto ſibi milite. nec poſſe ſic publica
ti conſuli. Verùm judicent rerum
rium periti, quibus vis & poteſtas
noſcendi, num Artiſoſkii famam p
ri veriſimile ſit, ſi exercitus Imperat
piis his vel illis paucos deligat, idq;
te neceſſitate, & in publica con
Hæc ipſum *noctu ac interdiu angunt*, q
lum hunc Atridam tangeret patriæ
ad populum phaleræ. At cum fatea
nõ ſubmitti è Belgio caſtris neceſſari
ſuccenſet, ex ipſi' legione tales peti
cit falſò, *trecentos ſibi deceßiſſe.* Cum
ſi uni, ſub Nuyſſenburgio militant
ſit venia, qui & antè Artiſoſkium a
rat. quo tempore de pactis ipſius cũ
tatis primorib', nihil nobis conſtaba
quod in locũ ejus ſurrogatus ſit mil

imus, pluribus hic officijs probatus,
verò ab audacia & improbitate eſt, ad
invidioſe extendi factum ſingulare.
c, inter iſtos tricentenos, quibus dimi-
queritur legionem ſuam, impropè
illos, quos in itinere mors ſua exſtin-
nſtat ex ſyllabis defunctorum, in qui-
m centuriis viginti, in quibuſdam tri-
deceſſiſſe, non meo delectu, ſed fato-
t quæ iſta Imperatoris ſors? cui evoca-
litem & ſeligere nefas. Nec ignorat
skius, quàm anguſtæ hic nobis res
& non libidine, ſeu neceſſitate ad iſta
mpelli. ut diſciplinam omnem mili-
collapſam ſubverſamque injuriâ que-
lis cohortibus imperant magiſtri vigi-
quas ipſorum aſſigno impeniis. nec niſi
te expeditione, ut impendiis levetur
as. diminui centuriis numerum ſuum
, ſed grandibus decauſſis. quia caſto-
dminiſtris careo, quibus opus. con-
expeditione; rediturus quiſque ad cen-
ſuas eſt & ſigna. quos mors interim
it ducibus, Deo, non mihi, mortalita-
nputent. Ordinem militiæ vel pravitate
mbitu vel imperitiâ confuſum nego.
d ſi agere, quod officii ſui eſt, negligant
ales, non eſt meũ, alienam culpã præ-
ſi gratia aliqua ad me redit, redit, ad be-
i autorem. Quid, quod antè adventũ
ſkii, collata fuerint iſta beneficia, cum
N non

non eſſet hîc, cui gratias deberi puta
criminatur, centuriis ſuis imperare
quàm proprios duces. Quod ad *codicil*
attinet, quibus ſubinde militum
evocatur vel ad uſus nauticos vel ad
mechanicas, nulli circumferuntur,
quam à me profecti, nulli à maris pr
fecto, nulli à peregrinis vigilum ma
nulli à minorum gentium officialibus
ti. Super ſingulorum delectu, Artilo
conſulere ejuſque indulgentiam poſ
non vacat imperanti. Eſtque hoc m
Tribunorum omnium & pro-tribun
quos Majores vocant, hîc loci, ubi
eſt, imperia mea operiri, quæ ab occ
bus, loco & tempore dependent. ne
pudentius, Legionis ſuæ *pro tribunum*
negotiis non adhiberi, cum hac ipſa, q
manibus eſt, expeditione, ſuis ipſu
ſtruxerim mandatis, non aliorum o
um penuriâ, ſed ut legione ipſius h
berem honorem. Vult legionem ſu
provinciæ imponi. At vos appello, qu
rerum caſtrenſium conſulti & gnari
randi eſtis, num expediat, integras le
in iiſdem præſidiis locari? ubi MILES n
unà eſt, facile rebellionem cœptat, p
tium odio; &, ubi vires ſuas reſpicit
ritatis fiduciâ. Saluberrimum, longis
diſcerni, ne vel vitiis viribus mixti au
aut dolum meditentur. præterquam,

in frequentem militem comparari
ter uno loco poſſit. Nec eſt, quod
ſuper *militis ſui inſtitutione.* non negli-
um erudire & iis artibus informare
i, quibus ad militiam habilis fiat:
nque evenire in acie atque præliis
t, omnia campeſtri exercitatione diſ-
x blanda oratione excuſat, quem ac-
at. quaſi omnem erectioris animi ſo-
honoris ſenſum exuiſſem. ſi per me
endari poteſt, & ut emendetur pro-
, ſpes eſt; quorſum hos tumultus &
ciet? quorſum tranſmarinis appella-
is Europæos interpellat? Laudat me
le, & convictus facilitate. Verùm ab adu-
hæc ſunt, & quidem ſtupida. nec
el equo vel cani meo iſtas laudes in-
, ut quæ citra rationem & virtutem
ic laudari, non abeſt à vituperio.
RE, quæ boni Ducis propria ſunt,
criminari eſt. palam laudat, ut per
namenta feriat. Sanè, cum *legiones de-*
, & hanc rem non tangere me, quàm
is mei non ſit ſtudioſus, ſed prodigus,
lavati obſervent. quid æquè probro-
quàm, Legiones perdeleri, non me
e, ſed Supremos Senatores. cum, ne
tur vel enerves reddantur; curare,
conſcientiâ primus omnium adſtrin-
ſanè ſummo Senatui id ipſum quoque
ſſe, perſuaſiſſimum mihi. qui & nuperâ

& hac ipſa expeditione teſtatum id a
fecit. Non mei ſolum muneris, ſed &
tioris Concilii eſt, Potentiſſimorum
num & Societatis Occi entalis imper
nibus morem gerere: Niſi extrema R
neceſſitas, quæ mandatis omnibus pac
quin & ære ac ferro valentior eſt, ſecu
deat. Nectamen evocavere è centurii
tem Senatores, niſi me conſcio & ann
Subſcribere Artiſoſkii poſtulatis Poten
Ordines & Collegia Societatis quælib
non debuiſſet illa tam ambitioſè &
efflagitaviſſe; non ignarus rerum B
ubi neceſſitas ante mandata eſt. ad
quæ arbitrari permittitur, cum ſalutis
cæ intereſt. pro temporum ratione t
ramenti illa egent, quod publico util
penſatur. Didici, non fruſtrà obnite
Superiori. verum ubi hic ipſe, ubi re
periclitatur, Cornelianum Piſonem
ficem imitabor, qui nulli ſententiæ
ter inhærens, quoties neceſſitas ingr
mandata Principis ſui prudenter mod
tur. Non itur eadem ſemper viâ. nec ta
tamus Dominorum conſilia, quàm
mus. veluti navem, pro Reipub. temp
bus, Braſiliam flectimus, in unum p
intenti, licet aliis curſibus. Et quid ati
ſcenam hanc invidioſe & contemptim
trahi Potentiſſ. Ordinum exiſtimati
venerationemque? ac ſi decernerent

pr

e non poſſent Artiſoskio, cum poten-
mo Hiſpaniarum Regi terribiles ſint
valeant, victricibus paſsim armis oſ-
t. *Delegatos nos Plenipotentiarios* ſuper-
neto vocat, quibus, abſque ſua & ve-
njuriâ, Fideliſſimorum Societatis mi-
um appellationem invidiſſe non de-
nagis nobis ſalus incolumitaſque So-
quàm Contractus iſtiuſmodi tranſ-
pro rerum mutatione mutabiles, cor-
nec alio fine imperat prudentiſsima
s, niſi ut prudentiam noſtram non
et, modumque imperiis ſuis adhiberi
uem ſuprema lex, Salus populi di-
alegi hæc ipſa, inquit, *reſpondeant*, *quod*
Crudas profectò & plenas erga Supe-
reverentiæ voces audio, quibus atte-
n dignitatem, quibus ipſi parẽdum.
ilite ſibi pugnandum ait inordinatio
e ipſum, *&* *ignoto ipſi*, militum offen-
rtuna loquitur. Vtique videri vult
nnem belli molem ſuſtinere, & orbẽ
num ſua legione fulcire. Ceteros
æ ſuæ exemptos, umbras habet &
. Allegat Pompejum, Petrejum, A-
, Annibalem, omnibus valde diſsi-
Centuriis octo ternis ſe millibus ho-
ſtitiſſe jactitat. Verum ſi pugnam in-
uæ ipſi fuit cum Lodovico de Ro-
Borgia, ad portum Calvum, merita
audat ſtrenuiſsimos Duces, quibus

pugnare coactis, non exſpectato ipſiu
dato, victoria debetur. Sin obſidion
cis Regalis, in ea ſic res geſſit, ut inc
feriundi gubernatorem, omnem p
tormentarii vim abſumere velle viſu
niſi præmonitus de ejus penuria, ſuffl
ſet inconſultum furorem. Ex tribus
ſibi dari poſtulat: aut alium mitti n
aut ablatum reddi, aut ſe ab armis
dedimus omnia. Conſenſi, ut ex ſubſ
quæ exſpectabantur, copiis, centuria
ſius defectus ſupplerentur. Etiam in
redux ab expeditione miles ipſi redc
Quin & in tertium. nam paribus Sup
Politici Senatus votis, ipſi denuncia
res ſuas ſibi haberet & abiret in Patria
retur ne non ſe eundem præſtare po
triæ, qualem præſtitit ante hac. At fax
ne idem poſthac ſemper ſit. minus ad
ferociam & innocentum cædem ing
Gojanenſium miſella turba, viduæ in
que puellæ. Illud ſibi ſolatio fore inq
ſilentio involvat. quaſi ipſius ſilentio
eſſent Amyclæ & Batavi omnes. Co
tur ſe ſub Wardenburgio minus pro h
habitum. Attamen hæc in contumeli
orum tum dicta, in hunc uſque diem
re ducem optimum, cujus ego erga S
tem merita ipſius potiora duco. D
gratulari ſibi in otio videtur, nec alia
tem ſpe tenere, quàm ut expeditus

um Muſis in gratiam redeat. Verùm
dia ſua literaſque jactitat, dignam
triato ſtudioſo mercedem retulit.
ſubjunxerat ad Potentiſſimos Ordi-
ſſovius hæc: *Nec tamen arbitrari Domi-
s Veſtras velim, querelas haſce tabulas, de
inoris apud Vos ponderis, at hic factu ne-
, falcis ad hæc & ignominioſis criminatio-
bnixas, cauſſas eſſe miſſionis Artiſoſkii. Ve-
ceſſitatem mihi impoſitam ſenſi, ad Sena-
a referendi, poſtulandique, ut dimitteretur
r. Utique occurrendum fuit inſtantibus &
ris hinc malis, ne quæ aliis antehac bonis
oda evenère, propediem me maneant & in-
ſimulatione apud rerum noſtrarum ignaros,
oneſtis ſtudiis decora, infamiæ nota aſperge-
Permiſi rem omnem judicio Supremi &
Senatus; nec eorum reformido ſuffragia,
ot & Societatis & famæ ſuæ ſtudioſiores vi-
lent. illud aſſevero, pacatius poſthac imperi-
bis fore, quod novis fluctibus turbatum iri,
n metus erat. Per aliena experimenta edoc-
um profici armis, quæ ſimultates & injuriæ
unt, removendæ videbantur illarum cauſſæ.
hanc ſolam abitus ejus cauſam non præten-
buit tamen litteras i as, ſine attentiore cura,
gere. Qui ingenii induſtria rimari illas pro-
let & aſperſa felle delibare, genio ſuo obſequa-
ſibi fiducia ſit, cœcis quorundam in Artiſoſ-
ffectibus, prævalituram ingenuam hanc veri
ionem, præſertim apud eos, qui rerum ab ipſo*
 hic

hic geſtarum non omninó ſunt neſcii. In e
cum Comite ſententian ſcribere, ad
res Belgas, Senatores Braſilienſium,
bus aſperſam negligentiæ labem co
apologetico abſtergendam arbitrati.
thoritatem amplam ſatis, decuſque
bello Americano reportaverat vir al
amentia remotus, una epiſtola conf
multis cenſebatur. Et niſi maximis vir
ſua objectare verecundia eſſet, poſſe
judicii errore aut affectu in Comitem
viſſe.

Artiſoſkius in Belgium redit. Quæ evenére poſt, referam hoc lo
interrupta narratio ſuſpendat lectore
tiſoſkius in Belgium reverſus, inexſpec
ſe ſtitit Fœderatis Ordinibus, Principi,
cietatis rectoribus. quorum variis j
exercitus, aliorum reprehenſionem in
ob immodeſtiam in Comitem, aliorum
miſerationem meruit, ob contemptu
& afflictam famam. apud populum, qu
dam laudibus crevit ob inflexum rig
Suſpicaces & quibus in abdita rimari m
& quicquid ab imperantibus geritur, c
cet, ita ſtatuebant: mali omnis originem
ſaſque ab ipſis Societatis directoribus
Variis excipitur judiciis. fectas: ut qui Comiti cum ſumma hic p
tate imperanti, ſubmiſerint hunc, cuju
per arma poteſtas velut exempta eſſet C
ti. qui in quibus rebus primus, etiam
eſſe debebat. ſecus ipſi relicta iri titulo

imperii vim reſolvi, poteſtate cum
iſa. talia veras imperandi leges non
cum Summi imperii nomine conve-
titabant. præterea, non debuiſſe Ar-
imperari malorum, ſi qua irrepſiſſent
ionem, ſed Comiti & Senatoribus.
e, incautius negligentiam & rem ma-
am objici, incerto adhuc nec eviden-
ine. Hæc aliaque variis ſermonibus
ant rerum talium non admiſſi cenſo-
quibus honeſto prudentiâque per-
pectus erat (ita opinionum fluēti-
ctâmur mortales) hæc ſecum: non
omnibus horis nos ſapere: à melio-
ilio etiam ſapientiſſimos deſtitui: af-
equaquam, potuiſſe conjectura & ex-
one falli viros boni publici ſtudioſiſ-
At apud querulum & dicax in recto-
gus, illud audiri: non alio fine miſ-
rtiſoſkium, quàm vt ſubverteret &
ntaret Comitem: aliud ipſi manda-
ectoribus, aliud ſubintellectum. His
tentatum, num offenſus Comes im-
ia animi & ægritudine Spartam ultrò
eſerturus: præfecturam armorum Ar-
o collatam obtentui ſumtam, reliqua
antium arcanis adſcribenda. quæ etſi
es ignorarent, fama tamen loqueba-

gente iſta lite, hoc eximium & imitan-
oſteris offendi, quod egregiis virtuti-

bus præmia queſierit Braſilienſis Sen
ve contulerit ipſe, ſive conferri à So
Rectoribus ſuaſerit. Exemplo fuit Io
Coinus, cui collata Tribunitia dignit
functus ante fuerat Artiſoskius, apud
vigintivirale Concilium, par muneri
dium rogavit, accumulatis fidei, fo
nis & prudentiæ militaris laudibus. E
multarum expeditionum fama & vic
per arcis Minæ in Afris perilluſtris, vi
Ioh. Coini laus. ad res gerendas & ſubita imperia para
aucta ſibi dignitate, auctius emolum
deberi putabat, an moſius pugnaturu
militiæ ordine & Rectorum judicio a
vectus, frueretur luculentius. Nec f
bantur Senatus encomiis Matthias C
& Adrianus Duſſius Senatores, diſ
publica & rebus civilibus clariſſimi, a
tum in patriam accincti. quorum ille g
in Braſilia profectione res ibidem geſ
Matthiæ Ceulii & Adriani Dutsii laus. cietati utiles & oblivioni exemtas. N
Gojanam cohortes noſtras, dein in flu
Grandis Præfecturam victor deduxit, e
nato hic caſtello, quod, expuncto Triu
gum nomine, Ceulianum ex eo duci
Nec latet priorum bellorum admin
quantis animis, cum Vicitribuno Bima,
rantem Reciffam adverſus hoſtium vi
bitoſque inſultus aſſeruerit, cum jam
traſſent vallos uſque, duce Martino Su
modiciſque illa præſidiis defenderetur.

virtute Iohannes Giſelinus fuit, qui in *Ioh. Giſelini laudatio.*
m quoque ſecundò rediturus, novo-
inc Senatorum adventum præſtolaba-
ibus rempub. & ejus regundi formam
ue traderet. Hic ille eſt, qui aliquot re-
nis, quà togæ quà belli ſtudiis inclarue-
am & arcem Regalem in Afogadis ten-
t, non vana, licet irrita obtinendi ſpe,
Auſtralia militem longè latèque cir-
uxerat, in Luſitanorum ſacchara ſcru-
Quin & in Paraybam moverat & Au-
iani Capitis terras. ubi arce Puntali po-
munimento ſui nominis etiamnum
ur. Servatius Carpentarius Aſſeſſor, *Servatii Carpentarii.*
s quoque abeundi in Belgium, ejuſ-
Senatus ſuffragiis & laudatione apud
revit, comes expeditionum in Paray-
Fluminis Grandis, promuntorii Au-
iani, Gujanæ & Auſtrales regiones.
num Duſſium pernox rerum Braſilien- *Adriani Duſſii.*
cura publicæ quoque gratiæ inſervit.
on diu poſt in Belgium ad ſuos re-
s, hunc rerum Braſilienſium Statum ex-
t poſtquam è Paraybæ littore ſolviſſet
XXIX. Oct. Anni M. DC. XXXIX.
piget referre, ut uno velut conſpectu
reat, quantis incrementis parvæ res cre-
t, & ex minimis ad maxima provectæ,
liam ſimul hoſtium & potentiam laceſ-

Vidquid terrarum hactenus auſpiciis *STATVS*
armiſ-

Braſiliæ exhibitus Societatis Rectoribus, per ſenatorem Duſsium.

armiſque Societatis partum, ſex pro
diſtinguitur, Seregrippa Regia, Pern
co, Itamarica, Parayba, Flumine Gra
Siara. Prima ultimaque deſertæ, reliq
cultæ & plus noſtratibus habitatæ. Se
pam, colonis olim frequentiſſimam, v
fecit Giſelini Senatoris & Sigiſmundi S
pii in illam expeditio, profugis arn
metu incolis. qui in Sanctorum ſe Sin
cepére. noſtris, ne pabulatum eò ire
hienſes, obvia, militari jure vaſtar
Siaram raro habitatore Luſitani tenué
ce, ſed minus valida, munitam. quam
quam in ditionem & poteſtatem no
tranſiit, quadaginta præſidiariorum
tuemur, nullo hactenus inſigni ſoli ben
aut proventu, ſed Braſilienſium milite
piis res Societatis aliquoties juvit. Pe
bucenſi primaria eſt, amœniſsimo &
ſpicuo, Franciſci flumen inter & Tama
poſitu Vox ipſa, Parnambucum, Braſil
um lingua, Rupem cavam ſignificat.
propè Inſulam Tamaricam viſitur,
ſubterlabentibus. Portus, ſtationes,
recipiendis navigiis, hos habet : *Reciffa*
exteriora, ubi, velut aperto mari, ſtati
plena diſcriminum ; tum interiora, ub
magis nec procelloſa. *Promontorium Au*
nianum, ubi minor maris profunditas,
tuſque anguſtus ſatis & ſcopulis impe
Inſulam *S. Alexii*, ubi maximis navibu

Pernambucenſis Provinciæ Portus.

ce

ad earum refectionem, nec ad alios
rram grandem, Sinum patentem ſatis
que commodum; Vnam inter & Por-
alvum. in quem ſe recepit militem-
oſuit Banjola, poſt commiſſum cum
Archithalaſſo navale prælium. Por-
aragoam, ubi exſcendit Lodovicus
nſis Borgia. Portum *Francorum*, ubi
dére Vidalius & Maſalhuſius centuri-
Denique *Cororipam*, Sinum laudatiſſi-
Fluvii præſtantiores ſunt: *Iangades*, *Flumina.*
mius, *Formoſus*, *Portus Calvi*, *Camarigi-*
Antonii, *S. Michaëlis & S. Franciſci.*
oriis diſpeſcitur ſex. quorum primum *Territoria*
ſſimumque eſt Igarazu, ſecundum
umque Olinda, tertium Serinhæ-
quartum Portus Calvus, quintum A-
um, Sextum Fluminis Franciſci, limes
nbucenſis præfecturæ Auſtralis. Vr- *Vrbes.*
efecturæ ſunt quinque, Garazu, Olin-
uritia, quæ reciffam & in Antonii Va-
ſula, oppidum recens complectitur,
Pojuca, & Formoſa Serinhæmenſis.
Moribeca, S. Laurentii, S. Antonii, S. *Pagi.*
aliique, oppidorum magnitudine.
omnis montoſa valde, nec minus fer-
axime, quà valles patent & fluminum
t ripæ. montes mandiocam fructuſ-
os ubertim ferunt. quidam arundines
riferas. licet harum major in vallibus
ries. Territoria ſupra dicta ſuis contu- *Fregeſiæ.*

berniis

Ingenia cxxi. berniis, velut ſocietatibus, diſtincta, I
a ſive molarum officinas numerant C
at non omnes elaborando ſaccharo
pantur. Plures namque collapſæ, vel
riorum penuria deſides, feriantur. Pe
Tamarica bucenſi Præfecturæ proxima Tamari
unius territorii eſt, unius urbis, unius p
qui quamvis ad latus inſulæ Auſtrale
profunditate naves receptet, longiore
alveo, per vadorum incerta, p
altius, ſine diſcrimine, non ſinit.
ſui parte feraciſſima eſt; ubi Ingenii
labor eſt; aliquà ſterilis, ob formi
perpetuas populationes, quas Inſula
Ingenia xxiii. mè experitur. Contuberniis quatuor
habet xxiii. at quatuordecim ſolùm
rias. Inſula melones ſimileſque fruct
pioſè fert, ut & uvas totius Braſiliæ
mas ſapidiſſimaſque. Tamaricæ conte
Parayba. Parayba, flumine cognomine ſuperbit.
naves onerarias abſque incommodo a
tit, ob inſignem altitudinem. Non
Ingenia xx. berniis, ſed locorum tractibus diſtinct
Ingeniis claret. quorum ab opere abſ
Fluminis Grandis Præf. duo. Hanc excipit Fluminis Grandis
fectura, quatuor contuberniis diſtinct
Pontalium oppidulum. ruderibus deforme oppidulum, Punta
bellorum veſtigiis horret. Facta incol
teſtas condendiæ novæ urbis, loco fera
& ſitu commodiore, in contubernio
Arx Ceuliana giano. ſeſqui à Puntalio miliari arcem
lianam ſpectes. Fluvium Præfecturæ ap

itut, maximarum navium capacem.
ndit nautis pl. cidiſſimos: rara habi-
s regio pecorum cura victitat, paſ-
. ſed nuperis bellis afflictiſſima, ab-
exſtincti pecoris damna luget. Inge- *Ingenia duo.*
n ſi duo habuit, quorum unum de-
alterum ſupereſt. ut univerſæ Braſi-
noſtra eſt, Ingenia ſint CLXVI. quorū
pere attenentur, cæteræ novis quot-
peris reſtaurantur. Quantum ſac-
ovinciæ ſingulæ & territoria cōtuber-
annuatim edant, vix computes ex-
b ſoli diſparem indolem, meſſium-
aëris alia atque alia, diverſis locis,
e, diſcrimina.
ſors ſua diſtinguit in liberos & ſervos. *Incolarū alii liberi; alii ſervi.*
natale ſolū in Belgas, Luſitanos & Bra
. Servos in Nigritas ſive Afros & Tapu-
Americanos. Belgarum alij Societatis *Liberi Belgæ.*
iis merent, alii ſui ſunt & nulli tēporis
m pendunt. Hi vel tales huc venére,
uncti muniis tales facti. qui omnes
rum condicione vivunt, ſive à militia
s miniſteriis miſſionem nacti. parati,
get res, in bellum proficiſci & pro
libertate ſtare. Horum numerum
exhibent, ſive in equitum libeat, ſive
n militiam armari. Quotquot ſui juris
Belgio trajecerunt, aut mercatorum
e audiunt, aut horum ſunt adminiſtri,
oris ſortis. quales caupones, propolæ,

ſellu-

ſellularii, opifices. Eorum nonnulli, opibus, Molas mercati iiſdem inſ nonnulli plantanda arundine, & ag culturâ occupantur. Per hos tam den briſque ædificiis crevit Reciffa, ut precia immenſa ſint, ſpacia anguſt Hinc factum, ut patens vacuaque Antonii Vazii area, ædificaturis gran cio divendita, jam frequentibus civi bitata, neceſsitatem Senatui impoſue ducendi latius pomœria, & ad caſtrum Frederici Henrici proferendi. Nec la adhuc ædificantium operæ, licet rem mercatu, & ſuſpenſis diu claſsis Hiſ famâ civium animis. Vbi hic metus d rit, mercaturæ vigor, mercium precia dendi domos ſtudia gliſcent. Nec van ſpes, poſſe hîc, in externo orbe, alia rum, aliam Sidona ex tam luculen mordiis exſurgere. quem in finem dec Senatui, ponte Reciffam & Vazii in jungere. Iamque exſtructa, in fluminis labentis alveo, columna è lapide, ad aquarum perpetuos lapſus durans, operis ſpecimen oſtentat & rudime

Expendendum quibus artibus coloni in Braſiliam pellici poſſint.

Illud ad magnitudinem imperii huju rit, ſi ſeria deliberatione expendant S tis primores, quibus artibus pellici huc ni poſſint & per terrarum deſerta ac nu culta ſpargi. ſic agrorum culturæ, a mercatui, militiæ impendiis, ſecurita

tentiæ ac gloriæ naſcentis Reipublicæ
tur. Verùm, cum nihil à quoquam
conſtet, niſi cujus fructum antè pro-
nequaquam vana commodorum jà-
e fallendi ſunt. cùm nec vicinæ mari
uſque terræ donari illis poſſint, ut po-
ſſoribus ſuis dudum inſeſſæ, nec me-
neæ, ob victualium inopiam. quam-
privilegiis & indultis erigenda Belga-
piditas, præcipue illorum, quibus no-
dere Ingenia fiducia erit, agroſque a-
um inſitione initiare. Hoc factitaſſe
iarum Regem accepimus, qui iſtius-
olonis immunitatem ab oneribus in-
n primum decennium, in ſequentia
a non niſi dimidia onerum parte ad-
. Idem cœptare noſtros, vetat mutata
facies. cum proxima littoribus à ſuis
is teneri conſtet, & ſemota longè no-
lonos deterreant, ob vecturæ labores,
ra, & annonæ parcitatem. Quare aliud
niſcendum lucri cupidis, & ingenio
nda egeſtas publica. Sanè abundat
a noſtra mercenario opifice, ferrariis,
ectis, cæmentariis, æræriis, ſartorum &
m colluvie, ſcriniariis, tornionibus,
iis, figulis, lapicidis, ſtannariis, ephip-
quorum de genere tam multi ſunt, ut
uacem Fabium delaſſare queant. Hos
ua vix alit ars & profeſſionem quiſque
pauperatis putat. Si hîc ſint, poſſent

veterem fortunam ad invidiam prov
diario gaudere luculentiore. NVS QV
vel opera ſine emolumento eſt, nec
mentum ſine operâ. LABOR utique
ces, diſsimillima naturâ, ſocietate
naturali jungi amant. Architectis n
diem floreni ſunt ſex, ſubſidiariis
quatuorve. molarum operariis omn
xima. Hos excîri neceſſe, nec domi v
ſint publico, vel privatorum ærariis
cubent. ſatius tales tranſmitti, quàm
roſos, ſuppliciis infames & Vlyſsis
Familiare hoc Hiſpanis, á quibus tr
iſtiuſmodi hominum perditorum fe
niem vitioſiorem tulit. quæ veteris
tinens veſtigia, juſtum quicquid in
que æquè habet. ubi lucellum fecêre
nici, mercantur agellum, & blandie
tunæ primos favores, promiſſum ma
terpretantur. Tum, ſi tuta iis præſtet
tatio, ſi Reipub. præſint ab inferiorū
riis alieni, nec licentiam iniquè uſur
ſi mercaturam bonæ leges ordinent, c
rum deductio auſpicatiſsima fuerit.
omnis opificiique imperitos mitti, p
ſum & Reipub. huic ignominioſum
dem his omne in popinâ & taberna vi
ſidium. qua excuſsi, alieno ſucco, f
inſtar, aut flagitio aliquo, vivere com
tur. Tria hominum genera coloniis a
mum eorum, qui ab opibus inſtruct

Quando coloni & coloniæ utiles.

Tria hominum genera ad colonias apta.

n ſe curæ addicere amant. ſecundum
n, qui opificio vitam tolerare ſuſti-
ertium eorum, qui Societatis defuncti
eriis, agriculturæ ſtudiis deditu, hanc
m ornare ſtudent. Ad molarum & a-
n culturam, Nigritis opus, quos ære
i oportet. nec enim, exercitatiſsima
is noſtratium corpora, huc translata
s iſtos ferunt, ſive aëris, ſive victus mu-
lidiſsimos enervet, pigritia & torpore
ubeuntibus, ita ut inviſa primum de-
acere tandem incipiat. Quæ ſane im-
as, non homini ſolum evenit, ſed &
uropæis quibuſvis, etiam inanimis,
, chalybi; æri; nedum corruptioni ac
ni magis obnoxiis. Profectò, quot-
elgarum ſe curandis agris Ingeniiſque
, pluribus priſtinum decus reddidére.
levis ſpes ſit, paucis annis eum Braſi-
vultum, qualis ſub Rege fuit. modò
is detrita jampridem precia redeant.
ani (ſecundus hic incolarum ordo) *Liberi Luſitani.*
ltis retrò annis ſub ſuorum hîc impe-
unt, vel Judaicæ ſectæ addictiores,
è Belgio huc tranſmigraverunt. Hi
olaſque mercantur & attentius cu-
urimi Reciffam inhabitant, omnem-
è mercatum ſuæ poteſtatis facere ſata-
ngeniorum maxima parte domini vel
unt illa olim, vel, profugis ob bella
s, jam nuper empta poſsident. His ſui

ſunt Laboratores, qui vel ſacchare
gines terris mandant, vel ſaccharo
fectionem exequuntur. quod neg
ctenus noſtratibus. quos tempera
gandique ſacchari peritia fugit, alia
artium capaciſsimos. Nec tamen la
Luſitani ſubeunt, ſed Nigritis impe
periis aptiores, quam laboribus.
malè erga nos affecti, ſolo terrore b
quavis occaſione, quæ adverſus no
audaces & linguâ immodici. fam
commodum ſuum anteferunt. ava
odia in nos occultant. ut intra mœ
in ipſis urbium ac pagorum viſceribu
hos habeamus.

Liberi Braſilienſes. Braſilienſes, vetus populus, terr
digenæ dominique, non permixti L
ſed ſegreges, in ſuis pagis agunt. d
habitant ſtramineas & oblongas,
corum & ſpeciem. eorum quadrag
quinquagenos idem claudit tectum
pendulis & retiformibus (*Hamaccas* v
noctu & interdiu cubant, nulla ma
ſtincti. ſuppellectilis omnis incurio
retia iſta & potorios calices (*Calaba*
lant) & fictilia, habere quicquam,
um putant. omnis belli apparatus
ſunt & arcus. mandiocæ circa ædes
barum Braſilienſium, ſua cuique con
quoties bella non ineunt, multum
bus, plus per otium tranſigunt. fruc

nus, ſylveſtribus & ſpontè natis ma-
lent. ſine blandimentis pellunt fa-
ſerum adverſus ſitim non eadem tem
a. nam diem noctemque potando
re minus ipſis probroſum. potum ex
ocæ radicibus dente contritis & aqua
exſpectato acore, conficiunt. ut &
pomis Tajovis, pro anni tempeſtivi-
pum ſecuri in diem vivunt, de potu
inteis ſolliciti. è quibus uxoribus in-
bi exterius amiculum parant. pecu-
llo precio habent, niſi ob hoc, quod
Hiſpanienſis & aduſti vini compotes
orum promiſſo & ſpe, ut & linteami-
ecti, labores quoſvis alacres ferunt,
vini & ſubtriſtes illos ſuſtinent. Du-
ngularis pagis præficiunt, exemplo
& admiratione, quàm imperio. do-
ſingulis præfectum conſtituunt; cui
arent. edocti natura, SINE imperan-
parentium conſenſu, regi non poſſe
idinem. Præterea, ſingulis pagis præ-
Belga, cujus muneris eſt, ſegnes tar-
laborum commonefacere, & ne de-
rcede ab Ingeniorum dominis frau-
, cavere. Non niſi in dies viginti con-
operas condicunt. quibus exactis,
ter perſuaſeris novas, nec mercedem,
ant, ſed, ante peractam rem, incre-
poſcunt. Hinc fit, ut dominos non
gitivi fallant. lignis reſecandis, in u-

ſumMolarum,ut plurimum occupar
rùm hodie, ob paucitatem Nigrit
caritatem, etiam aliis laboribus adh
quod cum non neſciant, fugere perf
lunt, quàm opere fatigari. Ad bella
proclives, ſudore parare timent, qu
guine malunt. nec religio ipſis partes
re & ſigna. quoties è pagis delectus fi
tequam educantur, ſe ſubducunt.ead
noſtros, diſciplinâ vix coërceas, mi
ſtipendiis merentes. hoſtibus terribi
non tam ob robur, quàm ferociæ
acerrimè & ferociter fugientibus
veniam vitæ nulli faciunt Circa ſacra
valdè, à Pontificiis formulas Chriſtia
ut Orationem Dominicam & Apoſt
Davilii Eccleſiaſtæ ſtudia in convertendis gentibus. Symbolum hauſerunt, ceterorum ne
vilius Eccleſiaſtes, ut divinis imbuere
ram gentem, linguam illorum addic
pagis ipſorum medius conſedit, pu
inſtituit, ſacro baptiſmate Eccleſiæ in
paganiſmo exemit, nuptias ritu noſtr
ipſos conciliavit. Hac tempeſtate in
Alagoarum, Vnæ, S. Michaëlis, Goyan
raybæ, Fluminis Grandis, reperias vi
mille nongentos & viginti tres ad bel
neos, præter mulierum turbam imb
quarum numerus triplo major. Ex
militiam ſeligi poſſent armatorum mi
nibus relicta familiarum cura, uxoribu
quens, cum viris ad bellum proficiſc
vitæ mortiſque eventu.

orum quidam Braſilienſes ſunt, qui- fri, alii ex Maragnone traducti. Bra- ſervos jam olim Luſitani à Tapuiis precio redemerunt, vel in Sinu Tra- à Balduino Henrico claſſis præfecto s, in ſervitutem abduxere, eò quod ſociaviſſent. Iam libertate omnes ſibi redditi ſunt. Maragnonenſes iti- hoſte redemptos, ſervitute ſua ab- ius, utpote nullo ipſis beneficio ob- Tertia mancipiorum claſſis Afrorum orum omnium laborioſiſſimi Ango- Ardrenſes ignaviſſimi, pertinaces, labores horrent, ſi pauciſſimos exce- ui laborum patientiſſimi ſui precium Calabrenſes parum penſi habent, viam & ſocordiam. Nigritæ Guinæ- Serræ Lionæ, & quos Caput viride minus ad ſervitia prompti. attamen es, plus elegantiæ & nitori ſtudent, im ſexus muliebris. quamobrem eos icis officiis adhibent Luſitani. Nigri- genſes & Sonhenſes aptiſſimi ad ope- ex re Societatis ſit, hujus mercatus ra- haberi & amicitia jungi Comites nſem & Congenſem. Proventus Bra- cchara ſunt & ligna tinctoria, ut & a- egati coloris, tabaci herba, boum ter- bellaria condîta. goſſypii & Auran- oris tincturæ, quam Orelianam vo-

Servorum alii Afri, alii Braſilienſes, vel ex Maragnone traducti

Proventus.

 cant,

cant, ferax ſatis, dummodo cultura
atur, Sacchari conficiendi hiſtorian
memoratam, referre latius ſuperſed
eo natura, ars, labor mirè conſpirant
ſoli cœlique beneficio in arundine oc
humorem excoquit. qui varia arte, in
laboribuſque conſummatur. auſpici
arundinis eſt ſurculis vel taleis, quæ te
ſertæ in hominis ætatem ferendo ſa
ſufficiunt. emortuis interpolantur no
ſi torrida fortè aëris intemperies toto
exurat, aut fluminum reſtagnantes aq
Sacchari ſtolones ut inſerātur terræ & colantur. gore radices elidant. Illos à zizaniis
neceſſe, ſecus ſuffocantur in herba t
arundines & ſaccharum ferunt minus
bile, & projecti coloris. reſectæ vehic
officinas aſportantur, ubi diſtinctis ſe
vaſis, operis, adhibitis temperamen
Braſilienſis ligni cura. varias formas & ſpecies coaleſcit. Braſi
ligna decem vel duodecim à littore n
bus, interiora ferunt, non totis confer
ſilvis, ſed ſparſim, aliiſque arboribus in
ta. Iis amputandis per otii tempora &
ſuccisivis horis vacant Nigritæ, qui c
illa craſſiore denudant. nec enim rube
eſt, ſed albus, trium digitorum latitu
nodoſus, aſper, non levis, non glaber.
doſa eſt arbor, foliis minutis & præa
quæ ex virgulis tenuibus dependent, ſu
dine, obſcuro virore. Nec fructus ferr
florem dicitur, ut veroſimile ſit, per ra

p

ari. Mercimonium maximè expeti-
aſilianis, pannus è lino eſt. non qua-
thomagenſes Galli, ſed Oſnabrugen-
mani elaborant. Mercatorum enim
, irretiti lucris, quæ ex Rhotomagen-
io receperant, tantam copiam hujus
pannorum miſere, ut & Steinofur-
, ut diſtrahi præ affluentiâ nequeant.
atis pannis valor ſuus integer & is
s. Æri, ſtanno, vinis, cereviſiæ, oleo,
, caſeo, farinæ, piſcibus induratis, la-
ernis, fumigatis carnibus, priſca con-
recia. minus ſalſamentis, fabis, piſis
e leguminibus.

d Incolas revertar, Imperatori Naſſo-
letudo conſtat animuſque in omnia
atis decora ac emolumenta intentus.
ias Ceulius & Giſelinus Senatores
on Servaſius Carpentarius Aſſeſſor,
officiis probati, dimiſſionem poſtu-
e ad invita miniſteria ſervati, tædio re-
eſtrarum langueant & à priſtinis virtu-
animi ægritudine degenerent. Politi-
natus Novemviratus hactenus, jam
Hoogeeni & abitu I. Bodecheri in
nviratum contractus eſt. Sunt illi Eli- *Senatus politici Senatores qui.*
ckmannus, Nomnus Olferdi, Baltha-
oordius, Petrus Mortamerus, Gisber-
Vittius, Petrus Raſſius, Daniel Alberti.
m unus, Olferdus, S. Franciſci terris &
is præeſt, Petrus Raſſius Portui Calvo,

& Serinhæmo, tertiuſque Daniel
Paraybæ, quartus Morțamerus Tar
ut ad Triumviratum redacti hîc
Herckmannus Voordiuſque ærariis p
& erogandis militi ſtipendiis, juri di
& Aſtrææ ſurripiuntur. ut omninò no
natoribus juſtitiæque adminiſtris op
explendo Novemviratu & fulciendæ
ratorum conſiliis Reipub. Qui in locu
cuſque ſuccedant, Iacobum Alrichum
narium, Guilielmum Piſonem archia
& Theodoſium, nomine Imperatorem
bis tradimus. pro quibus virtus, fides,
litas verba faciunt. Res ſacras admini
in Reciffâ Fredericus Caſſelerus, Petrus
mannus, & Franciſcus Plante, concio
aulicus; viri ut aliis virtutibus, ita prud
Eccleſiaſtæ laudatiſsimi. Eccleſiaſticæ laudibus cumulatiſſimi.
dæ & in Braſilianorum pagis Gallica &
tanica lingua ad populum loquitur Io
mus Sollerus, I. Polhemius. apud Ta
cenſes, Cornelius Poelius. apud Paray
ſes Samuel Rathelarius Anglus Belgis
cionari cœpit. David Doriſſarius præco
ga, in pagis Braſilianorum lingua bar
vernacula & Luſitanica, verba facere ag
ſus eſt. In promontorio Auguſtiniano
tes iſtas obit Iohannes Stetinus, in Serin
mo Iohannes Eduardi. ut jam noſtræ c
que fidei homines, Chriſtum, quantum
Gentibus ſtultiam, inter illas ipſas prædi

rtem veniant ejus gloriæ, quam ſolis
ſparſum per exteras terras Euangelii
, vendicavere Catholici Romanenſes.
alium Fluminis Grandis, Portus Cal-
penedæ incolæ, iis contenti, qui ægris
is ſunt. nec melior ſors eorum, qui S.
ii promontorium, Capigoaribem &
am habitant, Belgis frequentes. qui-
pterea, tanquam irreligioſis & profa-
rorum neglectum exprobrant Luſita-
ntificiis religionis ſuæ uſus libertimus. *Pontificii.*
on ſine quorundam dolore & mur-
Eccleſiaſticorum alii Clerici ſunt, alii *Clerici.*
chi. Clericos voco presbyteros & ſa-
es, qui Miſſam adminiſtrant, ægris va-
ſuis ſubditi vicariis. Monachos ſuus *Monachi.*
iſtinguit in Franciſcanos, Carmelitas
edictinos. Franciſcanorum maximus
us. Sex cœnobiis ſtructura pulcherri- *Franciſca-*
ivunt. primum Fredericæ eſt, ſecun- *norum Cœ-*
Iguaracæ, tertium Olindæ, quartum *nobia.*
a habet, quintum Inſula Antonii Va-
tum Serinhæmum. nullius fundi, nul-
ris domini, quotidianis, quas accep-
leemozynis, vitam tolerant. Carmeli- *Carmeli-*
nobia ſunt Paraybæ, Fredericæ, Olin- *tarum.*
Hujus magnificè cœpti, nundum per-
opera interrupta pendent. reditibus
cis, quos è teſtamentis, ædium ſtructu-
agris referunt, victitant. Benedictinis *Benedicti-*
ſteria duo, Fredericæ unum & Olindæ *norum.*
alte-

al·erum. agros poſſident in Parayba
rum, ædium, arundinum divites,
molæ Pernambucenſis, quam Maſu
Iudæi. vocant. Iudæorum plerique huc è
conceſſere. quidam, qui natione L
Chriſtianam fidem ſub Regis imperi
titi fuerant, jam expedi metu rigoris
ficii, ſub faciliore Domino palàm ſe
aſſociant. evidenti documento, TER
ſimulationes induci, purpuræque c
effici, non Dei. Sacra ritusque ſuos au
oſtentantes, querulis in alieno regno
ficiis, querulis extra patriam, ubi ſyn
venia, noſtratibus, poſtquam à Senat
moniti eſſent, latentius habuere Mo
ritus Iudaicos. Converſionis Pontific
ſpes tenuis, ob inveteratam veri opini
quam difficulter evellas. quæ enim à
ribus accepere ſacra cæremoniaſque
nenda arbitrantur, nefariumque ab iis
dere, Qui lingua Luſitanica ipſis loqui
unus nobis eſt. qui verò hunc loque
audire cupiat, ne unus quidem. preſb
rum ſuorum hortatu præfracti, ut q
quæſtui ſunt capti ſuperſtitione anim
noſtrorum voces obſurduere. vetera,
crepant, potiora novis habent, & ſpl
dam ornatamque religionem minus il
& viſibili. Tenellæ ætati inſtillari po
noſtra placita, nondum præoccupatis a
ſed ipſi talem erudiunt intra privos pari

ellis raſis matura ſollicitudine inſcri-
ıa. Indigenis Farina fructuſque varii &
limentum. illam ex Mandioccæ radici- *Mandiocæ inſitio.*
nficiunt, cui folia novem pentaphyllo
ı, digitorum in morem, ſuis ordinibus
ıtur. nec florem fert nec ſemina. caulis *Ejus indoles ſingularis.*
s ligneaſ propagines extrudit. terræ in
los trium pedum diametro aggeſtæ, in-
ur ejuſdem ligni ſegmenta tria quatu-
xtra terram medio tenus prominentia.
os illos per ſpatioſiſſimos agros glo-
ıt & ordinant. bacilli ſive ſegmenta iſta
s ſub terris agunt, quibus enaſcuntur
lulant propagines ſubterreſtes, brachii
ie, cubiti interdum longitudine, pro
ɔnitate, ſimiles radicibus; quas noſtra-
ːchareas vocant, licet craſſitie diſſimi-
xtra terram duobus vel tribus ſurculis
nanr, qui ubi octavo, decimo & duo-
ıo menſe ligneſcere cœperunt, pro ſe-
ſunt. hoc frugum noſtratium diſcrimi-
ıod Mandiocæ nihil de fructu decedat
propagationem, noſtris decedat, qui-
ſi fructus ſementem faciant. Validioris
trimenti & Luſitanis, Braſilianis, Ni-
, adeòque militi noſtro pane gratior. A-
lium ſilveſtrium & manſuetorum mul-
ɔ maxima. *Ex eo numero ut pauca referam,* *Hæc ſequentia latiùs deducta inſervi Narrationi*
ſunt amphibii, quorum carnes gratiſſimæ
r ſaluberrimæ. Ii cum pedibus incedant diſpa-
gitudinis, anteriores enim poſterioribus brevi-
ores

Duſsiana, in lectoris gratiam.

ores ſunt, tardius progrediuntur. ideò preſ
toribus, proximis, cum poſſunt, ſe aquis
Antæ *mulas referunt, licet minores mag*
ſint. bucca illis gracilior, labrum inferius t
litudine oblongum, aures rotundæ brevis ca
pus reliquum coloris cinerei. lucem fugiunt
noctu ad paſtum vagantur. ubi dilũculum a
in latebris ſeſe abdunt. Carnes ejuſdem ferè
bulis ſaporis ſunt. Cotias *quas vocant, gen*
bulo, leporum ſunt magnitudine & minore
ferè nullà. Qui majores ſunt, Pacas *appella*
tro à felibus parum abeunt, fuſco colore, cand
culis variegato. ob delicatiores carnes in deli
bentur. Sunt & Tatuſiæ, *ad porcelli mag*
nem, corio ceu ſqamis loricato, ut cataphraſ
antur. ex eo caput more teſtudinum exerun
nes palato gratæ in exquiſitiores epulas ſer
Magna quoque hic tigridum copia, quæ
quam fames acuit, & velocitate metuendæ ſ
digenis. Cerigones, *vulpis magnitudine,*
ſpectaculo alvum oſtentant, è qua duæ veluti
cæ dependent, quibus catulos geſtant, tam
ſuctu uberibus adhærentes, ut non antè ea dim
quàm adultiores ad pabulũ ipſi excurrere vale
etiam mirandum illud animal, quod Luſitani
tiam *vocant, à tardo arborum adſcenſu & deſ*
quem vix quatriduo conficiunt. In*uſitatum qu*
genus Tamendoarum, *vervecis forma, prælo*
tenui rictu, unguibus longis latiſque. Formicis
tant, quarum latebras & cuniculos ubi ung
foſsione deprehenderunt, exertam linguam in

ertamque formicarum agminibus contra-
velut captas deglutiunt. his, uti ſciuris, lon-
toſa cauda pro tegumento eſt, ſub qua ſe oc-
ıt nihil reliqui corporis appareat. Iaguare-
ſitanis Oncæ, tigrides nigræ ſunt. Cojata-
:opithcci, ſubflavi coloris & muſcum olen-
u, lacerta varii coloris & grandis. Boig-
erpens maximus & diverſicolor. Boicini-
Luſitanis Caſcavel, venenatus ſerpens, qui
ngiore & ſtrepera hominem de adventu ſuo
et. Bojôbi, ſerpens viridis. Carigueva
es ſunt, de quibus dictum. Avium ſpecies *Avium ſpecies.*
endas: Tucanam, picæ magnitudine, pe-
vo, reliquo corpore nigro; roſtro ingenti &
t levi, foris flaveſcente, intus rubente. Gua-
tam latè rubentem. Piretaguaros, inſig-
e placentes. Pſittacos, Papagayas, notas
raram, purpurei cœruleique coloris. Braſi-
Corvum vocitant: magnitudine & pulchri-
ıter alias excellit. Strutionem, America-
fricano minorem. Neque hæc tantum & a-
em ſylveſtria, verum etiam nuper à Luſita-
cta pecorum & equorum armenta inſigni
fætificant. Equos reperias generoſiſſimos,
que precii. quos Angolenſes magno numero
:. aliarum quoque pecudum greges denſiſſi-
à non paucis unius domino teneantur tauro-
ccarumve quingenti, à nonnullis mille. præ-
n campeſtribus Paratiningæ. ubi paſcua,
berius germinant. Suum incredibile incre-
, quarum carnes ejus ſunt bonitatis, ut

agris

ægris cedant in medicamen & alimentum.
rum numerus ſine numero, ob cœli temp
Barbaris non minus quàm à Luſitanis av
tuntur & ſtudioſè aluntur. Anſeres fert re
pais maiores & præſtantiores. Oves ſaſti
Piſces. *guedinis, & noſtris guſtatu deteriores. Ia*
re piſcoſiſſimum eſt & fluvii vario natant
re celebres. Boope, *marinus piſcis, ab ocul*
nomen habet. quali epitheto Iunonem inſi
merus ſolet. thunnos Hiſpanienſes magnit
quat, tam pinguis, ut ex axungia oleum
conficiant, ſimile butyro. Inter præcipuos eſt
rupi, *optimi ſaporis, ſpinis horridus, quaru*
in dorſo arrectam attollit. Piraembu *ron*
ſtertentium more, octo aut novem palmor
gitudine, magni precii & ſaporis gratiſſi
os lapillos habet duos, quorum affrictu teſt
ces, quibus vivit, comminuit. Barbari pr
bus illos è collo ſuſpendunt. Beyupira, *ſtu*
ſitanico ſimilis, magna hic copia reperitur
teres, dorſo niger, ventre candidus. Etiam
mari noti, ut quos Portugalli Tainhas
adverſus anguium morſus ſalubres. Cyprino
ria genera, Pargi & Sargi Luſitanis dicti
brorum ſpecies, Acus, Raiæ, aliique. Excell
rades, quos Barbari VVaraka pemme *a*
Araguagua *piſcis eſt, enſifero roſtro.* Gu
Orbis, Piexe porco, *ſpinis undique horren*
cucua, *Veſpertilio Aquaticus.* Nhandu
Aranea maxima. Teſtudinum magnæ mol
toribus copia eſt, quæ ova gallinarum ovis ſi

eponunt, rotunda, alba, & valida membranâ rudeliſsimi piſcium Tuberones *ſunt, na- s funeſti. comites piſces habent diverſicolores, ſitani vocant* Pelgrimes. *Horum dentibus barbari ſagittas, ob acumen & lethalem im. Sunt & Volatiles piſces, quibus oculo- es pulcherrima, inſtar gemmularum, micat, iles veſpertilionibus, deplumes & argentei Dum hoſtem piſcem fugiunt, volatu extrà i conſulũt & in naves ſæpè præcipites ſedant, ut opinantur nautici, omine. Torpedinem eri fides eſt, Barbari* Puraquam *vocant. ubus torporem inducit, & ſi vel baculo tan- chium reſolvit. enectus virus deponit & edu- lt maximè admirationi ſunt Tritones, indi-* pupiapræ dicti, *cum humanos vultus ali- rant, & femellæ cæſariem oſtentent fluidam n elegantiorem. Septem octove à Sinu omni- ctorum leucis viſuntur, ut & iuxta Portus rovinciam. homines amplexu compreſſos ene- mo eſt, non conſilio, ſed proniore affectu. ca- in littus eiecta cùm oculis, naribus, digito- tremis, mutilata ſint, vero perſimile eſt, ab di monſtrorum ſuctu vel morſibus iſta eſſe. maria hæc ſæpiis, quibus ſanguis atramen- . etiam lolliginibus & grandibus urticis. um aliorumque piſcium teſtaceorum ingens Muſculorum conchis Barbari cochlearium & um vice ùtuntur. Buccinæ & pectines elegan- r ſe certant & oculis delitias faciunt. Avium rum aliæ roſtri prolixitate, aliæ caudæ bifur-* P *catæ*

Peixe Mulher *aliis.*

Aves ma- rinæ.

cataſigura, aliæob epilepſiæ morbum, aliæ
varietate, quædam volandi impotentia men
ſunt. Iam verò illati in eas regiones melopep
cumeres, malogranata, ficus biferæ ac triſ
non multiformia mala medica ſuppetunt al
& oryza, milium, fabarumque varia gen
bores celebriores propriæque ſunt: Copaib
inciſo per æſtatem cortice, in modum balſam
ſuaviſſimi odoris emanat, curandis vulne
cicatricibus tollendis mirificam vim hab
Arbores & plantæ. *plantæ cernuntur affrictu animalium attr*
à ſerpentibus læſa ad remedium illud natur
ſtinctu conferunt. Cabureiba, *fragrant*
quoque balſamum fundens. Icicariba, *und*
mi Elemniũ *emanat.* Itaiba, *cuius reſina An*
catur Luſitanis, gratiſſimi odoris & multiuſ
da, *quæ caſtaneas catharticas profert.* Mucu
Luſitanis Pao Santo. Anhuibapeapija
fras. Cajucatinga, *Cedrus Braſiliana.*
prima Braſiliæ arbor pomifera. Ianibâba
ſucco ſe ungunt incolæ. Adde Mandiocam
ſupra. At Zabucales *quæ dicuntur, admod*
celſa, duriſſimos calices ferunt, ore in terram
lo, & pyxidis inſtar mira naturæ ſolertia op
nuces caſtaneæ boni ſaporis continentur, quæ
turitatem perductæ, excuſſo operculo deci
alimenta avide mortalibus præbent. Sed h
Pergit Duſsius. *que recenſere longum foret.* Nec ligna ad
cationem deſideres, eaque dura & æ
ferentia, apta quoque ſtruendis navigi
quis minus pervia. Opificibus caret

& funalibus canabinis & pice, non
non coćto lapide. Fabris uſus carbo-
ligno, non è lapide, quales noſtrates
unt. Funes ex arborum corticibus tor-
ır in navium neceſſitates, ſupplente
s defećtum Barbarorum induſtriâ.

militiæ vim, Arcium robora, ſitum, *Arces & munimenta Braſiliæ.*
umque, navium claſſes aliaque impe-
nimenta advertite. Reciffa imperan-
nercantium. adeòque belli ſedes pri-
armorum, commeatus, merciumque
conda locuples, quà parte Olindam *I. in Reciffâ.*
ıè adſpicit, duo ſibi Suggeſta caſtren-
rnutorum inſtar operum, prætendit.
m alterum Lapideum mari portuique,
n Terreum flumini oſtendit. utrum-
tercurrens cortina & ſepimento tuta
nećtitque. quam mediam porta ape-
euntibus & ſubeuntibus Reciffam.
ſtus Lapideus machinis bellicis ſep-
: ære fuſili ſe tuetur. Terreus æneis
ue & binis ferreis terribilis, ad littoris
i & externi portuſque ſecuritatem fa-

ciffam univerſam munit ſepimentum *Sepimentum.*
ſſimum, decenti vibrandis tormentis *Suggeſta militaria duo.*
ɪrâ. hîc littora propter duo ſuggeſta at-
ıtur. unum propè pulveris pytii do-
, portui incubans. alterum vicinius ad-
ıtrumque machinis ænea ferreaque in-
um. Altero à Reciffa baliſtæ jaćtu,

Arx S. Georgii cum propugnaculo. quà Olindam itur, in ipſo littore, Arx
orgii è lapide, ſublimi ſatis faſtigio a
propugnaculo potens marmoreo &
cim machinis ferreis in portus acceſ
tenta. Ex adverſo Caſtelli terreſtris,
Caſtellum maritimum. mari, cernere eſt Caſtellum maritimu
ma rotundiore, ſeptem machinis æn
midabile, ad portus, oſtii, l ttorumqu
lam. Ejus jaculationibus expoſitæ ſu
ciſſa, Arx Georgiana, Brunonis, & Re
Nec longè ab arce Georgiana conſ
Arx Brunonis. dam ſe præbet Arx Brunonis, quatu
pugnaculis & ſeptem machinis æneis
ta, ſuo inſuper incluſa ſepimento. Hi
Reductus Dominæ Brunonis. intervallo abeſt Turris Caſtrenſis ſiv
ductus, Dominæ Brunonis appellatio
perbiens. quæ, ſua quoque ſepe circu
machinis geminis ex ære fuſili defe
Caſtelli Auſtralis collapſi reſtauratio
cumbitur, recipiendis præſidiariis vig
quindecim, ut civibus Olindæ adver
gum & populabundum militem pro
Caſtrum VVardenburgii. ſit. Caſtrum Wardenburgii Contine
jacet, Salinas propè, quadrangularis
guræ, tribus nunc propugnaculis va
nam quartum poni ſoli vitium prohi
Hoc cum hoſtium ſtratagematis opor
crederetur, dejectæ cortinæ duplices &
fuere, ea parte, qua hoſti acceſſus. n
propugnaculis tribus turres caſtrenſes
ipſis vallis ſublimiores, quibus im
n

næ æneæ arcendis hoſtibus. Erneſti *II.*
m in Inſula Vazii eſt, ad latus Reciffæ *In inſula Vazii.*
lis, detragonum, foſſa latiore, ſ pi- *Erneſticaſtrum.*
& propugnaculis munitum. Fluvi-
terrarum plana tuetur, ut & recens hîc
Antonii Vazii oppidum tormentis *Antonii Vaxii oppidum.*
or. hoc ipſum, quà parte Erneſti arcem
at, apertum patenſque, reliqua ſui par- *Mauritiopolis.*
a Continentem reſpicit, altiore vallo
itur, quem ob anguſtiam habitantium
di penuriam, ad Frederici uſque caſt-
proferri neceſſum fuerit. ut duobus
nde caſtris Frederici & Erneſti incluſa
itiopolis, minus ſibi ab hoſtili inſultu
at. impoſita illi tormenta ænea quin-
Frederici Henrici caſtrum pentaganum *Frederici Henrici caſtrum.*
uinquangulare appellatur, à numero
gnaculorum, ampliore foſſa & lorica
e inſuper cinctum. cui ad robur acceſſit
Cornutum duplex, majus minuſque.
iem omnem æſtuante & inſurgente
pertam, nec non cornutas iſtas muni-
s ab hoſtium propiore acceſſu machi-
to æneis vindicat. In interiora progreſ- *Quatuor Reductus.*
l ripam fluminis Capivaribi, quatuor
s ſive Reductus præmuniunt à longè
ſam, remorando hoſti. quæ collapſæ
ec integræ ultrà. In Afogadis Caſtrum *Caſtrum Principis Guilielmi*
ipis Guilielmi vallorum ſublimitate,
re, elegantia, & quadratâ forma con-
um, ſepimento adhæc & foſſa tutum,

 adi-

aditus Vergearum (vox planitiem ſig
&, quæ in mediterranea ducunt, via
tur, tormentis æneis ſex.

III. *In Tamarica.* *Arx Auriaca.* Tamaricam Inſulam hæ arces defe
Arx Arauſionenſis ſive Orangia, ad
portus Auſtrale, quatuor propugnacu
midabilis, ſepimento ambîta, ob ac
in foſſis defectum. machinis bellicis
cim armatur, æneis ſex & ferreis ſex.
Civitas Schoppia. ti Schoppiæ Arcem facit circumjecta
& ſuggeſtui caſtrenſi munitio, quæ
tuetur, ut à parte oppiduli Boreali,
Turres caſtrenſes. Turris caſtrenſis. E ſuggeſtu vim m
tormenta undecim, duæ æneæ, nove
reæ. Eſt & alia turris quadrata, ad
oſtium, quæ aditus tribus machinis
IV. propugnat. Paraybam defendunt
In Parayba. *Margareta.* Margareta, omni munitionum genere
vallo, lorica validiſſima, quatuor
machinis æneis in hoſtem ferox, ferre
Reſtinga. draginta duabus: Reſtinga, ex arenis
gens, palis ſepta, machinis æneis qu
S. Antonii Arx. ferreis duabus in hoſtem inſtructa: S.
nii Arx Borealis, mari ferè abſorpta, i
Frederica civitas. rem terreſtrem ſepto & machinis ſuis
tranſiit. Fredericopoli Franciſcanoru
naſterium vallo cinctum pro Arce eſt,
munitiones ſemilunares roborant, foſ
pes, & machinæ decem. Eſt & Tur
V caſtrenſis ad portus ſecuritarem. In Flu
In Fluminis Grandis Præfect. Grandis præfectura Arx Ceuliana m

municiſſima ſitu & opere, & machi- *Arx Ceu-*
em æneis, ſedecim ferreis. Hæ Borea- *liana.*
liæ Arces. Ad Auſtrale Reciffæ latus,
occurrit promontorium Auguſtini- VI *In pro-*
ibi Arx Duſsii portum aſſerit machi- *montorio*
cui adverſus ſubitos hoſtium aſſultus, *Auguſti-*
um Domburgicum prætenditur. In *niano.*
aditu ad montis pedem ſuggeſtus eſt *Arx Duſ-*
s, è marmore, machinis tribus vim *ſii.*
& impediendo navium acceſſu peri- *Caſtellum*
. à tergo is patet, nec enim ea parte *Dombur-*
laudas, ob montes hinc inde præaltos, *gicum.*
proximè adjacet. Portum Calvum,
minoſa *Boni ſucceſſus*, quod Arci no- VII *In Portu*
itamur. in faſtigio montis poſita, qua- *Calvo.*
ta pedum altitud ne eaque præcipiti *Arx Boni*
. robur addunt foſſa, ſepes, lorica, *Succeſſus.*
æque ſeptem æneæ, præter ferream
& quas lapideas vocant, duas. Arx
ia Flum. Franciſci trajectum propug- VIII
monte alto & acclivi exſtructa, quin- *Ad Flum.*
l ſex ab Oceano miliaribus, ad ripam *S. Fran-*
is Septentrionalem. ab uno ſolummo- *ciſci.*
re ad eam aditus. propugnaculis quin- *Arx Mau*
ormentis ex ære fuſili ſeptem valida, *ritia.*
em circumjectam, per æſtivos menſes
eſtagnantibus merſam, ſuæ poteſtatis

Armamentariis apparatus bellicus reli- *Armorum*
iceſt: pulveris pyrii pondo ſexaginta *in Arma-*
millia. Fiſtulæ, (quas muſquettas *mentariis*
Indiculus

vocant) quinquaginta. glandeum
arum libræ millies ſexaginta. funiun
cendendum pulverem, libræ millies
ſex. Balthei, è quibus capſulæ pulv
mæcundæ dependent, ducenti. fiſtul
res, ſive ſclopi in equitum uſus duod
lices pyritæ millies quinque. navale
in nauticorum uſus quadraginta. u
naces ſedecim, bipennes octo, ſ
queſtres centum & nonaginta nov
nuariæ mille & quadringentæ. falce
cæ centum. vehicula vehendis g
ctoaginta. vectes obſerandis portis t
dulæ quadraginta. pilæ majores mill
centæ, diſparis ponderis decies mille
tæ & quinquaginta. ſecures quinq
ſerræ difformes c x. terebræ x. Ali
tenſilium militarium inopes ſumus
ſunt fiſtulæ aut bombardæ longiore
falcati enſes, tubæ, ligones, tympan
res majores, mallei, matriculæ fun
plumbo glandibus, aſſeres, ad pur
gladios requiſita, clavi omnium ge
limæ, aliaque. quæ poſtulata toties
exſpectationem, & collapſas hic ill
operaque invalida ſpectari, in cauſ
Cibariorum inopia. Cibariorum penuria major, ut famis
mæ metum reliquerim meis, niſi ſuc
ocyus. Erogatæ ſingulis ex mandato
pecuniæ in victum fuere, pro muneris
tate, ſed parcius tranſmiſſo commeatu,

dari ultrà non potuere. ut pecunias
catu Nigritarum & Ingeniorum redi-
rofectas, impendi neceſſe fuerit. Ha-
oque defectu velut ad incitas redacti,
e in loculis, eduliorum in conditoriis
indigenis ſeverè, capitis pœna, impe-
uti farinam pecorumque quantum ſa-
ndis civibus ac præſidiariis in urbem
arent, daræque in fidem ſyngraphæ
quas poſtmodum ære redimerent. Sic
SITAS neceſſitatem trudit & rigida im-
xtorquet tyrannus gula. Vix dixerim,
s damnis hæc annonæ penuria Socie-
raria mulctaverit, quorum annuos re-
è vectigalibus & tributis ſola devora-
ritio. expoſitis ſummo diſcrimini Ar-
quarum tutelæ, inter iſtas egeſtates,
es eramus. Profectò ſalutem publicam
m potius negligentiæ, quàm curæ no-
nputare habemus. neque enim conſtat
animus, languente corpore. nec vali-
telo manibus tela excutias, quàm fame.
TRA viros volumus, quos hominum
vivere non patimur. Fallit D. D. veſtras
ntus domeſtici perſuaſio, ut qui tantæ
tudini non ſufficit. Fallunt eduliorum
ationes per mercatores, quæ in Ingeni-
gnis preciis diſtrahi ſolent & in locis
terraneis. adhæc incertæ expectationis
quia arbitrariæ.
ilitarium cohortium aliæ in præſidiis *Militarium cenſus, per Braſiliam.*

 Ar-

Arcium habentur, aliæ per pagos di
agunt, ob faciliorem victum, & in
quâ littorum parte, claſſis Hiſpanicæ
ſum, etiam adverſus hoſtium in fines
irruptiones. Arcem Mauritiam ad r
Franciſci quingenti & quadraginta a
rum inſidêre, ſignis ducibuſque diſti
lagoas ducenti & nonaginta tres. Ca
bam & Portum Calvum quadringen
ctoginta. Serinhæmum ducenti & qu
ginta, ſupra quingentos. Pojuçam ſep
ta quinque. Panterræ molendinum
ginta novem, Promontorium S. A
ducenti & quadraginta. Arcem Duſſia
tum & ſeptuaginta. S. Amari terri
centum & ſeptuaginta. Moribecam c
& ſeptuaginta quinque. S. Laurentii
quadringenti & viginti duo. Arcem
pis Guilielmi in Afagodis ducenti ſex
tres. Frederici Henrici ducenti & tr
Inſulam Vazii cohors prætoria. Ern
cem centum & octuageni. Reciffam d
& ſeptuaginta ſeptem. Brunoniam
centum viginti quinque. Olindam ce
nonaginta tres. Iguarazam nonagint
Orangiam arcem centum & octuagint
Gojanam centum & ſexaginta quinque
dericopolim centum & unus. Marga
trecenti & ſexaginta. Ceulianum Ca
octuaginta octo. Ad has copias à meo c
ſu acceſſere è Zelandia, in ſupplementa

quinquageni. è Boreali Hollandia
ſex. Vt militum numerus omnis ſit
um, centum & octoaginta. At Sia-
cti è copiis milites quadraginta tu-
nſtructis munitiſque hac militum
rcibus, nihil reliquum, vel ad inva-
hoſtem, vel ad defendenda curſo-
iis adverſus claſſem Hiſpanienſem
littora. Sanè, niſi hanc diminuiſſet
alamitas, patuiſſemus hoſti vim fa-
reſſo. Nam quo tempore hanc oram
ecta Bahiam ſubiit, non is nobis erat
numerus, ſed facta acceſſio adventu
s Artiſoskianæ. Hoſti erant millies
s recenti appulſu ex Hiſpania advex-
nſcripti inſuper in Sanctorum Sinu
enti. quibus acceſſuri erant bis mille,
njola Comes ducebat, & Braſilianæ
mille. Adhæc ſpes illi erat, fore, ut in-
habitantium bina millia exuta fide
is ſe adderent. Quibus certè copiis
on eramus, utcunque, contracto &
undique milite, oppoſuiſſemus au-
. Noſtrorum numerum, ut belli mos,
us mendacio, comprimendis ſeditio-
, ſi quid moliri animus eſſet, auſibus,
endo famæ ſtrepitu, quo bella con-
oſte. Verùm ex quo in Sinum devenit,
anto apparatu dignum ededit. Solum
um & Magalhainſium duces cum mo-
gmine in pagos Braſilianorum immiſit,
ſpar-

ſparſis litteris, quibus Comitem To
Sinus Sanctorum Gubernatorem
bant, animoſque impelli faciles
bant. Etiamnum circe Vergeas &
becam oberrant, & quia occultis vi
noctu notioribus vadunt, vix dep
poſſunt. id unum negotii habent, q
cunias Ingeniorum dominis extor
obvium quodcunque diripiant, mil
ſtros palantes armis exuant.at vetitur
ſeverant,incendiis ſevire in arundinu
taria & vaſtitatem facere. Vagantur
paſſim, nulla Regis fide aut ſtipendi
xii, populatores Mulatæ & Nigritæ,
que diſpendiis affligunt incolam,ipſi
rum ſciti & elabi docti. Navium maj
minorum, quas Braſiliæ portus, Sinu
ra habent, nomina, ut & nauticorum
rum ſyllabi exhibent. Vt ſua Braſiliæ
tas, Societati utilitas, Reipub. omn
perpetua ſint, neceſſum fuerit abſque
atione mitti naves & nauticos, arma
meatum, militem & veſtimenta. quæ
aſſerendis imperiis faciunt. omnium
deſideriis omnia complectimur. nec
victoria poſſit, vel navalis vel terreſtr
que iſtis adminiculis. inermes vec
armati audentiores ſumus. Quant
ris ſit debiti, quantum in Of
expenſi, docent rationaria. Vberiorem
præſentis anni, quàm elapſi fuit, meſ

Navium cenſus.

us. Illud querelis inſeram, navium
s invalidas & quaſſas non ferre pela-
, quas mittitis, ſtatim ab appulſu
atus egere. quem ipſæ copioſum, re-
atria miſſæ, ad vixiſſe debebant;alias,
alium ſociorum inopiam, militis
gere, ad navales operas. Nondum
lixi. ambulat malè veſtitus miles, vix
s pudorem amictus. Et licet horri-
n averſemur, nec unguentatum poſ-
at honeſtius tectum velimus. cum
armis ſolum decôris, ſed & ab habitu
corporis, animos ſumat, Quamo-
honore & re fuerit Societatis, ſi
fomenta iſtiuſmodi elargiatur ipſa.
ecia, non abſque lucro, ſtipendiis
e promtum ſit, Nec ægrè ferunt
filii, iſtud fieri, cum ſtipendii integri
ue compotes facti, tantæ felicitati im-
nt, & ocii fortunæque prodigi po-
comeſſationibus æra inertes dete-
l victâ, ut putant, paupertate, in pa-
d ſuos abituriant. At omnium ma-
feſtam Bahiam experimur, ut unguem,
habito corpore. terras graſſatoribus,
avigiis tenet. quod facilè ipſi, ob por-
Sinus ubique obvios. ut, ſtante hac
gine, nulla ſit futura nobis à bello re-
Hic colophon addendus tot trium-
oc Caci antrum & maleferiatorum
um expugnandum Sociis. hîc labo-
rum

Querela de male inſtructis navibus.

De male veſtito milite.

De Bahia.

rum apex fuerit & ſumma. Verùm iſ
magnis adjumentis egent. neque e
tunæ ſolum beneficio juvantur ,
nant, ſed manu & robore. Ad eju
nationem , opus exercitu millium
probatæ militiæ & fiduciæ. Hos hîc
ſcribi ſuaſerim, & ab armis idoneis i
tranſmitti, ut addi illis poſſint Br
militiæ & locorum iſtic gnari. Quo
rorem mari quoque circumferamu
requiſiverim majores octodecim
que Liburnicas, navalibus ſociis a
validas. Has in Braſiliæ littoribus
piam, ſub Autumni initium, ut n
Martio & Aprili, quibus quies eſt ca
perpetuos imbres, vel ſacchara in
tranſvehant, vel in Occidente fortu
De minoribus navigiis. ſigni aliquo facinore demereantur
minorum navigiorum egemus, lem
ſcapharum, vectoriarum, onerand
onerandis majoribus. quæ annoru
um decurſu attritæ, luxatæ, fractæ, v
De ærario. etiam caſu, periere. Ærarii ea eſt in
niſi præſentiſſimis pecuniis refocille
tionum metuenda ſit conturbatio. S
niſi præſentario ære, vendere detre
geniorum Domini, veriti, ne advent
Hiſpanicæ migrandum ſit emptori
gis, & ſic peritura ſint debiti nomin
ferè ſumma illorum eſt, que promptu
lii animique Duſſius, apud Poten

s, Principem Auriacum, & xix-
ripto expoſuit.
um antequam turbata magnis Claſſi-
ria & celeberrimos navales conflictus
, libet amœnioris argumenti narra-
dulcare lectorem, illorum exemplo,
menſis ferinæ vervecinam interpo-
ſolidioribus ferculis bellaria. Fuit
eſt etiamnum erectioribus Ducibus
cipibus hoc ſtudium, non ſolum
hoſtem facinoribus belliſque exten-
oriam; verùm etiam illa ipſa belli
a honeſto otio diffindere & Operum
m oſtentatione magnificentiam ex-
Fecit idem Naſſovius, & prorogato
, inter tot negotiorum onera, pri-
ondendo ſibi Palatio, inde & Ponti-
ribus occupari voluit. illo in ſuos
ſus, his in publica commoda. Ini-
Superiores ſit oportet, qui dignatio-
ore & ſtirpis magnitudine ſupra vul-
ortem poſitis, ſpiramentum aliquod
n & delectamenta invideat. ea præ-
quæ ab auguſtiore domo, à viridari-
mœnitate, ab arborum, herbarum,
rum multiplici elegantia petuntur.
Roma architectos, habuit agricolas
ictores. quorum manus una in agris
fuit, altera in caſtris & vallis. Curios
& Auguſtos, Fabricios & Lucullos,
ios & Marcellos. Et ſanè ſolet ædi-
ficiorum

ficiorum ſplendor & apud cives do
pud exteros, maximè hoſtes, potent
Thucyd lib. 10. em præbere. ut apud Thucydidem
Alcibiades. Nec refert, dignitaten
domo, modò non ex domo tota
quæratur, & magis domus domino
hic illa honeſtetur. Secus lapides
ſigna, aulæa & omnia potius, quàm
viſendos efficiunt. nec divitiæ ipſis
ſed opprobrium fulgent. Erat eâ t
parte, quam Antonii Vazii inſulam
à priſtini poſſeſſoris nomine, area, in
fundi ſpacium, Erneſti arcem inter &
gularem, fluminibus duobus, Ca
(appellatio à Capivariis amphibiis
eſt, quorum frequens in hoc flumine
ra,) & Biberibi interceptum. planit
rida, inculta, nullis arboribus, nullo
induta, ſordebat ſitu. In ulteriore C
bi ripa collis eminebat, nociturus
belli tempora, ut quæ nullo hac part
vallo, hoſtium injuriis oportuna
Naſſovius hortum in Inſula Vazij condit Non ſemel Supremi Concilii Senato
conſilii dederat Comes, ut vallo A
tutandæ Areæ committerent. at non
ſerat, ob grandiores ſumtus. QVOS
Hæc confecta fuere An. CIↃ IↃ CXXXIX. *& ſequentib.* cum uſus eſt, frugalium quidem eſt
cantium, ſed non imperia in hoſtico
tium, Viſum nihilominus Comiti,
Area objectaretur hoſtili offenſæ, a
conſitione obumbratam oculis eripe

arum fructibus civis mileſque, duris
ibus, alimenta ſolatiaque caperent,
ſecurior eſſet habitantibus iſta ſtatio.
fuere tempora, quibus negato, ob
, in Reciffam aditu, civium trecenti
avium progreſſi, carpendis malis au-
l internecionem penè cæſi, neceſſita-
neſticæ annonæ ſerò diſcerent. Quare,
is eſſet ærario Naſſovius, nec minus
eret publico, mercatus ſuo ære fun-
ınc fuit. quem non amœnitati ſolum,
uæ & ſuorum valetudini ſimul ac ſe-
dicaret. Hæc tunc otia placuere à ne-
ublicis feſſo. Hac ruſticatione vaci-
as diſtrinxit optimus Imperator. ut
Reip. non liceret, naturæ contem-
i vacaret, & poſt belli ſtrepitus, de
ac in pacis ſede cogitaret. Et ſanè pro-
felic ter operæ, & peractus labor ad-
ni ſpectatoribus fuit & voluptati. Id,
lim ſubſecundariis temporibus age-
ocletiannus Imperator, ipſe areolos
o partitus culturæque & arborum
ionibus vacans. Ædificium eâ curâ
ite fuit, ut ſpectata ſalubritas fuerit,
ranquillitas, parta loco ſecuritas, ne-
glecta hortorum amœnitas. Etenim
indigerendis arboribus obſervatus,
ique Arcium & Suggeſtorum trede-
rocinio tuta eſſent viridaria. Surge-
ociæ ſpectabili ſerie ſeptingentæ, pro-

Q ceriores

ceriores aliæ, aliæ humiliores, quar
dam caudicem attollebant quin
quædam quadraginta, quædam tr
dum altitudine, priuſquam ramor
geret divergia. Has, cum transferri
ſe omnium eſſet opinio, ſcitè effoſ
ritis, trium quatuorve miliariur
vectari & pontonibus trans fluvic
tari in Inſulam juſſit. translatas, nc
ſolum ſed & ingenio, excepit ami
eaque fœcunditate, præter omniu
implevit annoſas arbores, ut primo
one anno, mira naſcendi aviditate
dederint copioſiſſimos. Iam ſeptu
& octogenariæ erant, veterique p
fidem imminuêre, Arbores annoſas
transferendas. Illud ſingulare, è ſing
tum fructuum proveniſſe, ut octo in
valerent. Poſt Cocias, ſuus locus
centis & quinquaginta duabus A
præter ſexcentas, quæ aliæ aliis decer
ctæ, pro ſepimento erant, & fructuu
re, ſapore, odore, delitias tot ſenſib
bant. Erant, limonum grandiorum
numero quinquaginta & octo. qu
dulcia ferrent, octodecim. quæ grar
mala punica octoaginta. quæ ficus, t
ta ſex. Adhæc ignotæ terris noſtris
Mammaæ, Ienepapæ, Mangaræ, C
ſiæ, Acajouſiæ, Ovaſiæ, Palmæ, Cera
lianæ, Pyri Punicæ, Aratucæ, Semp

E

fol. 243.

A. *Fluvius Bibaribi.*
B. *Friburgum Palatium Comitis.*
C. *Stabulum.*
D *Arboretum ex Cocis alyſq; arborum generibus.*
E *Porta Palatiy.*
F *Caſtrum Erneſti*
G. *Coenobium.*
H. *Caſtrum Waerdenburchy ſyue Triangulare.*
I. *Curia Supremi Senatus.*

:,ſive Bananes. Cernere erat Tama-
, Caſtaneas ; Dactylos quoque ſive
das,Vineas,ſingulis trimeſtribus, ma-
is graves, herbas, frutices, huminaſ-
ructus, legumina, aliaque hortorum
adMedicorum& Chirurgorum uſus.
ſque dictarum arborum genius eſt,ut
ni decurſu & florem & maturos fruc-
xta immaturos, oſtentent, quaſi una
que arbor, alia atque alia ſui parte,
m, adoleſcentiam & virilem ætatem
nerbeſcens, adoleſcens, adulta. His
bus, hac naturæ benignitate lætior
ius, cum jam Reciſſam omnem ab-
et eminus ſpectanti hoc Arborice-
biit animum voluptas condendi hîc
x Prætoriæ domus. cum dignè habi-
ent Heroicæ & Dictatoriæ animæ, &
udine non dignitate ſolum& habitu,
omicilio diſcerni. Nam, quam illi
n deſtinaverant Societatis primores,
minabatur; nec ſine maximis impen-
a decora admittebat. Palatio, (Fri-
illi nomen, tanquam libertatis Arci)
rant duæ ſublimiores, in Viridarii
llio, ſex ſeptemve miliarium interval-
i ſpectabiles. quæ pro Pharis ſunt na-
ous. Ea, quæ lucernam igneſque è
faſtigio protendit, id officii præſtat
ut conſpirantibus in navigantium
Caſtelli littoralis angulo & hac ipſa

Vt & Palatium Fribur gvm.

Friburgum duabus turribus conſpicuum.

Turri, certam tutamque monſtr
ſubitionem. Ex his deſuper ſpecta
Continentis plana,inde longè laté
patent & adventantes è longinqu
pereunt. excubiis idoneæ & ſpecu
die prædonibus, hac quoque utili
turæ elegantiam & neceſſitatem
dant. Ipſi Palatio prætenditur S
militaris, velut ex ipſo emergens
marmoreus totus, & machinaru
capax, ad fluminis ſecuritatem. Ne
præterierim, in hoc Viridario put
trium aut paulo plus virgarum n
intervallo à fluminibus remotos.
aquis circumfuſi, dulcis aquæ copia
præbent.ſive ſoli obnixa firmitas ſal
arceat: ſive percolatæ per terram, ſal
exuant: ſive altiore, quàm eſt flu
vado ſcaturiant. maximus iſtorum u
per hoſtes circumjectos dulces lati
peti nequeunt. at quod magis mire
gius à littore in mediterraneis,puteo
as, ſalſis aquis diſſimiles. Idem Ho
cinas habet ampliſſimas tres, omni
genere inſtructiſſimas,præſentiſſima
deficiente annona, ſolatia. Primo t
ex quo effoſſa fuere vivaria, tam cop
cium captura fuit, ut vix tres ſcaphæ
turam ſuffecerint, præter eos, quos
deſideriis indulſit Comitis liberalita
& aliæ, in collimitio horti, piſcinæ,
fl

ſepimentis incluſæ. quæ, æſtuante
gentem piſcium vim ſuppeditant.
l accidit, ex una capturâ rediiſſe ad
florenos centum, ubere ſatis quæ-
et nitetque etiamnum Friburgum,
zianæ præſidium, civium delicium
is, Naſſoviæ magnitudinis in alio
enne monumentum. Vtique mi-
m hæ ſtructuræ & ædificia Luſita-
luciam labefactaverint, noſtrorum
erent, benè de imperii hujus ſtatu
m. quem tantis impenſis & quidem
atum iret Naſſovius. Etenim DES-
BVS publici negligentia ſubit, &
o ſuo affinem ac perdendam con-
empub. perdi abſque cura ſinunt.
ecerat de claſſis Hiſpanicæ adventu
trepidatio, metum proſcripſere,
e Naſſovio, ut cujus jam maximè
ne quid Braſilia detrimenti caperet.
x eo molarum fabricis, taliesque
ariferis, tum Mandiocæ inhuman-
itum fuit. erigente omnium ſpes &
m de Rep. deſperante Imperatore.
c, ut Varroni olim Romana, noſtra
atias debet Reſpublica.

n Antonii Vazii, Frederici caſtro
gulari, vallo annexuit. quod ſpa-
e ſtagnis interfuſis & arbuſtis hor-
ipra humanam fidem fuerit, urbem
i poſſe. At nunc conditam eſſe,

Vrbem Mauritiam a ſuo nomine condit.

Naſſovii induſtriâ, oculati credimu
cui ingenium & audacia erat, etiam
tura prohibuiſſet, per artem & lab
tare. Plateis ſuis & aquæ ductibus
more, diſtincta, ædificiis ſpecioſis
cium conditoriis inſtructa habitatur
blica Supremi Concilii, Prætoris & S
rum authoritate, MAVRITIÆ indi
men, uti Alexandriæ ab Alexandro
ſtantinopoli à Conſtantino, Col
Agrippinâ conditoribus. Illud à pie
quod condito in ea templo illuſtrio
etatis, privatorum civium & Comi
tione, Deo urbis primordia, ſtudia f
que populi conſecraverint. Hæc cis
Capivaribi magnificentiam Comitis
tur. ut & BOA-VISTA, quaſi dic
mus *Boni viſus*, ob ſitus amœnitate
enim alibi voluptates, cum vacaret,
ties expediret, hîc præconcepta ma
auſuum argumenta fuere.

Etiam Pontes duos. Pontes inſuper poſuit duos, unum
ſam inter & Mauritiam, alterum, qu
um Capivaribi inſtravit, Mauritiam
Continentem. Nec enim à Veterum
abludimus, cùm & duobus pontibus
liis Ararim, in Germania Rhenum i
rit Cæſar, Danubium Trajanus Imp
Cauſſæ hæ fuere. Regnante Hiſpa
Rege, cum Braſiliæ imperium tener
fectus Albuquerquius, deliberatum

ediret Olindam longiusà portu ma-
litu remotam, negligi, incolaſque
ſam & Vazii inſulam transferri cui
am necti Reciffæ perutile foret,
luminum circumlabentium opor-
& Oceani appulſu invicta hæc loca
tur. Verùm, ſive imperitia milita-
tecturæ & muniendarum arcium,
am aggredi timentibus, ſive amœ-
vitatis Olindæ abreptis, hæſere uſ-
ſilia, nec eventum ſortita fuere.
bant Luſitani, quibus iſta terrarum
o impoſſibilis videbatur, ob flumi-
us marini violentiam. Horum opi-
ceſſere Architecti peritiores, ex Hiſ-
ccerſiti. Verùm, ex quo rerum hic
eperunt terrarum & aquarum ſub-
Belgæ, & belli ſedem eligi Reciffam
c Vazii Inſulam, patuit excidio ſuo
rima Olinda, & veluti fatis damnata,
pparuit. Dejecta, non belli furore,
io, ædes, monaſteria, Templa, ruinæ
hrymavére. Nec ſacrilegia hæc, uti
ſium in templum Delphicum furo-
noſtris, ſed tranſlatio ſacrorum fu-
antibus quamvis & Barbaris & Pon-
alia admittere ingenia omni doctri-
lta, pulcherrimis legibus formata, &
no cultu perſuaſiſſima. Belgæ, qui-
nis locus æquè adorationi idoneus
e habetur, non impietatem hoc om-

Deſtructio pulcherrimæ urbis Olindæ.

ne ſed prudentiam intetpretabantur
Novæ urbi ſacriſque ſuis ſecuritate
conſultum cupiebant, nec in Deum
eſſe injurii, ſed tutius eundem & uti
netari. Nec tamen non, ut homine
& pulchro afficimur, miſerari urbis a
vaſtationem poterant ipſi, qui vaſt
ſubrutis ex alto & deturbatis ædiũ ſa
& profanarum, publicarum & priv
faſtigiis, quæ Solis veſpertini radiis,
mo adſpectu, verberabantur. Et nu
deas, collapſa jures Pergama, aut ſu
Carthaginis aut Perſepolis rudera fœ
jacere. ADEÒ nihil in humanis ſtabile
nenſq; ſinit vel inquies ratio vel belli
ut ne ſaxis quidẽ & Capitoliis & ſurg
in cœlum Baſilicis, ſua ſit perpetu
quies. Magnæ Vrbis reliquias & rude
cio venalia in Reciffam quiſque tra
noviſque ædificiis aptavit materie
abolita matre Olindâ, ſupereſſet à r
bus, licet diſpari vultu, filia *Maurit*
Non defuerant, opinor, tantæ cala
authoribus cauſſæ, cur ſubverti Ol
placuerit, ne fortè latibulo eſſet ho
aut quia multo milite cuſtodiri val
muniri oportuit. Secus parcere ſolent
& humanitas iis rebus, quæ ad bellum
endum non multum habent virium.
lybius certè rabioſorum eſſe

Ex rude-ribus olin-da naſci-tur Mauri-tiopolis.

Lib. V.

fol. 248.
MAVRITIOPOLIS,
RECIFFA ET CIRCUM-
IACENTIA CASTRA.
Pagus
Salinæ
Caſtrum Dᵉ Brunonis
Caſtrum Brunonis
Paludes
Fl. Beberibe
Villa
Caſt Waerdenburch
Domus Comit.
Portus
Pons
Reciffa
Paludes
Palud.
Fl. Capibaribe
Mauritiopolis
Caſt. Fr. Henrici
Agger in Afoga duce.
Amelia
Fl. Afogadorum
M A R E.

fol. 248.

A. Aula Comitis.
B. Caſtrum Erneſti.
C. Curia.
D. Templum Gallicum.
E. Armamentarium.
F. Navium extruendarū area.
G. Caſtrum Frederici Henrici.
H. Suggeſtus lapideus oppoſitus tranſitui per Gallicas anguſtias.
I. Arbuſtulum.
K. Moles exſtructa ſubeundo per urbum flumini.
L. Pons Maurity
M. Caſtrum Wardenburchi.

lere, quæ nec hoſtem perdita di-
nt, nec perdenti emolumento ſunt.
dat Marcellum Cicero Verrina II.
dificiis omnibus Syracuſarum publi-
ivatis, ſacris & profanis ſic peperce-
ſi ad ea defendenda cum exercitu,
pugnanda veniſſet. Familiare Græcis
nanis fuit, intacta ſervare Deorum de-
ob rerum divinarum reverentiam.
agis à Chriſtianis hoc exigas, licet
iis opinionibuſque ac ritibus majo-
ſideant. Sicut IVCVNDVM victis eſt,
ſpectare integra, quibus Numen ſu-
ere aſſueverant; ita victoribus deco-
furori eximere, quæ Dei ſunt. Ho-
rtunitates Reciffæ & Inſulæ Vazii e-
, ob portus & flumina, ſtratagemate
m antehac tentaverat. illud non neſ-
propter interlabantem fluvium, non
x Inſula Vazii ſubmitti auxilia, præ-
refugo mari. Littora & propugnacula
greſſus, propè erat, ut incautos occu-
niſi fortè navalium aliquis arrepta ſu-
uſta, accenſam machinam in hoſtem
iſſet, quo ſtrepitu turbatis hoſtium or-
s in fugam ſe dedére. Mauritius, ſæpi-
loratis Braſiliæ portubus & locis innu-
ubi appulſus, & in quîs præſidium ac
, unum hunc defenſioni ſuæ ſufficere
bat, & inacceſſum inexpugnabilem-
on magno opere reddi poſſe. Vt talis

Rationes propter quas Inſulam Reciffæ jungi placuit.

 eſſet

eſſet, ponte jungi InſulamReciffa ſuaſi
commodior eſſet ſaccharorum in In
tranſvectio. ut quæ non niſi refluente
tranſferri poterant. nec ſine noxa, utp
aquis ſæpè & fluctuum aſpergine tacta.
adhæc trajectus per lintres periculi pl
quos non ſemel vectorum pondere &
quentia, vel ventorum verbere mergi c
git. quin & abſtinendum ſæpè à traject
it, ob procelloſum mare, & turbata te
ſtatibus oſtia, & iniquiorem æſtum.
ſuaſerat frequenter, tandem perſuaſit, d
tumque ponte ſterni fluvium. Operis
cām locavére Senatores bis centum &
draginta floren. millibus. Architectus
orſus & ſuorum operas gnaviter urgens
ſtructis è lapide columnis pluribus, ad fl
nis alveum proceſſerat, ubi maxima pro
ditas. quæ remiſſo mari pedum adhuc
thematicorum undecim deprehendeb
Tunc diffiſus ſibi, diffiſus arti, deſtinata
qui deſperabat. naturam arte validiorem
ſus, nec tentanda prudentibus factu im
ſibilia: vix divina ope poſſe id perfici; è
fundo attollendas moles in maximam al
di em; non quietem fluminis impetuoſi
ſus, non Oceanum dare. qui quò arc
ſtringeretur, acrius fureret. Fluvium pr
pitem ad modum & violentum ac nonn
quam imbrium mole comitatum, ripas l
gius ſubmovere, & ubi anguſtior eſt, ibi
f

Reciſſam Inſulæ ponte iungit Naſſovius.

n eſſe & vorticoſum. Quæ profectò
præmeditatum antè Architectum fu-
ortuit. Inhibendo operi ii frigidam
lere, quos metus inceſſerat, nec va-
jacto ponte tranſmigrarent è Reciffa
lam amœniorem plures. unde præcia
in Reciffâ imminuerentur. Quærelæ
Belgarum litteræ, ejus Operis auto-
Comitem loquebantur, & tantorum
ıum laborem publico periiſſe: ab-
aquis, inutili ſtudio, centum flore-
nillia; interrupta opera, ſemipendu-
ontem, columnas tot exprobrare vana
ſis. Ità non ſine ſpecie queri videban-
VI PRIVATIS rationibus aſſuefacti,
perio dignas & utiles eodem pede me-
nſueverunt. neſcientes Principum di-
ı eſſe ſortem, quibus præcipua rerum
ıam dirigenda. Mauritius honoris ſui
ſſe arbitratus, audere ſe, quod non per-
& infirmi eſſe ingenii, unius deſperati-
mmæ rei diffidere, manum operi ad-
, & ſuo ære congeſta undique materiâ,
pide, ſed lignis, pontis reliqua fulcire
pit. Exciſæ è ſilvis arbores, ex arbori-
rabes fuére, pedum quadraginta &
quaginta longitudine, ob duritiem a-
mpenetrabiles, quas pontis ſublicas &
ı eſſe voluit, fundoque fiſtucarum ope-
igi, ad pedes duodecim, alias ad per-
iculum directas, alias obliquas, ut flu-

mi-

mini obſequerentur. Accendit alacri
fabricantium alacritas Comitis. nec ſ
videri voluere, ipſo hortante & inſtigan
peraſque ſingulis partiente, ea induſtri
alter alteri impedimenro eſſet. Bimeſt
bore conſummatum opus fuit, tot
pons, in multas decempedas excurrens
minibus, curribus, equis, viam fecit. It
HIL difficile audenti, juvante induſtrian
tinacia, hanc labore, hunc facili largaq
beralitate. Abſoluto, omnium admirati
opere, aperuit Senatoribus Comes facti
ſas. quarum inter primas præcipuaſque
quorundam è Belgio improperia, imp
grandes inutileſque objectantium. d
dam hanc ſibi culpam ajebat, cum non t
rè hæc, ſed rationibus maximis addu
cœptaviſſet. Senatores, quod improb
rant infectum, (id enim in magnis fieri
let) jam ſucceſſu probavére, & ut pon
juris eſſet publici & Societatis proprius
vére. Nec difficulter à Comite id impe
tum, hac tamem lege, ut primi diei red
pauperum eſſent. Tanta verò, ob rei nov
tem, eo die euntium & redeuntium frequ
tia fuit, ut collectæ pecuniæ ſumma ſex
torum & viginti florenûm fuerit. Annu
vectigal viginti octo floren. millibus div
ditum. civis juſſus aſſes duos pro tranſi
ne, miles & Nigrita unum, eques quatu
boum vehiculum ſeptem pendere. Tr

navalis, qui ante Naſſovii adventum, iſi florenorum centies ſex ærario infe-, adeò ſui precio crevit, ut nondum ab- ponte ſexies florenorum mille value- no ſanè opimiore reditu, redemi pote- in novi pontis experimentum, facti tus. Hoc adverſus invidiam & calum- ſtante, deceſſere, in Societatis com- um, de mercede condendi operis, quæ ndicto bis centies mille & quadraginta florenûm erat, centies & duodecies floreni. Enimverò erogatis in pontis n lapideis columnis innixam florenis es mille, in eam quam abſolvit Comes iam, non niſi vicies & octies mille, in ſibi deputare habet Societas, quod à mercede reliquum eſt, florenorum es & duodecies mille. Nec deſtitit uti- Societati Naſſovius, verùm indefeſſus lo, ut hujus pontis reditus invaleſce- alium adhuc pontem condi fecit, quo s Capivaribi tranſiretur, ut è Conti- incolæ in Inſulam, ex Inſula in Recif- ontinua & non impedita itione & re- ne commearent. Hunc ſuo fundo, à Societate mercatus fuerat, ſuper- t, ageribuſque muniit, ne ſuperfuſæ ri- minum aquæ, aut turgeſcens Plenilu- Noviluniis Oceanus ſiſterent viato- Abſolutus fuit feſtinis operis ſeptem omadum ſpatio. Sublicia validè con-

Alium pontem condit, quo Inſulam Vazii Continenti nectit.

ſibu-

BoA-VISTAM condit.

fibulata & fiſtucis altè depacta, è Bi
fuere. ligni genus eſt, in ætates durab
treſcere neſcium. longitudo pontis
rum Mathematicarum LXXXVI fu
minet huic Domus iſta, ad omnem a
tatem patens, Boa-vista. quam ſu
ſuo ære inædificavit Comes, hortis q
& piſcinis delectabilem. Hanc qu
contemplati fuere, Bajanas in Campa
las, & Lucullanas in Latio poſthab
Hîc naturam matrem congeſſiſſe mor
delinimenta omnia & illecebras ſer
vitæ perhibebant. non alio loco æqu
lectamenta reperiri occupatiſſimis
Naſſonius remiſſior, circumfuſus ſuor
perum adſpectu, longè à patria & tot c
torum Comitum & Principum terris,
marina felicitate gaudebat. intuebatu
nunquam viſa Germaniæ ſuæ. mirabat
ris clementiſſimi conſtantiam & temp
zonæ, qua vixerat, intemperiem averſa
uſurpabat oculis prætereuntium Bar
rum & Nigritarum aduſtos vultus. alia
alias domos deſpectabat. Videbat Co
nes & Phyllidas ſimis naribus, pandis l
uberibus pendulis ducere armenta & g
Europæis diſſimiles. aliud volucrum,
piſcium genus prandenti menſas inſtru
Hinc oculos per ea maria circumfer
quæ claſſibus inſidebat; per terras, qua
perio, armis, legibus aſſerebat. Hîc B

ı, prædatoribus pœnas, adventanti
errorem, ſuis otia & commoda medi-
r & mandata Societatis prudentibus
is temperabat. Breviter, cœli, ſoli,
ie multiplex beneficium, Rempubli-
ıoſtem, Barbaros, Belgas, Fœderato-
çora & emolumenta Boa-viſtæ ambi-
itabundus coërcebat. Fuit in hac Va-
ıla, uti Domus, ita & Cimeliarchium
is, in quod venientes ex utraque In-
thiopiâ, aliiſque regionibus naves, a-
ı peregrina, plantas, barbarorum ſu-
ilem, veſtimenta, armaque in amœni-
arius Comiti ſpectaculum confere-
æpè jacturam dominis faciunt opero-
tructuræ, & imprudenter facta opera
ſas fruſtrantur. Verùm Boa-viſta, non
ectationem ſolum, ſed & tutelam In-
Mauritiæ urbis condita, ponti proxi-
ninebat, & è quatuor turrium ſpecu-
ſtarum jactu adventantem hoſtem
t.

Naſſovius poſt abitum Artiſoskii, liti- *Comes ob*
meſticis, quæ privatum maximè tan- *appulſum*
t, expeditus, curas terra marique cir- *claſsis Hi-*
ebat, & in ſubitum fortè Claſſis Hiſ- *ſpanicæ*
quæ in Sinu omnium Sanctorum mo- *munitioni*
r, adventum, maritimis arcibus & me- *Arcium*
neis paſſim proſpiciendum rebatur, ne *paſsim in-*
pelleret Hiſpanus & incautis ſuperve- *vigilat.*
Paraybam ipſe profectus, reſtaurari
mu-

munitiones & collapſa propugnacu
ravit, & quicquid ad præfecturæ iſti
lam faciebat, ſedulò diſpexit. Ca
Margaretæ ſudeto muniit, ob exſuc
ſas, quas collabentes arenæ, lamben
abluentibus ſicca aquis, repleverant
arcem Reſtingam quæ portui objic
mili ſepimento incluſit. At Boreale
reſecto propugnaculo in turrem caſt
coarctavit & tribus tormentis inſt
terribilem fecit oppugnantibus. In
Antonii Vazii tria tribunalia erecta in
cornuto, portandis machinis. Caſtel
ſuper Arauſionenſe in inſula Tamar
aliud Erneſti, in inſula Antonii Vazii &
cipis Henrici ibidem, necnon Princip
lielmi in Afogadis, itidem ob aquar
nuriam, palis circumdatum defendit
ipſam Reciffæ frontem. Factum id q
per Herckmannum; ad Caput S. Aug
ubi Arx Duſſiana eſt, per tribunum C
in portu Calvo, ubi arcem Bonaven
ſive boni ſucceſſus imbres vehemen
nimbique abluerant & non uno loco
cerant. Reſtituta quoque Olindæ a
ſtrum munitio, ne evocatis præſidiis, p
urbs prædonibus. Facti militum ubiq
lectus, & ſub novis centurionibus, pr
turionibus, vexillariis ordinatæ copiæ,
que militi duces imperio, neque ducib
les benè ordinatus obſequio deeſſet.

liquot, quæ inſidiarentur iis hoſtium s, quæ è fluvio Argenteo & Ianuaii am advectare credebantur. Et ne no-ommeatus deſtitueret, vetitæ evectio-nium ſalitarum, laridi, butyri, caſei, n induratorum; farinæ, olei & vini ici. reliqua cibariorum genera con-, qui Ingenia inhabitant, alendis o-s. Accîtos circumquaque Braſiliano-uces & primores ad belli Societatem atione Naſſovius invitavit: *De omnium m agi. pari ultione Barbarum & Belgam, m alienigenamque terreri. hunc ob veteres m ob defectionem & præbita Belgis auxilia, iæ ſibi ab Hiſpano tantillum, ſed certa exitia rent: diſcerent, non offendi reges impunè: olum puniendos, qui arma hoſtibus ſpreto nmodaverint: diffidentiam ipſis ſalutarem, iæ pernicioſam fore; communi ſe potius fato involverent, quàm æternũ ſervirent. Inter-, famæ ipſorum* ajebat, *ſi rebus dubiis audi-non ſuſpenſi nec mobiles: quamvis Barbari ur Europæis, voce horrida, non tamen ſe fide, obſequio & opitulandi ſtudio oſtende-rvarent, à quibus ſe ſervatos ſcirent, junctiſ-ous ruerent in gloriam & defenſæ potius Pa-am desertæ laudem domi foriſque referrent: eſtra animoſque militiæ noſtræ aſſuetos; in ndis Povacaonæ & Siaræ Arcibus, in pellen-ola, tentata Salvatoris urbe expertus ſum. ntiam & perpetuitatem addit. Enim verò,*

Inſidiatur hoſtium navibus.

Braſilianorum Duces ad bellum hortatur.

ut ſumma loquar, aut nunc depellendus ho
hoſtis eſt, aut actum de omni imperio ſo
ſigulorum. Erecti ad hæc verba, in arr
fore uno ore promiſerunt, parique c
diſcrimine pugnaturos, & quocun
perantis vox & ſalus, ituros. quam i
liberalem & cordatam reſponſionem
ratam habuit & gratam, diſtributis i
los donariis. Cenſis ubique civibu
quot ruri degebant, Belgis, German
lis, Anglis, aliiſque, dati Duces, va
nitatum gradibus & appellationibu
Cenſentur cives. cti, tribuni, protribuni, vigilum & e
magiſtri, permiſſa ipſis ducibus mino
ficialium electione In Reciffa quotq
vium conſcripti, Tribuno Carpenta
ruerunt, ut ad ſubitas occaſiones ad r
eſſet armata manus. Per rura delect
fuit tribunitia dignitate Caſpar Ni
quos, nulla licet mercede conductos
quoque erat, uno edicto evocare. E
turmam ducebat Iacobus Stackhou
apud Tamaricenſes Iohannes Win
apud Paraybenſes Iſacus Raſirius, ap
rinhæmenſes Ioannes Blarius. Hæ co
licet diſtinctæ in plures fuerint, parci
men milite ſingulæ cenſebantur. Sed e
randa hæc fuérunt apud irrequietos &
pori inſidiantes. quibus pro virium r
Iuvenes coerciti. & prout plus minuſve terribiles ſumu
tus aut fiducia gignitur. Iuſſi omne

Ducibus auſcultare, & ubi res poſce-
ſe locis refugiiſque ſiſtere. Iuventu-
que Luſitanæ nomina, (QVIA læta
riculis juventus omnis & in novum
id anceſque proclivis) in ſuis quæ-
itoriis & contuberniis adſcripta fué-
ſtituti Ephori. qui caverent ſedulò,
ndis Conciliabulis, coirent; aut li-
ſuis abſque ipſorum permiſſu egre-
ır. Placuit quoque Rectoribus, ut
erorumfide, ac modeſtia reſponde-
ırentes, aut vir aliquis honoratior.
gniter ea curabat Comes, quæ facie-
Farinam, à quâ omne ferè vitæ in his
eſidium. Quæ cum ex radicibus Man-
n pulverem redactis conficiatur, no-
to Ingeniorum dominis omnibus &
s auctus fuit plantandæ Mandiocæ la-
menſura, indicta immorigeris pœnâ
gationis, vel carceris, vel pecuniariâ.
er eam, deficiente commeatu Euro-
xtremis ſæpe rebus ſubventum. at
major ejus neceſſitas, tanto minor
ıt in illas deliberationes non ſemel i-
laſſovius, quibus modis ejus haberi
quantum præſidiario militi ſatis. nec
ltra privatam familiæ neceſſitatem
ra indigenis. FATALI hominum in-
ui remedia tum demum quærunt, cum
nt pericula. Perdidicerat Naſſovius
, inter Imperatorias curas, ante ar-

Leges Frumentariæ à Naſſovio conceptæ, quibus modis haberi Farina ſive Mandiocæ copia poſſit.

ma, victualia eſſe. his carentes ſine fe
ci. idcircò laudari Livio Q. Fabium Ma
qui cum ventum ad inopiæ ultimur
caritaſque annonæ ſollicitam civita
beret; *talis domi in annone diſpenſatione*
curando, præparando ac convehendo frum
qualis bellicis rebus multis temporibus fuer
rat, quanta cura incubuerint Annon
gibus Tribuni & Frumentationi Im
res. Quare auditis ſuper hac re alior
tentiis, hæc ſuper Farinacea Oec
concepit: In ſingulis territoriis in S
referri placet, quantum quiſque a
poſſideat, ut, pro eorum magnitudin
cuique ſit inſerendæ Mandiocæ labor
nem ab hoc opere eximunto. Poſſeſ
ſit, operas iſtas in plures Laboratores
etiam adhibitis militaribus. nec mi
culturam demandare, quibus volet.
operarum partitionem Scabini, in ſu
que præfecturis, ratam quotannis ha
præſcriptam ab iiſdem laborum mer
quiſque præſtato. menſura perpetua
licet divenditis agris, eadem. Ab his
oneribus, immunes ſunto agri ſterile
habitatoribus deſtituti. nec enim ſu
rum officia exigere per injurias anim
Quod ſi per abſentiam poſſeſſoris exi
què Farinæ cultura videatur, ſucced
iſtam curam Scabini, & colonis ejus c
endæ partes imperabunt. Suum quiſq

menſum ſinguls trimeſtribus exhibe-
nſibus Martio, Iunio, Septembri &
bri. Supremi Concilii Senatores, bis
nis, ſuum Farinæ precium dicent,
us Ianuario & Iulio, eamque præſenti
redimunt. Illam in ea quiſque loca
, quæ in ſuo cuique territorio aſſig-
ur. Vecturæ præcia ærariorum cura-
publico ſolvunto, Supremus Sena-
Farinæ demenſa, non ab agrorum
tore, ſed ipſo poſſeſſore exigito. qui
are illa neglexerit, farina triticea,
eerit, ſupplebit Senatus ipſe. at pre-
bducet de bonis poſſeſſoris, aut con-
m damnabit ad cuſtodiam. Idem
poſſeſſori in colonum, at accuſatoris
iodo titulo, non judicis. Poſſeſſo-
ilibet, nondum exacto menſe Ianua-
is farinacei laboris partitiones & de-
Senatoribus exhibebit, ut caſtrenſis
atus quantitas ipſis certò conſtet.
artitione, Curia quælibet, advocato
grorum Domino, demandatam ipſi
autoritate menſuram ſignificabit.
nſtans perpetuaque in natos ac nepo-
Atque hæc omnia in tabulas publi-
rentur, ut præſtita vel non præſtita à
officia, & quæ quibus debitæ pœnæ,
e loquantur. Hanc officiorum & cura-
ſſovii commemorationem, excipiat
honorum. Curia Senatuſque Per-
nam-

Honorum inſignia delata Comiti à Pernambucenſibus.

nambucenſis, utpote inter omnium
turarum Curias prima dignitate, in
numero, viribus & mercimoniiis, l
Naſſovio ob ſingularem Braſiliæ & l
cæ gentis tutelam, erga ſe civeſque a
ob belli togæque decora & domus l
cæ fulgidiſſimum nomen, ſolennem
NI appellationem obtulêre. quem i
pretabantur, ut eundem Ducem pr
patre & Vindice ac Conſervatore a
rent. cujus patrocinio & hic & alibi i
tutæ eſſent ipſorum res & fortunæ. h
lica confeſſione, ſe Duci fide, ob
omnique miniſteriorum genere pa
ſtringi, Ducem ipſis amore, ſtudio, l
lentia: Moris eſſe Hiſpanici ajebant,
elogiis benè de publico meritos du
norandi. Vt verò hunc titulum ra
beant Fœderati Ordines & Auriacu
litteras poſtulaturos. Naſſovius g
iſtius, quam horum adulatio, alior
nior affectus dabat, valde ſecurus, r
retur faſtidioſè contemnere, profect
fectu ſubditorum ſuorum in ſe ſtud
honorum inſignibus ſe officii ſui con
fieri reſpondit. nec tam appellatione
eminentiorem, quàm erga ſuos faci
& proniorem; ſe pro ipſorum incol
& commodis vigilaturum indeſinen
mi foriſque. ut Patronum præſtare ip
re ſe malit, quàm talis à ſuis glorioſè

erat Quinctilis, cum fluvium S. Fran- jecére hoſtium mille ducenti, in Alla- emiſſi. quos ut ſiſteret, excîtus fuit Braſilianorum tribunus Donckerus. tis ex hac gente trecentis, obviam tus, impetus hoſtiles remoratus fuit. a ferè temporis tractu perduellionis i Allagoenſes aliquot, Olindam ab- unt, per prætorem Libergium. Fuere briel Suares, Franciſcus Vaſtus, Gon- Fernandus, Ruyus de Souſa, Simon dus, Petrus Marci, Dominicus Pinto, onius Braſilianus. Politicus Senatus a cauſa conjuratorum, principes facti, n & Vaſium, illum tertia bonorum decennali carcere, hunc altera bono- vigin i annorum cuſtodia, in arce na, damnavit. Graſſante impunè ho- magnis agminibus, quæ ex Nigritis & lucchis conflata erant, placuit Comiti m farinæ & gentis cohortem armare, um & nequitiarum ſimilitudine, via- c latebrarum peritia, facilius depre- poſſint, & ab eodem militiæ more ex- vinci. Ineunte Septembri, cum tribus tis Hiſpanorum navibus & duabus mi- is, quæ è Sinu Sanctorum egredi pa- , pugnavere impigrè ſummiſque viri- atuor noſtræ, illic oberrantes ſortè & ſulcantes, ſub Solis, Cygni, Campo- Iridis inſignibus. eam noſtri impreſſi-

Hoſtis trajicit fluvium S. Franciſci. Miſſus in ipſum Donckerus.

Luſitani proditionis accuſati.

Mamulucchi ſunt ex Fidei Chriſtianæ deſertoribus nati quales plurimos habet Prætoria Turcici Imperatoris.

onem fecérunt, ut coactæ fuerint ret
re hoſtiles, nos à perſequendis abſiſt
littorum & vadorum metum. Int
tempore nunciatum, è Sinu Sanctoru
viſſe naves grandiores octodecim aut
cum minoribus aliquot. Quare explo
miſſæ à Naſſovio Liburnicæ duæ, co
re, maximam Claſſis partem Sinu exc
relictis in ſtatione navigiis majoribu
tem, præter minora. Ex horum acr
dependebant apluſtria Archithalaſſi
pria, ut ſigno hoc præſentiam ejus na
Prætoriæ mentirentur. At naves Be
quibus ob cœcam noctem ſubducta
Claſſis, poſt irritam tridui inveſtigatio
recta & properatâ navigatione in Re
direxere, opinatæ hoſtem aliquâ litt
noſtrorum parte appuliſſe. At ſubitis N
vii juſſibus, cui omne tum in alacrit
feſtinatione præſidium, dimiſſæ, diver
torum tractibus, ad Olindam, Capu
guſtinianum, S. Mexici, Flum. Formo
Portum Calvum, Alagoas, Tamarica
Paraybam oberravére, reperiendæ cla
tentæ. Non repertâ, in Reciffam rev
fuit Archithalaſſus, alias ſibi naves adju
rus, ut validior in hoſtem iret. Mox è c
vis Bahienſibus accepit Comes, claſſem
panienſem, quæ Septembris die deci
quinto altum conſcenderat, in Sinum ſ
rediiſſe, poſtquam mercatoriis aliquot n

Diligentia Naſſovii in deprehendenda Hiſpanorum claſſe.

curitatem navigandi in Hiſpanias fe-
, & Galeoticas duas, quæ refectionis
nt, in Morram S. Pauli perduxiſſet.
ebant iidem, ſubſidiarium militem è
Ianuarii oppidis miſſum, ut & com-
s multum, etiam è Flum. Argenteo na-
quot, novas verò militum cohortes è
nia exſpectari. Sic propè eſſe, ut in nos
nis belli eat, & amiſſa repetitum veni-
ſitani.
are tempus eſt, ut claſſem omnem Hiſ-
m, recuperanda Braſiliæ & Belgarum
paratam, in apertum mare protraha-
Etenim Rex Hiſpaniarum longa fore
ebatur, quæ terreſtribus hîc expeditio-
per temporum intervalla gerebantur;
llarum, molarum, vicorum in vices in-
s, quæ privatorum damna ſunt, reſar-
cturam publicam. Quamobrem eò
ia convertit, ut inſtructiſſima & vali-
a claſſe, quali olim Britanniam, ſub
æ Præfecto, Sidoniæ duce, regnante
ethâ, tentaverat, littora Braſiliæ inva-
quæ poteſtatis erant Belgarum, & jun-
erra marique viribus, velut congeſtâ
ole, eos obrueret potius, quàm lentè
n trahendo, attereret. Hoc fine non
dem in Hiſpaniæ, Luſitaniæ, Callaico-
Cantabrorum portubus, vim maxi-
n navium coëgit, mari fortunam ex-
us. Spes erat, ut victa & diſſipata no-

ſtratium claſſe, paterent portus omn
leque eſſet recuperare terras, præclu
Sinuum & littorum aditu. Naves ſt
magnitudinis erant, machinis bellic
tum & navalium ſociorum numero
les ac tremendæ. Galeones vocant, q
ligna pro coſtis intertexta quinûm &
us in craſſitudine palmorum ſunt,
globorum promiſcuæ magnitudinis v
impervia. aliæ octingentos, aliæ ſex
aliæ quingentos vehebant, quà milit
nauticos. Hæ littora paraybæ & Pern
ci prætervectæ Sinum omnium San
ſubierant & in anchoris ſteterant Ianu
decimo ſexto, Anni milleſimi ſexcen
Claſsis Hiſpanicæ deſcriptio. & trigeſimi noni. Navalium millia
mixtum genus ex Hiſpanis, Luſitanis
tabris, Gallo-Britannis, Hollandis, e
tentrione totaque adeò Europa conq
Nec enim in Hiſpania tot gnaros rei n
reperire erat. Aderant è flore Nobi
Hiſpanicæ Comites, Dynaſtæ, Equite
quod opportunitatem nacti eſſent, fid
am egregio aliquo facinore Regi ſuo pr
di, de ſubigenda & recuperanda Braſili
gica vix quiſquam ambigere. Quippe
gas militum & annonæ penuriâ labor
nequaquam ſuſtentaturos vim tot vete
rum militum, qui & ſtipendiis pluribus
valibus expeditionibus incliti forent.
tum, qui excurrebat annum, tranſegé

ibus ocioſæ, nec quicquam hoſtile
tes. Cauſa moræ erat, quod exſtin-
itinere tranſmarino ternis hominum
is, quos peſtilens afflaverat contagio,
fricæ oram, quæ Viride promontori-
itur, ſupplementa è portu fluminis Ia-
& aliunde accerſita, exſpectarent. In-
rchithalaſſus noſter octodecim navi-
rò citròque ad Baiam oberrans, one-
avi quæ ſacchara vehebat, potitus,
los litterarum intercepit, quas Claſſis
tus Comes de Torre & militiæ Hiſpa-
minentiores exaraverant. Ex iis ſtatum
m, claſsis robur, & adverſa omnia, nec
Regis conſilia pleniſsimè perdidicit
vius. referebant, claſſem omnem qua-
ta ſex navibus, inter quas Galcones
viginti ſex, conſtare: quinque illi fuiſ-
atorum millia, quorum tria in itinere
enti Afrorum aura periiſſent: reliquos
um Sanctorum tranſlatos valetudina-
contabeſcere & mori. In mandatis à
habebant, ut ſimulac Braſiliæ littora
liſſent, abſque cunctatione militem in
dæ proxima exponerent, mare omne
s occluderent, navigiis aliquot Ocea-
ſulcarent, & adventantibus è Belgio ra-
inſidiarentur. Erat tum ea annonæ &
ratus omnis bellici apud Braſilianos no-
egeſtas, ut niſi claſſem iſtam triviſſent
s aërìſque incommoda, cœptaque elu-
ſiſſet

Littera Hiſpanorum intercepta.

ſiſſet propitius Deus, deploratus fuiſſ
Societatis ſtatus & ruinæ affinis. A
refectioni claſsis indeſinenter ſtuder
miliriæ incolas omni ſtudio conſcrib
xilia paſsim conquirere, laborantes
eam belli rationem ſubducere, ut in
mè ſequentem menſem Sextilem, au
piis Comitis Banjolæ, quinque milit
lia in Continentem exponeret, inva
terris noſtris, duo millia navibus re
ret. Nec minus perſuaſum ipſis, fore
ſitanorum inter nos degentium duo
millia defectionem molirentur. quod
mè vanum putabatur, cum parum firr
ctique habeat iſta gens & à Belgis ani
alieniſſima. At minus formidabiles
vio viſi omnes hi conatus, ob ſumman
Bahienſes quoque premebat, comn
inopiam, quem longa profectio abſum
quodque tantæ multitudini alendæ no
ficeret hæc regio. Hoſti ſpes erat, uti
compos fieret per eos, qui Ianuarium &
tenſem fluvium accolebant. quin & au
rium bina millia ex Hiſpania Inſuliſqu
cidentalibus exſpectabat. quibus in b
firmatus, ſupremum velut diem noſtra
minabatur. Præfectorum militarium
repertus, hos loquebatur Duces, hunc
Claſsis Hiſpanicæ Duces & Præfecti. tem: Ferdinandum Maſquerengam C
tem de Torre terra marique Præfectum
hannem de Vega Caſtellanorum Arch
laſ

qui ſedecim Galeonibus imperabat,
bus exceptis, quæ regio imperio atte-
ur; Rodericum Lobum, Luſitanici
ræfectum, qui Galeatis decem præ-
eter eas, quæ Regis rigidiore juſſu mi-
t. adhæc Comitem Banjolam, caſtro-
peratorem, Franciſcum de Mora E-
Magiſtrum, Antonium Rodericum
Vice-magiſtrum, Nunum de mello,
m Pirezium de Lucena, Franciſcum
m de Caſtro turmarum Duces; Baſ-
Maſquerengam Comitem Dobidos,
tum armorum, Paulum Nunum ar-
Vice-præfectum. Tribunorum ede-
, Vrbanus de Vnada, qui milites duce-
le. Ferdinandus de Silveira, qui mil-
ntum, Lodovicus Barbalio, qui mille
nquagenos, Emanuel Maſquerenga,
octingenti, Ferdinandus de Laduen-
em quingenti, Hector de la Calce,
centum & ſexaginta ſequebantur. Vi-
ribunorum erant, Allenſo Simenes,
Corco de Somona, Martinus Fereira.
m Vice-præfecti recitabantur Antoni-
Fretes, Franciſcus Duarta, Paulus
a, Iohannes Durugius, Petrus Marti-
aulus de Parada. Militum domeſti-
& indigenarum cenſebantur non-
Braſilianorum ſexcenti, quibus Ca-
mperabat, Nigritarum quadringenti,
m Dux Henricus Dias. Navibus inſu-
pes

per ſervati bis mille. præter eos, qu
ære merentes Regis ſui amor in bell
civit. inter quos fuit Comes Caſtell
hor. His copiis longè inferior Na
non ultra militum terna millia arma
nonæ & ſupplementorum, ob dimin
hortes, egens. Et niſi in ſpolium ceſſi
ſtilium navium una farinam vectans,
ad eſuritionis incitas redacti Belgæ, L
vota ſua exſolviſſent. Verùm Dei be
te, cum alimenta non amplius ſupe
ſubventum aliquà inopiæ fuit. Man
quoque ex chartis iſtis fuit, mandavi
gem, ut biennium integrum littoribu
inerraret claſſis, ſubmiſſurum ſe qu
& copiarum & navium quantum ſat
maris potiri poſſet, & dominio ejus
noſtrates. Quæ res movit Comitem,
tinuas quoque à Fœderatis Patribus ſ
as pertinaciter expoſceret, ni in præce
velint tanti imperii ſurgentem fortu
hoſtium ſannis ac ferociæ objectare t
garum animas. quibus promtius eſſet
quam ſuorum negligentia ſuccumbe
bat quippe Comiti ſententia, cum h
ſummâ rerum certare & ſuprema bell
tiri. cum inter glorioſam mortem &
dam illam ab eſuritione, inter prælii
ctus diſcrimina, non ſupereſſet, quod
ret. Inciderat tum fortè in manus Bra
Nigritæ captivi indicia. rum, Seregippam Regiam incolentiu

quis, ſub Henrico Dias miles & vexil-
i rogatus de claſſe, nec nihil nec
ixit, ſive ignorantiam ſive erga ſuos
lentio profeſſus. ajebat claſſiariorum
s, priuſquam è Luſitania ſolverent,
e in navibus morâ, inde ſub Promon-
iridi morbis confectos, alios in Cœ-
ahienſium receptos & maris incom-
malè affectos, indies fatiſcere. miſ-
Gubernatore ſuo, ut vagis per terras
manipulis, arundines ſacchariferas
o perderet, Luſitanos, Braſilianos
lucchos, Mulatas, & quotquot poſſet
s, ad ſe pertractos, in Belgas accende-
ec appelleret Claſſis, quam ad Na-
m exſcenſionem parare opinabatur.
c à Comite leviter excipiebantur,
c ſtatio iſta ſatis commoda videretur,
iſimile, de perdenda meſſe cogitare
os, quos non levis recuperandæ Bra-
es erigebat. Etenim RITE belligeran-
ſt, ſervare terras, quas victuri vene-
ec ſolitudinem facere, ubi imperia
ntur. graſſari, vaſtare, urere, deſpera-
urimum militiæ auſa ſunt, non bonis
is ſuſceptæ compendia.

nparatis è flumine Ianuario & aliun- *Claſſis Hi-*
iis auxiliaribus & per claſſem omnem, *ſpanica è*
avibus conſtabat octoaginta ſex, di- *Sinu San-*
is, ut jam militum eſſent undecim cir- *ctorum*
t duodecim millia, exceptis Braſilia- *exit.*

nis

nis & qui in mediterraneis conſcrip
portu Sanctorum egreſſa mare con
cujus adventus fama plurimum fuit
tionis in publico. motis ubique præ
rum curis; cùm nulla præfecturaru
metu & periculo vacua eſſet, incert
bus, ubi hoſtis appelleret. Hæc eado
ſis, cum ex Hiſpania primum ſolvere
vibus immixta iverat, quæ poſteà i
um, duce Oquendo, malis avibus,
direxerunt, ut junctis claſſibus & nav
genti numero terrorem incuteret &
enſibus Belgis & Fœderatorum te
mox in altum provectis, diſtracta
fuere, aliaque infelici fato Braſilia
Belgium oppugnatum ivit, itinere
eventu & clade pari. Quatriduo, ant
è Sinu Sanctorum abiviſſet Hiſpani
ſis Belgarum quæ ſub duce Guilieln
nelii Looſio, in Hiſpanorum molin
tenta, circa oram S. Salvatoris ober
in Pernambucenſem ſe portum re
cum navibus tredecim, annonæ &
Claſſis noſtra. rerum indigis. His peropportunè a
è Belgio adventantes naves octo, inc
mox novem inſuper. quæ omnes ap
poſt emiſſam è portu Sanctorum Hiſ
ſem claſſem. hinc aliis conſternatio, a
dacia. hic timenti, ille terrenti ſimilis
pe ut quiſque ſuorum aſpiratione & fl
ob novas ſuppetias, vel erigebatur, ve

peratione dejiciebatur. Tanta erat
ionis ad bellum neceſſitas, ut non-
oneratæ, ſe pugnæ aptare coactæ fue-
bellicis officiis fungi, accepto è Bra-
ite, quem è terreſtribus copiis & cen-
.is Naſſovius carpſerat. Naves nume-
s nos unam & quadraginta, diſpares
nachinis, milite. His Præfectus no-
im conſcendens, plenus animi & fi-
iæſit in conſpectu Olindæ, quatuor
miliaribus. unde facile ipſi erat in-
iaquaverſum Hiſpanos. Eos indiciis
at Naſſovius, aut in Paomorellum
us eſt Præfecturæ pernambucenſis li-
rum capax) ituros, Boream verſus,
Candelariam, Auſtrum verſus. ubi ex-
hoſti perniciosa fuiſſet, ob arces &
nacula præſidiis machiniſque contra
nita, etiam ob ſilveſtria & arenoſa
æ commoda noſtris credebantur; ob
quoque pontibus navigiiſque ſtra-
nittendis, ſicubi neceſſe, auxiliis.
Anno currebat ultimus, cum circa
uſtralem Allagoæ navigaret Hiſpani-
s. ubi jactis anchoris ad flumen S.
lis, myoparonibus ſuis aquatum ivé-
es ſocii. Tum temporis Mansfeldius
præfectus, ſex à littore miliaribus,
piis tranſitu quodam conſederat, juſ-
omite, percepta Hiſpanorum claſſe,
copiaſque referre. cum nullis hic mu-

Numerus navium.

Mansfeldius cum copiis terreſtria tenet.

nimentis reſiſtendo hoſti tutus eſſet.
tit tamen octiduum imperterritus &
tem de claſſis & claſſiariorum advent
orem fecit, qui cum exſcenſionem c
tur (licet falſò) parare, eò ut ſe claſſi
ocyus conferret, imperavit. ut Hiſpa
anchoris ſtantem, incautam occupar
ſi eam non offenderet, ad priorem
ſtationem. ſic terrâ ſimul ac mari bell
pellebatur & terreſtris miles hinc, inc
ticus, caſus ſuos, officiaque militari
tia comparabant. quin diverſi deſide
quiſque ſortem extenuabat, & qui te
litabat, maris, qui mari, terræ militia
Claſſis noſtra vela facit. bat. Vix vela fecerat Præfectus claſſis
cum flante benignè Borea, ex adverſo
grandis (Sinus eſt navibus comn
mus) ſtetit. attamen labente die & ca
veſpera, portum tentare veritus, prox
ce appulit, arbitratus hîc ſe hoſtium
& prælii occaſiones reperturum. Ve
fluvium S. Michaëlis delatus, non n
tuor repperit navigia hoſtium mino
apparatum bellicum apportabant illi
tibus, quæ terra ducebantur. Ea ipſa
nicæ noſtræ in littora & vadoſa mari
Abierat Claſſis, exiſtimans futurum,
te copiarum noſtrarum in Allagoam,
Portum Calvum diſtracta, minus val
An. CIↃ IↃ CXL. ſet alibi Comes. Favente rurſum Æol
ipſis anni milleſimi ſexcenteſimi & q

uſpiciis, omnis Belgarum claſſis Per-
i in ſtationibus erat, in omnem e-
imenta, ne aut elaboretur hoſtis,
unè exſcenderet. Tum nunciatum,
m claſſem non longè à Parayba in
ſe & lembis aliquot fluminis oſtia te-
ſcenſionem ſimulare, non alio fine,
thuc quoque militiæ aliqua vis rape-
ONSVETA namque illa ducibus ar-
ludificatio eſt, qua alibi oſtendun-
i inferuntur. Nec diu fuit, cum ex In-
marica conſpiceretur. quare eadem
andatum claſſi noſtræ, in altum ſe
lante Borea, hoſtium magis quàm
ommodo. Verùm paulò antè Naſſo-
actis in unum Navarchis bellique
s, hortatus omnes fuit, *pugnarent for-
aſionem rerum gerendarum cœlitus datam.
certius Hiſpanum vinci poſſe, quàm per
a, ubi facilis in Brevia & ſcopulos delapſus.*
nquiebat, *loco incolumitas omnium &
ita ſunt. Suſpenſa ad lancem Fortunæ ſunt
ajeſtatis & Societatis decora. Braſiliæ im-
æ naves, hæ claſſes vectant. Si vincet no-
dominatio nobis. ſin minus Hiſpano. Tot
ibus in his oris de terrarum particulis di-
us, addite hunc illuſtrem diem, quo de toto
dimicandum. Approbate Fœderatis Ordini-
cipi, Societati, nec animos vobis deeſſe ad
um, nec vires ad debellandum. Non ſunt
vium ſtupendæ moles, non ad terrorem fa-*

Naſſovius navarchos & militum Duces ad pugnam hortatur.

cilè metuentium facta carbaſa. Manus veſt
ma & quem primò nominaſſe debebam, f
leſtis, fiduciam dant. Si cum novis populis,
baris, Pagatonibus, Anthropophagis pug
eſſet, conquirerem nova argumenta. N
Hiſpanis, Luſitanis, quorum nota vobis ma
eſt, certandum. Iidem ſunt, quorum claſ
ctantibus omnibus Sanctis, in ipſo Sinu olim
gens veſtra. iidem, quibus incruento Mar
Peruanas & Mexicanas ereptum ivit. Vo
vos præſtate & durate in inclytam mari Ba
famam. Decernent Fata. utcunque res ca
morabile facinus fuerit, cum Sole viciſſe vel
Pugnantibus præſtò ſunt belli præmia, detr
bus crux & mors. tertium eligi nec veſtra ſ
nec dignitas mea, ut prona ad remunerand
à ſeveritate, veſtro crimine, minimè ali
has voces eminebat omnium ardor,
genti alacritate ad littora, ad naves &
properatum fuit. Mane æquiora nobi
bant flamina à Meridie, & mutuum
mus, ſub ipſis Pamorelii littoribus,
cretum hoſti, cum ſeptenis millibus
quæ in minora jam navigia tranſieran
littus ſe darent. Verùm cum univerſa
ſparſis & diſtractis vagaretur ratibus
nonnullæ, quæ alias navigatione Pra
rant, conſpectis noſtris, reliquæ ſe cla
gere parabant. At Belgicæ naves nact
oportunitatem & ad latus Hiſpanoru
picatius provectæ, inſtitére hoſti, qui

Hoſtis exſcenſionem parat.

a littorũ nonnihil prolapſus, non niſi
ram pomeridianam tertiã nobis pug-
oteſtatem fecit. Tum Claſſis noſtræ
ilielmus Looſius, converſus ad mul-
m; *hodiernum,* inquit, *negocium occa-*
atque virtutis, non furoris vel intempeſtivi
quare macti virtute ſocii, qui dedecus nec
animo ſuſtinere poteſtis. omnia victoriæ
nta pro nobis militant, ventus, unda, na-
pugnam commoditas. Non ita pridem eſt.
ante hoſtili claſſe, fortiſſimi cuiuſque è
ces audirem; Quando claſſis, quando ho-
ur? fatigabat vos mora & expectatio. Ad-
ebris ſuis & Sinu extruſi. Vota omnium
aperto ſunt. in fronte, in oculis, ante pro-
puppes Hiſpani ſunt. ſi non arcetis, mox
ves erunt, & in illis vos perſequentur. Nu-
pares, neceſſitate pugnæ ſuperiores ſumus.
mens, non puppes, ſed proras hoſti obver-
ite, Dei auſpiciis, mecum Prætoriam iſtam
, & ſi unquam pro gloria dimicaviſtis, nunc
iſciplinæ tenaciſſimi eſtote, & patriæ for-
operam præſtate. in tanta delendi hoſtis oc-
ec præmiis vos nec propoſita laude fraudabo.
t orationem præſens neceſſitas & fa-
ura, quæ plenius vela inflabat, per
n hoſtium claſſem vectus hoc omni
ſtudio, ut Prætoriam Hiſpanorum in-
. cum qua , ut & cum aliis inſuper
r Galeonibus ſibi circumfuſis, per tri-
obſtinatè & ferociſſimè conflixit,

Claſſis Præfectus ad pugnam ſuos hortatur.

ſævientibus in ſe mutuo indefeſſa tor
rum jaculatione partibus. at inter h
prælii principia ictus & à morte vi
auſpicatus, gloriæ ſuæ vivus non fu
Cecidére primo hoc conflictu, præte
præfectum, è nautica plebe tres, fauc
tuor. at navis Prætoria hoſtibus unde
cincta, ſuorum ſe alacritate præſenti p
expedivit & evaſit. Defuncti Ducis
eadem veſpera in Tamaricam delatu
ſtriori ſepulturæ ſervabatur. At cui A
nomen, hoſtilibus globis confertim c
& tranſverberata, aquas affatim hauri
pugnam inepta ſeceſſit. Accidit pri
congreſſio inter Tamaricam & Go
tribus à littore miliaribus. Superveni
diremit prælium, non bellaturientiu
mos. refectis quippe, qua fieri potu
natione, ratibus, velis, rudentibus,
tabulatis, quæ machinarum vis diffi
Poſtero die Secretioris Concilii Sena
claſſem accîti per Petrum Grandem v
præfectum, qui militibus imperaba
obitu Præfecti edocti, illi ſurrogaru
præfectum Iacobum Hugenium, ho
virtutis hæredem. qui ſimul ac in nav
à Fama nomen erat & inſigne, tranſiit
ſiit quoque in Famæ voces. noncup
Cœleſtem votis, grandique adore ne
ſioribus ſociorum animis, hoſtilem
adortus, flante Auſtro, terribilem &

Primus conflictus inter Tamaricam & Goiaoam, Ianu. XII Ann. CIƆ IƆ CXL.

n edidit. Paucis ratibus oppugnatæ parvis maximæ, ut commiſſi cum us colles, cum turribus tuguriola, tulorum teſtis vaſtæ eſſent pandæque ium corporum alvi. Hoc potiores od cum hoſtium rates immobiles fe- t ob molem, noſtræ in quamcunque vertere ſe & vento dare poterant. Oc- nt proræ proris, modo puppibus. mo- ncuſſis lateribus diſſoluta navium ges fuit. non tam pilæ globique, quàm tabulatis & ſubligaculis partes ac pugnantes interimebāt. Aquis merſi ti præda erant victoris, vel, neſciente n bellandi rabie, in aquis trucidaban- rmentorum tantus hinc inde furor, ut iſta caligo fumique cœlum ipſum nque oculis eriperent. Duravitque hæc a conflictatio in ſeram veſperam, pau- trorum, pro pugnæ atrocitate, deſide- it vulneratis. locus pugnæ fuit Guja- ter & Promontorium Album. Navi- oſtrarum una à flavo Sole appellatio- abens, machinis hoſtilibus diſſoluta s, cum duce Mortamero & militibus merſa periit. Navarchus nauticique o triginta quatuor in ſcapham deſilie- uamvis continuis hoſtium globis pe- ur, evaſere ſalvi. jacebant ſparſa per nnas mortuorum corpora, membris , triſti, ſed non minus glorioſo ſpecta- culo.

Secundus conflictus Ianuar. XIII. *Inter Guianam & Promontorium Album. Cabo Blanco*

culo. Quæ dum refero, ſubit anim
cogitatio, ita armatas, ita commiſſa
turientium hominum acies, belluaru
flictibus non abſimiles eſſe. Quid en
dent oculi, pallent ora, furorem pr
vultus, frende vox, clamor inſanus
chantium, totus homo ferreus & m
cruentis. crepant arma, fulminant b
dæ, tonitrua edunt machinæ, non
horrenda veris, at magis noxia. Et q
tus oris in ſingulis, quis fremitus quæ in
tas, quàm furioſus concurſus, tumu
mixtio, quàm cadentium & trucida
crudeles vices, congeſtæ ſtrages, un
cruore plutei & tabulata; Cumque ad
nitatem, manſuetudinem, comitaten
tatem nati ſimus homines, illud ſtupe
quis Deus cauſuſve nos impulerit, ut
lethale in mutua viſcera, totis caſtris
claſſibus, intrepidi ſtringamus. Et ta
has hominum lanienas magna nece
pertrahimur, libertatis, religionis, in
opum ergò. ut virtus ſit & honos max
capitis ſui periculo, vim arcere à liberi
oribus, aris & focis & potentiæ termi
tius proferre. Iamque emergebat die
ſequens, cum favente Belgis Auſtro, c
Tertius conflictus ad Parayбam. Hiſpanorum iniquius navigantem te
aggreſſi ſumus. Præfectus Hugenius n
dignitatem dignè auſpicaturus, ſe inte
Ianuar. XIV. torias duas Caſtellanam & Luſitanam

um arbitratus, ſi cum ſimplici hoſte
ret. Ea hîc ferociâ pugnatum fuit, ut
ocior eſſet, ignoraretur. quiſque Du-
vali peritia, cœlo, ventis, mari doctè
ır. quiſque celeritate & furore mer-
ves maluit, quàm captas ſervare. quiſ-
neritatis nonnihil fortitudini miſcuit
caſus offerebat, in prudentiam vertit.
felicitate pugnavimus, ut pauciſsimi
int. id enim cautum à Duce Naſſovio
er, ne naves ſuas hoſtium innecteret,
litum, quos habebant prætoriæ, nu-
bruerentur. ideò acceſsibus receſsi-
crebris, hoſtem machinarum repeti-
ous exercuimus. Hoc prælio, quod
ſi fugiente Sole deſiit, ad Paraybam
um fuit, altero à littore miliari. illud-
ectum, ut claſſis Hiſpana maris vento-
e iniquitate protruſa fuerit in Boreales
æ fines, ubi æſtus maris magna rapidi-
Occidentem fertur & invitas naves
ınque abripit. Hoc conflictu dejectus
ſque fuit pilis è Prætoriâ Hiſpanicâ
ſis malus navis noſtræ, quæ Oloris in-
abebat. cui præerat funalis accendendi
ferendi officio, Iacobus Aldericus, vir
maritimis ſpectatus. Quare ad pug-
ıvalidus, in anchoris præſidium quæ-
ogebatur. quo cgnito, Hiſpanæ rates
ecim majores in eam ſe direxere, ut tur-
collapſiſque velis impeditum occupa-

 rent

rent. Præfectus noſter, perſpecto diſc
eò ſubſidiarias aliquot amandat, qua
ventu deſeruere Olorem Hiſpanoru
ſex. reliquæ projectis uncis Olorem t
Nec mora, trajecti ducenti trecenti v
um, ſuprema navis puppiſque acrot
ctores habebant. quos idem Aldericu
nato ad extrema pugnæ animo, feroc
nii, Hiſpanorum ignavia & fortunæ
gentia viriliter depulit. Tantum effe
ta deſperationi audacia, ac timori pu
ſectis namque, quæ anchoram detin
funalibus, verſus littorum brevia & pu
deflexit. quò & ſecutæ ſunt quatuor
nicæ, pari fato implicitæ. Verùm hæ pr
periculi intuitu, diſruptis retinaculit
dixére Olori, ſuis in navi Olorina n
victoribus ultrà, ſed captis. quo caſ
ſternati, pars in mare deſiliit, pars dun
effugium quærit, crudeli Marte, au
cæſa, aut aquis hauſta periit. Quint
quam ducebat Antonius de Cunha d
drada, præfectus ejus claſſis, quam ſu
riam Inſulæ miſerant, ignara Oloren
adhærere, ſe illi per errorem applicuit
terque jam arenis defixa, cominus cun
re dimicavit, tormentiſque hinc inde v
horrendum ſæviere. eo eventu, ut H
abjectis in mare, quos manu tenebant
is, ſalutem ſupplices ac væcordes ora
triginta, qui ſe in aquas præcipites ded

unt, ut ab Olore noſtro, hoſtili licet
ſervarentur. quos omnes depulſos,
s pugnæ calore navalium animis, ob-
it ira, Oceanus ſorpſit. Claſſiarii
quos Olor vexerat, in lembum demiſ-
is antè, quæ uſui eſſe poterant, va-
avis ſuæ alvum mari permiſére. Ac
aximè uſus, rerum omnium magiſter,
, nihil validum, adverſus vim atque
m tormentorum, humana ſolertia
omparari. Expoſiti mox lembis Hiſ-
uos Andradæ habebat navis, ducenti
nta, inter quos erat præfectus ſubſidi-
aſſis ipſe Andrada, monachi quatuor,
iones duo, totidem ſigniferi, & ex Æ-
dûm gente unus. præda in navi reper-
enti cuſi, elaborati rudiſque triginta
ûm millibus pendebatur, excepto au-
rque, aliiſque, quæ nauticorum clan-
e rapinæ ceſſere. Andradam iſtum ſub-
rudentiæ, virum & civilis ingenii in
m miſit Comes, arbitratus detineri ip-
liquandiu Societatis commodo iſtic
Die, qui decimuſquintus menſi erat,
m ventorum & cœli clementiam ex-
amur, flante adhuc Auſtro. Tunc ad-
is navium ducibus, maſcula verba
us fuit Præfectus: *ne ſinerent elabi ma-*
victoriam; fugere hoſtem, & in maris
s & æſtu metuendos tractus propelli: iam
n aliquid nautica indole patrarent ſi ſal-
vos ſuos.

Præfectus ad inſequendam claſſem hortatur.

vos ſe & glorioſos cuperent; *nihil ob met*
tentatum relinquerent. Cumque Hiſp
claſſem propius ad littora ferri conſpi
per Liburnicam præmonuit Caſtri Ceu
quod ad ripam eſt Fluminis Grandis, G
natorem, uti in adventum hoſtis inten
Iterum in hoſtem abit. & ſua tutaretur. Deinde, ſumma animi
nitudine & omnium periculorum ſec
diſtributis, quà per tempus poterat,
partibus, denuò in Hiſpanum ivit. Cu
propinquo tanta ſupervenit maris mala
ludibrium pelagi eſſent geminæ claſſes
velis claviſque ſe regi paterentur. durav
hæc ipſa in horam tertiam pomeridia
quo tempore expergiſcente Æolo, ne i
nens veſpera pugnam intempeſtivè ab
peret, & partes belli tenebræ confunde
viſum fuit differre prælium in ſolidum d
Quo illuceſcente & ab armis ac pyrio pu
re, per Liburnicam recens advecto, in
cti, pugnam orſi ſumus. quæ toto die v
mens & obſtinatiſſima fuit, nec niſi lab
Quartus conflictus ex adverſo Præfectura Flum. Grandis. XVIII. Ianuar. die intermiſſa. Hoc conflictu, qui p
Canjahou accidit, ex adverſo Præfec
Fluminis Grandis, in littoralium conſp
uſque adeò Hiſpanorum Prætoriam fa
vimus & laceravimus, ut ſecundo vent
pugnæ ſubduceret. ſed minoribus nav
cincta. quæ nos laceſſebant & pro-præ
am noſtram exercebant, licet adverſo N
te, qualem & Galeatæ hoſtium naves ſe

nam auſpicata Belgarum claſſis, me-
Iiſpanorum interſecuit, ea dexterita-
entorum mariſque oportunitate gau-
claſſe hoſtili infra noſtram dejecta.
ud ſine Numine contigit, ut quatuor
rrimis præliis, è noſtris non niſi vigin-
occubuerint, ſauciis octoaginta duo-
rahebatur ſic bellum in dies, & trahe-
omnes in Borealia maris, diſparifacie,
gnominioſe cedendo, nos inſtando
ius. Tum Præfectus, iterum habito
utatum primoribus concilio, repeti
n poſtero die juſſit, ut hoſtem Braſiliæ
us prorſus depellerent & in avia ma-
ent. Ille hoc omni conamine agebat,
is in littora parvis navigiis, de aquis
ſpiceret. quarum penuria laborabat,
: penè ſiti claſſiariis. At impedivere
natus oberrantes circa littora Libur-
oſtræ. quin & ternæ hoſtium onera-
ittora truſæ naufragio periere, vecto-
qui trecenti in Continentem evaſe-
lvarum & latebrarum præſidio ſerva-
nque diſperſa apparebat & in partes
ta, ob navium aliquot jacturam, Hi-
um claſſis ; ut denuò animum cepe-
elgæ, hoſtem invadendi. qui anceps
i, cum videret ſe noſtræ claſſi adhæ-
n & innexum, Syrtes iſtas & ſcopulos,
Baxios de Rochas vocant, ſuperare, ob
n molem, non poſſe, & ab exſcenſio- *Baxios.*

ne

ne in littora & aquatione, quâ egeba
ctim, quaquaverſum prohiberi, noctu
te Euronoto, relictis ad Flumen Granc
ſtris, in aperta Oceani ſeceſſit. eo conſ
viæ curſu, ut aut emetienda ipſi fuerit
noctialis linea, in patriam remeanti
rectà in Occidentem navigandum. I
bant rerum maritimarum peritiores
Belgæ, tum Luſitani, non dari reditum
infra Syrtes iſtas dejectæ, ob aquarum i
cidentem præcipitem raptum, & vento
petuo ibidem adverſantes. Præfectus
obſervans hoſtium claſſem malè ferri,
ſum inhibuit, & in exitium, in quod rui
prævidebat, ardentiore pugnæ ſtudio p
pitare ſuos noluit. Comperta quoque
rum per naves ſuas inopiâ, ſufflaminav
pidos & quietem fecit claſſiariis ſuis ad
ſupradicti fluminis. Hîc refecti, ſpirant
quilone, ipſis Calend. Febr. Pernamb
victores appulerunt. ubi per tractus o
Belgarum imperio parentes, dictæ Dec
pitatori publicæ grates, ob depulſam
vicibus & littoribus ipſorum potentiſſi
claſſem, Braſiliæ terrorem, Regis rob
præſidium unicum. Varia quoque pu
gaudii ſigna in Aulâ, arcibus, urbibus, p
accenſis ignibus & tormentorum expl
ne, exhibita fuerint. At apud Bahienſ
per hoſtium paſſim terras, dolor div
plurimaque conſternatio animos om

Quintò in hoſtem itur.

Claſſis Hiſpanica abit.

rat. dum alii propinquos, aut neceſ-
n fata, alii Regis fortunam miſera-
Liburnicarum noſtrarum aliqua,
Hiſpanos inſecuta, retulit, eos in
s ſtetiſſe, propè Syrtes jam dictas,
ĩ à Flumine Grandi miliaribus, Sep-
ẽ verſus, propè fluviũ *Vtetugo*, ibique *Vtetugo.*
n exiviſſe. Creditũ nauticis, non dari
aioribus navigiis reditum, minoribus
dissipatâ & fugata validiſsima Claſ-
n fecit Naſſovius, nondum cum Sci-
s, Regulis, Cimonibus, Duilliiſque
pejis exſtinctam eſſe fortitudinem.
centia memorem, poſt victum mari
nterno Boſſuſium, Britannico Sido-
cem, Flandrico Spinolam & nuper
is Britannicis Ocquendum, hæc glo-
leratorum acceſsit illuſtris victoria.
panorum in Orbe occiduo vim fregi-
t navium ſtupendum apparatum elu-
ſpem recuperandi has terras labefac-
& potentiæ Belgarum illudere pa-
s juſtæ defenſionis inſtrumenta
mus. Illud adverſantibus fatis malè *Infelicitas*
iſpanis; quod cum iter omne à Sinu *Hiſpanæ*
n Sanctorum ad oram uſque Per- *claſſis.*
cenſem confici poſsit & ſoleat duo-
plus minus diebus, menſes aliquot
ntorum iniquitate luctati tardius ad-
t, conſumtis longiore mora aquis,
ob intenſiſsimos æſtus maximè ipſis

opus,

opus. Vt claſsis, quæ primo impetu
fuiſſet, & par victoriæ, per tædia & m
vanuerit. Obiere his præliis partes ſu
tutes plurimæ. Navalis peritia ven
oportunitates mariſque æſtus captab
ducia cum potentioribus congreſſa,
quibus hoſtis, ſe periculis involvit. Pru
militaris mergi naves maluit, & vibr
cibus, ardentibus ruinis opperiri, quà
tas non ſine publico diſpendio ſerva
des, conſtantia, labor pugnavêre f
Moderatio ſatis credidit, fugaſſe h
quem tam pauca manu expugnari in
bile. Clementia inimicos exitio pro
ſervavit. Amor, periclitantibus ſoc
curendo, non ſemel emicuit. Feſtinati
nullum ſpiramentum conſiliis hoſtium
quens, invaſit iteratis vicibus pugnar
tas, at tardius ſe moventes, rates. Hæ
ſtrorum analibus & chartis conſtant
inter Hiſpanos pugnavêre, calamitatu
rum propius gnari, poſt narravere, qua
odiar dicere. ut & hoſtium & noſtra c
ſione verum valeat: Ex Hiſpaniis pr
claſſis, ſuperato Capite Viridi, Oce
ubi Æthiopicus eſſe incipit, emenſa, l
tora Promontorii Auguſtiniani ventis
que æſtu, projecta, cùm exſcendere o
nos Pernambucenſes timeret, in S
Sanctorum direxerit. ubi duodecim H
dorum naves exploratum & prædatu

Narratio Hiſpanorum de iis, quæ his navalibus præliis evenerunt.

rrabant. quæ cum claſsi, pelagi incom-
fatigatæ, inſtarent, ut jam nocere poſ-
oniti per piſcatoriam ſcaphulam Hil-
im Præfecti, Sinus interiora, ubi ab
n machinis præſidium eſt, ſubivére.
ue à Bahienſibus ocyus adeſſent naves
t bellicæ, in ſubſidium, Batavi non
idum rati, claſſem deſeruêre. Etenim,
ili loco, inter omnia inimica infeſta-
otentiore hoſte, major damni metus,
emolumenti ſpes ipſis oſtendebatur.
t Hiſpano inſigne robur à navibus
commeatu & milite firmatis. quas
nia ſubmiſerat Rex, ut & ab aliis dua-
quas Fluvii Platenſis incolæ ſedecim
s tormentis armaverant. Moranti hîc
io præcipua cura fuit, reficiendi claſſis
& quaſſa, & purgandi rates à marinis
is, navigandi impedimentis. Quo
re non levis ipſum metus habebat, fo-
Pernambucenſium navibus infeſta-
, pertractis in ſicca navigiis & machi-
bellicarum tum vacuis. Tandem ex-
omni Claſſe, naves compertæ XCIII.
uas XXIV Galeoticæ immanitate terro-
iebant. aliæ, minores mole & vectura
s, quadragentarum, aliæ centum &
aginta, aliæ centum erant vehium.
illis armatorum millia multa, quos
ſpaniam, Luſitaniam, Bahiam, Flum.
i & Argenti terras, Inſulaſque delec-
T tos,

tos, regia poteſtas attenebat, nec ex
omnes militiæ nec inexpertos. E ſin
ctorum lætis ſuorum vocibus & ſp
ta, quæ omnia magna pollicebat
tum conſcendêre, & in Alagoam ivê
expoſitis militum binis millibus, ſub
ne Lopezio Barbalione, curſum in Pern
cum direxit. At prævia Hollandica
continua in Hiſpanos machinæ explo
indicium ſuis faciebat de Claſſis adve
in Receffam flectens nuntium pertuli
diu poſt belgarum claſſis omnis naviu
III (ita rebantur) in Hiſpanicam magn
mis tetendit, hac ſpe erecta, mari vince
hoſtem. ut qui expoſito milite, terre
mox copiis longè Belgis prævaleret.
deſcente pugnâ, Prætoria Belgarum,
implicita Hiſpanis, inter Prætorias dua
Caſtellanorum, inde Luſitanorum
quibus ſacroſancta Ieſu & Mariæ vo
venerationem dabant, tanquam horu
velut tutelarium Deorum, pugnaturis
tellana machinis XXXII, Luſitana XXV
mabatur. in utramque à latere ſocian
citer & pertinaciter detonuit Fama,
dam ex ictu ruerent mortui, alii ſaucii ſ
rent. Vix inchoarant prælium Martiæ
cum inter primos Belgarum Præfectus
ret, aggreſſus pugnam, cujus laudi teſ
defuit. Hoc poſteà è noſtris cognovê
ſitani. merſum Aurei Solis navigium
incolumitatem ſuis, at aliorum octo H

debuit. Inſequenti die, ſub Auro-
o|landorum naves xxxv redintegrato
ion ſegnius pugnavêre. pari ferè hinc
mno. Noctilucæ Batavorum decuſſa
fuit &, qui upidromum ferebat, ma-
xerat tertius dies, cum naves, Grande
& Chriſtophorus Magnus, Hiſpani-
oſephi latera impellerent dejectis
ıcroteriis, & quæ hic eminebat Cru-
iſtianorum inſigni. Grandis- Cornu
ius erat Antonius, cui nomen vulgare
s Durckendamenſis, hoſti metuen-
lè. cujus fortitudo docuit ſummos
igna exempla natos, etiam inter ſti-
aratrum naſci. Quartus dies atrocis
prælii initium fecit commiſſis cum
ætoria Luſitanicâ, cui à Ioſepho no-
v machinis æneis terribili, Belgarum
, Chriſtophoro & Grandi-Cornu. Ea
acies, is ardor fuit, ac ſi mergere aut
rtum eſſet partibus. paſſaque tantam
Luſitana claſſis fuit, ut de refugio co-
in ſaxa le Rochenſia recipere neceſſe
t. Perhibebant Vicariæ Prætoriæ
us Franciſcus de Pimenta aliique, de-
hiſce præliis fuiſſe ſuorum millenos
S. Ioſepho, quæ ſeptingentos vex-
ceſſere quadringinti. Tunc, ſive metu
rtii & Ioli navalium Ducum quos ad-
acceperant Hiſpani, ſive ventorum
ue injuriâ in Occidentem adacti

 aquæ

aquæ & commeatus egentiſſimi, dive
conſiliis, quà poterant, navigavere. r
pulere ad Margaretæ inſulam, fame
pluribus. Cumque nihil majus præſt
tuna, poſſit, quàm hoſtium diſcordi
traxit hæc Luſitanos rectores, Præfe
Vice-præfectum. quorum hic in Te
flexit, inde Gades pervenit, fractis e
ne & ſiti navalibus. Ea quæ S. Philip
tabatur Galeo, trecentes habebat mo
tinctos, præter illos, quos atrocior
ſiorque mors pugnantes ſtraverat. E
nibus reverſæ domum fuere S. Ioſephi
minici, S. Philippi, S. Bernardi, inſu
ctoriæ duæ, una S. Iohannis, altera S
gii appellatione. reliquæ aut mari
aut diſſolutis compagibus, ad littora
Hiſpaniæ vel interjectas inſulas, in p
ſua rediere. Quæ Hiſpanorum narrati
actè verum dicat, timeo aſſeverare.

Eodem fere tempore de Hiſpanorum claſſe, ſub Britanniæ littoribus, triumphant Foederati Ordines.

Atque hæc dum mari geruntur a
dentem à Mauritio, alter cognati ſan
AVRIACVS, ad Septentrionem non
victor, mare Britannicum inſedit, &
cia ſigna per ejus littora, non magno
ris intervallo circumtulit. qua victor
nulla Belgis acciderit illuſtrior, op
precium, chartis illam conſignaviſſe,
atrocem cædibus, & rerum undequaq
nitudine celebrem. Ducebat claſſem
ta navium dux famoſiſſimus Antoni

qu

us, prælio navali non ita pridem cum
in Sanctorum Omnium portu com-
recenti fama celebratior. Inter illas
iæ erant plures, quarum aliæ mille-
iæ octingentos, aliæ ſeptingentos &
tos vectitabant. militū millia habebat
, claſſiariorum millia quatuordecim,
ex Hiſpanis, Luſitanis. Gallo-Britan-
antabris, etiam Flandris. His è Co-
portu, qui Galæciæ maximus eſt, per
Hiſpanicum vectus, Fretum Britanni-
biit. Oberrabat in eodem Freto, non
odecim navium contubernio, maris
tus Martinus Trompius, qui ſub He- *Martinus Trompius Gibraltar.*
rkio, ad Calpen, memorabilis iſtius
pars fuerat, & mox ſub fortiſſimo Du-
o Heynio navigans & pugnans, mori-
teri & laudi adſtes fuit. ita decernen-
tis, ut cadente Imperatore, non diſpar
itari virtute exſurgerent. Vt in con-
n ſe è longinquo dedit claſſis Hiſpa-
tæ fuere Trompio vires, quinque na-
acceſſione, ut & paulò poſt duarum,
Wittius præerat. His cum hoſte
di cœpit nocte intempeſta & tormen-
jaculationibus majori pugnæ prælu-
avium noſtrarum una, concepto igne,
è cuſtoditum pyrium pulverem, con-
it. At illuceſcente Aurora aliis inſuper
cim navibus bellicis auctus, quæ Du-
canum in Morinis portum præcluſe-

 rant,

rant, prælii initium fecit. At vetuit
nator noſter, qui tamen mari depugn
mos eſt, naves navibus annecti, ne al
lium navium mole & bellatorum
vinceremur. Verùm hoſtium naves
navigans, jam divulſam claſſem inte
perpetui, eam ictibus fatigabat. cap
minore & Galeonum una, cujus cura
negligunt victores, intempeſtiva ſpe
cupiditate, à ſuis recepta fuit, & tri
erepta. Ocquendus navium ſuarum
tudine & numero animoſior, rectà in
riam noſtram ferebatur, hoc vehe
agens, ut junctam & cohærentem ar
Fœderatorum claſſem diſtraheret.
machinarum grandium ictibus lacer
foratus ipſe, obliquato curſu, miſſos
cit & pugnæ ſe ſubduxit. Exactus di
Veneris erat, crudeli certamine. Subſ
Sabbathi feriatus claſsibus fuit, ob n
ſum aërem. Donec inter Iudæorum &
ſtianorum Sabbatha, media nocte re
prælium & de refugio hoſtis cogitare
ſive metu, ſive quod juſſus eſſet non
gere. peritorum rei maritimæ judic
viſsimè in eo peccatum ab Hiſpanis
noſtros continuis pugnis non attriver
pote longè potentiores. ideòque ſtri
& ſevera mandata rei navalis gnari im
bant, præſertim in maritimis. cum m
fortuitorum capax ſit mare, & mult

rant, ventorum opportunitas, cœli,
ris, fluxus ac refluxus, tenebræ, lux,
m profunditas. ſæpè etiam intendendi
& appellendæ claſsis commoditatem
itatem quærendam; quæ cuncta cum
n ſe legibus adſtringi non patiantur,
tiæ videtur, liberioribus præceptis
e nautam. Nondum victus ergo Oc-
us, poſt aliquam ſuorum cladem, na-
ſſuras & hiatus, fracta tabulata, prora-
uppiumque miſerandam faciem, in
iæ littora, ubi Ptolomæi Dunium eſt,
it. Hîc regiarum arcium præſidio ſe
fore arbitrabatur, nec paſſurum Re-
ti vim faceremus iſto loco, quem de-
ent & bellis eximerent Majeſtatis jura,
n anchoris ſtat imbellis, otioſa, ab im-
iore hoſte velut cuſtodita, ludibrium
hinc Britannis, inde Gallis, rem tam
am Hiſpaniarum rege adſpectantibus.
Præfecto Belgicæ claſſis copiam fecit,
candi undique auxilia & reficiendi
s rates noviſque belli inſtrumentis fir-
. à pulvere namque tormentario deſti-
impetratis oportuno beneficio à Co-
Charaſto, Caleti gubernatore, belli re-
s, lateri ſe Hiſpanorum cuſtodem, non
amicum præbuit. Interea, dum tabu-
eræ claſsis reficit Ocquendus, & ſub
nnorum caſtellis vecors latitat, Trom-
er litteras Patrum opem ſollicitare, &

quæ evertendæ prorſus claſſi neceſſari
bantur ſeriò efflagitare. Qui cum h
claſſem in arcto detineri accepiſſent,
arenæ affixam, ex omnibus Belgii p
& ſtationibus naves expeditas colligê
ta feſtinatione, ut non fabricatæ, ſed
cœlitus delapſæ, & natæ crederentur.
undique fuere maritima Collegia, q
miralitates vocant, etiam Societates g
quarum una ad Orientem, altera ad
dentem mercatur & militat, ut non ur
te, ſed junctis Belgarum viribus, oppr
tur Aſiæ Africæque dominator. Au
habito in caſtris delectu, fortiſſimos
que ſclopetariorum, numero bis mill
naves Fœderatorum diſtribui juſsit,
num decreto de invadendâ Hiſpa
claſſe ſuffragatus. Jamque naves bellic
tum & ultra ſub Britanniæ littoribus c
nerant, intentis in tanti belli eventum
gentibus. Tum prior ab hoſte im
Trompius claſsicum cani imperat, du
tator pugnæ Britannus cum claſſe ſua
partes manet. Belgarum dux ſuam in
que contubernia diſtinctam, præſcript
gulis pugnandi officio, in hoſtem in
Nec hic detrectaſſe prælium viſus, non
ducia & deſtinatò, ſed quia obſeſſus e
ab hoſtibus circumfuſus. Equidem
pere in navibus Hiſpanicis trepidatum
ut maturandæ fugæ, cui oportuna erat

enſiſsima cali go, rudentes & funalia,
; atrinentur anchoræ, præciderent.
ɔius primus proximam ſibi Prætoriam,
ılvatore auſpicatum erat nomen, in-
Verùm hac fugam moliente, acrioris
ectaculum præbuit Prætoria Franciſci
ılæciæ Præfecti. cui licet in prima coi-
leje&ta eſſent mali ſumma, ut decuſsis
iis & dolonibus maris arbitrio jacta-
nec regi conſilio poſſet, non tamen
ɛſperam noſtris victa ceſsit. Cum Præ-
Luſitanica Tereſâ ferociſsimè dimica-
quam ſibi gloriæ materiam elegit acer
Muſchius. At Trompius immiſsis in
m navibus incendiariis, manifeſtis il-
nibus accendit, quibus immixta Muſ-
avis, retinaculiſque adhærens, funi-
c hoſtis ſui implicita, ſimul conflagra-
ɛrvati tamen cura Imperatoris fuere
ıius ipſe & ſociorum plerique. Admo-
m igniferæ rates aliis, & Prætoriarum
littus acta naufragium fecit. quæ An-
ı de Caſtro ducem vehebat, globis uſ-
Trompio perforata & rimis fatiſcens,
to periit. At nullius æquè hoc prælio
ıit fortitudo & conſtantia, quam Lope-
ı una navis parte merſa, altera incendio
nte, ipſe brachio truncatus, pugnam
ɛ ſuſtinuit, nec niſi aquis abſorptus, iræ
nos & animi, pro Rege ſuo pertinaci-
gloriosè pugnantis, finem fecit. Oc-

quendus metuens ne à flammarum &i
viciniâ flamas quoq; conciperet, com
bus aliis nonnullus, enaviavit, & in M
ac portum Duynkerkanum invectus
qua vectus fuerat, Prætoria, arenarum
rumque injuria, Neptuno ceſsit & flu
Victæ hoc ipſo die plures aliæ & in are
liſæ, Oceano, Æolo & Vulcano, D
veluti triumviratu, in Hiſpanum con
tibus. Summo mane ſubductæ ex ocul
ſis reliquiæ, incertis itineribus fereb
una excepta, quæ ad primum congreſſi
ditionem fecit. Nec inſequens nox in
fuit Batavis, ſed indagando hoſti ſt
impenſa. Tam atrox pugna & ſævie
machinarum fragor, & flammarum pe
as tabulas graſſantium ferocia triduu
duravere. Per Britannorum littora D
Principumque carpenta volitabant,
culi cauſa. promiſcua plebes è monti
ſtigiis crudeliſſimi certaminis adſpectu
dolens, prout quiſque affectus, non ſin
rore, fruebatur. Rex Britanniarum Ca
federis ſui, quod cum Hiſpano & nob
pepigerat, tenax, claſſis ſuæ Præfecto qu
imperavit, & utrique ſe parti neutrum
buit, miſertus tamen quarundam naviu
ſpanicarum, quas è tanto naufragio i
uſus ſervavit. Quid, quod & ante præli
lapſæ quatuordecim hoſtium naves per
vadoſa, Britannici Architalaſſi gratia a

incolumes evaſerint. illiſa in littus
ım , ſtatim à prælio navium aliqua,
Gallis fuit. Rex miram narro & ſecu-
memoria dignam. Navibus ſexagin-
em iiſque ad ſtuporem grandibus, oc-
ı fuit navibus minoribus bis ſex. Eaſ-
ıggreſſi ſumus navibus octodecim,
riginta. Exercitum viginti quatuor
m, tot & plures habebat regia claſſis,
nis militum millibus adorti, in incitas
ɔrum anguſtias protruſimus, & velut
n circumſedimus, ut elabi non poſſet.
ctus noſter ipſi Ocquendo, cum moras
et ob fractos malos, Liburnicæ ſuæ
ım indulſit, tranſvehendis è portu Bri-
co lignis, ut refectis navibus maturaret
.m. Confecto navali prælio, Dux Fœ-
ɔrum captas naves, adhæc militiæ Hiſ-
æ plurimos, duceſque ipſos Texelæ,
& Zelandiæ portubus triumphans im-
At Duynkerkæ, Antvverpiæ, Bru-
funeſta omnia & luctus plena. In Hiſpa-
uſitania, in Cantabris, Callaicis & A-
n regionibus, alii cognata fratrum, alii
ɔrum, alii amicorum plorabant. Cor-
tes hæc ſecum muſſitabant; mittendos
.s, aut induciis vel pace placandos.
ɔrem hoſtem non ſtare, ubi vicit, ſed ul-
s progreſſurum ad ea, quæ cupiditati ip-
c victoriis patent. Non alia tam incruen-
ninus nobis damnoſa victoria potiti un-
ımus. Deſiderata è claſſe Belgarũ navis

una, militum & navalis populi vix c
cum hoſtium cæſa, merſa captaque
mus millia multa, naves quà merſas,
uſtas, quà captas quadraginta, ceteri
ga vel Anglorum beneficio elapſis.

Cameronis expeditio terreſtris, adventante claſſe Hiſpanienſi.

Nunc è mari in terras Braſilianor
verti libet, ubi non minore ſtudio i
fuit hoſtis in calamitates noſtras. Ant
enim è Portu Sanctorum ſolveret dict
es Claſſis, bina armatorum millia Lu
& Braſilianæ gentis & inter hos Tapu
in fines noſtros miſſa, diſtinctis ſe agm
ſparſerant. tum ne ab eduliis deſtitue
juncti omnes, tum ne magna manu c
cui, à limitaneis locis majore Belgaru
tentia arcerentur. Qui enim minorib
nipulis contemni poterant, multitudi
ribiles ad juſtam nos defenſionem ir
ſent. Id in mandatis habebant, ut ad S
rentii pagum, qui ſeptem à Paomarell
liaribus abeſt, ſociarent copias, claſſiſq
ventum exſpectarent. ut ſi fortè, po
appulſum, egredi in terras impedire
Belgis littus inſidentibus, adeſſent pro
armis & depulſis noſtris viam ſternerer
aditumque in mediterranea patefac
quo fini jam antè incolarum animos,
nicæ potentiæ oſtentatione, occupaver
nobis iniquiores reddiderant. Copia
ducebat Præfectus Camero, Braſilian
riis apud ſuos militiæ experimentis c

audaciâ ſummus: qui ut imperata ex-
ētur, ad fluvium Vnam cum cohorti-
onſedit. Facilè illi fuit huc penetrare,
niles ferè omnis noſter è mediterraneis
tus, in littoribus detineretur, in adven-
laſſariorum. At hoc metu expeditus
vius, & depulſa in maris incerta & avia
e, ilicet lectam mille militum manum,
ribuno Coino, viro fortiſſimo & mili-
perto, Cameroni objecit. Quo percep-
è enim horæ ſpatio aberant, movit Ca-
& diſtincto milite per ſilvas & dumeta
eſſus, hactenus evaſit. Coinus pari in-
a ſunt quoque diſtinctis catervis ſub-
, & accelerato itinere ſolitos ſilvarum
tus & egreſſus intercepit. Primam præ-
aſionem nactus centurio Tackius, duas
rtes ſclopetariorum in hoſtem immiſit,
è Pojucam, & conſerta manu cum ſex-
Luſitanorum, quibus præerat Ioan-
opezius Barbalio, acriter pugnavit,
uſdam cæſis, reliquis fugatis. è noſtris
erati vexillifer unus, & gregarii ſeptem,
rati ſeptemdecim. Secundam arripuit
arum præfectus Mansfeldius, qui co-
m agebat quadringentorum Belgarum,
aſilianorum centum. quibus cum Bar-
ne ad S. Laurentium congreſſus, ad pri-
baliſtarum jaculationes, in fugam ipſum
ducenti erant, qui degeneres prorſus,
ectis turpiter armis, militiæ nomen in-
fama-

*Illi opponi-
tur Tribu-
nus Coi-
nus.*

*Pellitur
Camero
& ceditur.*

famabant.. Ipſe Barbalio terga verten
ſui, qui capite fugientis fortè decidera
non gladii & chirotarum omnium, qu
ſitanis noſtrarum partium ademerat, c
Mansfeldio fecit. etiam iſtarum litter
quibus agendorum rationes exaravera
mes de Torre, hoſtium cum ſumma p
te imperator. Iis diſertè juſſerat ille, ne
res ſui clementia fracti parcerent Belg
nullo diſcrimine & hos & Braſilianos
cunque noſtris ſtipendiis merentes, n
rent, ſolis gratiam facerent Luſitanis.
batur per id temporis in Præfectura
benſi Andreas Vidalius centurio, qu
ſemeſtre huc è Sanctorum Portu miſſu
litteris ad Molarum dominos, clàm e
plebat ſeditionum ſtudiis. ut adventāt
ſe arma caperent, in libertatem ſe priſ
ſub Rege ſuo vindicarent, Belgarum
periis expedirent, in Claſſis potent
adventum farinas colligerent. Non a
bant complures, diverſiſque incitan
corrupta fide, clandeſtinis colloquiis
rimum quemque & novarum rerum ſt
ſos in partes ſuas pertrahebat. Cum in
ſpectu eſſet Claſſis, promtis & aliis ſe
num miniſtris, Vidalius accenſis moler
aliquot, & cannarum ſtruibus, hoc a
ut terrefactos ſubitis ignibus Belgas à l
vocaret, arcendis privatorum damnis,
umque illud & imbelle claſſi oſtentare

Andreas, Vidalius adventante claſſe, Luſitanos ad ſeditionis ſtudia hortatur.

I

elgæ ſtratagematum iſtiuſmodi non
uſque deque habitis privatorum di-
& publicæ tutelæ dediti, perſtitere
ali ſtatione. Mox fugatâ claſſe &
rum ſecurus Mauritius, cohortem
litumque ſeptingentos, duce Carolo
nio, eò ablegavit, qui conjuratorum
conatus reprimeret, & rebelles in-
os in ordinem cogeret. Expoſitum
d flumen Conayou militum trecen-
gmen, ducibus Franciſco de Soſa &
Dias, etiam Rebelhinho, qui æmu-
quadam ab illis diſtractus poſtea ſe
Barbalioni junxit. Cum his commiſ- *Tourlonius cum hoſtibus pugnat victor.*
rlonius, ubi ſe aperiunt ſilvæ, octua-
ſeptem cæſis, pluribus ſauciis captiſ-
pta ipſorum eluſit. Interemti Fran-
ii indicium eſſe potuit, reperta ejuſ-
er manubias veſtis pectoralis, quam
gnovêre. Inter ſaucios Henricus Di-
tâ parmula & enſe & pileo ingloriè
Magna inter ipſos trepidatio erat &
umque ſpes nulla eſſet claſſiarios in
xcipiendi, hoc quiſque ſtudebat, ut
t & in Salvatoris urbem, ſi quà poſſet,
ongum moleſtumque, & victus par-
, ſalvus remearet. Bimeſtri, antequam
è Portu Sanctorum Claſsis, in Fluvi-
ndem è mediterraneis deſcenderant *Tapuiarum tria millia ſe Belgis iungunt.*
um terna millia, cum uxoribus libe-
pentibus rei novitate Belgis, nec enim
ante-

antehac tam frequentes ad nos acce
nec niſi viginti aut triginta circiter a
Venerant è locis uſque adeò à littore
tis. ut ubi domicilia & natale ſolum
hæc Anthropophagorum gens, ig
mus. Nonnullos antiquæ libertatis
mulabat. plures odium Luſitanorũ n
rum dominationem per Europæos (
poſſe non deſperabant. Erant, qui o
fortunam & ſpolia ampla ex novis re
tebant. Et jam ſe noſtris jungere pa
armis ad fines iſtos graſſabantur. P
ea tempeſtate, veluti cœlitus dati nob
bantur in ſubſidium. Neque enim i
tem ulli venerat, fore, ut in hac Præ
belli ſe ſcena panderet. At ſimulac ex
um claſſiariis plurimi non longè à F
Grandi exſcendiſſent, abigendis arm
apportandis in claſſis refectionem àq
Mauritius ad Tapujarum Regem ſcribit. aratæ fuere à Naſſovio litteræ ad Reg
pujarum, Ioannem de Wy, quibus
petebat, uti hoſtem à pabulatu & aqu
arceret. Qui ſingularem in nos anin
penſionem teſtatus, ilicet filium ſuu
Tapujis aliquot, veluti fidei & benevo
vadem, miſit in Arcem Ceulianam,
effatus, ſe eandem vitæ neciſque ſorte
biſcum ſubiturum, & jampridem ju
eſſe Luſitanorum hoſtem. cui dicto ut
faceret, Luſitanos duodecim, loci iſtiu
las, infelici ſanè ipſorum fato, veluti c

em illam victimas, obtruncavit. Co-
litum ſuorum ſexaginta, duce Garſt-
, Tapujis addidit, ut ex communi
& noſtra diſciplina in hoſtem iretur.
is ergo in militiam Belgicam hinc
s, ita à gentis nomine dictis, inde Bra-
bis mille, pro nobis optimâ fide belli-
bus, validiores adverſus Luſitanos
izantes viſi ſumus: cum INTERNI
majus ſit in Duces ſuos obſequium,
veneratio, quàm externi, & loca ſe-
magis tueatur genitus, quàm aliunde
. Naſſovius, ut aliqua neceſſitate fi- *Mira Co-*
ſorum adſtringeret, Tapujarum con- *mitis ſo-*
beroſque in Inſulam Tamaricam de- *lertia.*
liberalius illic haberi imperavit. facti
æc fuit, ut, ſi fortè defectionem per
ſuaderet Camero, quod & fecit, cha-
rum pignorum intuitu deterrerentur.
tteras Barbalionis interceptas erant,
in dubium adducebatur ejus fides &
tium ſub ipſo Braſilianorum. quas, ut
eretur Cameronem, & hoc veluti le-
pelliceret, ipſi tranſmiſit Noſſovius.
poſt perlatum ad Comitem, ex ore
ii cujuſdam, militarium trium ac nau-
quatuor captivorum, reſiduas Hi-
um è claſſe rates, ventorum & æſtus
ferocia in Occidentem raptas, in an-
tare, minoribuſque navigiis in littora
m egredi. Illud quoque accepit, Præ-

toriam Caſtellanam, trium anchora
tinaculis decuſſam, in extremo fuiſſ
mine, ut & alias duas prætorias, G
que. unam onerariam, quæ ſacchar

Baxios de Rocqua.

bat, in ſcopulos *Baxios de Rochas* illiſi
maris periculis implicitos Hiſpano
ratibus ſtationem elegiſſe: & eas qu
tum in littora deflexerant, poſtquan
tam Præfecto Hiſpanienſi ſtatione
ſent, deſerto littore, alias quidem in
nanam, alias in Terceræ inſulas, non
tato imperantis juſſu, conceſſiſſe
Claſſis Præfectum in Ocidentalia per
cum Galeatis navibus ad Siaræ portu
Creditum & illud, Præfectum Claſſi
tem Torrenſem, cum domeſticis in I
cam tranſiiſſe, quæ in Sanctorum Si
ſum perveheret. reliquis juſſis vel c
vel fortunæ gratia ac felicitate ſibi co
Ajebant iidem, Prætoriæ Caſtellano
ſex aquarum vaſa ſuperfuiſſe, ut Gale
nes neceſſitate adactæ fuerint ire in O
tem, ob potus penuriam. quem, ut p
burnicis & minoribus navigiis deſtitu
recentibus præliis ferè cuncta ipſis pe
ex vicinis Inſulis transferre prohibe

Barbalio cum mille quingentis militum terreſtri itinere Bahiam repetit.

At reliqui infauſtæ expeditionis Du
mes Banjola, Franciſcus Mora & Lu
Barbalio, cum diſtracta & accîſa
membra conſpicerent, nec reduci ill
de abierat, poſſe, in hoc tandem con

ovicus Barbalio cum militibus mille
ntis omni armorum genere inſtructis,
itinere Sinum Sanctorum repeteret,
e ſibi ferro inveniret. Franciſcus de
um Comite Banjola conſcenſa mino-
ria eò navigarent. Barbalio iter capeſ-
os & ſequi impotes, dura neceſſitatis
æ lege, trucidari juſſit, ne capti à noſt-
ntus ipſius & profectionis per ter-
ndicium facerent. quod ſollici è me-
uti ex captivis, qui ſe memorum late-
liderant, cognovimus. Per hæc &
ediximus tempora, ea accidêre, quæ
non piget. Iudæus quidam, Bento *Bento*
us, magnus, ut talium mos, jactator *Henricus.*
iſſor, grandis ſecreti, (Fodinæ puta)
erexit animos Senatorum. Verum
n opum ſpem non levi precio licita-
dicii mercedem petebat ſibi & ex ſe
naſcituris; alteram proventuum &
rtem. At Senatores, edocti FRAV-
atrem penuriam eſſe, & tumidis ſtoli-
imaginationibus impleri pauperta-
c omnino abnuêre, nec annuêre poſt-
Verùm ea promiſere, quæ ex præ-
præſidum Societatis, rerum utilium
oribus indulta fuêre. At Bento,
ne ſupercilio, celare rem tantam,
erre iter in Hollandiam, aliquid ta-
le poſtulatis remittere. Senatores,
ne aliis rem aperiret, aut morte

præventus nulli, iterum in colloqui
Iudæo admiſſi, novis oblatis condic
nihil effecére. ſed illo juſſo non exire
ne diſpaleſceret arcanum, diu ſola ta
citatis expectatione felices fuere.
cum ſolenni tractatu cum Vndevig
ris, Societatis ſupremis rectoribus
giſſet, è Fodina, quam ipſe adiit, met
ſpecimina Pernambucum attulit. q
rigidum examen, deprehenſæ fuer
phureæ eſſe & plumbeæ materiæ, ne
magni. præterquam, quod ad Auſ
Franciſci fluminis ſita eſſet, loco arn
tanorum & Belgarum controverſo, l
Vidalius graſſatur. que à littore. Vidalius, cujus paulò a
mini, homo audax, callidus & pr
mum intendiſſet, pravus aut induſt
Paraybæ terris populationibus incen
graſſatus, maximis damnis afflixerat
norum molas, agroſque cannis paſ
chareis conſitos. Quibus malis ave
miſſi eò ad molarum tutelam militun
puli plures fuere, qui junctis, cum res
laret, viribus, depellerent graſſant
ejuſdem Vidalii & Magalheinſii præd
capita, præmiis ingentibus exciti fu
Inquiritur in expilatores civium. cumquaque præſidiarii. Etiam pœn
facti quidam è noſtris in Alagois &
Calvo, qui extorſionibus & direpti
indigenarum per nefas, atterebant po
Carolo Tourlonio prætoriæ cohort
c

ıtæ partes inquirendi in expilatores coërcendi publicarum injuriarum /enditi aliquoties ſub haſta Nigritæ ɔs Africæ littora & portus tranſmit- culentis preciis recreabant æraria. creba Servorum & Servitutis com- io, imperare videtur, ut de horum : ſorte pauca delibem. Eorum alios tium fecit, alios lex. Illos voco, qui : indolis culpa nihil erectum dig- ıominis curâ ſapiunt. ut ex aliorum ıperio ipſos vivere ſatius ſit, quàm ſervos facit, non illa melioris & be- ntis naturæ, ut quæ liberos nos naſ- d quæ gentium eſt, contra naturam ıec tamen ſine ratione introducta. : bello capti, qui cum iſtò jure oc- ıt, ſervantur ad ſervitutem, aut pre- ıi emtique eadem lege adſtringun- ſervitus non Romanis ſolum, ſed ıtibus paſſim uſurpata, dominis jus : & necis in ſervum. donec mitiori ıperio Romano coërcita dominia ſoque reddenda fuit occiſi aut cru- ɔiti. Cæſar Dictator in Galliis ſub os vendidit, in Salaſsis Alpinis po- uſtus. Nec caruerunt iis Chriſtia- e Eccleſia & multis poſt ſeculis. ne- ;antur divinæ Apoſtolorum voces, ıtem ordinant & præceptis infor- ſtant de ſervis leges Caroli Magni,

Nigritæ magno ære venduntur.

De Servis & mancipiis diſcurſus.

 Ludo-

Ludovici Pii ac Lotharii. ut & de c
ſervorum decreta Alexandri iii. Vrl
nocentii, Pontificum. Verùm poſte
vo paulatim apud Chriſtianos, do
Chriſti genio manſuefactos, in uſu
iſta eſſe deſiit. Ita ut à temporibus
toris Frederici ii, ab annis nemp
ginis partu cIↃ ccxii, omninò n
rint. Fortè ob hoc, quod nefas cre
ita ſervire, ſanguine Chriſti in liber
liorum Dei redemptos; vel, ut hac
inſoluta humanitate pellicerent, a
Epiſt.31. Chriſti doctrina gentilium animos.
immeritò *Servum nomen ex iniuria nat*
Seneca. Majorem certè veteres Ge
honeſtatis & utilitatis publicæ ratio
buerunt, qui ſuis ſervis non crudeli
ſunt, Romanorum more, ſed hacte
tum, ut frumenti modum, aut veſtis
coris, tanquam colonis injungere
cuique penates pro arbitrio perm
cujuſmodi ſervitutis veſtigia non ob
agricolarum ſervitiis apud Sueonas,
Tac. de aliosque populos obſervare eſt. *Verb*
morib. *vum ac vinculis & opere coërcere, rarum.*
Germ. *ſolent, non diſciplina & ſeveritate, ſed i*
ira, ut inimicum, niſi quod impunè. At
ferè more habere ſervos hodie ſolen
um & Chriſtianorum plurimi. C
mentius & moderatius eos haberi c
Ep. 47. neca: *Servi ſunt?* inquit, *imò homin*
ſunt? imo contubernales. Servi ſunt? imo h

i ſunt? imo conſervi, ſi cogetaveris, tan-
n utroſque licere fortunæ. Tam enim tu
nuum videre potes, quàm ille te ſervum.
& inhumanum eſt, quod nec tanquam ho-
uidem, ſed tanquam iumentis abutimur.
ſtum, quem tu ſervum tuum vocas, ex iiſ-
ibus ortum, eodem frui cœlo, æquè ſpirare,
re, æquè mori. Sic cum inferiore vivas, quē-
tecum ſuperiorem velles vivere. Quoties
n venerit, quantum tibi in ſervum liceat:
mentem, tantundem in te domine tuo li-
cum conſervo clementer & comiter. Nunc
m invaluit etiam inter purioris & in
nutatæ Fidei Chriſtianos lucri cupidi-
ente viam bello & armis, rediimus &
norem emendi vendendiq; hominē,
ntum vis imaginem, à Chriſto redem-
nperatorem univerſi, & nihil minus,
aturæ ingeniique vitio ſervum. Vt &
peſtate conqueri, ſub Chriſtianorum
in Braſilia, ſervorum aliquis poſſit &
are: *Quàm miſera res eſt O Iupiter & Dii,* Ariſt. in
ſſe inſipientis Domini. utiq; evenit nō ra- Pluto.
piētior ſtulto, bonus nefario, ſtupido
ſus ſerviat, & divinæ particulā auræ, nō
ſuæ vitio, ſed ſortis alteri mancipet.
ā Franciſcus de Barros Reguo ſuſpectæ
i, ob hoc, quod ad S. Franciſci ripā ha-
, remiſſus otio, & ſua erga Regē Hiſpa-
fficia palā vēditaret, publiciſq; regiorū
liū tabulis cōprobaret, in Occidētales
relegat⁹ eſt. INITIA quippe imperiorū

tuentibus, diffidendum victis, quavi
ſione ad defectionem & perduellione
nis. Irrumpentibus quoque in Barba
in gentem noſtram ſoli vitiis, præſerti
ra illa mutuis certaminibus pugnandi
ne, quæ in cædes, vulnera offenſaſq
leves deſinebant, non ſine Chriſtiani
nis dedecore; coërcita fuit Edictis ri
mis ſingularium pugnarum petulanti
vocatus legum in homicidas rigor. O
næ inopiam queruli Serinhaimenſes,
ſes, Paraybenſes, Allagoënſes & Portu
vi habitatores, hoc impetravere, ut
animadverteretur, qui Mandiocæ pro
celarent Rectores. Et ne præſidiario
deeſſent alimenta, panis demenſo ſola
re Senatores ſuorum famem, donec è
apportaretur liberalior annona. Fu
anno CIƆ IƆCXXXIX perlatum in Mau
urbem cadaver fuit Illuſtr. Comitis Ioh
Erneſti Naſſovii. ita volentibus fatis,
titis natalium & obitus vicibus in ut
orbe inclareſceret, & quò virtutis ſuæ
menta daturus cum Fratre Mauritio ve
daret mortalitatis.

Probibentur certamina ſingularia.

Dixi abiiſſe laceram & diſsiprtam
illuc Hiſpanam claſſem. At reduce in
nambucenſem ſtationem noſtrâ, nave
quæ per anguſtiam temporis, ſub prælii
lis initia, exonerari non poterant, jam
ſunt onera ſua poſt victoriam exponer

Quæ poſt claſſem diſſipatam evenerint.

tium deſideria implere, Naſſovius, ꝛo è ratibus milite, terra ſe formidabi- ſtibus oſtendit. Ludovico Barbalio- duobus armatorum millibus Paraybæ ebat, obvius ivit Picardus, excubia- æfectus & Centurio Dayus. qui ho- ſervarent & abactis armentis alimen- ucerent. imperatum quoque navar- littora tenentibus, ut in omnem even- ſtructis navibus præſto eſſent, ſi quà onem Luſitanus tentaret. Naves plu- Sanctorum Sinum miſſæ, obſervan- ccupandis, ſi fors ſineret, hoſtium na- Cumque copiis ſuis Paraybæ proxima Ludovicus Barbalio, miſſi è Gojanæ ræſidiarii & centurio Mellingius, ſuam em & Braſilianos ductans, & eam, quæ kio paruerat in Iguaraca, revocata in enturia Ducis Eintii; in Olindam, quæ s erat. Tunc publico Senatus judicio um aliquot Duces, ob rem negligen- tam, animadverſum. Etenim Navar- n, quotquot præliis iſtis navalibus in- ant, quidam fortiter pugnavere & lu- irtutis bellicæ indefatigabiles pugna ætulére: quidam turpi & erubeſcenda dia, dejectis mortis metu animis, mili- cus maculaverunt, ſpectatores pugnæ, ſtores. Noſſovius, ut exemplis ſeveris inam militarem contineret, ſelectis ad em Iudicibus, animadverſioni illorum

Ludovico Barbalioni opponitur Picardus.

Supplicium ſumitur de ignavis Ducibus.

reos ſubjecit. ne inulta foret gloria m
læſa,& velut piaculo propitiareturMa
ex Iudicium ſententia capite perfidam
viam luerunt. uni gladius clementiæ
& meritæ mortis ſupra verticem iit: u
citum fuit, ob priſtina merita. Vidit h
veritatis ſcenam Antonius de Cunha A
da, miratus, quamvis parta victoria, i
bilem militiæ Belgicæ rigorem. quem
dabat, tanquam tenaciſſimum vincul
curitatis publicæ &imperii noſtri ſtabil
Præmia dantur benè meri[...]s. tum in hoſtili ſolo. At præclarè meriti D
non laudibus ſolum præconiiſque cun
ſed & aureo ſinguli numiſmate, in rei m
riam, donati. Ejus latus unum claſſis
umq; imaginem exhibebat, cum hac in
tione : *Deus contudit faſtum inimicorum.*
rum effigiem Comitis Mauritii, & ap
tionem. Barbalio per mediterranea mi
ducens, per eas terras, quas Mattos vo
iter affectabat. quò ſe Tourlonius ad
dendas vias recepit. Picardo & Don
mandatum,ut relicta Gojana in Terram
ſe conferrent, & hoc omni cura agerer
hoſtiles copias, ſi quà poſſent, aut ſtern
Caduntur aliquot Belgarum copiæ. aut fugarent. Verum non ſegnior hoſti
hortes aliquot noſtrorum, quæ Go
erant,incautas occupavit, interfectis Pi
& Lochmanno Centurione, gregarii o
centum, aliis vel ſauciis vel fuga elapſis.
ſuorum ſtrage perculſus Naſſovius, ipſ

ndequaque militaribus copiis, bellum *Naſſovius*
ere ſtauit. Accîti è navibus in terram *ad bellum*
s & navalium ſociorum ducenti quin- *ſe parat.*
nta, Duce Iacobo Alardo. Mansfeldius
ooghſtratanus ex Comitis imperio ſe
re copiis ad S. Laurentii ſedem. Centu-
oeſius, contracto è Moribeca milite,
um aliis centurionibus, Dyckio & Sluy-
n Olindam ſe recepit. Prætori Statio
ratum, uti octuaginta Nigritarum ex
ndinis conſcriberet, portandis caſtren-
impedimentis. Civibus verò, ut vacua
diis urbe excubias ipſi agerent. Eintius
ue movere ſe ex Ihuaraca juſſus & cum
ria ſua adeſſe. Interea Tourlonius è Pa-
hoſtem inſecutus, moleſtiſſimo at ce-
no itinere, quippe XVII millia duode-
oris confecerat, ſuis fame attritis, fruſtra
Certior namque factus Luſitanorum
iis de Tourlonii adventu, moverat ca-
n Mattos, magna, ut videbatur, feſtina-
e, ob relictas hic illic militares penulas
naſque. Noſtri latitantes aliquot hoſti-
in arundinetis, protractos trucida- *Diſſolvitur bellum ad abitum hoſtis.*
. His ad Comitem perlatis, decre-
, ut ab expeditione abſiſteretur, remiſ-
qui conſcriptus fuerat, in ſua loca & ſig-
illite, navalibus in ſuas rates. Nec diu
Mansfeldius in Mattis cum hoſtium co- *Comes inſtare ſuos*
te dimicavit. quæ poſt velitatiões aliquot *hoſti jubet.*
abjectis

abjectis impedimentis, in fugam ſe c
penulis, quas ducentas reliquerant, nc
rina ad victum, ſed ſaccharo, ob farinæ p
Comes inſtare ſuos hoſti iubet
riam, repletis. Non deſtitit Comes var
cis, ubi ſecuritas publica exigebat, hoſ
ſtare, per Tourlonium Cameroni & Ioh
Barbalioni, per Mansfeldium, qui mil
ducentos in prælium ducebat, Ludovico
pezio Barbalioni, cum mandatis, ut ad
minis uſque Franciſci ripas, hoſtem ipſe
ſequeretur. at Tribunus Coinus vnar
que, inde in Serinhæmum reduceret mili
miſſæ quaquaverſum in portus noſtros
plurimæ, commeatum ferentes reficie
copiis. Sub hæc tempora, aliquot or
Eccleſiaſtici, Franciſcani, Carmelitæ, Do
nicani Præfecturæ Pernambucenſis, nun
ſexaginta, ob clandeſtina cum hoſte co
lia, & tentatas militum defectiones, ſub
ſamque Hiſpanis annonam, in Tamarica
Aliquot ſacri ordinis relegati.
ſula detenti, inde in Indiam Occidenta
ex Senatus Supremi decreto, deportati ſ
ubi licet affectu, ob patrium ſtudia, no
poſſent, locorum tamen immani interv
à Braſilienſibus ſegreges, nocere proh
bantur. Quæ res licet primò commovi
populum, poſtea tamen, ſublatis è conſp
tu, quos retinere cupiebant, elanguit cum
dignatione deſiderium. præſertim cum rel
ipſis eſſent, obeundis ſacris, Parochiales P
byteri. Depulſo finibus hoſte, non armis

lu

ıodo, ſeo & frugum inopiâ, quarum ndigenis negotiationes prohibitæ alidiu, per belli neceſſitates, fuerant; vefecit denuò Senatus incolis, per vicinas & oppida farinas divendendi, & quò ıt, diſtrahendi. Vtique noverunt milin & civilium rerum ſciri, extra bellum niſtrari poſſe alimenta, quæ vigente proh beri minimè nefas fuerit. Ideò- hoſtium eſſe partibus, qui talia ſubveoſt publicam ſignificationem. cum ancopia augeat bellum, quantum inopia t. Braſilienis militantibus injunctum, ſante hoſtilium irruptionum metu, in uiſque ſe vicos reciperet, & culturæ am vacaret, ſublevandæ frugum parci-

c ſegnius Societatis Directores in hoc incubuére, ut attrito bellis milite, aun ſupplementum ſubmitterent Braſiliıs, quæ toties Comes, toties Senàtores teras tamque ardenter efflagitaverant. que tanti Imperii molem ſuſtinere non ıt eo quæſtu proventuque, quem ſuffiBraſilia, afflictis molendinis & vaſtata n meſſe, ea conſilia inivere, ut armis ue fortuna languentem rem reſtituepotentiamque in rates argentiferas, quæ ra Firma, Nova Hiſpania & Honduris nnis dites abeunt, converterent. Quare n adornavere claſſem, navium viginti &

Expeditio Ioli in portus Sanctorum terras.

An. CIↃ IↃ CXL. Mart. XVII.

& octo, ſub Præfectis Cornelio Iolo,
hanne Lichthartio. qui pubeſcente
(erat is milleſimus ſexcenteſimus & q
geſimus) Belgio egreſſi, in Braſiliam a
runt primo Vere. adductis ſecum Io
Walbeeckio, qui Aſſeſſoris, Nieulan
Alevvino, qui Senatorum & Mouch
qui Advocati Fiſcalis munere funge
Deliberatum ſeriò, quid ex Societat
facto opus eſſet. Deſignabatur omniū
tis Vrbs S. Salvatoris, Braſiliæ metro
nuper à noſtris fruſtrà tentata. Eâ in p
tem redacta, totam mox Braſiliam n
fore, omnemque ſacchari proventu
molendina hujus provinciæ plurima
rùm uti ſpe facile eſt complecti maxin
potiri cupitis difficile. Iudicabat Naſſ
non eſſe ſibi militum ſatis obſidenda
hoc auſuro ſenis minimum armatorun
libus opus eſſe; illi à validis præſidiis p
ctum eſſe, & advocari in ſubſidium v
populos nullo negotio poſſe. fame illa
pugnari, longioris eſſe moræ, quàm ann
peſtas ob pluvios, menſes ferat. adhæc
ctorum Societatis recentibus mandati
lum Occidenti indici & regiis claſſibus
itaque in eam ſententiam, ut novus m
hoſtium terras immitteretur. qui, uti
tum & factitatum à Barbalione fuerat
fines noſtros, flammis ferroque obvia
ret diriperetque. ita futurum, ut ſuo d

hoſtis & bella in poſterum gereret
ıtius. facta vaſtitate, ipſi defore pa-
lendıs præſidiis, mercantibus lucra,
reditus, nobis otia fore & quietem.
nt moviſſe veterum Romanorum ex- *Quis finis populatio-num.*
, qui iſto fini in Hiſpanos, Campanos,
s, Nervios & Menapios populati fue-
Quod & antè fecere Halyattes in Mi-
Thraces in Byzantios, non tam hoſti-
io, quàm prudenti ratione, minuendo
x flectendo ad pacem hoſte. Quare
aves aliaque ad violentam expeditio-
eceſſaria Parantur, Iolus cum navibus
quæ milites vehebant ſeptingentos &
anos bis centum, in Portum Franci-
ela fecit, ut cohortium Barbalionis
ias in Allagois hærentes, incoliſque
ıs graſſationibuſque graves, ſubmove-
jus adventu percepto, in Auſtralia
eſſus Barbalio, incolas omnes, tribus
orvè exceptis, ſecum abduxit vacuaſ-
des fecit. at horum, utpote transfuga-
jam à partibus hoſtium, bona, agri,
ſque Fiſco noſtro adſcripta. Lichthar-
laſſis pro-præfectus & Carolus Tour-
militum dux, in Portum Sanctorum
claſſe navium xx ivere, quæ militum
at bis mille & quingentos. ubi ex-
in terram milite, ſævientis Bellonæ
la crudaque documenta dedere. Mo-
uſitanorum omnes, tribus exceptis,
in

Lichthartius populatur in Portus Sanctorum terris

in cineres redactæ,navigia minora, qu
ſe hic illic offerebant, vel capta, vel
agri circumjacentes, vici prædiaque
tantibus oppidanis, vaſtata & direpta
Tapeſiqua aliæque prorſus expilatæ,
norum cetera memorentur, hoſte
morante aut vim noſtram ſuſtinent
quid virilis ſexus armiſque metuendu
ro ſternebatur. ſoli parcitum ſexui n
& imbelli ætati, hæc miſerationem d
lerunt & excuſationem. cum mulier
præmium facere, immite ſit. & in in
qui modo in lucem vitamque humar
nere, ne calumnia quidem, quod di
bet. Tribunus Coinus, poſtquam in
Francico tres militum centurias in n
cepiſſet, in Fluvium Regalem, domi
ſpanici, rectà tetendit, ut eandem vaſ
faceret. facti cauſſa fuit, ut fixa in hoſti
ſede, levarentur annonæ penuria Pern
cenſes, militi noſtro alibi alimonia e
cedebant & hæ rationes: exinde opo
eſſe excurſionibus Luſitanorum præfe
ſatius eſſe, vim inferre foris, quam do
ſic ſementem, ſic meſſes ipſorum int
ſic pecudum, quibus victabant, ca
impediri.: non alia belli facie adduc
hoſtem, ut reducto è provinciis Bel
milite, ſuæ ſtuderet tutelæ: quin & al
cupatis copiis noſtris, melius tranquill
fore domeſticis. Verùm dum hic mo

Rationes populandi hoſtium terras.

ictam ferro ignique explemus, non ea
erta pecorum copia, quæ Belgis ſuffi-
atique commeantes & remeantes per
ctus Barbalionis copiæ, pecoris indi-
a fecerant. juſſi quoque fuerant, ad-
te Coino, Fluvii Regalis accolæ om-
& Tapicurenſes, quicquid eſſet ar-
um, in Sinum Sanctorum agere. Ita-
c rerum ſtatu, alibi ſui uſum eſſe poſſe
: Coinus. Peragratis quippe iſtius
ii agris omnibus, ad milliaria uſque
nuſquam inſignes nocendi hoſtibus
nes nactus fuit. Iamque Brandius
um præfectus ex captivis hoſtium ac-
, pro-regem dicti Sinus, Georgium
carengas, cum navibus octodecim eò
m, quibus nautici & bellatores vehe-
bis mille & quingenti. adduxiſſe eum
ribunos militares quinque: detineri
iſſu Gubernatorem Comitem Tor-
, Barbalione juſſo in Luſitaniam re-
dem Brandius cum cohorte ſua in
rranea animoſius progreſſus, ab hoſti-
ox circumventus cæſuſque clade non
:. deſideratis centum, pluribus, inter
randius ipſe, captis. Per Coinum,
aliàs animi & prudentiæ virum, infe-
quoque tentata fuit Vrbis Spiritus *Vrbs Sp. S. in præfectura eiuſdem nominis tentata.*
in præfecturâ cognomine, oppugna-
minus exercitatum militem, & mino-
vium penuriam, quæ prohibebat mi-
X litares

litares citò exponi. etiam ob præm
hoſtem. qui oppidulum feſtinis c
muniverat, auxiliares Braſilianos
flum. Ianuarii acciverat, ſeque in 1
receperat, è quo tormentis quinqu
non irrit's ictibus impetebat. Dux ii
faſtigia conatus aſcendere, ut prc
hoſtem, ſuorum puſillanimitate &
receptui ſignum dare coactus fuit,
pluribus locis urbe, quæ ob lateritia
flammam non concepit. Abductæ
flumine naves onerariæ duæ, quæ ſ
rũ ciſtas habebat quadringentas & q
ginta. Sed hoſte in illas machinis de
& compagem omnem diſſolvente,
ſaburra in alias naves tranſlata in
ceſſit. Cecidere è noſtris gregariis ſe
& dignioris militiæ aliquot, ſaucii o
ta. Graſſante per Sanctorum præf
Lichthartio, Barbalio, ut afflictis ſuc
revocatis ocyus ſignis, quæ in finibu
hærebant, trajecto S. Franciſci flumi
minii Belgici limite, Sinum ſuum
conſumtis attritiſque valde fame &
incommodis, quas habebat, copiis. I
tempore quam maximè ſuæ curæ e
bant Naſſovius & conſortes conſilio
natores. Vnum, ut Sanctorum Sin
que potirentur: alterum, ne decreta
dentem per Iolum expeditio negli
Prius confici non potuit, ob militun

commeatus, quem abſorpſerat Ioli
, abitura in Occaſum. Placuit ergò
is effectum dare. Duobus quoque in-
dis flagellabantur Societatis lucra.
prædonibus erat, & graſſatoribus iſtis,
las cogebant vivendi in agris ſecuri-
ere redimere. quæ cauſſa fuit, quod
cæderentur Braſilienſis ligni feraces
oſterius ab incendiariis, vel privatâ
licâ authoritate nocentibus. His ma-
am itum, quà potuit, militum per
omnes pro viribus & modo locorum,
one. qui prædones Nigritas, etiam
os, captos abducerent, & locorum
us ſiſterent. Erat illorum primipilus
Viſtus Nigrita, ſilvis ſe abdens. qui
n mandatis inſtructus magnas Belgis
ates dedit, nuper non levem viciſſim
cladem paſſus, ereptis ipſi, quos In-
um Dominis ſubduxerat, Nigritis
. In eo laboratum valdè à Comite & Comes ſtudet ſibi animos Luſitanorum conciliare.
faciliores & æquiores erga nos redde-
Luſitani quorum plerique ejus erant
& ſententiæ, bona ſe fide arma in Re-
pere non poſſe, aut prædonum fero-
c quotidianas excurſiones coërcere.
è ſilentio, conſiliis, ipſo opere, graſ-
s favebant. Itaque conſcripti à Co- Conſcribit Luſitanorum præcipuos.
r provincias tres, Pernambucenſem,
icenſem, & Paraybenſem, qui Luſita-
dignitate, opibus famâ maximè con-

ſpicui eſſent, rogatique, ut ad public
ritatis cuſtodiam conſilia operaſque c
rent; hoſtium Societati & amicitiæ re
rent. cum nullum ab Hiſpana Claſſe
dium ſupereſſet; mercaturæ ſtudia eri
vim omnem ab aris & focis unanime
rent. ſe nihil intermiſſurum, quod a
rum faceret commoda, gentiſque Luſ
honorem. rigidiſſimis edictis cautum
à milite vel Officialibus ſuis indignè
rentur & ne non manus modò, ſed n
gium cuiquam pacato nocuiſſe dicatu
aliaque quæ mitigandis, devincien
animis faciebant, elocutus, ſalubria o
aſſenſu decrevit.

Status rationum quoad lucra & reditus.

Qui ærariorum rationes ſupputab
curatius, notant per hæc tempora, ex
niis Regiis, quæ ſaccharorum decimi
lentorum ponderumque tributis
bant, in Societatis rationes rediiſſe flo
ter centies mille & quinquaginta. at
batur æquitas remiſſionem aliquam in
ri illarum exactoribus; ob afflictas ho
incendiis rapiniſque Operarum domo
cium ex Belgio hunc allatarum, quæ
torum erant, vectigalia, confecere
centies mille florenûm. Saccharoru
in Belgium evectorum, ter centies mil
bitæ ex molarum venditionibus, fu
captis Nigritis pecuniæ, erant vicies &
centies mille florenum. Ex ſpoliis p

florenûm millia. Nigri æ apud A-
pti, hîc divenditi, ſexcenta millia
. Hi Braſiliani ſoli reditus erant & lu-
ter quæ, ſua quoque colligebant do-
garum æraria. Et fuiſſent ſane lucu-
s reditus, niſi ſacchari vilitas illos di-
et. cujus precium intendi potuiſſet,
hoſticarum molarum ſubverſione,
am cœpta fuerat, partim iſtorum ſac-
m interdictione, quæ quotannis Ori-
Societas apportabat. Illud quàm
è ad promovenda Societatis Occi-
s commoda facere judicabant Sena-
i lex illa vetus Luſitanorum revoca-
quâ vetuit Rex, ob nomina & debita,
i Ingeniis Nigritas operarios, aut
a ipſorum. ut quibus ablatis ceſſarent
omnes & qui inde ad Regem redibant
, prorſus interciderent. Enimverò, uti
telligentiis Cœlos moveri negant Pe-
ici, (date hanc periodum, Lectores,
m ſcribenti) ſine nauta regi navem,
riga currum; ita ſine Nigritis, tanquam
Aſſiſtentibus, ſuaviſſimos ſaccharo-
bes verſari poſſe, negant Braſilienſes.
ea, ſi plus noſtratis pecuniæ tranſmit-
, in quotidianos operantium uſus.
nis eam, quæ regiæ eſſet & dignioris
æ, occultantibus & parcius eroganti-
tiam, ut Braſilienſi Nicotianæ valor
ui fuit antè, redderetur, zingiberiſque

Quæ utilia Societati Occidentali.

culturæ vacarent indigenæ. Sed nih
utile ac fructuoſum, quàm frequens c
rum miſſio, & privatorum liberrim
mercia. non ſolum ob uberiores, q
expectabantur, reditus, ſed & ob im
curitatem; cum, QVOS VICERIS. an
dendi non ſint, & facilè ab impoſito j
ſiliant, non aſſuetæ novis frenis gent
peravere inſuper iidem Senatores, u
inſtruerentur Liburnicæ. quæ portu
rum ad Angolam, ut & Braſilianoru
oſtia fluminum Ianuarii & Platenſis
varent & hoſtium navibus vectoriis
arentur ut quæ maximi precii merce
re ſoleant, Nigritas, vina, farinacea, a
quæ his in oris diſtrahi cupidis merca
amant. At confici illa minus, quàm
labat res, potuére, ob navium per
quarum pleraſque ſecum abduxerat
Commodum tamen evenit, ut in Pa
neceſſitate compelleretur Neapolita
militum Tribunus Hector de la Calce
Sanctorum paulò antè egreſſus, nave
dehiſcentem rimis & malè cohæren
portum noſtrum dixerit, abiturus in
dentem, cum militibus ſexcentis.
annonæ noſtræ graves eſſent, in O
tem tranſvecti fuére, retentis Hec
Officialibus. ut per hos redimerentu
noſtratium captivi in Havanæ poru
bantur. Hunc ipſum Hectorem, opt

Hector de la Calce neceſſitate adactus ad Paraybam fertur.

rio, notæ virum, interjecto tempore,
andiam miſit Comes, ipſo poſcente.
uâ fuit fide, & videri voluit, detrecta-
iſpanicam reverti, niſi primum impe-
ptivis extra Belgium noſtratibus di-
e, & penſatis Societati iis ſumptibus,
anſvectandis ſuis feciſſent.
ad Iolum & Lichthartium, quos ali- An. CIↃ
trò menſibus Braſiliæ Septentriona- IↃ CXL.
amvectos, in Occidentem ſua claſſis menſe
, naviget oratio noſtra. Ea navibus Iulio.
bat viginti quatuor ad bellum paratiſ-
navalium numerabat millia duo, mi-
n mille & ſeptingentos. Erexerat hæc
tio, magni alicujus eventus exſpecta-
nimos non Braſilienſium modò ſed
opæorum omnium, Luſitanorum &
um. Nec enim utilius cupidiuſque
i poſſe videbatur, quàm ubi ſe cupidi-
umanæ luculenta offerret materies,
omata, ligna, ſacchara, ſed ipſiſſimæ
entis gazæ & auri argentique uberes
Verùm, quod in bellis non infre-
maxima cœpta ſæpenumero deſtituit
ius, præſertim mari: ubi ventorum
nque arbitrio ſubſunt humana conſi-
abat claſſis omnis, ipſis Calendis Sep- *Claſsis Io-*
is, in celeberrimi portus Havanæ, qui *li ad Ha-*
la Cuba eſt, conſpectu. mox diviſis in *vana por-*
bernia navibus, per maria huc illuc ob- *tum.*
it. donec excurreret menſis, & unà

prædæ ſpes. etenim exſpectabat deſi
ſimè & cupiebat vehementer, ut H
rum claſſes è portubus exirent.& p
di libidinem irritarent. Hiabant ad
fortunam omnium cupiditates, qua
vicinitas accendebat. Sed fefellit eos
ſpectatio. quamvis enim, uti impatie
ræ eſt pecuniarum ſitis, ex captis hic i
catoribus percunctati eſſent de claſſi
ventu, nihil fando reſcivere. Eteni
mis conſiliis & prudenti metu in ſui
que portubus hæſere. nec conſultum
dere, armatæ cupiditati objicere aur
genteaſque meſſes. ſatius arbitratæ,
rum opum tranſvectionem differri, q
Disjicitur tempeſtate certa ferri diſcrimina. Obortæ quoqu
peſtates, invaleſcente Æolo, tam g
procellis incubuere claſſi, ut illa disje
quæ navium in littora Cubæ impeger
exurgentibus undarum molibus d
naufragæque, captis, qui evaſerant, v
bus. qui in portum Havanæ abducti i
que aliquandiu detenti, poſteà Pern
cum reverſi, Hiſpanorum erga ſe hun
tem & comitatem mirè prædicavere.
in carceribus ſordibuſque habitos, ſe
riore cuſtodia, neque victu parco, ſed
ceſſitates copioſo. quatuor aliæ, quò ſo
riſque furor & venti ferrent, aberr
Vna in Belgium præmiſſa infelicis
nuntia fuit. at earum, quæ aberraverar

namæ fretum actæ, nempe Naſſovia
a Erneſti, ſalvæ Pernambucum perve-
lia in Hollandiam delata fuit. Refe-
Matanccæ Sinu claſſiariis, reliquæ na-
ecim, quibus militares ſupererant ſex-
nonaginta, nautici nongenti & tri-
octo, Braſiliam appulére: at fractæ
n & adeſæ. Eæ in novas expeditiones
atæ abſque mora fuere, ne tantarum
ſarum fructus omnis periret. Vtique
s, operum indefeſſus, alias ſub Licht-
in flumen Ianuarii vela facere juſſit,
ndis hoſtium, ſi quæ vel ſubirent vel
conſcenderent, ratibus; alias in An- An. CIↃ
ttora, ut Luſitanorũ iſtic naves oppe- IↃ CXL.
ır, & pugnæ occaſiones occuparentur. Novem.
t in finem Anni quadrageſimi ſupra XIII.
imum & ſexcenteſimum, Eclipſis So- *Eclipſis Solaris deſcriptio.*
quæ totum penè Solem Braſilienſium
eripuit. Quod noto, non tanquam
iram his ſeculis, quibus rerum iſtarum
innotuere: verùm quia in omen con-
ns à benevolis civibus accepta fuit. il-
ta. qui Principibus cœleſtem favorem
minis indulgentiam ex ſiderum obſer-
ne promittere amant. hi vota ſua ſpe-
s erigebant & hanc ætherei luminis pri-
nem, Hiſpanici fulgoris in his terris oc-
ı defectumque interpretabantur. Co-
n extollentes, per quem ampliſſimi ho-
Regii tantus ſplendor minuì potuerit.

A B. Ecliptica.
C. Centrum Solis.
D. Centrum Lunæ.
C D. Diſtantia intra Centru
&Lunæ.
E F. Magnitudo Eclipſis in digi
E G. Reliqua pars Solis lucida
F C E G. Diameter Solis.
H F D E. Diameter Lunæ.

Tempus æquabile Vraniburgi d. ſtyl. nov. 3.
13. *Novemb.* ♄. 3. 12′. 3
Locus Terræ perpendiculariter Soli ſubjecti
21°. 4′6. 2
Locus ☊ 21. 23. 2
Reductio (
Locus Lunæ in Orbita 21. 45. 5
Arcus inter centra 2. 5
Ampliatus phyſicè 2. 7
Parallaxis Lunæ, ſeu Semidiameter diſci terr
63. 4
Semidiameter Lunæ 16. 2
Solis 15. 27
Semiſsis parallaxis Solis 3
Semidiameter Penumbræ 32. 19
Semidiameter Lunaris Vmbræ 55
Summa Semidiametrorum 1. 36. 0
Horarius Solis } *veri* 2. 32
Lunæ } *veri* 38. 27
Lunæ à Sole verus 35. 55
Ampliatus phyſicè 36. 29

ur defectus alicubi centralis & totalis.
a dimidiæ durat. omnimodæ Eclipſ.
1. 35. 59.
limid. moræ total. umbr. Lunæ in diſco
1. 3. 39.
a dimidiæ moræ penumbræ in diſco
31. 18.

Ergo H.

dimidiæ durationis 2. 37′. 51″.
moræ Vmbræ 1 44. 41.
moræ penumbræ 0. 51. 28.

adparens mediæ Eclipſ. Mauriciæ
erit die. 2 ſtyl. nov. 12. ſtyl. vet. Novemb.
H. 23. 47′. 48″.

adparens viſæ Veneris &
maximæ Ecclipſis Mauriciæ
in Braſilia, 2. St. v. 12. ſtyl. nov. Novemb.
H. 23. 27. 6.

d tempus datur Latitudo Lunæ viſa
7′. 25″. *Merid.*

gatum Semidiameter Solis & Lunæ 31. 49.

Ergo

eficiens 24. 24.
ntitas deliquij Solaris 9. Dig. 28′. 32″.
ula durat. dimidiæ omnimodæ 30′. 56″.

Hinc H.

us duration. dimidiæ omnimodæ 1. 13′. 59″.
tium Eclipſis Mauriciæ 10. 13. 7. *Ante*
Medium 11. 27. 6. *mer.*
Finis 0. 41. 5. *poſt mer.*
d. 3. ſtyl. nov. 13. ſtyl. vet. Novemb.

Apparere Eclipſis Mauritiam incol
cœpit, Novembris die decima terti
decima ante meridiem; & ad ſummu
vecta fuit hora undecimâ, treſque So
tias obſcuraverit, cum minutis vigint
ſicut minus quarta ſui parte hîc munc
erit. Verùm quadraginta ſeptem a
duodecima minutis, labore ſuo tenel
evolutus Titan, pleno refulſit lumi
alia per id temporis facie apparuit N
guæ populis, totus immerſus umbræ I
alia Carthagenæ, & fluvium S. Mart
bitantibus, in America Boreali. alia r
Portus Securi terris in Braſilia. alia A
ſibus, Abyſſinis in Africa, Fluvii Plat
Freti Lemarii accolis, ob longitudin
latitudinum Sphæricarum diſcrimina.
illud inter alia laudatæ curioſitatis &
ſtriæ in Illuſtri Comite documenta, no
miſcuum, quod per Mathematicos
quos domi militiæque ſecum habuit,
gi & deſcribi hunc Solis laborem imp
rit, exemplo maximorum & clariſſim
Imperatorum. qui media inter prælia,
rum cœlique plagis Superiſque vacaru
de ſe apud Lucanum perhibet Cæſar.
quod antè viſam Eclipſin, in mandatis
rit naucleris; quotquot maria abituri
ſcenderent, ut Eclipſis hujus futuræ f
& momenta omnia vultuſque difform
ſinguli locis poſiti, attentius obſerv

is conſignarent? In gratiam eorum, Phænomena cœleſtis machinæ & im-s Planetarum vices noſcere ſtudium onam Eclipſis hujus faciem, pro tem-momentis aliam atque aliam. prout d Aſtrologicam accurationem delini-theſeos peritiſſimus G. Marckgravi-miti in Barbaro Orbe ab his ſtudiis, artius, poſtquam è portu S. Alexis t, & ſuperatis vadis, quæ Abrolhos, in oſtio fluminis Ianuarii ſtaret, in ntubernia claſſem partitus, in obvias n rates avidè intendebat. at nihil tan-tibus dignum obtulit iniquior ſors. ſpolium ceſſit navis, vina habens, & chari non multùm. illa valuit nona-uatuor florenûm millia. hæc non niſi Quare refectis ad inſulam Grandem iis, in Pernambucenſem portum re-t malè habebat rerum Societatis in principes, hæc in Ianuarium expedi-m eam Braſilienſibus armorum, mili-navium vim fuiſſe contenderent, quæ nando Omnium Sanctorum Sinui & æ totius metropoli ſufficeret. Quare enſium Præfecti, honoris ſui intereſſe ti, ne tantæ negligentiæ rei haberen-minationem iſtam graviter refutavere mnem de ſe malè ſuſpicandi occaſio-fflaminarent, in hunc ferè ſenſum de-re: malè calculum poſuiſſe Directo-

Inſula Grande.

res

res, non ſibi iſtum fuiſſe aut navium
litum numerum, quem tabulis ſuis ip
rant. navium minorum tum in pr
fuiſſe viginti tres, non quadraginta &
Liburnicarum non viginti & duas, ſe
decim duntaxat. aliarum navium ve
rum non triginta, ſed octodecim. in n
cenſu non undena millia ſe reperiſſe, ſ
na & trecentos inſuper. addebant,
validiſque præſidiis per illa tempora
tam fuiſſe Salvatoris urbem; adverſ
ſtem incendiarium opus fuiſſe multo
qui per præfecturas arcendis illis diſtri
tur, ne ſacchari meſſis omnis molendi
dominis intercideret: littoralia loca
ſoribus eguiſſe, adverſus vim externam
teſtinas Luſitanorum molitiones; al
quæ diluendis objectamentis & ſiniſt
terpretationibus eminentium pote
faciebant. IN QVIETA res eſt merca
animus. nunquam illi tam plenè occ
& obſequi ulla fortuna poteſt, quæ vo
ſatiet. Facilè invenit, quod amplitudi
curatoribus imputet. ac dum ſuas ſpes
ire parat, vellet confectum, quicqui
mus deſtinavit.

Hoſtis de temperamento belli cogitat. An. CIↃ IↃ CXL.

Qui Vrbem S. Salvatoris tum impe
nebat Pro-rex, revocatis ad animum
nis, quæ jampridem à Belgis, laxata b
centiâ graſſantibus, paſſus fuerat, pe
ſerò tam immanſueti & feri moris, de t
ra

ɔ belli cogitare cœpit. Etenim Eccle-
Pernambucenſes aggreſſus, facilè
munis calamitatis ſenſum, ab iis im-
, ut à Comite & Senatoribus, per li-
ſupplicem, peterent earum legum
onem, quibus effera illa ſæviendi in
inermes, ſe dedentes & agros, ob-
quæque vaſtandi rabies coërceretur.
ebuit ſe difficilem Comes, in lenita-
ɔnus, crudelitatis omnis oſor. qui
ſpera iſta deſcendiſſet, niſi irritatus
e. qui, ne victis Belgis parceretur aut
i daretur venia, prior juſſerat. re-
d libellum ſupplicem, ſibi non diſ-
nitiorem belli modum, modò eun-
plectantur & ſervent hoſtes. Vtique
:, minoribus turmis invadi poſſe &
rras noſtras: hoſtium non niſi majo-
ı & maritimo itinere: eſſe inter ſuos,
tis cauſam clam agerent & incendia-
ɔcinarentur, ſe à talibus in hoſtico de-
ſpem quoque obtinendi Braſiliæ reli-
is incolarum & molarum direptioni-
villarum incendiis corrumpi. Nec
Pro-rex Marchio de Montalvan æ-
ıa Comitis poſtulata, miſſiſque hinc
ɔſidibus, convenêre in unum partes.
te miſſi ad Marchionem obſides, Hin-
ius pro-tribunus, & tribunus Dayus;
hione ad Comitem Martinus Fereira
ıus & Petrus de Arenas è gente Hiſpa-
na.

Rationes, quæ Comitem idem facere impulerunt.

Obſides dati.

Legati ad illam rem hinc inde.

na. At qui rem diſceptarent, fuere à
rum partibus, Theodorus Coddæus B
us, & Nuninus Olfardi Senatores, q
in partem principalium curarum & lev
tum oneris advocaretur, Abrahamus T
rus, Senatui politico à ſecretis. His in
tum, ut Latino idiomate uterentur,
linguæ ſuæ vocibus fallerent Luſitani.
caruit poſtmodum ſucceſſu ſuo hæc le
verùm poſt longas deliberationes co
tum, uti jura belli circa captivos & agr
vaſtationes, ſarta tecta utrinque eſſent
ipſa tamen, (ut poſt geſta annectam)
us interpretati fuerunt Rectores Eu
quaſi hac tranſactione via hoſti patefa
ret, in imperii hujus ſecreta, per innoxi
ſecuram familiaritatem, penetrandi.
tamen facilè fuit Braſilienſibus refeller
non armorum ſe quietem pepigiſſe, ſec
derationem ſolummodo, reſponde
exploratorum abundè domi eſſe, ut
ternis metuere ſupervacuum fuerit: n
colligendæ ſaccharorum meſſis fuiſſe
niſi per hæc pacta: nec occaſionem tr
rendi arma in Seregippam, Maragn
præfecturam & Afrorum littora, niſi
hactenus ſecuritate. Dum Delegati juſſ
agunt, quidam Lengtonius, tempora
genii vir, in comitatum ipſorum recept
ſertis Dominis, ad Proregem ſe contu
res noſtras, quoad norat, inſigni perfidi

Lengtonius ad hoſtes tranſit

t obſides Belgæ perſuaſére malè feriato
i, ut miſſo Pro-rege, red. et ad riores
ios & datam patriæ fidem. redIit, &
tè ſe proditionis crimine, jam ſtultitiæ
tatis involvit. carceri & cuſtodiæ in ri-
examen datus, corrupto, ut credeba-
ſtrenſi prætore, cum hoc ipſo aufugit.
promiſſa præmia, indictâ capitis pœnâ
orum iis, qui hoſpitio perduellem
entur.

ndum abiverant legati Pernambucen- m hoſte ſuper belli temperamento cturi, cum, ecce, litteræ Proregis ad tem perferuntur, quibus de Luſitaniæ us perſcribit: juraviſſe in novum Re- riga ıtiæ ducem Luſitanos: arces reg- nes ſeſe in poteſtatem ejus fidemque dediſſe: ſe militemque, cui præeſſet idem regi acclamaviſſe & ſacramen- ixiſſe; exceptis Caſtellanis & Neapo- . quibus religio erat novis rebus con- , & à veteri domino deſciſcere. Vene- on ita pridem in Sanctorum Portum, Luſitanorum Rege, Franciſcus Vilhe- dinis Ieſuitici, & prot ibunus Petrus a de Gama, non ſolum ut tantæ rei eſſent, verum ut in novi Regis fidem rent Pro-regem & quas in præſidiis ha- militares copias. Hi ipſi mandatis eo- qui Luſitanis illic præerant; ad Comi- rofecti, vacationem ab armis inter ſu-

Prorex Braſiliæ Comiti defectionem Luſitanorum nunciat.

os & Pernambucenſes petiere. donec
quæ inter Triſtanum Mendozam &
ratos Ordines acta eſſent, conſtare
ut impetra ent, captivos laxant trigi
tentis t men Garſmanno & Brandio
lum de Acunhas impunè adhuc per t
fines noſtros graſſantem, ad ſerias P
bucenſium querelas & minaces litte
vocan . peractaque legatione rediit
Vilhena. remanſit, ut volebat; Petr
rea. Tum nuntium mendax percul
enſes, Fœderatos Ordines claſſem qu
ginta navium adornare, quibus Sinu
ctorum invadant & urbem oppugnen
re commoti Luſitanorum animi, mu
Urbi omni ſtudio incubuere. donec
mitem confoſſo rumore ad ſe rediere
la Luſitaniæ omnis memorabilis de
ſimulac utrinque accepta fuit, hoc
ut ad alia conſilia hoſtis, ad alia de
rint Braſilienſes Belgæ. facilè enim
ctabant partes, futurum, ut hoc Lu
rum facinus pacem afferret aut induc
tugalliæ & Fœderatorum Ord. te
mox ipſis Braſilienſibus pacis aut in
rum pactis deſiturum jus acquirend
dominii & differendi latius imperii.
ex Comitis & Senatus communi ſe
placuit, turbata Luſitanorum defecti
ſpania, ea tentare, unde inſignis aliqu
acceſſio ad Societatis res. judicaba

, Oportvnos magis auſibus eſſe
ıs rerum. invigilandum huic occaſio-
ɔſecundandum tempori. luctanti cum
ſte & de imperio contendente, an-
capturam eſſe. De motibus iſtis jam
er Potentiſſimos Ordines certior fa-
aſſovius, mandata de proferendo im-
cceperat. Quibus enim litteris dimit-
rat, reſcripſere: *eam eſſe rerum Braſiliæ
s Europæi faciem, ut dimitti ipſum hac tem-
ninimè expediat. jam perſpecta ipſi terra-
a & populorum ingenia facilem præbere gu-
onem. dilatatis finibus, abactis quaquaver-
libus, his ferociam, civibus metum ademp-
urbatam magnis motibus Luſitaniam à Re-
ppo deſciviſſe, & Bragantiæ Comiti accla-
, non poſſe non hinc occaſiones ſubnaſci Naſ-
ſigne quiddam & glorioſum audendi, per eas
uas Luſitanorum præſidiis & armis tenet
iarum Rex. In eam ſententiam iviſſe
ſuffragia, ut pro Brigantino Duce auxilia
rit, adverſus communem jam & Luſitano-
Belgarum hoſtem. Quæ cum ita ſe habeant,
bitare ſe, quin pro eo, quo in Rempub. hanc
amore, prorogari ſibi in aliquot annos impe-
t paſſurus. ſeditiones hoſtium flectendas hoc
e in imperii uſus eſſe, & velificandum inter
ias; fracta apertis ſuorum defectionibus Hi-
um potentia. felicibus cæptis præſentia ſapien-
ſuum adderet perpetuitatem: famam rerum
um, mores, quibus in animis hominum valet,*

Fœderatorum Ordinum litteræ, quibus Comiti miſſionem petenti ſuadent manſionem.

Iis de Luſitanorum defectione perſcribitur.

aſpectum etiam ipſum hoſtibus amabilem,
aſſe ipſi apud plurimos obedientiam, ſtudiu
rem. ſe ingentis beneficii loco habituros, ſi c
clarè imperia plus diuturna eſſe velit: n
Patriæ Patribus animum voluntatemque iſ
tis obſequia dignis præmiis honoribuſque con
An. CIↃ *di.* At Societatis rectores explicatiu
IↃ C XL. in mandatis dedêre Comiti, *ut poſtqu*
Februa. *cuſſa Luſitania ferendis auxiliis impar illa*
XXVI. *occaſionum obſervans, de finium amplifica*
riò cogitaret, continenti militiam gloria
ret, priuſquam per pacis tractatus ſopirentu
ſtudia, aut terminarentur. patere adhuc on
ctori. per conventionem ſua ſingulis ſalva
iri PLVS VLTRA *poſſe. Speciem ſe facie*
ſeverè non præſcribere, cum pro temporum, l
virium, hoſtiumque ratione geri iſta debea
tamen maximè ſe in votis habere, ut collect
que præſidiis & Braſilianorum ſuppetiis, n
greſſione tentetur Sanctorum Sinus, ob mir
tus & navium exſtruendarum oportunita
provinciarum quotquot nobis parent ſecu
omnes ingenii & militaris induſtriæ nervo
deret, quò vel vi vel dolo expugnari poſſit. a
rari hoc nequeat, ſaltem obſidio urbem cing
ceſſioneſque præcluderet. cum obſeſſarum
non leve momentum ſit, magiſque p
ſint, ubi de armorum ceſſatione diſceptatur
His Fœderatorum Ordinum & So
rectorum litteris permotus Naſſoviu
ſuo in Patriam & Reipub. Patres obſ

ione, paſſus ſibi fuit imperium in lon-
ıpus prorogari, certuſque permanen-
latandis Societatis finıbus conſilium
Primò Seregippam Regiam, deſer-
ehac regionem, quæque primi hacte-
upantis fuerat, viſum fuit annectere
tis imperio. cui fini eò cum copiis
ndreas arcis Mauritianæ ad flumen
ciſci præfectus. qui, præmunita pro-
rce ſua, Præfecturam iſtam invaſit,
acram, quæ iſtic erat, vallo cinxit, ar-
tarium condidit, oppidulumque ad-
oſtiles inſultus munivit. Expeditio-
ſæ fuere, quod regio hæc, inter Sinus
rum provinciam & eas, quæ noſtri
minii, poſita, tutandis finibus face-
ıentis abundaret, & fodinarum non
pem faceret. Solus, ni fallor, Nico-
lyveira ſcriptor Luſitanus Seregip-
apitaniis annumerat. Barbari provin-
iriii vocant, à flumine cognomine. in
lum modico amne itur, qui majori-
vigiis non patet, ob exiguam æſtuarii
inem. à Flumine Regali undecim,
Auſtrum à ripa S. Franciſci vix ſeptem
n verſus milliaribus abit. Plurima ſep-
ıit & pecuaria cogendis & aſſervandis
is, quæ collapſa præfectorum cura
poſſunt. regioni à piſcium captura,
ari coëxtenditur, ingens laus eſt. Ve-
iam de fodinis conceperant ſpem Bel-

Seregippam ſive Præfecturam Ciriii imperio Societatis addit Naſſovius.

gæ, eluſere metalla illic pluribus loci
ſa, cum argenti nihil habeant aut me
næ, referente Petro Morthamero. c
arcani inquiſitio demandata fuerat,
rum ſecuritas omnis ex Arce Mauriti
pendet, cum mediterranea adverſus h
juſtas copias defendi nequeant.

Expeditio in Angola regnum ſub Iolo.

Atq; hæc in Novo Orbe per Braſilia
terras evenere. Verùm majora in vet
be apud Afros. Illic cum maximun
momentum Nigritarum in Angolæ
ſine quibus nec Regiis fodinis, nec
enſium molis ſuus conſtat labor,
Mauritio eò quoque bellum mitt
ejus mercaturæ vim commodaqu
transferret Societas, quæ Nigritaru
ditione & emptione iſtic quàm maxi
get. Qui tantam rem conficeret, de
à Comite & Senatu fuit Iolus, mag
ſemper facinorum adminiſter. Hic cl
vium viginti, nongentis inſtructa claſ
bellatoribus bis mille, Braſilianis du
cum Hinderſonio Pro-præfecto in A
navigavit. expoſitos excepit præſent
Numinis favor, penè ſupra quàm vol
adeò enim victoria fuit in proclivi,
ter audendi invadendique conſilia &
pugnæ laborem, vix aliud fortitudinis
plum reliquerit fortuna. Non longè
urbe inter ipſas hoſtium arces proved
gæ, furorem jaculantium hinc inde c

An. CIƆ IƆ CXL. May XXX.

A. Ieſuitarum Coenobium.
B. Capucinorum Coenob.
C. Turris ſive reductus.
D. Caſtrum Novum Sÿbyla.
E. Caſtrum Vincentÿ
E. Suggeſtus tormentarÿ
G. Coenobium vrbis inferi: oris.
H. Caſtrum Centurionis Benti.
I. Caſtrum novum eiuſdem.
K. Caſtrum S. crucis
L. Caſtrum maritimum ubi noſtri appullerunt.
M. Mare. N. Locus deſignatæ Arcis aſſerendæ urbi.
O. Naues Luſitanis eretæ.

ari furore, evibratis in naves noſtro-
oſtilibus machinis. illæ à cuſtodibus
e omnibus egrediendi in terram pote-
fecére. Hinderſonius, ſuis ad pug- *Vrbem S.*
rdine diſpoſitis, eodem, quo exſcen- *Pauli Lo-*
die, copias ad urbem S. Pauli admo- *andæ in-*
bi cum hoſtem inſtructa acie bellum *vadit Hin*
em offenderet, duobus tormentis bel- *derſonius.*
ugnaturum, prælium orſus eſt, ſclope-
primum impetum ſuſtinentibus. pari
arte initio & paribus damnis pugna-
mox, crudeſcente pugna & urgenti-
oſtem Belgis, primò in fugam ſe dedere
tarum millia multa, quorum in bello
uerat. Hos ſequebatur ſimili vecordia
is Loandæ gubernator. Petrus Cæſar An. CIↃ
eneſes, agmen ducens nongentorum, IↃ C XL.
ilitum, quà civium armatorum; deſer- Auguſt.
tormentorum ſuorum ſtatione, urbem XXIV.
em arceſque & vallos permiſit poteſtati
rum. In eâ, præter milites aliquot me-
uliſque gravatos & ſenum aliquot tar-
da corpora, repertus nemo; omnibus
lventus noſtri famam dilapſis & profu-
Ceſſére in ſpolium tormenta ænea vi-
novem, ferrea ſexaginta novem, mag-
ue armorum & inſtrumentorum belli-
m congeries, vini farinæque pluri-
, naveſque majores ac minores tri-
. Ipſa urbs in monte poſita nullis ſe
itionibus defendit, templorum cœ-

nobiorum & ſplendidarum ædium
tudine decora. Arces portui plures lo
rie imminent. Victa urbe, præmunitæ
noſtris fuere aggeribus & vallis plateæ
aditusque. Conditæ mox in ea, ex N
conſilio, Arx major & minores duæ. q
verſus novos mo us valerent, relictis
eorum defenſionem centuriis duo
Tenebat Luſitanos ea opinio, Belgas
ſolummodo cauſa eò digreſſos, non u
morandi hic ſedem deligerent, & prop
hæc littora facerent. Conſpecta na
Claſſe, juſſerat Gubernator, ut uxores
que ſuas & liberos & quæ haberet bon
cariſſima, auferret & abduceret. M x
ctus Belgas urbem, arceſque omnes
peculium bello partum vendicare, per
ras ad Iolum de injuriâ queſtus, illud ur
jam conveniſſe inter Fœderatos Ord
Luſitaniæ Regem; fœdere junctos Bel
gentem ſuam, ſublatis bellorum & i
cauſſis. Belgæ repetundarum poſtula
ponderū, de iſta cum Portugallis tranſ
ne nihil ipſis certa auditione conſtare.
hoc: utrum novi Regis, an Philippi p
ſeque etur ipſe Quod ſi illud Gubernato
ſet. antè expugnatam urbem & illatam n
hoſtiliter vim, ſignificandum fuiſſe: pos
ricula & ſuperatos belli caſus, feram eſſe
victores querimoniam. Ne vero ſub to
& exucco climate aquæ deeſſent novis

Arces conduntur.

Gubernator Loanda de injuria queritur, poſt illatam noſtris vim.

s, ad fluvium Bengo domum arcemve inxére, tutandæ aquationi. in quam es Nigritæ cæſi & in fugam acti ſunt. m Gubernaror, cum nec querelis urbi ldi poſſet, nec vi, inducias octidui pa olu t, ut interna temporis, aut ad nos vibus tranſiret & victores agnoſceret, tionem pararet. Sed cùm iniquiſſima aret, retrocedere ab urbe ſedecim mili- juſſus, ſuos à noſtrorum alloquio de-. quorum cum nonnulli conciliari vi- ıs cuperent, ultimum ſupplicium paſſi Regulorum & Ducum, quotquot cir- nperitabant, plures ad fœdera noſtra erunt, & patrio odio Luſitanos in ſil- uſque abdita conſectabantur. Qui n Sanctorum, Angolam contra, tene- accepto nuncio, miſére Angolenſibus lium Liburnicam, omni armorum ge- ſtructam. qua capta ope Nigritarum, m hi ipſi Luſitanorum ſanguine exple- mnibus, prout quemque primum ſors erat, trucidatis. quatuor exceptis, qui ſe lvo abdiderant. Reverſi in urbem in- m plurimi, etiam ſacri ordinis, dimi- mancipiorum partem obtulére Belgis, nodo cum reliquis in Sinum Sanctorum re permitterentur. at fructuoſius judi- ır, detineri hîc cives & in urbem libera- promiſſis revocari. cùm ex ipſis Ango- m rectorum rationibus conſtaret, è ſo-

Iniquis condicionibus paciſci cupit.

lo mancipiorum mercatu colligi qu
poſſe florenûm ſexagies ſexies cente
lia. demptis, in præſidia, rates & rerun
niſtros, impenſis. Vtique ipſe Hiſpa
Rex annuatim hinc arceſſere ſolitus fu
gritarum millia quindecim. quorum i
in effodiendis, per Occidentem met
dubium non ſit, extrema tentaturum F
recuperando hoc Angolæ regno. cuj
tum in imperio Hiſpanico momentun
quâ parte in Boream abit, regno C
Flumen Congo. conterminum eſt, cujus flumen Cong
Zaida, centũ à Loanda leucis ſive mill
Hiſpanicis abit. Auſtrum verſus ad
uſque Benguelam excurrit, quæ tot
Loanda leucis diſtat. quadraginta n
um ambitu definitur imperium. in
Caſtellanorum Regi vectigales fuere
lorum titulo. Quilongius, ad pror
rium uſpue Nigrum, centum à Bengu
carum intervallo viſuntur Nigritæ, Lu
rum fœderibus innexi, commercia c
mutua agitabant. Qui mediterrane
luére, ducentorum milliarium ſpacio
& portoria Regiis præfectis ſolvebar
cimoniorum itidem Societate gau
Præcipuæ merces ipſi Æthiopes ſunt,
rum venditione quotannis ad Regem
re decies centena florenûm millia. à q
litate fructuque deſtitutus, etiam in
rum oportunitate carebit, ea ſibi

arandi, quibus fodinas Peruanas occu-
ſuorum in Braſilia molendina. Ipſa
da inſula eſt, ſeptem milliarium longi-
e, plana & humilis, montium & colli-
pers, in hac ſi rurgeſcente mari terram
as, aquæ occurrunt dulces, ſi remiſſo,
Cœnobium habet & mancipiorum
um & pagum Æthiopibus in habita-
Continenti Africæ objacet, in cujus
e urbs eſt S. Pauli Arceſque aliquot.
c Africæ parte potitus Naſſovius, Fœ-
s Ordinibus aperuit, validiſque ratio-
perſuadere ſtuduit, regimen ejus Braſi-
annecti debere eique ſubdi, cum Ni-
non niſi ex iſtis littoribus in Braſiliam
vehi & hinc divendi quaquaverſum ſo-
: nec certius promptiuſque aut armis
di aut conſiliis juvari poſſint Angolen-
quàm per vicinos Braſilienſes: inſuper
ſimum eſſe, & ex belli more, iis deferri
um gubernationem, quorum Marte &
triâ victa illa ſunt & in poteſtatem re-
, præterquam quod plena periculi res
æfectum illic conſtitui cum plena pote-
, vel natalibus aut fama minus conſpi-
n; ubi Luſitanorum fraudibus, unius
, in diſcrimen ſummum adduci poſſet
incæ ſtatus & parta Societati imperia.
ecus viſum Societatis Rectoribus, qui
rum provincias ſuæ curæ eſſe voluerunt,
idem factitaſſent antè Portugalliæ &
Ca-

Loanda Inſula.

Rationes, ob quas ditiones Africanas Braſiliano imperio iungi expediat.

Secus viſum Societatis Rectoribus.

Caſtellæ Reges, diſtinctis ſemper horũ
imperiis. movebant & hæc: quod ipſa c
tũ Braſilia è Belgio exſpectare habeat, r
ſufficere Afris poſſet: uti nec neceſſaria
ces: quod rationum Braſilienſium metu
nimius labor & cũ Africanis rebus con
tio: quod iter eſſet longius, & per ambaș
tur, cùm recto itinere è Beatavis in An
navigatio ſit & pari ferè, quo in Braſiliã
pore, per Braſiliam verò in Afros nc
circuitione, longiore mora & auctis per
Nec poſſe eduliis, circumducto per B
am itinere, conſtare ſuam bonitatem. ι
etiam primò navigari in Angolam, cu
poſitis ibidem mercibus, iiſdem navib
cepta mancipia in Braſiliam transferrip
ſi & inde ſaccharo graves remeare in B

Expeditio Ioli in Inſulam S. Thomæ.
An. CIↃ IↃ C XLI Oct. II.

Nec ſtetit intra hos ſucceſſus Naſſo
duſtria, Verùm morantibus Induciaru
ter Fœderatos Ordines & Luſitanorun
gem pactis, integro adhuc belli jure & c
claſſem ſuam in inſulam S. Thomæ d
victor Iolus. primus illi appulſus fuit,
S. Añæ molendiñũ aſpectui exhibet, du
ab ipſa urbe milliaribus. quod ipſum ea
qua appulſũ, veſpera, militi incolumi ac
to adhuc, pro hoſpitio fuit ac diverticul
ſtero die juſſæ ſunt rates omnes ſub ipſa
in anchoris ſtare, nec hoſtile quicquam
ri, niſi laceſſente prius hoſte. At hic in B
machinis ſuis ſæviens & eodem mox à E

exceptus, ſeriam belli faciem adſpe-
vis Enckhuyſa ſive hoſtium jaculatio-
ſive ſuorum incuriâ, malè cuſtodito
e, conflagravit, & triſte belli tyrocini-
it, vectoribus magna parte mari vel
ereuntibus. Interea in littus expoſitæ
fruſtra hic illic adverſantibus Nigritis,
ſére ad Caſtellum, à milite omni &
e deſertum. at ſex tormentis metuen-
oc potitæ, pervenére ad caſtrum ma-
jus muri ad altitudinem viginti octo
attollebantur. à quo poſt acerrimam
tionem, deficientibus ſcalis & petau-
rò movére Belgæ, plurimis ſauciis. qui
es ocyus abducti ad curationem fue-
d urbem, cui Pavaoſæ nomen, pro- *Pavaoſa urbs Inſulæ Thomæ*
eam à civibus, milite, ſupellectile om-
npedimentis domeſticis vacuam ſub-
nec pugnaturis adverſarius eſſet, nec
di cupidis ſpoliorum quicquam. Tunc
ſæ omnes Præfecti curæ in Arcem, quæ *Præfectus Arcem oppugnat & expugnat.*
ſine mora, ad ſacellum vicinius, mili-
ggeſto, mortariorum glandibus impeti
ti cœpit. at hæ in arcem lapſæ, minus,
ebatur, damni dedére. Erat proxima
a, quâ in obſidentes detonante, juſſus
x Valletus cum ducentis militaribus
impetum facere: captam, cum minus
e crederetur, dejecére noſtri, transla-
rbem machinis. dein locatis in ſugge-
ens conſtituto tormentis majoribus

ſex,

ſex, ad deditionem intra paucos die
pulſa fuit. poſtqam glandium iſtarum
bile repertum & urbibus exitiale) ſe
quinque excepiſſet. quarum vigint
mam cladem & vaſtitatem fecére. E
Gubernator cum præſidiariis octu
Nigritis, candidis mixtique generis.
Regiæ teſſeræ viginti quinque, ut pe
ſecum in Luſitaniam abduxit. In Arce
tæ à victoribus machinæ majores trigi
quarum viginti ex fuſili ære, pulveris
incendiariorum funium & pilarum a
ut in longiorem obſidionem ſufficere
nonæ verò non niſi in menſem. Iolu
Arceque potitus, edictis Luſitanos in
revocavit, & intra dies quatuordecim
juſſit, æquiſſimè cum iis tranſacturus.
re Luſitanæ gentis primores duo, qu
rum direptionem legumque ſuarum
vationem redemerunt, Crucigeris qui
mille & quingentis, & ſacchari Arob
es mille. regios inſuper reditus & trib
ctoribus cederent. Plurimi & Nigritæ
larum poſſeſſores miſſionis litteras pe
impetravére. nō malo cōſilio dimiſſis
alieni à novis imperiis erant, & in re
noſtros querali. Dum reſtaurandæ A
cumbitur, nec ab hoſte periculum eſt,
iniquius hic cœlum & Iovem experti
mio & familiari his terris morbo la
cœperunt, ita graſſante malo, ut cate

Morbus & languor horum locorum endemius Belgas corripit.

:orpora, non in Martis ſed mortis tri-
ſervata fuiſſe viderentur. trahebat lan-
:embra robuſtiſſimus quiſq;. & paulò
muros & vallos enixus miles, jacebat
s & invalidus. qui pugnaverant tur-
, turmatim ægrotabant, & nuper in
ducti ſuis ordinibus, iiſdem ferè ad
s deferebantur. Quæ victoriæ recentis
Libitinæ domus facta eſt funeſta urbs
tium & elatorum paſſim quotidiana
ula ſanos exſpectorabant. ad eã pauci-
actæ erant centuriæ, ut vix 10. aut 12.
ılis integra valetudine conſerentur.
ſcrimine militem & duces afflabat aë-
gnitas. Deſiére vivere imperiis milli-
eximii & militiæ fama inter ſuos clari,
ackerus, Valettus, Dammertius,
us, Tackius, Teerius, & ipſe expedi-
Dux Iolus. qui durante Arcis obſidio,
ferè omnes inſomnes duxerat, aſſidu-
:um, in accelerandis acceſſibus & viis
aneis, promotor. Elatus fuit militari
, quà potuit, non qua meruit, & in
Baſilica terræ mandatum cadaver, au-
nimæ domicilium. Non ad appara-
aulicas elegantias factus vir erat, ſed
cem cœptipertinaciam, & Hiſpanorum
ecionem. naturæ bona, quæ incomta
nt & horrida, illuſtrabat immortalitatis
. quam ex hoſtium inſigni aliqua cala-
ſperabat. nihil unquam imperatoriæ
lux-

Exſtinguuntur duces plurimi & ipſe Iolus Præfectus.

Exequiæ & laudatio funebris Ioli.

luxuriæ, nihil voluptatumoſtentans
potumque eundem, quem cæteri
capiebat. laborum omnium non mo
ticeps ſed princeps autorque, adeò
venerabilis erat, ut nihil non cum ill
illo tacturi cupidiſſimè navales vid
natalium humilem originem virtut
cendit. hanc pluribus belli motibus t
fecit. quorum hic ſub Æquatore ſu
illi fuit. ita res ejus moderante Nun i
videntia, ut non alibi ultimò vinceret
reretur, quàm ubi bis quotannis Sol,
oculus, meritorum teſtis, rectis radii
hunc, Boreali & Meridionali hæmiſ
victorem ex æquo oſtentaret. Sublat
pe Auſtralibus & Septentrionibus de t
controverſia eſt. ut quem, pari hinc i
ſtantia, linea mundi media habet, cœl
Succeſſor Ioli. cit. Nec deceſſit, niſi ſurrogato in loc
um digno ſucceſſore, Matthæo Iohan
navem Leæam claſſis pro-præfect
erat. Hic arbitratus civitatem ſine
nullam eſſe, magna humanitate &
tate Luſitanos ad commercia & priſti
gotiationes invitavit, &, incorrupto
honore, dominum ſe pariter ac patre
ditis præſtitit. Sæviente adhuc morb
inclementia, cum jam vix ſupereſſent
dis excubiis, vix navalium tot. ut in du
ves ſufficerent; perſcriptum ad Co
fuit, ut militem, annonam, vinum pot

ndis ſtomachis , etiam inſtrumenta
& fabrilia tranſmitteret. ſecus , pe-
nia, nec ſtabilem illic fortunam me-
ſa quoque in Inſulam proximam An- *Inſula Annabon.*
Liburnica, quæ, quas ejus loci guber-
ecimas hujus inſulæ præfecto ſolve-
en⁹,novo domino depoſceret.Quot-
rè hic ægri periere, capitis dolore ad
n uſque vexabantur, turbato calori-
bro.nonnulli quoque de ventris do-
queſti tertium aut quartum intra di-
incti fuere. Cauſſas alii alias conje- *Cauſſa morborum in inſula Thomæ.*
,uti in inſolitis fieri aſſolet. peritiores
udinem cum Æthiopicis mulieribus,
tata, poſt ingentes corporum æſtus,
ia, dormitiones humi, vel nimium
chari uſum, etiam liquoris è nucibus
expreſſi,qui alvum in diarrhæam ſol-
ro cauſſa adferebant. Malignis ad-
ula & venenoſis vaporibus ſubinde
ur. quo tempore morandum ſub te-
od facere neglexére Belgæ. Luſitano-
ciem vultuſq; æſtus vehementia mirè
erat, & perhibebant ipſi,vitam omni-
brevis ævi eſſe,nec ultra ſemiſeculum
ere. nec minus lucri cupidinē vita po-
duci. hinc ipſum Morboniæ regnum
pluribus ad eam opulentiam prove-
on paucis ducenta trecentave ſervitia
ndo ſaccharo famulenter. Accepi-
rum curioſis, Portugalliæ Reges, ex-

actis circiter centum annis, cognita
cunditate, hunc tranſportaſſe no
quos cum aëris malignites omnes e
viſſet, poſteà alios in Guinea primum
ulterius in Angola, poſtremum in
Thomæ conſediſſe, ut ſuis veluti g
diſcerent aëris intemperiem ferre.
illud: Ioannem Regem, Iudæis a
Chriſtianam coactis, abnuentes pro
piis vendidiſſe, eorumque infantes
tos, magno numero eò tranſvectaſſe
ferè oriundos, qui inſulam nunc i
rent. Sub Æquatore ipſo poſiti,
Æquinoctio, Martio puta ac Septen
lem in vertice adſpectant, umbraſqu
Septentrionales ac dexteras, modo A
ac ſiniſtras, modo, quod bis in anno
nullas in meridie habent. Aëris æſtu
Vere & Autumno, menſibus Marti
tembri, pluviæ temperant, ultimo
per æſtatem, menſibus Majo, Iuni
Auguſto Zephyrus & Auſter. Non
Boreas & Eurus, ſive occultis de cau
quod inſulæ objecta ſit Africa, flamin
rum curſum montibus ſiſtens. At
Capricornum, Aquarium, & Piſces
menſibus Decembri, Ianuario & Fe
calores intenduntur. Qui candidi v
degunt locis, octonis quibuſdam d
briculam perſentiſcunt, primumqu
frigusque, dein calor per membra or

luas admodum horas durat. His ma-
eri volentes, venas ſibi quater quo-
ncîdi curant. indigenæ peſiſtunt, ex-
erumque funeſta accidunt, illam fe-
eciem, quæ peſtis dicitur, neſciunt.
ſeculum attingunt vel ſuperant, pu-
& pediculorum benigni hoſpites, à
cute candidi immunes ſunt. Inſulæ
n nomen à B. Thoma, quia hujus feſto
anis primùm inventa eſt. In media
nons eſt valde nemoroſus, qui perpe-
eſcit nivibus, adeò denſis, ut ex ſilvis
nanent irrigandis ſacchari arundini-
olum ipſum lentum, tenax, colore
. Cancrorum genus alit, quod in ter-
rum inſtar degit, thalaſſii coloris, ſo-
overtens, omnia longè lateque arro-
abſumens. Haud procul inde, gra-
erè tribus ab Æquinoctiali. inſula eſt
, proventu ſacchari celebrata, quæ ex
en traxit, quod Principi Portugalliæ
litus cedant. Eſt & alia inſula, Anno-
m dicta pari intervallo, ubi piſces vo-
apparent. In Thomitanâ Vrbs Pava-
orrentem jacet. qui aquas limpidiſſi-
bibentibus gratiſſimas defert. familiis
rciter habitatur. Epiſcopum habet &
Eccleſiaſtici ordinis. ſolum omne in
& montes aſſurgit, ferendis ſacchari
aptiſſimum. cœli temperies intem-
ſima, præſertim noſtratium corpori-
bus.

Cur Inſula S. Thomæ dicatur.

Inſula Principis & Annobon.

bus. uti & Africæ ferè ora omnis in M
vergens. Nec abs re fuit, quod ad Fœd
Ordines poſtmodum ſcripſerit Naſ
ægrè hanc inſulam per noſtrates ſtipe
os defendi ac çoli poſſe, ideòque fa
dum ipſis, quod Hiſpaniarum Reg
hanc proſcriptorum & ad triremes ac
damnatorum eſſe coloniam voluit. p
Bęlgii propudia & damnata capita,
publico vivere, & honeſtius mori, qu
nominioſe in carceribus & ergaſterii
conſeneſcere. Quamobrem & ipſe pr
tos à ſe nefarios, purgamenta urbium
tiorum compertos eò poſtmodum abl
ut quos ſua ſcelera infami fato devov
aliqua publici boni ſpe ſupereſſent. M
rum inibi graſſantium cauſas memor
non curatorum cauſam, à medicaminu
defectu plerique aſſeverabant. Hunc
tatis rectoribus imputabant, qui imbu
perſuaſione, in terris iſtis reperiri ſui
remedia, decreta fecêre, ut permiſſis
cœli inclementiæ ægris, à medicamen
miſſitatione abſtineretur. Non deſti
men Comes, ſortem ſuorum miſeratus
gitare per litteras afflictis ſolatia, &
operas, quorum muneris eſt, pharma
Expeditio in Inſulam hanc ſub Douzâ. confectio. Flagitavere idem & Medi
nambucenſes & Pharmacopolæ, litter
vendæ miſerationi ad Societatis prin
exaratis. In hanc Inſulam Anno CI

fuit claſſis Belgicæ præfectus Nobil.
Douza, & qui vicariâ tunc poteſtate
atur Stormius. qui pari tunc fato pe-
ĩ centurionibus navalibus ſeptende-
his, qui terrâ militi imperaverant, non
ſuperſtite. Prædæ noſtris plurimum
l & necis, ab infecto aëre. illius cupi-
m Douza adierat, quamvis monitus
contagio. Ad diem VI Id. Octobris
advecta Douzæ claſſis erat, eductiſ-
erram tormentis ſeptem, primum ca-
deditionem fecit. Alterius caſtelli
s profugére; civibuſq; non ultra de-
catorum millia ad redimendam vim
tibus, incenſa urbs, prædaque in na-
ata fuit, ciſtarum ſacchari millia ali-
dentium elephantinorum ingens vis,
& è lanâ panni, præter tormenta ex
e viginti & unum. inter quæ duo mi-
nitudinis. ſingula decies mille libras
ant. Quatuordecim dierum ſpatio
eriere, capitis & ventris doloribus.
b cauſam inciſis cadaveribus lique-
quæ inſtar adeps in abdomine repert⁹
ra tertium aut quartum diem extin-
tur. Claſſe mox hinc digreſſa naves
aſiliam adierunt, tentandæ fortunæ.
in patriam properabant, frigidiore
lo multiplicatis & morbis & morti-
imerati uno tempore ægri mille &
nti, plerique ſcorbuto affecti. adeò

ut penuria hominum navis una fuerit
menda, Altera ad Sluſam, adempto
bulas proſpectu, delata, cum præda in
um poteſtatem venit,

Iter Eliæ Herckmanni per deſerta Copaobæ.

Tranſit hic loci admiratio ad au
fortitudinemque Eliæ Herckmanni,
nobis non ſine viri fortis ac cauti lau
morandi. Hic ut Societati memoran
cinore fidem probaret, iter omnium c
ſu ac ſpe ingreſſus eſt formidoloſum in
que, viam ſibi facturus per aſpera &
ſtria quà poſſet. Potentiæ Belgarum
am aperuêre armis & bello. hic, ſt
terrarum & populorum indagatione,
ſtria potentiam opeſque augere ſtud
cet egregiis cœptis abnuerit fortuna,
An. CIↃ IↃ C XLI III. Sept. nis conſiliis potentior. Illuxerat Ann
IↃ C XL I Septemb. tertius, cum ex c
Illuſtr. Comitis & Senatorum Reciff
ens, exacta in Igarazu Pernambuc
oppidulo vel pago nocte, ſubſtitit ad
na Garamannam & Mombabam, q
ſtagnantes aquæ intumeſcentibus al
am interceperant. Inde in Frederica
raybæ oppidum progreſſus, poſt habi
per itinere hoc cum Paulo Lingenſi
nes. inquiſivit in viarum duces, in
quæ eſſent, in armentorum ſepta, in ſe
falceſque reſecandis frondicetis & d
obviis, in farinæ commeatum, in comi
peditionis Braſilianos & militares, in c

que adverſus ſoli aſpera & prærupta,
n medicamina, theriacam præſertim,
ſubnaſcentes peregrinantium mor-
Deliberatum quoque ſuper his cum
iele Roderico Paraybenſi *Alcayda.* qui
CIↃIↃ CXXV, quinque menſium
nediterranea emenſus, milliaria con-
centum & quinquaginta, inde à Flu-
Grandis provincia & finibus, ſub au-
Præfecti Gregorii Lopezii, annona in
re inſtructus. reliquum namque tem-
ſerpentum, glirium & mellis aggreſtis
luraverat. Ajebat idem, pedibus iter,
uis, confici poſſe, ob montium præci-
ſolum omne torridum & exſuccum ſi-
orem enecare: fluvium in remotiſſi-
tibus amplum occurrere. quem in S.
ſci fluvium effundi conjectabat, eò
n Auſtrum ſe flecteret: in campeſtri-
teos reperiri vix pedis diametro, ulnæ
iditate. qui dulces recenteſque aquas
ebullitionibus darent, frondibus &
is obſiti: montes ſe tranſiviſſe, in qui-
eſſa ſolo veſtigia tinnitus ederent, non
c ſi metalla ſubtus abderent: duos in
è comitatu ſuo ſiti enectos: in Co-
m ſe ad LX milliaria penetraſſe, ſed ali-
rum penuria regredi coactum: hanc
re ſententiam, poſſe ulterius iri legen-
ipam fluminis Mongongaopæ. Qua-
quiſitis undique ad iter neceſſariis, mi-

 lite,

lite, Braſilianis, annona, apparatu b
qui ad expeditum iter ſufficeret, è Fr
oppido Paraybenſi ad pagum Tiberi
ad fluvium Tenhaham profecti, m
hoſpitales facileſque, modò in ave
moroſiores molarum Dominos incid
de in Pacatonuam venêre, ubi V
Mendizii pecuarium eſt, & ſaccha
plantaria. Hîc fluviolum præterg eſſ
attenta ſunt paupertatis ſtudia & vigil
li, viſa ſunt euntibus ramenta & are
gentes, quales auri ſunt. effoſſa ilice
alacritate ad altitudinem pedis tellure
nêre & illic permixtas intermicare iſt
di ſcobes & ramenta, bractearum inſt
in ignem conjecta conflagravere, ad
vitri Moſcovitici, quod Talcum v
Tum, luſtrato omni comitatus agmin
ti militum XL, Braſilianorum XXXV
fecerant quippe à primo cenſu militar
decim, Barbati viginti quatuor, ſive i
tædio, ſive corporis debilitate. junxe
illi tres quatuorve volones, nullo a
imperio, ſolo peregrinationis ſtudio
rarum novitate capti. Sequebantur ad
& officia virorum feminæ aliquot Bra
ſes, ut lixarum & calonum officio fung
tur. impedimenta rhedis meritoriis ſ
ſubvehebantur. Hac manu ad flu
Wartam medio die conſedére, ubi pa
juſdam diruti veſtigia & rudera con

:. ſub veſperam in pago Tamoatame-
noctatum. Cæſa in militum cœnas
in Præfecti vitulo, ſub impluvio hic,
dio decubuere. Refectis omnibus,
jumentis, iter promovêrunt, modò
mpeſtria & plana locorum, modò per
& nemora ducti, tranſitis torrentibus,
iolis aquarum expertibus. quæ ulte-
ris potus penuriam haud ſubobſcurè
ttebant. Viſæ hic arbores, propè flu- *Arborum miræ forma.*
Poeſapaybam, grandes & ventricoſæ,
nſtar, quæ infernè ad radicem & ſuper-
i in coronam ſe ſpargunt, graciles, in-
adſpectu Belgas detinebant. Tranſ-
rat medium cœli Sol, cum in pecuario
æ Gommezii de Silveira conſtitêre, ad
m Mongongoappi. cumque imper-
ent quaquaverſum omnia, ob denſiſſi-
ondiceta & arbuſta, viam ſibi prævii
atores ſecuribus falcibuſque gnaviter
, ut quo nollet natura, duceret labor
uſtria. tum ad montana deventum,
nnium labores cœna largiore ſolatus
xmannus, animos ſibi quantulacunque
litate conciliabat. Poſtero die non
ri ſtudio per ſaltus & teſqua itum, que-
hedariis, ſe longius abduci. at promiſ-
linita impatientia reſêdit. donec per-
ad ſeſquimiliare ſaltibus & ſilvis, ſu-
flumine Karnuhu, in plana devenêre,
montes Copaobæ conſpicere erat. Sed

ob prærupta montium circumducto
hil itinere, ex Braſilianorum conſil
lem equis vehiculiſque idoneum i
runt. per hunc denũò in ſilvam delat
borum cavitatibus mellis copiam r
Barbari. Eum emenſi fluvium Schiva
attigêre, inſigni gratiſſimaque arbu
fragrantia circumfuſi, ut incedentes
raretur & ſiſteret odorum ſuavitas. In
moto itinere, præmiſſis qui virgulta &
cta cæderent, ad paludem ventum. i
planiciem Araruquajam, quæ tota ab
ſis ericetis flammis inardeſcebat. S
erat, terrendis Belgis incendia hæc Ba
feciſſe. Ea ramalibus frondibuſque c
operis obruta reſtinctaque fuére, ne r
vitate perterrefacta jumenta, excuſſis
nis ferrerentur. à caſu locum Incen
pellavére. Tum denuo ſaltus occurrér
que flumen ſe grande aperuit Araſſa
ex ſparſis & reſectis hic illic arborum
cis obſervatum, Luſitanos hac olim it
ciſſe in Copaobam. Hîc morati per
diem, quievérunt, dum per denſa nem
Barbari viam aflectant. Conſpectæ hi
re enaſcentes è terra virgæ ligneæ & ſti
quorum alii humi repebant, alii vicin
bores amplectebantur. flexi in terram
ſus qua ſe incurvaverant, erigebantur.
ut ſpecies eſſet non rami reſurgentis, ſe
væ arboris è radice ſua genitæ. diſſciſſ

manabat purpureus, qualis ſanguinis
olet, qui ilicet in viſcidam & glutino-
ubſtantiam concreſcebat. Barbari ſa-
s vulneribus conducere perhibebant.
moto agmine per arundineta, ad radi-
nontis pervenére. Non levis inceſſerat
,ne illa incenderent montana incolen-
nec enim evadere flammaram noxas fu-
e ulli datum fuiſſet. Tum ſe montium
pta & impervia equis loca aperuére.
peditis ulteriore vectura rhedariis, miſ-
Comitem fuit, qui confectum hacte-
ter referret. feſſi corpora paſſim ſter-
refectique farinæ modico demenſo
is faſtigia conſcendérunt, relictis ad
n montis invalidis & ſequi neſciis. qui
are ad ſuos in Paraybam juſſi. In cacu-
montis Inſignia Societatis inſculpta
memoriam ejus in Novo Orbe oſten-
e Barbaris. Exemplo Alexandri Mag-
aliorum. Nomen monti huic erat po-
abum & terribile, *Irupari-bakau*, *Hic re-*
Diabolus. Invaluit quippe apud illos
a, Diabolum, cum in hæc faſtigia aſ-
iſſet, velut facti novitate attonitum, re-
exiſſe. Demandatâ hîc cibariorum cu-
ilitibus aliquot & Braſilianis, geſtiit
kmanno animus ulterius ire. ſed de-
bant obvii paſſim ſaltus & magnus ubi-
abor in montibus erat. quantum in al-
inem egrediebantur, magis magiſque
ſil-

ſilveſtria & pleraque invia loca excipi
Quare viſum magis Borealia legere &
peſtria, per quæ Tapujarum gens è m
raneis in Provinciam Fluminis Grandi
ficiſci aſſolet. Itaque devitatis monti
clivibus, inceſſere per planiora, ubi d
pides molares exactæ rotunditatis,
pendæ magnitudinis viſi. quorum di
ſedecim erat pedum, craſſities verò ta
è terræ ſuperficie vix media lapidis pars
gi ex remit digitis ab erecto poſſet. al
teri ſuperincumbebat, major minori.
tro, miro ſpectaculo, frutex ſe attolleb
ravvata. Quo fini hos congeſſerint Ba
in tanta harum rerum ignorantiâ, non
dixerim. Ad pagum perducti, quem
guares Indi, è ſinu Trahiſonio, metu t
nidis Luſitanorum, profugi incoluerun
les patuére amœno ſalubrium aquarur
frequentes. Braſiliani, itineris hujus
hanc patram ſuam & natale ſolum di
bant. hinc ſe verſus littoralia pellect
tranſductos à Luſitanis. qui à potentib
cinis ſibi metuebant. ideòque patrii ſol
cedine (ut mortalium cæteri) capti, ora
manſionem diuturniorem. Verum H
mannus moræ omnis impatiens, inſ
ſegnibus, & ad profectionem eos hort
juſſit incîdi nemorum obſtacula. iter f
per cœnoſa, quæ genua tenus ſubinde v
ſes hauriebant. Iis emerſi, montem con

nanibus pedibuſque annixi, eminen-
a complexi, levavére ſemet, aliis ſaxis
oribus ſeu gradibus inſiſtentes. die in-
ctum laboremque conſumto, ſuperato
e & fatigatione continuatæ itionis af-
mnes ſtratis paſſim corporibus, in in-
cuere, quietis cauſa, ad fluviolum, ubi
ſuppetebant affatim eæque dulces.
aſſumtis in dies plurimos eduliis,
es adſcendere & deſcendere longa ſerie
runt. viſi iterum magnæ molis lapi-
ımano labore congeſti. quales etiam
gio Drentia regio habet, quos nulla ve-
ne, nulla hominum vi illuc deportari
ſe ob magnitudinem credas. ea for-
t Aras referre videantur. Tum pagum
rembucam, quondam Braſilianis inha-
m ſubivere, ubi hominum notata ve-
ad fluvium progreſſi Tambakujam,
ova appellatione *Moſchi* fluvium voci-
, ob fortem odorem Crocodilorum &
tum, ſimilem moſchi odoribus. Hîc
terrarum faciem mutari compertum.
enim hactenus ſabuloſum, nigrum
nque apparuerat, jam flavum & glebo-
ectabatur. nec minus ferax, luxurian-
im, ſementis defectu, lolio & zizaniis.
d torrentem limpidiſſimum devené-
ab aquatione Luſitanorum, hîc olim
erantium, Capariguaba dicebatur, *tor-
uatione equorum*. In valle duo ſcopuli
ſub-

ſublimes, turrium inſtar rotundarun
bantur ab omnibus attentius. quoru
ſeparatus à montibus circumiri potera
montibus parte inſertus & connatus.
em referebat Operis iſtius, quod Lu
Batavorum in urbis meditullio ad Rh
pam conſpicitur, à Saxonibus olim du
giſto exſtructum. non artis illi, ſed
opera videbantur. Tum in montem
dêre, omnium, quotquot ſuperavera
tiſſimum, è quo reliquos deſpectaban
rùm aëre ſpiſſo & caliginoſo longior p
ctus impediebatur. referebant Barba
pidum hic fuiſſe Arazembeam, idqu
dum & incolis frequens. quod ob
cum Gallis commercia expugnavére
ni, duce Duarta Gomezio de Silveira,
bus indigenarum bello abſumtis, pl
abductis verſus maritima, ipſo loci Pr
ad Regem Hiſpaniarum tranſmiſſo.
torris extra Barbariæ ſuæ ſedes deceſſit
in hac ipſa, quam ductabat Herckma
turba hujus Principis filii duo, è prim
Maſiurebbæ & Gargaovæ. Huc pr
Braſiliani, viarum difficultatibus terr
cios pari formidine implebant, & ſecre
monibus incitabant. neque ultrà eas ſi
ſpectas aſſeverabant. quare reditum
re, aquarum ſe penuriam metuere que
ut farinæ nonnihil ſupereſſet. Serpe
veluti contagio, querelæ in militem.

impetu fertur, pertæſus quoque itine-
ectivis diriſque vocibus animi ægritu-
teſtabatur. duci ſe, quo viam natura
t, per opaca ſilvarum, montium præ-
viarum anfractus, nulla gloriæ, nulla
menti exſpectatione. At majoris ani-
fectus, *ſe in veſtibulo itineris ſui ſtare* aje-
peratis tot moleſtiis proximum ſe fructum
re. quod huc uſque confeciſſet iter, plus ha-
ninis & operis, quàm uſus. à Braſilianis ob-
ommoda, ut profectionem ſegnes abrumpe-
aiora eſſe vero, quæ ſpargerent. nihil metu
ndum, aut inexpertum relinquendum. Ba-
Belgas ſe meminiſſent, qui non facilè pertur-
ur. laudem priſtinæ virtutis inter exteros re-
t, pergerent ulterius, quò fata ducerent: ſe
ſequerentur, cui pari cum ipſis ſorte farinæ
s laridique buccella victus eſſet demenſum.
s inquiebat, *renandi ſtudium ac voluptas*
es & pruinas, trans montes, per ſilvas rapit.
aximè neceſſariis eam patientiam non habe-
quam luſus & amænitates ſuadent? In man-
abeo (tabulas oſtendit & interpretatus
nicè fuit) *Capaobæ terras & deſerta ſtudio-*
tandi; Soli indolem proventuſque rimandi.
c agi, ut veteres ſuas ſedes luſtrarent Braſilia-
atale ſolum animi gratia reviſerent. Si viæ
nt, ſe aperturum, fatorum ductu & ingenio.
num eſſe magneticas directiones, quarum cer-
onſtratio. de potu non deſperare ſe, cum nec
s vallibus, nec valles aquis deſtitui comperiſ-

Oratio Herckmanni ad comites.

ſimum

ſimum ſit. laborem cadendi diminutum, c
vehiculis jam callis, ſed ſingulis aperiendi
ſaltem laudis ſectarentur, quod plerique per a
licet in nullius rei uſum, glorioſa morte c
ſunt. induſtriam & vigorem Ducis obſequio
deſtia iuvarent. Quod ſi obfirmatis anim
promtum eſſet, ſe Comiti & Senatoribus no
intempeſtivi reditus cauſam daturum, quàn
am, formidinem & contumaciam. His &
verberati, ſe non detrectare juſſa ſigni
re, ſed ſubituros quidvis. modò à ſecu
falcatis enſibus, aliiſque utenſilibus i
rentur. Iam lux appetebat, cùm fidu
ſpei, poſt objurgationem, plenus, ac
re ſe omnes & alacres progredi jubet.
rities & gloriæ & emolumenti, nihil in
impeditum, remotum videri ſinebat.
qui relicta à tergo cibaria apportarent
qui ex agmine, quo conſederant loc
guriola ſibi ſubitaneo opere ſtruxére
cem, à quorum ſibi loquendi procaci
turbido ingenio metuebat, Paraybar
gati abivére. Unius tunc feræ & prim
tura fuit, quam Barbari Tatou, nos
dillam vocamus. Ejus ſupra memini.
ratius deſcribit Franciſcus Ximenes. A
eſt (inquit) monſtroſum, mole catel
litæi, ſed cauda grandiore, cruribus inſ
nacei, quorum anteriora quidem qu
digitos habent, poſteriora quinque;
ad eundem modum ſed longiori & ſul

bus cartilagineis & depilis. tectum eſt *Armadil-*
orpore (præterquam ſub ventre & cir- *la deſcrip-*
um) laminis quibuſdam, inſtar cata- *tio ex*
equi, quæ certis tendinibus ita con- *Ximenio.*
itur, ut in omnes ſe partes facillimè
commovere. laminæ ipſæ planè ſunt
Eæ in pulverem comminutæ & drach-
ndere hauſtæ è decocto ſalviæ, provo-
dorem & ſingulare ſunt remedium
luem Veneream. penultimum autem
um caudæ, quà corpori conjungitur,
iliſſimum pulverem redactum & cùm
olaceo in pilulas coactum & auribus
n, miraculi inſtar ſurditatem tollit
uæ à cauſa eſt calida. Etiam laminæ
erem comminutæ & mixtâ aquâ in
n coactæ, extrahunt ſpinas è quavis
is parte. Non pluvium alium diem,
hunc experti fuére. Frigus noctur-
cre, quale, eâ tempeſtate, in Belgio.
ulorum venationi invigilatum, cap-
hil. Erecta hîc iterum poſteritati ad
culum & miraculum Inſignia Societa-
e. Iter directum in Auſtrum & Occi-
n, flexumque, pro montium ſitu. tra-
rrentes, viſi lacus, campi, ſilvæ, arun-
, lapides inuſitatæ molis. alios Pyra-
dixiſſes, alios Mauſolea, eâ forma, ut
fabricata jurares. tam lentum fuit iter,
nisi duo aut tria milliaria in dies ſin-
confecerint. rupes interdum ita ab-

ſciſſæ, ut diſpici vix ſine vertigine
ſimul oculorum animique poſſent.
quoties adeò opacæ, ut præ denſitat
rum immiſſorumque aliorum in alio
rum, vix perſpiceretur cœlum, & in
haud ſecus, quam nocturno itinere
calle incederent. nam ut, quæ long
ſunt, opaca apparent, ita propiora ob
res frondes in arboribus nigra viden
difficultatibus ſubſidio erant duo;
norum ſcientia in inveſtigandis viis &
in aperiendis. Poſt hæc in pagum del
pujarum ſedem, nihil præter colla
quot tuguriola occurrére, qualia ſtru
mos. recenti fronde tecta, Carav
vocant, ſupellectilem habebant
ſuperbam & operoſam, ad paup
cui modicum ſatis, uſum.
erant, Calabaſſas appellant, & poc
quot fictilia, quibus hi ambulones
coquendis carnibus utebantur. qua
fixis per illas bacillis torrent. Pilea
reperta & calcei, faſciæque librandis
bus. piſcantium quoque utenſilia,
cus, ſagittæ, cepitacula, tintinnabula,
inſtrumenta. at ſitu corrupta omnia &
Hæc ipſa, pro derelictis habita, tumu
abiiſſe & fugiſſe Barbaros fidem facie
credibilius, non Tapujarum hunc
ſed Tapiviorum aut Nigritarum ſilve
colentium fuiſſe. quod pilea calcei

ntur. Tandem ubi ad Tapujarum ſta-
perveniſſent, ſubſtitére, & cum metu
tenerentur, ſtativa ſua concædibus
is munivére, ut velut vallo adverſus in-
concluderentur. Progreſſi aquas of-
e ſaporis pravi, rubicundas turbidaſ-
ox nullas, inde ſalſas, quales marinæ.
pronum in querelas militare vulgus,
terum controverſia Præfecto fuit. qui
propoſiti ire juſſit, quò præiret ipſe.
hortatus, pari ſecū fato aut moreren-
t evaderent: pari victu in dies aliquot
nt: ſuum potius exemplum quàm
tum ſequerentur. Auſcultavére, at
abundi, ut obſequia invita & extorta
e partim, partim metu, animadverteres.
nuato itinere, fluvios tranſivére, modò
s & campeſtria, rurſus in ſilvas delati
clivia, declivia. recta, obliqua itione,
odò in Auſtrum, modò in Zephyrum
. Hic denuò militum quidam de re-
erba fecêre & dimitti à Præfecto peti-
uod negatum. Luſtratis è montis ver-
cumquaque campeſtribus, viſi montes
bæ, ſed miliarium novem aut decem
llo. Iamque ſiti valdè affectis omni- *Herck-*
omptiſq; redire, inter diſcordem mul- *mannus*
em, maledicas voces, cunctos jam *redit.*
os, licentiam audaciamque incompo-
bæ veritus, hærendum diutius non re-
quamobrem in reditum conſenſit,

unicum malorum imminentium le
tum. Mons unde dgreſſi, reditus M
ctus. Obſervatum à redeuntibus fuit
vio Araſſoahuh arbores è gurgite ſupr
rum ſuperficiem attolli, quarum faſti
hæreſcebat alga & muſcus. unde in iſ
titudinem intumeſcere fluvium non v
tiocinatione colligebant. murium, g
que & anguium toto itinere abundè f
preatum, aut ſuilli generis nihil. Arn
non niſi tres quatuorve captæ. Aër q
per hos dies, abſque volucribus, viſ
petitis iiſdem, per quos venerant, mo
illic loci ſubſtitêre, ubi vehicula & al
aſſervabantur. directum tunc in Sept
nem & oppoſitum Deſerti Braſilienſi
iter, exploraturis & hîc regionum fa
proventus. verebatur utique, ne vani
ceptæ profectionis ludibrio eſſet ma
& invidis. Itum per montoſa & inl
fuit, donec ad Confluentes fluvios Ar
& Marigniam perventum, per arundi
juncetá. ubi arbores conſpectæ Cann
laris, flummenque tot mæandris & fl
tortuoſum, ut ſepties tranſeundum
Erat, ubi in montis cujuſdam radicen
ſedulitate incumberent. cum enim fra
ta lapidum conſpicerent, rari metalli
ſollicitè quæſivere, num fulgore ſuo
argentumque promitterent. Sed & h
rum expectationi illuſere ſaxa. Fuit,

ırbore,duo ſerpentes ex ſemiuſto ſtipi-
ſiliére, quos gladiis diſſectos Vulcano
lavére. Attamen, cum tot peragratis
us, ſuperatis montibus, eadem appare-
orum facies, nec ſpem faceret commo-
o receptus ſigno, ad eundem montem
e, ubi Armarium erat. Cauſa hujus in
m excurſionis Herckmanno fuit, quod
inaudiviſſet, argenti fodinas hîc eſſe,
Anno CIϽ IϽ CXXXVII fruſtra adi-
Belgæ, ob annonæ inopiam redire co-
ed hæc ficta plærique & opum ſpem
cari credebant, decipiendis noſtris, ut
cupiditate longiſſima itinera temerè
erent. Convaſatis omnibus converſi
ſiliam, nova eaque invia viâ ivére, ubi
es & plana paſſim vitreis bracteis, ad
adios micantibus, conſperſa apparue-
s montes iſtos cryſtallinos credidére,
im ſcriptores meminére. licet cryſtal-
gnorent Braſiliani. Ego, cum plura
ribantur, quàm credantur, nec affirma-
leo, de quibus ambigo, nec ſubducere
ælegi. Poſt dierum aliquot iter ad ſep-
ioras Luſitanorum ſedes molaſque ve-
Occurrebat redeuntibus agmen Serta-
n ſive deſerta incolentiũ, qui adventu
orum turbati ſeceſſerant, jam abitu re-
ı parabant. poſt bimeſtrem peregrina-
m, inde à Septembris die tertio ad No-
oris quartum Reciſſam & Mauritiam

ſubivére, graves incommodis, leve
Quæ legentibus, ſubibit cogitatio, nih
fectò à Societate, Naſſovio & Senatu
lienſi intermiſſum, quod promovenda
licæ rei faciat. Bellis, mercatu, terraru
dagatione quæſita lucra. Non ſilvæ
rupes, non flumina ac maria ſtitére q
avidiſſimos. Adeò vehemens de
nia opinio eſt, ut immenſa & incredibi
deat & poſſit. ſive in latentia lucra i
gandum, ſive manifeſta devoranda ſin
tamen præſentibus & nuper repertis o
felix, & ipſa quærendi cupiditate miſer

Expeditio in Maragnanam præfecturam.

Poſt debellatam Loandam & S. T
inſulam in Afris, translata belli vis in B
Borealia fuit & expugnata armis noſtri
vincia Maranhaon, ſive Maragnana.
rant expeditionem Societatis Optin
litteris ad Comitem exaratis XXVIII
Anno CIƆ IƆ CXL. Illa his rationibus n
tur: ita latius diffundi Societatis impe
partis antè bello provinciis robur ſec
temque addi: Braſilianorum auxilia
mos laxioribus ſpatiis nobis concilia
moribus noſtratium adſueſcere è gente
bara plures: grandia adhæc incommoda
ari Luſitanorum cemmerciis, remque e
duci, ut non aliunde metus ſit nobis,
à maritimis Hiſpanorum inſultibus, red
ſub poteſtatem locis littoralibus: Mar
nam provinciam infeſtandis maris Se

Rationes expeditionis.

s Inſulis Hiſpaniola, Cuba, Iamayca, Rico & Occiduæ Continentis littori- ortunam eſſe. Invitari eò Belgas ab ubritate, ſoli, ferendis ſaccharo, goſ- zingibere, tabaco, ubertate, à ſalis ura & fodinarum ſpe. Duces hujus ionis fuére Lichthartius & Coinus, kii ſucceſſor, viri veteri militiæ fama s. qui poſtquam è Pernambucenſi ſta- olviſſent, menſe Octobri, Anni CIↃ ,navibus majoribus octo, minoribus ca oſtia Maragnani fluminis diu anxii , ob brevia & infeſtas ſubeuntibus ideoque ne rates omnes eidem peri- ponerent, aliquas præmiſere, quæ tu- cceſſus explorarent. hæ directo in al- Occidentalem curſu feliciter naviga- cemque hoſtilem prætervectæ, quæ rocius explodebat, anchoras ſub ipſa ui à S. Ludovico nomen, fixere. Coi- inſulam egreſſus, diſpoſito ad inva- n arcem milite, propius ad eam admo- nére illi in occurſum à Gubernatore iſſi duo, alter politici, alter ſacri ordi- gantes Coinum, num animus eſſet pa- li. Annuit Coinus, & humanum ratus ntare armis, quod facilitate impetrari conceſſa omnibus vitæ bonorumque mitate, caſtrum ſubiit, & exarmatis iariis, quos trecentos ac triginta offen- i illud juris, æquis militarium condi-

Duces expeditionis Lichthartius & Coinus, veteri militiæ fama illuſtres.

Ann. CIↃ IↃ C XLI. xxx Oct.

Caſtello potitur Cornus. tionibus, fecit. De ſacrorum adminiſt
nihil motum, nihil pactum. illud nc
impetravére, uti militi liceret illic con
ri, donec aliter ſtatuiſſent Comes & S
Braſilienſis. Repertæ hic machinæ
majores quinquaginta quinque, & p
pyrii ſic ſatis, etiam vina in neceſſitate
ris. molæ, quarum uſus eſſet, non niſi
liquis nondum perfectis. Plures cor
habebat in Tapicurenſium ditione. H
que in fidem ac poteſtatem Societatis r
arcem ſuam Centurioni Scaddæo ap
Poſtea ad nos tranſire Tapitaperenſes,
pagorum in inſula Maragnanâ in colæ
cularum, quas hic offendimus, exile a
lum ferè fuit precium, navalium quadı
quinque in inſulas Capitis Viridis, qua
feras vocitant noſtrates, tranſvecti.
Tapicurienſibus tranſactum ſuper ſa
vaſis trecentis, quibus recipiendis & r
gium avehendis relicta hic navis. tres
Barbudas & Chriſtophori inſulam ſl
mercatus cauſa. manſere Belgarum ſex
perficiendis munitionibus & tutandis a
ſus hoſtiles motus, indigenis. Diſputat
Geographorum de flumine Maragnon
trum ejus nominis hîc ſit, an verò inſu
lummodo ea ſit appellatio, fluviis v
Continente labentibus aliæ à Barbaris i
ſint voces & quæ, non eſt mei in
ſollicitè expendere. Illud reperio,
g

tabulas & diaria de flumine Ma-
ne & inſula cognomine loqui. In
m & fluminum appellatione erra-
leve arbitror, modò certa poſſeſſio-
s terras ac flumina & oſtia teneat Socie-
ſulæ Maragnanæ magnitudo quadra- *Inſula*
quinque milliarium ambitu definitur. *Maragnanæ*
eſt Æquinoctiali lineæ, à qua paulo *na deſcrip-*
duobus gradibus abit. tribus magnis *tio.*
gitur & alluitur fluminibus, quæ è
nentis ora in Sinum hunc ſe exone-
Unum idque Orientale & maximum,
im indigenis dicitur. Secundum id-
nedium, Taboucourou. Tertium id-
Occidentale, Miarii. Pagorum mira
eſt. domiciliis conſtant paucis, ſed
angularibus, relicta in meditullio pa-
re area, ceu foro. Hæc ipſa in longitu-
n ducentorum & quingentorum paſſu-
ſtructa, latitudine paſſuum x x v, ex ar-
n inter ſe nexis truncis & palmarum
ibus gratiſſimum ſui præbent ſpectacu-
Soli eam Euri perflant, unde inſulanis
lubritas. amœniſſimam nec nebulæ
orbiferæ exhalationes infeſtant. Mar-
Aprilis, Majus, pluvii ſunt. cætera anni
ſſima. aquarum dulcium crebris ſca-
nibus gaudet, licet ſalſis undecunque
tur. fructibus maturitatem accelerat ca-
uos aliquoties ſingulis annis reddit. Ex
ibus *Maniot* farra conficiunt, quibus vi-

ctitant. Præter ſacchara, lignum Braſi
habet, & croceum, & goſſypium.
quoque ſpeciem & balſamum, Arabic
inferius; ut & acerrimi ſaporis piper a
bacum non ignobile. Arbores plurin
ſtentat noſtro orbi incognitas, inter qu
ceritate eminet *Acayou* dicta. quæ, quo
frequens, fructus fert quadrifariam div
unum pyro ſimilem, nucleo amygda
ſucculentum flavumque: ſecundum ac
ris ſucci & rubicundum: tertium ac
mum, unde acetum conficiunt: quartu
poris gratiſſimi. pſittacorum aliarumqu
um varietas & multitudo maxima. Int
corporis mole, ferocia, robore & plum
elegantia eminet Ovyza-Ovaſſou, a
duplo ferè major, cui oves diſcerpere,
capreas ſævire mos & indoles. Veſper
num hæc grandium ſedes eſt, ipſis hor
bus terribilium. Mare piſcoſiſſimum
um ſpecies plurimas ſufficit, longitudin
ſigni, figura varias. præter cervos, capras
naceos, ſimios, cercopithecos, alit Arm
lum, quem Barbari *Tatou* vocant, de qu
pra; ut & Europæis vulpeculis ſimiles
pes. Inter angues maximè formidabilis
quem *Boyetin* vocant, pelle maculis varie
inſignis, morſu caudæque ictibus leth
hæc ipſa veſiculæ articulis ſuis diſtinctæ
mam habet, cujus ſtrepitu, quoties per ve
ta & dumeta ſerpit, ſui & imminentis ho

ex

ceu crepitaculo, indicium facit. qua-
lium animalium maximè ſtupendum
d, quod *Vnau* appellant. cujus paulo
jecta mentio. caput illi pro corporis
xiguum eſt, brevibus pilis ſubrufis, ut
nti gutturiſque pars, obſitum. roſtro
quodammodo refert. breve illud,
m & obtuſum ſimiſque eſt naribus,
etiam dentibus, at latis, rictu non val-
lo. quatuor pedibus incedens, pro-
parum. iis in ungues tres diſſectis ar-
prenſat & conſcendit. adeò ſegne eſt
um, ut Pigritiæ illi nomen indiderint
i. Incolæ corpora erecta & vegeta ſa-
ndunt, bajulandis oneribus apta. de-
ſunt naribus, colore fuſco & olivaſtro
longævi, nec calveſcentes. capillorum
, quos ad ornatum & comam diſpo-
viri habent juxtà feminas. mares labia
ata nareſque gemmis ligniſque in-
, cutem coticula acutiore diſcindunt &
bus diſtinguunt. Antropophagi ſunt,
es truculenti valdè. quos probè ſagi-
mactant & vorant. proximos Tapujas
t, ſed hoſtes. Adiére hanc inſulam o-
nſtelodamenſes & Rotterodamenſes,
etrò XXIV, mercatus cauſa.

c ſanè laudabile in ducibus Coino & *Laus Coi-*
artio, quod pelliciendis in amorem *ni &*
um Barbaris, egregia humanitatis ex- *Lichthar-*
ediderint. Quippe decretum facere, *tii.*

ne

ne pro mancipiis haberentur Braſili
Indorum quiſquam, eodem liberta
cum Belgis fruituri. Id veniæ jam ar
ram habitantibus fecerat Naſſovius,
tos à Tapujis hoſtes hoſtiumque lib
dimere pecuniis liceret. quos aliàs ad
tionem & ingluviem ſibi ſervabat ar
phaga gens. tantis in Luſitanos feru
diis, ut vix imperiis noſtris coërceri p
ne in illos vim facturi irruant & vindi
Salinæ apud Vpamemam. ſanguine litent. Hîc inventæ per Ged
Mouriſium Salinæ apud Vpamemam
ſteà Elberti Smienthi curæ commiſſæ
norum redituum ſpem fecére. Quæ
poſt decennales cum Luſitanis inducia
tritam ibidem variolarum morbo gen
impenſas lucris majores, neglectæ &
curatæ fuerunt. Verum enarratis ante
rum & Braſiliæ damnis offenſii Luſita
Rectores, ad induciarum pacta pro
Querela Legati Luſitanorum Regis. bant. Ipſe Portugalliæ Rex per legat
pud Potentiſſimos Ordines, non ſine
peroravit & amiſſa repetiit; iniquam
tans: ab iiſdem Dominis ſuppetias &
mitti Luſitanorũ Regi, & alibi ipſius te
lia claſſe invadi: una manu, quod ajunt
alia ignem porrigi: jura gentium & n
violari, amicorum oppreſſione: nec d
conſilia pacis novis belli motibus tu
Reſponſio. Sed ſurdis fabula. cum hæc aut ante
inducias, aut nondum à Rege Luſitano
batas: aut, quod ex induciarum legib

portuit, promulgatas, geſta omnia
aque fuerint.
oſtquàm, per Inducias decennales An. CIↃ
uſitanorum Rege pactas, prohibitus IↃ C XLI
ſſovius in illam gentem bello ire, ne Nov. X.
mninò eſſet Societas, cui pax noxia
nnis in bello ſeges gloriæ atque emo-
i; aparuit illi, poſſe utiliter aliò arma
rri & exercendæ virtutis materiam re-
Primò patere mare omne Pacificum,
d è Braſilia facilis & expedita ſit navi-
lantibus per æſtatem Aquilonibus.
aut per fretum Magellanicum, aut il-
per à Lamairio repertum, perveniri in
lem Oceanum poſſet. Hîc experien-
um Chilenſibus animus ſit, Belgis o-
tibus, exigendi terris ſuis Hiſpanos.
e occaſiones hîc offerri invadendi au-
Peruanorum rates, & Manilianas
uæ ex portu Acapulco ſolvunt. quæ
fortiſſimo Thomæ Candiſchio ali-
o præda fuêre. Quin minoribus jam
ſis explorari poſſe Terræ Magellanicæ
tralis oras. quæ, ſi quid fortè lucrorum
tterent, compendioſo itinere à Braſi-
us adiri poſſent.

Naſſovius Societati novos modos viaſque aperit proferendi imperium.

t hic annus Braſiliæ celebris, non ſo-
uſitanorum defectione, quæ magna-
rum ſpem faciebat Belgis, verum &
â calamitate. Etenim tam crebri den-
abſque intervallis decidêre imbres, ut
auctis

auctis & intumeſcentibus fluminum a
terras circumquaque inundarent & t
atque unda raptarentur agris contenta
ruptis aut ſuperatis aggeribus aquæ agr
conſpectum oculis ſubduxerant. Illi
giis tranſibantur, & coloni navitarum
nia peragebant. hominum & Jument
miſeranda ſtrages fuit, maximè ad ripa
Imbres crebri Sacchaream meſſem ſuffocant. pivaribi fluminis. cannæ ſaccharea r
natæ in ipſa herba ſuffocabantur, adul
aquarum frigore tactæ ſpem quoque c
norum fefellére, medullæ quicquid in
rat, exedentibus vermiculis, in aquâ
Tum aliis quoque ſignis iram ſuam
teſtatus eſt, accedente ad hanc agrorum
mitatem, aliâ hominum, à morbillis &
Graſſantur morbilli & variola. riolis. quæ adeò ſæviére per univerſam
ſiliam, ut in ſola Paraybenſi provinc
ſtincta fuerint Nigritarum undecies cer
multis languida membra trahentibus;
luta quaſi nervorum facultate. Fecit ha
ut fatiſcentibus & fractis imbecillitate
rariis, agrorum proventus interçîderin
ſperata ſegete nata ſeges alia libellorum
plicum, quibus debitorum nominu
aut expunctiones, aut dilationes, aut r
ſiones petebantur. has concedi inte
creditorum; non concedi, ſtrictiſſimi
videbatur. ideò ob rei momentum mi
Belgium ad Rectores litteræ, quibus re
ſa ex ipſorum arbitrio petebantur.

vis erat, decimarum emptores non ni-
narum decimas offerre. quod recepti
ge moris eſſe ajebant, quoties precii
ıtionem cœli calamitas fataque impe-

tum tranſmiſſæ Comiti fuére acto-
ter Fœderati Belgii Proceres & Triſta-
Iendozam Luſitani Regis legatum ta-
ex quo mitius ſe geſſere partes, nec ſæ-
ultrà in agros, & molendina. Deſæ-
bellum, nec tamen pax fuit. ſed alibi,
otiſſimum, belli fortuna parva adhuc
documenta dabat. At fœderis rati-
onem ſuo incommodo morabatur Lu-
Rex, Dux Braccantinus. jamque ef-
t annus, cum ejus compotes demum
erunt Fœderati Patres. Hi ocyus eam
iliam ad Mauritium miſére. qui nulla
tione per imperii ſui terras denunciari
i eam ritu imperavit, præmiſſa ad De-
cis utique & concordiæ Deum, pub-
ıtiarum recitatione. Abiit in Salvato-
em tubicen, qui iſtam deferret. In Ma-
ıam provinciam per navem Loandam
nuntia, ibidem lætis Induciarum vo-
populos implevére. quod & in Afro-
ctum littoribus, ubi Mina, Loanda, S.
æ Inſula eadem pronis animis accepit.
uſque in diem quicquid armis bello-
rtum, non controverſo titulo noſtrum
c inſtitutæ poſt, ſuper ante geſtis que-
relæ,

Comes Tabulas accipit Actorum inter Foed. Ord. & Triſtanum Mendozam.

Mittitur exacto anno Ratihabitio.

relæ, vanæ voces fuere, vigente tunc l
re, per ſuſpenſæ & dubiæ adhuc pacis
Exponuntur cauſſa & occaſiones Foederis inter Regem Luſitania & Foederatos Ordines. ra. Vt vero hujus controverſiæ or
fonteſque noris Lector, arceſſenda pa
tius ſunt Luſitani Regis, Ducis Brac
cum Fœderatis Belgis fœdera: quæ pr
tata, at ſancita ſerius; ut remiſſioris b
nuper captatæ ad victoriam non uniu
ſionis in Afrorum terris & alibi cauſa
Enimverò poſt defectionem Catalon
vis motibus turbata Portugallia, ab
Philippo IV, in Ioannem Bragantiæ I
juraverat. Diu agitata conſilia una h
tefecit, & occulta in Caſtellanos odia
Illa nata ex defectione Luſitanorum à rege. & ſeditio aperuit: Commota Oliſipp
facinoris dux fuit, factoque in regiam
tu, remotâ, quæ Regis nomine impe
Mantuæ Duce & trucidato ſecretoru
adminiſtro, tanquam publici odii vi
An. CIↃ IↃ CXL Calend. Decem. veterem Dominum Majeſtate exuit.
clamoribuſque elocuti, quod vellen
jnrationis ſocii, pervenerunt ad glad
adhibita vi, arcibuſque per regnum
velut flumine occupatis, recenti impe
curitatem quæſivere. Tot annis late
dictæ ignis erupit, & documento Pr
bus fuit, PESSIMVM diuturnitatis mag
eſſe metum. quo ingemiſcentes Luſit
caſionem & fortunam exſpectavere,
endi cervicibus inviſam dominatione
bilium & potentium in aula iræ, cœtu

: ſecretæ conſultationes populum ad ſe
artes traxerunt. Querebantur voce &
s, Luſitaniam per nefas à Philippo II
atam, per tyrannidem teneri, ut ſo-
alis artibus parta imperia pejoribus re-
actionibus immodicis ſpoliari cives &
bi: regno miniſtros præfici deterrimos:
nos à publicis muneribus excludi, præ-
Caſtellanos: religionem domi foriſ-
egligi deniq; ſervitutem miſerrimam &
na quæque malorum Portugalliæ para-
mque libertatis ſpecioſum nomen præ-
etur, & in Regem inveherentur incle-
ius, gratiores plebi fuere. promtiſſimi-
udacia rebus motis fidiſſimi habeban-
Electus Bragantiæ Dux fuit, veteri con-
rſiæ, de ſucceſſore regni Portugallici,
æſum à Mauris Sebaſtianum regem &
ctum Henricum Cardinalem Sebaſtia-
ruum, immixtus. Erant tum litis famo-
æ partes Philippus II ex Iſabella Hen-
rore & Emanuelis decimi quarti Por-
liæ Regis primogenita natus: Dein E-
el Subaudiæ Dux ex Beatrice, altera E-
elis filia, prognatus: Præterea Ranu-
Farneſius Alexandri filius, Octavii Par-
ium Ducis N. quem Maria Eduardi &
rici fratris filia genuerat: Ioannes Bra-
iæ Dux, nomine Catharinæ uxoris ſuæ,
ege Philippo ſanguinis gradu propior
batur: Antonius Prior Cratenſis, filius

Cauſſa defectionis Luſitanorum à Philippo IV.

Lodovici fratris Henrici, qui ſe non n
ut vulgo credebatur, ſed ex legitimo
monio natum dictitabat: Catharin
que Medicea, vidua Henrici II G
Regis, jus ſuum à longinquo repet
Alphonſo & Comitiſſa Bononienſi.
puum certamen inter Philippum era
tharinam Bragantinam, pares ab I
gradu. Plurimorum judiciis regnum
po deferebatur, licet Antonium ex I
co Henrici fratre filium faver popul
varet. à quo ipſi acclamatum Oliſſip
Philippus nil moratus ancipites Iuri
torum voces, plebiſque Luſitanicæ i
nium benevolos animos, litem armis
immiſſoque in Portugalliam exercitu
no Duce, regnum invaſit, pulſoque
nio & vires nequicquam recolligen
annos ſexaginta quatuor, pacatum p
habuit, licet querulum. Sed ſopitis
odiis quàm exſtinctis, recrudeſcens
luſtra Luſitanæ gentis in Caſtellanu
gem ferocia, abrogato Philippo IV,
nepote, Ioannem Bragantiæ Ducem
nis Bragantini nepotem, Regem pro
vit. Qui, poſtquam primi tumultus r
regno præſidia quærere foris cœpit &
menta, quibus inſiſteret. Miſſis ergò
liarum Britanniæque Reges ac Fœ
Ordines Legatis, in belli Societate
pertrahere ob communem hoſtem

ti regni cauſas probare. Venit in Bel-
riſtanus Mendoza Furtrado, inter
tionis in Philippum IV anteſigna-
poſtremus, utque fidem animum-
ovum Regem, ita fiduciam ſui & in-
ſtellæ odium profitebatur. Is in Ca-
gem, nec enim Hiſpaniæ ultrà voca-
, ob avulſam ab Hiſpanico regno
iam & Portugalliam, pacto cum Fœ-
Ordinibus Induciarum fœdere, ipſis
Maji Anno CIƆ IƆ CXLI in condi-
lurimas conſenſit, paucis interpreta-
nitis, paucioribus expunctis. Eæ,
s Braſiliam & Societatem Occiden-
ttinent, hæ ſunt:

Articuli Induciarum inter Bragantiæ Ducem jam Regem & Fœder. Ordines, quatenus Societatem concernunt.

ciæ decennales ſunto, per terras, por-
iaque, commerciis dictæ Societatis,
torum Ordinum indulto, definita.
illæ habentor, niſi à ſemeſtri, ex quo
ſitanus autor fuerit.

læ civeſque provinciarum Braſilien-
deòque quotquot Societati innexi
ujuſcunque tandem fuerint gentis,
onis & relligionis, eodem commer-
jure, emolumentis iiſdẽ & immunita-
r Luſitani Regis terras omnes, quas in
o orbe poſſidet, fruuntor, quibus fru-
liqui Fœderati Belgii incolæ. Excepit
lendoza; dummodò in Portugalliam
portent Belgæ ſacchara, ligna tincto-
que Braſilienſium proprias merces &
us.

Belgæ juxtà ac Luſitani per Induc
pora mutuis auxiliis ſuppetiiſque a
ubi res neceſſitaſque imperabunt.

Quicquid arcium, urbium, nav
minumque à Caſtellani Regis ſtabit
id omne utrique populo hoſtile ac i
habetor, nulla habita limitum ratio
doza annuit, modò Præfectus loci, u
de cœptandum belli facinus, & hoſt
da vis erit, præmoneatur.

Iiſdem vel à Belga vel Luſitano
dunto quoque victori terræ, quot
erunt ditionis.

Quiſque populus parta poſſeſſa
hac poſſideto, quæ qualiaque alteru
rint, ab ipſa Induciarum promulga
quicquid agrorum limitaneas arce
cet, bello armiſque acquiſitum, pa
ut & populos colonoſque; quò &
Luſitano ſui conſtent imperii & de
limites.

Quæcunque privati fuerunt do
poſt factam iſtam locorum diribiti
rutrius partis eſſe deprehendentur,
fuerint à ſuis dominis, in Belgarum
tanorum territorio degentibus, re
dominis minimè neceſſum, ſed iis
quæ abiens ſecum abduxit, content

Quæ verò loca à dominis ſuis inſe
que uſque fuere aut vicariis poſſe
eorundem ſunto. Iudicemque iſtaru

n ſuo diſtrictu quærito.
nercia populis ſingulis inter ſuos li-
o. nec frequentare Luſitanorum ter-
s, nec Belgarum Luſitanis licitum
poſtmodum ſecus videbitur parti-
doza hæc ad Braſiliam reſtringi vo-

que metus ſit, ut navigationem iſtam
am infeſtent Caſtellani, non niſi
s navigiis ex præſcripto exſtructis ac
ò nemo vel Belgarum vel Luſitano-
gato. Quod ſi minoribus eò merces
are lubebit, nefas eſto iiſdem remea-
tus, unde exivêre. qui ſecus faxit,
miſſæ navis merciumque luito. Ea-
ex Africa navigantibus & Nigrita-
ricibus ratibus ſcripta eſto. Hunc
n expungi popoſcit Mendoza, pau-
mediocris fortunæ Luſitanorum

is, nec Luſitano nec Belgæ, venia
ces vel annonam in Indias Caſtella-
ue hoſtium loca deferendi, indicta
rciumque jacturâ. vectores hoſtium
ne habentor.
i Luſitanis Belgiſque ad Africæ oram
tur, limitationis non egent, cum in-
aliarum gentium Barbararum regio-
cernantur.
ſſa ſunto utriſque in iiſdem Afrorum
ſula S. Thomæ aliiſque commercia.

At qui mercatus auri eſt, Nigritarum
ris in iiſdem locis,confiniiſq;,eadem
pendito loci domino, quæ Luſitani a
Mendoza excipi inſulam Thomæan
lavit, ut quæ non cis, ſed ultra Æqu
lem ſita eſſet.

Cumquæ Braſiliam in provinciam
te redegerint Fœderati Ordines, quo
re Regi Caſtellæ obnoxii erāt ejus in
hoſteſque ſe Belgarum agnoſcerent,u
ſitani, jam ſocii & amici : nequaqua
untibus nunc animis, jure poſtlim
quaſi, repetere fas eſto, agros Inge
quæ à Belgis empta poſſidentur. uti
deratorum ſubditis fas fuerit à Luſit
nec his ab illis exigere priſca nomina
quilibet frui permittitor iis bonis ,
Induciarum recitatione peculii ſui e
baverit.

Quo verò inter Luſitani Regis ſ
noſtroſque commerciorum æqua
ratio, paria ſunto utrobique mercium
tum illarum, quas Portugallia Belg
in Braſiliam importabunt, tum quas
tabunt. Mendoza, ob ſpecialia Reg
ſubditos Luſitanos indulta & hunc
gi petiit.

Luſitano denique Regi ſubditi a
ratis Ordinibus, Induciis hiſce decen
pacem mutuam ſine fuco & dolo c
priorum offenſarum injuriæque om
memores.

egi-m Novemdecim-virale, penes
ntarum rerum moderatio eſt, in pro-
um capitum examen admiſſum, eam
tem eſſe Potentiſſimis Ordinibus ex-
malle ſe æternam pacem, quàm tem-
m, & tolli potius bellum, quàm de-
ſpectari. cum nulla cum Brigantino
ntehac ipſi fuerit controverſia. Cum-
ſitanorum legatus commerciis mu-
merit ſaccharorum, lignorum Braſili-
, aliarumque mercium in Luſitaniam
tros importationem, hoc quoque ſibi
ſtulavere, ne eadem Luſitanis in Bel-
nportare liceat. Nec placuit illa Tri-
auſula, ut quoties in hoſtem inimi-
id moliretur Belga aut Luſitanus, ſig-
hoc præfecto loci neceſſe haberet,
a præmonitionis morâ elabi poſſet re-
rendarum præſens occaſio. Nec par-
m eam limitum inter Belgas & Luſita-
nitti viſum, quam olim fecere Luſita-
illam, quæ ex communi partium con-
efinienda erit. Navium, quibus è Por-
æ portubus in Braſiliam ibitur, magni-
m qud attinet, quam pro mercantium
tibus liberam eſſe vult Triſtanus, lege
inibus præſcripta adſtringi poſtulavit.
ter inſtructæ naves nec firmæ adverſus
n, potentiæ ipſius acceſſio fiant. Vbi
r, ne in Indiam Caſtellanorum merces
ectentur, addi petiere, naviga & Nigri-

 tas

tas, quibus hoſti maximè opus. At Ir
S. Thomæ noſtrorum frequentationi
iniquum credidit, cum præſens Induc
contractus, de ea mercatus libertate l
tur, quæ Tropico Cancri & Capite Bon
definitur. quibus terminis inſulam Tl
am includi compertum. Hæc aliaqu
inter Triſtanum & Potentiſſimos O
ſuper Braſiliæ rebus ſancita, pro induc
legibus utrique genti fuere. Nunc per
mur acta Comiti.

Carolus Tolnerius à Comite in Belgium mittitur, ut de Statu Braſiliæ referat.

Dum poſtulatam ante hac non ſe
Fœderatis Ordinibus dimiſſionem, no
impetrat Naſſovius, ablegat in Be
Carolum Tolnerium à conſiliis ſibi &
tis. qui de Braſiliæ ſtatu ad illos refer
factu neceſſaria promeret. Expoſuit is
ſiliæ oram omnem, quæ à Maragnan
vincia, jam pridem in poteſtatem Bel
Rio Real. redacta, ad fluvium usque Regalem ex
tur, alta pace teneri: nullo hoſte agro
chareas molas, urbes pagoſque infeſtar
ſa reſtitui, bellis deformia priſtino nito
di: novam ubique rerum faciem in r
apparére. Verùm, (quod pace Pote
mum Ordinum dixerit) omninò imp
Comiti hoc, quod acceperat Societatis
tutum, de abdicandis, qui militiæ hono
re titulo præerant, Officialibus, & accîc
militarium cenſu. à frugalitatis minus te
ſtivæ ſtudio hoc profectum. at damn

b. fore, ob Luſitanorum occultas in
ιolitiones & prono in Regem, jam ſuæ
, affectu. hunc avidiſſimè arrepturum
ones recuperandi amiſſa. ea præſertim,
uper in Maragnana provincia & Afris,
ntibus Induciis, ſua feciſſent Fœderati:
lamna quàm ad animũ revocet, patere
eris Marchionis de Montalvan, nuper
iæ Pro-regis ad Comitem, ut & ex iis,
centurio quidam à Luſitanorum Rege
filiam miſſus, ad eundem Comitem &
ores dederat: infenſiſſimam ajebat, no-
te iſtam gentem, ob pulſos Ieſuitas &
ıchos, relictis ad ſacra ſacrificulis ali-
, ordinis Eccleſiaſtici propudiis, gulæ
s, quàm aræ litantibus: plurimos Luſi-
um Societati & Belgis civibus magnis
nibus obnoxios inhiare turbidis: do-
nta dediſſe, quantis in noſtram perni-
animis ferantur, ſub nuperæ claſſis ad-
ım; nec validiore eſſe Iudæos fide, qui-
d malos auſus prompta ingenia. affir-
ıt, iſtius decreti de exauthorando milite
io commotos duces complures fide ſe
etati data exſolviſſe, & in Luſitaniam ſub
Regis teſſera militatum abiviſſe. indig-
namque judicabant eam laboribus ſuis
ıſo ſanguini miſſionem dari: fractos ac
centes contemptu & neglectu compen-
Ita ſtare ſententiam Comiti, nondum
ıutandum, recentibus induciis, militiæ

ordinem; nec abroganda benè meritis
bus, quorum fides in bello conſpicua
Comes ſubitam militiæ mutationem diſſuadet.
belli decora. hæc citò abrumpere ad civi
militares motus properantium eſſe. ide
ingrata ipſi fore imperia, quæ cum mi
& civium dolore exercentur. Mulce
eſſe beneficiorum lenocinio Luſitano
contemptim habendos. præſtanda ipſi
gioſè ſacrorum promiſſa. quin appellat
bus quibuſdam fulgidis erigendum eſſ
geſcentem faſtu populum. nihil ad fel
tem Societatis æquè exigi, quam mode
Leniter habendos eſſe Luſitanos monet.
nem & lenitatem. Mollibvs plerun
remediis ſanari, qui contra vim perti
obnituntur. Illud inter prima rerum
capita, ſi Braſiliæ res domi regerent Rec
Et promiſſa præſtare.
perpetui, non anniverſarii. cum ſucced
in imperia inſolita alii atque alii in rerum
peritiam ſuccederent, priorum decretis
traria decernerent, & minus ſalubria apt
tempori. ſic inter abruptas ſæpè deliber
Anniverſarios rectores minus probat
nes & conſiliorum intervalla elabi opt
occaſiones, & ex incertis & diſcrepan
plurium ſuffragiis maximarum rerum
menta ſuſpendi. Hæc quoque magna fic
differebat, repetitas per Domitem tot
annonæ caritate querelas: eſuritioni
ras ſervari, ruinæ omnia, niſi proſpic
maturè: medicaminum inopiæ multo
fata imputari, medicorum eſſeverationi
tabulis probabat. docebatque atteri Bra

nc

m granaria, per ea, quæ nuper acceſſe-
Seregippes, Angolæ, Inſulæ S. Thomæ
laragnonis imperia. infeliciores hic illic
n eventus, non Comiti ſed aliis præſtan- *Status*
iniquius in ipſum devivari. Idem Tol- *militiæ.*
is militiæ omnis per Braſiliam & Afros
erſæ ſyllabum hunc exhibuit. Seregip-
Regiæ datæ centuriæ tres, Arci Mauritia-
d ripam S. Franciſci quatuor, Alagois
,Pojucæ binæ: S. Antonii caſtro ſingula-
Duſſiano itidem & Moribecæ, Principis
lielmi munimento binæ, Frederici Hen-
ſingularis, Mauritiopoli cohors Prætoria
entos ferè numerans, Arci Erneſti ſimul-
Triangulari una; Reciffæ, Brunonis arci,
ello littorali, Olindæ, Igaraſuæ, Itamari-
imul & arci Auriacæ, Fredericopoli, ſin-
is una. Arcem Margaretam, Boreale oſti-
& Reſtingam quatuor tuebantur. arcem
ulianam ad flumen Grande & Siaram ſin-
æ. civitatem S. Lodovici in Maragnanis
is quatuor. Caſtellum Tapicuru ſingula-
In Angolæ regno protribunus Hinder-
ius Vrbem Loandam & Benguelam Ar-
n centuriis tenebat decem. In inſula S.
omæ urbi & Caſtro S. Sebaſtiani pro præ-
iis erant quatuor. Vt vis militarium omnis
atuor millibus, octingentis inſuper & qua-
aginta tribus cenſeretur. Hos cum accîdi
dies diceret, aliorum fato, vel abitione, ali-
um ab armis vacatione, poſtulavit Comitis
iuſſu

juſſu efflictim, niſi Rempub. in pern
trahi velint, ſubſidiarum militem & A
nam liberaliorem. quorum ille motum
animam daret. ſine iis nec vincere ipſur
ſe, nec cum ſuis vivere. alterutrius inop
ſecuritatem ultra Reipub. nec gloriam
conſtare poſſe.

Litteræ Marchionis Montalvan Proregis ad Comitem, quibus queritur de vi illata Afris & Maragnanis.

Litteræ Georgii de Maſcarenhas Mar
nis Montalvan Proregis, ad Comitem,
rum antè memini, popyſmis ſuis adblan
tes & alicubi tumidæ, hujus argumenti f
Se poſtquam vicaria Regis poteſtate apud Bra
ſes defunctus eſſet, aula & novo rege potiri. in n
mis negotiis, quæ reditus Regios, quæ claſſes ſpe
ſe adjutorem adſciſci. in intima conſiliorum a
ti, & quod primum, Pro-præfecti Nobilitatis
tanicæ titulum, ſub Principe Iuventutis, indept
gratiſsimum ſibi fore, ſi de rebus Comitis op
omnia & magna cognoſcat: Regem ſuum impa
ter ferre, vim à Belgis illatam Afris & Maragn
quo tempore pacis ille cum Fœderatis Ordinibus
ſilia agitabat, & à Gallorum Rege noſtriſque au
ares claſſes adverſus Caſtellæ Regem impetravi
omninò ſperare ſe, extra culpam tam obomin
facinoris & improbæ audaciæ ſtare domum Naſſ
cam & illuſtriſsimæ familiæ laudatiſsimum n
tem. qui illuſtriſsimas imagines non authoran
ta ferociæ & injuriarum, ſed juſtitiæ putaret. c
officii ſit, monere Potentiſsimos Ordines & du
facti Hinderſonium, ut erepta per nefas reſtituat
reſcindi quoque per Regem velint induciarum de

on militum libidini obtemperare magnos Du-
ebere, qui ad ſummum militiæ decus adſpirent,
uſta generoſioris animi probitate famam quæ-
, latrocinantiumque militum immanitatem
inentur. HANC *melioris diſciplinæ legem eſſe,*
iniuſtis armis abſtineatur, & pacis commoda
entiſsimè conſerventur. nihil magis in votis
re Regem, quàm ut militiæ ſuæ partem maxi-
administret Comes: ſe ſuper ea re cum Rege
faciente, & faciles voces commodante, ſuper-
ens de occupata per Belgas Angola nuntium
viſſe cœpta. nec tamen ſe defuturum iſtis, ubi
omite rem omnem didicerit; Luſitanorum reg-
exercitu validum eſſe, arcibus limitaneis à præ-
proſpectum, res maritimas ſuis conſiliis reſtitui,
uæ plura in hanc ſententiam diſſerebat.
ibus gemina ferè erant, quæ Centurio
onius Fonſeca de Ornelas, à Rege ad Co-
em miſſus, perſcripſerat.

Mauritius initis Induciis militæ cenſum contrahit.

Aauritius, quæ prima feriantis à bello cu-
iit, in commoda Societatis intentus, lu-
tis, quæ tum Braſilia habebat copiis, mili-
nomina cenſumque contraxit, ut ſtipen-
rum onere aliquà ſublevaret æraria. Ea
ien hoc factum circumſpectione, ut me-
rraneis locis adverſus latrocinia nefario-
hominum & populatores proſpexerit.
ximum erat, ut quotquot rerum Societa-
x Braſilienſis imperii adminiſtri, ſui facti
s, ſuis quiſque ſtuderet commodis. Sed
inopiam publicam, & ne omni ope frau-
da-

darentur rectores, confici hoc ex te
non potuit. necdum enim exciderant an
De immunitatibus novorum Colonorum cogitat. Luſitanorum verſutæ & ſubdolæ mach
tiones. Illud non parum ſtabiliendo im
facere videbatur, ſi coloniæ quaquave
ducerentur, nec præſidiis ſe ſemper & n
ſed ſubditorum fide tueretur Braſilia.
fini pro illecebra & blandimento fuit
marum immunitas, qua recentes coloni
jugio juncti gauderent, in ſeptennium
que exacto liberorum ſingulis ſimilis in
annus ſuperadderetur. At verebatur illo
querimonias Comes, qui Ingeniis (licea
tinere vocem Hiſpanicam, exactis Hiſpa
præeſſent. quorum laboribus hactenus v
iſſent commercia, quorum fidem expe
fuerat, nonnulli ſe Belgis matrimonio
xiſſent, belli aſpera pertuliſſent. iniquiſ
videbatur novis habitatoribus gratiam i
fieri, antiquis negari. quare & hoc prop
Agros ad culturam divendit Societatis commodo. deliberationi ſepoſitum. Parta ruricolis
curitate, agrariæ rei incubitum vendita
ad culturam jugera, integra Societati mo
emphyteuſi. Nec tamen neglectæ arc
paſſim, ubi opus, munitiones, verùm va
jam milite ad hæc opera uſus, inertiam pe
lit aliqua ipſius militis, aliqua Societatis
Comes moderationi ſtudet. litate. Dederat hæc Comiti in mandatis
arctioribus ſeptis ſtringeretur cultus Papa
& urgebant non ſegniter iſtam rem, hoc
ſuam, quotquot iſtic erant ſacri ordinis.

Comes novorum motuum irritamenta
neſcens, præſentium Luſitanorũ diffi-
ã, inter effrenem licentiam & illa con-
iarum arcta repagula medius, prudenti
te juſſa temperavit, ne aut fidei conſor-
fenderet, aut d verſos alienaret. Quin
ſuit Rectoribus, id animi eſſe & perci-
Luſitanis, ut nullibi fixuri ſint ſedem,
bi ſonaret Sacerdotis ſui vox. provoca-
ſos ad deditionis pacta, & promiſſam
cultus publici licentiam. nec eam fuiſſe
nentem partibus, ut domeſtica liberta-
iniretur ſacrorum uſurpatio, ſed publi-
ıalis ſub Rege fuerat. Maragnanæ pro-
æ nuper in poteſtatem noſtram redactæ
nceſſa libertas, quæ ex verbis Induciali-
ctorum Articulo XXVI debetur. vetuit-
Naſſovius, poſt diminuta iſtic præſidia,
npeſtiva ſacrorum limitatione, benè
a moveri. Faciebant ad pietatis ſtudia
igionis Chriſtianæ curam non parum
llorum ſollicita educatio, & Scholarum
n, inſtillandis fidei noſtræ præceptis
andiſque in meliorem cultum Barbaris,
io. quæ pacata jam Repub. Comitis
curata diligenter per conventus ſacro-
antiſtitum, hoc eſt, Claſſes ac Synodos
. utique diſperſis per Præfecturas, poſt
a bellorum tædia, pacis nuntiis, æquum
ıæ tranquillitatis ſalutaribus commodis
ncolas. Quotquot exterorum ſub Bel-
garum

garum hîc imperio quærebant ſedem
juramenti religione adſtrinxit. attan
novo obſtringerentur Luſitani, vet
devincti, turbulenta cœpta putabat.
rectus quoque, quod in Republ. non
mum, monetæ valor, mercantibus pe
utilis. cum illo vagante & ad nutum
mobili fluctuent rerum precia & opur
ſus. Quam à ſingulis exigas æquitatem
manitatem, tanto magis erga Luſitar
plicuit, quanto in multos major eſt &
& beneficentia. Nihil victis eripi cu
præter nocendi licentiam. cum ob ean
ſam bella geri debeant, ut ſine injuria i
vivatur. Et quanquam omne imperi
ctis eripi poſſit, reliquit tamen circa
vatas & minores publicas, ſuas leges,
& magiſtratus obeundi poteſtatem.
hujus indulgentiæ partem eſſe voluit r
nis uſum, quem eripi, niſi perſuaſis n
bere judicabat, cùm & victis hoc perg
ſit & victoribus innoxium. Interea, ne
ronea opprimeretur vera curavit ſo
quod & fecit olim Conſtantinus fracti
nii partibus, & poſt eum Franci aliique
Quin ea clementia & facilitate Luſitan
buit, ut eorum utilitates cum ſuorum
tibus ſociari ac miſceri voluerit. qua
eſſet gens, nihil habens ſeparatim cla
que, præter ſacra. Quod ſi quis injuria
faceret aut durius haberet, ſe vindicem

Corrigit Monetæ valorem.

ı præſtabat, æquo inter victos & victo-
e.cùm TVTIVS judicaret,amicos quàm
facere & volentibus quàm coactis im-
re.

ıque conſtituto optimis legibus Braſi- *Comes iterum dimiſſionem petit.*
n imperio, Naſſovius, cujus Præfectu-
ıquennio definiebatur, vacationem à
e denuò poſcit. Fecerat hòc & antè,
es de publico benè merendi occaſio-
Belgio ſperans. At Fœderati Ordines
ietatis primores, difficiles ſe ad poſtu-
omitis aliquoties præbuerant. cùm ob *Tandem impetrat.*
ım perBraſilianos & vincinos populos
ıis ſui notitam, potens jam eſſet, exte-
terrore, Rempub. amóre ſui, omnes
ıtione teneret; nec aliis humeris attol-
ent & ſubditorum fortunæ & rectorum
ı dignatio. Nunc poſt auctas Braſiliæ
ilatatos fines, ne ſiſterent ad majora
tis animi vota, in dimiſſionem conſen-
At quotquot illic rebus gerundis præ-
Senatores, Fœderatis Belgii Patribus,
ietatis Directoribus ſuaſores antè fue-
ogandi Naſſovio imperii. Scripſerant
m: *ceſſantibus jam armis ab otio pericula* *Vrgent manſionem Senatores Braſilienſes.*
pronis in ſeditiones, cædes, vim omnem &
s incolarum animis: à diverſarum gentium
arum milite poſſideri longè diſſitas arces ur-
nec alia facilè, quàm Comitis authoritate in
ontineri poſſe inquietam gentem, quam ſibi
s beneficiis oppignoraverat: Eum affabilitate,
Cc *morum*

morum comitate & facilitate in omnium
validum eſſe. Novum imperatorem aut nim
cupiditate inviſum fore, aut generis excellenti
bum, aut humilitate contemptum. Hunc
bellicarum & civilium gnarum in Braſilien
penetraſſe; hoſtium loca, vim, ſtudia, mo
pernoviſſe. ab imperitio Phaëthonte cert
Reipubl. ruinam metui. actum de illius mag
ne fuiſſe, niſi Atlas iſte labantes res fulſiiſſet
tium hic ſibi eſſe cum Belgis, Iudæis, Luſitanis
in ſuæ gentis rectores querulos eſſe & in to
oneribus difficiliores reperiri ac refractarios.
mobilem gentem, non impedito relligionis ſu
nullas non partes ſequi. Luſitanos imperia vi
dedignari, ſuæ gentis legibus aſſueviſſe, clan
artibus ſuffodere, quà poſſunt, præſentem ſtat
alieno gravatis perdita Republ. opus eſſe: Regi
per maieſtatis fulgore erectos & cultus divi
circumſcriptionibus offenſos, materiam ex
malignitatis aucupari. Nec poſſe his malis o
niſi per Ducem non controverſa maiorum glo
nerabilem, & claritudine virtutum & rer
& alibi geſtarum illuſtrem. hæc maximi C
apud Belgii rectores famam gratiamq;
re, & manſionem longiorem antehac
travère.

Vidalius & Pachecus Pernambucum veniunt.

Sub initia Induciarum, venere Pe
bucum Andreas Vidalius vigilum præf
& Emanuel Pachecus centurio, novi G
natoris Antonii Teleſii de Silva manda
ſtructi, qui de commerciis Angolenſi

nſium cum ſuis verba fecére, & Co-
: Senatorum reſponſa retulére. erant
ca ſatis & reſtricta, cum ſibi Angolen-
rum curam vendicaſſent Societatis
i.

inter adverſarum rerum nuntia Per- *Rebellio Maragnanorum.*
cenſes dominos turbavere, & partæ
tis incommoda oſtendére. relatum
ta Maragnanos imperia noſtra excuſ-
ſitanos & Braſilianos tanti ſceleris So-
nexos, militem Belgam nihil tale opi-
nefario auſu trucidaſſe, & poſt occu-
Calvariæ arcem, ad fluminis Tapicuru
urbem S. Lodovici obſidione preme-
nque omnem belli in eam explicare.
opis egere obſeſſos. illâ victâ pericli-
vinciam. Pernambucenſes, unde in
oculus & robur, ilicet eò cum militi-
centis & Braſilianis bis centum in Sia-
criptis miſere pro-præfectum Hinder-
n. qui oppreſſis rebellionis autori-
m reſtitueret, & amorem obſequii
ret. His hoſtem adortus munitio-
ulit. at majus munimentum impug-
ggreſſus, poſt acerrimam pugnam,
ere militem coactus, in proximo
lit. Hoſtes, deſideratis ſuorum primis,
omni noctu exceſſerunt, & in Conri-
ad fluvii ripam caſtra poſuerunt, eo lo-
i ob montium anguſtias, aditus inter-
atur. Numerus univerſi agminis ſep-

tingentis tum Luſitanorum,tum mixti
ris & tarnis Braſilianorum millibus c
bat. expectabantur inſuper è Grandis
confiniis ſubſidia valida. ut proventu
redituum hujus præfecturæ ſpes plan
collaverit. niſi majore belli motu repet
armiſſa. cui fini omnium rerum egeni
nambucenſes, invalidos ſe fatebantur.
ſæ malorum in Præfectum referebantu
viciorum cumulo conſpicuus, intemp
tia, in ſuos ferocia & inhumanitate, in
& vindictam quietos moverat. illi è c
tis & à ſecretis Guilielmus Negentoniu
ſitanos viginti quatuor, nulla perfidia n
pudendo ſcelere in terram expoſuit.
Tapujarum anthropophagorum crud
ob gentis odium extemplò diſcerpſit.
hæc captus & in carcerem detruſus N
ſervatus fuit. Agitabat tum temporis a
novum facinus Mauritius in Braſiliæ
donalia, in urbem Buenos Aires, qua
cas boni aëris & cœli, ad fluvii Plateſis
Argentei ripam; cùm ab ea terreſtri it
per mediterranea in Peruanas regiones
fectio ſit. unde in illam argenti plurin
tranſvectari ſoleat, hinc in Braſiliam & t
Æthiopicum mare in Angolam. Hac ſ
dem potita Societas, pertrahere ad ſe q
rit Nigritarum mercatum, quibus Pe
opus, quoties per Panamam & Novi
terras eò ire prohibentur. Deſtinatus

Deſtinatâ Mauritio expeditio in Vrbem Buenos Ayres, Duce Lichthartio.

n

o fuerat Lichthartius, additis in au-
Senatoribus Nunino Olferdi & Bal-
Voordio. collectum quicquid na-
haberi potuit majorum & minorum.
m octingentorum manum duceret
iæ cohortis Dux Henricus Hoeſius.
is occupatur Comes, ecce, malis avi-
ipit, miſſas è Luſitania naves duas mi-
n inſulam S. Thomæ expoſuiſſe. ho-
lventu excîtos incolas, duce facti Lau-
Pirezio, in ſpem priſtinæ dominatio-
Belgarum ultionem animatos, præſi-
ſtra urbe expuliſſe nec ſupereſſe Belgis
arcem. Et metus erat, ſimile quid au-
Luſitanos in Angolæ regno & Seregip-
gia, ſerpentibus ſeditionum exemplis.
t Inſulanis I. Trieſtius, nec natalibus
fulgore eminens, ut perdere res vide-
agis, quàm nutantes firmare. Arcem
ctè clauſerant Luſitani, ut ab aquis de-
obſeſſi, vix precario ab obſidentibus
petrarent. Eorum plurimi agminatim
ſtem transfugére. ut ſtabile hic nihil
nque expectatione teneamus. Hæc res,
ræfecti Brouvveri in Chilenſes expedi-
aſſovio deſtinata pervertit. Nam Brou- *Nuntium*
naves conceſſæ bellicæ & militum *de defecti-*
na aliquot, ut & navalium, ac commea- *one Luſi-*
tum, quantum in menſes quindecim *tanoru in*
atis. Et quamquam curam Inſulæ S. *in Inſula*
næ ſuam eſſe voluerint Directores, ta- *Thomæ,*
in Afri.

 men

men cum ſerius iſta reſcire poſſent, qu
derant, ob locorum intervalla & hie
placuit Pernambucenſibus, ne quid re
lica detrimenti pateretur, naves in au
mittere, duce Adamo Teſmario, viro
rii iſtius capaci. Quin & Angolenſes
teras monuere, caverent ſibi à Luſitan
perfidia & improbitate. nec amicos
rent, ſed occultos hoſtes, quidvis auſu
pertis auctoribus. ſat manifeſtis doc
tis oſtendiſſe, ſuſque deque ſe habere f
cum Rege initi pacta. Cœdem Ma
nam recentem eſſe & Thomæorum re
nem cauſas ex ipſa Luſitania trahere.
militem accepiſſent audendæ ſeditioni
deerant rebellioni ſua patrocinia &
tus. pari jure repeti poſſe quæ per In
rum tempora ceperamus nos. Quar
ſuorum audaciâ creſcebant animi Lu
Braſilienſibus, jactæque in publicum
efferæ & turbulentæ. ut neceſſe habue
mes per provincias omnes armis exue
quietos. Hoc fini in regiones Camar
Portus Calvi, Vnam & Serinhæmun
Andreas Philtzius nuper rerum iſtic dir
In Pojucam & Moribecam Nuninus
di, in Gujanam, Iguarazu, Itamaricam
cinos tractus Balthaſar Voordius. in P
bam, fluvium Grandem Gilbertius W
In Vergeas, S. Amari & S. Laurentii
ctus è Supremo Senatu eligendus. Ad

S.

ciſci populos miſſus præfectus vigi-
rayus, qui mandata ſinguli ſua confe-
on ſegniter. Habita quoque tunc con-
turbandis Palmarium ſedibus, ubi
num & fugitivorum mancipiorum col-
latrociniorum & rapinarum Societa-
uens coiverat. hinc in Allagoam emiſ-
ari agrorum culturæ incommodabant.
res pagi ſunt & Nigritarum contuber-
untque duplices, Majores & minores.
vis adduntur, ad fluvium Gungohuhy,
in celeberrimum Paraybam exonerat
inti ab Allagois milliaribus, à Paray-
bus Boream verſus ſex abſunt. Inhabi-
as, ut fama eſt, incolarum millia ſex,
ciliis denſis ſed levis ſtructuræ è ſtrami-
virgultis. poſt quæ horti ſunt & agri
is conſiti. religionis Luſitanorum mimi
ut & regiminis. illi præſunt ſacrificuli,
ſui judices. Quiſquis ſervorum Nigri-
liunde captivum adducit, manumitti-
at ultrò in Societatem recipi volentes
ris habent. Terræ proventus ſunt pal-
ructus, fabæ, Pattattæ radices, mandio-
milium, ſacchari cannæ. aliaque piſces
us Allagoæ Septentrionalis largè ſufficit.
is carnibus delectantur, nam manſuetis
nt. milii bis quotannis ſatio eſt & meſſis.
ollecto per dies quatuordecim laxant a-
os & genio ſoluti indulgent. Itur eò, ſi
n legas Berealis Alagoæ. ducis muniis

Conſilia habita de expugnandis Palmaribus.

Palmarium Maiorum & Minorum deſcriptio.

 tum

tum functus fuiſſet Bartholomæus q
Lintzius, qui inter ipſos vixerat, ut lo
& conſiliorum gentis gnarus proderet
dam ſocios. Palmares Majores dicti
mari terris diſtant milliaribus triginta,
dicem montis Behe. Nigritis habitant
rè millibus quinque, qui valles inſidé
mibus degunt ſparſis, quas in ipſis ſil
exſtruunt acceſſibus. ubi poſticæ ſun
reſectis arboribus, viam ipſis, in incer
ventus, per ſilvas ſternunt, ad fugam &
bula. per emiſſarios hoſtem vicinum r
tur cauti & ſuſpicaces. diem venatu t
gunt. quo labente domum reverſi ab
um ſatagunt. diſpoſitis primùm vigiliis
tionem in mediam noctem protrahun
toque ſtrepitu terram pulſant, ut è lo
quo audiri poſſit. reliqua noctis ſomno
in horam nonam & decimam diurna
Alagois in hos iter eſt. Qui ducis parte
ret, quidam Magellanus nomine deſti
tur; qui in Alagois agebat. nec tentan
eam expeditio fuiſſet, niſi Septembri,
ta ſiquidem æſtate aquarum penuria e
rationes ſubduxerant noſtri, poſſe trec
rum militarium manu baliſtis ſclopet
inſtructâ, Mamulatis centum, ac Braſil
ſeptingentis, ſuis armis in bellum eunti
populos hoſce ſubjugari. Belli apparat
rant ſecures, ſarcula, bipennes, cultri,
candis fruticibus & æquandis viis. præ

ioſtris uſurpata inſtrumenta. Braſilia-
miis erigebantur, quibus ſolis ad peri-
:mantur. Verùm hanc conceptam Co-
Senatoribus expeditionem, Thomæ-
defectio ſubruit & Brouvveri in Chi-
abituri novus apparatus.

ortis in Angolæ regno inter Regem
o & Comitem de Sonho litibus, itum
uritium fuit, cui exhibitæ Regis litte-
Nigritæ complures, Societati in do-
ducenti Naſſovio, torquis & lebes au-
onaria fué e. Nec diu poſt appulere à
te de Sonho miſſi legati tres, quorum
d Celſiſſimum Principem Arauſionen-
Belgium navigavit, alii duo à Comite
n venêre, ne Regi Congenſi ſuppetias
non abnuit Naſſovius, verùm per lit-
d Angolenſium rectores datas, com-
e Principum iſtorum bella & lites ſtu-
ion fovére. eò quod fœdere ambo Bel-
nexi eſſent. ajebant illi, ſe cum Loan-
ent, incidiſſe caſu in tabulas Luſitani
:natoris & Epiſcopi manu ratas, qui-
ccultum ſcelus prodebatur, de expel-
regnis Congenſi Rege. quod decre-
oſis ante occupatam à noſtris Loandam.
e ut rem novam Congenſi aperirent,
uam humaniſſimè à Comitè excepti
, cum litteris ejuſdem & donariis do-
rediere. Donaria Congenſi Regi miſſa
pallium ex holoſerico longius, aureis

Rex Congi & Comes de Sonho ad Mauritium ſcribunt.

Legati Sohnenſes ad Mauritium.

argenteiſque fimbriis illuſtre, flammeu
nica ex ſerico, pileum è fibrorum pili
periſtromate auro argentoque inter
addidit Comes ſuum donum, acinace
gento incruſtatum cum baltheo. Duci
genſi donata fuere, ſedile rubro ſerico
tum, auro argentoque fimbriatum, p
oblongius variegati ſerici, toga è ſerico
ſo, pileus itidem è fibrorum pilo. I
Alii legati in Braſiliam hinc in Belgium abeunt. Congenſis Rex & Dux Bamba per L
duos Naſſovium compellant, quorun
gratiam ſibi merito aliquo autoranda
iſtimaret, liberalitate publica illos exce
in Belgium iter parantes dimiſit. ubi
ſui litteras Principi Auriaco exhibuere
Congenſium Legatorum deſcriptio. alias Societatis Senatoribus. Erant lega
corpora vegeta, robuſta, vultus nigri,
bra agilia valdè, quæ in faciliorem m
inungebant. mira eorum tripudia,
gladiorum vibrationes terribiles, ocul
in hoſtem ſimulatione ſcintillantes,
vidimus. etiam ſcenam ſedentis in ſoli
gis ſui & majeſtatem pertinaci ſilentio t
tis. inde Legatorum peregrè venienti
Regem ritibus gentium ſuarum adorar
habitum & ficta obſequia ac veneratio
quæ recreandis noſtratibus poſt pocula
Regnum Congi. riores exhibebant. Regnum Congenſ
plum eſt & potens. à S. Catharinæ pro
torio Auſtrum verſus excurrit in prom
Zaire fluvius. rium Ledum. Fluvius præcipuus eſt Z

ſdam in locis quinque latus milliaria.
ntam vim aquarũ in Oceanum Æthio-
evomit, ut pluribus milliaribus ſervet
dulcedinem. In fluminis oſtio inſulæ
am ſunt, quibus per Vicarios Rex Con-
perat. Lembos conficiunt ex arbore
o, ducentorum hominum capaces.
odilos capiunt, & hippopotamos &
n, quem ipſi *Ambize Angulo* vocant;
gentatarum librarum, eximii ſaporis.
non ſibi ſed Regi ſervare coguntur
ores. Ad flumen Letundam civitas re- *Civitas*
ongo exſtructa eſt. hic conchas piſcan- *Congo.*
uæ pro pecuniis ſunt. Arborem habent
m, cujus rami filamentis in terram de-
ſobolescunt & in arbores excreſcunt
propagandi felicitate. Provinciæ ejus
nt: *Bamba, Songo, Sundi, Pango, Batta* &
a. Bamba littoralis regitur à variis præ-
, quos *Mani* vocant, ut *Mani Bamba*,
Loanda, Mani Coanza. Incolæ ſtaturæ
procerioris, robore corporis gladiato-
validis muſculis. gladiis ſe accingunt,
es Helvetici ſunt. quos à Luſitanis coë-
t. Vno ictu diſſecare hominem nullus
r eſt. ut nec bovi caput præſcindere.
qui vaſa geſtant trecentarum & viginti
que librarum. Monilia ſibi conficiunt
udis elephantorum. Multa millia tali-
ad militiam armant. Zongo ad flumen
e eſt. abundat elephantis, ſimiis, tigri-
dibus,

dibus, zibethis, viperis, omnique av
nere. in primis pſittacis viridibus & ci
Metropolis eſt *Songo*, aut *Sonho*. S
Congo urbe ad fluvium uſque Zaire
ditur, metallis abundans, inter quæ
tur ferrum, è quo gladios, cultros, ar
dunt. habent Zebelinos & Martes,
animalia, quæ in ceteris quoque pro
reperias. Præcipua omnium eſt Cong
ab urbe primaria nomen habet. Rex
genſis hiſce titulis apppellationibuſ
perbit: *Manni-Congo Dei gratia Rex*
Angolæ, Macambæ, Ocangæ, Cumbæ, Lulla
zæ, Dominus Ducatus Buttæ, Sudæ, Bamb
boillæ eiuſque provinciarum, Dominus Co
Songenſis, Angoiæ, & Cacongi, & Mo
Ambondarum & magni ſtupendique flumin
re. Inter Congenſes potentiſſimus eſ
genſis iſte Comes. Regiam conjugem
nimombandam vocant, quaſi dicas Re
ſive Eminentiſſimam, inter tot concu
rum agmina & greges. Chriſtianos ſe
jactant, verùm tunc, cum apud Chriſt
ſimulari religionem expedit. cetera ge
& idololatræ, purpuræ magis cultores,
Dei. tritico, milio, oryza, & arboribu
giferis abundat. Palmarum plures hab
cies. unam quæ dactylos fert, alteram
nuces Indicas, tertiam ex qua oleum, vi
acetum, panem conficiunt. Ex arboris
mine terebrato ſuccus flui lacteus, qui

ɔoſt aceſcit. Ex fructuum pulpa oleum
itur noſtro butyro haud abſimile, cu-
s eſt in cibis, unctionibus, lucernis.
am adminiſtrante C. Nieulandio, pro-
iſque Induciis, convenit inter ipſum
ım Cæſarem de Meneſes, nuper Gu-
ɔrem, ut hic in terras iſtas habitatum
leret, quas fluvius Bengo alluit, eas ex-
, indigenas quotquot ſe in ſilvas & ab-
ːa receperant, ad agrorum culturam
ina commercia revocaret. Factum
timâ fide, jamque coaleſcebant Bel-
& Luſitanorum animi quotidiana
ntatione & mercatu. nec levibus in-
ſuum erga rectores noſtros affectum
tur Meneſius, etiam farinæ, quâ deſti-
ır Nieulandius, liberali conceſſione,
ːitarum, quos mille emerat, alimoni-
bortis ſuper piſcatura Luſitanorum &
ırum venditione controverſiis, eo e-
ːompoſitæ fuere, ut Nieulandius ſe ra-
turum Induciarum pacta ſanctè pro-
ːt, & Meneſius Thomæorum facinus
ːtus, citius cœlum ruiturum, quàm fi-
am diceret. Attamen, non diu poſt ſi-
ſuſpicionibus perverſæ mentes, oc-
ːs minus laudatis auſibus dedêre. Ete-
ofecti Loandâ ſclopetarii ferè ducen- *Cædes Luſitanorum in Loanda.*
ːationem Meneſii ſummo mane irrué-
ɔpitis Luſitanis vim facére, trucidatis
ːquadraginta. quibuſdam etiam, poſt

pro-

promiſſam vitæ ſecuritatam, direpta
præter ablatos Æthiopas & mercimon
tum millibus ducatorum cenſebantu
Gubernator arctiore cuſtodia hab
Luſitanorum centum & ſexaginta à
metus, navi laceræ & diſſolutæ im
commeatu admodum anguſto & br
ſuos in Sanctorum portum miſſi. poſ
res & viarum incommoda, exſtincti
octo, reliquis parvo victu tenuatis, Pe
bucum delati fuere. ubi facta in m
iſtorum cauſas inquiſitione, compertu
gas, nuntio defectionis Thomitanæ
Occaſio. ragnanæ cædis inflammatos iſta cœpta
tendebantur auſa, quod crederetur r
bus, Meneſium convocato è confiniis
ſangonis virorum agmine, hoſtile quic
ſos molitus. Verùm dubio teſte, qui n
bi, ſed ab aliis audita detulerat, manif
criminis Meneſium non comperetunt.
nis ſemper in ſuſpiciones eorum a
quorum in accipiti ſtant imperia. Pr
Afrorum Nieulandius, Molſius, Cr
Comiti ſcripſere, id ſibi deſtinatum, u
bernatoris & paucorum aliorum, penes
rerum eſſet ſumma, compotes facti L
norum audaciæ & rebellionis ſtudiis te
ſtivè occurrerent. ne præventi Maragn
cladem & ipſi experirentur. Verùm ſta
Meneſianæ vigiles mox & cives, per
ipſorum adventu, primos exploſiſſe &

At hæc injuſſu nec conſcio Naſſovio
ans mare in Afris fuerunt. qui monita
erat. arma non ſuaſerat. Angolenſi-
tores, quæ acciderant, Regi Congen-
uci Bambenſi nunciavére, qui lætis
s Luſitanorum mala accepére. At Do-
non Alvares de la Benha, qui tum
andatis Gubernatoris ſui Telezii Per-
ici apud Comitem defungebatur,
itate & indignitate motus, ſcripto a-
ndem ſuper noſtrorum crudelitate &
a queſtus, violata gentium jura, rup-
entis pacis juratas voces, inhibitos
iæ inter utramque gentem feliciſſimos
us obteſtabatur. Quin reſtitui ſuis ſe-
captivos, exuleſque, & quam paſſi e-
onorum ſuorum jacturam, penſari ſin-
efflagitavit. Reſpondere Comes &
ores, non eſſe ſui fore Loandam, ſed ad
atis rectores iſta pertinere. Illud ſciri
um fortè intererit, ut conjurationis
ææ arcana pateſcant; Chriſtophorum
nes Nigritam, ſui juris hominem, co-
ratis Pernambuci teſtibus hæc aſſeve-
: Antonium Cavalho civem Thomita-
ad Laurentium Pierezium Oliſippo-
gentem, litteras dediſſe, quibus de In-
atu perſcripſerat: exſtincta Belgarum
na parte per endemiam calamitatem;
jam arcem vel vi vel deditione recupe-
nis ad Regem perlatis miſſum à Rege
Pie-

Querela Luſitanorum.

Coniurationis Thomææ arcana.

Pierezium magnis honorum promiſſ
navibus duabus & armatis quinqu
quorum viginti ſibi conſcripſerat ipſe
ta reliquos, damnata capita, adjunxer
mandata hujus hæc fuiſſe, ut ad S. An
cum appelleret, ubi molendina ex
Pierezius quatuor: animis dein Belg
facilem ingereret, & pecuniarum po
tione aut ſtratagemate Arcem ſuæ po
faceret: ſolviſſe Pierezium Oliſippo
unte Iulio Anni CIƆ IƆ C XLII & prim
nobam, inde in Inſulam S. Thomæ
tum, facta exſcenſione, extemplo m
nem paraviſſe, portoria ad eam rem
tutis denegaviſſe, Belgarum militum
quinque ex inſidiis adortum obtru
nec diu poſt collecta ex indigenis & N
manu urbem invaſiſſe, arce nova mun
noſtris ſe in Arcem, unicum ſecuritat
lum, recipientibus: hæc ipſa die de
quarta poſt promulgatas inducias acc
& militum noſtrorum, quos promiſſ
ruperat, quinquaginta, partes noſtras
ruiſſe, converſis in nos armis: Belgarun
fectum arma contrà oſtentaſſe, incola
dendis noſtrorum reliquiis aquas vene
feciſſe. Meruerat iſte Sanchius ſtipend
Pierezio, ut gnarus horum eſſe potuer
terea Loandam extrema annonæ nece
ut & Braſiliam, premebat. nec reme
malis ullum credebatur, niſi terrarum

Calamitas ab annona in Afris & Braſilia. Remedium.

edula cultura. perhibentibus Luſita-
n ſuffeciſſe ſibi & olim Braſiliam,
ceſſe habuiſſe victualia vel è Luſita-
à fluminis S. Franciſci incolis pe-
leò decretum in hoc incumbere, ut
à colonis proſpiceretur. Ipſe libens *Mauriti-*
ineris ſui in Alagoas cauſſam eſſe Mau- *us in Alla-*
oluit, comite Petro Hagio. ut explo- *goas abit.*
rorum indole eos futuris colonis di-
ęt. præficitur tantæ rei Henricus Mo-
n, demandata illi Alagoarum, Portus
& S. Franciſci provinciarum admini-
ne. Hic conſpicuum ſe præbuit egre- *Rudolphi*
ſibus quidam Rudolphus Baro, qui *Baronis*
rum ope, detegendis terris Waripe- *iter.*
& Caripatorum, iter ſuſcepit in Occi-
n, tribus Tapujis comitantibus. Egreſ-
o Careri, nullo victu inſtructus, quem
diem vivere Tapujæ venatu ſibi con-
ant, relicto ad latus dextrum monte
va, apud flumen Paraybam, ſexaginta
uaginta milliariū itinere in interiora
avit, nullis repertis populis. ſolùm in
m inciderunt, ubi talcum ſive vitrum
viticum. Hinc reverſi, directo in Au-
tinere, in vicos pervenerunt Waripe-
& Caripatorum. qui poſtquam hu-
er illos excepiſſent, ex ſingulis vicis ſe-
ſingulos comites eſſe voluerunt, qui
tem adirent & ſalutarent. eos pari hu-
ate Naſſovius acceptos non ſine dona-
Dd riis

riis ad ſuos remiſit. Pagis habitaban
tuordecim, in montanis, quæ Braſilian
ris Occidentalibus dirimunt, venatu &
tu victitantes & melle agreſti, aliiſque
fructibus. Vlterius Occidentem verſ
ras potentioribus & bellicoſis gentibu
tari acceperunt, quîs cum bella eſſent
pulis. illas plana & valles montium inc
fluminibus abundare & annonâ. Ba
hunc ſtipendio ſibi annuo alligavit C
ut aperiendis terris ſcrutator inquietus
ret.

De Tapuiarum gente.

Verùm ne ſcribenti de Braſilianis, e
tur Tapujæ, horum memoranda quoq
ſtoria eſt. Tapujarum nomen celebre
ter Braſilienſes Belgas, ob odia in Luſi
cum vicinis bella & præbita nobis non
auxilia. Interiora Braſiliæ incolunt,
tiores à littore, ubi Luſitani vel Belgæ
potiuntur. Nominibus, dialectis, mo
finibus diſcernuntur. Illi notiores nob

Regionibus.

proxima fluminis Grandis & Siaræ ac M
nanam accolunt, ubi Iandovius, ſive Io
Wy imperat. Spatiis ingentibus diffu
tur, quæ quinque fluminibus includun
mine Grandi, Quoauguho, Ocioro, v
ma, Woiroguo. hæc in mediterranea
mis milliaribus penetrant, licet Grand
non niſi ſex. ut mirum ſit, unde Gran
pellationes habeat. niſi forte ab oſtio p
tiore, quale in his noſtris terris eſt Moſæ

ıccolis, majorem fuiſſe fluvii longitu-
n. ignaris quò diverterit alveus. Ami- *Corporum*
im &inimicis cinguntur. cum his in- *habitu.*
ı quies, interdum bella. Nomadum
agantur, nec fixis pagis municipiiſque
ſemper, verùm pro anni tempeſtate
ıs oportunitate ſedes mutant. Corpo-
bitus robuſtus ſatis, & in tanto nume-
idem omnibus. minaces vultu, truces
capillitio nigri, curſus pernicitate vix
dùt. anthropophagi omnes & ob cru- *Moribus*
s famam Barbarorum aliis & Luſitanis *& indole.*
es. Terra alibi ſilvis horrida, alibi mõ-
pera, alibi humilis & paludoſa, pecorũ,
i, melliſq; non unius generis fecunda
ı conficiunt, quicquid non poſſunt ro-
: fallere hoſtem malunt, quàm aperto
experiri. nec ab hoc abhorrent, ne-
e adacti. Arcubus præliantur & ſpi- *Armis.*
ɔilis ſaxeis & clavis ligneis. mira na-
iverſitate & inertiam amant, quoties
on ineunt; & otium oderunt, cum ul-
ocus & gloriæ. Inimicitias inter ſe
ıt ſupra fas humanitatis aut odii ſævas.
ırpe fœdumq; ſananti oculos hoſtium
Relicta rei familiaris cura feminis ſe-
ue, reliqua, in quibus honos & utili-
:ant viri vegetioreſque. Sub Iandovio
ac diſciplinâ, his moribus vivitur. Ma- *Iandovio*
eſperi edicto rex promulgat facienda *Rege.*
m, quò eundum, ubi figenda, quando *Eius edi-*
ctu.

 mo-

Lotionis ritu. movenda iterum ſtatio. abituri lava
lotione corpus aſperiore arena perſ
iterum lavantur, tum pandiculantur
veluti excuſſuri & proſcripturi ign
crepitantibus ex valida tenſione me
rum omnium articulis & condylis. I
lefacti, quo gaudent, pectine è piſciun
tibus veluti ſtrigili extrema corporis
& ſcalpunt, uſque dum apertis poris
Peregrinationibus. nem eliciant. ſic ad iter habiles ſe redd
mant, nec frangi laſſitudine. Non l
Regis tentorio poſitis ſtativis in duos
inde exercitus & cohortes diſpeſcun
arborum geſtatione curſuque delecti e
que cohorte ſinguli ludicrum faciunt.
rem cohortes ſequuntur. quas in occu
fendunt ſilvas reſerant, & concædes
liaque in ripis fluminum defigunt ad c
dam umbram. hæc meridiani æſtus ſ
um unicum eſt & ſenum juvenumque
taculum. Subeunt cum rhedis & pla
quibus impedimenta ſarcinaſque vecta
Victu. minæ, famuli, liberique. cibi ſimplic
ctus agreſtes, fera recens, piſces & mell
que bland mentis & condimentis. mu
annoſæ & ſteriles radices apportant, e
Exercitiis. panes. juvenculæ quæque viris conſue
nuces terreſtres in commune conferu
boſque curant. viris piſcatio, mellis col
& venatus diurnus labor ſunt. luctâ &
rum concurſu decertare glorioſum. fin

im voluptas eſt, præſertim amantium.
e de cujuſque fortitudine & victoriâ
nciat. ſic in proximo pignora, pugnan-
amenta ſunt, fortitudinis præcones,
m adminiſtræ. Licet ea à caſtris remo-
Romani, quod pacem luxu, bellum
line morentur. Vbi veſpera ingruit, *Amoribus*
ous oportuna, juventus ætate florida
jugia animo agitans, per caſtra & ſta-
ambulat, cui ſe virgines jungunt pari
& affectu. tunc cantus inchoant & tri-
ſtantibus à tergo amaſiorum puellis.
ocantium indicium eſt. Quoties poſ- *Sponſis.*
thori leges virgo, patri munera ama-
ert, non ad delicias muliebres quæſita,
ibus nupturæ ornantur, ſed feram &
Regi conferunt ultrò & viritim, quan-
is eſt armentorum & frugum, quod
nore acceptum. Ignes effoſſa tellure
illis carnes imponunt, has arenis in-
, arenas rurſus prunis, ut ſupernè & in-
oſtis carnibus proba ſit coctio. potius
melleus eſt. cantu ſaltationibuſque
epulas, quas ſi lætiore peregerint vul-
cis capturæ, ſin triſtiore, infelicis præ-
putant. Maxima Sacerdotum vene- *Sacerdoti-*
ſt, quos Exorciſtas & prophetas vo- *tus & ex-*
nihil publicæ rei abſque his agunt, ſive *orciſtis.*
ut addant ſententiæ bonæ, ſive ut in
m reuntis coërceant. Dæmonem con-
in ſilvam ſecedunt, ſecum murmurant.

 rever-

reverſi inclamãt alta voce G*a*, *Ga*, *Ga*,&
Annes, *Annes*, *Iedas*, *Iedas*, *Iedas*, *Hade*,
quibus vocibus acclamat populus
Adducitur cum ſacerdote Dæmon
aut dæmonis ſpecie, qui de expeditio
tu, populorum, ad quos abeunt, er
æquiore vel iniquiore affectu, feraru
tura& mellis abundantia pronunciat
ſi ingrata infauſtaque edat, verberib
phetam & Dæmonem contundunt
ad res novas ſe parant, auſpicia ex avi
cibus petunt. clamantibus acclaman
tantque, num quid novi apportent
prophetarum ſomnia admirationi ſu
Regi illa exponunt, & proſperos exitu
gunt. hic manifeſtum, NVLLA re mag
titudinem, quàm ſuperſtitione regi.
captam, etiam ſi vaniſſima ſit, magis
quàm ducibus ſuis parére. id *arcanum*
& *dominationis* vocat prudentiſſimus
Ariſtoteles in politicis *Sophiſmata* in
tum. En, poſt Minoëm, Lycurgum,
Phrygum regem, Numam Pompilium
ſum, alioſque, idem factitant, in al
Barbari. ad quos ne tenuis quidem G
&Romanorum perlapſa fuit aura. redi
quippe in ordinem homines vel veri n
metu, vel falſi vel ſeriâ vel fatua imagin
attoniti. Fingit ſibi Egeriam aut Vell
Auriniam non una gens. etiam dæm
ſponſa audit orbis Americanus, & ipſi

ogitationibus intervenit aliquid homi-
jus ſanctiuſque, ut de falſa quoque Re-
e verum ſit, ſuper eam poſſe conſtitui
publ. & conſervari. licet verum Deum
oſi vereantur, falſos ſuperſtitioſi timeāt.
in lucos Tapujarum ſacerdotes, ut ſe-
loci & formidine tenebrarum percel-
creduli. præſertim animis falſi numi-
inione præoccupatis. Se miniſtros dæ-
im, illos futurorum conſcios putant.
apud illos eſt, non circuncifio ſed inci- *De Infantum inciſione.*
fantum, hanc adhibitis ſolennibus pera
Stant longo ordine Exorciſtæ, canūt &
t, Saliarium ſacerdotum more. Pueru-
acrificulorum unus manu ſublatum li-
populo ſpectante, dein poſt curſitatio-
nibus imponit. accedens ſacri ordinis
acutiore ligno auriculas illi & labia per-
t, & oſſicula ingerit, plorante matre. his
ipſe rex intereſt, quibus peractis cantus
& ſaltus iterant. Virgines quotquot ex
re ſuo & parentum nubere volūnt, do-
b parentum cura habentur, uſque dum
rtatis ſe ſigna uterino fluxu prodiderint.
rcanum matres prophetis, hi Regi reve-
qui honeſtè illam elocari poſſe cenſent,
nemque & matrem ob virginitatis cuſto-
laudat. Ergò, ut de Germanis ait Taci-
epta quoque pudicitiâ agunt, nullis ſpe-
ulorum illecebris aut conviviorum cor-
ì. Nupturam mater rubro colore pingit

Regique ſiſtit. qui ſe juxtà ſuper ſtorea
dere juſſã manu mulcet & molliter hal
moque mox Tabaci & ſe & Virginem
vit. Mox lancea ſertum capiti Sponſæ
ſitum erudito jactu petit, quod ſi ve
ictu lædat vulneretque, abluit linctu
nem Rex. unde longioris ſibi vitæ ſpe

Nobilibus. Quotquot lucta, haſtarum concurſu a
tu præcellunt, Eminentiores habent
Heroum numero. quin ob virtutis f
dinisque excellentiam ab ipſis Virg
ambiri merentur, cum meliores ex m
bus naſci opinentur, nec vanum eſſe N
tatis nomen, ſed cum ſanguine trans

Matrimoniis. Matrimonia ſevera ſatis, niſi quod pol
ſint. at una uxore gravida, abſtinent à
ctu, cumque alia conſueſcunt. parit
ſilvas & latebras ſecedunt, ſi ſerenius c
edito in lucem infanti acutiore teſta u
calem ductum reſcecant. ſecundinas, e
bariem, coquunt & vorant ipſæ matres
vivæ ſui & alimentum. Puerperam & i
bis de die ablui mos eſt. à puerperæ am
cavet ſibi maritus toto lactationis tem
niſi unius fortè ſit conjugis vir. Etiar
puerperis gratiam faciunt, ut ab infan
ſtatione abſolvant, cum mutandæ ſtat
rara adulteria, quorum pœna viris pe
ream violati thori verberatam maritus
expellit. in ipſo ſcelere deprehenſam ob
cat. quod pluribus feciſſe Iandovium R

ent. In Regii tentorii medio ſuſpenſa
aſſa eſt, ſive ſacrorum pyxis. quam ac-
abſque Regis permiſſu nefas. quiſquis
rat, tabaci illam fumo velut ſacro ſuffi-
let. Continentur illa, quæ non niſi re- *Rebus ſa-*
ia vident, lapides *Cehuterah* dicti & *cris.*
Titſcheyouh, quos plus auro pendunt.
ſſe ſanctum aliquid & providum exiſti-
iis gravium bellorum & facinorũ even-
plorant. Ægrotantibus puerulis Ta-
iffumigio Rex medetur. id creditum,
i cadaver ipſa mater cum propinqua-
liqua comedit. nos immanitatem hoc,
ietatem & amorem vocant. Hæc qui
ſcriptiſque mandavit, refert, Regi de
um & lateris ventriſque doloribus que-
advolutum ilicet tibiis medicum, illis
o ore inhæſiſſe, devorantis ſpecie, ſucti-
am valida & continua, ut, poſt editum
tum, ſputa copioſius egereret & cum
anguillam. quam Rex mali ſui cauſſam *Medicinâ*
atur. Alter eodem oris habitu in ventre *factaRegi.*
hæſit, & poſt editum quoque mugi-
apidem candidum exſpuebat, dein ad-
s lateribus Regis, poſt fortem ſuctio-
, radicem vel quid ſimile reddidit. hæc
Rege & populo, firma fide accipieban-
Suctum illum ad medicinam ſpectare
t Homerus, qui de Machaone Menela-
ulneratum curante, *ſanguinem*, inquit,
ens lenia medicamenta adſparſit. To-

nante cœlo & flante vehementius Æ
Piſcium captura. pioſiſſima eſt piſcium in plaude Ba
captura, quorum tanta eſt pinguedo,
ſonari eos butyro neceſſum non ſit. N
runt nec inſerunt abſque ſacerdotum
ſteriis & conſecrationibus. qui agris
fumum adſpirant, & fecunditatis im
Ritus per acta ſemente. tione implent credulos. Peracta ſem
plantatione edicto Rex prophetas co
& populum. illi lectiſſimis ſe colorib
ſtinguunt & plumis elegantioribus o
hic ſe viridantibus coronis redimit.
ſpecioſè conſidunt, de arborum fructi
ignem exſiccant, exſiccatos contundu
contritos aquis permiſcent. has bibun
nec revomant. ordine dein ſuo ſurgunt
dotes cantillantes, ſublatiſque cœlum
fiſtulis, eo ſtant corporis ſitu ac ſi ſpec
cujus cœleſtis & in aëre viſi contempl
tenerentur. Eſt cui faſciculus è Struti
plumis à tergo dependet. qui diſtracti
mis ampliatus in rotæ curulis ambitu
tet. Eſt, qui plumulas leviores vento c
tit, ut, unde ſpiret, exploret. In illum
marum faſciculum delabi cœlitus p
omnium opinio eſt. qui ſi copioſior
opimam meſſem, ſin parcior, parcam
cetur. Cum Anno CIϽ IϽ C XLI menſe
intumuiſſent in fluminibus aquæ, ma
agricolarum damnis, conſulti fuere
tanta calamitate Prophetæ. allati ex a

gia Calabaſſa lapides omen facturi. nec ulli ſacro major fides, non ſolum apud em ſed & proceres & Regem. hæc conà potibus, cantu & ſaltationibus ordieur. Stabant prophetæ vaticinaturi ſex. us prolato lapide vaticinium auſpicaBelgas cum Bahienſibus prælio commiſerhibebat, & jam de conciliatione agi. ndus florem milii oſtentans de hujus tate vaticinium edebat. Tertius lapidem um monſtrans lactis copiam recitabat. rtus ad lapidem, qui panis figuram haat, alterius proventus felicitatem loquer. Quintus arcum telumque plumis cirdatum proferens, hæc Angelorum dona erabat, & plumarum numerum totidem um capturam interpretabatur. Sextus nſo lapide cereo uberioris mellificii præ aperiebat. atque hoc omni apparatu s eſſe, ut placato Numine, ſubſiderent æ, & dicti proventus agris redderentur. minis loco Vrſam majorem venerantur ſeptem triones, quos à figura Plauſtrum vulgo vocamus. hoc ſidus cum mane ectant, geſtiunt læti. illi cantus ſuos & us aliaque nuncupant. Corpora quoties gare volunt, longiorem thyrſum, quem rondibus aſperis torquent, gulæ ingee, ventriculum uſque, donec ſanguinem orum aſperitate prolectent. Quotannis æſtatem, diſtinctis catervis & exercitibus, ad

Septem Triones pro Numine habent.

Purgandi modus.

ad tripudia, haſtilium concurſus alioſ
dos Septem-trionibus ſacros conve
Feſtum. feſtum tridui eſt. plumis diverſicolori
ſignes prodeunt antagoniſtæ, velut ad
pica certamania. pedes arborum cort
vinciunt & circumligant, quæ ligatu
ocreis ſunt. melle caput illinunt, crin
verticem in nodum, inſtar Sicambr
torto. cui plumam oblongam elegante
inſigunt novi mirmillones. caput rub
Certamina. vere adſperſi & corporis reliqua picti
chiis nectunt alas Avis *Kobituh*, pend
tergo thyrſo frondeo; collum redimit
cherrimarum plumarum corona. Tale
grediuntur & certamina incœptant.
victo inuſitatis & non æmulandis ſaltib
Anguibus veſcuntur. probrat. Quod ſi occultas inimicitias i
foveât, ludos in ſerias cædes & mutans
nas vertunt. uxores liberique ſpolia & p
præmia fiunt. Non abhorrent ab ang
paſtu, illorum nempe, quos *Manuah* vo
his anguibus in cauda cornu eſt, quo
ſum, hominem vel feram nacti, inſerun
pori validiſſimo verbere, & ſpiris arb
proximam circumvoluti, ſunt enim lon
nas quatuor, exſugunt cum vita quicqu
lis ineſt ſanguinis. Sunt & venenati ſe
tes, adverſus quorum morſus ne quiden
ſacerdotes tuti ſunt. Necant, niſi pars
Amicorum cadavera vorant. ocyus enſe recidatur. Defunctorum cad
ra ſacerdotes membratim diſſecant. V

s artubus ignes ſtruunt, lachrymiſque
itu exequias celebrant. illas citò, do-
tardius deponunt. feminæ oſſa tenus
n dentibus abradunt, non ſævitiæ ſig-
l affectus & fidei. Magnatum cadave-
gnatibus devorantur, caput puta, ma-
edeſque. oſſa ſollicitè aſſervant, uſque
ſolennis celebritatem. tunc illa in
em redacta & aquis diluta deglutiunt.
it corporis pilis, quos conſanguinei
:nec ad ſaltus ſuos cantuſque redeunt,
ſumtis omnibus, quæ à cadavere reli-
ere. Regem inauguraturi adſunt exa-
prophetarum & ſacerdotum, plumiſ-
coloribus fulgida balſamo exquiſitio-
gem inungunt ac coronam ex pulcher-
plumis contextam anguſto capiti im-
t. Dein ad cantus & hymnos redeunt,
ue ipſa publicæ lætitiæ ſigna, ſi fortè
ria defuncti ſubeat; in lachrymas &
us tragicos effunduntur. Ipſe Rex ſua
magis authoritate, quam jubendi im-
niſi quis vim illi moliatur, quod auto-
ſtum. Animas immortales putant, eo-
empe, quos ſua mors exſtinxit, non
s, non venenum, aut alia hoſtilis vis.
ntur & nugantur de Vulpe, quæ in o-
pſos apud Deum ſuum Vrſam majo-
lduxerit, tantique Numinis favorem à
ſua averterit. Olim optimam ſe facilli-
que vitam vixiſſe, cum paſcerentur ul-
trò.

Etiam oſſa Et pilos.

Regis inaugurandi mos.

trò. jam aliud vitæ genus per laborem
dæ ipſis ſubnatum , offenſa & indign
Septem-trionum. Animas mortuorũ i
nũ dæmonis tranſire perhibent. quoda
cidentem eſt.ubi ad paludẽ,qualia de in
fabulantur poëtæ,illas convenire& à c
nio in ulteriorem ripam tranſvectari
rant. poſtquam ſciſcitatus fuit de mo
nere an fato ſuo an violentiâ perierint.
latas in locum deliciarum, velut Elyſio
pos, deduci, ubi mellis, ubi piſcium a
ſit. ſic animarum immortalitati conſ
deſertis per æſtatem ob altiſſimos mo
profundiſſimas valles, ex Solarium
rum repercuſſu, omnia torrent & are
menſe Ianuario, labente copioſius plu
vireſcit germinatque ſolum, amœn
campeſtrium adſpectu. in montium v
nibus collectæ aquæ in æſtivas peregri
nes & manſiones conducunt. In pla
petras & ſaxa obvia litant, ne ab ipſis (
pinantur) lapidibus mordeantur. Pa
radice *Attoub* conficiunt. illam ſaxo in
tam fuſte comminuunt, ſuccumque
bus expreſſum fictilibus colligunt.
mox vice contundunt & comminuunt,
pilas coactam maſſam ſucco prius ex
immergunt. è polline, qui ſubſidit, lib
ſunt. pilas cineribus coctas pro panibu
bent. ſunt radices, quibus crudis, ſunt
bus toſtis veſcuntur. Ita concorditer

Animas immortales credunt

Panis conficiendi modus.

ea æquitate, ut cui plus eſt, lubens
iat minus habenti, pari dandi & poſ-
ivicem facilitate. Nudi ac ſordidi in *Habitus.*
ora & artus excreſcunt, quæ Belgæ
ur. Feminæ muliebria hemicinctio è
ous velant, aliquo pudoris ſenſu, ce-
ectæ. illud in ſingulos dies novum re-
e habent. Viri contortis ex arborum
ous corollis abdunt virilia depiles
iavis corporis partes, etiam ſupercili-
vertice capillum alunt promiſſiorem,
e faſtu & jactantiâ. Nocturnis pere-
onibus abſtinent, anguium & ſerpen-
etu, è latebris tunc prodeuntium. nec
eſſunt, niſi poſtquam Sol rorem cam-
uerit. Amicos gaudio excipiunt, mox
uod ſi in inimicum incîdant, obtrun-
Amabat hac tempeſtate Rex Tapuja- *Facinus*
ndovius, Iuckerii magnatis cujuſdam *Iandovii*
i filiam, nubilem formaque ſpecio- *crudele.*
uam cum uxorem rogaſſet per Sacer-
abnuit Iuckerius. Quare impatiens
e Iandovius, ex prophetarum & po-
nſilio, in caput Iuckerii ſubditorum-
us perniciem juravit. tegitur dolor &
arabatur fraus. ſimulata amicitiâ ad
ina ludicra invitatur cum gente omni
ius, qui fraudem non ſuſpicatus, in a-
ad palæſtram deſcendit. Cumque lu-
taturi alter alterum amplexus eſſet,
æ Iandoviani exercitus, in aliorum
cri-

crines furibundæ involaverunt, & c
apprehenſos detentoſque crudelitati
rum & laniena incautos objecerun
quam non poterat prece, vi & ſcelere
lam abſtulit. Erant tum Iandovio
quatuordecim. fuerant quinquagin
quibus liberos ſuſceperat non niſi ſexa
ipſe ſeculum exceſſerat. Hæc ex charti
ſtant Iohannis Rabii, Germani Wald
ſis, qui rogatu Regis Iandovii, & Co
Naſſovii permiſſu in Tapujarum terras
ſat, ut interpretis officio Belgas inter &
gentem fungeretur. Vixit ipſorum mo
annos quatuor, Regi gratus, omnium ſ
tor & admiſſus teſtis. Mauritio Comit
tum parante ab eodem revocatus, dim
que à Iandovio fuit, adductis una neg
rum publicorum cauſſa Tapujis xxv.

Henrici Brouvveri in Braſiliam mox Chilen profectio.

Erat nunc in Belgarum quoque nar
nes & faſtos Henricus Brouwerus, vi
norum juxta & laborum appetens, in
fiduciæ, ſed quam erigebat ſua perſ
vita ad humanam ſortem innocens, ſe
ſuos imperator ad Dictatoris ſpeciem
rus, cuncta ad legem rigidæ honeſtatis e
bat & autoritatem non comi via ſed
dus ac plerumque formidatus, retineb
men. unde exoſus nauticis. Is poſtquam
nos aliquot Indiæ Orientalis res ad
ſtraſſet, & geſtorum illic gloria privat
hominum laudes exceſſiſſet, Indiam

m quoque aliquo poſt imperio tenu-
mam in oppoſitis mundi partibus ſe-
ommitteret. In Senatorum Braſiliæ
um à Societatis primoribus adſcitus,
ibi eſt provinciam demandari adeun-
lenſium terras, ſperans, poſſe illic &
u & auri fodinarum proventu labo-
ære alieno Societatem ſublevari.
tequam iter motuſque exequar, man-
ſi, & deinde Chilen omnem inſeram
e. Mandata hæc fuere: ut tantæ expe- *Mandata Brouvve-ro.*
s dux attenderet ad tempeſtivitates
trionalium ventorum, qui à menſe
ri, uſque in primum Ver in littora Bra-
Fretum Lemærium ſecundi ſpirant:
Fretum Britannicum legeret, aut cir-
cto per Scotiæ Borealia & Hibernicum
inere, pro ut ventorum cœlique ſine-
ientia. In Braſiliam perductus Supre-
atoris dignatione fungeretur, & quæ
s iſtius eſſent partes, dignè obiret: ex
iatoris Senatuſque ibidem conſilio
doneas ex omni Braſilienſium claſſe
geret, ut & Liburnicam remigio ap-
aſſiariis, milite, armis & commeatu
os. Hac claſſe abſque cunctatione
et in Fretum Lemærium, inque Sinu
ino, qui ad lævum Freti latus eſt, de
n ſitim, lignis ad fomenta ſibi proſpi-
Emenſo mox Freto in apertum ſe da-
e, verſuſque in Zephyrum, caveret, ne
E e ven-

ventorum Occidentalium, qui mari
ci arbitri ſunt, impetu truderetur in
les Freti Magellanici oras. inde in
flecteret ac faventibus Zephyris lecto
in portum Caſtrenſem aut Chiloüen
fixaque hic claſſe, Liburnicâ interio
luſtraret. inde vexilli candidi expli
ceu pacis ſigno invitaret ad colloqu
las, occaſioneſque caparet exploran
tis animos & ſciſcitandi terrarum ſe
proventus. Hoc adverteret attentius
Sinu, per novilunia intumeſcere Oc
maximis incrementis, ideòque caver
lò, ne pleno mari vadis inhæreſceret
periodum exſpectare cogeretur.

Mox in colloquia admiſſus cum
primoribus, Caziquas vocant, expor
per immenſa locorum ſpacia, per tot
maris diſcrimina eò deveniſſe, excîtu
bellorum, quæ cum infeſta Hiſpanoru
te, jam inde ab Anno CIƆ IƆ L V fort
glorioſe geſſiſſent, ductu & mode
Compalici Lantari aliorumque duc
cuperandæ libertatis ergò. pares anim
iſſe populo ſuo, cujus cum eodem ho
la in octoagesimum annum traherent
dicando imperii jure & libertate: e
partâ tutaque domi, ulterius iviſſe t
ria & Braſiliæ provincias aliquot exac
ſitanis in poteſtatem redegiſſe. inde b
navigatione in Chilen deveniſſe, ut

ommerciiſque jungeretur. advectare
opæorum arma, valida ad bellum, ſive
ri haberent, ſive invadere hoſtem ani-
ſet. Tum Arauſionenſium Principis
exhiberet, & Potentiſſimorum Ordi-
agnifica appellatione dictis ſuis robur
ue adderet. Suaderet iter in Belgium
ibus ipſorum, qui terras Belgarum,
belliquemodum, arces ac munimen-
publ. adverſus Hiſpanum præſidia,
pectaret, merceſque omnigenas, in-
& firmandæ per commercia amicitiæ.
fortiſſimi & bellicoſiſſimi iſtius gen-
rentur Araucenſes, Tucapellenſes &
es, juſſus fuit cum his potiſſimum pa-
m proximi eſſent Baldivienſibus &
linis abundarent & ſoli præ aliis uber-
derent. reſtaurandæ Baldiviæ ſpem
eret, operas promitteret, munitioni-
& Chilenſes adverſus Hiſpanorum
retur, in eorum (quod caput rei) o-
uri ſacros receſſus dextrè inquireret,
ie & apparatu bellico auri precia æ-

d ſi Baldiviam tenerent Chilenſes,
et inſulam proximam S. Mariæ, hor-
t creditur, Hiſpanorum in præſidiis
ntium. Chilenſes Caſtellanorum ex-
ſervituti, Caſtellanos quoſcunque
olia putaret. ut his auſpiciis clemen-
ſos, ſeveritatis in hoſtem, demerere-

tur ignotam gentem. Quod ſi inſular
à noſtris teneri non ferat Hiſpanus, &
ctis undique viribus eam recuperaren
expendendum Duci, num reſiſtendo
aſſerendæque juxta Inſulæ & urbi B
par ſit. num verò conſultius putet de
inſulam ac deſeri, defendi Baldiviã. P
Rectoribus placeat, cum par Chilenſ
pugnari urbs poſſit. qui jam olim
Europæorum auxiliis Caſtellanis po
res fuere, ut Oſornenſium, Araucen
Purenſium exemplis conſtat. At ſecur
ra ſit Inſulæ, ne deſertam occupet ho
muniat. Exſurgat illa in iſto Orbe Du
ka, quæ Chilenſium portubus propin
ſidiabitur, & ſubeuntes egredienteſq
ſtellanorum rates intercipiet. Quod
monitus de Belgarum appulſu hoſtis
veat, inquirendum Duci ſollicitè, qu
vires, quis belli apparatus, quis ordo
nis. quod ex obviis hic illic Chilenſiu
tribus reſcire facillimum. ſecus metun
ne ſi arma hoſtis ſumſerit potiora noſt
miſeriam noſtram vertat.

Prima ab exſcenſu cura eſto, percu
in fodinas, quæ & ubi ſint, num facili
endi auri labor, num difficilis; an rem
in propinquo maria ac flumina, quibu
hi metalla poſſint; num pronis indi
rum ſtudiis an averſis. repertis fodinis
que potitus, ad Braſiliæ rectores hoc

i, muneris ſui putabit: ut auctis per
ribus, milite, mercimoniis, armis,
s felicius urgeat; Caſtellanos arci-
, quacunque poterit, depellat, & in-
uri ſedibus, quæ ſolæ ad felicitatem
tium deſunt, unus potiatur. Hoc fini
è Braſilia perutile fuerit operum iſto-
odinarum peritos, quibus judicandi
rum præſtantia & ubertate poteſtas

& illud curet Præfectus, ut Chilen-
litia, religio, vitæ modus, belli armo-
forma omnis & ratio perſcribantur.
icia ipſorum, textoriam & fulloniam
quiret, necnon in terram Cimoliam
is pannis. Ovium Chilenſium, qua-
æ in precio, mares femellaſque ali-
Braſiliam tranſvectabit, ad propaga-
: ſalis quoque petroſi vim, redimen-
eris impenſis, ut & varii coloris tin-
quarũ aliqua Cochenillâ præſtantior.
s in mandatis dedit Brouvvero Vn-
tivirale Concilium, ut terram Au-
ſcrutaretur, cujus inveniendæ cupi-
c indubia ſpe ipſe teneretur. Quod ſi
rerum ſtatus, ut Baldiviam & Chilo-
am arceſque præſidiis inſideant Ca-
, deflectendum erit in loca proxima.
lenſium iſtic impetrata amicitia &
di facultate, ſociatis viribus Arce
epellamus hoſtem, Mariam Inſulam

invadamus, per colonos Chilenſes
mus. Inito cum Chilenſibus comm
rum bellique in hoſtem fœdere, fas eri
vvero redire in patriam, ſurrogato ſi
Herckmanno. quem conſiliis maturè
ctum ad imperium hoc bonis artibus
bit. Ne verò ſine Numine tanta cœp
cietas, quæ ante res humanas pietate
bet, illud curæ eſſe voluit Brouvvero,
ligionis Reformatæ propagationi int
baros ſtudeat, Chilenſes Pontificiorũ
amplexos è tenebris tantis in majorẽ
lucem vindicet, gentiliſmum Chriſtia
diſcutiat, & inter auri ſtudia, ſaluti pal
veri tramite invigilet. ne diteſcere ſolu
videamur, ſed & errantium miſereſcer
liqua pro arbitrio adminiſtret, ad n
divini gloriam, Reipubl. famam & S
CHILES tis incolumitatem. Iam de CHILE ipſa
deſcriptio. dum. Eſt ea in Americæ parte Auſtral
Tropicum, Peruviam & Patagonum
nem inter. quarum hæc illi in Meridie
in Boream vergit. Ad Occaſum mare
cum adſpectat, longo littorum tractu
Situs. in quingenta excurrunt miliaria. Ad
mari Atlantico; ubi Auſtralis eſt, Fret
Etymon. gellanico terminatur. Si magnitudin
Hiſpanorum imperio definias, arcti
terminis clauditur. Nomen illi à fr
quod Peruanis *Chili*, ob frigida & r
Andium, quos ſuperare neceſſe ha

uot eam è Peruvia adire ſtudent. Si
ribus fides, tam acre hîc & vehemens
ſt, ut equos cum ſeſſoribus ſuis con-
t & marmoris inſtar induret. Caſtel-
Antœci ſunt Chilenſes. Pluvias, ful-
& totius anni vices ſentiunt, diſtinctis
allis, haud aliter atque Europæi. niſi
illic æſtas eſt, cum nobis eſt hyems,
â Solis commoratione. Polus Antar-
ex nubeculæ cujuſdam albæ circum-
e obſervatur, quæ circa polum verti-
Ion ubique cultam habitatamque Chi-
pereas, ſed propter oram maris maxi-
Plana eſt nec altis collibus aſſurgens, ni-
parte in montoſa Andium attollitur.
ni temperies pro ſitu varia eſt. nulli In- *Temperies*
m parti aëris cœlique clementiâ cedit,
habitatorum frequentia. Victualium
dè habet, quæ peruviæ non raró imper-
cili tranſvectione, ob flantes hic perpe-
uſtros. Indigenis vaſta & firma corpo- *Corpora*
oles, membra compacta armiſque aſ- *indigena-*
præſertim Araucenſibus, & Tucapel- *rum.*
ous, qui montana habitant & aſſiduis
Hiſpanos atterunt. Vallibus diſtin-
tur, ubi ros decidit noſtro ſpiſſior, dul-
& pinguior, ejuſdem quo manna uſus.
lla paſcuorum proprietate. quæ ex Re-
Iiſpanorum voluntate communia ha-
, ut & venationem ac piſcaturam. Pra-
rpetua ferè viriditate placent, ob valli-

um humida. Vigent hîc hoſpitalitat
Guberna-tor. iter facientes officia. Gubernatorem a
viæ prorege accipiunt. Epiſcopatus
Epiſcopa-tus. geminos, quorum alter nomen habet
S. Iago. tropoli S. Iacobi, colonia Hiſpanoru
Imperial. ter ab urbe Imperiali. Regnum omne
Provincia regni Chilenſis. ni his provinciis diſtinguunt, *Copiapa*,
ca, *Chile*, *Lazerana* ſive *Coquimba*, *Qu*
Mapocha ſive *S. Iacobi*, *Promoucana*, *Co*
nis ſive *Penca*, *Arauca*, *Tucapella*, *Purena*,
la, *Imperiali* ſive *Cattis*, *Villa-rica* ſive
lauqua, *Baldivia*, *Oſorno* ſive *Choulaca*
Caſtro, & terris inſuliſque *Patagonum*,
tum uſque Magellanicum diffuſis. P
na vocabula loquor, quæ quia inſolita
nota Europæis, horridius accipiuntur,
Copiapa. ſuos uſu & ſignificatione gratiſſima. C
pam portus commendat, quem adire
tannis Hiſpani aſſolent, comparandis
ſive torcoſiis, quos apud Intas populos
no ære divendunt. His in elegantiis &
mentis ſunt, capitiſque faſciis & redim
inſeruntur, licet rudes, nec arte politi.
hîc auri veſtigia in hunc diem reperta.
rum rerum feraciſſima eſt tellus & op
Guarca & Chile. glebæ. Similes ſoli bonitate ſunt Gua
Chile, in qua auriferas venas depreh
Lazerana. perhibent, ut & in Lazerana & Quilata
Quilata. ab aquis & foſſoribus Indis deſtituantu
S. Iacobi. civitas in Mapochâ. non niſi grandi precio parabiles ſunt. S
cobi provincia civitati appellationem d

patus ſedes. gentile regioni nomen
chæ eſt, flumine Tupacalma perillu-
ſa ferax vini, ſegetis, cumini, aniſi, va-
ad victum proventus ubertate, alimo-
æ ſufficit. Aurum olim luculentius,
parcius ſuppeditat. Conceptionis Ci- *Conceptionis Civitas, in Pencâ.*
ulæ & Gubernatoris ſedes, à mœnibus
ſubeuntibus undique patet, habitato-
qui bis mille eſſe creduntur, frequens,
a, Luſitana, Vaſconum, Caſtellano-
Meſtigorum, ut vocant Hiſpani, gen-
ia militum centuriâ defenditur, quæ
rnatori prætoria eſt ad cuſtodiam. Re-
hilenſium appellatione, Penca dicitur,
uoque ſcatebris famoſa. Primariæ in-
quæ continenti objacent, Mocha ſunt
Maria. Mocha Auſtralior, ex adverſo *Inſulæ Mocha, S. Maria.*
nis Imperialis jacet, montibus aſpera,
inus rebus ad victum neceſſariis abun-
incolæ Chilenſium iſti ſunt, qui bellis
cenſibus pulſi huc ſeceſſere. Hiſpano &
nſibus illis, quos Vcaos vocant, paca-
intur, neutri inter partes. Caſtellani
ercatum abeunt, merceſque eduliis
nutant. Has Mochenſes ſcaphulis ſuis
aytas, Toltinios aliaſque in proximo
es tranſvectant. Inſula S. Mariæ Arau-
contra jacet, fecunda itidem & uberri-
nayzii, ſegetis, fabarum nutricula. pau-
hilenſibus incolitur, apud quos Hiſpa-
liquis procurator frumentationem an-

 nu-

Arauca. *Tucapella.* nuam, Regium vectigal, colligit. A
quæ Tucapellam complectitur, non
à ſoli fecunditate celebratur, nec au
nis caret. Pertracti ab Hiſpanis incola
dinarum labores, arma in eoſdem ſum
in libertatem ſe vindicaturi. Poſt exac
tis annis bella in pace agunt, licet ſubi
tes ſubinde lites, ut inter reconciliat
ſolet, eam turbent. Domino hodie
Hiſpanis addictiori, cui nomen *Cat*
ſub quo quieti tranquillique vixére
vita functo ad ingenium rediere turbi
tio adverſi. Caſtellum hic condidere
ni S. Philippi, coërcendis tumultuan
Regiones Auſtrales Vcaorum. militum quingenti pro præſidiis. R
regiones Auſtrales Vcaorum ſunt, ſive
lorum Anti-Caſtellanorum, ſi Caſtru
cipias, quam Chilenſes Chiloüen app
Sunt illæ, Lacuilla, Coblina, Carolon
Monlinum, Mattengua, Laccona, Ly
Meulina, Cauwatſca, Canacqua, L
Quintiora, aliæque plures, ut & arx C
ſa, quæ ad mare interius eſt in provinci
cud. Hæ Hiſpanorum omnes imperiis t
tur, Gubernatore Ferdinando Alvarac
ſorni parentibus Hiſpanis nato. à Co
tionis Præſide juſſa accipit. illæ mirè fe
mayzium, hordeum, piſa, fabas, miliu
bertim ferunt. triticum parcius & c
fuſci, ob loci frigidam humidamque te
riem. etiam poma affatim, & mala cyd

aliaque hortenſis generis, Patatas quas
it, & ſub terris naſcentia poma. Inſulæ
n greg bus inſternuntur, ut & vaccis,
arioribus, plurimis capris, ſuibus, gal-
aliiſque annonæ momentis. Piſcium
viis ubertima captura, quales ſunt Cor-
Aſelli minoris magnitudine, & Robu-
uæque ad inſtar halecum, & oſtrea Eu-
is ſimilia. Inſula Chiloüe, in qua Ca- *Chiloue Inſula.*
, aurum nutrit. verùm ſcrutari in illud
ere, Hiſpanorum metu, ne fodinarum
ribus inviti mancipentur. Iam liberum
ue ire in terræ viſcera, aurumque effode-
ummodo quinta pars Regi cedat. Ca- *Caſtrum civitas.*
n civitas raris ædibus ad fluvium Gam-
n habitatur. qui in Sinum ſive mare in-
ũ ſe exonerat. hortis plantariiſq; gratum
ræbet conſpectum. Templa oſtentat
Braſilicam, illam *de los Mercées*, & tertiam
tarum. incendiis deformatæ ædes rude-
s horrent, bellorum præmiis. Angola *Angola Chilenſium.*
incia in interioribus eſt, longius ab Arau-
bi oppidum fuit Hiſpanis dictum Nova-
. ſolum inſigni fecunditate luxuriat, tri-
ficuum, vini aliorumque fructuum be-
a mater. Aurum & hic reperiri fert fama,
eglectim haberi. Sunt inter Angolenſium
ninos ſive Caziquas, qui ab Hiſpano-
ſtant partibus, & cum Araucanis eadem
ntur pacce. Arcem hic habent Hiſpani,
 præſidiariis vacuam. Purenſis provincia, *Purena.*

quà in Occidentem vergit, maritima e
expers, cætera fertilis. Ante pacis cu
ſpano tempora, incolæ Araucanis par
jam ſeceſſionem fecere, Imperialibus f
nexi. Nec minus per clancularios iſtic
Imperialis civitas. res & aſſeclas, res ſuas gerit Hiſpanus.
rialis civitas, Epiſcopalis quondam, n
bellis vaſtata fœdè triſte ſpectaculu
Rumor erat, Caſtellanos trecentorum
illic Arcem moliri, jamque è Chilenſiu
minis aliquos à fide ſuorum defeciſſe. V
hos Puelcarum natio efferа & immani
ipſis montibus, quos inhabitat, aſp
coërcet. Auro caret. incolis exoſiſſim
Hiſpanorum natio, à qua in ſervitutem
cti aliquoties fuere. NEC enim uberio
tiorque odii materies, quàm quæ ex a
aut erepta libertate naſcitur. Quo tem
in Baldivia morabantur Belgæ, Dom
Caytinorum Lemoulionſus Præfecto B
rum, pro gentis ſuæ more, telum cum nu
miſit, amicitiam ejus depoſcens. dumq
ad iter accingit, ut peregrinos hoſpites
compellet, Peulcæ, quibus ſuſpecta eju
des, quod Hiſpanis faviſſet, provinciam
invaſere & edita ſtrage captivum cum
abduxere. Regio non minus quàm aliæ
tilis, verum frigidiore hîc aëre vix matu
Villa-rica. cunt fruges. Villa-rica & civitatis & pro
ciæ nomen eſt. Indorum ferociæ vaſtita
& deplorandam ſui faciem debet. aliàs

,licet frigidiuſculi. Fodinas auri habet,
:etas incultaſque. Præfectus hac tem-
e erat Curuvvanchas, qui menſis Febr.
tio Anni CIↃ IↃ CXLIII Baldiviæ cum
:manno locutus, in pacis nobiſcum
ciones una cum Baldivienſibus & Con-
ibus convenit. Baldivienſis Provincia
n territoriis partibuſque diſtinguitur,
uina, Peliova, Regnivva, Calli-calli,
alanqua, in qua civitas Baldivia, Quin-
ia aliiſque. Harum indigenæ aurum
periri conſtanter pernegant, præter-
in Mariquina. adeò ut quæſita aliis
itatis illecebra, his execrationi ſit. na-
ioc beneficio gloriatur nemo, dolent
s, ob ſervilia opera & veterem Hiſpa-
i tyrannidem. Solum Baldivienſe fri-
ı humidumque eſt, ob crebros imbres,
Lunæ variæ vices cient. Fructus ferè,
ı noſtratibus, ſed uvis ſua deeſt maturi-
frigus & gelidas ſpirationes. Ambitus
iæ miliaris eſt, cujus muris paſſim in-
enaſci videas arbores pomiferas, quæ
ris inſtar denſi vias paſſim ſtrataque
ent. Duobus poſt cladem annis, Ca-
iorum trecenti arcem exſtruxére ad flu-
angulum, juxta cœnobium S. Franciſ-
alimenti inopia periere, exceptis LXX,
ſornum ſe recepere, itinere attriti con-
ue, Ex eo deſerta Hiſpanis, excurſio-
ipſorum ſubinde patuit. Choulaco-
yvi-

Baldivienſis provincia novem territoriis diſtinguitur

Baldivia civitas.

Choulacovuina. vvina Oſorno olim urbe claruit, quæ, à
Oſornum. divia viceſimo abeſt milliari. aëre gaud
luberrimo, & ſolo fertili oviumque fe
Pratis paſcuiſque luxuriat, lanæ ſubtil
laude præcellit, ut & frugum copia & v
tate. Aurifodinas novit. Incolæ Baldivi
bus humaniores cultioreſque parent P
manno veteris militiæ Duci, cujus ma
apud ſuos laus & veneratio. Vrbi in flu
poſitæ, quod Rio-Bueno Hiſpani nu
pant, portus eſt minorum non majorum
vigiorum capax, ob ſcopulos & ſparſa
De Chilenſium populis. flumen vada. Chilenſium alii ſub Hiſp
rum degunt imperio, alii ſui juris ſunt. il
vilius vivunt, moribuſque Europæorun
humanitatem plus formantur, Dei ſen
admittunt ac domiciliis habitant. aliis
agreſtis planè & effera, prona hominu
deteriora cupidine, quam majorum con
tudo culturæ omnis expers validam f
Habitu corporis. Capite ſunt grandi ſatis, facie panda. im
bes capillum ſubnaſcentem conchulis in
ceptum detondent, quas è collo pend
ad iſtos uſus circumferunt. Vertex ipſis ra
revulſæ quoque barba & muſtaces, ne ca
los hoſce nocendi inſtrumenta hoſtis arr
at. At ſub Caſtellanorum dominio pro
ſus omnibus fluiduſque capillus eſt. Ape
plerique incedunt capite, quod faſcia ſt
gunt. quæ Ducibus dominiſque, quotq
eminentioris inter ipſos ſunt fortunæ, or

eciosiorque eſt. laminis namque ar-
illam interſtinguunt, & eranorum ſi-
oſiorum fruſtis ornant, ut & varii co-
ralliis. caput quoque muſtelarum
s induunt, eo ſitu, ut capitis exuviæ
te & ſincipite rigeant, rejecta in cervi-
uda. Pauciſſimis pilea ſunt, quæ ta-
nduſtrii conficere norunt. color illis
us, capillitium nigricans denſumque,
circa aures reſecant. Etiam feminis
apite incedere mos, ſoluto & impexo
to in cincinnos crine. Quædam na-
in cervicibus cæſariem, nodo circa
tringunt. quod factitant, quoties mu-
condicione agunt, menſeſque ſexum
t. Quæ in Vcais vivunt, capillum non *Opificiis.*
t. qui tamen Chilouenſium mos à
is fluxit. His capillata frons eſt ſuper-
nus, ritu ferè noſtratium. Textoriam
callent omnes. telam non ultra quin-
atuorve ulnas extendunt. è pannis
amicula conficiunt viris, quæ humeris
dant, brachia ac lacertos nudis. pro
s modo alia aliis ſuperinduunt, modo
li, modo cærulei, modo flavi coloris,
triis diſtincta Hiſpanienſium ſtragu-
inſtar. nullo pectus thorace induti,
alibus induuntur, genua tenus, juxta
etudinem Belgarum. carent interulis
iſque, caligis & calceis. Qui indigena-
i ſunt juris, nec in civitates aut pagos
ag-

agminatim coëunt, ſed ſparſis tectis
Domicilius. tant, licet minimè ſplendidis, humi d
ſis, quæ è ſtramine, arudine, juncis fabr
nullo opere in teſtino diſcreta. ut un
domus continuoque ſpatio decurrat,
mine acclivi tecta. ſupernè ſubdiali fo
ne patet, per quod luci ingreſſus, fu
greſſus datur. pedes nudi incedunt, niſi
feſtis diebus aut hominum panegyri ca
ambulent, non calceati. Mulieribus i
pro velamine panni linei ſegmenta ſun
Veſtitu. trorſum & retrorſum ex altero ſolum h
ro fluentia, à latere conſuta, proxima p
ris parte patente. Hæc ipſa ſupra hum
grandioribus nectunt aciculis, iiſque v
genteis vel æneis, pro facultatum modo
dia corporis parte veſtem iſtam ſuccir
ſtringuntque, aliudque illi amiculun
cumdant, quod ſub gutture acicula nec
nudæ quoque pedes, ut viri, abſque cali
calceis gradiuntur, ad duritiam ſuetæ.
pellex parca admodum, nec ad faſtum
ſupra neceſſitatem, paupertatis longo
Pocilla duo aut tria numeres aſſervando
tu, & vaſculum corneum cotylamque,
bibitur. planè ac ſi ad Cynicorum reg
viverent. arborum trunci ſedilia ſunt.
quod opulentiores pellibus ſolum i
nant amico inviſenti. à curis vacui a
reditu gaudent. hæc meta cupiditatis.
annus alias illis curas alioſque labores a

bus pecora habent, quæ non ipſorum
tione, ſed naturæ beneficio fecunda
erant. Sementi vacant ineunte menſe
ri, qua tempeſtate familiæ decem aut
ejuſdem diſtrictus in ſocietatem ope-
veniunt, agros arant, occant, conſe-
i meſſis colligenda, rurſũ labores mu-
ſublevant. Stata edendi tẽpora obſer- *Victu.*
matutinum & veſpertinum. aquas bi-
areius, ſed iis è milio, tritico, hordeo
n floremve miſcent, ad cereviſiæ ho-
rudimentum, & ſimilitudinem. So-
re feſto potum bibunt è mayzio,
Chiche appellant, ejus ferè coloris &
,cujus eſt lac preſſum rancidius. May-
n pulverem attritum maceratumque
am cogunt, quam anicularum denti-
emanſam, velut in pulticulam attenu-
æ affuſa aqua ebulliens inebriandis
d eundem ferè modum pomacium ſi-
iciunt, à præmanſis pomis, ad fortio-
t opinantur, ebullitionem. Præfectos *Præfectis.*
ute ſumunt & generis dignitate, quos
os aut Pulmas vocant, Caziquarum
vocabulum, ex Occidentali India
anſlatum, originis peregrinæ eſt. Vl-
um alii viginti, alii triginta, quidam
aginta aut centum familiis imperant;
mo indicio: non ſtare abſque ordine
incompoſitam multitudinem. præ-
llorum in bello authoritas, & Comi-

 tiis

iis; ubi verba præeunt. convocar
fas ,cum exigit neceſſitas. at exige
buta nefas, niſi cum capeſſendum b
cui ſe duces præbeant oportet & an
nanos, ſub auſpiciis Summi Gube
ris, quem Nento-quiendum vocan
dictio audientes ſunt. privatim de reb
Rempubl. pertinentibus conferre ve
ſub dio circum ſtante populi corona
faciunt. quia ſuſpicaces deteriora fi
falſiſque reum ſubdunt. Præfectura h
taria ad primogenitum devolvitur, m
Armis. alios. horum defectu ad cognatorum
mos. qui ſi minus digni imperio cenſe
dignioribus principis dignationem aſſi
Sub armis membra decenter gerunt. ha
ceæ ſunt viginti octo pedes longæ, fer
duriore ligno præpilaræ, quibus ex
dextrè depugnant. Acinaces, machæra
ſpanica arma, oſtentabant, etiam pect
adverſus ictus tuta, ex Hiſpanorum
ſtragibus recepta. Vaginis longo uſu a
gladios ſtrictos ſibi alligabant. Etiam c
geſtant infixis clavis minaces. arcubus
& ſagittis, more à proavis recepto, arm
quibus cuſpides ſunt ex polito & leviga
pide, veneno tactæ. quæ læſum ilicet
munt. Nec tamen hic omnium mos, ſe
gentis, quæ Puelches dicitur, quæ Orie
montium, quos Cordilleras vocitant,
bitat. Galeas quoque ſibi & thoraces

congeſtis multipliciter pellibus, qui-
us lethiferos avertunt. Equitatu ma-
nus peditatu valent, qui in campis ex-
s fugam facilè capeſſit, præſertim ad
um & ſclopetorum noſtratium ictus.
egere gnari inhabiles tractandis bom-
deprehenduntur. è latibulis & nemo-
ditis bella gerere edocti, in cautos oc-
& trucidant. fortitudinem jactari ſæ-
ivere noſtri, nunquam experti. cum à
clopetariis ipſorum fugari poſſint tre-
In victos crudeles vitæ veniam nulli
t. Cor proſtrati hoſtis exemtum morſu
nolento dilacerant, invocato Pillani
e, cui, utpote numini Genioque, tali *Religione.*
alitant. Dei creatoris cultuſque divini,
nmortalitatis animæ neſcii, ſacros præ
is dies non habent. aliqua tamen nu-
aut dæmonii opinione tangi videntur, *Dæmonii.*
ilanum ſuum, ut Spiritum aëreum, co-
naximè, cum alienata potu mente &
furore percita, carmina illi hymnoſque
it. Quoties tonitrua pavidis mentibus
m incutiunt, hæc ipſa in hoſtium verti
iem rogant, & Tabaci fumum ore nari-
e efflantes Pilanum ingeminant, veluti
bus iſtis ſacra facientes. Victoria potiti
gitant, & in luxum ſe & merum ſuum
s effundunt, fixaque in terram ſagitta
n hanc choros exercent, cantuſque
Pillano nuncupant. Idem factitant,

 quo-

quoties hoſtium aliquem recenti lanier
ſtinant. hunc pſallentem una epulante
inter gaudia clava poſternunt, moxque
tibus ſemineces ſpiranteſque artus c
punt, perſeverante in Pillani honoren
nium cantu & vociferatione. In homi
raptores, perduelles capitis pœna an
vertunt. quam ſcenam licet tragicam
cantus celebritate adornant. Quotqu
tes, ſtrenui, prudentia audaciaque alii
ſtant, à numinis ſui dignitate Pillanos,
divinos vocant, parique honore dign
cantores ſuos & iſtorum ſacrorum conc
adminiſtros. Eſt & aliud apud ipſos in
cio Dæmonium, quod Mura-Poanta
pellant. hoc Lucinæ cujuſdam inſtar i
rant, quoties matrimonia ineunt. Eju
ſtinctu rem Veneream peragant, ſpen
indubiam facit fecunditatis. nec alia cu
colloquia habere ſe profitentur, niſi p
ſpirationes & ſomnia, præmiſſis ludis, c
ſaltationumque celebritatibus. Vxor
facultatum ratione plures pauciореſv
bent: illas à parentibus mercantur. und
verbio apud ipſos celebratum, Chile
opulentum eſſe, cui plures filiæ. Nuptias ne
ma nec generis dignitas conciliat, veru
duſtria & labor. quibus hæc adſunt, pr
videas. utique mulieribus res agraria
mè curæ, feriantibus & apricantibus m
ad otia & deſidiam factis, illæ tondent p

ı triturant, nent, texunt. viri vix præ-
entem quicquam ſibi curæ eſſe ſinunt.
s ut & in colligendæ meſſis labores
es quoque advocant. Qui filiam ali- *De conjugiis.*
ı uxorem poſcit, non neceſſe habet
ì ſermones conferre, aut ambitu uti,
ı patre de elocatione tranſigit. capitis
ula precioſiora, equi oveſque Spon-
recia ſunt. his ex pacto datis domum
Sponſa, nullo apparatu. Verùm ubi
ìm eſt, amicis conſanguineiſque ma-
le grege victima, laudeſque pronubo
ruapantæ accinuntur. dein ſtratis hu-
m exuviis epulantur. Martius ſingulis
ıs de tecto proſpicit. acceſſurus ad
dventus ſui indicium facit, eamque
ınc charam habet, reliquis famulan-
bi peperére, cæſa agna convivantur,
peræ ſobolique de carnibus ac juſculo
ant. Nec Europæo more trahuntur
domades quinque aut ſex puerperia.
altero à partu die ad operas ſuas rede-
ıæ corpora, quamquam puſilla. Viro-
bſervantiſſimæ famularum ſorte ha-
præter maritum ſi quem intentis
ıdſpectent, zelotypo vapulant. in
io deprehenſas ſuis legibus trucidant.
gis tamen caſtè, licet quoad poſſunt
ivunt, viro ſubinde ad minus ſibi di-
onnivente. Conjugia mercatu inita
rcatu diſſolvere nefas. at violata tho-

ri fide repudiare fas. deſerere, licet imn
tem, marito licitum, ſed ultionis pe
Nec minus rapere alii aliorum uxores n
audent, & maritos potiundæ conju
interimere, impuni potentiorum petu
in defunctos ſciſcitantibus reſponden
De ritibus circa mortuos. *mon abſtulit.* Mortuos lugent, cadav
humata per menſes aliquot, herbis ar
buſque involutæ adverſus putredinem
vant. ubi mandare volent, convocatis
ante conſanguineis, epulantur, & de
defuncto ſuum in paropſide demenſ
piti apponunt, quaſi unà epulaturo. ta
poſt tridui aut quatridui commeſſatio
Secundis Nuptiis. ſua domo condunt. Viduam ſtatim ab
ſu mariti nubere ſinit mos. ſecundis
nuptiis ducturus donaria liberis ejus,
habeat, largiri tenetur, in fidem conju
viduæ conditione illam porrò vivere
rificentius habent. Viris mulieribuſqu
ſuetudo eſt proluendi ſe mane in flu
quantumvis rigente gelu. In bella ex f
coituri telum ſociis mittunt. quod ſi d
tangant, ratum fedus eſt juratumque i
ſtem. Et quia litteris aut characteribu
mi ſenſa abſentibus aperire inſolens ip
cretorum ſuorum conſcium aliquem
De ritu fœderum. gant, qui de ſtatu belli nunciet, exhibi
dexteram telo, è quo ligula aut faſcia d
det. quod ſi in belli ſocietatem ire anim
reduci nuncio idem telum in dexteram

ciæque priori aliam ſuper alligat. At
ios deferri conſilia ſit opus, telum hoc
que initi fœderis notas oſtentant. cine-
artes corporis piloſas perfricant, mox
us radicitus depilant, ne denuò luxu-
onitru pro Numine habent. hoc Pi- *De Numine Pilano.*
indigetant. Quoties per conviviorum
ra tonat cœlum, diſſipato cœtu auſu-
& Hiſpanos adeſſe clamitant. quin ar-
u propinquo hoſte, turbati arripiunt.
is inviſæ ipſis gentis horror animos ne-
n & abnepotum etiamnum tenet, ob
s in proavos crudelitatis memoriam,
nultuantis & trepidantis cœli cauſam
t, Hiſpanorum ferociam. Gubernato- *Gubernatoris electione.*
oc ritu eligunt. Qui mortuo ſuccedere
, opes ſuas explorare habet, num ero-
s in Vlmenos ſive Magiſtratus inferio-
nariis ſufficiant. dein convocatis illis
ne apud populum familiæ ſuæ majo-
ue dignitatem, opes, amicorum poten-
& virtutum militarium decora recitat.
nem excipit primorum aliquis, & ex-
atis futuri Duçis meritis, juramento ſu-
icemque adſtringit, ablataque è collo
faſciâ, gemmis lapidibuſque precioſis
nte, territoriorum Dominis ſive Vlme-
iſtribuit. tum Gubernatori acclamant
od primum apud illos ultimumque re-
ſt, commeſſationibus indulgent. Ani- *De animalibus.*
um à noſtris inſignis diverſitas. Ovium

 ali-

aliæ aggreſtes, ut & Scotiæ, aliæ ma
quædam camelis ſimiles figurâ corpo
magnitudine. collum illis longius &
rictus fiſſus, ſed gibbus nullus. color
candidus, niger, cinereus. at agreſt
neus & fulvus. Eas perforata aure &
miſſo fune ductant domini & ad arb
flectunt, ut equos frenis. Animalcul
Chile ſciuri magnitudine, pilis gla
maximi apud Peruanos precii. *Chincill*
pellant. Magna hic pecudum & ſt
num frequentia. Fructus ex Hiſpan
traſlati facilè creſcunt. Præter fruges
peculiare genus farris profert, *Teca* di
ſiligine minus, quo toſto, & trito in
rem victitant. ſi parcius humor affunc
eſculentum eſt, ſi largius diluatur, po
tum. Naſcitur hic arbor, quam *Murtill*
ſpani, indigenæ *Vuni* vocant, è cujus
liquor extunditur, vino perquam ſimil
macho ſaluberrimus. adiëre Chilen
nautæ celeberrimi Fran. Dracus, Th
Candiſchius, Olivarius à Noort, Ge
Spilbergi⁹ aliique. Primus in eã penetr
copias duxit Didac⁹ Almagrus, ſuperat
diũ ingenti diſcrimine faſtigiis. poſte
vincias perdomuit Valdivia, qui & urbe
perialẽ & Baldiviã condidit & de ſuo n
ne dixit. omniũ populorum bellicoſ
ſunt Araucani, qui maxima ſæpe ſtrag
ſpanos fuderunt, urbes & municipia in

Qui Chilen adierint.

remavere,ea ferociâ,ut promovere ter-
s non patiantur, verũ locis plurib⁹ exa-
rctioribus finibus,velut incitis,coërce-
uri fodinis locuples Societati & Brou-
ſuſcepti itineris cauſſa fuit. Eò NAM-
ubenter imus mortales, ubi cupiditati-
ant ſpes, & credulitate futurorũ frui-
on inviti,modo illã aliqua utilitas ad-
t. Sed longius produxi ſermonẽ, dum
hilenſium mores, populi, terrarumque
as capit. Nunc ad incœptum redeo.
s conceſſæ Brouvvero quinque,quæ mi-
xpeditos habebant trecentos & ſexa-
, ſub tribus ſignis & ducibus. Fuere hi
eeckius, Voſtermannus, Petrus Flori-
nnes probatæ militiæ, & ab armis noti.
laſſe è Braſiliæ portu, quem Alexii vo- Ann. CIↃ
digreſſus, directo in Meridiem curſu, IↃ CXL
è Fretum Lamærium ſtetit. quod præter- III.
s, inſulam ab Ordinum nomine illu-
, attentius obſervavit, ſcire ſatagens, an
nens ea eſſet, an inſula. mox idẽ fretum
iit, certus adeundi Tinum valentinum,
idem ad latus Auſtrale terræ Mauritia-
nſpicitur altitud. grad. LIV & minutorũ
ot. Verũ tẽpeſtate valida disject⁹ in par-
ppoſitas, circũraptus Inſuãl omnem
novi' in Mare Pacificum breviorſque
s occaſionem objiciente fortuna. Illum *Broúve-*
æ memoriæ ſacrum fecere navales, & *rus No-*
s Brouvveri appellatione inſignivere. *vum iter*
in Mare
Pacificum

 Si-

primus aperit. Sinus iſte, de quo dixi, peroportunam
bus decem duodecimque ſtationem pr
piſcium pecorumque expers, baccis tur
bellis nigriſque vernabat, muſculis cor
que abundas, ut & aquis recentibus ac
Ann. CIↃ IↃCXL III ad varios uſus. Collectis in hoc Sinu nav
ſoſpites incolumeſque omnes enaviga
donec primus terræ appulſus fuit portus
1 May. lües. cui à Brouvveri nomine facta appel
Chilues portum ſubit. aberraverat una, Auriaca, quæ poſtmo
huc appellens, non repertis ſociis & c
Pernambucum rediit. Criſpinus & Vig
præfectus Blaubeeckius juſſi fluvium
cendere, ea Liburnicâ, cui à Delphino
men, ut Chilenſium primò obvios de r
nis ſtatu & Hiſpanorum viribus percor
rentur. Conſitum amœniſſimis hinc inc
boricetis flumen, domicilia aliquot ſp
oſtentabat, ſepibus ligneis in Crucis figu
decuſſatim ordinatis præcincta. Chile
exterorum & novorum hominum cor
ctu, in collem, qui ad fluminis ripam att
batur, ſe recepere, & conſpiciendos B
præbuere. at his ad colloquium egreſſis,
tore intus deflexere. Noſtri defixo in lit
ſtipite, è quo candidum linteum ſuſpe
rant, pacis ſigna oſtendêre, depoſitis juxt
pitem cultellis & corallis, mercatus illice
teria. quin alta & blanda voce amicitiæ v
ingeminavere. Vix in lembum reverſis
gis, adfuere ilicet eques unus, pedites tre
a

tum ſtipitem reliquaque ad ſuos detule-
mox ad ripam progreſſi in aquas proje-
. Quæ res ob indignitatis, ut videbatur,
iem, ſuſpicionem injiciebat, ab Hiſpanis
ibus hæc loca inſideri. à quibus benevo-
iam exſpectare, inſanum. triduo poſt cum
orte militium altius fluvium ſubiit Blau- *Fluvium ſubit Blaubeequius.*
ekius, invitandis ad ſermones mutuos in-
s. mandatum acceperat, ut exploſione
nenti majoris alia atque alia, innoxiâ ta-
ı, necnon vexilli candidi explicatione,
ritatem promitteret: at mox rubicun-
ı explicando & exploſionibus ſeriis mo-
et & perterrefaceret præſentes. At fruſtrà
nus. Cumque audaces faceret locus, con-
is & fœdis vocibus impetebant è longin-
ɔ noſtros, egredientibus ſuprema minati.
nturiones duo Voſtermannus & Florius
enſione facta, diſpoſitis inſidiis, Chilen-
occupant, ut & vetulam cum liberis bi-
qui Hiſpanicè neſcientes, nullius rei in-
ium fecere. Intereà capto ab Hiſpanis na-
ium aliquo, credibile fuit ex hoc ipſo de
ventus noſtri claſſis edoctos fuiſſe. Altius *Hiſpani fugiunt.*
fecti ad Arcem Carolomappam, hoſtium
chinis impetiti exiliere & occurrentem
tè hoſtium nonaginta manum equeſtrem
leſtremque, quæ vim parabat, animoſè in
am egere, pluribus in ſilvarum proxima
apſis. deſiderari hoc conflictu fuere ipſe
ſpanorum præfectus Andreas Nimeſius,
Herre-

Herrera, & præterea è gregariis octo nov
ve. Potuiſſent tunc haberi captivi. ve
juſſerat rigidiſſimè Blaubeeckio Brouvv
ne ulli hoſtium parceret, ſed obvios quo
adverſoſque ſterneret. Nec mora, pri
ArxCarolomappa capitur. Belgarum impetus ſenſit arx Caroloma
quam præſidiariis ſexaginta, tormentis æ
duobus tenebant Hiſpani. ea victâ tiuci
ad unum omnes, ut diffuſo nominis n
terrore, paterent venientibus regionis i
ma. ita viſum Brouvvero, qui uti arma h
bat in Hiſpanos omnes, ita accerrima in
à quibus opima ſpolia ſperabat. at minus
vidè factum cenſebant, qui è commil
erant, cum relicto nemine deeſſent indi
& exploranti, quæ vellent, ignote, opo
nitas. Objiciebatur hæc Arx limitanea in
ſo littore Conquenſium, Oſorni & Bal
vienſium populis. quibus cum Hiſpano b
la ferè perpetua. Quatuor hinc miliari
Arx Calbuca. alia Arx in limitibus verſus Ortum ab Hi
panis tenebatur, Calbuca, quam præter T
rem caſtrenſem quadraginta tutabantur p
ſidiarii, & tormentum bellicum ex ære fu
ſingulare. Repertæ in Carolomappa litte
XXVIII Februarii. Anno CIↃ IↃ CXLII ſcri
tæ, & è Lima in Conceptionis Vrbem, hi
in Carolomappam miſſæ. quibus moneba
tur Chilüenſes, ne tutelæ ſuæ deeſſent: a
ventare Hollandos navibus duodecim,
duo contubernia diſtinctis. fœdo profec
noſtr

atium more, quibus deferre ad exteros
ſtica nimium proclive. Diruta hac &
equata Arce, quæ domiciliis triginta in-
abatur, excepit idem fatum oppidum
um, in inſula poſitum. quod deſertum
Belgæ occupantis fuit. ipſi incendium
cives fecerant. quod ipſum Præfectus
flammis auxit, ut Trojæ captæ & fu-
is imago ex alto appareret. Nec alia
ſors Calbucæ, niſi adnavigare pro-
ſſent vada & ſcopuli & maris æſtus tem-
eſque impetuoſiſſimæ. Semidiruta Ca-
mpla tectaque, funditus ſubverſa fuere
vveri mandato, ne quid hoſtile inte-
ſalvumque eſſet. Hoc tum agebat om-
modis Imperator noſter, ut vel ex cap-
el blanda oratione allectis perconcta-
n res Chilenſium. ſed fruſtra fuit, pro-
ad belli aſperos & horridos motus in-
nis. nec haberi quiſquam blandiloquiis
ili acceſſu potuit, ob pertinaces imbres
cognita viarum. Iamque Baldivia om-
tenebatur votis, miſſo eò Criſpino. ſed
neretur adhuc, ventorum fecit incle-
ia & adverſa plurima. Capti mox Hi-
rum tres de regionis ſtatu nonnulla diſ-
re. etiam cum Chilenſibus ſex ad ſermo-
dmiſſi, Hiſpanorum tyrannidem & in-
mperia, majorum cædes & perpeſſa
plurima memoravimus. adeſſe nos pri-
libertatis vindices, & oppreſſæ gentis
aſſer-

Caſtrum oppidum ſubverti-tur.

aſſertores: nobiſcum conſilia & arma ſ
rent: eſſe nobis expeditum militem, & a
ratum omnem bellicum, & quæ alia inc
dis animis faciebant. Eramus largi prom
& quæ natura cupientium eſt, immod
tis. illi æquis hæc auribus excepére, ſparſ
de adventu noſtrorum per inſulam famâ
primores gentis ſuæ ſignificavere, hoc u
ſe in votis habere, uti Hiſpanorum imp
ſervitioque erepti in Baldiviam ad ſuos t
ferri poſſent. Erant illi Didacus de Ca
mappa, & Philippus Vlentelicanus, qu
lecta ocyus ducentorum agimne, in C
num & Baldiviam terreſtri itinere abire
bant, inſtructi ſecuribus, haſtis, ſclopet
pulvere tormentario. quorum precium
armentis penſavere. Verùm cum aditus
rum omnes præcluſiſſent Hiſpani, nav
eò tranſvehi petiére. jamque impetrave
cùm eorum aliquis, cæteris prudentior
ſornenſes ac Baldivienſes præmonendo
Belgarum adventu dixit, ne hoſtes nos
rati, hoſtile quid molirentur. adſunt tres
viarum avia edocti id effecturos ocyus
pere. Illud memoraſſe non piget, Philip
iſtum Vlentelicanum, firmandæ apud no
tes fidei, caput Hiſpano ſua manu reſec
oſtentaviſſe, putridum fœtenſque, ne ho
quis ejus gentis dubitaret, quam tali ex
plo mactatam deletamque cuperet. At
na hæc & auſpicata exorſa ſtitit ſuperve

B

vveri mors; qui poſt bimeſtrem ægritu- *Brouvverus moritur.*
ı, in inſula Caſtro exſtinctus, novum
s locum, nondum novæ, quam effecta-
loriæ repperit. Invaleſcente ſiquidem
o, inhabilis labori & audaciæ, vitæ ſe
ım prædicans, præſentibus commen-
ſuas & publicas res. nec quicquam de
cuſans, vincentibus curas omnes fatis,
ım ſupra vulgares evectam cœlo reddi-
Hoc reperto poſterorum memoria dig-
uod primus non per freta & anguſtias,
ertum mare in Chilen & Pacificum æ-
viam aperuerit. Sepulturæ curam He-
anno & Criſpino demandaverat, locum
viam. qui ut pro ſua in defectum pieta-
nunia explerent, cadaveri perpetuita-
liquam quæſivere, exemtis viſceribus.
ıs terra abditis, reliquum quo erat cor-
aromatibus oleiſque conditum à putre-
conſervavere, & in Navis ampliore al-
poſuere. Illi ex Societatis tacito præ-
o, quod tunc patuit, ſucceſſit in eadem
ia Elias Harckmannus, vir gravis mo- *Elias Herckmannus ſuccedit Brouvvero.*
, ſedulus rerum Occidentalium cura-
enatoribus Politicis anteà adſcriptus &
bæ præfectus, nec una navigatione ma-
ı celebris. Is mitius leniuſque Brouvve-
imatus, idemque feſtinæ in hoſtem fe-
& apud exteras gentes duræ domina-
ıoſor, faciliore habena imperium ca-
it. Emolliverant, ut opinor, hominem
huma-

humaniora ſtudia, præſertim Poëtices,
non infeliciter tractaverat, editis noſtra
gua de Veterum & recentiorum naviga
bus libris. In hujus fidem obſequiumqu
ravere quotquot vocati aderant Senato
militum duces, rataque juſſa Societati
buere, gratulati novo præfecto & ad
tum ejus conſcientiam gravisi.

Baldiviam ſub eunt Belgæ.

Ægro adhuc Præfecto, Baldiviæ po
ſubiere claſſiarii, & in anchoris ſtetére
metropholis olim Hiſpanorum fuit. co
cta magnæ urbis rudera â Barbaris Ann
IↃ XCIX. incenſæ ac dirutæ. tunc, cur
auroram exercitus barbarorum qui
millium, equitum peditumque, inter
cataphracti plures & pectora thoracibu
reis muniti, incubuere ſecuris, & capta
cæſiſque Hiſpanis quadringentis, inject
in domos flammis, graves ſpoliis abi
Poſt hæc tempora Baldiviam reſtauravé
præſidiis iterum tenuere. In hanc è C
inſula profecti noſtrates, quadringentos
lenſium, quà viros quà feminas, navibu
ceptos, expoſitoſque in libertatem vin
vére. nec tamen commeatui noſtro g
fuére, cum naves ingreſſuri à frugibus
ovibus ac porcis magna cura proſpexi

Chiluenſis portus.

Chiluenſis portus percommodus admo
eſt hiemationi, magnarum navium capa
quo mira ventorum facilitate mare con
ditur. Inſulæ ſub ipſum littus ſparſæ pe
al

ant, capris, equis, vaccis, ſuibus, ovi-
Maryzii, milii, hordei, piſorum, faba-
aparum, lini feraces. nec triticum ma-
olerant. Sementem faciunt, ſed par-
uis, non exterorum uſibus. Chilen-
ic, ut & in viciniſ inſulis, cenſebantur
llia duo, quibus per agmina diſtinctis
ili imperio habitis, præfectos ſuos im-
e Hiſpani. vendere illos aut transferre
efas. laboris ſui præter amictum & vi-
præcium nullum referunt. Ob Indo-
excolendis agris vacantium, paucita-
ullus auri fodinis labor eſt. Oram om-
Lima Chiloüen uſque quotannis ſol-
uſtrat Hiſpanus, peregrinarum navium
ns. Non fecerat id jam, adventus Bel-
conſcius. Dum hîc morantur, acce-
incolis in Limæ portu naves aliquot
ſtare, præter alias mercantium. illarum
achinis majoribus viginti ſex, nonnul-
ginta armari. At qui terreſtri itinere in
iam perrexerant Chilenſes, concitatis
ue noſtrorum famâ populis, id effecé-
niſſi ad Belgas gentis ſuæ primores ali-
ſtipati denſo equitum peditumque
e, cum Præfecto noſtro Herckmanno
uium deſcenderint. Hic in eundem,
Caſtrenſes ante, modum peroravit,
de Hiſpanorum in ipſos injuriis, ſuo-
fectu, inſtituto, & præſenti, quæ jam
eret, libertate, locutus. Diſſeruit de

Chilenſes ad colloquia cum Belgis deſcendunt.

Oratio Herckmanni.

 bellis

bellis noſtris per tot annos cum Hiſ
magnis ſucceſſibus, geſtis. tot victorii
ſtres Belgas primùm in Orientem, in
Occidentem diffudiſſe imperia. Braſil
ſe teneri, exactis Luſitanis hoſtibus.
brevem eſſe in has terras navigationem
ſe commerciorum, poſſe belli Societate
jungi. Etiam verſa in laudes oratione,
lentium in Hiſpanos bella, majorum fo
dinem & præclara facta pro concione
geravit. Exhibitæ Celſiſſimi Principis
derici Henrici litteræ & expoſitæ per
pretem. quas magna veneratione, def
chartas oſculis, accepére, editis non
gaudii ſignis. Mox in communis belli S
tatem recepti, equitum petitumque
promiſere adverſus hoſtem & quam
advenis pararet vim. Quin & hoc perm
ut in Baldivienſi foro, exſtructo munim
defenſioni ſuorum ſtuderet præfectus.
bulis conſignari Acta, noſtratium ritu
luére, cum linguæ noſtræ ſe imperitos
fidei dicerent, nec chartis opus eſſe, ub
dor veracitaſque tranſigunt. Cum de
mutandis mercibus verba faceret, &
rei erat caput, auri injecta eſſet ſeria m
ignorantiam omnes velut ex compacto
feſſi ſunt. nec ſine horrore ad auri vo
tanquam ad fatalis & funeſtæ rei appel
nem, ſtupuére. non eſſe ſibi aurum, nec
ri ajebant. nondum exoleviſſe mem

Litteræ Principis Auriaci exhibentur.

Baldiviæ munimentum exſtruunt Belgæ.

iratis Hiſpanorum, in proavorum vi-
rtunaſque ſævientium. quos ſcelerata
pidine auribus, manibus, pedibuſque
s mutilaſſent. nec tamen difficiles ſe
ſi aurifodinas adeant noſtri & labores
ſubterfugere quippe eos videntur) ipſi
it. Non defuere, quibus promptum
, auri hic abundè reperiri, nec diffici-
ſe comparandi rationem. armenta ali-
veſque ferramentis permutavére, ſed
s. cumque armorum Europæorum ad-
afficerentur, ſpes erat, ut ad mutuas
ationes deveniretur. Hoc ſe velle &
affirmabant, ut converſis in Hiſpanos
s, Limam, Aricam, alioſque maris ſui
adoriremur. Hinc pulſis Caſtellanis
Societati Chilenſium omnia. Nec
notus exſpectare Peruanos, ad defe-
m pronos. arma quoque ſibi & viros
ui bello pollerent: totum Chilenſis
nciæ tractum non niſi mille quingentis
nis defendi: hos ipſos mille & ducen-
Belgarum manu, junctis, quos de ſua
erent gente, expelli poſſe: expulſis ex-
im fore iter in Aricenſium rates, quæ
ini montis argenteam gazam Limam
ectant, inde Panamam. Potoſinus *Deſcriptio*
, qui hîc ſe narrationi offert, in Char- *montis*
m eſt regione, argenti fodinis ad admi- *Potoſini.*
em uſque locuples. Nam quintale u-
narcas reddidit argenti puriſſimi octo-

ginta, quod aliis locis inauditum. At v
nunc parciores eſſe perhibent, cùm è cen
libris vix decem & pauciores *peſos* poſſin
quare. Latuit hæc res veteres Peruviæ d
nos. Invenére ſerò Indi, qui fortè per
illa iter facientes metallum deprehen
Quod ubi in villa Platenſi, Argyropoli
care liceat, innotuit, placuit confeſtim n
tem inter cives effodiendum diſtribui.
Indorum opera tantùm argenti copian
traxere, & extrahunt etiam nunc, ut univ
Europæ ſufficiat. à Barbaris excolitur. c
rum hic millena aliquot occupati noct
interdiu egregiam ſerviunt ſervitutem.
Regem Hiſpaniarum ex egeſta hic quota
argenti maſſa rediere decies centena duc
rum millia. quæ quinta ſolummodo arg
eruti pars eſt. Baldivienſibus, ut è div
culo redeam, Oſornanis & Chiliüenſibus
ſtatura. ſed horum corpora toroſa magi
mollia, ob vitæ otia & voluptates. quas tim
laboribus refellere. pietatis vix ulla obſer
veſtigia. laſciviebant temulenti, indiſpo
pervigilijs, commeſſationibuſque dediti.
regiminis cura nec peccantibus metus. lu
omnia, quam diſciplinæ & ordini propi
Id beatius arbitrantur, quàm ingemere ag
illaborare fodinis, ſuas alienaſque fortu
ſpe metuque verſare. Longè aliter ac Bar
rorum alii bella gerunt, Europæorum fer
morem. nam & aciem diſponere & ordi

Peſos tredecim reati ſunt.

Baldiuienſium deſcriptio.

e norunt, caſtra vallis munire, ex inſi-
oſtem invadere, modò aperto Marte
di. Atque hos quidem rerum apud
aſes ſucceſſus nunciari fecit Præfectus
mannus Naſſovio Comiti per Elber-
riſpinum, ea depoſcens, quæ promo-
cœptis facerent, arma, militem, an-
n. Ille latum patulumque mare emen-
em quod Brouwerus iter tenens, ne
idem illa Ordinum Inſula, in Braſiliam
it, facilèque à Comite impetravit, ut
iaria navis in Baldiviam, alia in Hol-
m tantarum rerum nuntia abiret. Quæ
Braſilia parantur, & ad iter ſe Baldivi-
cinxiſſent centum & triginta ex cen-
electi, appellit Pernambucum Navis
a dicta, quæ Chiloüen ſerius viderat,
ſocios. Paucis poſt diebus, præter ex-
ionem omnium, adeſt cum claſſe om-
efectus Herckmannus, Chilenſium
ſolatium & futurus vindex, ac Hiſpa-
terror. reditus ſui cauſas Comiti has
at: commeatus egeſtatem, futuræ
expectationem longam dubiamque:
ſium in ſubminiſtranda annona ina-
omiſſa: militum ſuper diurno victus
ſo murmura, minas, transfugia.
m aliqui in fuga intercepti capite
t: Hiſpanorum ſe moventium ar-
piaſque equeſtres & pedeſtres, qui-
uco milite par non eſſet. Non eodem

Herckmannus Naſſovio ſucceſſus nunciat.

Herckmannus præter expectationem revertitur in Braſiliam.

hæc animo excepta ab omnibus fuere
rùm, diſſentientibus ſententiis, morb
reptus, morte judicia aliorum præver
cum Brouvvero vitæ fortunæque ſuæ c
pari fato abſolvit. Vsqve adeò veru
rerum adverſarum ſenſum feliciſſimo
acerrimum eſſe. Priuſquam in Braſilia
iret Criſpinus, frequentabatur à Chile
eminentioribus Præfectus noſter, eti
iis, qui inter Hiſpanos agebant. qui
& quotidiani convictus facilitate
bant. retulere hi ut rem veram, præ
quidam Manquiantus nomine, circu
undique his terris auri fodinas eſſe, q
foſſæ per Æthiopes dietim quinque a
auri *peſos* darent, nec labore magno. li
ſtinere, ne Caſtellanorum avaritiem i
jugulos denuò armarent; præferri a
paupertatem vitæ periculis, & divitiar
nuriam nocituris opibus. ipſos annua
cura teneri. vota in longius tempus no
fundere. ne, ſi plenis horreis abund
ſuperbiant, excurſiones Hiſpanus mo
& reperta auferat. eſſe ipſis aurum ad
lia & domeſticum ſplendorem, non
Profectò viſi ſumus importuna & avid
efflagitatione, aut ipſi egere multum, a
moderatius deſiderare iſta, quibus mo
inſoleſcimus & deteriores reddimur.
rum fatentibus, ſuſpecta eſſe potuit pr
noſtra, cvm immodica cupiditas ſcele

c peſſima quæque etiam nondum con-
dine malis. Non deſierat Herckman-
hilenſes de abitu ſuo certiores facere,
s facti rationibus: quod promiſſis non
ent, annonam denegando, quod auri
inarum non ſatagerent ſegnes & timidi,
nmercia noſtrorum defugerent. Edu-
men è Chilüenſi Sinu claſſe, jamque al-
onſcendente, adnavigavere undecun-
icinorum locorum domini, dolere ſe
elgarum abitione profeſſi, excuſantes
næ apud ſuos parcitatem. in futuram
em largiora omnia polliciti, adverſus Hi-
os opem, auri fodinarum aditus, aliaque
ntium vana ſolatia. Hortabantur, ut re-
t noviſque viribus & animis reſtaura-
cœpta, Nigritas ſecum eruendis fodinis
cerent, ipſos non defore iſta agentibus.
erckmannus in futura providus noluit
præſentiſſimo periculo exponere, & in-
proximæ meſſis expectatione hoſtibus
brium debere. Hujus ſui conſilii certio-
ecit Comitem, & Senatores, his verbis: *Herckmanni ad Comitem & Senatores litteræ.*
per nos hactenus hic geſta fuere terra marique,
itineris è Braſilia curſus, quis appulſus, quæ in-
um in nos ſtudia animique, perſcripſi iam nu-
Ex eo illa evenere adverſa, ut habendi commea-
pem eluſerint Baldivienſes, adducta in præſens
imen claſſe omni & quotquot hic peregrini ap-
mus. Venere Chilenſium primores, magno ſuo-
agmine ſtipati & iam faciendæ ſementis tempe-

ſtivitatem eſſe ſignificavere, quam ſi ſecundet
ſubventuros ſe egeſtati noſtræ & ſolaturos penu
Poſtulavi, ut promiſſorum memores in menſis
aut alterius neceſſitates cibaria præſtarent, don
è Belgio vel Braſilia apportarentur affatim.
bant ſe poſſe, niſi poſt ſemeſtre, non ſine huma
tis & benevolentiæ ſimulatione difficiles. Ego
moram ferre non poſſe commeatus noſtri &
rum præſentium ſtatum reſpondi, nec in
victualium ſpe commorandum hic longius ext
nec opis, nec fidei, nec commerciorum certis.
principalium aliquis, ſenio venerabilis, Chemu
nomine, pro aliis locutus in auri & fodinarum
res invehi cœpit, & maiorum calamitates &
ſpanorum crudelitatem, tragica oratione enarr
illud aſſeverans, periiſſe nepotibus montium &
narum & auri non amorem ſolùm & inveſtig
ſtudium, ſed & memoriam. At ſpem fecere ſub
tendi, in dierum aliquot alimoniam pecoris, ſe
næ voces fuere. Quare in commeatum omnem
quiſivi rigidiſſimè, ne morandi hic tempora
excederent menſuram. Adverſus ambiguos aut
feſſos hoſtes iuſſi ſubito opere vallos aggeri & prop
naculis muniri. ad quos labores querulus ob dem
ſi parcimoniam miles, compelli ſevera voce mi
que debuït. Nec vagis populationibus dabatur
caſio, ad conquirenda alibi victus ſubſidia; cum
nobis nondum eſſet caſtrorum ſtatio. Intereà n
tiavere Baldivenſes, incutiendo nobis terrori,
ventare Caſtellanos & iam Imperiolam occup
quæ publicè audiente populo omni promulgaban

ium molimina omnia ſeu vera ſeu ficta ſin-
rſpecta eſſent, nec quicquam ſecretum aut la-
lud fœdum & pudendum. quinquaginta no-
ı facta conſpiratione transfugium parabant,
perfectum ſcelus fuiſſet, niſi indicium feciſſet
ınus captivus, quem in flagitii conſcientiam
rant. Puniti in exemplum ſeptem, ad bali-
ictus damnati. reliquis terror fuit, ne ſimi-
entiam vellent imitari. inter hæc diſcrimi-
rum adverſa, ſatius putavi infecta re reverti,
œptis inſtare pertinaciter, & invitæ fortunæ
cuius benignitatem præſtare à ſeipſo nemo po-
ihil æquè ad diſceſſum impuliſſe vi-
ptimum creditur, quàm quod tacitis
ationibus ſuos deſertionem partiũ agi-
ſſet & hinc rebus Societatis certiſſi-
niciem metueret. Hic finis tantæ Expe-
is & fatorum Brouvveri fuit. qui in alio
atus, in alio ſepultus, quas opes ho-
in Oriente ſibi paraverat, Occidenti
lit. quippe Chilenſis auri ſpe gravis,
ſque Orientis fortunis, ſpem ſimul ac
riam perdidit. NVNQVAM enim mu-
ıs ſuis favet uſque fortuna, ut perpe-
eſſe velit & velut unius propria. Funus
diviæ Vrbe, inter gentes externas con-
, ſine ea, quam præfectus meruerat,
a, per laudes & memoriam geſtorum
on incelebre fuit. Mihi iſta recentium *Brouvveri ſepultura.*
lura veterum exempla revolventi, lu-
rerum mortalium in maximis negotiis

obverſantur. alios eventus ſibi ſpes &
deſtinat, alios fortuna in occulto
Commorantibus ad maris Pacifici ora
Chilenſium regno Belgis, jamque à
quam de auro grandem præconceperan
ſtitutis, dum res precioſſimas apport
Belgium verant fata, miſére inanes voc
vocabula, annonam & ſaburram parab
valdè necinvidendam. Ea & eorum ſi
cationes, non inutili omnino curioſitate
notavere noſtri. quæ linguarum ſtu
materies eſſe queunt expendendi, an p
genia ſit Chilenſium lingua, an nata ex
& ſi hoc, cui linguæ plus, cui minus v
hil debeat. Quid, quod iter fortè idem
tituris pro nomenclatura eſſe poſſint
terprete. Illud obſervo, ex Hiſpano
mixtione & contubernio, irrepſiſſe
Hiſpanæ & Latinæ originis. quæ pro
virtutum non minus, quàm viciorum ill
ſtare & rem & appellationes.

Vocabula Chilenſia.

Tipanto	Annus.
Tien	Menſis, Luna.
Toninco	Septimana.
Ante	Dies. Sol.
Paun	Nox.
Tabuyo	Veſpera.
Eppeun	Mane.

nte	Meridies.
	Cras.
	Perendie.
	Heri.
	Nudiuſtertius.
nte	Hodie.
y	Nunc.
iva	Tunc.
tarulei	Summo mane
u	Serum.
te	Semper.
el	Quando.
chuem	Quomodo. velut, ſicut.
	Cœlum.
b	Aër. ventus.
	Nubes.
gelen	Stellæ.
	Tonitru.
o	Fulmen.
quequereb	Ventus validus. tempeſtas.
i	Pluvia.
	Nix.
imao	Ros.
ei	Glacies.
al	Ignis.
	Aqua.
	Terra.
e	Ager. ſolum.
	Gleba, gluten.

Cura-

	argilla.
Cura	Lapis.
Mariet	Lignum.
Aluven	Lignum fabrile.
Millia	Aurum.
Lien	Argentum.
Paila	Metallum.
Titi	Stannum.
Pavillue	Ferrum.
Qutal Cura	Silex.
Chadi	Sal.
Lijl	Scopulus.
Milla mappu	Minera auri.
Alyquen	Arbor.
Cahu	Herba.
Nebo	Nuces.
Pino	Stramen.
Cairon	Fœnum.
VVento	Vir.
Domo	Femina.
Quidungen	Iuvenis.
Yecho	Adoleſcentula.
Penien	Puer.
Domopenien	Puella.
Chou	Pater.
Nenque	Mater.
Cheche	Avus.
Domo cheche	Avia.
VVeuco	Avunculus.
Mama	Matertera.
Pelcuehau	Vitricus.

CA

	Noverca.
	Filius.
	Filia.
	Frater.
	Soror.
	Socer.
	Socrus.
	gener.
pencô	Cognatus.
	pupillus.
	ſenex.
	Anus.
é	Obſtetrix.
cà	Præfectus.
	Dominus.
	Generaliſſimus.
è	Gubernator.
	eminens, primariæ dignitatis.
	Nobilis.
	Imperator.
	Medicus.
	Miles.
aman	Faber ferrarius.
Voc	Textor.
aman	Piſcator.
boe	Mercator.
vve	tinctor.
ro caman	pileo.
caman	tympaniſtes.

Niche-

Nichetavveni	famulus.
Voerquin	Nuncius.
Langam Cheboe	homicida.
Chuguiboe	Fur.
Illuiboe	Mendicus.
Alvee	Diabolus.
Ruca	Domus.
Vllin	Ianua.
Chaquana	ſcala.
Pylca	Paries.
VVanaruca	Tectum.
Pitheruca	tuguriolum
Guetaltuange	Focus.
Lolcura	Penu.
Cavvyto	Cubile.
Deptuarauca	Carcer.
VVeltelve	Patibulum.
Pengal	Sepulcrum.
Louquen	Mare.
Levo	Fluvius.
Butavvampo	Navis.
Pichuampo	Navicula.
Dolio	Lembus. canoa.
VVampo	ſcapha.
Alivven	Malus.
Mou	Funes.
Vela	Vela.
VVyta	Remus.
Guetal	Ignis.
Tubquen	cinis.
Cuju	carbo.

	Flamma.
	pruna.
Guetal	fomites ſcintillæ.
n	Fumus.
	Candela..
	Culter.
	Cochlear.
	olla.
	lebes.
	ſcopæ.
ve	fuſi.
uvve	dentiſcalpium.
Lonco	galea.
i	Haſta.
	Sagitta.
Tuboi	Arcus.
a	Tympanum.
	clava ferrea.
	Securis.
	Ligo.
	Cribrum.
	epiſtola.
	Amiculum.
	Subucula.
villa	Femorale.
ro	Pileus.
loun	Faſcia. diadema.
	ſtola muliebris.
uida	toga.
n	ſaccus.
ompiro	pileus ſtramineus.

Con-

Congi	cibus.
Cobque	Panis.
Nul Cobque	medulla panis.
Liquangue	Lux.
Dumingei	tenebræ
Oun	buccella
Quemeiquen	bellaria.
Medda	Puls.
Core	Iuſculum.
Ilon	Caro.
Cuicha Ilon	Caro ovilla.
VVara Ilon	Caro bubula.
Cuchi Ilon	Caro ſuilla.
Cuchi cham	perna.
Chaditues Ilon	Caro ſalita.
Caucan	Caro toſta.
Avaun	Caro elixa.
Puytſcha	Inteſtina.
Curam	ovum.
Quecuram	vitellum ovi.
Lycuram	Albumen ovi.
Ivvijn	Butyrum.
Ylu	Lac.
Puulco	Potus.
Vino	Vinum.
Ciche	Cerevifia Chilenſis.
Cutan	Morbus, dolor.
Aren cutan	Febris.
Tovvongen	Caput.
Lanco Cultauo	Dolor capitis.

ven	Scabies.
	ſcabies capitis.
ien	Vulnus.
n	Sanguis.
	Cœcus.
to	Convivium.
u	variolæ, morbilli.
ba	Fera.
	Leo.
	Tigris.
o	Equus.
	Sus.
s	Vitulus.
	Mus.
a	Glis
devvé	Talpa.
	Canis.
	vulpes.
a	Vrſa.
	phoca.
uchi	aper.
um	Cervus.
	hircus marinus.
	cauda
equi	ovis Chilenſis.
	avis.
	pluma.
nene	ala.
Inen	veſtis è plumis.
em	Nidus.
al	Gallina.

Alchabhavval	Gallus.
Pylken	Anas.
Pilo	Surdus.
Hilca	Monoculus.
Topilgen	ſtrabus.
Topil	claudus.
Ieca	corvus.
Buica	putter.
Guerco	turdus.
Tuco	bubo.
Cogo	Cuculus.
Vullyn	Apis.
Pulli	Muſca.
Vulgn Muſkij	apum rex.
Petar	Pediculus.
Nerem	Pulex.
Piro	Vermis.
Culculla	Formica.
Cunincunin	Cicada.
Vilo	Anguis.
Bylcum	Lacerta.
Ponono	bufo.
Challua	Piſcis.
Cavvel	delphinus.
Iene	balena.
Vouqui	Apua.
Vilo chalva	anguilla.
Chaditnel chalva	piſces ſaliti.
Anquen chalva	piſces indurati.
Quinpilon	oſtrea.
Chapes	Muſculi.

	cochlea.
uvv	aſtacus. cancer.
iquinchio	Falco.
	Aquila.
i	Pſittacus.
	Ramus.
mamel	truncus.
amel	lignum aridum.
	Nux avellana.
vvas	Vitis.
	ſtipes.
n	fraga.
ouvv	ribes nigræ.
	fungi.
	Herba.
Proque	plantago.
ii	rrifolium.
	urtica.
n	flores.
n	Semen.
en	farina.
elen	furfur.
Vanca	Corallum.
	vitrum.
	lapis molaris.
	limus. gluten.
quido	tributum.
gu	dos.
oculijn	debitum.
	Merces.
vvijn	precium redemptio-
	nis, lytrum,

Aucantupaitu.	Iocularia.
Quyn	unum.
Eppo	duo.
Quila	tria.
Meli	quatuor.
Quechu	quinque,
Cuyn	ſex.
Relgi	ſeptem.
Pura	octo.
Ailla	novem.
Maripataco	centum.
VVarama	mille.
Guiltui	nucleus.
Tapel	frondes.
Nul	cortex.
Aliquem	arbor.
VVul	radix.
Iuei pingeimi	quomodo voc
Iuanpingen	vocor Iohanne
Cheo Ruaimi	quò vadis?
Moppo Muruam	Eo rus.
Cheo tui mi	Vnde venis?
Niro comotoun	Venio domo.
Chumel quipatuai mi	quando venies
Chumel Prutuai mi	quando ibis?
Ale Prungitamruca	domus tua lon eſt?
Picherungei	prope eſt.
Ale prungei	longius abeſt.
Inchi quiparun camappumu	Cogito in alias nes.

bla quiparui mi	Cur in alias regiones
ppumu	cogitas;
tiva mappumu	Nulla hic victualia.
i tvvachi tipanto	Annus hic ſterilis fuit,
'aale geniepayn	ideò egemus.
appungen tami-	in qua regione vivit
	pater tuus.
	Dæmon abſtulit.
uaju inchio	vis comitari?
	Nolo.
	volo.
quecken neieimi	habes quod edas.
achavval neen	ſunt mihi gallinæ aſſa-
	tæ.
	quot?
i enchintavia	ſufficient nobis.
putuayn	ubi bibemus?
ngunmeinis	ago tibi gratias.
domo triva	quæ iſta mulier?
n Curi	eſt mea uxor.
	mea filia.
o	mea concubina.
inigei vei domo	eſt femina pulchra.
gnei	veni huc.
ige	abi.
ayn	eamus cubitum.
i	Surgamus.
Cuchai Compay	Hiſpani invaſerunt
napumu	has terras.
VVaicha laimi	vis ne unà pugnare.

VVaiquinagelan	Careo armis.
Ina en peain VVaiqui	ſequere me, po armorum.
Aliteum inche	ſum contentus.
Pelli	Anima.
Calel	Corpus.
Lai calel	Cadaver.
Ven	Caro.
Molvin	Sanguis.
Boro	tibia, crus.
Telqui	membrana.
Ven	nervus.
Ven moluin	vena.
Lonco	caput.
Tol	frons.
Lenglen	cranium.
Lonco	capilli.
Teren lonco	canicies.
Lolo	cerebrum.
Angen	vultus.
Taun	genæ.
Ne	oculi.
Tacune	membra.
Denen	ſupercilia.
Va VVingne	cilia.
Iu	Naſus.
Peloju	nares.
Merum	Mucus.
Pilum	aures.
Oun	os.
Adem	ſudor.

n	lingua.
	labia.
	dentes
	dens molaris.
la	palatum.
	ſputum.
ve	guttur.
	ſpiritus.
	mentum.
	barba.
	collum.
	cervix.
	humerus.
	brachium.
	manus.
e	dextra.
coe	ſiniſtra.
cue	vola.
elcue	digiti.
hangel	pollex.
	ungues.
	Pectus.
	Mamilla.
	Venter.
do	umbilicus.
	coſtæ.
	dorſum.
	lumbi.
hio	nates.
n	penis.
u	Teſtes, colei.

Metu	muliebria.
Chan	femora.
Lucu	Genua.
VVethuntoy	poples.
Toy	Tibia.
Hemum	ſuræ.
Namon	pes.
Changil Namen	articuli pedum.
Frencoy Namen	talus pedis.
Puley Namen	planta pedis.
Piuque	cor.
VVocun	pulmo.
Que	ſtomachus.
Curique	hepar.
Vecaque	Lien.
Quelche	inteſtina.
Villin	veſica. urina.
Mee	ſtercus.
Perquen	crepitus ventris.
Nomoy	fœtor.
Pelengsley	aranea.
Inche	ego.
Eimi	tu.
Tubei	ille.
Inchen	nos,
Tecengen eimen	vos.
Liengen	illi.
Emma	ita.
Mub	non.
Pichumei	prope.
Alerungei	Procul,

n	coutra.
uu	foris
y	intus.
	infra.
	Supra.
	poſt.
en	ante.
b	juxta.
	ſatis.
i	nimium.
ai	nimis parum.
bla	Cur?
la	Ideo?
ai	eſto.
	hic, ille.
nei	pulcher.
inei	deformis.
nei	fortis.
igei	celer.
vo	piger.
conei	valdè ſapiens
tanei	gravis.
nei	ſuperbus.
ei	dives.
vval	pauper.
a	ſtolidus.
i	nudus.
ei	veſtitus
en	anguſtus.
en	ſiccus.
in	avarus.

Prequiboe	liberalis
Buta	magnus
Pichi	Parvus.
Montingei	pinguis.
Tou Tau	macer.
Pettun	color.
Queli	ruber.
Calbu	cœruleus.
Carel	viridis.
Choot	flavus.
Curi	niger.
Lye	albus.
Nilla caiu	commutare.
Illuvvyn	dare.
Tuignei	hilarem eſſe.
Vmatum	dormire.
Limen	expergiſci.
Tangnune	frangere.
Bemgne	ſtruere.
Playn	invenire.
Vangen byn	amittere.
Necul	currere.
Amon	ire.
Vtalenge	ſtare.
VVi-vvijn	eſſe.
Chucheleyn	jacere.
Tecanen	ſaltare.
Padenatum	cadere.
Vtalenen	ſurgere.
Auinge	ſedere.
Dimgune	loqui.

enge	tacere.
ge	canere.
nge	clamare.
y	venire.
	edere.
	bibere.
	cacare.
an	mejere.
ain	ludere.
uatum	cauſas dicere:
um	litigare.
avvijn	necare.
vvijn	portare.
uin	furari.
lulueno	reddere.
nei	pendere.
	mori.
algei	ſepelire.
dau Capay	laborare.
nge milla	aurum effodere.
a Teubijn	vendere.
avin	emere.
pipai mi?	quid dicis?
mla VVitami	neſcio quid dicas.
iil.	
apipaimi	quid facis.
ampaila	nihil.

Hæc cum legimus, & loquimur Batavi, epta à Chilenſibus, à tranſmarina gente oto Oceano, totis zonis diſcreta, nonne nifeſtum, inquietes mortales, ad cœli ſi-
mili-

militudinem, rapi in Orientem, in Meridi
in Occaſum, in Septentrionem, inviſere a
aut ab aliis inviſi, movere loco aut move
Athenienſes olim in Aſiam ivere & in mo
Barbarorum regionibus viſæ Græcæ urb
apud Perſas & Indos auditus fuit Macedo
cus ſermo. Græci in Italiam trajecere, T
in Africam, Pœni in Hiſpaniam. Pyre
Germanorum tranſitus non prohibuere. n
Alpes Gallorum. per invia per incognita
dit humana curioſitas. liberos, conjug
merces, voces traducit, ſive ſuperfluentis p
puli frequentia colonos exoneret ſive fert
& in majus laudatæ regionis fama, ſive lu
aurique potiundi ſpes invitet abſentes. Qu
tidie in magno Orbe aliquid movetur.
novas urbes condimus, alibi veteres ever
mus: nova gentium nomina addiſcimus,
antiqua dediſcimus: cum hominibus ip
linguas de orbe in orbem tranſvectam
Chilen longè poſitam regionem adivim
quia auri ferax putabatur. deſiderata diu f
tellus Barbara, ut benigna manu aurum da
non Barbaris, iiſque gentibus, quibus gra
dis eſt Barbaries, habere nihil. ut mirum n
ſit, aurum à Marone Barbaricum dictum, cu
à Barbaris peti ſoleat. Hujus apud Chilen
expectatio inanis, inter cauſas fuit Societa
publicæ paupertatis, Brouvvero privatæ.
Poſt hæc novis motibus concuſſam Siara
accepi: Naſſovius, ubi excîta in bellum B
ſi

norum agmina caſtrum Belgis inſeſſum
dolum occupavere & ſolo æquavere, tru-
tis Directore Gedeone Morritzio, præſi-
iis omnibus, etiam iis operariis, qui non
gè ad Salinas Vpanemmæ fluminis con-
rant. Eadem calamitas manſit Ædilem *Siarenſium defectio.*
anhaoenſem, qui cum locum iſtum in-
appuliſſet, militum cenſum initurus,
rus eorum, quæ acciderant, in rebellium
us incidit, ſimilique cum ſuis fato periit.
m Liburnicarum noſtrarum una cum in
u ſtaret, ad refectionem, lembo in ter-
expoſuit Navarchum, Centurionem, &
-centurionem & milites aliquot grega-
, quos nil tale opinantes, velata blanditiis
obtruncarunt. Nautici tres, qui ſe ſilvis
iderant, evaſere, dejectamque arcem &
era adſpexere. Nec tamen hujus nefariæ
tionis autores habebantur Maranhaoen-
licet proximi & contermini, verum culpa
tratium in ſubditos ferociæ & duriori im-
io imputabatur. Equidem, nihil magis
ſperat iratam plebem, quàm ferendi im-
ientia. Ipſis agreſtibus feris ſimilis eſt,
s ſi arctioribus vinculis conſtringas, inſa-
nt, ſi laxioribus, quieſcunt. Facta ſuperius Ann. CIↃ
ntio Palmarium fuit, in quas terras impe- IↃCXLIV.
a nuper expeditio, jam aliquem ſortita menſe
ectum, Majores Palmares turbavit, ubi Ianuar.
edonibus latibula erant & refugia, qui per
ocinia & raptus otium redimebant. Dux
facti

facti fuit Rudolphus Baro, audax ani
imperterritus, qui adſcitis ad reliquas co
Tapujis centum, cum Minores vaſta
diripere pararet, incidit in Majores, qua
ro flammiſque peſſumdedit. Cecidére
gritæ centum. è noſtris in ipſa aggreſſ
unus, ſauciis quatuor. Captivi abduct
gin'a & unus, inter quos Braſiliani ſepte
Mulatæ aliquot minorennes. Duplici ſe
mento tuebantur hi graſſatores, cujus
cium capiebat familias mille, præter c
bum receptacula. patebant circum agri a
dinum feraces. at præter gallinarum freq
tiam, nullis aliis animalibus abundare c
periebantur. In prædam nihil cupiditati
vium, cum parvo ac ſimplici victu duren
ſupellectilis more Angolenſium, elegan
que omnis incurioſi ſint.

Palmares majores turbati à noſtris.

Ann, CIↃ IↃCXLIII 1 Octob. Venitur ad tempus, quo Naſſovio cer
reverti in Europam. impetrata poſtremù
Potentiſſimis Ordinibus & Societatis D
ctoribus redeundi veniâ. In hanc rem, m
ſuperiore anno per provincias omnes ad
ſilienſium rectores litteris, in hæc ferè v
ſcripſerat: *Ceteris forſan in rebus conveniet
vobis loqui & de Republ. quid cenſeam coram e
nere. in hoc negotio, me abſentem vobis loqui ſa
Poſt crebriores meas poſtulationes, quæ non la
vos, tandem à Fœderatis Ordinibus, Principe co
to & Societatis directoribus miſſionem impetr
& veniam revertendi in Belgarum terras, qua*

Litteræ Comitis ad Provinciarum rectores.

uti dudum penitus devovi: *Quæ vobiſcum egi* mecum ex uſu publico, memor circumfero. nec iquam, ut me veſtri commilitii pœniteat. quic- uncti quicquid ſinguli officiorum à me ſperare is, id omne confectum putate. operum vos ma- rum adjutores agnoſco; quos uti in laborum item pridem advocavi, in honoris quoque & orum venire cupio. gratias quas mihi reddit mius Belgii Senatus, vobiſcum partior. nec ſolus ri cupio, nota univerſorum fide, & diligentia. otuiſſem ſine vobis ea, quæ potui, & vobiſcum uò communibus conſiliis itum. unus ſi quidem otuiſſem, non poßimus omnes. In patriam abi- vos teſtes imperii, vos memores mei erga vos us eſſe volo. Ad hæc reſpondére in eandem ſententiam omnes: *nihil ſibi acerbius acci- aut Reipub. damnoſum magis cenſeri,* Comitis *. non alterius opis aut defenſoris illam egere, uà pace quà bello optimis artibus opus. ab abſen- nti imperatoris metui factionum inter dispares a, & ſimultatum inter pares. quæ in coram vir- m ipſius eminentia compreſſa quieſcunt. multa item apud ſuos charitate fuiſſe & eſſe etiamnum, ementiæ, juſtitiæ, humanitatis amorem: nec us hoſtibus terrori, ob fortitudinis, ſcientiæ mi- ris & felicitatis laudem. hæc ipſa non adulatio- loqui, ſed oppida victa, domitas provincias, fu- s hoſtes, defenſas aras & focos, & quod maxime dabile, partam pacem. His qui contradicunt, offucias quærere & malæ conſcientiæ illigari. ervacuam eſſe commendationem ejus, qui confeſ-*

Reſponſio Provinciarum.

ſos

ſos de virtute hoſtium animos ſubjugaſſet,
Rempub. omnem & Societati innexos benefic
ſtrinxiſſet, quibus paria reddere non poſſent.
Pernambucenſium Senatus, hæc Seri
nenſium, Portus Calvi, Iguarazunorum
maricenſium, Praraybenſium & FluviiC
dis rectores ad Comitem ſcripſere. qu
ditis teſtimoniorum tabulis publica aut
tate ratis roboravere. At diffuſa per pro
cias omnes Hebræorum natio, egregiis
que verbis Naſſovium extulit, litteriſqu
ipſum exaratis, gratias egit Imperatori
ob imperii moderationem, prudentiam
rum ſuæ gentis & ſacrorum piam curam,
que.

Nec tamen tunc abire Comiti licuit,
reditus tempus vernum præfixiſſent Soc
tis rectores. quippe nondum ſuper h
Potentiſſimorum Ordinum mentem pe
perat. Scripſerant jam antè iidem Rect
ut contractis militum copiis eas ad cent
octodecim revocaret: juris ibidem adm
ſtris accideret domiciliorum victuſque e
lumenta, ut & ſacri ordinis viris. Qu
non leves turbas dederat, obſtrepente n
datis ea noſtri parte, qua vivitur. quæ uti
famula eſt, ita infra ejus neceſſitates de
non cupit. Comes, quod & per Tolne
diu antè delegatum fecerat, ſuper his a
Comitis litteræ ad Ordines. Potentiſſimos Ordines per litteras ite
diſſeruit, cenſuitque minus prudenter

ari: juris præſides muneribus ſuis ſe ab-
, hanc victus diminutionem contume-
nterpretari: modeſtiſſimum quemque
ulata animi ægritudine abitionem pa-
ſe ab amicis, qui imperii inſtrumenta
deſtitutum iri: ſufficere omnes obſe-
ſed averſari contemptum. alios palàm
offenſam, alios vultu tegere in ultio-
ſuadere ſe, uti frui permitterentur ve-
emenſo, jamque hoc ipſum permiſiſſe,
linaret ſalus publica. Hujus quam ma-
intereſſe, ne ad eam paucitatem revo-
militarium numerus. Non poſſe ſe tue-
terras, quæ centenis aliquot miliaribus
iuntur, tam modico præſidio; non arci-
ot, oppidis, portubuſque proſpici: quie-
b armis eſſe, ſed minus tutam: Luſita-
riſca in nos odia blanditiis velare; inſi-
temporibus, repertis authoribus auſu-
celera; nato jam è ſuis Rege gloriari,
tam religionis ſuæ libertatem, contra
n promiſſum, vehementer indignari:
ta & vectigalia noſtra execrari, & illam
eragendis ſacris Iudæorum licentiam.
bat & illud cogitare Patriæ Patres, gran-
e illigatos Societati, ex molarum emp-
e. iſtud quinquagies & novies centenis
bus cenſeri, unde ſe expedire niſi urba-
publica vix poſſint. ſic per incerta tutio-
ore, & per ambigua & turbida opes ſpe-
& honores, malle eos publico exitio

proteri, quàm ſuo, & ſperituros cum
minus conſpici. quin & mores, lingua
ges, ritusque Belgarum odiſſe, nec ſpe
ut inter ipſos & Belgas ſolida unquam
coaleſcat. Quare cenſebat terrore co
dos. hunc ab armis & potentiore eſſe
dio, infirmis quidem caritatis vinculis,
ceſſariis. Aperuit iiſdem Patribus, Luſ
ad Portugalliæ Regem, clientum ſpeci
nas querelarum litteras dediſſe, quibus
re ſe ajunt, quod aliarum provinciaru
emplo fidem, obſequiaque ſua erga R
explicandi occaſionibus deſtituerentu
crorum ſuorum adminiſtratione ſe pe
dus privari, nec mirari ſe ſatis poſſe, nu
Triſtano Mendoza in pactis Inducialib
religionis libertate injectam mentione
debat Comes, has tranſmarinas appel
nes mali moris & pœna dignas à ſe c
Sed hæc antè geſta hîc memorari, à lib
ſcriptoris eſt. Moverant quoque jam
Comiti controverſiam Societatis rec
ſuper Aulæ impendiis, de anguſtia ærari
ſti. Nec infrequens hoc nimias ducum
ſuſpectari, quod ſæpè potentiâ adver
bertatem publicam abutuntur. Naſſo
tamen, nihil minus quam corradendis
niis intentum, hæc afficiebant quidem,
quaquam morata ſunt, quo minus p
alacritate, publicæ utilia exſequeretur.
que cum generoſis Illuſtriſſimæ domu

nus digna videretur iſta diſceptatio, &
ibus curis teneri poſſe crederentur
es, compoſita illa ſine majore motu
nſa fuit.

tamen Comitis abitu ſine Duce flu-
Reſpublica, ſumam rei demandavere
o & ſecretiori Braſiliæ Senatui. Cui
am imperium omne tradidiſſet, ſigni-
oc ipſum per Provincias omnes juſſit,
ſtaret & rerum bellicarum & civilium
s, quorum in futurum imperiis ad-
rentur ſubditorum obſequia. Verùm
ſilio Senatorum militaribus copiis
tus fuit Henricus Hœſius Belga, præ-
hortus centurio, vir iis inſtructus vir-
, quas in imperante requiras. qui plu-
provincias ſtipendia expleverat, cor-
ngeniique vigore integer, cautus &
eratus, artium bellicarum peritus.
ita quoque & ordinata militiâ, rogatu
um Braſiliæ, Formulam apud eos de-
Comes rerum agendarum, quæ pro
ura eſſe & officii Indiculus. ut quem
ntem ſapienter experti fuerant co-
jus abſentis porrò conſiliis fruerentur.
ſpiritu grande Braſiliæ corpus anima-
eodem illi ſuſtentarent. Quare totam
nis formam animo volutans & in ſin-
iffundens ſeriam meditationem, hæc
non imperantis rigidè ſed cautè ſua-
officio functus. ne aliquando impru-

Comes Imperium Senatui tradit.

Formula regiminis Braſiliæ elegans, relicta Senatoribus à Comite.

 dentiâ

dentiâ peccantibus, ſtultitiam ge
operiretur hoſtis. Triplici, inquit, ho
generi imperitandum vobis, Mili
Mercantium, & Civium, tum Luſit
tum Belgarum. Imperii itidem mo
plex, Civilis, Eccleſiaſticus & Bellicu
quod attinet. in hoc incumbite, ut p
deteriora miles benè de vobis exiſti
potius parere velit, ut dignis, quàm
obſequia ab indignis. Quàm à fami
& generis fulgore venerationem veſt
trare non poteſtis, licet honeſtè nati,
te virtutum ſtudiis. ut per hæc favori
inſeramini, qui largitione & indulge
Quomodo habendus miles. lè acquiritur. Ad ſupplicationes eoru
diti cunctationes fugite, ne attrita
mora penulâ, iras concipiant, mox
ſtinis conſiliis proditiones, transfugi
cives vim cogitent. quod obvium & f
perfacile, ob vicinos hoſtes, prædonu
tubernia & peccantium latibula. In
dis ſtipendiis Ducum maximè habet
nem. nihil æquè armatos ſolvit obe
aut peccandi neceſſitatem imponit
egeſtas. non ambulant ſine nervis ho
nec ſine pecuniis & annona illi in
durant. per illas efficacia ſunt arma,
valida facit mendicitas. Hujus mali
eò altius in animum admiſi, quia rem
pluribus timetur. In pœnis militaribu
ritatem magis ſuaſerim, quàm cleme

bariæ ſedibus vivunt, ubi vitia ſine mo-
nt, & barbarorũ quotidiana conſuetu-
exemplis peccatur. ut ut virtutum no-
ſpecioſas voces putent, de honeſtate
nt er efferos, plures ſecuri ſunt. Vetus
ſt, impunitatem peccandi illecebram
œna & timore corrigi malos. à ſuppli-
orum vacabitis, ſi illi à peccatis. hæc
ra fuerint, ſi inſurgendi in vos veram
n ſuſtuleritis, inopiam. Erga militiæ
s humanitatem, comitatem & admiſ-
facilitatem commendavero, modo illa
iminuat authoritatem. rariſſimum eſt,
um familiarius egeris, vereri imperan-
xperto credite, minus verendos eſſe,
ileſcere regnorum præſides continuo
u & alloquiis. Militarium dignitatum
a procul omni odio vel gratia in meri-
um quemque conferte. pari jure reti-
quorum par in bello virtus & fides. ſi
meliam accipiant, molientur peſſima.
oriſſimæ Reipub. ſignum eſt, ubi vena-
t bellici honores, aut amicorum inter-
nibus præferuntur inepti. Cum forti-
a cedunt præmia, redduntur fortiores.
amor, obedientia gliſcunt, ſecus lan-
& fatiſcunt potentiſſimæ illæ virtutes.
erió agite, ne colonis & agrorum cul-
is gravis ſit miles. familiare hoc impe-
ic malum, quod à quotidiana victus
iâ eſt, unde contumacia & dedignatio

Quomodo primores militum.

Quomodo colon.

parendi, in ſubditos vis & injuriæ. h
abſunt, injuncta onera quamvis grav
tienter ferunt. Et plus ab iſtis ſibi mali
uni molarum domini, pacis quàm bel
poribus. hoc labores, illa inertiam & e
tia luxum petulantiamque ſuadet.
norum aliquos, qui firmæ apud ſuos
dei, vel blandiciis vel liberalibus pr
devinciendos & ad ſecretiores voces
nendos arbitror. quò de hoſtium vi
machinationibus cognoſcatis. talibus
landum odium noſtræ gentis diſſimu
amor, ut fidem mereantur. Harum
capaces maximè ſunt, qui ſacris ope
quos ſecretorum omnium participes
ctimonia ſuſpicionum nube evolvit
temerè in his credendum popularibus
bus nec judicium conſtat nec veritas.
nione præconceptâ plæraque judican
dicant, veris falſa miſcent & dubia, i
& temeritate, ut eſt affectus. Et qu
opes nullæ ſunt, opulentis invident,
omnia odere, nova expetunt, & rei fa
ris anguſtia preſſi, mutari omnia ſt
Quin ut placeant potentioribus, prav
dio aliorum periculis & damnis gau
Ideò audita pro compertis habent, &
omnia in majus efferunt, credulos fa
Veras ſeriaque narrationes & delatio
illuſtrioribus exſpectate. nec opus m
rum indiciis, ſed unius alteriuſque fam
ne

Quomodo Luſitani.

Quomodo accipiendæ delationes.

ris & non vanioris. Accipiendæ illæ, ine cautela, ut ſatis ſit ſciri ea à rectori- e noceat non ſciri. Nequaquam iſtiuſ- res ad alias Curias deferri velim, ob ptationes crebas & longas, & quia inter s diſpaleſcun, ſed ipſi veſtræ curæ eſſe mini, talia rimari & indagare. factitavi timo ſucceſſu. transfugarum fidem ſuſ- am habete. amant ad os loqui imperan- . nec torturas valdè commendem, qui- non minus falſa quàm vera extorquebi- innocentes aut ſuſpicionibus objecta- ut perditum ibitis. Arces, quibus mu- r Baſilia omnis, luſtrandæ ſæpius, ne in- collapſæ pateant inſidiantibus. Iis de ona, armis. præſidiis proſpicite, ut mo- obſidionis ſuſtinere queant. Et cum ob arenoſa aquis deſtitutæ Arcium foſſæ ſe- entis circumvallentur, omninò hoc ndum, ne illæ temporum tractu attritæ nt ſque hoſtem invitent. Grande in hoc mentum, ut horti Friburgiani & quæ illis acent vivaria, in veſtra ſint & permaneant eſtate. cum difficillimis temporibus tioni noſtrorum oportuna ſint, quam rtis bellis non ſine ingenti diſcrimine ali- quæraris. Etiam de eo diſpicite, an non ſui futurum, ſi pontem Boaviſtam in ul- iore ripa caſtrer ſi aliqua turre præmunia quò ſecurum pateat in Vergeas iter. Nec ius in ponte iſto præſidium, qui Reciffam

Non credendum transfugis.

Quomodo inſtituenda tortura.

Arces muniendæ.

Boa-viſta defendenda Reductu.

Etiam Pons Reciffam Inſulæ Vazii ungens.

&S. Antonii Vazii Inſulam jungit, non
quotidianos ſolū commeantium &rem
tium uſus, & vectigalium, quæ inde c
guntur, reditus: verùm ut nexis inter ſe I
la & Reciffa, altera alteri velut ſuccent
tam opem ferat, ſi quando premat belli
ceſſitas. experti didicimus, nondum j
ponte, auxiliorum defectu penè periiſſe
ciffam. hærentibus, refluo mari, in vad
& limoſa ripâ, auxiliaribus copiis. Qu
diligens habenda ratio ſilvæ iſtius cædu
camporum, qui in citeriore fluminis ripa
ter Brunoniam Arcem & Quinquangular
patent. cum hinc inſidiis opportuna ſit Re
fa, ſtratagematis impetita ſæpius. Guber
totem Portus Omnium Sanctorum ten
offendi nolim & occaſiones belli objici
cato. eum humaniter haberi, flagrantiſſ
cupit Luſitanica gens. Nec enim vos la
quàm in damna & calamitates pateant
ſtra. quàm pronum illi militum agmina
fundere in fines noſtros & nutu excire

Quomodo habendi perduelles Luſitani.

digenarum ferociam & arma. Adverſus
ſitanos perduellionis compertos & rer
alioquin atrocium miniſtros, efficaciſſim
remedium Severitas; quam nulla lenit
frangi uſu ſalubre & miſericordia melius
paruit. Quod ſi delicta mitiorem pœn
non indignentur, ſuus clementiæ locus ſi
pœna levior aut pœnitentia contenti eſto
temperiem iſtarum virtutum amo. & uti o

lias virtutes, prudentiam, juſtitiam,
em ſubditorum, ſimileſque uni Cle-
tiæ cedere nefas, ita ſeveritatem clemen-
unquam, tyrannidis fuerit & ſummæ
udentiæ. Eos injuriis, contumeliis exa- *Non eſſe excarni-*
ari, perniciofum noſtræ genti hoc ne *candos Luſitanos.*
à milite potiſſimum, cavendum ſe ſulò.
t, de ſumma rei alea jacitur, nec à deſpe-
motam ſeditionem comprimere in ma-
rit. cum præſentium malorum r.me-
n, periculorum contemptum audaciam-
arbitrentur. Non in Caſtellis aut muni-
tis arcem dominationis collocatam pu-
, ſed in domicilio animorum. nec ſpatiis
atifundiis regnorum veram magnitudi-
n & potentiam eſſe metiendam, ſed fide,
evolentia, veneratione ſubditorum. non
imulabo in hanc rem rationes, cum re-
tibus Afrorum, Maragnanorum & Sia-
ſium exemplis edocti ſimus, inviſam po-
tiam diuturnam non eſſe. Etiam hoc ca- *Arma non*
e, ne armorũ uſus & geſtatio promiſcua *eſſe civibus permitten-*
illam Belgis aliquot & Gallis & Anglis *da.*
au meæ ſyngrapha indulſi. quibus exigen-
diebitis frequentandum rus. ut & iis Lu-
norum, qui ſparſim & vagis domiciliis ha-
antes, non cum prædatoribus ſolum &
onibus, ſed & ferarum, tigridumque im-
nitate pugnare habent. PLENA namque
iculi res eſt ſi diſſentiens ſtudiis, gente, re-
ione populus armis prævaleat, & terribilis

evadat. rectè vires adimuntur hoſtili po
& nos pejus, ſi polleret, mulctaturo. V
civilibus verba faciam, utile fuerit ad lib
ſupplices tot tamque varios, non reſc
toto Senatorum conſeſſu, ob horum
quentiam, & deliberationum moras. Ve
ſeligi paucos ſuaſerim, qui de levioribu
cernant, ne invidiam reſcriptorum o
ſuſtineant. Luſitani leniùs habiti, ad
quia faciles; durius, refractarii erunt & v

Luſitanorum indoles.

ungues in hoc corpore. Comperi non ſe
honeſta æſtimatione ſui erigi eos & a

Non temerè credendum Belgis teſtantibus adverſus Luſitanos.

magis, quàm opum ſpe. Belgis in ipſo
ſtantibus timidi credite, quia oderunt, &
hoc periiſſe volent præſertim militari
qui opulentiſſimum quemque, æmulæ
pertatis indignatione, in prædam corrip
optant. Incredibile, quantum valeat ad
bas aſpera in auribus vulgi tributorum

Quomodo exigenda tributa,

Ea ſi vetera & recepta ſint, ne intendite
quidem tunc, cum redimendo ære pub
exiguntur. nec novis provincias concu
pacem civium excutient, magis ob publi
avaritatiam, quàm obſequii impatien
Quod ſi omninò neceſſaria, delibate
tantum, non devorate. tondete pecus iſt
non deglubite. nam rationis compos eſ
ad iſta turbidum & ferox. ubi excanduit,
viſſimos pietate & meritis viros ſpernit
terret, quos pavere debebat. Provinciis
ſinite ſubduci numeratum æs, aut trans m

de

erri alio, cũ ſine eo invalidi ſint mercator
biles. Egent correctionis Fori actus, & quæ *De Fori actibus.*
d nſe ioris ſubſellii ju ices geruntur. ſuf-
nin nda cauſſidi orum, procuratorum,
ular orum, ſcrib rum, formulariorum,
aritorum avaritites. cui malo, ut & litium
oc.aſtinationibus, occurendum. Recto-
n Societatis decretis obtemperandum re-
oſè, quoad Reipub. expediet illa obſer-
i. ubi verſa rerum cum tempore facie nò-
ura videntur, præferam non obſervatio-
n. utique locorum ingentia inrervalla &
erta caſuum faciunt, quæ domi ſalubria
ebantur, hic inſalubria haberi. ut pruden-
alibi decreta, hic imprudenter exæquare.
ioties cum noſtra gente vobis negotium, *Quomodo habendi Belgæ.*
ius ipſorum, tanquam re ſacra, abſtinete.
homines ſunt, vi a naffl gi quàm loculos
lunt. hos pupilla chariores habent. poſt-
am offenſi reverentiam exuere, oderunt
ſtiliter, quos coluerant ſerviliter. Et quia
eadem cum rectoribus ſunt gente, putant
qu us ſecum agi, ſi iiſdem quibus alii legi-
is coërceantur. Nihil Luſitanis execran- *De Prætorum per provincias expilationibus.*
im magis, quàm prætorum per provincias
iotidianæ expilationes, juris obtentu. qui-
is præter imperatas pecunias decoriant ple-
em. remedium erit, ſi minorum delictorum
œnæ, legeſque plurimæ expungantur, ſalvis
, quibus enormia flagitia terrentur. Sic de-
ituti tot mulctarum vocabulis & cauſis
Gry-

Grypi iſti & ſanguiſugæ minus compen
ſuo ſervient aut hiantes cupiditates ex
bunt. Præterea, munia iſta non niſi ſpe
tiſſimis quibuſque mandari expediet, re
tis Lavernionibus, qui ceu Geryones ſ
manibus aliena ereptum eunt. Singulari
pugnas, & homicidia deliberata puniri r
diſſimè, ſpreta perſonarum facie, è repub
fuerit. non autem ea, quæ præceps ira juſ
que dolor imperant. Societati debitum
ſtrictius exigite. tenaces ſunt mercantiũ
nus, & citius Herculi clavam, quàm illis
cunias extorſeritis. quoſcunque dies deb
prorogaverint, in lucro deputant. quin
ſuas creditis à Societate bonis in triplum
quadruplum augent, magis ſolliciti, quib
artibus transſcribant ſua quàm quibus non
na apud Societatis adminiſtros expuga
augent hæc mala nimia quæſtorum facilit
& temporum in ſolvendis debitis laxation
At cum molarum dominis autor ſim agi m
deratius, ob incertam meſſis fecilitatem, q
ſpes ipſorum ſubinde fallit. nec extrema il
tentari cupiam, ut boves ipſi, operum inſtr
menta, mox agri, dehinc corpora ſervitio a
pœnis tradantur. Illud in capeſſenda Repu
quantivis habetur, ut initia imperii auſpica
ſint. erunt, ſi populus annuat. annuet, ſi a
clementiæ famam vos comparabitis. ita ſp
ritum & ſaguinem recipiet civis & imperan
tibus omnia læta erunt & candida. Quam
obre

Quomodo exigenda debita.

Quomodo habendi molarum domini.

Qualia eſſe debeant imperiorum initia.

em de abitu meo certiores reddi provin-
um rectores neceſſe, imperiumque omne
eſtris exin fore manibus edici; pœnas pri-
ous edictis ratas abrogari: veniam com-
ſis antè delictis fieri: prætorum maleſana
lia damnari, culpas & peccandi titulos ac-
i: liberrimam omnibus ab illorum im-
bitate ad vos eſſe provocationem: faciles
erelis patere Senatorum aures: ut, quæ
itiæ ſuprema vox eſt: unicuique detur ſu-
. Latrocinantium & agros prædantium
ias nec mitigari placet, nec differri, ne mi-
cordia iſta in miſeriam vertat. generis hu-
ni & ſalutis publicæ hoſtes ſunt, quos ter-
i rigidiore ſupplico res ſuadet, ne omnem
puli fortunam in ruinam agant. Nec ulla
potest in tantorum ſcelerum atrocitate
nienda crudelitas. Eos deprehendendi
timas vias ex Luſitanis diſcite. Ego duas ſig
: Impunitatē quorundā & Præmia. Veni-
ipſis ſceleratis facite, ſi aliorum indices
erint. nec enim perditos iſtos rectius, quàm
r facinorum ſocios ſubvertetis. dum enim
er deffidit alteri, timebunt venire in ſcele-
partem, ne à conſciis prodantur. & ſuſpe-
plurium improbitate, dum ſinguli malis
dent, virium impotentiâ diſſipati corru-
t. Præmia decernite & præſtate. VIDEBI-
s eò impendi pericula & labores, unde
nolumentum ſperatur. In divinarum & Ec-
ſiaſticarum rerum curatione ea hîc loci
adhi-

Quomodo puniendi prædones & latrones.

Quomodo habendi Eccleſiaſtica & ſacra.

adhibenda moderatio, quæ uſquam. Et li
omnes, idem quod vos, ſentire & profi
optem, tamen æquis animis ferre diſſenti
tes ſatius, quàm cum majore Reipub. tur
exagitari. Tempora inſpicite, quibus pare
dum ſciunt prudentiores. Inveteratas o
niones ſinere, conſultius, quàm ut palàm fi
prohibere vos velle, quibus exequendis pa
non eſtis. NIHIL magis periculoſum, qua
immatura medicina, adultis & prævalidis e
roribus. ſuæ quiſque, quam à teneris imb
bit, religionis amans eſt & tenax. ſi reſtiter
contumaciam opponit. ut connivere meli
ſit, quam calidis & tempeſtivis conſiliis ſu
fodere ſacros iſtos ignes. Quamobre
nolim vos ingeri nimis Luſitanorum ſacr
aut eos cogi, ut noſtris ritibus cerem
niiſque adſueſcant. ſuos ſibi habeant ſace
dotes, & quam à majoribus accepére Eccleſ
gubernationem. factioſos à modeſtis diſce
nite. illos cohibete vel removete, hos retin
te. ne ordini iraſci, ſed hominibus duntax
videamini. ita invidia factis, odia animis d
cedent. Ea genti ſtat ſententia, perperam
malo more profanos ſacrorum ſe curis in
miſcere, & cum re divina confundi res ſecu
li. Nec quicquam eos efficacius movet
quàm ſacerdotum ſuorum autoritas, in quo
rigidius hîc loci inquiri, turbidum & diſcr
minis plenum. Ad criminationes & quere
las hominum noſtræ religionis, non nim

atten

dite. quiſque quam amplexus eſt fidem
um eſſe vult, & ſub eodem cœlo & im-
ore eadem omnes ſentire. hinc odia in
entes, invectivæ in dogmata, & articu-
xilia, vincula, carceres, mortes. Vos
orum quieti magis, quàm paucorum li-
i & immoderatiori zelo conſulite. ſic
abitis aſpera & pax erit. Nec me diſſen-
em habebunt, qui coërcendam pœna
nt protervıam illorum, qui alienæ fidei
ſitanorum cultui publico inſultant,
itiis & probroſis vocibus ſacra ſacroſ-
inſectantur. cum acerbiores iis reddan-
& ſpreta adverſariis vehementiore præ-
io ament. Vos quid Reipub: ſtatus,
pietas ipſa ſuadeat, diſpicite. Iamque
citaſſe mihi videor, quæ factorum meo-
regulam eſſe volui, & porrò veſtrorum
velim. His conſiliis ſecuritatem imperio,
am & bonam famam mihi domi foriſ-
acquiſivi. nihil venale, nihil pervium
is ſinite. honeſti iter tenete, nec pateant
na, aut avaritiæ & ſordes, aut adulationi
onorum perniciem. conſcientiam magis,
m famam veriti, maledictis & ſugillatio-
is conſtantem & infractam virtutem op-
ite. aliorum conſilia ſpecioſiora fortè
no aſpectu videbuntur, hæc mea uſu me-
a comperi. Inſitam ingenio meo facilita-
& lenitatem incuſent qui volent, dum
non pœniteat, nec vos. Hæc aliaque pru-
denter

denter in commune conſuluit Naſſoviu
deſtituta tanti rectoris auxilio Reſp.
vel malis artibus turbaretur.

Nec alia ex re magis prudentiam imp
tis & auctam Reipub. majeſtatem robu
agnoſces, quàm ex iis Edictis, quibus f
re libuit peccantium effrenem & mult
mem libidinem. Ea in compendium
gam, priuſquam Braſiliam deſerat, qu
mus Naſſoviorum BRASILIANVS nun
ri meruit. Non invertam tempora. ſua
recenſebo Aſtrææ voces & ſeveri carmin
ges, quæ nec nullæ fuere, ne perfectiſſi
putemus Rempub. nec nimiæ, ne ſe
corruptiſſimam. Ante annos ſeptem, cu
expeditione terreſtri in Portum Calvu
dux Naſſovius ad ordinandam Rempu
componeret, illud evenit, ut profug
mercimonia, quæ ſilvis latebriſque ab
rant, quiſque quo eſſet habendi ſtudio
lertia ſua faceret. Facta civibus poteſt
Olinda quam pro deſerta habuerant pri
novas domos condendi. & collapſas re
randi, interdictumque ſeverè ut de tra
rendis aliò ruderibus, lignis, lapidibus, f
mentis abſtinerent. illis lex oppoſita,
cautum, ne quis ſib illa vendicaret, ſe
Braſiliæ rectores deferret, indicta capit
bonorum pœna, qui ſecus faxint. cum
non privati eſſent peculii ſed publici, n
varitiæ ſingulorum obvia pabula, ſed

Series omnium Edictorum, quæ imperante Naſſovio promulgata fuere, adverſus prævaricantes.

De reconditis mercibus.

De Olindæ ruderibus.

compendia. at præmiis invitati, qui in-
ent abdita & abditorum clandeſtinos
ſſores. Prohibitæ demolitiones veteris
dæ, ne metropoli Pernambucenſi omne
deret decus, & de reſtauratione prorſus
raretur. quin facta civibus poteſtas no-
omos condendi, collapſaſque reſtau-
i. Pulſis extra fines hoſtibus, partaque
enis ſecuritate, pronunciatum ſeverè
n prædones & populatores, factaque *De prædonibus.*
ia civibus, armis ſe tuendi, in vindicias
legis, quam natura hauſimus, non didi-
Ne verò ritus ſacrorum per adverſa cul- *De Sabbathi obſervatione.*
r proſpera obliterarentur, juſſi ſunt cir-
ra negligentiores, Sabbathis reverenti-
ebere, ipſiſque mancipiis vacationem
ere facere. Non ignorabat continentiâ
neri militiam, incontinentia ſolvi. qua-
itum, ne miles ſtipendia alea aliiſque *De aleæ luſu.*
eriatis luſuum formis abſumeret. ne
ad facinora accenderet egeſtas, illum
e pecuniæ rarior conſpectus in popinas
ter & voluptates, ferociamque & ardo-
nimi detereret. Militi rigidè interdi- *Militum graſſationibus.*
, ne agrorum poſſeſſoribus aut pacato
raves eſſent, alienum pecus nemo rape-
ut læderet, ſua quiſque annona conten-
verer, nec perderet ea, quæ defenſurus
at. Arces & caſtella pro munimentis
tii habere, vetus mos. Ea ut integra eſ- *De vallorum conſervatione.*
ad arcendam hoſtilem vim idonea,

 edicto

edicto cautum, ne per ruinas & collap-
bribus propugnacula niterentur cive
pecus agerent. Vt mercantium frau-
obviam iretur, juſſi ſunt omnes merces
antequam in naves deportarentur, in
bos publicos referre. Milites auctorato
in procinctu ſub ſignis non erant, ſe
municipia deſides vagabantur, rigida
ad ſigna ſua revocavit Comes; vetitiq
ves detinere ac morari iſtas pecuniæ pu
inutiles hirudines. Cum Hiſpanorum
Soutius fines Belgarum invaſiſſet, non n
milite, ad latrocinia potius quàm be
comparato, mandatum indigenis, aqu
& igni interdicerent, ni perduelles hab
hac culpæ ſpecie luere cupiant. In ipſum
tium promiſſa ingens pecuniæ vis iis, q
vum vel mortuum occuparent. Permi
incolis, uti deſertos per belli incommo
graſſantium procellas, agros, prædia, do
ſibi quiſque vendicaret & habitatum e
tumque iret. Provincias adminiſtrantes
qui civibus, tum qui militiæ præeſſent
quietem præſtare paganis nec poſſeſſo
eſſe metuendi. edicto de reſtauranda O
da, quæ neglecta in ruderibus jacuerat,
entibus in propinquo armis, pronuntia
ad populum fuit. Tunc menſuris pon
buſque lata lex injuſtitiæ ſtudium proſcr
revocataque æqualitas rerum & precio
quam inveterat dudum multorum im

De mercantium fraudibus.

De militibus vagis.

De hoſtibus latrocinantibus.

De præfectis graſſantibus.

De reſtauranda Olinda.

De ponderibus & menſuris.

Et ut nitidè viveret exculta gens & pa-
ielegantiæ eſſueta, purgamenta præ-
in hebdomades fuere ſtricta lege. Po-
m frequentationibus permiſſæ horæ,
ltra has conceſſæ. at per cultus divini
ra nefas habitum litare ibidem Bac-
gulæ. Vt vitæ humanæ inter homines
nſtarent precia, vetitæ pugnæ ſingula-
provocationes ad certamina, ad quæ
æ & ſanguinariæ gentis exemplis in-
ntur noſtrates. Coercita quoque inſe-
e anno legibus militarium in ruricolas
tia, quibus tutus eſſe debebat fundus
. etiam de Farinæ plantatione lata lex,
um, in famentium gratiam, pondere,
le monetæ valore mercantium bono.
atæ quadrageſimæ bonorum immobi-
prohibitæ chartæ in famam civium in-
invigiles & excubitores maledicta, no-
e curſitationes armatorum clavaſque
ium, peculatorum & æraria fraudanti-
bdolæ artes, ut & eorum, qui Nigritas
captos, pro ſuis habent. De pecorum
ra, in qua annonæ pars maxima verti-
ulta utiliter pronunciata. ut & de tranſ-
ndo in hoſticum commeatu: de ponti-
viarum curatione, de navium ſtationi-
eque agendis per cives excubiis. Cum-
ngenioſa mercatorum induſtria mille
s comminiſcatur fallendi reditus pub-
interdictum, nequis, non conſciis ad

De purgandis vis & plateis.

De popinarum frequentationibus.

De certaminibus ſingularibus.

De farinæ plantatione.

aliiſque.

 eam

eam rem conſtitutis, noctu vel interdiu
ctorias naves conſcendat aut mercium q
quam in eas deportet: effecit rei cibariæ
pia, ne liceret è Reciffâ aliò transferre vi
lia, niſi gnaris iis ad quos iſtæ res pertin
De debitoribus. Tardis ad expungenda nomina debitor
juſſi ſunt, qui in ære Societatis erant, pro
Expilatoribus. ri. Nec quies erat ſubditis ab expilator
qui quæſitis prætextibus incubabant f
nis miſerorum, primores licet populi e
& juris vindices. horum crudelitatem &
ritiam publica quoque autoritas terruit
cta civibus venia apud Comitem & Sena
querendi. Prima, inter tot nefarios vi
Naſſovio, Numinis cura fuit, de quo uti
De Blaſphemis. timè exiſtimare, ita & loqui pietatis eſt.
adverſis religioni & in Creatorem ſuum
cra omnia petulantibus impoſita ſilent
bula, ejus ſupplicii metu, quod in ipſam
Aliis ſceleribus. guam iret. Nec impunè fuit illo imper
inceſtuoſis, adulteris, & in concubinat
gentibus, quibus pro delicto riguere po
Decimas ex ædium locatione exegit, ord
vitque legibus architectonicam, mach
rum bellicarum exploſiones prohibitæ
bus Deo ſacris: etiam operæ mercenari
lorum, qui apud Societatem merent. ne
gemina mercede gaudent, bis malè ſervi
Illud grandibus de cauſis viſum Comiti
quotquot ſui juris hic ſedem figerent, ce
rentur, relatis in matriculam ſive Indicu
no

inibus, ne hoſtibus ad proditionem pa-
nt urbes, aucta clam ſubeuntium multi-
ne. Saccharorum inſuper decimæ & pon
definita, prius in publicos, poſterius in
ros mercantium uſus. Creſcentibus au- *De æruſca-toribus.*
nonetæ preciis & æruſcatorum audacia,
it pecunias accipi, niſi ad trutinam, ut
pæis reſponderent Braſilianæ. Vigenti-
hîc rebus, fugatis hoſtibus, excuſſo indi-
rum cervicibus Hiſpanorum jugo, Lu-
is in novum Regem jurantibus, mutato
æ, Aſiæ, Americæ domino, & fatiſcen-
iam dudum agitaverat Hiſpanus, unius
inatione, Comes, ut in tantorum bene- *Dies Eucharisticus Deo dictus.*
um autorem reflecteretur, per provin-
omnes diem Deo dicavit, quo immenſa
erga nos bonitas & clementia publica
paſſim prædicaretur. Erant non longè à *De cædendis lignis.*
ſſa ſilvæ, quæ ligna ædificantibus ſuffi-
nt. Eas cædi à civibus noluit, ne ad pub-
neceſſitates aliquando deeſſent. Citati
n Senatoribus, quorum bona fiſco de-
ntur, ut tranſigerent, cavillantibus reis
bterfugia quærentibus. Surgebant jam
urbis Mauritiæ in inſula S. Vazii mœ-
n quam curam incumbens Comes, de-
à extulerat, evecta æquaverat, plateis
a diſtinxerat, munitione urbem cinxe-
Huic ne deeſſent civium ſtudia, placuit
m negligi Olindam, longius à portu re-
am, & ædium novarum fabricationem

 hîc

hîc imperari. Intererat quietis publi
non opinionibus, ſaltem animis aliqu
leſcere tot diſparis fidei populos. Qu
ſperari poſſet, indictæ iis graviores p
qui Iudæos contumeliis ac ludibriis in
rent, gentemque non docerent melior
De mancipiis ſublatis. protervè laceſſerent. Ibat avaritia in m
pia & Æthiopas, quos ſubducere occu
ter alteri cum ſtuderet, voluere Come
natoreſque, ſuis quæque dominis redd
teneri ultrà à malæ fidei poſſeſſoribus.
De Orphanis. pietate erat, Orphanorum haberi ratio
quare conſtituti in hanc rem Quatuor
qui optimis legibus miſerarentur eos, ꝗ
bus, parentibus, cura ſui deſtitutos. H
ſe patrem tutoremque ſupremum pro
Naſſovius, minimè alienum ab Illuſtri
viris putavit, genuinum illud & omni
logorum diſceptatione ſanct us, Chriſ
fidei opus. nec armis ſolum tueri adulto
luit dux, ſed & imbellem infantiam
In reliquis caſibus poteſt in tempore ſu
niri. at cum pabulatio & annona in ne
tate remedium non habeat aliud, quà
anteà habeatur; ſæpius iterata fuere ed
De mandiocæ plantatione & precio. de Mandiocæ plantatione, farinarum c
ra, venditione, avectione, precio; ne po
curiam rei frumentariæ laboraret aliqua
Reſpub. aut hoſtibus paterent munim
De piſcatura. Illud ſubditis ſolatio fuit, quod piſca
jus ſingulis conceſſerit, præterquam iis

quæ vel ære redemerant conductores,
epibus incluſerat privatorum ſollicitu-
Mercaturæ præcipua vis in ſaccharis erat *De ſaccharis.*
nolendinis. ideoque plurima ſuper illis
ſu omnium ſancita fuere. Nec inter po- *De Scholis.*
nas Comitis curas fuit Scholarum inau-
tio, formandæ & erudiendæ juventuti.
ut invitis Luſitanis perſuaderentur no-
redita, ſed ut cultum induerent, qui ad
anitatem omnem & morum elegantiam
ormat. Hoc ad ſtabilimentum imperii
parum facit, ut non miles ſolummodo, *De armis civium.*
& civis arma ſciat tractare, cum non in-
ta rudiſque multitudo, ſed ars & exerci-
in bellis valeant. Voluit ergo & his Co-
armorum doctrinam demonſtrari, nec
ſe à ſignis quenquam, cum ea oſtenden-
ınt & in propatulum ducenda. Arma ju-
ibus & imbelli ætati noluit divendi, nec
s geri, qui per ætatem inhabiles. Quin,
grorum populatoribus nocendi inſtru-
ta ſubduceret, vetuit à Luſitanis arma
, aut ea domi haberi, iis exceptis, quibus
ılſerat Comes. Huic fini decreta armilu-
, juſſuſque civis ea apud Comitem depo-
, ne vel neceſſaria deeſſent militi, vel non
eſſariis abuteretur non miles. Tum ne
lentorum & poculentorum precia pro
ıſvis arbitrio in immenſum creſcerent,
erminatum de valore fuit iſque adhibitus *De annona valore.*
dus, qui inter nimium vendentium cupi-

 dita-

ditatem, & anguſtiam nimis & tenace
mentium avaritiam medius eſſet. E
quoque ad rigidius examen actuarioru
des, nec ratæ habitæ illorum tabulæ, niſ
ctoritate publ. ca firmatus eſſet ſcriptor.
aliaque Braſiliæ faciem, certa & incerta
perii tranſmarini, inſtabiles civium fortu
hoſtium apertas & occultas inimicitias,
nas in flagitia hominum mentes, tanta
gubernationis labores viceſque exhib
quibus malis, quoad per humanam pru
tiam licuit, legibus occurſum fuit. qua
neglectu fomenta ſubdita & alebria im
bitati: at integris, utilitas ſingulis fuit &
nibus ex voto.

De Notariis.

Supereſt, ut abiturienti Naſſovio ſuos
ces colligamus & imperii omnis Braſilic
formam ordinemque monſtremus lege
bus. ut quali induſtria adverſus hoſtiun
ſcelerum vim, diverſorum populorum
res & ſtudia, in alio Orbe perſtiterit invi
bilis, ſciant rerum iſtarum avidi. Nec e
dubitare velim quemquam, quin hæc p
dentia ſecuritati & gloriæ publicæ fuerit
ceſſaria & conveniens. Facilius quoque
tæ gubernationis in unum contracta ſpe
obverſabitur animis, quæ ſparſim & per p
tes viſa, fugit oculos & mentem. Imperi
hoc omne pars eſt imperii Potentiſſ. Fœ
ratorum Belgii Ordinum, qui poſtquam
violatas Reip. leges, ipſo jure Principatu

Imperii Braſilienſis ordo, modus, gradus.

Philippum Hiſpaniarum Regem pro- *Fœderati*
ciaviſſent, non ſolum ſua domi tutati *Ordines.*
; verùm quod Hiſpania terris hiſce im-
rat bellum, ipſi repoſuerunt, & ad ulti-
Indorum, hinc Orientalium inde Occi-
talium terras navigavere, & cum com-
ciis arma miſere. Etiam in Braſiliam, ubi
ita Belgarum virtus, Societatis novæ opi-
nixa, adverſus eundem, qui hîc, hoſtem
cuit. Hæc ipſa Societas, velut Optimati-
forma, Rempublicam iſtam geſſit & per
vemdecim-viros peregrinum imperium *Novem-*
entibus conſiliis flexit. Neque tamen ſi- *decim-*
Principatu. Nam ſublato illic Regis & *viri.*
-regis nomine, quorum auſpiciis olim res *Præfectus*
batur, legitimum imperium accepit Illu- *Braſiliæ.*
ſimus Mauritius, Præfecti appellatione.
es quem ſumma eſſet terra marique po-
as. Eam ratam habuere Fœderati Patres,
nceps Auriacus & Societatis rectores.
jus muneris fuit, Præſidis Braſiliæ titulo
s Supremi & Secretioris Concilii Sena- *Supremus*
s moderari, de bello & Reipubl. ibidem *& Secre-*
otiis decernere, gubernatores provinciis *tioris Con-*
buſque imponere, novas condere, vete- *cilii Sena-*
demoliri, ſacra religionemque noſtrati- *tus.*
publicam tueri, ut & jura civium, æraria,
ninia, redituſque Societatis, honores dig-
teſque tum fori, tum militiæ, in optimos
ferre, militi præſidiario ac in bellum miſ-
nperitare, criminum pœnas remittere, ad

 eam

eam Procurationis normam, in quam ip
ctores Præfectuſque conſenſerant. V
quanto plura agenda Imperatori erant,
to magis prudentibus viris eguit ad gub
tionem. ut licet unius autoritate geri po
omnia, non potuerint unius labore &
videntia. Quod alienum ab exemplo
rum Principum non fuit, qui licet ma
virtutibus ſubnixi eſſent, tamen in pa
curarum uſu optimos advocavere. Naſ
ad intima conſilia additi Senatores non
ti, tres quatuorve, Supremi & Secret
Concilii dignatione. qui cum Præfect
bello, mercatu, condendis legibus, ea
que in dubiis interpretatione, ac totius
Reipubl. adminiſtratione in commune
ſulerent, ad quos civium poſtulata, que
poſt minorum ſubſelliorum voces po
mùm devolverentur: qui maris quoqu
bus & præfecturæ intervenirent, claſſ
ratiumque apparatus curarent, onera ad p
licam neceſſitatem imponerent, magiſtr
provinciales & urbanos ex nominatis el
rent, arcium & armamentariorum fab
tioni vacarent, apud quem & Comitem
bium & pagorum controverſiæ aliaque m
ni momenti diſceptarentur. Præter ho
Senatus Politicus. ſub his inſtitutus Senatus Politicus, trede
primum, mox Septem-viris conſtans. qu
& Iuſtitiæ conſeſſum poſt appellavere.
civium jura defendunt, pecuniariis & c

ous judiciis præſunt, de litibus, poſt ap-
ationes, juxta Romanorum leges & Bel-
norem pronunciant. Atque hi Senato-
perpetui, nec niſi per rectores Societatis
biles, ſalario gaudent. At provinciis ſin-
s ſuus quoque Magiſtratus eſt, qui ſui
itorii urbes pagoſque imperio tenet. Hu-
Senatores Electores dicti, & Scabini mo-
ſunt dignitate & ſalarii expe tes. Apud
os accuſatorum publicum munus non ſi-
mperio obeunt illi, quos Scultetos, Præ-
es vel Balivos vocant. Eſt præterea Col-
ium Rationalium, quod Societatis æraria
it, rationeſque communes, ut & fiſci, diſ-
ngit. Hos eligi placuit è Senatorum poli-
orum numero, quoties ſe iſto munere
olverent. Eorum duo, ſunt enim quin-
e, theſaurarii officio annuis vicibus fun-
ntur. Eſt &, qui maris dominio, Vice-Præ-
ti appellatione, ſub Naſſovio eminet, &
ſſib⁹, navarchis, totiq; nautico ordini im-
at. Cumq; res Braſiliæ naviũ ultrà citràq;
ſſitatione magna parte gerantur, præſcrip-
llarũ gubernatorib⁹ ſuæ partes, ſive navi-
ndum claſſibus, ſive ſingulari rate foret;
e Societatis ſive privatorum commodo;
e pugnandi cum hoſte daretur copia, ſive
n; ſive in anchoris ſtandum, ſive promo-
nda navigatio. Etiam imperatum, quid
to opus, quoties ſe in coſpectum darent
ves aliæ, quoties tempeſtates rumperent
navi-

Magiſtratus Provinciales.

Collegium Rationum

Vice Præfectus maris.

navium ſocietatem, quoties ad colloqui
periorum admitti cuperent ejuſdem c
ſocii; qua morum diſciplinâ, quo dem
dietim vivendum navalibus, quæ adm
Senatus nauticus. ſtrandæ inter efferos juſtitiæ ratio, lex,
dus, quibus occupari & quando ſacris
beant & quo ritu, quis obſervari in per
bendis analibus ordo, quæ in defuncto
dignitates ſuceſſio, quomodo habendi ca
vi hoſtes, diſtribuenda ſpolia, qui & qua
tione ſubeundi portus, quæ eligendæ ſta
nes. de quibus omnibus, prout ſe res d
Eccleſiæ regimen. diſpicere, nautici eſt Senatus. Eccleſiaſ
gubernationis eadem, quæ in Belgicis Ec
ſiis, forma obtinent. Suprema in illam
peria ſunt penes Comitem & Senatores
cretioris Concilii. quorum eſt hanc quo
navem ſuis jactatam fluctibus, ſuis imp
tam hoſtibus, ſuis laborantem vitiis mod
ri. Synodorum major, quàm Claſſium
harum major, quàm Preſbyteriorum aut
Synodi. Claſſes. Presbiiteria. tas. Synodorum decreta abſque Rector
Societatis ſuffragatione rata non fuere.
habere nefas, niſi cognitis primum deli
rationũ momẽtis, ut diſpungi poſſint & m
neceſſaria & minus utilia. Adſunt à Comite
Senatu delegati, ob arctiſſima Reip. & Ecc
ſiæ vincula, & communem boni maliq; ſe
Verbi divini præcones. ſum. Verbi divini præconibus imperata a
marum ſeria & flagrans cura, barbaros d
ctrina vitæquæ rigidioris exemplo invi
re

fidei Chriſtianæ ſaluberrimo ſucco im-
ent, ea loquerentur & eo ordine, qui
ertendis gentibus conveniens eſſet: præ-
rent naturam, ſubmitterent ſcripturam,
ılius crædant ſcripturæ, diſcipuli facti
æ. Darent documenta, non veniſſe, non *Eorum officia.*
aſſe, non viciſſe noſtram gentem, ſordi-
elli aut dilatandæ dominationis ſtudio,
n æternæ potiſſimum tot in tenebris pa-
ım felicitatis amore. Iuſſi non ſatagere
ı Curiæ, non de fabis aut calculo eſſe
iti, non ſervire ambientibus, verum ſta-
ra ſacros limites, & de rerum Eccleſia-
um ſtatu, gentiumque converſione, ſæ-
ıo Sectores perſcribere. non quod in-
illi eſſent de rebus civilibus loqui, ſed
indignum ipſis, talibus inſiſtere: quippe
ı potioribus occupari debebant. Iuſſi
įue Dominis per humanam imbecillita-
eccantibus non iraſci publicè, aut no-
tos objectare vulgi contumeliis, ne aut
cat regentium autoritas, aut ſeipſam re-
iat calida, præceps & bilioſa reprehen-
Illibatam quoque voluit eſſe ſacro ordi-
ıerationem, & à protervia & procacibus
ıi cujuſque linguis pœnarum metu tu-
Temerè illos ſubmoveri de navi in na-
ıit de pago in pagos trudi noluit, niſi ex
ſtratus & primorum Eccleſiæ conſenſu.
bus vectos aut arcibus impoſitos impe-
ım menſæ accumbere dignè cenſuit, ne
in-

inter gregarios contemptui eſſent, & ſ
tualium ſeminatores honeſtæ al moniæ
rent. Pontificiam religionem his canc
cis umſcriptam legi. Vicarium, epiſcop
ſuffraganeum cum imperio hic nullum
noſcito, aut exterorum cuiquam obed
tiam debeto, aut conſilia cum illis agit
aut ſubreptitias pecunias ſubmittito. Q
quot preſbyterorum vivere ſub imperio
garum cupiunt, juramento ſe fidelitatis
miti Senatoribuſque alliganto. nec ord
tionem ab Epiſcopo Bahienſi expectar
Qui fines noſtros abſque ſalvi conductus
teris ſubibunt, captivitatis jure tenentor.
mo matrimonia conciliatore Presbyt
inito, pœna exilium vel mulcta trecentor
florenorum eſto, nec liberi hæreditatem
eunto. religionis ſuæ ſacra intra templor
parietes, non foris per compita obeunto.
cleſiaſtici reditus Societatis ſunto, & in
uſus Scholarum, templorum, Noſodoch
rum convertuntor. Liberum illis eſto ſent
quod volent, & eloqui ſine offenſa quod
tiunt. Iudæis & abramidis hæc poſita re
gula: novas ſynagogas ne ædificanto. n
Chriſtianam uxorem ducere, aut concu
natu poſſidere faſt eſto. neminem à Chr
ad Moſen, ab Euangelica libertate ad l
onera, à luce ad umbras avocanto. Sacro
cto Ieſu Chriſti nomini ne maledicito.
cenſu proxenetarum tertiam partem ne

Pontificiorum cancelli.

Iudæorum repagula.

ıto. mercando neminem fraudibus cir-
eniunto. Liberos ex altero parente Iu-
ıltero Chriſtiano natos. iis defunctis,
tianis conſanguineis educandos tra-
). his deſtituti Orphanotrophiis, ſi pau-
ſint, ſin divites, Secreti Cconcilii Sena-
ıs curæ ſunto.
ılò aliter ſe Africana imperia habuere *Imperium Africanum.*
golenſium regno & Inſula S. Thomæ.
ıquam enim uni præfecto primum pa-
ıt, mox tamen ex ſententia primorum
tatis abrogata unius poteſtate, collata
uobus fuit. Diviſâ namque per Æqui-
ılem Æthiopicâ orâ, alter partem Bo-
n, ubi Mina aliaque Societati poſſeſſa
tenet; alter partem Auſtralem, quæ Lo-
n Metropolim oſtentat & inſulam S.
ıæ totumqe littorum tractum, ad Ca-
ſque Bonæ Spei, imperio complectitur.
lein tertium addidére. Hi, partitis inter
ibus, curant Remp. & ea quæ juris ſunt,
ıes adhæc reditusque & commercia. ea
ıt alter alterius teneatur culpam præſta-
ıod providè cautum, ut arctius fide in
ıtatem, amicitiâ inter ſe jungerentur.
gionis cura penes Eccleſiaſtas fuit, qui-
ıandatum, uti gentium linguas addiſ-
ıt, mores, indolem, ſtudia cognoſcerent.
Chriſtum loquerentur gentibus, Pon-
s purius. Militaris poteſtas penes unum,
penes illos ipſos Directores fuit. hi mili-
tiæ

tiæ ducem, Capitanæi aut præfecti titulo
ponunt. qui teſſeram à Directoribus ac
& de excubiis cuſtodiiſque ad ipſos re
illorum muneris eſt, arcibus turribuſqu
ſtrenſibus ea loca tueri, quæ mercatu ali
vigent, à commeatu iis proſpicere in ſe
ſtre, fœderibus cum Rege Congenſi alii
Principibus ſe innectere & aulis puriore
Deo & Chriſto ſenſus inferre. Ita credita
que pluribus & optimis Reſpublica f
qualem ſapientiſſimi ſemper laudavere
exempla nobiliſſima veterum & recentio
probant, quaque maximè floruiſſe Ro
nos multis creditum. Iſte ordo imperio
ſilienſi ſub Comite fuit, cujus admiral
cum Societatis rectoribus concordia, d
& ipſe mandatis illorum obſequitur, ill
ciſſim ipſum amant & reverenter, res Bra
enſium è parvis initiis ad maxima increm
ta provexit.

Comitis cum Societatis rectoribus concordia.

Stabat in Paraybæ littoribus procin
claſſis, quæ Mauritium reveheret, max
& illuſtri apud Braſilianos imperio def
ctum. Is Mauritiopoli abiturus valedic
num officia pari humanitate erga Recto
& cives, navalis & terreſtris militiæ, exple
relicto ibidem incredibili ſui deſiderio, q
ſecutæ mox calamitates tantopere cum
verunt, ut res ab ipſo omni circumſpecti
geſtas, nemo jam dubitet honorificentius
centiuſque enarrare. Tum militari more

Comes Mauritius Paraybam abiturus ſuis valedicit.

ſis undique, quà ibat, tormentis & ci-
militumque fiſtulis, intonuit fragore.
m & pontus omnis. nempe ubi popula- *Confluxus*
fauſtæ apprecationes deſiere, longius *itineri ap-*
ius machinarum clangor extendit vota *precan-*
ca & inſequentem Reipubl. favorem. *tium.*
motæ urbes & oppida, pagi & rura. In-
paſſim & Aldeæ ingenti multitudine
uxerant, ut cujus imperia æqua ſenſe-
ejus ſe abitu tangi teſtarentur. Videre
aupęrum divitumque, ſenum ac juve-
turbam mixtis agminibus nunc præver-
nunc inſequi, modò cingere diſceden-
& murmure, acclamatione, lachrymis,
volentiam profiteri. quod & obſerva-
in Lúſitanorum pluribus, quibus me-
a moderationis Naſſovicæ & indulgen-
a ipſos altius inſederat. Scenæ omnis
non læta ſed triſtis erat, aliis patris, ali-
mini, aliis patroni appellatione fauſta
ntibus. quibuſdam ſolatium erat dexte-
quibuſdam paludamentum tetigiſſe.
omnibus dolor, defixis in Comitem
s. nec diſcerneres inferiorum aut Supe-
m, virorum fœminarumque dejectos
is. Erant, qui concidiſſe res Braſiliæ cla-
bant, & vix quicquam ſpei reliquum.
e promtius audaciuſque efferebant,
n ut meminiſſe reliquorum imperitan-
crederes. Comitabantur cives centum,
s vecti ad pagum uſque Paratibi & Igua-

razu. Prætores & Scabini paganorum
fecti in occurſum obnixa comitate &
ratione venientem excepere & Para
uſque decenti ordine deduxere. Nec
erat abeunti à libellis ſupplicibus Luſi
rum, Braſilianorum, aliorumque, quib
ſuas quiſque Fœderatis Ordinibus, Pr
Auriaco & Societatis primoribus trad
cioſè cupiebat. Paucis ante diebus Re
pujarum Iohannes Wy ſive Iandoviu
orum ſuorum tres, comitantibus ex e
gente viginti, ad Naſſovium ablegavera
tatus abitionis cauſſas, urgenſque m
nem diuturniorem, & annonæ, quantu
tis eſſet Comiti domeſticisque, liber
pollicitus. Barbarorum duo cum Ma
in Hollandiam iter capeſſivere, ignota
ras, ſidera, populos viſuri. reliqui lev
donariis, qualia ſunt cultelli, ſecuricula
cilla, Barbarorum oblectamenta, hon
domum ſe ad Regem ſuum recepere.
tuor alii è gente Carapatarum & Way
rum, (qui Majorum Palmarium jam
receſſus invaſerant & latitantem illic p
num colluviem deleverant) Comites
que Naſſovio eſſe voluerunt, ſuo adju
terprete. Braſilienſium natio è ſuis qu
legavere. qui unà trajicerent, viſendi
Principiſque Auriaci (quæ ſola inter
eminet appellatio) cupidine, relaturi
os de regionum noſtrarum ſtatu & mo

Rex Tapuiarum filios ad Comitem mittit.

Traiiciunt unà Tapuiæ aliquot.

im familiare erat *Luſitanis* illas vilipen-
, tanquam prædatorias & piſcatoriis ali-
: ſcaphulis inopiam ſuſtentantes. Tam
nſa apparebant Braſilianorum in Comi-
tudia, tanta teſtandi affectus in ſingulis
a, ut ipſi humeros commodaverint, &
ſis, velut æmulatione, Belgis, ſublatum
ore per medios fluctus & æſtuaria, ubi
garitæ Arx eſt, ad ſcapham pertulerint,
ani vociferatione, ſuo more & lingua
ingeminantes. Scilicet, ſupremum offi-
honoremque arbitrabantur, cervicibus
portare, qui omnium fortunas ſalutem-
ludum ſuis portaverat. At nunc maxi-
minuit iſtorum hominum in Comitem
s, cum poſtero die, exactâ in littorali-
octe, magna uxorum & liberorum co-
nte caterva, in lembos & vectorias impe-
ntorum rates glomeratim infunderen-
elut cum ipſo omnes navigaturi & ea-
maris viæque diſcrimina abituri. At hos,
r intempeſtivis officiis interturbarent,
bat, & mollibus oportuniſque verbis
gatos & munuſculis decoratos, in littus
mantes ſingultienteſque remiſit. ſe affe-
anti experimenta exoſculari, nec imme-
m unquam propenſiſſimæ in ſe gentis
profeſſus. Sic vela fecit, cum triceſi- *Comes à*
ſecundus Majo illuxiſſet & ſecuritatem *Parayba*
gantibus ſerenior promitteret. Claſſis, *littore ſol-*
rajecit, navium erat tredecim, à machi- *vit.*

 nis,

Ann.cIↄ nis, navalibus ſociis & milite adverſus
Iↄcxliv. inſtructa, mercibuſque ejus ſoli, in Soc
May xx tis & privatorum lucra, onuſte. Remea
ii. cum Comite plures, politici, Eccleſia
militaris ordinis viri, vel muniis ſuis d
cti, vel quod abeunte ipſo morari hic di
durum videretur. abeuntium numerus
& quadringentorum erat, quà militum
navalium, quà viatorum & caſtra ſequ
um. Equos aliquot Braſilienſis proſap
ſanguinis unà tranſvexit. Quin & ex
multa, quæ hic Batavi rara nec viſa mira
exuvias quadrupedum, piſcium, aviur
tenſilia Barbarica, arma, redimicula, pi
Belgium tranſtulit. quæ cuncta non h
ſibi ad propriam delectationem tantum
& ad uſum & voluptates plurium. Teſt
Theatrum Anatomicum apud Leidenſ
Batavis. in quo, velut in Faviſſis Capito
hæc ipſa hodie viſuntur, dono & munif
tia Naſſovii. ut non militiæ ſolum docu
ta apud Braſilienſes depoſuerit, ſed in
um reverſus in litteratorum porticibu
naturæ oſtenta, Phyſicorum & Medic
adjumenta & præſidia ſuſpenderit. Pr
quam, quod picturis exhiberi & tape
intexti illa in longam poſterorum me
am voluerit, ut corruptis rebus exſtare
mulachra eorum, quæ Orbis iſte admi
habet. Atque hæc in illuſtri Palatio,
Hagæ Comitis è marmore condidit, ad

ſſum, ſpectare eſt, præter artis opera
ma, quibus ab ebore & elephantinis
ibus precium eſt & admiratio. Merci-
iorum, ſacchari, lignorum, eboris, auri
ani, tabaci, tragematum, coriorum, ſi-
iblicæ ſive privatorum eſſent merces,
in navibus erat. quæ cuncta vicies ſex 26000
enis millibus florenûm æſtimabantur. 00.
num denuò emenſus & Æquinoctio-
ineam, quam non rerum gerendarum
eſtarum teſtem habebat, in Texelæ por- *Comes*
ncolumi navigatione perlatus, exſcen- *Texelam*
Sed afflixerant proficiſcentem maris in- *Hollandiæ*
oda; ut æger attineretur in Helderæ pa- *portum*
bi refectioni ſuæ ſtuduit & valitudine fir- *appellit.*
peragratis aliquot Hollandiæ urbibus
am devenit. Hic reducem excepere *Excipitur*
ati Principes, Fœderati Ordines & So- *à ſuis.*
tis rectores. qui gratulati reditum, gra-
ctis, ingentia merita & imperantis offi-
gnovere. At Comes ſalutationum ritu
nctus, non uno conventu apud illos de-
s Braſilienſibus imperioque omni, præ-
ris, proventibus, incolis, milite, claſſi-
diſſeruit, & quæ opis, quæ correctionis
ent, aperuit. Aliis & jam ante à nobis di- *Braſiliæ*
referre, ſupervacuum fuerit. ut quibus *Status re-*
vinciis diſtinguatur Braſilia, qui ejus pro- *ferente*
tus reditusque, quibus arcibus defenda- *Naſſovio.*
quibus qualibuſque populis habitetur.
ùm excerpam è narratione Naſſoviana

nondum ſcripta, quæque nec inamœ
ſcitu Rectoribus neceſſaria erunt:

Proventus ſacchari quantus olim fuerit.

Saccharorum ex omni Braſilia olim
ligebantur Arobæ decies centies mill
que quotannis. Earum centies mille R
decimas cedebant. ter centies mille, eju
chari, quod Pamelium ſive Panellas vo
decimationi, ob vilitatem, exemptis.
permiſſum cuiquam, hæc ipſa aliò, qu
Luſitaniam, deportare, nec niſi navib
Olyſippone, Portu Vianenſi, inſuliſqu
cera, Canaria, Madera egreſſis. Hoc
trecentis navibus, partim Galeonibus,
tim Caravellis, (minus navigiorum
eſt) frequentabatur. quæ vinis, oleo, fa
piſcibus ſalitis, lineis laneiſque pannis,
ære aliiſque mercibus graves mercatu
abibant. Ex illis annuatim ad dominos
redibant miliones aliquot. qui reditu
Europæ tractus varios mercantum ſtud
cupiditatem exercebant. Limites Braſi
quæ Fœderatis paret, armorum felicitat
cti, à Flumine Regali, quod à Præfectur

Seregippa.

hienſi Seregippam dirimit, ad fluvium
Maragnonem extenduntur. Seregippa
littus miliaribus triginta duobus excur
addita primum Luſitanorum imperio
per Chriſtovannum de Barros Cardoſ
cui meritorum præmium, has ipſas te
Seregippem & S. Franciſci flumen inter
navit Hiſpaniarum Rex, eo jure, ut di

illas & partiri in colonos quos vellet fas
eſſet. ea lege, ut intra præfixum à Rege
bus, colonias ibidem conderet. Fecit-
hæc res, ut Bahienſium plurimi pellecti
commigraverint, & exactis aliquot an-
ngenia fabricaverint quatuor, licet mi-
s precii, & armentorum ſepta quadrin-
a, & oppidulum, centum circiter ædifi-
conſtans. At hæc bellis vaſtata, triſte ſui
igium reliquere, incolis dilapſis, & in
ctorum Sinum propulſis. Quod reli-
m erat pecoris, vel hoſti vel nobis vel ti-
um voracitati ceſſit, uſque adeò, ut ob ra-
em capturam, raro venatore adeatur.
nc ipſam priſtino decori reſtitui poſſe, ni-
mmiſſis colonis, ſpes nulla eſt. hos acqui-
nunquam, niſi tuta ipſis præſtetur habita-
agrique donentur & fundus. Malè cal-
um ponunt, qui per Societatem hæc con-
poſſe arbitrantur, & pecorum propaga-
nes publica cura promoveri. cum nec ab
tium invaſionibus tuta ſit regio, & illa
orum cura eventus ſit incerti, & ſi quàm
imè ſuccedat, vile eorum ſit precium, ob
netæ hac tempeſtate ſummam parcita-
n. Quid, quod aſſerendæ provinciæ & e-
itum aliquot turmis & pedite aliiſque ad-
niculis opus foret, ſumptu minimum ſeſ-
i centies mille florenorum. metus adhæc
et, ne iſtarum rerum adminiſtratio poteret
ıratori ad ſordes & iniquius lucrum, & in-

colarum crudeles expilationes, uti rec
bus exemplis conſtat. Quæ in montibu
regippes, (Itoabouhanas vocant) de
henduntur metalla, poſt crebra exam
nullius eſſe valoris compertum. primur
perta perhibentur, imperante hic Lodo
de Souſa, per Mamoluchum Melchic
Dias. qui conjectis fortè in micantes lap
oculis, argentum ineſſe arbitrabatur. r
Hiſpaniarum regem relata, Souſius juſſ
perire montium ſecreta & ſcrutari hoc
num, vanas ſpes perditique laboris nun
Regi ſuo remiſit.

Pernam-buceenſe ſolum.

Pernambucenſis provinciæ ſolum, q
tum ex aliquot retrò annorum meſſibus
legi potuit, fertilitate nulli orbis terra
parti concedit. niſi ubi arenis omnia ſ
leſcunt, aut ſaxis regent. Situ, opibus, in
larum frequentia & mercimoniis emine
ſimum, ædibus, ubi urbes ſunt, publicis
vatiſque, pontibus, turribus, propugnac
ad uſum & cultum elegans & validum.
cuorum ubertate luxuriat, boum arme
fert alitque ſine numero, vaccaſque co
rum vaſtitate, lactis copia, cornuum pulc
tudine conſpicuas. Agri, modò cultura
hibeatur, ſegetum feraciſſimi. In ſilvis avi
& ferarum captura quæſtuoſiſſima, in flu
nibus piſcium. Balſamis non unius gen
renidet, oleis quoque herbis & radici
medicis tutanda valetudine potens. Non

o à littore milliaribus habitatur, quia ad
ortationem & exportationem aptiora
littoralia. & qui primi exterorum co-
unt Luſitani, latius diffundere, ob pauci-
m, colonos nequiere. etiam vim oppo-
tibus Barbaris, ne longius iretur in me-
rranea.

Molæ ſingulæ dominis, familiis ampliſſi-
, mancipiiſque diſtinguuntur. Horum
nerus ingens inter flum. S. Franciſci & il-
, quod Grande vocitant, cenſetur eſſe tri-
aut quadragies millium. qui ne fato di-
ueretur, quotannis tranſlata in ſupple-
ntum fuere, Nigritarum terna millia,
os Afrorum littora, Caput Viride, Mina,
gola, Ardra & Calabaria miſere. Niſi per
trorum fuiſſet negligentiam & diſſoluti-
m œconomiam, potuiſſet hæc regio ſibi
alimoniam ſuffeciſſe. nunc ea laborat an-
næ calamitate, ut pecoris abacti & malè
oiti penuria, propediem Ingeniorum ma-
tis & laboratoribus metuenda ſit ab om-
opere ceſſatio.

Mancipiorum numerus.

Illud maximè ſciri Societatis intereſt, quæ
perii hujus vitia & mala, quæ malorum
uſæ, quæ remedia. In vitiis prima ſunt, pau-
tas & perfidia Luſitanorum, proventu-
ex agris inopia, mercaturæ prolapſus &
crementum, ærarii publici & rationum
nturbatio. quæ mala primitus contempta
id ex alio velut propagine trahunt. Æs
alie-

Imperii hujus vitia & defectus.

AEs alienum.

alienum, quo Societati privatiſque all
tur Ingeniorum Domini, immane eſt. i
jus dimidium Societas venit. nexis ver
ter ſe Senatoribus, molarum magiſtris,
catoribus, opificibus, ſellulariis, ob
munes vitæ neceſſitates, fit, ut unius rui
liam ducet & prior calamitas ſequente
Perfidia. volvat. Perfidiam gentis Maragnonenſe
per illuſtri ſcelere prodidere. quæ etia
pud Pernambucenſes erupiſſet, niſi opp
in herba malè cœpta evanuiſſent deſpe
nihil anceps horridum, ut quidvis tent
Proventus agrorum inopia. videantur, quo ſe expediant & nomin
Belgarum & imperio. Proventus præ
us Mandiocæ eſt, Sacchari & Lignorum
la, ſi copioſa eſſet, à perpetua comme
miſſitatione ſublevare poſſet Societaten
ſet copioſa ſatis, ſi agrorum culturæ in p
um uſus vacarent indigenæ, aſſueti ſibi &
vivere, non aliis. Ab hujus penuria eſt, c
in immenſum creſcant ejus precia, ut qui
dius viginti quatuor ſeſtertiis olim, jam
niſi decem florenis haberi poſſit. Hinc
ut neſcia timere plebes jejuna vaſtation
grorum, Ingeniorum direptiones, latroc
furta cœptet, prodiga vitæ, ut vitæ conſ
Huic malo remedia peti poſſunt & de
ab illis conſiliis, quæ à me ſuppeditata
Lignorum Braſilienſium ratio ſuffragationem publicam meruére. L
Braſilienſia malè quoque tractari cred
cum nec de eorum cædendorum quant

qualitate definitum ſit. quot, inquam,
uales arbores cædi oporteat. Contrà
m à Regis Hiſpaniarum miniſtris factita-
. Per hos non permiſſum ultra decies
le quinctalium ſectionem facere. à no-
ibus ſterni videas àrbores ſine lege, &
do. etiam tenellas adhuc nec adultas. ut
catum hunc deleri ſit neceſſe, intercepta
minibus novarum arborum ſpe. nec oc-
ras huic malo aliter, niſi ſeverè interdi-
do, ut à teneriorum ſectione abſtineatur
ab adultarum nimiâ. Saccharo faci- *Sacchari.*
lis lucris nihil fructuoſius, præter tri-
orum, vectigalium, portoriorum ingen-
reditus At ſi ſumtuum omnium, quîs
ſiliæ opus, ratio rigida ineatur, dubium,
accepti expenſique ſit futura æqualitas.
rcaturæ adhæc facies vigorque languet. *Mercatura facies.*
enim ad mercatores Belgas ea redeunt
olumenta, quibus miſſas à Belgis merces
nſent. Quamobrem vela colligunt, prox-
etas ſuos ſufflaminant, mercimonia parci-
tranſmittunt, nomina rigidius exigunt &
pedita diſſolvi cupiunt. Dubia fide, num-
os nemo exponit, niſi pignore caveatur. li-
æ collybiſticæ ob fraudes repudium pati-
tur. unde argumentariam multi diſſolve-
& foro cedere coacti, implicant ſocios
rcium Conditoria vacuitatem ſuam lu-
nt. ædium & agrorum precium uſque a-
o eviluit, ut tertia pars priſtino valori de-
ceſ-

ceſſerit. Nigritam nuper vix ducentis au
centis Regalibus parabilem, jam trigi
quadraginta, aut ſexaginta emas. Mech
cis otia ſunt, & rebus anguſtis militiam
plexantur aut in patriam remeant. C
bus malis niſi medelam acceleret Recto
ſedulitas, ad ſummam calamitatem pa
Rei nummatriæ ratio. videbitur deeſſe. Ærarii & nummariæ r
poſtremo hoc biennio difficultas fuit, u
liti victus ſtipendiique demenſum ſ
temporibus erogari nequiverit. nedum
dimi debitorum tabulæ, quæ per ærarios
ctura viceſimæ venum circumferuntur, g
Cauſſa malorum. di Societatis damno. Mala recitavi. n
cauſas aperiam, ut mederi tutius poſſim.
ſitanorum paupertas, peſſimarum ipſis
um magiſtra, partim à bellis eſt, quæ non
mei vaſtitatem fecere, partim ab ea perſu
one, quæ ſpem ipſis fecit, fugam nobis &
trema omnia per Hiſpanicam claſſem pa
Paupertatis Luſitanorum. Hac fiducia animoſiores, Ingenia, agros,
gretas, officinas mercati, quovis precio fu
ſecari qui ſolverent. Inſtitores inſigni l
tate dominorum ſuorum res talibus credi
re, & ex certa incertam poſſeſſionem fec
ſtimulante lucri cupidine, quod de rep
ſentatis pecuniis præcidebant. Hæc ipſa
cepere famulantium luxus, ſacchari vilit
annonæ caritas, Nigritarum ex variolis c
tus, agrorum neglectus, meſſium per præ
nes calamitas, vermium, quos *lagartas*

ca

glirium muriumque populationes, in-
tiones & torridum ab æſtu ſolum. Quæ
ta cum adverſa ipſis evenirent, nec ex-
ere ſuo die nomina poſſent, pecunias
nis uſuris mutuas popoſcére, & litibus
ſibus impliciti, hac inſuper veſania for-
s ſuas attrivére. Vſuram tertiæ aut quar-
igi in menſem conſuetudo eſt, aut ſor-
otam exſtingui per biennii aut triennii
m. Accedunt ad injuriam alia hæc.
l ſingulis menſibus novis apochis ſors
ſtâ uſurâ creſcat & ſic uſura uſurâ inva-
t. Scribarum, amanuenſium, actuario-
proxenetarum, procuratorum, tabella-
m, aliarumque hirudinum forenſium
ia, emungunt egenos & faciunt. Tum
orum & ſub-prætorum, locupletiſſi-
quemque in prædam rapientium, ava-
, incubat miſeris & decoriat mulctis ex-
onibuſque, quos reos haberi utile cen-
quibus ſanguiſugis, ut ſolet accidere ma-
rtis, licet omnia rapiant, omnia tamen
nt. Cauſæ collapſi mercatus partim ex
s originem trahunt, partim ab immenſis
ibus, quibus Braſilianorum proventus
antur. ut licet meſſes votis reſpondeant,
tamen eſſe nequeat res familiaris, lan-
ſcente indies apud Belgas ſaccharorum
io. Eſt inter diminutæ mercaturæ cau-
iminutus mercaturæ valor, ut & porto-
ro pecuniarum tranſvectione. Quæ res
effe-

Collapſi mercatus.

effecit, ut mercatores ob dubiam pecun
fructum erogationem & jacturam vileſ
tis in Belgio ſacchari, in animum ind
rint, non palam, conſciis vectigalium n
ſtris, ſed clàm tranſmittere pecunias, m
Inopia Ærarii. tus inſtrumenta & fructus. Æraria pub
quod attinet, licet illorum felicitas ex re
Braſilianarum prudenti adminiſtratione
nis dependeat & legitimo mercium tum
portandarum tum exportandarum uſu, i
tamen vero affine, inter cauſas deficient
hic fortunæ, eſſe quorundam imperitiar
enorme habendi ſtudium. Enimverò ex
ſe movere cœpit illa & Braſiliam attent
latuere plurimos, locorum ſitus, appul
indoles ſoli, & populorum. ut horum ig
rantia & neglectu non unius victoriæ o
ſio elapſa fuerit; nec unius facinoris ſuc
ſus, perdito immani ære, autores ſuos fe
lerit. Præclara multa auſi Rectores lauda
ſimi, minus voto confecére. quia mut
iis, ob ambulatorias dignitates, & novi
alia conſilia euntibus, nec conſtantia cœ
nec par ſemper induſtria adfuit. Illud q
que inter errores publicos putabatur, q
privatorum ad Batavos ſcriptitantium c
tis delationibuſque major à quibuſdam
bita fuerit fides, quàm publicis & dignitat
habentium, aureſque crudelorum imple
rint, qui ad gratiam loqui malunt, qu
prodeſſe. Hinc modò intempeſtiva frug

ntermiſſæ expeditiones fuére, modò
ſa liberalitate ſuſceptæ, modò parcius
miſſa victualia, naves, arma, aliaque
llum requiſita. ut grandes pecuniarum
nſas periiſſe non immeritò ploret ſalus
ca. Ab eodem fonte eſt, quod vix præ-
oſſibilia, & adverſa mandatis manda-
pè & nocitura acceperint Braſiliæ recto-
uale illud eſt de rapiendis in debiti ſo-
nem mancipiis, & donandis agris, quæ
ri nefas; de impe ata Nigritarum ven-
ne, dictis ſolutioni intervallis tunc, cum
niarum hic eſſet abundè; quos nunc
ere jubemur numeratio ære, poſtquam
ane fugit. unde accidit, ut vetera nomi-
aneant, & ſervis ea inducta ſit vilitas, ut
re, quàm ab Afris emti fuere precio, hîc
ant. Nec tamen Ordinem propter hæc
are promtum mihi, cui animus fuit au-
i maxima & Reipub. utilia. non ſtant
n ſucceſſus intra vota. at turbant cauſu-
udibria ſapienter cœpta. Ærarii Braſi-
is inopiæ inter alias cauſæ fuere: ſubſidia
Angolenſibus, Thomæis & Maragno-
ibus, facti in arcium inſtaurationes
tus, victus demenſa & ſtipendiorum
arium diariæ præſtationes, lentæ adhæc
otractæ debitarum ſolutiones, & diffi-
, licet judicis vocis ratæ, excutiones. At
s præſentibus afferre medicinam dolen-
uerendoque, mentes veſtras fatigare fo-
ret

Remedia malorum. ret & veri conſpectum interturbare. Q
de remediis ſententiam dicam, ſalva &
gra meliore.

Illud Ingeniorum poſſeſſori & exha
ære Luſitanis ſolatio fuerit, ſi ſpiramen
aliquod temporis indulgeat Societas a
ſarciendam rem. quam bella aliaque cal
tatum improviſa & divinitus immiſſa aſſ
Adverſus Luſitanorum AEs alienum. runt. quod ſi impetrari nequeat, mitius
gi debita ſuaſerim, ſaccharorum, ſuppell
lis, moniliorum, aliarumque rerum mo
um venditione. non ſervorum, non ut
lium. quibus ad elaboranda ſacchara o
non boum venditione, ſine quibus nu
Ingeniis labor. niſi tanta fortè ſint non
ut molas cum utenſilibus & appendic
omnibus vendi ad haſtam neceſſum ſit. I
conſtat, molis iſtiuſmodi, ſi laborum ie
menta tollas, multum de precio decec
Nam quæ à neceſſariis inſtructa valent
tum mille florenos, ab iiſdem deſtituta
quadragies mille valebunt. quæ mox ſum
ſi pluribus dividatur creditoribus, exilis
ſingulis. Nec minus attendendum ad
edicto Anni ſupra millieſimum ſexcen
mum quadrageſimi cautum fuiſſe, ne pro
bitis oppignoratis exigatur major u
quam unciaria, pro non oppignoratis
niſi octodenaria. In cujus legis fraudem
mane quantum peccaverint noſtratium
rimi, injuſti fœnoris exactores. præſto

exer

pla. Coſmus Oliveira Tugicapapæ in-
novem florenorum millibus ſervos ali-
mercatus, poſtquam ſolviſſet duode-
illia ob moram, quindecim inſuper flo-
um debito attentus fuit. Iohannes Sua-
oribecæ civis, acceptis in fidem bonis
tringinta ſex mille florenorum, ſolu-
agies mille florenis, pari adhuc (heu
num fidem) debito obſtringebatur,
oram. Sane juris & æqui fuerit, iſtorum
is detrahi, quicquid exactum per ſum-
nefas fuit. Fecere hoc Novas tabulas
endo Romani, compeſcendis plebeis
ibus & juſtiſſimis querimoniis. Nec fa-
epagulum reperiam ſceleratæ quorun-
cupiditati, niſi legum & pœnarum atro-
m adverſus rapaces milvos & effrenes
etas. Præter hæc litium ſumptus, fori
n, præcîdi oportet & Prætorum in cli-
n loculos latrocinia compeſci. Leges
ue ſumptuarias exigat naſcens Reſpub-
ohibendo luxu, ne in immenſum pro-
at, ad cuncta quîs pecunia prodigitur,
rtim exquiſitis menſarum ingeniis &
m, quæ ægræ civitatis indicia ſunt. Et
propè ſit, ut exſpirent tempora merca-
rientalis, id apud Fœderatos Ordines
dum ſedulò, ut ab importandis ex Ori-
ſaccharis abſtineat, cum per hæc dejici
et ſaccharorum Braſilienſium apud Eu-
os valorem. Nigritarum propiorem cu-

ram haberi ex re Societatis erit, cum ex
gies & quater millibus, quos Africa
deſiderati fuerint intra ſeſqui annum
quingenti & vigintiquinque. cauſam
aliam eſſe crediderim, quàm quod ma
biti in navibus & à vitæ neceſſariis deſt
ſordibus & pravo victu miſeri enec
Prout ſaginato vel tenui ſunt corpore,
is differunt. poſt marinam trajectione
fectioni corporum ſpatium detur. ſe
precio ferè omni excidunt macilent
confecti navigationis incommodis m
exſcenſu moriuntur. Illos divendi, mo
lito, per dicta ſolutioni intervalla,
poſthac expediat. Cum enim in freque
denſa circumſtantium turba ratio habe
poſſit ementium aut ſpondentium, fit,
gritarum magna pars ad eos vendition
volvatur, qui de nominibus expung
minus cogitant, aut in ſilvis ex rapto vi
& ſocios hos ſcelerum adſciſcunt. ub
dem vitæ genus latrociniis graſſatior
que efferantur. Hinc Rationaria vanis
tis & inopi emptore conſpergi videas.
numerato ære illos vendi utile, cum p
rum tunc emtorum ſint. qui à nummis
tiores in publica licitatione decreſce
flaccеſcere precia patiuntur, prinſquam
denti annuant. Quamobrem autor ſie
explorato primum per procuratores ſ
lorum Ingeniorum ſtatu & dominorum

mancipia iis vendantur certis penſioni-
ſive in diem. ea lege, ut quotquot re-
entare volent, hoc eſt, diem ſolutionis
enti pecunia redimere, fruantur; qui no-
, Nigritas emtos, antequam in ſolidum
ſem ſatisfecerint, non niſi uſu ſuos pu-
poſſeſſione ac dominio publicos.
mobrem notari charactere Societatis
ora mancipiorum velim, ne prona in
des gens melioribus pejora ſubſtituat.
levandæ plurimorum paupertati, dimi-
ndis hominibus, & mitigandis in nos a-
s facere videbuntur. Si via ſeveriore in-
nus, plus acquiremus odii, quam po-
iæ. Provinciis vel domeſticos motus, vel
norum arma, vel ſolitudinem induce-
. Vt verò Mercaturæ omni ſuus redeat
r, de Oneribus & Moneta nova delibe-
ſit. Sacchara abſolvi cupiam à ſemiſſe-
o in ſingulas libras. nec enim nuperum
actuarium vilioris precii ſacchara ſuſti-
. Quin, tutiore jam à Morinûm inſulti-
Oceano, navigationes impendiorum
e levari poterunt. nec opus tanto belli-
m & fiduciariarum navium apparatu.
per vectorias & onerarias, quarum mi-
precium, tranſvectari cuncta queant.
à Morinis metus duret, factis contuber-
per Septentrionalia Iberniam inter Bri-
niamque n vigandum, aut rigente iſtic
na per fretum Britannicum, navium tu-

Adverſus Mercatura prolapſum.

telarium præſidio. Nummariam rem l
legibus conſtitui fructuoſum. à monet
preciatione ingens vulnus inflictum
cantibus fuit,quod ſanari niſi ejus incre
to nequit. Nummi quos Crucigeros vo
Piſtolettos apud Bahienſes valent florenos duode
Reales. quos Regales, florenos tres & ſeſtertia
decim. Quicquid ab hoc valore in lucr
putatur, tertia parte Regi, tertia dom
tertia Eccleſiaſticis cedit. Induſtriis, q
facile ingenium largitur cantata illa ar
magiſtra, comminiſcendum ſimile qui
lucelli ſpe illecti noſtrates, quorum a
jampridem per medios ire ſatellites did
illud ad Bahienſes tranſmittant. Fortè
inutile fuerit novam monetam cudi,
valor ratus ſit ſolis Braſilienſibus. ut fu
te Hiſpanico ære aut deficiente,nummo
hic ſatis ſit ad militum ſtipendia & mer
ræ negotia.

Ærariis recreandis hæc fecerint: ſi p
ſuperiorum curam, accidantur navaliu
bricarum impenſæ, ſi annona aliaque è
gio mittantur liberalius, mercibuſque B
lienſibus ſuum conſtet precium: ſi Offic
um tum civilium tum militarium contr
tur numerus: ſi commeatus curatores A
bus, Europæorum more, ſollicitè proſ
ant; militi cibaria non vendant nimi
Societati debitum æs nec nimia ſeveritas
gat, nec nimia facilitas diſſimulet. Deb

ii mechanici ſunt, alii mercatores, alii
um cultores & poſſeſſores. Cum illis
us agendum, quia alieno ſucco victita-
ant, ſua culpâ inopes. Cum iſtis itidem,
diu fide integri. honoris namque ſui in-
e arbitrantur, ejuſdem periculum in-
re. Si rem fregerint & fidem, mora om-
damno erit. quæ ſola ipſis convaſan-
nis aut occultandis ſupereſt. Cum his
s moderatiuſque agendum. nam ex
onte omnium commodorum & lucro-
Braſilientium ſpes manant. nec aliis
ipiis nituntur Societatis aureæ Apodix-
mnino extrema illa caveri optem, ne
rum quotidianæ operæ ceſſent & agro-
conſitiones, feriantibus Nigritis. Atta-
pro meſſium felicitate, quam præſtare
Dei eſt, cum illis tranſigendum. Nec
i ſubeat, hanc malorum Iliadem à me
ri, quam ſublatam aut correctam opor-
Culpam iſtam præſtare non eſt meum.
uem nunquam ſtetit hæc incommoda
uncari. alienæ opis & quidem exteræ
uere Braſiliæ rectores. quin nec hi nec
eipſi potuere id omne, quod voluere.
is aliquid, incuriæ nonnihil, impruden-
ultum, inopiæ publicæ plurimum im-
e habeamus.
uæ plura ſcire ſatagent Dominationes
æ, exponam lubens, paratiſſimus audi-
ntra differentes. Tantum profectò pro-

Braſilia momentum grande.

vinciarum, quas armis veſtris tenetis,
mentum puto, ut indignum ſeculo & p
ritate fuerit, illas negligi. Si nondũ magn
emolumentis probant, probabunt magis
auctis coloniis latius ſe Belgæ diffuderint.
les ſunt, ut natura loci & arcibus munitæ
tentiſſimum hoſtem poſſint contemnere
ſocordiam aut diſcordiam ſuſque deque
bitæ, recuperari nunquam. Milite & v
bus uti hic rerum ſtatus partus eſt, ita c
ſervari eundem oportet. Africæ no
nam partem armis tenetis, ut hinc in O
dentem trajicere & in receſſus ejus penet
detur. Chilen maris Pacifici provinc
menſibus duobus, Havanam quatuorde
diebus adimus. quæ loca machinationi
noſtrorum opportuna ſunt. Ex quo Hon
rarum reditus intercepimus, claſſem arge
feram ſpoliavimus, alias portubus, ne pro
rent, concluſimus, tantus per Occident
terror fuit, ut Mexici Prorex de regnor
ſuorum diſcrimine queſtus, eas Regi Hiſ
niarum curas fecerit, ut de recuperanda B
ſilia extrema ſtatuerit. Et licet malè illi
iſta ſucceſſerit per claſſem nuperrimè Dei
neficio disjectam, ſecundis curis incub
in novam. quas tamen oborti in Portuga
motus turbavere. per hos non Algarbia
lum ſed & Azorum Inſulis, Afrorum litt
bus & Indiæ Orientalis non uno imperio
cidit, ut jam magnis impendiis tutari hab
reditus TerræFirmæ & NovæHiſpaniæQ

tari poſſit Orientalis & Occidentalis So-
tum in unam conjunctio, de qua agitari
, nullus dubito, quin junctis viribus
Peruano & Maniliarum imperio poſſit
ıvii Argentei terris ac montibus Potoſi-
Neque ſuffecerit tutandæ Havanæ, Car-
ıæ & Mexicano regno. Sola combina-
s fama pacem imperabit Regi glorioſiſ-
. At Braſiliâ depulſi excidemus Angolæ
& Thomæo & toto Nigritarum mer-

ec ſumma illorum eſt, quæ ad res belli
ique apud Braſilienſes noſcendas expo-
habuit Comes. Hæc ad Dei Optimi
imi honorem, Societatis amplitudinem,
triæ laudem hactenus aut geſſit aut con-
t. Quid ſentiat, dixit & quid ſuadeat,
atus Patres, hæc ipſa ad Reipub. ſalutem
erent & vel ultrò conſulerent, quod in
eſſe videbitur, vel ſaluberrima ſuadenti
ıltare non dedignarentur. De Braſilia-
ım quoque indole diſſeruit, & liberalius
tiuſque habendos monuit, & ratam ipſis
tatem & immunitatum pacta præſtari.
uæ arma pro nobis non ſemel induerunt,
cere adverſus nos intempeſtivè docea-
. SECVRITAS, ajebat, mutua ſecuritate
bedientia ſubditorum facilitate impe-
ium paciſcenda eſt. Sic ſecuritati provin-
ım contrà temporum adverſa murus a-
eus parabitur. AD PRVDENTIAM Prin-

cipis ſpectat, quod rigore ne queas & ſe
tate unquam, moderatione aliquando
cias. idque Societati honorificentius fo
ex facili res tantas componere in animun
ducat. Potentiſſimi Ordines, Princeps Au
cus & Societatis Rectores, ad quos iſta p
nebant, gratiis Cometi actis, quod Nou
bis adminiſtratione ſedulâ adjutaſſet v
rem, rationes ejus confecere abſque lite,
petuorumque porrò in Rempub. officio
fide adſtrinxére obſequi promtiſſim
Qud ſanè graviſſimi Senatus judicium,
lumniæ dentibus exemit Ducem omni la
cumulatiſſimum, de cujus virtutibus n
tam excellens concipi poteſt, quod ad m
torum ſublimitatem aſſurgat.

Federati Ordines, Auriacus Societatis Rectores Comiti pro adminiſtrata Braſilia gratias agunt.

ENarravi res in Braſilia geſtas, ſub Ma
tio imperatore, è periculis tam longæ
vigationis & bello tam profundæ barb
reduce, minutiora præterfectus ea ſelegi,
exemplo, magnitudine, uſu conſpicua m
mè videbantur. Genus illi è domo Naſſ
ca eſt, quæ multis retrò ſeculis, imperio, c
nubiis & rerum pace militiaque geſtarum
ma celebris non per Germaniam ſolum
& Europam omnem fuit. Auguſtam prin
fecit Adolphus Naſſovius, Romanum
perium adeptus. aucta principatu Arau
nenſi fuit per Renatum Cabilionenſem, N
ſovium. Comes Otto antè annos ducen

Genus è domo Naſſovica.

n in Belgium traduxit, ornavitque En-
ɔertus primus atque hujus nepos Engel-
tus ſecundus, à quibus per has provincias
alibus oppidis opibuſque præſtare inter
gas cœpit. Engelbertum ſecundum, poſt-
m res maximas in Gallia Flandriaque geſ-
t, Maximilianus Cæſar florentiſſimis Bel-
ationibus præfecit. Quem ſecutus Hen-
s Naſſovius Engelberti è fratre nepos,
ſolum potentiſſimo exercitui Caroli
inti Cæſaris in Galliis Dux præfuit, ve-
etiam Brabantiæ univerſæ & aliarum
vinciarum gubernacula tenuit. Nec mi-
laus dignitaſque Renati Cabilionenſis,
ilielmi, Mauritii, necnon hodie latè vi-
ris, Celſiſſimi Principis Frederici Henri-
Arauſionenſium Principum. quos Naſſo-
s omnes imperiis Belgarum feliciter de-
avere fata. Inter Domus Naſſovicæ ſtem-
a Dillenburgicum eſt, è quo dicti Duces
ic noſter, quem præſens Hiſtoria loqui-
Dillenburgum Comitatus Naſſoviæ ci-
s, ad Dillam amnem, tot Naſſoviorum
es & patria eſt. Avus Ioannes Naſſovius,
ior dictus, Guilielmi Arauſionenſium
ncipis frater, Geldriæ vicaria dignitate
æfectus, magnis, dum viveret, virtutibus
riam extendit. Pater Mauritii Ioannes,
ter Comitis Guilielmi, Friſiæ & Gronin-
laudatiſſimi Gubernatoris, poſtquam in
gio belli ſtudiis ſub Mauritio inclaruiſſet

Stemma Dillenburgicum.

Dillenburgum Naſſoviæ civitas.

exercitus Regis Suecorum Caroli præfec
Mauritii Avus. militiæ experimenta plurima edidit. M
Margareta Ducis Holſatiæ & Sleeſwici F
felicis uteri Princeps, Ioanni marito, cui à
Pater. cundis thalamis fuit, peperit I. Mauriti
Mater. Georgium Fredericum, Guilielmum O
Fratres. nem, Henricum, Bernardum, Chriſtian
& Ioannem Erneſtum, filiaſque complu
Mauritium, Dillenburgi Naſſoviæ urbe
tum, pater puerum litteris, juvenem ar
inſtruxit, & tot Naſſoviorum exemplis be
cæ famæ in Belgio oſtendit. ubi Martis
na laborque militiæ plurimus erat, nata
mox occaſio, Dillenburgicæ familiæ dig
tem, prudentiam fortitudinemque Naſſo
cæ in Braſiliam inferendi. Fratrem Georgi
Fredericum turmæ Equeſtris baliſtarior
ductorem & legionis Equeſtris vigilum p
fectum militaria ſtudia ſub Celſiſſimo Pr
cipe Arauſionenſi etiamnum occupant. G
lielmum Ottonem, ſub bellicoſiſſimo R
Guſtavo Adolpho militantem, victoria L
ſienſis extulit, & Equitum præfectum ma
mis laudibus cum virtute fortuna cumula
Henricum militum Tribunum, militiæ
ſtræ expertum, poſtquam variarum urbi
& Arcium in Belgio expugnationibus di
militis officio interfuiſſet, ſua merita valid
ſimæ Waſiorum in Flandria urbi Hulſt
Gubernatorem præfecere. Bernardus ju
nis admodum deceſſit, fortunæ in quam a

capax. Chriſtianum Landtgravii Haſ-
uſpiciis pugnantem, Ducis dignitate,
t ſua ſors conſecrare famæ, & per majo-
rapere veſtigia. Fratrum poſtremus Io-
s Erneſtus, cum fratre Mauritio in Bra-
a profectus, mortis illic & gloriæ locum
s dignatione reppe it. Sororum ejus a- *Sorores.*
lgidiſſimis conjugiis nexæ aut innuptæ
ſunt. Mauritius ex quo ingreſſus illam
labores ſibi & pericula placere voluit.
bant belli ſtudia proavorum geſta & i-
ines, cognatorum in Belgio triumphi, à
um potius quàm ſiderum afflatu mores
cipum finguntur. fortitudinem, pruden-
, probitatem, eximias Ducum virtutes,
pud exteros miſcuit, ut & militi fiduciæ
cæ & domeſticis compoſitæ exactæque
exemplum ſe præbuerit. Nemo illo offi- *Mauritii*
alloquiis, habitu, inceſſu civilior. Et ta- *apud Bra-*
blanditiis intractabilis perſonatos vul- *ſilianos*
oderat, candoris innocentiæque uni- *vivendi*
ultor. Iſta comitate omnium in ſe ani- *ratio.*
provocabat, ut Barbaris & Anthro-
hagis ipſis gratus bene audiret inter por-
a. Iuris juſtitiæque rigidus cuſtos, ſum-
s infimoſque, Barbaros & Chriſtianos,
catorem civemque pari jure retinuit.
æ in rem gloriamque Societatis erant,
ſuluit. Rectoribus optima ſuadentibus
ultavit. ea tamen circumſpectione, ut
derari ſubinde & differre mandata ſuſti-

uuc-

nuerit. ita ſuadente vel utilitate Reip
vel neceſſitate. Auguſti exemplo, de
Dio perhibet, eum non omnia, quæ dec
erant, executum, veritum ne parùm ſucce
rent. ſed quædam ex tempore diſpoſui
quædam rejeciſſe in tempus. Communi
digentiæ non exemtus, tulit belli tranſm
ni calamitates juxta ſubjectos. imperii la
res illud auxit, quod inter populos viv
iſtiuſmodi, quorum pleroſque aut æmula
ne diſcordes, aut fide dubios aut genti no
magis quàm ſibi infenſos habuit. Hoſti
nemo vim ejus ſenſit, niſi vincendus, be
volentiam popularium nemo, niſi aliqua
ſeriæ levatione aut dignitatis acceſſione.
rus ejus & perpetuus in perſpiciendis ac e
minandis rebus vigor & induſtria. Et c
facilis eſſet inter exteros ad luxuriem prol
ſus, nequaquam ſe moribus Americanor
permiſit, aut fortitudinem licentia fre
Duas regnantum peſtes à generoſo pect
à ſe amolitus libidinem & avaritiem. mi
mè credulus rumuſculis ad gratiam allat
expendebat veris ſimilia. Opera omnia q
diſtinctè loquatur? Octennio, quo præf
cuncta egregii ducis munia implevit. Pr
cipalium operum fuit ordinatio Reipub
cæ. Fines imperii Braſilienſis novis Præ
Summa geſtorum à Mauritio. cturis auxit, veteres tutatus fuit. Ingenia
la agrique Luſitanorum, qui aufugerant &
hoſtico degebant, belli jure licitata vendi

Societatis ærariis immane precium, un-
geſies centena millia & ſexagies ac ter
e florenorum & quod excurrit inſcripſe- 1963250
E manubiis aliiſque ab hoſte receptis bo- floren.
partum viceſies centies mille, decies & 2017478
es mille florenorum & quod excurrit. floren.
ritati provinciarum contra temporum
erſa munimenta paravit. Seregippem
iam & Maragnanas terras potentiæ no-
addidit, arces urbeſque expugnavit, ur-
S. Lodovici, arces Calvariam Tapicu-
& Tagitaperam. Portum Calvum fuga-
anjola Comite præſidiis Hiſpanicis exu-
umini S. Franciſci arcem de ſuo nomine
liſſimam impoſuit. In Siara caſtello po-
propius nos Tapujis & hos nobis jun-
Magni terroris bellum Africanum &
idiano auctu majus, conſiliis ejus brevi
fectum eſt. In Afrorum namque littori-
caſtellum Minæ, Angolæ regnum, & ci-
em Loandam, arcem Benguellam, ur-
caſtrumque Inſulæ Thomææ noſtra fe-
Expeditione Bahienſi trium caſtellorum
vium aliquot, quæ in prædam ceſſere,
prevaſit. Claſſem potentiſſimam, in qua
e Hiſpanis præſidium, validis conſiliis
ſq; à littoribus Braſiliæ depulit. Indiæ Oc-
alis penitiora imiſſis claſſibus non ſemel
it. Chilenſes federe junxit. Bahienſes ad
moderationem coëgit. Arma Batavorũ
trumq; orbem circũtulit, barbaros in So-
cie-

ietatem belli totis cohortibus pertraxit
hil apud hoſtem quietum paſſus, quo m
aut populationes hoſtiles impediret, au
pulantes popularetur, & ubi terruiſſet, a
vitamentis pacis & ordinatioris belli
abhorrebat. Gentibus tum Braſilien
tum Afris ad eum fuit perfugum, legato
honorificè excepit decuſque Fœderatorum
bello quà pace aſſeruit. Quis mercan
opes omnes ſingulaſque & mercium vi
lo exequatur. Ciſtarum Sacchari tranſ
per hæc tempora fuere aliquot centena
lia, tum quæ Societatis erant, tum quæ
vatorum. Earum, ut habent publicæ T
Societatis læ, computatio iſta eſt: Sacchari Albi
Blanco centies & quater mille, quingentæ & q
104555 quaginta quinque. Ejus, quod Moſco
Ciſtæ. cum vocant vicies & ſepties mille, octin
Moſcova-dos tæ ac tres. Pannelarum quinquies mille,
tingentæ ac ſexaginta tres. Hæ Societat
27803. rant. At privatorum ſequentes: Sacchar
Pannellas bi quinquagies & quater mille, quing
5766. & nonaginta tres. Moſcovadici vicies
Privatorũ Blanco mille ac centum. Panellarum ter mille
54593 dringentæ & tres. Ligni Braſilienſis vici
Moſcovad quinquies centum millia librarum, inſ
22100. nonaginta & tria millia, ſupra ſexcent
Pannell. triginta. Vt de Tabaci, aliarumque m
3403. um viliorum calculis nihil dicam.
Ligni Braſilienſis libra Vrbes adhæc pagoſque ædificiis auxi
navitque. pontes domoſque Prætorias
2593630

t ad uſum & decus. templum pietati &
no uſui ſua ex parte munificentia exſtru-
Eminentiſſimos cujuſque profeſſionis
ices, architectos, geograhos, pictores,
ptores, domi militiæque ſecum habuit
ovit. ut quæ loca, quas terras urbeſque
vinceret, illi victas tranſmarinis Belgis
nderent. Quò imperium ivit, æquum
abat cultum ingenii ſequi debere. Tabu-
Geographicas magna cura & ſumptibus
exarari fecit, in quîs oppida, pagi, arces,
entorum ſepta, ſtagna, fontes, promon-
a, ſtationes navium, portus, flumina, ſco-
i, Ingenia ac molarum fabricæ, templa,
nobia, plantaria, regionum ſitus, longi-
ines ac latitudines, aliaque, mira accura-
ne repræſentantur, autore Georgio
rckg avio, Geographo & Aſtrologo exi-
. qui idem facturus apud Afros, fatis i-
em conceſſit. Hujus in gratiam exſtrui
ublimi Speculam fecerat Naſſovius, ob-
vandis aſtrorum motibus, ortu, occaſu,
gnitudine, diſtantia, aliiſque. Acceſſit
æc ſtudia etiam iſta ſedulitas, quâ ani-
lia varii generis, quadrupedum mirabiles
mas, ut & avium, piſcium, herbarum,
pentum & inſectorum, populorum habi-
difformes & arma pingi artificioſè fecit.
e cuncta propediem cum ſuis deſcriptio-
us lucem viſura, certa expectatione tene-
s. In omnes ſiquidem honorificus, eru-
ditos

ditos mirabatur & diligebat. præſertim
vato contubernio cognitos. inter quos
mi fuere Franciſcus Plante & Guilielmu
ſo. ille à concionibus, & ſacris Comiti
à pharmacis. ille in excitandis ad piet
animis promtiſſimus, hic in diſpiciend
rum natura maximæ prudentiæ. uterque
ctrina & ſuæ artis laude clari. Quare teſt
& rerum geſtarum & quas proprias Br
habet herbarum plantarumque eſſe vo
runt. Alter præcipitato per commenta
tica ſpiritu, ibidem à Mauritio glorioſè g
laudabili Poëmate, quod Mauritiaden
ſcripſit, extulit. alter in ſtirpium exotica
raram indolem virtutemque ſpeculat
dimiſſus, earum omnium hiſtoriam conſ
ſiſſe, muneris ſui putavit. Fecere hi duo
ingenio & eruditione vinceremur ab iis,
rum arma armis, barbariem manſuetu
vicimus. Inter hæc nihil majus religione
hil ſublimius fide habuit. cujus modera
ne ita inclaruit, ut inter religionum div
tates, licet ſuæ, hoc eſt veræ, publica pro
ſione addictior, æquus ſteterit, nec ed
minacibus ſubjectorum cervices ad eu
qui ipſi placuit, cultus divini modum co
rit, ſed intemeratum reliquerit, ut repp
aut invitaverit placidè. Ideò conciliari
tilium animos ſuaſit, ut credant meliora
cere velle, à quibus amantur. Nec enim
cilè perſuaſeris credenda, quibus nocue

nimi ac melioris vitæ bona exſpecta-
ab iis, quos terrena rapto auferre cædi-
ne regnum ſibi parare animadvertunt.
res inter Barbaros vixiſſe. adeò comita-
nſuedutine, æquitate populum flecte-
quam ob cauſam palàm laudabatur ab
bus, potens iis ſtudiis, quibus firman-
peria. Ad pietatem præivit; ſacrorum
vator ſerius, abſque oſtentatione. Con-
civium optima promovit, noxia ſtitit,
direxit. ubique cavens, ne committe-
r diſcordes eo præſertim loco, ubi pro-
nt, qui civile incendium alunt, procul,
xſtinguant. Nec anguſtum aut vile Naſ-
reg men fuit, ſed magnitudine ſua un- *Magnitu-do Imperii Braſilien-ſis.*
aque ingens & ſtupendum. Fines maxi-
mpliſſima terrarum ac maris ſpatia com-
untur, ſparſis etiã per Inſulas dominatio
tribus. Provinciæ munitæ copiis, quæ in
b⁹, pagis, arcibus, claſſibus. plus minuſve
emporum ratione validæ. miles limita-
miles mediterranea habuit, ubi minimo
i ſubditis; maximo uſu in hoſtes eſſet.
ſes mari & fluminibus extitere terribiles,
oſtem excluderent, piratas cohiberent,
s novas invaderent; tranſitum ſuis aut
vectionem facilem darent. Præfecti mi-
ac civili virtute eminentes, aliis & mihi
orati, nec Græcis nec Romanis ſe mino-
nimo, auſibuſque oſtenderunt. Colo-
optimum & ſapientiſſimum Romuli in-

ventum, duci cœptæ. Reditus è decir
alimentis, portoriis, grandes. Tot tanta
naves onerariæ bellicæque modo appe
modo ſolvere viſæ, ut communis orbis
cina hîc crederetur. Hinc Hiſpaniæ, O
denti omni, Mexicanis, Peruanis trepida
Hîc gloriæ ſuæ pomœria amplificat Be
& veteris incola, novo orbi novus hoſpe
hoſtis incubat. Illa rexiſſe & flexiſſe pru
ter Naſſovium qui negaverit, ante geſta
quæ evenére poſt, conferat. Compertu
proh dolor, ſtatim ab abitu, nutante part
concordia, in offenſarum operas itum
hinc noſtrorum à fide defectione, hoſt
audacia, caſtellis deditis, objectoque c
bus milite Belga, Societatis res retrò iiſſe.
metu amplius Luſitanos prædones nec
gas officii conſcientia attentos fuiſſe. A
cationem efflagitavit maturè, majoribus
vatus. ut dubium reliquerit, majoremne
dem in Barbaris regnis adminiſtrandis, a
relinquendis promeritus ſit. expeditius
fuit tradere imperium, quàm accipere
quod alieno rogatu ſumſit, ultrò & æqu
nimo depoſuit. Sanè fatis hoc debitum
dum imperatoria ſe dignitate foris exuit,
vam domi indueret, nec deſierit eſſe, qui
quin factus fuerit major, quàm fuit. T
mercantium quoque juſſis paruit, jam Fœ
ratorum ſolùm. tunc temporarii imperii,
perpetui adminiſter. tunc Patriæ abſens,
P

Redux magnus dignitatibus ornatur.

ens curator. tunc Barbarorum rector, ſuæ gentis. tunc militiæ rudioris, jam or- tioris. Etenim non inclytæ ſolum Veſa- inter limitaneas validiſſimæ, præfectus ederatis Ordinibus fuit & totius Equita- b Arauſionenſi Principe Wilhel. creatus or, verùm dignitatis proavorũ memor & lgii commoda porrò intentus, honorum um ſpatia videt, nondum terminum. Im- ntium laudibus detrahere pronum invi- z querulis. at vanas populi voces non au- ıt, quos recti ſenſus & meliorum ſuffra- rigunt. De Ducibus judicaturos, conſi- idem, res geſtas inſpicere oportet. nec ſolùm, ſed & quæ conficiab illis potue- cum ab occaſionibus ſæpè, ſæpè ab ar- & apparatu bellico deſtitui illos com- ım ſit. quid, quod omnium molitionum eſſus præſtare à ſe ipſis non poſſint, cum imum fortunæ habeant res militares. Eſt que ea regentium condicio, ut quicquid perè geſtum, ſuum eſſe ducant, quicquid licius, imputent ducibus. Naſſovius for- e ſe præbenti non defuit, nec hoſti ullam igentiâ præbuit. nec contemnendi ejus ır, cum armis prævaleret, nec timendi, neceſſitas & victoriæ ſpes audaciam pro- arent. Facile eſt, in Europæo Orbe de- ibus, mœnia in hoſtili terra debellare vo- arrationibus, poculis. modos victoria- comminiſcimur, quales ſua cuique ſug-

gerunt ſtudia, majores animis quàm conſ
is, impigri lingua & nihil ultra verba auſ
At Dux vigilans, ſobrius & prudens,
commeatus, ubi ſupplementa, ubi pecu
deſunt, uti narratores Batavos ferre pote
ita majora viribus aggredi cavet. Etiam pu
lica exſpectatio impatiens eventuum eſt.
cet privata loquax magis inter talium ter
imperitos. Mauritius horum ſecurus, co
lio ſuo & ſuorum, grandibuſque exem
nixus, non opinione plebeja aut abſenti
vaga & inconſulta meditatione, in Barb
orbe, pacis bellique temporibus, inter ap
tos occultoſque hoſtes, terra ac mari, eas
geſſit, quæ ſeculo digniſſimæ, Fœderati
Naſſoviis, ipſi glorioſæ, Societati utiles f
runt. ut, ſi verè æſtimare volumus, non C
miti Præfectura, ſed Præfecturæ Comes
tus fuerit, nec adminiſtratæ ab ipſo Bra-
ſiliæ ullos, præterquam hoſtes, pœ-
nitere poſſit.

FINIS.

CA

CASPARIS BARLÆI

MAVRITIVS REDVX.

Sive

GRATVLATIO

lExcellentiſſimum & Illuſtriſſimum Comitem I. MAVRITIVM, Comitem Naſſaviæ, Cattimelboci ac Dietziæ, Bilſteinii Dominum, Braſiliæ Terrâ Marique Præfectum, &c. Cum ex Orbe Americano in Europæum ſoſpes appuliſſet.

N Aſſovius trans æquor adeſt, reducemque ſalutat
lga Ducem nondum Phœbo fervente peruſtus,
priſco candore probat, patriique coloris
juxta veteris ſervat veſtigia recti.
rat Occiduum miſſus bellator in Orbem,
terras, Sol feſſe, tuas. non viſa ruenti
laudes Europa ſatis, famaque ſuorum
rs mundi concuſſa prior. quærendus in orbe
rbarico fuit hoſtis Iber, vincique ſub ipſo
ſpere regnatorem Aſiæ dominoſque Philippos,
s viſum Superis. hic opportuna trophæis
gens ſe tellus aperit, diffuſaque vaſtis
gna plagis nudiſque truces cultoribus agri.
c alios hominum mores miramur & urbes,
rporaque humanis fœdè diſtenta medullis,

Infameſque dapes & qualia fercula fratri
Coxit & immanes Atreus detruſit in artus.
Hæc belli laus ſumma viris, in viſcera victos
Condere & inviſos diſcerpere dentibus hoſtes,
Ne toti noceant, vel ab ipſa morte reſurgant.
Hic alium Caſtella olim conſpexit Olympum,
Diſsimileſque faces. oculis disparuit Arctos,
Et ferus Alcides. nuſquam ſua ſigna Bootes
Suſtulit aut ſtrictum Perſeus ſe torſit in enſem.
Phillyridem ſtupuit, quique altius exit in Auſt
Indus & ara Deum. geminis ſolamen ab umbris
Terra capit, quas nunc dextras, nunc ire ſiniſtra
Adſpicit. hybernis quoties nos noctibus acre
Calcamus ſine Sole gelu, Titania lampas
Æſtuat & fuſcas exurit fervida frontes.
Non illic ripa Vahalis Rhenique bicornis
Ambulat, at Ligerim Scythicumq; adſpectat Ar
Incola. Amazoniæ generoſa vocabula gentis
Indunt nomen aquis, & qui per rura Marag
Longa ruit nitidaſque Argenteus evomit undas
Plata patens. vix obliquis ſe ſidera condunt
Flexibus & parvo diſtant diſcrimine luces.
Non his, vaſta licet, Romana potentia terris
Intulit audaces aquilas. non cepit Olindam
Græcia. non illis allatus pſittacus oris
Reddidit aut Spartam aut Cadmi fundamina The
Aut te Miltiade, aut tua victor nomina, Theſeu
Heſperiæ ſors iſta fuit, ſervataque Bæti
Gloria rectorique Tagi. ſe barbarus illi
Tradidit & ſerò dominis abſuevit Iberis.
Nos etiam, quorum virtus Mavortia neſcit

ſi

re loco, Plvs *que, exemplis regalibus,* Vltra
lit & ingentem grandis fiducia Tethyn
iicit, infernas mox perruptura paludes,
nus, & lauros ill s ſuſpendimus oris.
fruimur rapto, & quæ quondam regna fuere
ta Tago, noſtris ſpolium ceſſere Batavis.
nſuetas hic Belga domos & mitia tecta
idet. Auriacis titulis expungimus Indos,
panoſque duces. longè migramus & ipſi
ano inducit peregrinos Belgica cives,
ificatque foris. mutat cum gente colonus
era, in auriferas defundit nuntia valles,
que pallentis penetralia concutit auri,
erret ſecreta Erebi. ſua ſacchara noſtras
atur tractare manus dulciſſima tellus;
ttiacoſque illic & reſpirare Sicambros;
us ubi crudis habitator vixit ab extis,
rendæque artus hominum ſecures.
Maxime Dux, hæc terra tuis ſervata triumphis,
periiſque fuit. dudum ſub Principe Celſo
es eras, noſtrique adſperſus pulvere belli,
lica magnanimis juviſti commoda cœptis,
m validam Tarteſſiacis è faucibus Arcem
peres, Rhenique domos & clauſtra Batavis
ereres, veſtræ facinus memorabile dextræ.
c latus immenſum mundi, quod neſciit ævum
me, tibi in meriti precium ſpatiumque futuri
ſit, & intrepidi ſucceſſor magne Columbi,
ſpucii ſectatus iter, cum Sole ſtetiſti.
c ſibi Naturæ longiſſima linea metam
cit. anhelantes iſto ſub cardine Phœbi

Adſpectamus equos. nec latius exit honorum
Regnorumque fames & vis peregrina ſciendi.
Conſtitit extremis in Gadibus illa potentis
Alcmenæ ſoboles & finivere columnæ
Imperium. Latiis etiam rectoribus olim
Vltima ſuffecit Thule. Tibi trans mare magn
Atlantiſque vagos fluctus & Nerea vaſtum
Surrexere novæ gentes, dominumque ducemqu
Agnovere truces populi. ſua Numina cuncti
Devovere tibi, & nudati membra lacertos
Exeruere tuis iuſſis, & tela pharetris
Depromſere ſuis. plumæ luſere per armos,
Et picturato gratati corpore, vobis
„ Iuravere fidem. nec enim gens neſcia iuſti eſt,
„ Ipſaque barbaries aliquid præſentit honeſti.
„ Naturæ ſe lege probant, inſcriptaque menti
„ Cœlitus officii verſant dictamina, quamvis
Obruta ſe condat multa caligine virtus.
Quot circum regnis, tot linguis cultus abiſti,
Nec diſpar morum ratio diſcrevit amorem
Obſequiumque tui. te ſuſpexere feroces
Indomitiſque animis turbæ & miteſcere ſub te
Effera vis potuit facilique abſueſcere vitæ.
Excuſſæ manibus clavæ, & lethalibus arma
Cotibus & rigidi damnato in corpore funes.
„ Sic natum malè, manſueta ſub lege renaſci
„ Poſſe hominem, iam certa fides. per ſtrata via
Ambulat, & noſtro ſub ſidere barbarus exit,
Et priſcum diſcit velatus membra pudorem.
Eheu, quanta viris feritas & neſcia luxus
Vita rudis, quales agreſti lumine vultus,

Qu

m pertuſa genas facies, quàm mollia flexu
hia, præcipitique per avia pulſat humum pes
ine, ſeu celeris ſequitur veſtigia cervit
mediis velox leporem ſectatur in agris.
m gnari torquent jaculum, doctique ferire
ia, non vanis proſternunt ictibus hoſtem.
Hoc memini. Batavo ſolventem è littore cunctos
tra te maris iſſe Deos, Zephyroſque Notoſque
eciſſe rates, irataque numina forti
diſſe tuæ. quid enim; tunc altera Iuno
elgas inimica ſtetit. te Iuppiter ire
æa fato voluit, perque aſpera rerum
caſus pelagi varios, longinqua tueri
ora & in terris aliis Latioque reponi,
Ion in Occaſum portare deoſque penates.
er eras tum Scipiades, qui ſubruit Afrum,
ns mare. nec fuit hæc ſolius gloria Pœni.
nobis Hanno victuris claſsibus orbes
eſsiſſe novos auſus, glebiſque ſociſque
atriis hæſiſſe, duci plus vile putaſti.
oxo deſerta Pharos Memphiſque ſuperba
ontemta fuit Lathyri domus hoſpita regis.
ndit Erythræum pelagus, ratibuſque profundum
enſus, tandem Heſperiis ſtetit exul in oris.
Niciæ fortuna fuit, Grajique Conones
fluctus abire foras. ſors iſta Lyſandrum
xtulit & Romæ dominos. virtute probantur
t pelago grandes animæ. diſcrimina fortes
los faciunt, nec parva timet, cui ſpernitur æquor.
veluti ſalvus, poſt mille pericula, tandem
nſtitit ad Tiberim Ductor Trojanus, & æquos.

Exper-

Expertus ſenſit Superos, ſtas littore ſoſpes,
Braſiliæque domos iamque hoſpita ſaxa ſubiſti,
Vallatamque urbem ſcopulis, habitataque nup
Hiſpanis loca, & illuſtris faſtigia regni.
Victor in adventu es. primuſque à Principe
Se doluit Baniola ferox. fugere phalanges,
Et Calvi ſua ceſſerunt æraria Portus.
Fortunate Comes, memorandi nominis hæres,
Hæc Tropici videre geri. quæ faſcia Phœbo
Hic illic definit iter, tua facta ſub iſdem
Limitibus claudi voluit, Cancroque Caproque
Hoc belli finivit opus. cum victa Peneda eſt,
Creditur ipſe tibi Chiron acuiſſe ſagittas,
Et juviſſe Ducem. ſcutum porrexit Orion,
Indigetes toto cum littore pelleret audax
Dextera, & antiquis ſe maxima Pernambucu
Faſcibus exueret, tanto ſecura magiſtro.
Nec viſum ſævire tibi. clementia gentis
Dos æterna tua eſt. cunctis ſpes certa ſalutis
Ex æquo vitæque datur, placidiſque vagantes
Legibus atque ipſum invitas placatus Iberum.
Nec ſatis hoc. munis urbem terraque marique,
Præcludiſque aditus hoſti, dum nubibus imbres
Nimborum extundit pater, acceſſuſque viarum
Laxat & auguſto ſaliunt in gramine Fauni.
Vix firmata tuis fuerat Reſpulica curis,
Accepitque ſuas regio placidiſſima leges;
Mittis in oppoſitum bellacia claſſica Nigrim,
Et latè fulvis conſperſum littus arenis.
Æthiopum ſtatio eſt, quales Acheronte ſub imo
Degeneres vadunt Genii. iacet edita vallis

M

potens, dudum Auſtriacis inſeſſa Philippis,
mercantis tremor & formido Batavi.
i atque tuis acceſsit clara trophæis.
t adhuc roſtratus honor, domitiſque coronæ
bus, extremis cum te pars hoſtica fatis
ina ſuis terrerent mœnia transtris,
orumque chorus. tu per ſpatioſa vagantes
ra, fataleſque minas & bella ferentes
ſti & multo damnaſti funere fortes
olas, faſtumque Tagi. riſere ſerenæ
ides, favitque tibi, mare, ſidera, venti.
ibi ſuppoſtas ferit ardens linea gentes,
nſamque ſecat ſpatiis æqualibus æthram,
iacet, totoque natat circumflua ponto.
orum ſuccique ferax roriſque beati,
n cannæ dulces generant. Hic area laudum
litur, hæc veſtras tellus admiſit habenas,
s Angolæ cultor, ſparſique per oras
ni nigri indigenæ, candenſque miniſtrat
bur, hic fulvum mercanti porrigit aurum,
leſque animas precio tranſcribit iniquo.
r bona libertas homini ſubduceris? & cur
s ſervum natura pati? cœleſtis imago eſt,
iſquis homo eſt, natuſq; ſibi vim reſpuit inſons.
ortales æquis generamur legibus omnes,
e pari, mox diſsimiles injuria fecit,
belli furor & rabies inſana nocendi.
ficos etiam fluctus Chilenque remotam
iciis tetigere tuis gens noſtra, viæque
tæ patuere maris, compendia ponti,
ſitumque fuit, quod non invenimus, aurum.

Magne

Magne Comes, ſtitit una tuos pax obvia cu
Et Luſitanis veniens Concordia terris,
Suspendit Mavortis opus; frameaſque tubaſq
Et bellatrices paßim compeſcuit iras,
Ipſaque paciferam Bellona oſtendit olivam.
Non moriture Ducum, priſci venerabile germ
Sanguinis, ignotum nobis iam note per Orben
Ad Batavos veteremque redi, fortißime, mun
Non effœta tuæ laudis mea Belgica, cauſas,
Queis merearis, habet. reſtant præclara labo
Argumenta domi. pandit tibi Flandria laxos
Mox vincenda ſinus. hic nondum fecimus arn
Otia. fervet amor belli, partibuſque Philippi
Regna fatigamus ſtudiis. Tu barbara ſperne
Verba, Magajates, & qui ſibi lurida formar
Tela, Tabaiarres, & pictos membra Tapuias,
Patagones, & Canibales, paſtumque cruore
Humano deforme genus; duroſque Caetas
Tupiguas & Amixocoros ſævoſque Piryvos,
Et Tupinaquorum populos. dediſce parumper
Iſta loqui, Germane, & vocibus utere noſtris.
Et Batavos Friſioſque ſona, mitemque Sicam
Mattiacos Morinoſque & quos fovet Iſala cive
Fulminat in Morinis cognati ſanguinis Heros,
AVRIACVS, ſternitque viam, qua poßit adiri
Ganda vel auguſtis Antvverpia digna triumpl
Adſis, magnanimoque humeros ſuppone labori.
Voſque adeò, Patriæ Patres, quibus inclita
Gloria ſurgit ab Occaſu, tot Veſpere in ipſo
Emeruit celebres vigilans induſtria lauros,
Heſperiæque accidit opes; defendite magnis

animis, Siculumque iſtis avertite Regem
s, auriferamque Peru Cuſcumque Quitumq;
hros longè Potoſi convellite montes.
nem bellis regio dabit. illa potentis
i ſuffulcit opes & robora tellus.
re hanc orbis dominam, qua pugnat Iberus
lio. geminos in ſe committite mundos,
it Hiſpanum Occiduis demergite terris,
xbo labente labet. qui viribus in nos
cit gliſcitque novis, hinc pabula Marti
t, & ſtrictos æternum nutrit in enſes.
dem pugnis ſubducite. vadat Iaſon
& in claros deducat carbaſa portus,
um Panamamque & ditem invadite fortes
ida, & effoßis Indum ſpoliate metallis.
res, monſtrabo viam per Amazonis undas
uce, Perruvio totifulgebitis auro.

C. BARLÆVS.

GVLI-

GVILIELMI PISONIS
TRACTATVS
De Aëribus, Aquis, & Locis.

BRaſiliæ Continens, ut maxima & p
ſtantiſſima totius novi Orbis pars n
no ſuo merito cenſetur: ita, ſi penitius in
ſpiciatur, non minus jucunda atque ſalu
deprehenditur. Adeo etiam, ut Aëris, Ac
rumque & Locorum cum temperie tum
lubritate poſſit cum quibuslibet Europæ
Aſiæ regionibus certare. Situm quipp
ſpectes, figuramque, à ſecundo circiter
Æquatore ad quartum ſupra trigeſimum
titudinis gradum excurrens longio is Tri
ni ſpeciem refert. Baſin habet ad Oriente
angulis Æquatorem & Septentrionem
ctantibus. Ab illa Baſi in Occidentem re
porrigitur: ita ut Angulus extremus ign
ad Meridiem regionibus abſorbeatur. Q
in Orientem ſpectat latus, Heſperiis ol
cet Æthiopibus; interpoſito vaſtiſſimo
ri. Vnde eſt, quod non minore valetud
ac vitæ commodo, quam animi oblectam
to habitetur. Etenim tota ejus frons bl
dum & benignum ſubſolanum, ab auris
tutinis natum, continenter recipit. Is mi
in modum homines cæteraque animar
demulcens, atque ab intolerabili Solis, v
tici, perpetuo imminentis, æſtu vindic
m

ıum quid ſanitati tuendæ confert. Fla-
e, ſiquidem accedat mare, ſummo ma-
n recedat, adultiori demum aurora ex-
r, totoſque dies pervadit. Neque enim,
ıltis Indorum in locis, circa veſperam
ıeſcit: quin intenditur adeo, vireſque
eundo & comitante Sole, ut ultra me-
ıoctis horas non raro vigeat, & aëris no-
a condenſatio nequeat dilatationem
& motum naturalem facile habitare ac
are.

terum latus (quod à Peruano Regno
ſima montium juga & immenſa diſter-
nt ſpatia) Zephyrus perflat, ventuſque
terraneus ſera nocte infeſtat. Qui licet
lmixtos infinitis è paludibus ſurgentes
res, habeatur inſaluber; adeo tamen à
tibus mari vicinis coërcetur, & propul-
à ſuccedente marina aura, ut vix queat
tora uſque penetrare. Quodſi ob plu-
s quandoque malacias per diem inte-
ı (quod rarum eſt valde) ſpiraſſe conti-
, remotiores à mari, & Occidenti obje-
vehementius; maris vero accolas, at-
mprimis nautas, una vix leuca à littore
ıtos, clementius exercet.

uemadmodum vero annuis tempori-
ntegri ſemeſtris mutationes haud ma-
: ita diurnis & nocturnis evidentiores
ingunt; eo quod dies & noctes non
is pares ſint ſpatiis, quam differentes ca-
lore

lore & frigore. Nam Sol altius aſcende
poſtquam terrarum & hominum poros
ruit, profundius & pari intervallo ſe occu
unde condenſatus aër extremam noctis
tem magis rorifluam efficit. Hinc rigidu
penetrans frigus corpora ferit inde à te
nocturna, maxime vero circa gallicini
uſque ad exortum Solis. Ideoque incau
ribus advenis hanc terram recens ingr
perquam moleſtum atque noxium eſſe ſo
& tantum non omnem ſpem præcidere
tam in hiſce vel aliis Indiarum oris bea
tranſigendi. Hujus rei non ignari indige
focum perennem juxta lectos penſiles alu
ejus ut beneficio inſecta non ſolum vene
ſed etiam nocturnum frigus, ſimul & te
fuligines arcere à ſe queant.

Porro rectus aſcenſus & deſcenſus S
breviſſima facit crepuſcula, noctesque a
diebus pares, ut ne quidem unius horæ
crimen agnoſcant. Noctibus æſtivis, fri
intenſius: hybernis, quod mirere, mitius
pe perſentiſcitur: aëre ſcilicet tranquill
nubibus undequaque preſſo pluviaſque
nante.. Ruricolæ poſt noctes ſolito frigid
res, dies ſerenos & ſementi proficuos: M
ci vero firmam, validamque corporis con
tutionem pollicere conſuerunt: contra
tepidæ noctes præceſſerint.

Pluvialis temporis initium fit menſe M
tio vel Aprili; finis eſt Auguſto. Quo So

ex Cancro materiam pluviæ ex parte diſ-
it in ventos, unde procellæ & turbines
nde naſcuntur. Has mox vernum tem-
excipit, blandiſſimeque componit. Di-
tatem quidem umbrarum, nunc in Au-
n, nunc in Septentrionem projectarum,
riun ur Braſiliæ cæterique Tropicorum
læ, (Amphiſcii propterea dicti) nullam
en, ut Doctiſſ. Scaliger, aliique non in-
ſortis Philoſophi, fuere arbitrati, circa
tempeſtates mutationem; bis nempe
dentis, & bis recedentis Solis; ſed tunc
nmodo cum abit ab Æquatore ad Tro-
m vel Cancri vel Capricorni, uſque dum
dierit & Æquinoctium abſolverit. Proſ-
lpinus duplicem æſtatem quod uno an-
ari teſtetur in Ægypto; id non tam à So-
iam admirando Nili acceſſu & receſſu
enire exiſtimandum eſt.
empora anni non niſi duo ſunt, calidum
ccum æſtas dicitur: alterum quod cali-
& humidum, ac Veri Europæo ſimile,
næ vicem ſupplet. Idque veriſſimum
ibus in Indiis intra utrumque Tropicum
ehenditur. Hiemis enim & æſtatis ini-
atque finis licet ob particularia inci-
ia loci, tum & Æquatoris maiorem vel
orem vicinitatem; non in idem tempus
dant: plerumque tamen annus ſex fere
ſibus ad humidum & totidem ad ſiccum
entibus abſolvitur. Adeo ut vel hinc
 eti-

etiam veritas Strabonis dicti confirmet
nullum ſcilicet annum inIndiis inveniri
troque tempore ſine pluviis. Et quidem
ratione, ut hic non, ſicut in multis Africæ
Aſiæ, ejuſdem nobiſcum Latitudinis, o
maxima exinde intenſio & remiſſio æſtus,
nulla vel ſaltem exigua percipiatur, (Sole
cet Braſilienſium zenith menſe Octobri
Februario tranſeunte, radiiſque ſecund
angulos acutiſſimos reflexis feriente t
ram.) Quæ diverſitas iſtarum regionum
colis, ob crebras malacias noxioſque tepo
interitum: harum contra ob dominatric
auram ſalutem promittit perpetuam. Vr
facile eſt colligere anni tempeſtates eſſe n
tam immediate ex Sole & aſtris eorumc
motu æſtimandas; quam ventorum ſpeci
diverſitate, Regioniſque qualitate ac ſitu
culiari. Eadem cauſa ſolemnibus illis To
dæ ſubſolanis vel Favoniis reddi poteſt. Q
in locis hiſce Mediterraneis paulo verſus
cidentem noctes non ſolum, ſed & dies
quando ſunt frigidiores, quam in orient
bus, littoralibus, uſque adeo ut pruina
quibus quandoque capillos riguiſſe conſ
Etenim in Indiis cum multa ſint admiran
illud tamen vel in primis videtur omni
phyſicorum ingenia ſuperare, quod in ead
Cœli plaga, Solis acceſſu & receſſu pari,
demque anni menſibus ab orientali pa
quidem circa Oceanum æſtas & ſiccitas

ɔccidentali vero trans juga montium & udes Braſiliæ, hiems, nebulæ & pluviæ. in tanta locorum vicinitate, quod ad ranem tempeſtatum attinet, iidem pæne poi ſibi mutuò antipodes videantur eſſe. ıam miram diſſonamque naturæ varieta-, atque alia ejuſcemodi, ſi quis diligentius ıd ſe reputet, profectò intelliget, Antiɔs multa de Æquinoctiali circulo & Tora zona falſo opinatos eſſe. Cum, contra ım Ariſtoteles & Plinius aliique ſunt arbi-ri, non ſolum habitabile hoc Clima, ſed temperatum ac fertile utique reddant rores perpetui, tum pluviæ & jucundi à ago flatus, dum vapores mane ſurgentes ıebulas tempeſtive diſcutiunt, æſtumque ridionalem temperant, ac Soles puriſſis & nitidiſſimos reddunt. Hinc vero hurum, qui in nobis ſunt, à putredine conratio. Neque tamen præcipua ſalubritatis longævitatis ratio, ut quidam voluerunt, quatoris eſt vicinitas, ob æqualitatem am imaginantur tempeſtatum. Nam mulſub linea Æquinoctiali locis habitatis nec lum nec Cœlum ad ſalubritatem favet: ſi-: Inſula D. Thomæ, Guinea aliæque prociæ teſtantur, ubi corpora à torrente caloareſcunt & reſolvuntur, minimeque lonva fiunt. Etenim attracti à Sole verticali & eſentiſſimo vapores ob perpetuas malas non diſperguntur, neque aquæ agitan-

 tur,

tur, ſed ſtagnant. Tum ſi qui perflant ven
languidi ſunt, & veluti longo itinere feſ
ventis ſubitis aut mediterraneis facile
ſubmittunt. Vnde tepores vaporoſi, nebu
& putredines enaſcuntur. Quod ſub Æqu
tore navigantes non ſine miſeria experiunt
in penu & aqua imprimis, quæ putredine fo
toreque concepto bis terve ſolet corrumpi
vaſis recens infuſa, priuſquam incorrupta
durabilis haberi queat. Braſiliæ vero vati
mus Oceanus tum pluviis, tum ventis perp
tuam ad exhilarandum littus materiam ſu
peditat, non tepidam, ſicut extra Tropic
ſolet, ſed egelidam & ſiccam, eamque à So
illuſtratam ab oriente in occidentem ad m
liaria aliquot ſpirat. Accedit, quod paluſt
bus & male olentibus pluviis ex continen
ortis, nunquam infeſtetur. Denique, ut mu
tæ Orientalis Indiæ & Africæ partes, non ci
gitur vicinis Inſulis, neu ventis agitatur tu
bidis & proceloſis.

Cœlum ſæpe quidem nubibus, ex orien
in occidentem latis, obductum videas, ſ
rariſſimis & tenuiſſimis, inque ſublimia aë
elevatis, præterquam diebus pluviis. S
oriens & occidens inconniventibus occu
adſpici poteſt: tumque fere ordinario app
ret ut colore, ita & magnitudine; adeo ut p
quam commode Diametur ejus menſura
queat. Mira undique ſerenitas eſt, præſerti
circa veſperam: quæ nullos unquam ſucc
de

ti *Lunæ* tradit vapores vel nebulas : ſed
ctes reddit adeo claras ut uno eodemque
Luna vetus & nova conſpici, litteræque
Lunam quadratam ſatis recte legi poſſint.
dem Aſtronomo & ad cæleſtia intento
mittit multa circa Eclipſes & Nubeculas
gellanicas, Veneremque poſt emerſio-
n à Sole falcatam, Mercurium ſcintillan-
n & corniculatum, acceſſus denique Lunæ
tellas cum fixas tum Planetas, cæteraque
ainomena, partim antea Europæis non
a : ſicut multoties fuit à nobis obſervatum
pecula eminentiori Aſtronomicis uſibus
Illuſtriſſimum D. I. Mauritium Naſſaviæ
ncipem, exſtructa, & à domeſtico meo
urate deſcripta, ad quem curioſum lecto-
n remitto.

Æther pro diverſitate aſpectuum Planeta-
n, accedentibus cauſis inferioribus ſuas
ipit intemperies. Crebris fulguribus Cœ-
n ſub veſperam coruſcat, tempeſtate vel
xime ſerena, ſed ſicca. Tonitrua ſi quæ
ca Æquinoctia ſuboriantur, rariſſime in
rnambuco & ſine fragore adiuntur, utut
oreseffundat : in Maranhan ceu propiore
quatori, vehementius & crebrius into-
nt. Multæ Irides, Halones, Dracones ig-
volantes apparent. Grandines vix un-
am conſpiciuntur. Nec eſt, qui obſerva-
it altiſſima montium cacumina nive tecta,
brumalem oſtentaſſe canitiem.

 Plu-

Pluviarum guttæ admodum ſunt magn
gravique decidunt impetu, quas moleſt
aliquando tepor præcedere vel ſequi ſol
Ros Europæo, cum pinguior, atque adeo
condior, ſic ob nitri quo impregnatur co
am penetrantior multo ac tenuior, præcip
æſtate, exiſtit. Manifeſtum hoc in ferro i
primis, multo magis in materiis minus ſo
dis. Quæ ſub dio poſita facile corrodunt
& exeduntur. Intenſior enim Solis radi
rum fervor, poros corporum ſublunariu
aperit uſque adeo de die ut noſturno r
ſubtiliſſimo facilem uſque in profunda a
tum faciat. Vnde per quotidianam viciſſit
dinem humiditatis & caloris illata putredin
vermium diverſorum generum fit generat
Quantum vero omnibus his noxius eſt ro
tantum gramini & paſcuis proficuus, in
neceſſarius, ne æſtate inopia pluviarum to
reantur, Hoc ſolo enim arentia loca & h
morem ſitentia refocillantur. Nihil item r
re magis alimentoſum, quo ſolo tot beſtio
& infinita inſecta vivunt: quod & divin
Poëta dixit; *Quantum ros nocte reponit*. Eſtq
adeo eximiæ efficaciæ ros matutinus, ut
pecora & homines æſtuantes, ac ſpirituu
profuſione fractos mirifice roboret. Co
centrando enim calorem nativum ingen
nat, atque appetitum acuit, adhæc urina
provocat.

Eteſiis ceu anniverſariis ventis ſereniſſim
h

oræ diverſis temporibus gaudent. Seme-
enim hiberno ſive pluvioſo, ex nubiloſa
trina plaga intenduntur & Vulturni velut
uram induunt. Hinc vehementius quam
uilo, menſibus æſtivis, dominantur, aë-
que imperium obtinent. Adeo etiam ut
ctus aquarum inde à menſe Martio ad
tobrem illis obſequia præſtent. Reliquo
ni tempore ex Septentrione in Auſtrum
ria coguntur. Circa Africæ latus occiden-
e, Braſiliæ oppoſitum, plane diverſo mo-
ſe res habet. Quippe ab Aprili ad Iulium
nſem, verſus Septentrionem rapidus eſt
xus; inde ad Octobrem tranquillum mare.
nc ad Ianuarium verſus Meridionalem
gam Oceanus truditur: mox circa medi-
Aprilis denuo nullum *Currens* maris (ut
xum illum generalem Verulamius appel-
) experiuntur nautæ. Atque hæ diverſi-
es potiſſimum quidem intra Tropicos li-
ro æquore navigantibus percipiuntur.
deo ut hi venti generales, Tropæi dicti, mi-
me ſegnes, partim regendo *Currens* maris,
rtim proprio flatu (non ſpontaneo aliquo
ptu ab ortu in Occaſum, ut Scaliger & ante
m veteres quidam imaginati ſunt) id effici-
t, ut hinc navigantes verſus Africæ, vel
ropæ oras, eadem redire, qua venerant via,
equant.

Æquor Braſilienſe ut plurimum tranquil-
m eſt. Cui temeritas Barbarorum ſe fidens,

gemino ligno ſuberoſo, *Iangada* dicto,
dentes, ſecure piſcaturam exercent aliq
leucis à littore remoti. Cerulea & ſubn
ejus facies exterius eſt, interius viridis.
tatum noctu igneſcit, magnoque lumine
fulget. Salſius quoque deprehenditur qu
verſus Polos, adeoque pellucidum, ut pi
ultra viginti orgyarum profunditatem au
colore micantes, ex altis puppibus comn
de conſpiciantur, meridiano tempore, S
que ſplendente. Ac tum ſimul intueri li
quam diverſus & contrarius ſubinde ſit r
tus in profundo mari, ab eo qui in ſuperf
à tumultuariis fit ventis. Quod jactas b
des, aliaſque artis nauticæ conjecturas n
parum eludit.

Si mare circa Æquinoctium nimis lang
dum deprehendatur, admodum inſidi
habetur illa tranquillitas. præſertim, ubi a
& ſordidæ nubes conglobatæ, ut fit, ac
dant, quæquæ univerſo repente impetu ſ
effundant, unde momento immenſæ ra
evertuntur.

Licet autem juxta littora æſtu ſatis veh
menti ſalum intumeſcat, non tamen agr
invadit, aut vicinas terras depreſſas inund
ſed ingenti fremitu rupem quandam ſive m
ris teniam, *Reciffo* Luſitanis dictam, pul
maximoque impetu verberat. Illam ſumn
naturæ miraculo & beneficio ibi poſitam f
teri, quotquot videre, conguntur. Crepid
eni

n cautium longo tractu excurrens, inſtar
i ſe violentiæ barbari & indignantis ele-
ti objicit, fidaſque ac tutas navibus ſta-
nes & portus præſtat. Largiſſimam præ-
a ædibus materiam, qua Olindæ & Paray-
empla ac monaſteria ſuperbiunt, ſuppe
t. Maximam Braſiliæ partem eadem
c interrupto & flexuoſo, nunc continua-
ectoque ductu tuetur. Ejus latitudo (quæ
iiſſima eſt, & quaſi arte ſuperficie tenus
ta) ad paſſus viginti, ſubinde triginta &
a ſe extendit. Tantæ vero altitudinis eſt,
ix maximo æſtu inundetur.

Nova plenaque Luna mare ad duodecim
um altitudinem (quod in Paranambu-
ſi littore fit circa quintam) attollitur, pa-
que deprimitur. Verum non rite obſer-
ſex horarum viciſſitudine, ſed pro ratio-
ecurſus fluviorum & pelagi intemperie,
citius vel tardius æſtum vaſtiſſimus Ocea-
abſolvit. Ita tamen, ut menſibus æſtivis
eſſus: hibernis vero receſſus ſint & lon-
es & vehementiores. Quid, quod fluxus
ares, paucis tantum à littore miliaribus;
rens vero maris per univerſum æquor per-
iſcant navigantes.

Cæterum ad extricandas perpetuas nauta-
controverſis circa longitudinem hujus
ntinentis, ſcire intereſt, magis ad Occi-
tem à natura collocatam eſſe quam peri-
mi quique Geographi & Hydrographi

hactenus ſunt opinari. Operæ pretium
que duxi illud addere, quod ex ſedula ob
vatione Eclipſium Lunarium nobis con
Initium ſiquidem deliquii, quod in vi
mum Decembris anni milleſimi ſexcente
trigeſimi octavi incidit, inter Olindam P
nambuci, & Vranoburgum Daniæ, tr
horis & quatuor minutis differre deprel
dimus. Vnde reducto calculo, facile
colligere, quæ cauſa ſit erroris; cum pleri
naucleri ultra quinquaginta minuta à n
diſcrepent.

Vniverſa Braſilia (cujus Incolæ Ant
ſunt Hiſpanis & Æthiopibus; Periœci lav
ſibus: Antipodes Aureæ Cherſoneſi popu
Coloniis & Præfecturis quatuordecim, t
denique circiter fluviis diſtinguitur. Ho
beneficio territoria fertilitate & comm
tate differunt. Præter quamplurimos am
fontibus inclytis & utcunque herboſis h
tata Orientalis pars ſcatet; iiſque paſſim,
ra divina bonitate irrigatur, potumque
minibus juxta ac pecoribus abunde ſubm
ſtrat. Armenta ſilveſtria ſiti æſtuantia eo c
fugiunt, ſeque ad luxum inebriantia aq
præda fiunt venatoribus. Rapidi ſunt pl
que fluvii menſibus pluviis, & tunc de ſu
in altum excreſcunt ac ripas egrediun
Econtra vero is, qui Parnambucenſis P
fecturæ terminator & D. Franciſco ſacer,
tius Braſiliæ facile maximus eſt: menſi

em æſtivis rapidiſſimus ſimul & altiſſi-
exiſtit, ruptiſque obicibus valentius ruit
mpos & mare. Menſibus autem pluviis,
l mirandum ſane, aquas decreſcere, mo-
que tantum in pelagus ſeſe exonerare vi-
. Cuius inauditæ diverſitatis cauſam,
liam perhibent. Sed ſub accuratiſſimis
onum luſtratoribus & ipſis Philoſophis
n nunc lis hæret. Quamvis autem tanti
inis fons aut origo nondum à quoquam
t luſtrata, tamen evidens ratio videtur
cere ex intima parte hujus Continentis
endere, & quidem è Lacu illo mediterra-
à multis celebrato, qui omnes fluvios, ut
inc noſtrum, ab altiſſimis Peruviæ mon-
s verſus ortum demiſſos, recipit & in
anum emittit. Noſtrates hoc flumen ce-
bus aliiſque ratibus *Canoas* dictis ad qua-
jinta milliaria aſcendentes adhuc ſatis la-
& profundum, inſuliſque amœnum &
ulis horridum invenerunt. Indigenarum
que & Luſitanorum fide conſtat circa
nquaginta milliaribus à mari, ipſum de
ſimis rupibus ſeu cataractis, *Cacoéras* vo-
t, præceps ruere nec altius ab iis qui è mari
iunt aſcendi poſſe. Supra cataractas flu-
is alveum porro pergere verſus *Corum* ad
quot milliaria, uſque ad ingentem illũ La-
n, in quo multæ ſint inſulæ perquam fer-
s & habitatæ. Inque hunc Lacum aureas
nas à rupibus auriferis verſus Peruviam ja-
centi-

centibus detritas per infinitos torrente
duci.

Cæterique fluvii vel potius rivi, q
hanc Braſiliæ oram in Oceanum effluun
minimarum etiam navium onera à med
raneis deferenda ſunt inepti, quod aqui
ſtituantur. Illi enim paucis exceptis, lice
bus aut quatuor milliaribus non abſint à
tibus ſuis, nihilominus in oſtiis magno
fluminum ſpeciem præ ſe ferunt. Quo
propter maris acceſſus, fauces illorum
dentes. Exemplo ſit *Rio formoſo*, item *Rio g*
de, & alii, omnes magnarum navium qua
capaces: qui tamen, ut verſus mediterr
vix duabus leucis à littore abſunt, ita ped
genu tenus tranſeuntur. Cun nulli ta
alii in hac Americæ parte reperiantur,
tantos imbres alveo ſuo excipiant. ſed
ſtat ratio. Vatiſſima montium juga proc
littore demittunt vim illam pluviarum à
go, & exonerant ſe verſus Occidentem. N
verſus Orientem ad rapidiſſima, ne dica
totius mundi maxima: uno quidem bra
verſus Septentrionem in Amazonum &
ranhan flumina: altero ad divi Franciſci,
que illa quæ *de la Plata* & *de Ianeiro*, dicun
verſus Auſtrum erumpunt. Hæc recepti
ſe quibuſdam amnibus invaleſcunt &
quando ad milliaria triginta in Oceanum
buntur. tanto impetu, ut in ipſo mari du
à nautis hauriantur latices, ac ſi è fonte ali

ıt. Porro Lacus juxta littus reperiun-
qui mari licet vicini & quaſi contigui,
tamen ſunt dulciſſimis. Præterea putei,
s ante annis, circa ipſum littus, & quo
maris pertingit, effoſſi, potabiles aquas
lces ignoto vel dubio venarum com-
o, impertiunt. Vnde percolatas omniſ-
alſedinis expertes prorſus haurire da-
quæ licet fontanis inferiores ſint, do-
cis tamen officiis ſufficiunt. In remo-
is vero deſertis rivuli quidam è lacubus
di, hieme dulces, ſubſalſi æſtate exi-
; quod ſtagnantes Solis aſſiduitate adu-
r.

ellus hæc ex diverſo naturæ luſu con-
Qua enim in planitiem longe lateque
tur, gleboſo ponderoſoque & præpin-
irriguo eſt ſolo *Vergea* Luſitanis dicta:
orum fructuum ferax: cannas ſaccha-
mprimis, tum & credita quæque ſemi-
ultiplici reddit fœnore. Aprici campi
s æſtate, ſed menſibus potiſſimum plu-
licet terra tunc habitantibus triſtior vi-
ır) lætiſſime vireſcunt, prataque meſ-
iegantia pabulis vigent. Frumentum &
nimis celeriter in germen evocantur à
erpetuoque ſolis fervore & indulgentia
Qui proinde multa verſatione (nec au-
interquiete unquam indiget) fatigari
t, additaque potius arena quam ſterco-
erendis frugibus aptior reddi. Secus e-
nim

nim germinatio nimis feſtinata aduritu
exhauritur. Qui ab exoticis ſeminibus
quæ diutius in terra foveri debent, pro
tum expectant, maturationem retarde
portet. Ne foliis luxurient plantæ, ac g
poſtea & ſeminibus caſſæ reperiantur, a
ita ſpem votaque agricolarum deſtitu
Committere terræ plantas & ſemina op
menſibus Februario & Martio; quum r
pe finem æſtatis excipit tempeſtas hun
Fieri vero utrumque debet prima veſp
non de die, nec adulta nocte. Quæcun
profundius & quo radii ſolares non pe
gunt, inhumant, in vitæ diſcrimen ea in
runt, quod ſub cute ſua intenſe frigida t
præcipua æſtate, taleas & ſemina facile
cet. Cujus rei advenæ & novitii experir
tum non ſine magna jactura fecerunt. S
na ſicut & fructus colligunt diverſo p
tempore in locis acclivis & ſitientibus q
declivioribus & uliginoſis. Quid quod
rum plurima toto anno & omni tem
plantentur & germinent: felicius lice
infelicius, pro locorum & plantarum di
ſitate. Quod evidentiſſime apparet, pr
tim circa proceras illas arbores, quas *Coc*
Palmitas nuncupant. Etenim hæ citra u
anni temporis, ſeniique arborum obſer
onem tranſplantatæ vireſcunt jucunde
fructibus eximiis abundant, in littore ſt
gaudentes foveri; modo radices, quas

c breviſſimas habent, leviter tantum cooperiantur. Harum enim cætera-ue Indiciarum arborum radices adeo à e ſubterraneo abhorrere deprehen-ır, ut nonnunquam Solis deſiderio fo-ɔrumpentes, terra ſe condi vix patian-Nonnullæ arbores & quidem nobilio-icut *Acaiù*, *Vbapitánga*, *Caiá*, *Andá*, *Iaca-*,, *Murecy*, *Ietaibá*, *Aratiuú*, *Ibabiraba*, Fi-Myrtus ſylveſtres *Iamacarú* & *Cambuy* : Planta quoque *An anás* & alia ſemel axat in anno florent, tempore verno, circa Octobrem eſt: mox fructus pro-t, Sole ingrediente Capricornum, & nt ultra tres menſes, poſteaque quieſ-Solus, quantum conſtat fructus *Guity-*ſemel biennio; fructus autem arboris *é* quod eſt Guajaci Braſilienſis, vix qua-nnio producitur. Pauciores arbores na-hactenus ad ſativas relatæ: ſylveſtres n cum ſint, fructus elegantes, & gratiſ-ſaporis proferunt, maxima quidem ex frigidos, cum aſtringendi facultate. ſi natura benigna hæc mortalibus im-lice æſtuantibus ſolatio dederit, pro-tibuſque humoribus frenũ impoſuerit. imæ arbores & frutices toto fere anni pore flores & fructus feliciter protru-t, ſimulque Ver, Æſttas & Autumnus in onſpiciuntur. Horum facile principes, *ucuiá*, *Mangabá*, *Pacóba*, *Banán*, *Ianipapa*, *Ara-*

Aracca, Pindòva, Cocos, Mamdon Pinhoins,
menta. Quibus annumerantur, Vitis, Ci
Malus Medica, Ficus, Cucumeres, Mel
pones, Citrulli Malogranata bifera, & tri
aliaque plurima ex Luſitania & Angol
lim, & nuper è Belgio adducta legumin
dices & olera paſſim in hortis exculta, a
in culinis domeſtica facta. Imo & Piper
entale, & alia infinita exotica, tam ſata E
pæa, quam Aromata Aſiatica benigne fert
lus. Sed regio quondam diplomate ne v
cerent propter abundantiam, prohibit
prorſus eradicata. Qui racemos per to
annum deſiderant, vineas diverſas, div
putant menſibus, maturaſque poſtea
colligunt. Vnde non ignobile vinum, c
cum æmulans, exprimitur. Quin & o
generis fructus atque frumenta etiam no
tia ſingulari fertilitate explerent colono
ſpem, ſi quod univerſale remedium co
Formicarum illam Strumam inveniri po
Nam locis anguſtis & quoque uliginoſis
ignis vel aquæ beneficio per impigrum a
colam facile arcentur. Sed cum nulla re
ab omni parte beata, vix credo potent
mum hunc hoſtem ſuperatum iri p
Quod non tam à Soli quam Solis vi pr
dat, qui ubicunque ſub zona torrida, et
in Indiis Orientalibus, atque in vicina P
via, infinitas Formicarum turmas gene
Partes autem Indiæ, ut quoque Braſiliæ,

Tropicum ſitæ, Formicas vix norunt; un-
& fruges ibi uberrima. Vtinam natura
es feras formicavoras collocaſſet, quæ ſi-
tot myriades abligurirent, ſicut mira illa
ctu animalia quadrupedia *Tamendoá* di-
quæ Canis magnitudine, longis inſtru-
unguibus, alte fodiendo formicarum la-
as detegunt, iiſque illico exertam trium
dodrantium linguam immittunt exilem,
rtamque Formicis repente contrahunt,
lutiuntque deceptas. Formicæ autem hæ
y do Braſil Luſitanis non immerito dictæ,
d perpetuam tyrannidem exerceant) ali-
Europæarum plane ſimiles, aliquæ tri-
majores & alatæ, omnivoræ ſunt. Agge-
quoque & tumulos ingentes, in modum
arum fœni, è terra ab illis exſtructos, vi-
s. Hucinopi metuentes ſenectæ, non te-
vel calle anguſtis, ut Virgilius eleganter
uis formicis cecinit, ſed naguſtis conve-
it atque reponunt quidquid populant ni-
hæc Formicarum agmina; ita ut in cam-
in ſilvis, aliquot leucarum ſpatio, perpe-
ſemitæ, opere earum ferveant. Quam ve-
octu Luna plena operentur, intelunio-
ceſſent, quam celebres undique earum
ventus, quam diligens cum obviis collo-
o atque percunctatio, quam denique fu-
orum quidam ſenſus, cum, imminentibus
ſibus pluviis, tumulos ſuos cavernoſos
ores ſtruant, &, quod omnem fere intel-
 li-

ligentiam ſuperare videtur, granorum i
nu reconditorum umbilicum, quo ge
emitti ſolet, ſollicite excidant, hic conſ
re datur. Ita ut vel ſtupidiſſimus ſpe
Salomonis proverbium in memoriam
cet, ubi ignavos ex earum œconomia in
mentum laboris capere jubet. Plura d
rando regimine dicenda forent, niſi jam
dum propoſiti limites tranſiiſſem.

Qua lacuſtris eſt hæc Regio, ob perp
am uliginem funditus æque ac in ſupe
viret. Tum diverſo plane herbarum
cumque paluſtrium genere, adeoq; mir
turæ ſolertia luxuriat, ut herboſam ter
non aquam diceres, amphibiorum æq
piſcium latibulis deſtinatam. Non omn
ca paludoſa & lacuſtria inſalubria eſſe,
numenta veterum quoque confirmant
talia, ubi inſignia quædam & fertiliſſim
bitacula paludibus proxima, incredibi
men ſalubritate fruebantur, propterea
commercium haberent cum mari, & m
ne perpetua non paterentur ſtagnantes
treſcere. Circa odia vero fluviorum, ub
ludem aqua marina ſingulis æſtibus inu
ab immenſa Oſtreorum & Cancrorum
titudine perreptatur, atque tortuoſo ill
borum genere, *Mangle* dicto, ita obſideru
viatoribus & piſcatorib⁹ prorſus ſit inac

Qua montoſa, raro ſterilis vel otioſa a
ret, ſed in acclives & amœnos colles (exc

iſſimis montiũ jugis in deſertis mediter-
ɛis) exſurgit. Contingit quidem arbores
amina menſibus pluviis læte virentia,
vis ob ardores ſolares emori, eaque in-
a ingenti ſpatio ſubinde incendium pro-
ere; ſed ipſi Incolæ iis incommodis pro-
ere norunt, dum loca illa exciſarum & re-
er combuſtarũ cineribus fœcundant, ut
ibus Cerealibus Americanis aptiora fiant.
Qua arbuſtis ſylviſque denſiſſimis veſti-
multo olim labore Luſitanos ad pyxi-
nauticam iter ſuum inſtituere coëgit.
od noſtratibus etiam nunc & mihi uſui
in muniendis viis per deſerta, patentque
ora in longitudinẽ aliquando ultra ducẽ
trecentas leucas. Qua ad arborum vaſti-
n, cymbæ uniligneæ, ex ijs fiunt centũ &
quaginta hominũ capaces. Qua ad alti-
nem, ſagitta à fortiſſimo emiſſa quarun-
ſummitatem haud facile ſuperat. Arbo-
lenique variæ magnitudinis indiſcrimi-
m hinc inde per campos & ſylvas videre
earumque ramos variis carduis, imo &
gris diverſæ ſpeciei arbuſculis frugiferis
ſtos & ornatos. Haud dubie, quia tot vo-
um cohortes, cum excrementis ſimul al-
ucleos ſeminaque fructuum ibi depo-
t: quæ in fervido earum ventriculo præ-
erata, facilius germinant. Ex hiſce ne-
ibus fragrantiſſimæ quoque arbores bal-
s & gummi gravidæ, non tantum medi-

cinæ gratia, ut *Copaiba*, *Cabureiba*, *Icicarib*
lucri cauſa ob colores & tincturas varias
oſque uſus eximios ad Europæos appo
tūr. ut ſunt *Ibirapitánga* arbor illa Braſili
κατ' ἐξοχὴν ita dicta, & rubra tinctura
non nota. *Tataiba* ſive lignum flavum.
riba cortice rubro. *Vrúcu*. *Iacarandá*. *Ant*
ſive Cedrus alba, & aliæ multæ quæ æd
navibuſque ſtruendis aptiſſimæ, quod a
minus perviæ ſint & ferant ætatem. Ex
rundam corticibus nunc funes igniarii
militantium uſum, nunc in navium nec
tates torquentur, & rudentibus mate
ſubminiſtrant. Denique è colliſis lignis
guatá, *Tataiba*, *Ambaiba*, aliiſque ferul
plantis ibidem naſcentibus, ignis lucul
ùs, quam ex concuſſo ſilice, à Barbaris e
tur.

Si quæ loca ſint aridiora, mirabiles
Climaces, ſeu funes potius ἀφύλλους g
rali nomine *Timbo* & *cibo* appellatos p
runt, quæ ſua flexilitate & tenacitate a
fabros & vietores ligaminum, contuſa a
piſcatores, coriarios, & naupegas, rho
ſtupæ vicem ſupplent. Inter has Clima
non minus notatu digna illa quæ *Guembé*
men à Braſilianis accepit. Texitur enim C
nabis & Sparti modo, cum alios in uſus,
præcipue in anchoralia: neque materia
ad nauticos funes & maris impetus apt
namque ut ſalſuginem amat ea planta, f

q

que ex illa confecta marin s aquis imer-
lentidem revireſcit. Et anchoris alliga-
uitantes in ſalo naves egregie continet,
tam ab innata duritie, vel operis firmi-
quam viriditate ipſa, & lentitia quadam
ſtar corii: ut ſeſe vel in altum elato na-
), modo in tenuitatem extendat, vel re-
ite rurſus in craſſitudinem contrahat:
d ſecus in noſtris evenit rudentibus, quæ
rum ipſa vi ac pertinacia ſæpe rumpun-

emorum pleræque arbores, cum ab Au-
ni & Veris viciſſitudine nihil fere patian-
rondibus tamen & foliis non eodem ſi-
tempore veſtiuntur & ſpoliantur. Præ-
a non unaquæque arbor foliis ſimul om-
s orbatur, ſed parte una decidente alte-
m diu manet, donec prior repullulet.
ari quoque ſubit, primum naturæ hoc
ındiſſimum theatrum contemplantem,
as & plantas in Europa à natura molles,
caulibus ligneſcentibus luxuriare: Ea-
quoque non paucas ratione loci inter ſe
imum diſcrepare; nam quæ vix fruticis
nitudinem æquarent in pratis, in denſis
noribus ſummæ videri proceritatis. Acce-
quod varii generis Hederæ fabiferæ, Pha-
iq; pulcherrimi, ſuprema arborum cacu-
a ſcandentes, topiarii inſtar operis perpe-
n umbram præbant. Inter hæc virgulto-
opaca, ipſis Faunis conſecrata homines

pariter ac feræ ſe abdunt vivuntque ſecu
Multi enim in illis ſunt ſecreti rramites;
ſui gnaros haud parva in venando volup
perfundunt. Quæ ſylvarum fontium
prærogativa multis Indiarum regionibus
negata eſt, maximeque occidentalis Afr
parti habitatæ, ac propterea Torridarum
gionum nomen merito obtinent: ab imn
dico enim & ingenti æſtu dehiſcunt illæ
ad fluvios umbroſoſque ſaltus diſſitiſſim
pecorum greges amandari neceſſum ſit
agro enim arenoſo longe majores ab inc
perferuntur calores, quam ſi terreus eſſet
dem Solo, Cælo & Sole. Ita & montoſa
ferunt à planis & nemoroſa à nudis, ac pe
de ut humilioribus aut altioribus monti
aſſurgunt, magiſque aut minus ſylvis ve
ſunt, frigus aut calorem aëri majorem aut
norem conciliant.

Porro ſicut Peruvia crebro ex æſtuanti
cavernarum latebris: ita nunquam Co
nentis hujus tractus orientalis terræ mot
fuit expertus. Metallis enim & igne ſub
raneo, ſpirituum & vaporum genitore
ſim deſtituitur. Excipe montes in Præfe
ra *ccára* adeo argentiferos, ut theſauros ha
nus pollicitos, nunc cum fœnore Bat
præſtare cœperint, atque etiam nunc præ
rent, modo Plautinum illud minus in
quadraret.

Tum denique homines noſtra intelligimus bo

Cum quæ in poteſtate habuimus, ea amiſimus.
ue hæc de diverſitate terræ nobis cogni-
tæ.
la autem deſerta & ſolitudines frequen-
s jugis arduas, inque Occidentem por-
is Anthropophagi tenent. Europæi qui
ſtigando loca incognita vaſtiſſimos iſtos
agoſos ſaltus penetrarunt, teſtantur, ſe
minus fertiles ibi, herboſoſque montes
onvalles vario animalium genere occu-
os vidiſſe, quam in littoralibus & habita-
bus locis. Quod ipſum poſtea verum
peri: hoc tamen diſcrimine, quod quo
editerranea loca penetres altius, eo plu-
uidem mineralia eaque ignobiliora ſe of-
nt, ſed fontium inopia atque ob auras
geſcentes æſtus diurnus major, & no-
m frigus intenſius: frequentiores deni-
lacus piſcoſos hybernæ pluviæ, in æſti-
penuriam, ſuppeditant. Mediterranea
n opem plurimam à cælo imbrido ha-
t, non circa vegetabilia ſolum, ſed & fe-
imatque piſcium miram obæſitatem, ut
dimento proinde minori indigeant. Mel
que ſylveſtre, fructus *Iacabucaio, Ietaibæ*,
mæ & ſylveſtres Ficus, defectum fructu'
Acaiú in deſertis locis ſupplent. Quæ teſ-
s & rubis, cæteriſque ſpinoſis fruticibus
ſim adeo horrent, ut vi via facienda ſit.
er cætera, *Caraguatá*, aliique cardui, ro-
, & aquam pluvialem copioſe concavis

foliis, calicis inſtar perpetuo continent, q
deficientibus rivis & pluviis ingenti ſola
hominibus æque ac animalibus exiſtunt.

Duæ tantum indomitæ feræ (ſerpentib
exceptis) in tam vaſta Regione extimeſce
dæ reperiuntur, Tigres & Apri. Quarum il
inſidioſæ, velocitate valent: hi tardiore ſu
curſu. Vtræque autem famelicæ exiſtu
Eædem paſtæ, quod mirere, adeo fiunt g
væ & meticuloſæ, ut ab ipſis Tapuyeris & g
ga iis etiam canibus, in fugam confeſtim
g ntur & capiantur. Vſque adeo ſatietas n
homines tantum ſed & feras enervat. In
belluas marinas vero, plures invenias fero
& prodigioſas ſatis. licet enim ſummè adn
rabilis Dei potentia atque ſolertia in reb
cœleſtibus, iiſque quæ in aëre & terra fiun
unicuique pateſcat; maxime tamen ea in m
ri prælucere videtur, in quo tam variæ & ſt
pendæ rerum formæ conſpiciuntur, earu
que vires & proprietates deteguntur, ut qu
rendi & contemplandi nullus unquam fut
rus ſit finis, meritiſſimoque jure ea quæ d
noſcitur pars, illius quæ ignoratur minima c
ci poſſit. Sunt autem Thynni, Delphini i
credibili velocitate cæteros ſuperantes. Se
ræ porro, & Lamiæ ſive Tuberones inter r
paces primum locum obtinent. Hi formid
bili rictu piſces non tantum, ſed & urinat
res devorant, nimiæque voracitatis pœnas
liquando dant: quod piſces echinati, co
nu

ıum quoque venenati, deglutiti eos in-
ıant. Sicut eleganter Oppianus olim ce-
:

ccıſæ occidunt hoſtem, perimuntque necantem.

e vero perpetuum cum Cetis bellum ge-
es, eorumque præcordia gladio radiis a-
ſimis horrido fodicantes, mare tingunt
re.

——His eſt audacia tanta.
i fortem Ponti Regem formidine nulla
grege ſeiunctum aſpiciunt, ſolumque vagan-
tem:
tque catervatım veniunt ad martia bella,

orum vero menſibus præſertim pluviis
na apparet copia, quod fœtus ibi edant.
ɔs cum maris receſſu contingit hærere in
is, multum olei inde redundat. His quo-
monſtris annumerantur Vaccæ marinæ
ereides, Braſilianis *Iupiptápre*, Luſitanis
emulher dictæ, de quibus Virgilius,

Frons hominem præfert, in piſcem deſinit al-
vus.

Notatu dignum, quod eximiæ tot arbo-
frutices & herbæ, figura, foliis & fructi-
à veteris orbis vegetabilibus, paucis ex-
tis, diſſimiles appareant. Idem in avibus,
mantibus & piſcibus deprehenditur: ut
nſectis alatis atque non alatis. Quaſi ex
erſitate Climatum, non tantum homi-
n, ſed etiam ſenſitivorum & vegetabilium
dirent differentiæ, idque non adeo ex

 aſtro-

aſtrorum ſynerga, quam vi Solis & Soli
nio peculiari. Quæ omnia ut ineffabili co
rum pulchritudine, ſic & infinita multitu
ne hiſce in oris generantur, partim nota
ta nobis, partim incognita. Quorum aliq
ſapore & dignitate Europæa ſuperant;
qua longe inferiora exiſtunt. Ex quibus
que apparet, quam mirus & varius luſus ſi
orbe terrarum. Meritoque beati Incolæ
berentur ſi omnium horum Creatorem c
noſcerent. Quum è contrà tam fauſto
cœlo, tam agreſtia & diſtorta illis ſint in
nia.

Hæc breviter de Aëre, Aquis & Locis
cta ſufficiant. Quorum utique temperies
tima parum eſt ex ſe culpabilis. Neque en
Solis calore torretur hæc terra, neque ſq
lore vel aquarum penuria reſiccatur, neq
frigore extinguitur, ſed rore perpetuo imb
buſque multis ac fontibus irrigatur. Vnde
feraciſſimum eſſe, & multa illic tempeſti
naſci oportet. Præterquam enim quod B
ſamis nativis, oleis, mellibus non unius g
neris abundet, herbarumque ac radicu
medicarum & ad tutandam valetudinem p
tentium ferax ſit: quæſtuoſiſſimam inſup
culturam facit, quantum ex aliquot retro a
norum meſſibus colligi potuit. Animaliu
denique omne genus ac boum imprimis a
menta in maximum numerum augeri & cr
brius parere, certum eſt. Quæ loci ſalubrit

ama non paucos olim ſenes alioſque mi-
proſpera utentes valetudine, ex Hiſpa-
, & Indiis aliiſque diſſitis locis excivit ad
em & aquas has Cœlo datas, tamquam ad
validiſſima vitæ & valitudinis præſidia.
quam mature enim pubeſcunt Incolæ:
eſcunt tarde, idque ſine canitie aut calvi-
. Quo fit, quod longe ultra centeſimum
tis annum, viridi ſenecta, non Americani
tum, ſed & ipſi Europæi fruantur, totum-
e adeo territorium Macrobium dici me-
tur. Non aliter ac ſi fervor juvenilis frigo-
ſenectutis repreſſus, temperatiorem illam
alidioribus hiſce plagis efficeret. Adve-
um enim proles crebris licet morbis infe-
ntur, multique ſuccumbant, imprimis no-
ates infantes, non tamen id tam debet
œli intemperiei, quam præpoſtero nutri-
di modo imputari. Exemplo ſunt vel ma-
ne Braſilianorum liberi vivaciſſimi. Qui
m ventre duro ſint & prominulo, ſolidiſ-
e toris, quamvis ſubucula tantum leviori
duantur, nihilominus injurias Cœli ſecure
ntemnunt. Rident matres ineptam no-
atium & veſtiendis & educandis parvulis
duſtriam, qua perſpirationem impediri &
tarrhos multos generari ajunt. Nulli inter
os, ſtrabones, luſcioſi, claudi, gibbove de-
rmati inveniuntur: cum tamen infantes
nquam aut linteis involvantur, aut invo-
tis faſciis Europæorum more ligentur. Fri-
gida

gida frequenter lavantur. Idem provect
ribus uſitatiſſimum eſt: cum ob innat
genti munditiem, tum ad firmandam &
endam corporis ſanitatem. Porro alac
ſunt & ſucculenti omnes, vaſiſque ampl
brachiis cruribuſque lacertoſis & firmi
compactis, minus tamen pinguedine farc
Qui nobiſcum militant maris accolæ, n
admodum ſunt aut moribus agreſtes, a
corpore proceri, ſuntque mares invicem m
ribus, mulieres mulieribus ſimiles: eo qu
paucioribus anni tempeſtatibus obnoxii, e
am rariora vitia in ſemine ſeminiſque effo
matione concipiant. Plerumque enim
hominum inſtituta & mores, ita quoque n
turam pro varia Regionis conſtitutione m
tari videmus. Præter longævitatis benefic
unum & alterum eſt quod rariſſime adverſa v
litudine afficiantur. Primo quod fortib
naſcantur, & incomparabili aëris ventorun
que ſerenitati atque æqualitati exponantur
tum quod tantum non ignorent, quid cur
ſint, quid animi affectus, quid corporeæ v
luptates. Sub eodem tecto, eoque levi & a
inverſæ modum carinæ palmis inſtrato, mu
tæ ſimul familiæ degunt. Has caſas peregr
naturi deſerunt ad tempus ſupellectile
quam curtam habent & liberos humeris in
pigre portantibus fœminis. Eodem ſemp
victu & amictu, eoque ſimplici gauden
Quippe ſolum goſſypium ad veſtitum ill
ſufficit, juxta illud Lucani ſcilicet. Te

Terra ſuis contenta bonis, non indiga mercis &c.
illus denique illis habendi amor, pauper-
ique ſe addicunt voluntariæ, ea quidem
uitate, ut cui plus eſt, lubens impertia
nus habentibus, pari dandi & poſcendi in-
em facilitate. Radices omnes alimen-
as, quod dignitate *Mandiocæ* cedant, imo
um panem ex oriza aut milio, Aſiaticis
topere expetitum, contemnunt. Omni-
s fructibus poma ſilveſtria, *Acaiú* dicta,
eferunt, quod egregie ſuccoſa ſint, & ad
tum æque ac potum ſufficiant. Nam ſi e-
n ipſis ſuppeditar, in multos menſes, fæci-
s depoſitis, duraturam; & præſtantiſſimas
taneas, penu recondi aptas. Alii etiam
ctus, præſertim *Pacoba*, *Ananás*, *Mangába*,
ipába, *Caraguatá* expreſſi ſimi e vinum vel
eram ſuppeditant, nec minus inebriando
nea. Fiunt & alia ex radicibus *Mandiocæ*,
atá, Milio Turcico, Oryza, quæ maſticata
lta cum ſaliva exſpuuntur. Sputum hoc
is tandiu conditur, donec ferveat, fæceſ-
e ejiciat. Vina vero hæc citius aut tardius
fermentandum inſurgunt, prout dulcio-
, acidiores vel acerbiores ſunt ſucci ex hiſ-
plantis fructibuſque expreſſi. An non à
ili materiæ conditione dependeat quo-
e anticipationis & poſtpoſitionis ratio in
rium paroxyſmis, viderint Medicorum
olæ.

Servitutis jugum nequaqam tolerant. Tri-
pudi-

pudiis inconditis & potationibus impend
ſunt dediti. Cibum capiendi ſtata tempo
gnorant. Recte aut perperam factis, ni
poſtmortem præmii aut ſupplicii ſupere
exiſtimant. Vane interim fabulati, eoru
quos ſua mors extinxit, animas immorta
ore. Otium amant, magnoſque labores
clinant, ſecure & in diem viventes. Cujus
ionem cum Hippocrate eam eſſe arbitr
quod rerum ac temporum uno modo ſe h
bentium facies eadem ingeneret ſocordia
varietas autem animum & corpus ad labo
excitet. Quin etiam otio & quiete creſcit
navia; exercitatione vero, mentis & ani
robur alitur. Ætatem ac vitæ decurſum æ
mant ex Heliaco Pleiadum exortu, qui
menſe Maio. Numerum autem annoru
ætatis ſuæ ut retinere poſſint, ſingulis an
reponunt unam caſtaneam de *Acaiú* ſen
duntaxat in anno circa Ianuarium prove
entem. Fœminæ pudicæ non deformes
octennio ultra ſexageſimum annum ſu
idem fœcundæ; imo ſeptuagenariæ orb
nfantes lactantes viſæ ſunt. Facili nego
& nemine obſtetricante pariunt, rariſſime a
ortientes. Pleræque puerperæ ſtatim p
partum ſurgunt, ad proximum flumen pr
perant ablutum corpus, & impigre, cum
cætera domeſtica officia redeunt, victũ hi
inde conquirendum. Liberos defunctos
tra biduum aut triduum non deplorant, m
t

us miſerando ejulatu totam domum im-
ıtibus. Lachrymis, quas in poteſtate ha-
t, profuſis, cognatos reduceſque excipi-
amicos, eorumque labores peregre ex-
atos, multis ſuſpiriis atque gemitibus de-
t, circumdatis collo brachiis & capite ad
tus adpreſſo. Olim antequam Luſitanos
oſcerent numeroſi & pæne infiniti erant,
agi undiquaque adeo frequentes, ut In-
um luſtratores ſagaciſſimi dubitarint an
orbis pars Braſilia populoſior fuerit un-
m. Nunc autem ad paucitatem redacti;
ı Luſitanorum ſævitia, alii pæne ad inter-
ionem deleti, alii in miſeram ſervitutem
epti, alii fuga ſibi conſulere & intra Con-
nem latere ſunt coacti. Qui inter Luſita-
& Belgas degunt Neophyti, Chriſto qui-
ı dant nomen, ejuſque ſacra ſequuntur;
frigidius. Quin adulti circa ea adeò ſunt
iſti, ut merito putes, ore duntaxat, non
de Chriſtum colere. Vix etiam placita
tra, niſi tenellæ ætati, nondum præoccu-
s animis, remotiſque parentibus, inſtilla-
oſſunt. Lingua inter ſe haud differunt.
ıuamvis quondam ex feroci proſapiâ fue-
orti, mutuo tamen cum Europæis com-
rcio & conſuetudine uſque adeo ſunt ci-
ati excultique, ut exuta barbarie, huma-
te nonnulli cum noſtratibus contendant.
c hic illud Taciti uſurpare liceat, Mitius
a Oceanum vivitur. Qui etiam nunc lit-
tera-

terarum & characterum ignari, nihilomi
antiquitatis memoriam, tam pace quam
lo geſta accurate conſervant. diligentiſ
namque junioribus tradunt quæ à major
acceperunt, imo ſenes dies noctesque i
gras in illis tradendis conſumunt, juni
vero tradita facile accipiunt, & retenta
liter aliis quoque inculcant.

Mediterranei contra, immanes, trucu
ti, ſine lege, ſine religione, ferino pr
ritu in hancuſque diem, nulla ſtabili aut
ſede morantur, quin vagantur huc illuc,
ut victus ubertas aut penuria tenuerit au
egerit illos. Soli vivere amant. Tuguri
latibula ferunt, ſed ſub dio perpetuo v
tant. Ita ut pauca quæ de ipſis dici aut
mereantur occurrant. Piſcibus & feris
tam odoris quam curſus ſagacitate inſid
tur. Iacula validiſſimis lacertis atque ſtu
da arte, ſine arcu torquere norunt. Mari
niſi nantes utuntur, qua in exercitatione
tum valent, ut truculentum illud maris m
ſtrum Tuberonem ſive Lamiam aſſequa
& capiant, ſiniſtra ad natandũ utentes, de
acuminatum palum geſtantes, quem o
hoſti contra ipſos expanſo rictu horrer
que hiatu inſurgenti inſidioſe in os im
tunt. bellua interim marina manum ap
hendere ſatagens tali artificio decepta,
profunde defigit, & capere cupiens, ve
inertibus barbaris capitur, qui dorſo fure

lientes (pugna ſane admirabilis, & auci-
s eventus) jumenti inſtar illam circum-
ndo per undas; minores piſces in eſcam
antur. Præterea adeo ſtrenui ſunt urina-
s, ut ſi piſcis vel aliud quid in fundo quæ-
dum ſit, patentibus oculis vrineatur to-
horæ ſpatio. Quod Lectori non incredi-
erit cum de Ægyptiis proditum ſit, per
m diem in aquis poſſe delitescere, & ubi
ummitaté aquæ enataverint, capite non
lato reſpirare. Viri pari erac fœminæ fuſis
llis, diverſa licet tonſura, cæteris corpo-
artibus depilatis, vix ullo circa pudenda
mento, incedunt, aviumque diſcolorum
nis ſe exornant. Colore quodam fuſco
amipápa pomo expreſſo; corpus turpiter
unt, u terribiliores in bello videantur.
e facies ornamento deſtituatur, lapillos
ſimos & longiſſimos, perforatis à prima
ntia auriculis, labiiſque inferiobus &
illis infigunt. Quod licet viſu fœdum,
tamen regium videtur. Ominibus & au-
is detiti, ariolis, ſagis & impoſtoribus
ſtui ſunt Alii Tonitru, alii Vrſam mino-
aliaque ſidea pro numine habent. Tanta
nter illos confuſio & diverſitas lingua-
, ut exinde ſolum atrociſſima bella & cre-
naſcantur, inimicitiasque inter ſe exer-
t perpetuas, ſupraqne fas humanitatis &
ſævas: imo vel ipſos luqos aliquando in
s claoes convertant. Ad bella ituri, miro

quidem ſilentio & ordine ſimplici pro
ducat. Ad manus ubi ventum eſt, horren
fremitu & ululatu aërem feriunt, imbreſ
ſagittarum utrimque emittunt, tam let
veneno infectas, ut vel leviſſime vulnera
crudeliſſime interimant. Fœminæ lactan
& prægnantes deinceps à virorum conſo
abſtinent. Vbi autem pepererint, ſeced
in ſilvam, & infanti umbilicum concha p
cidunt, & una cum ſecundinis coctum de
rant. Maritus tempore puerperii uxoris l
decumbit primis à partu diebus, & puerp
inſtar bellariis & epulis fruitur, ſubindic
neceſſitatem lapſas vires reſtaurandi. C
in morbum eorum quis inciderit, amici ac
dunt, quiſque ingenium advocat, reme
quorum notitiam experienria ſibi compa
vit, profert. Mox ſpinis arborum *Carna*
piſciumque dentibus, quibus, ſagittas a
rant, in toroſis brachiorum & femorum p
tibus alte cutem ſcarificant & incidu
membraque à laſſitudine potiſſimum vin
cant. Idem fere præſtant per validam ſuct
nem, ore pando parti dolenti applicato. V
mitum vi concitant contortis ſilveſtribus
liis, gulæ immiſſis. His & ſimilibus remec
fruſtra adhibitis, nihil ultra tentant, nec
men ægrum relinquunt, ſed unanimi conſe
ſu, tamquam de ejus ſalute deſperantes, c
vis ligneis illum ferociter interimunt: gra
ſcantes tamen illi, & ille ſibi, quod maſcu
inte

ire ipſi contingat, omnibuſque miſeriis
atur. Hoc enim lætabundi in ipſo mor-
ticulo, quaſi de Euthanaſia, gloriantur.
minori cum applauſu in parentis quam
hoſtis cadaver ſæviunt, illud præ turpi
te, hoc præ immani vindicta crudeliſſi-
m ferarum ritu dilaniantes & intra ſe ſe-
ntes. Vtriuſque carnes (modo non à ve-
extincti) oſſa tenus dentibus abraſæ di-
is epulæ exiſtunt. Optimatum vero ca-
ra ab aliis optimatibus toſta comme-
ur, præter oſſa; quæ à proximis conſa-
eis ſervantur ad nuptialia convivia, &
in minutiſſimas particulas contuſa, bel-
rum loco devorantur. Quibus nondum
mtis, capillos ſibi, in ſignum luctus,
unt. Vix poſſum, quin his addam, qui-
ræſtigiis verbipotentes Sagæ (quas quo-
Medicorum loco in pretio habent) &
rtilegi miris artibus populo imponant,
iſque perſuadent, ſe ex eorum corpori-
nimantia, lapides aliaque exſugere, quæ
videntibus evomunt. Imo Reguli ipſi
ue ſibi medendi facultatem arrogant,
os matres ſuos infantes ægros addu-
qui ab illis fricari & Tabaco conſputati,
rea moriantur, matre & conſaguineis
duntur.

mo itaque mirabitur ſi majorem herba-
cognitionem habuerint Aſiatici, quam
icani: cum hi animantibus non con-

 tenti,

tenti, in rationalia quoque ruant. Illo
autem multi ex inſtituto Pythagoræ vel a
ctiſſimo parcentes inſecto vegetabilibu
tam ſuſtineant.

Non abs re fore exiſtimavi, ſi facta à
poſito paulisper digreſſione, aberrave
barbariemque illam miſeram, tum quæ
genti paterna & innata ſunt, paucis expo
rim: præterea ut conſtet, nullis creaturis a
voluiſſe novercari naturam, quin abunde
menta & medicamenta ſuppeditaverit, ea
exacte à venenis diſtinguere docuerit. Q
cum animantibus & plantis quam plur
ſolertiſſime, tum in radice *Mandihoca*, Am
cæ primo alimento, imprimis videre eſt.
nique ut demonſtrem, longe hanc à n
diverſam vivendi rationem & temperam
ta diverſos aliquando morbos & mede
modos ſuppeditare.

Reſtat ut conſideremus, quæ valetu
potiſſimum vel proſint vel averſentur, &
de originem ducant morbi. Inquit e
Hippocrates, Corrivatio una, conſpir
una, conſentientia omnia. Quorum ſi
unum deficiat, tota hominis ſtructura fa
corruit. Enimvero cum ſub Zona torr
omnia aſtra verticalia vehementius agan
quo admotum annuum. exceſſu ſubinde
citatis & humiditatis: quoad motum v
diurnum, perpetua viciſſitudine calori
frigoris: non poteſt non eoſdem effectus

c

oſmus experiri. Vt enim planta novella›
genium, tamquam naturæ ejus minus
veniens, licet in melius tranſplantata, ſæ,
on fert: ita multi Europæi, aut imbecilli-
naturali, aut rite vivendi imperitia vel in-
erantia, aëri & aquis hiſce ſaluberrimis,
ariiſque vitæ fulcris, minus aſſueſcere
unt. Vnde non raro illis de latitudine
tanea primæ querelæ, quæ ex ſententia
ocratis, νέσες φράζεσι Boreales, licet
e ac Meridonales corporibus ſint com-
s, mollitiem carnium tamen ex intem-
incurrunt, niſi tempeſtive ea cacochy-
xturbetur, miſſis compoſitis, ſolis ſim-
oribus tenuiorumqua partium alimentis
dant, ne cruditas & craſſities humorum
tem obſtructioni, obſtructio perſpira-
& circulationi ſanguinis impedimen-
adferat. Adeoque ſi Hippocratis effa-
Σύμπνοια μία locum habeat, hic ſane
tam neceſſitas, quam perpetua veritas
fcit. Quippe immodico exiſtente calo-
perſpiratio undique eſt libera, nulla ex-
perſentiſcitur moleſtia; ſin minus, pon-
ſius ſit corpus, ac brevi materia morbi
a colligitur. Circulatione enim naturæ
etua impedita, & humoribus ſpiritibuſ-
ſive ab interna ſive externa cauſa, cohi-
, ingeminatur fervor, pejusque inde
n libet ſe habere oportet. Quod ſicutin
i vitæ officio veriſſimum, ita in ſomno

manifeſto deprehenditur. Idem cogita ſi
ſo vel febricitanti intempeſtive medicam
tum vel cibus exhibeatur, Ab his itaque
quentibus vitæ inſtitutum fiat.

Quisque excelſiorem & contra occid
tem opertum, atque in Orientem apert
eligat ad habitandum: talem inquam
Continentis craſſum ventum ab ædibus
cere, tenuem vero & ſoliſequam marin
auram perpetuo admittere commode po
Adeo denique mediterranes locis maritin
veteribus quoque prælata fuiſſe conſtat
Vitruvius narret, translatum oppidi & q
tuor tantum milliarium propius mari adn
tum, ſalubritate morboſum ſtatum muta
Pectoris ac ſtomachi regionem probetect
quiſque domi ac foris habeat: quod nihil
ce corporis partibus magis inimicum, qu
poſt æſtum diurnum, frigus nocturnu
Quo fit, ut clauſis cutis meatibus, ſudores
tro pulſi, varios morbos progenerent. C
bus enim tempeſtive ſudores fluunt, ra
valetudinem adverſam incurrunt, au
quando in morbum incidant, minore no
tio reſtituuntur. Econtra fit iis qui diffic
ter ſudant. Partes veſte, umbra aut q
vis alia retectæ exudant: eæ vero quas
ferit, inſenſibiliter perſpirant. Per vim e
à Sole ſudor elicitur, ſervatur à tegrument

Æque thermales vel balneæ hactenus
cognitæ ſunt. Artificiales humidæ & ſic
contra externa mala magno ſalutis com

n uſu exiſtunt. Quæ nunc ex pura puta
a, nunc compoſitæ ex odoriferis herbis
as Braſilia producit eximias) conficiun-
Cavendum tamen, præſertim noviciis
dvenis, ab immoderato vel frigidarum
calidarum uſu. Quarum illæ torpores &
tructiones, materiam intus cogendo: hæ
nbrorum languores, carniumque effæ-
ationes faciunt ob ſpirituum exolutio-
n. Quamobrem ne humor alimentarius
le foras evocetur, temereque reſolvatur,
olæ cavent oleis balſamiſque nativis.
aſi barbaries commune quid habeat cum
dita antiquitate, cui familiaris olim fuit,
t nunc exoleverit, unctionis uſus.
Porro exercitia vehementiora ſedulo vi-
da ſunt. Aura hæc licet blandiſſime ter-
exhilaret, Soliſque ardores clementer
iget, tamen motu defatigatis obeſt. A
ito enim adiapneuſtia: ab immoderatio-
ero exercitio, ſumma humorum ſpiritu-
que accenſio & acrimonia proficiſcitur.
mpus ambulationis opportunum eſt ma-
inum, modo maris acceſſus auram inten-
& maturet, exhalationesque nocturnæ
us diſpellantur: tunc enim blande ſtringi-
& concentratur calor naturalis. Maximè
em ambulare circa Solis occaſum prima
pera conducit: quod vires corpori, robur
appetitum ſtomacho reſtituat, ob tempe-
m optimam aëris & auram intenſiorem:
am tamen aliis Europæ & Africæ regioni-

dita utiliter comeduntur à jejunis, quibus
ter delicias ſacra habentur, quod cordi c
ferant, tum & menſibus præcipue æſtivis
jucundiſſimam maturitatem pervenia
Vnde abiit in proverbium, Non intrat æ
medicus, in quarum veſtibulo crebri Ar
tiorum cortices mane conſpiciuntur. Sed
cavendum ne fructus ulli colligantur, an
quam radii ſolares ab exhalationibus r
ćturnis eos repurgaverint. Præſtat illos
ſtringentibus exceptis, ante potius qu
poſt paſtum, & ſaccharo conditos quam c
dos apponere. Fugaces enim cum eor
multi ſint, facile corrumpuntur, imprimis
quibus imbecillis & intemperatus eſt vent
culus. Ego quidem Galenum imitatus, p
petuo ſuaſor fui amicis, ut rarius horariis fr
ctibus ſeſe oblectarent: unde ipſis diu m
tumque bene fuit. In quotidiano uſu pot
ſimum ſunt (nam reliqui ad Hiſtoriam N
turalem pertinent) *Ananas, Mangába Aca*
Aracá major & minor, *Guiába*, diverſæ ſpe
es *Murucuiá, Ibapitánga, Maſarandiba, Acaiá,*
raticu Guiticarói, Biringela, Pinoguacu, Cocos, B
nána, Pacóba, ficus quoque ſilveſtres. Hi o
nes inter patrios habentur, eorumque ma
ma pars ſponte provenit: nonnulli à Batav
& Luſitanis in hortis excoluntur tam feli
ter, ut ipſi fructus vileſcant. Inter ſubter
nea ſunt Radices *Patáta* & *Vmbu*, tum gla
des Americani *Munduy* optimi ſaporis & n
tr

nenti, atque ſecundæ menſæ delicias. Non
ocul à littore in locis arenoſis & ſalſa æ-
oris unda imbutis, adeo ſponte luxuriat
rtulacæ & Braſſicæ marinæ ſive Soldanel-
quoddam genus, ut pro acetariis quotidi-
s ſufficiant.
Inter feras plurimæ exiſtunt, quæ victui
vire queunt. Apri majores & minores,
nbilico in dorſo præditi, carnibus optimis
ſaluberrimis cenſentur. Amphibii porci,
piverres Luſitanis dicti, licet dignitate cæ-
tis inferiores, integris militum & Barbaro-
m cohortibus alimento probo ſunt. Idem
Erinaceis dictum volo. Antæ etiam luci-
gæ, mira viſu animalia, carnes bubulas re-
tunt. Capreæ, tum Lepores & Cuniculi,
iropæis haud cedunt. Taruſiæ denique di-
rſæ ſpeciei loricatæ, & inſignes illæ lacer-
, corrupte *Leguána* dictæ, in delicatiores
ulas expoſitæ. Neque hæc tantum, ſed &
ia identidem ſilveſtria & domeſtica, cater-
tim in ſaltibus oberrantia, nuper ab Euro-
eis invecta ſunt pecorum armenta, impri-
is boves, porci & arietes. quæ bifera & tri-
rá utcumque exiſtunt. Inter hæc nefrendes
neritate carnis excellunt uſque adeo, ut æ-
torum diætam ingrediantur, & ovillæ lon-
e præferantur. Experientia enim conſtat,
ulta quadrupedia, piſces ac aves in cœno-
s & paludoſis locis viventia, non idcirco a-
eo poſtponenda eſſe montanis & fluviatili-
bus,

dita utiliter comeduntur à jejunis, quibus
ter delicias ſacra habentur, quod cordi c
ferant, tum & menſibus præcipue æſtivis
jucundiſſimam maturitatem pervenia
Vnde abiit in proverbium, Non intrat æ
medicus, in quarum veſtibulo crebri Ar
tiorum cortices mane conſpiciuntur. Sed
cavendum ne fructus ulli colligantur, an
quam radii ſolares ab exhalationibus n
cturnis eos repurgaverint. Præſtat illos
ſtringentibus exceptis, ante potius qu
poſt paſtum, & ſaccharo conditos quam c
dos apponere. Fugaces enim cum eoru
multi ſint, facile corrumpuntur, imprimis
quibus imbecillis & intemperatus eſt vent
culus. Ego quidem Galenum imitatus, p
petuo ſuaſor fui amicis, ut rarius horariis f
ctibus ſeſe oblectarent: unde ipſis diu m
tumque bene fuit. In quotidiano uſu pot
ſimum ſunt (nam reliqui ad Hiſtoriam N
turalem pertinent) *Ananas, Mangába Aca*
Aracá major & minor, *Guiába*, diverſæ ſpe
es *Murucuiá, Ibapitánga, Maſarandiba, Acaiá,*
raticu Guiticarói, Biringela, Pinoguacu, Cocos, B
nána, Pacóba, ficus quoque ſilveſtres. Hi o
nes inter patrios habentur, eorumque ma
ma pars ſponte provenit: nonnulli à Batav
& Luſitanis in hortis excoluntur tam feli
ter, ut ipſi fructus vileſcant. Inter ſubterr
nea ſunt Radices *Patáta* & *Vmbu*, tum gla
des Americani *Munduy* optimi ſaporis & n

nenti, atque ſecundæ menſæ deliciæ. Non
cul à littore in locis arenoſis & ſalſa æ-
oris unda imbutis, adeo ſponte luxuriat
rtulacæ & Braſſicæ marinæ ſive Soldanel-
quoddam genus, ut pro acetariis quotidi-
s ſufficiant.

Inter feras plurimæ exiſtunt, quæ victui
vire queunt. Apri majores & minores,
ibilico in dorſo præditi, carnibus optimis
ſaluberrimis cenſentur. Amphibii porci,
Civerres Luſitanis dicti, licet dignitate cæ-
is inferiores, integris militum & Barbaro-
m cohortibus alimento probo ſunt. Idem
Erinaceis dictum volo. Antæ etiam luci-
gæ, mira viſu animalia, carnes bubulas æ-
unt. Capreæ, tum Lepores & Cuniculi,
ropæis haud cedunt. Tatuſiæ denique di-
rſæ ſpeciei loricatæ, & inſignes illæ lacer-
, corrupte *Leguána* dictæ, in delicatiores
ulas expoſitæ. Neque hæc tantum, ſed &
a identidem ſilveſtria & domeſtica, cater-
tim in ſaltibus oberrantia, nuper ab Euro-
eis invecta ſunt pecorum armenta, impri-
is boves, porci & arietes. quæ bifera & tri-
rá utcumque exiſtunt. Inter hæc nefrendes
neritate carnis excellunt uſque adeo, ut æ-
orum diætam ingrediantur, & ovillæ lon-
præferantur. Experientia enim conſtat,
ulta quadrupedia, piſces ac aves in cœno-
s & paludoſis locis viventia, non idcirco a-
eo poſtponenda eſſe montanis & fluviatili-
bus,

bus,ſicut plerumque fit in ſeptentrionali E
ropa, quod in hiſce regionibus calidiorib
eximia aëris temperies & ſerenitas correct
rii vicem quaſi ſubire videatur circa natura
ejuſmodi animalium.

Avibus ſilveſtribus, partim in nemoribu
partim in aquis viventibus, optimi guſtu
haudquaquam deſtituuntur. Licet non
hujus inſtituti eas prolixe enarrare, tam
prætetire nolo, quæ palato & ſanitati ſer
unt. Vt quæ in montanis habitant, Phaſiar
Perdices, Accipitres diverſæ ſpeciei, ac ca
ne optima & tenerrima. His ſuccedunt Pſi
taci, Coturnices, Turtures, Palumbi, Tu
di, Fringillæ, Columbæ ſilveſtres, quæ on
nes toſtæ menſis inferri ſolent. Ex amphib
is celebrantur Anſeres & Anates diverſæ ſp
ciei, quarum quædam Europæas dignitate
magnitudine ſuperant, quædam vero iis ce
dunt.

Cæterum inter tot volatilium genera r
paria & littora (eorum licet aliqua ſint carn
minus tenera) Ardeæ ſtellares & non ſtella
res, Ruſticulæ atque Gallinæ paluſtres, & ſi
milia, minus ſint prætereunda. Adde & ſtru
thiones primarios Ambræ griſeæ prædone
Nobile illud Bituminis genus Ambra dictun
Spiritibus imprimis vitalibus reſtaurandi
per omnes Indias celebre, ex ignotis Ocean
faucibus copioſe in Braſiliæ littora eructans
non niſi procelloſo mari alluit. Vnde fit, u

vi

ceſſante tempeſtate aves & quadrupedes
nnullæ in ipſo littore certatim eam devo-
t, priuſquam ipſi maris accolæ iſtuc per-
iant. Quod equidem mirum, cum om-
ante inſolationem molle tantum gluten
Ambra, ingratoque adeo odore nares fe-
ns ut ab inexpertis plane reſpuatur: ani-
lia tamen dulcem ejus dolorem, licet ho-
nibus adhuc latentem, prius perſentiſcant,
ſque ſapore ſtrenue ſe oblectent.

Enarrato carnium uſu quotidiano, de piſ-
us nunc dicendum. Dubito nobilitate &
quentia piſcium an ulla Regio beatior hac
ſeri poſſit; Mari, fluviis & lacubus piſco-
imis, ſquamatos, aſperos, læves, molles,
tilagineos, turbinatos, omne genus abun-
ſuppeditantibus. Vnde advenæ æque ac
mi Incolæ ægri ac ſani perpetui ſunt Ich-
phagi: quippe non ſolum exhauſto om-
penu, pro primario ſuſtentaculo, ſed præ-
teris deliciis, ſicut olim Romani, eos am-
ctuntur. Inter quos Cyprini, Alburni,
ncæ, Carpiones, Trutæ, Auratæ, Lupi,
o ipſi Aſelli, Europæorum figura & ſapore
nuli, primum facile locum tenent. Tum
bes, Soleæ, Scombri, Acus, Rajæ, diver-
ſpeciei. Cancris quoque, Teſtudinibus,
mmaris, Squillis, Conchis, Oſtreis, om-
buſque teſtaceis & cruſtatis, præſertim pa-
les receſſu maris exſiccatæ, magnopere
tent. Congri denique, Scari, Anguillæ,
& hu-

& hujus generis alii, quibus ſuperſedo
Qui in ſuperficie maris degunt piſce
menſibus potiſſimum pluviis, quod imb
bus gaudeant, capiuntur: iis vero qui in
ceſſu fluviorum & alto mari ſunt, omni fe
anni tempore, ſed ut plurimum æſtate piſc
tores inſidiantur; atque, tum melioris pab
li gratia, tum ardoris extimeſcendi cauſ
proxima ſcopulis domicilia inque iis ſalub
ora paſcua deligunt, ac proinde ſaxatiles
fundi piſces dicti. Præcipuorum nomina,
cones, differentias & proprietates videre
in ſequenti libro.

In ſinubus vero & lacubus nec piſciu
copia nec varietate à maritimis ſuperantu
quod, licet promiſcue alii aliis celerius pa
ant, & creſcant, in lacubus tamen his æq
ac in fluviis citius, quam in ipſo mari id fie
contingit. Iique licet marinis & fluvialib
dicantur inferiores, dignitate haud multu
tamen cedunt, quod non ſtagnantes ve
ſint aquæ, ſed perſpirent, indeque fluenta
rivi aliquando egrediantur.

Piſces denique vel Sole exſiccantur, v
ſale (qui copioſe in ſalinis hic colligitur
condiuntur, inque penu conſervantu
Quòd ſi crudioris cibi imprimis piſciū co
coctioni aquæ potum minus ſufficere exp
riantur, pulverem ex ſale & modico piper
Braſilienſis præparatum, *Juquitaia* dictum, in
termiſcent, condimentumque inde confic

ut

:ventriculo ſaluberrimum, atque in omni
egrinatione merito circumferendum. Ita
veriſſimum tandem in hiſce calidioribus
:is comperirim illud Galeni teſtimonium
Græciæ piſcibus. Alimentum ſcilicet ex
riſque pelagiorum & fluvialium proveni-
, ſanguinem conſiſtentia tenuiorem gig-
e, quam quod ex pedeſtribus animalibus
ducitur, adeo ut non copioſe nutriat, &
erius diſcutiatur. Hæc de cibis ſufficiant.
Potus porro uſitatus & longe ſaluberri-
s (ſupra illum quem ex tot fructibus ex-
ni diximus) aqua eſt limpidiſſima, divi-
ıs hiſce regionibus conceſſa. Quæ jucun-
refrigerio, Solis imprimis ardore fractos,
ocillare ac ſummopere recreare ſolet. lar-
s & crebrius pota, nullos in ventre vel hy-
chondriis flatus aut tormina excitat, ne-
ventriculum debilitat, ſed melius quiſ-
inde ſe habet: modo ἐνθιάπνουςος, & Re-
nis temperamento conformis fuerit. At-
hinc quidem ilico ſudores & urinas pro-
at, adeoque appetitum ſtomacho acuit,
voráces Incolas reddat. ob miram enim
n tenuitatem alimentum in partes liqui-
res penetrans intimius dividit, impediens,
el pinguior alimenti ſuccus aduratur, vel
cruditates ad renes aut membra externa
rudantur. Unde fit, ut à calculi imprimis
rticulorum morbis præſervet, rariſſimæ-
de duobus illis malis ſint querelæ. Con-
ſtat,

ſtat, plurimos beata admodum ſenecta à
ærumnis libera centeſimum attigiſſe annu
nec alium potum præter aquam toto v
curriculo guſtaſſe. Vnde facile eſt aſſen
Veteribus, dicentibus Μακροβιωτέρας eſſe g
tes quæ aquam ſolam biberent. Cum en
aquæ hæ nive & metallis deſtitutæ è fo
bus Orienti obverſis ſcaturiant, longo iti
nere aſſiduoque Solis ardore excoquunt
gratiſſimæ & tenuiſſimæ evadunt, nihilo
deponunt. Hibernis menſibus minus qu
doque limpidæ ob crebras pluvias, nec æ
frigidæ: Æſtivis, ob auram intenſiorem,
gidiſſimæ ſunt, nec tamen duræ, ſicut in
gidioribus regionibus; ſed molles, leves
que concoctu faciles. Aquæ ex imbribus c
lectæ leves quidem ſed calidæ ſunt, & fa
putreſcunt, quod ex plurimis & diverſis p
tibus conſtent; ravimque ſubinde induc
niſi excoquantur. Sicut enim contingit h
minibus nudis ſub Sole ſedentibus tenui
mum educi per poros, relictis veluti fæcib
ita Sol verticalis facile quod leviſſimum ſ
ſum rapit ex lacubus ipſoque mari, relic
quod ſalſum eſt propter craſſitiem & gravi
tem. Quæ ex tumulis & montibus profluu
iis conducunt, qui ventre ſunt duriore. ſi q
vero aquæ ſaxa & ferrum recipiant, iis co
ducunt, qui humidiori & milliori ſunt ve
tre, quod reſiccent. Ab aquis ſubſalſis & p
luſtribus in totum abſtinendum, quod ind
mi

æ & duræ ventres adſtringant. Ac proin-
ob imperitiam illi qui ventrem ſolvere
ſtimant, falluntur, quia raro perfluunt,
um ſtabiles ſunt, à Sole exuruntur, novo-
accedente imbre, craſſæ & olidæ eva-
t, unde fit ut bibentibus lienes magni &
npacti fiant, ventreſque duri & calidi. Ve-
ni non minus ſolertes ſunt in aquarum
erentiis guſtandis, quam Europæi in di-
is vinorum qualitatibus diſcernendis,
s imprudentiæ inſimulant, ſi nullo habi-
liſcrimine aquas bibant. Illi enim opti-
nihilque ſubſidentes hauriunt, quas ſub-
ioribus locis (ſubterraneis ob teporem
lectis) in urceis fictilibus noctesque dieſ-
ſub dio reſervant, ubi invitis radiis verti-
bus intenſiſſime ipſo momento refrige-
ntur, ad Aphoriſ. Hippocr. Aqua quæ ctio
fit & cito frigeſit, leviſſima eſt. Æſtuanti-
tamen eam licet gratiſſimam, niſi offâ
dituræ ante deguſtata, bibere non con-
it. Cum è contrario pubes nautica & mi-
, peſſima omnino conſuetudine, frigida
iſſime hauſta Spiritum vini metu crudita-
ſuperbibunt. Quaſi ejuſmodi vehiculo
s eſſet, eque duobus hiſce contrariis, cor-
liorumque viſcerum tonus nihil patere-
Præterea Afrorum & Europæorum pro-
cua turba, olente illo & nimium familia-
otu, qui *Garápa* vulgo appellatur, ſe im-
nt, quem caupones, lucro inhiantes, ex

nigro ſacchаro & aqua conficiunt, & vix
fæcatum vili pretio divendunt, additis ſu
de foliis arboris *Acaiuéra*, quorum calor
pores excitantur, citiuſque inebriare f
Concedi tamen poteſt, ſi ſumatur mod
ſi rite factum & vetus ſit. Dilutum quo
aliud ex aqua fontana ſaccharo & limoni
confectum ſani pariter ac ægri in deliciis
bent. Sicut & illum liquorem quem L
nus apud Indiæ populos in uſu fuiſſe teſt
eſt.

Quique bibunt tenera dulces ab harundine ſu
Cereviſiam vero Europæam, Vinum ab
thites, vini quoque Spiritum quidam ceu
lubriora his oris maximopere commend
ſed immerito. Vinum Creticum per om
Indias quod per ſe ſine arte ſubſiſtat, cæt
vinis Europæis eſt præferendum. Cujus u
modicus ſit veſperi, mane nullus. Nec le
ter peccant, qui Torridis plagis paulo p
juſto illud bibunt. Quippe nunquam exp
tum eſt, potus frigidioris exceſſum, tant
nocuiſſe, quantum calidioris, quidquid
ſutiores refragentur, quibus ob malam c
ſuetudinem & intemperiem jam vini uſu
quiſitam ſecus videtur. Ventriculus enim
rum extenuatus ob inopiam caloris nati
atque etiam ad ipſum aliunde influentis,
git eos vino uti, atque in ejus uſu perſevera
Quod quoque Galenus lib. v. de ſanitate
enda cap. XII, confirmat. Spiritum enim

vel fructuum ſiccera deſtillatum calere
tantum, ſed & ſiccare conſtat, tum po-
ıum quando pituitae cruda ac fæculenta
ıvies pabulum haud ſufficiens objici-
t, in quo acerrima atque exurens vis ſeſe
ıtet. Et tunc viſcera accendit, appeten-
proſternit, & pedetentim nimia conſue-
ne exequias ante mortem maturat, ut
ies, proh dolor, obſervatum eſt in Indiis.
vinum ipſum, ejuſque extractum, tam-
n Medicina infirmis tum animi tum cor-
s, data ſunt: hoc ad nimiam Spirituum
ıſionem verſus centrum in momento re-
ındum; illud, vel ad hilaritatem exci-
lam, vel ad laſſitudinem tollendam, vel
que ad ſtomachum in ſenibus roboran-
ı: ſeq quia pauci non infirmi, facta ſunt
lem omnibus potus. Ex his itaque ſatis
ere puto, veras longævitatis ſimul & in-
mitatis cauſas; cum aër, olera, fructus,
ıalium carnes aquarum naturam ſequu-
er continuam generationem eo deveni-
ıt hominum temperies fere ſit qualis a-
rum.

Iactenus de uſu & abuſu rerum, ut inde
ſtet, hunc orbem habitanti, quibus &
pacto tueri ac firmare valetudinem poſ-
debeat. Antequam autem de lapſa reſti-
ıda agamus, paucis attingendum duxi,
ıam morbi quævis anni tempora ac con-
ationes, præcipue Lunæ, æſtuſque aqua-

rum reſpiciant: quique inter diverſas gen
vel diſcrepantes vel communes ſint. Prim
quidem, cum ob conſtantiam & æqual
tem tempeſtatum, hæc plaga ſaluberrim
temperiem ex calido & humido ſit nac
mutationes nec tam magnæ, nec tam creb
ut ſupradictum eſt, fiunt: unde certa ſal
& longævitatis indicia proficiſcuntur. Q
ut ait Hippocrates, Mutationes temporu
potiſſimum pariunt morbos; & in ipſis te
poribus magnæ mutationes aut frigoris a
calori,, & alia pro ratione eodem modo.
meſtre ſiquidem pluvioſum, licet humi
tas prædominetur, tamen à jugi Solis ſpl
dore moderamen accipit. Quod ſi ex deb
& tempeſtive fiat, annum proximum ſalub
rimum, & à multis morbis immunem p
nunciat. Semeſtre æſtivum, rore copioſi
imbrium raritatem compenſat. Hiſce te
poribus æſtivis, ſicut morbi citius deſinu
ita acuti ut plurimum & boni judicii ſunt.
cundum illum Aphor. XV. lib. III. Ex co
ſtitutionibus anni in univerſum ſiccitat
aſſiduis imbribus ſunt ſalubriores & mi
mortiferæ. Hinc laterales morbi, febres a
dentes, raro lethales. Per ſiccitates autem
bres acutæ fiunt, & ſi quidem annus maxi
ex parte talis extiterit, qualem effecerit c
ſtitutionem, tales ut plurimum quoque m
bos expectare oportet. Licet enim Lepra
Scabies hic incognitæ; impetigines tam
cc

tumaces, pruritus, dyſenteriæ, haimor-
des, inflammationes ani & oculorum,
ervidoSanguine generari contingit. Qui-
malis medendis aquæ frigidæ vel tepidæ
externus quam internus uſus cæteris
ſidiis facile palmam eripit. Ephemeras,
accenſionem ſpirituum, vel ex Sole verti-
experimur, quas multa frigidæ irroratio-
er totum corpus facta, Empirici in Athle-
nſtinctu naturali potius quam Hippocra-
el Galeni præceptis ducti, reſtituunt.
Hibernis menſibus ſi Auſter perpetuus
pora exſolvat, humectet languidaque
dat, qui generantur morbi, præcipue ſunt
es putridæ, multa capitis ac ventris pitui-
juxta Aphoriſm. xvi., lib. iii: Aſſiduis
ribus morbi fere fiunt febres longæ, "
iones alvi, putredines.) prolapſus carti- "
nis enſiformis, albus alvi fluxus cœliaco "
ctui ſimillimus, hydrops, hernia. Omni-
autem maxime, oppilatio hepatis & ven-
uli imbecillitates, : quæ Viſcera ſimul
a anni tempeſtatibus mutationes accipere
nt. Spaſmus, torpor, ſtupor, cæterique
vorum affectus in Indiis apud advenas
uentes ſunt, atque præ cæteris piſcatores,
i, piſtores, tum milites humi cubantes,
infeſtantur. Porro ſicut capitis vulnera &
era, vel ſponte vel ſolo gummi Elemni in-
ena facillime curantur; ita pedum ulcera
æ ſunt malignitatis, ut vix curationem
 niſi

niſi æſtate recipiant. Omnibus pariter fe
dioribus plagis commune videtur, pluri
mala tum externa tum interna, quæ infra
patis regionem ſunt, difficilioris eſſe cura
nis: contra vero, quæ ſupra; quod à per
tuo deſcenſu humorum acrium ſint lib
Morbi alii ad alia tempora bene vel mal
habent, & ſine Medicamentis aliquand
auctore quoque Hippocrate, curantur. I
riſq; tamen his morbis æſtas non vacat, j
ta Aphoriſm. XIX. lib. III. Atque hi om
enarrati effectus huic Regioni tamquam
trii ſunt. Febres quotidianæ rariſſime hic
veniuntur. Imo cum Galeno aſſerere aud
me quoque nunquam Iuvenem ullum,
Virum natura calidum quoquomodo aut
lioſum, iis febribus correptum vidiſſe:
pueros tantum voraciores & hyeme præ
tim exiſtente valde humida.

Quantum ad ætatem, infantia & juv
tus, ut dictum ſupra, morbis frequenti
bus infeſtantur: Senes vero rarioribus.
Aph. III. lib. III. Morbi alii ad alia ben
vel male ſe habent: & quædam ætates ad
ni tempora & loca, & victus genera. E
,, Aphoriſm. XXXVIII. lib. II. Magnam p
tem ſenes juvenibus minus ægrotant. Ca
rhi qui frigidis Regionibus ſenes, hic poti
mum Iuvenes & Infantes infeſtant; u
nervoſum genus quoque inficitur.

Morbi diverſis in nationibus variant. N
ſ

tibus, imprimis noviciis & mulieribus, compoſiti plerumque & chronici. At- eorum longe plures morbis capiuntur idis quam calidis, quod à nocturno fr go- inus ſibi caveant, & à diurno æſtu calo- innatum evocari patiantur; tum quo- ex nimia nutrientis cibi & potus ingur- tione, calor naturalis inſtar flammæ im- illis, cui multum olei confertim infundi- , ſuffocetur; unde corpora non ſolum calefiunt, ſed & frigida vitia gignuntur. ippe in tam pertinaces incurrunt vel viſ- um obſtructiones, vel alvi fluxus, ut paſ- languentes decoloresque ac viva cadave- ncedere videas. Luſitanis minus compo- , ſed acutiores ſolent obvenire morbi: ſilianis rari, iique acuti & ſimplices, ac inde eorum curationes & prædictiones nus fallaces.

Quodſi æſtas admodum ſicca fuerit, bili- s & melancholicis ob nimiam aduſtio- m male fit. Hnmidum ſiquidem, quod in orum corpore adhuc reliquum eſt, calor populatur & deſiccat, partibus viſcoſis & aſſioribus manentibus. Vnde Tertianæ ex- iſitæ & Quartanæ non minus quam in Eu- pa graves. Sed majori cum acumine citi- que terminum attingentes. Pituitoſis hæc nnia è contrario eveniunt. Hieme autem inus pluvioſa, teporibuſque ob defectum ræ marinæ ſuſcitatis, corpora non con-

 ſtrin-

ſtringuntur, ſed cerebrum nervique humi-
tate ac uligine opplentur, quæ æſtatis mu-
tione ſubito accedente, circa Æquinoctiu
Autumnale valde noxia. Nam quia vente
redundante humore liberari nequit, aqua
intercutem, profluvium album & difficul
tes inteſtinorum inde naſci oportet. ſic m
lieres, licet fœcundæ, non concipiunt tam
crebroque abortiunt, aut ſi quando partu
ant, difficulter fœtum enituntur, eumque d
bilem brevique interiturum, aut certe va
tudinarium. Quod quidem potiſſimum
advenis mulieribus dictum ſit. Quantum
tempus æſtivum hiberno ſit magis ſalubr
quoniam in Braſilia ſiccitas humiditati pr
valet, naturarum tamen aliæ ad æſtatem al
ad hyemem bene vel male ſe habent. Proi
de mulieres & infantes, cum corpore ſi
magis pituitoſo; æſtate melius quam hyem
valent. Contra gracilia & bilioſa corpora
melius hyeme, pejus æſtate. Et hæc quide
de intemperatis, quæ moderato contrario
rum uſu conſervantur, corrumpuntur à ſim
libus. Contrarium vero in temperatis fie
conſuevit.

Cæterum à morbis, qui è vaporibus ex te
ra aut lacubus ortis naſcuntur, non eſt liber
Braſilia. Cœlo enim exiſtente turbido, &
vento marino à terreſtri victo, ſubito fiunt fe
bres, catarrhi & raucedines. Incolæ teſtan
tur, occulta quadam viciſſitudine ſinguli

ſep

enis annis humidos admodum & mor-
os menſes hibernos dari; & his ſex alios
briores ac ſicciores ſuccedere. Verum-
comperi, non contemnenda eſſe ipſo-
monita. Ab iis tamen qui Epidemici ve-
icuntur, & à tetra qualitate hinc inde e-
ante, vel à maligno Syderum influxu,
is temporibus ſæviunt, immunis ſemper
habita. Anno milleſimo ſexcenteſimo
dragesimo tertio, æſtate admodum ſic-
Anthraces non lethales apparuerunt. Va-
æ peſtiferæ, quas teſtatur Proſper Alpi-
in Ægypto bis in anno graſſari inter pue-
, hic incognitæ. Triginta annorum de-
ſum ſemel duntaxat Africana mancipia
Variolis laborantes devecta, reliquos,
lo modo contaminatos, ingenti Barbaro-
ſtrage, inquinarunt. Pari fere modo
tagioſa Lues inter pecora domeſtica, hie-
pluvioſa, aliquos greges depopulata eſt.
tamen malignitatis contagium aſcendiſ-
ut peſtis, (ſicut in Peruvia non ſolum, ſed
n multis Aſiæ & Africæ partibus contin-
) aut morbus peſti affinis, inde exortus
rit, à nemine unquam compertum eſt.
gnos autem & frequentes illos dyſenteri-
affectus nunquã in Epidemios tranſiiſſe,
miratione dignum puto. Quaſi aſſiduitas
ri, ex Oceano ſpirantis, aërem ſerenet &
rat adeo, ut ſeminaria contagii impedian-
haud aliter à calido & ſicco, quam ſub
 Zonis

Zonis temperatis à frigido & ſicco exting
videntur. Vel quia deleteria miaſmata, ex
mia Aëris puritate abſorpta atque evicta,
non in totum pereant, ſaltem vigore deſtit
ta, vernaculis quidem, ſed non graſſantib
illis morbis pariendis ſufficiunt. Vnde app
ret quanto Epidemici cæteris vulgaribus ſu
vehementiores, tanto in aëre ad mutandu
corporis habitum, & ad peius aut melius di
ponendum, ineſſe vim majorem quam
diæta & cæteris non naturalibus.

Plenilunio ac novilunio, imo & quadran
tibus ſingulis, alterationes manifeſtas corpo
ra recipiunt. Quo fit, ut Medicamenta pro
pinent. tunc enim dolor exaſperatur, & peju
habpt æger. Idem cogita de Solis motu diu
no, cum ſupra fidem circa meridiem, bilio
morbi, nocto vero pituitoſi, ingraveſcan
Motus Lunæ diurnus non minus quam men
ſtruus, mutationes evidentes ſuſcitans, ob
ſervatu digniſſima operatur. Singulis ſex ho
ris, aceedente mari, morbum ingraveſcere a
dolorem exacerbari: viciſſim ſex aliis, qu
bus mare recedit, cruciatus paulatim minu
& mitigari, ipſi ægri teſtantur. Quod in acu
tioribus juxta ac minus acutis morbis, præci
pue in iis qui è fluxionibss & plenitudine o
riuntur. apparet. Adeo accreſcentibus aqui
æſtuque maris in plenilunium incidente co
fliguntur cum infirmitate nonnulli; ut eti
am vitam cum morte commutare vidnantu

quum

m tamen vix quemquam tunc interiiſſe
ervatum ſit. Pleroſque autem pelago de-
ſcente extingui ægrotos, quia præter alio-
teſtimonia ipſe toties experientia com-
batum habeo, confidentius confirmare
m. Idem in partu fieri ab obſtetricibu
ervatur. Ita ut validiſſimæ hæ influentiæ
occultæ Cœli mariumqun qualitates, eoſ-
n effectus naſcenti & denaſcenti impertiri
eantur, & hunc à vitæ auguſtiis, illum à
cere & vinculis uteri materni abſolvant.
c eadem de animantibus brutis affir-
nt, quod à me tamen nondum expertum
eor. Ariſtoteles nullum animal maris æſtu
pirare inquit. Nec eſt cur Plinio aliiſque
erum hac in re pareamus, quaſi ab Aſtris,
Lun& potiſſimum defectibus & auctibus
dependeret. Cum ſidus illud molle, fœ-
neum, nocturnum, ſi in conchylia, fron-
s, ſimiliaque ſublunaria agat tanquam cau-
remota; minus veriſimile tamen, in homi-
m eo uſque vires ſuas exerere, ſed eum po-
s ex propiore cauſa pati. Cum enim abun-
t vaſtiſſimus hic vicinus Oceanus, omnia
u ſolum quæ proxima ſunt, ſed etiam lon-
us diſſita, multo vegetiora & quodammo-
repletiora fiunt, atque alterantur emaci-
nturque illo recedente, præcipue quæ ali-
uo humore madent, ut cerebella, medullæ,
nguis, & ſimilia. Sicut in corporibus no-
ris commercia ſunt ſpiritualia, ita quoque
in

in profundis vaſti Oceani nares quaſi mun
conſtitutæ per quas remiſſi anhelitus vel
ducti modo efflent maria, modo revocen
unde ejus accolæ imprimis non parum af
ciuntur. A plurimis haud vanæ fidei expe
tiſſimis viris accepi, ſenes Empiricos in pra
exercitatiſſimos, ad horæ ſpatium mortem
bi prædixiſſe, & tunc demum pronuntiaſ
poſtquam jam aquæ receſſiſſent; cumque
lum defluxum evaſiſſent, ſpem certam co
cepiſſe ad ſequentem receſſum ſe fore ſupe
ſtites. Quod ipſum ita contigit, tempore qu
dicto occubuerunt. Hæc, ut admiratione di
na, ita medico perquam neceſſaria, ut de a
terius ſalute, ſuoque honore minus periclit
tur. Hanc naturæ latentem vim anxie diſpu
tare, non eſt hujus propoſiti: ſufficiat pe
effectus ſciviſſe, quod perturbatio hæc criti
cum aliquando ſymptomaticum quid præ
ferat, pro diſpoſitione naturæ aut materia
morbificæ. Sicut enim nox, ad Aphoriſm
XIII. lib. II. criſin præcedens, ægris moleſt
eſſe ſolet, quæ vero ſubſequitur, levis: ita op
preſſio hæc aquis decreſcentibus deſinens
quo gravior fuerit, eo melius & levius diſpo-
ſitum relinquit corpus, ſi modo requiſita a
criſin adſint: ſin minus, mors eo certius ſub-
ſequitur. Obſervandum autem quod hæ per-
turbationes noctu fortiores, quam interdi
exiſtant. Quaſi hi motus, Lunæ plerumqu
motum ſequerentur, quæ noctu magis quam
interdiu vires ſuas exerit. Cri-

Criſium obſervationes frequentiſſime oc-
runt, modo morbi natura rite cognoſca-
, principium cæteraque morbi tempora
negligantur. Et totum hoc quidem in
jectis ad Cœli Solique hujus temperiem
ſtitutis, omniumque maxime in Indige-
, comperies. Criſes ſæpe perfectæ fiunt,
quidem tempore æſtivo potiſſimum, quia
gis conſtantia & æqualia tunc ſunt tem-
ra. Quapropter Hippocratis Aphoriſmum
. III. veriſſimum quotidie experiri datur.
Conſtantibus temporibus, ſi tempeſtiva
empeſtive fiant, morbi ſtabiles & boni ju-
icii accidunt: inconſtantibus autem inſta-
es & mali judicii. ſæpe quidem per hæ-
orrhagias, ſæpiſſime vero per ſudores; quos
idos & magna copia è corporibus fluen-
, maxime ſalutares comperi, idque diebus
paribus; juxta Aphor. XXXVI. lib IV. ſin
nus, ut ex defectu virium fit, & citius quam
e ſeptimo, malum. Nec minus crebro per
xus ventris criſes manifeſte apparent. In
antum Symptomatici fluxus alvi, morta-
in his terris excruciant, in tantum natura
tice aliquando per eandem ſe exonerare
at. Tum, ſicut longo alvi profluvio deten-
vomitus arte concitatus, prodeſt: ita ſpon-
ſuperveniens ſæpiſſime ſolvit morbum.
Porro, queadmodum hodiernæ novi orbis
vigationes confirmant, quod ſecundum
verſa illa mundi Climata mores gentium

&

& victus diverſi ſunt; ita & morbi morteſq
diſcrepant : Vtque veteres morbos exting
contingit, ita & novos ex inſolida hac ſid
rum reciprocatione & inclinatione, atq
Cerræ Auſtralis temperie generari : quoru
aliqui tranſeunt ad alias mundi regiones, a
qui permanent; aliqui vero graſſari deſid
runt (ſicut de Ægypto quoque teſtantur a
thores) ob mutatam victus rationem. Im
præter hæc quod Cælum, anni tempora, A
quarum & Ciborum diverſitas, Ratioque v
vendi prorſus alia, facile temperamenta in
mutent, accedit variarum quoque uationu
mixtura. Sic Europæi coëuntes cum Ame
canis fœminis *Mamelucos*, cum Æthiopiſſ
Mulatos : denique Amerciani cum African
Nigritis *Caboclès* vocatos progenerant. Ex A
thiopiſſis cum Luſitanis aliquando gemell
alterum alba cute alterum nigra, criſpis capi
lis, oculis cæſiis naſci vidimus. Quaſi non ſ
lum vegetabilia & ſenſitiva tranſlata degen
rarent; ſed & gentes alio traductæ & gent
bus externis commixtæ nativum geniu
amitterent, haud ſecus ac fluvii ſalum ingreſ
propriam perdunt aquarum dulcedinen
Quod cum ita ſit, quis dubitet, ex ejuſmo
variis inſitionibus & ſemente, non diverſa
fructuum craſes exſurgere, atque inde nun
implicatos, nunc novos generari morbos
qui exercitatiſſimos quandoque viros ita d
fatigarunt in praxi, ut circa morbi diagnoſi
& pro

rognoſin, quam maxime vacillaverint ?
que in tanta rei incertitudine non minus
circa morbos Endemios, quam illi ſuam
n in Luce Venerea, Sudore Anglico, Scor-
o, Plica Polonica, Mentagra Ægyptio-
n, aliiſque id genus morbis dignoſcendis
curandis, inſcitiam ingenue ſint confeſſi.
nec tandem remediis exquiſitioribus in-
tis, morborumque temporibus accura-
obſervatis, quoſdam expulerint. Non-
li morbi ex parte novi videntur, quia pe-
dum, tempus, eademque accidentia, non
obſervant, cuarndi tamen ratione non
per differunt. Quæ omnia ut recte dig-
cantur, ſolerti & ſagaci judicio, multaque
erientia opus eſt. Ego, quantum tempo-
publicis curis ſubcidere potui, Obſerva-
nibus hiſce colligendis impendere volui.
certa fretus, poſtventuros Iatroſophos
ingenio atque induſtria, ea quæ adhuc de-
erantur, aliquando ſuppleturos, aut ſi quæ
nus recte dicta, candide reſtituturos.

De Tacomarée Arundo ſacchariſera.

Oſtquam Vaſtiſſimi hujus Continentis
in Indiis Occidentalibus pars, quæ nunc
go Braſilia dicitur, inter duos Fluvios,
ranhon & *de la Plata*, ſita, Paulo poſt Ca-
lis acceſſum à Veſputio Emanuelis Regis
rtugalliæ auſpiciis, Paulo accuratius anno
citer CIↃ IↃ eſſet explorata, Luſitani, intra
Pro-

Promontorium *Olindæ* amœniſſimum &
ſulam *Itamarica*, Primum Littora antea
cognita legerunt. Vbi juxta rupem fiſ
Braſilianorum tuguriis conſpectis, ad ter
appulerunt, &de nomine Loci ſoliciti, qu
tum potuerunt inquirentes, *Pharnambu*
hoc eſt, mare perforatum vacari, à Barb
reſponſum tulerunt. Vnde hodie quoq
omnium Præfecturarum feliciſſima, id
nomen obtinet. Cujus receſſus cum al
explorarent, indignum exiſtimarunt, lig
rubro, licet maximi proventus ad tingen
pannos, acquieſcere: præſertim cum pra
confragoſos montes & ſaltus inacceſſos,
ro Dei beneficio, longe lateque parim
planities ſolutos, partim in colles clemen
aſſurgentes terras conſpicerent; tum & p
ſtantiſſimis animalibus, fructibus & fru
bus Europæis invectis, mirabili proventu
producere & fætificare expirirentur. T
dem fœcundum hoc ſolum cannis ſaccha
feris aptiſſimum judicarunt: eaſque à ca
peſtribus quondam hominibus detectas
Inſulis Fortunatis, huc detulerunt; quæ
ſuavem ſuccum quaſi ad manus traditæ,
ſum quem pollicebantur, olim ſilveſtr
nunc Excultæ & Domeſticæ, toto fere ge
ri humano Præſtant. Ita ut Cœleſte hoc d
num, Attico melli multis partibus præfer
dum, excelſis incluſum arundinibus, hiſce
gionibus imprimis conceſſum ſit, è quib
tu

aquaria mola, tum boum indefeſſo la-
e agitata, dulciſſimus liquor expreſſus, in
nis excoqueretur, quemadmodum hac
gine expreſſum videtur.
Aultæ hodie hujus generis Machinæ con-
iuntur. Nec nulla hujus terræ merx eſt,
ua plus lucri emolumenti ad negotiato-
redundet. Nam ſaccharorum ex omni
ilia, olim colligebantur *Arobæ* decies cen-
mille, idque quotannis, atque in Euro-
devectæ certiſſimo compendio diven-
antur.
Ægypto *ſacar* Arabicum (unde ſaccha-
noſtrum dictum volunt) ex humili &
ua planta, inſtar cryſtalli vi Solis coapu-
r. In India vero orientali, ex *Mambu* arbo-
undinea (vide Guar. ab Orta cap. xxii.)
odoſa, populo inſigni non abſimili, *Sacar*
ıbu, quem *Tabaxir* appellant, viſcoſum al-
ntemque liquorem promanare conſtat,
vicenna Rhaſis, & Serapio teſtantur. In
vincia *Rio de la plata*, Cannas ſacchari
ıte naſci, adoleſcereque in arboris proce-
em, atque cryſtalla ſacchareæ æſtu ſolis
dare conſtat. Tamen alterutrum vel in-
qualitate, vel conficiendi dexteritate ad-
ari huic arundinaceo poſſe, nemo credat.
ıta ſiquidem hæc noſtra fruticis inſtar fir-
ate prædita, ſucco dulci turget. Silveſtri
ndini externa facie eſt ſimillima; niſi
d hæc crebrioribus articulis aliquando

 diſtin-

diſtinguatur, imprimis ſi anni, terræque
temperies minus reſpondeat. Quo enim
jora internodia, eo feliciorem meſſem,
breviora, eo infeliciorem agricolæ prænu
ant.

Hæc Arundo, *Viba Tacomaree*, Luſit
Canna d' Accuquare dicta, minus in mont
collibus, licet irriguis, quam pratis gleb
& pinguibus, luxuriat, ſicuti videre eſt in
nambucenſis præfecturæ maxima fertili
& planitie agris, optimeque canniferis:
inclytis undiquaque amnibus dividuntu
à pluviis & inundationibus ripas egredie
bus rigantur; quarum beneficio à form
cæteriſque inſectis noxiis liberantur, ſicut
nivem in Europæis regionibus ſolent.
miſſa digreſſione ad propoſitum redeo.

Primo agri vomere invertuntur, crati
que aut ferro ancipiti ſarriuntur, inque re
& æqualiter diſtantes ſulcos proſcindun
Quibus Cannarum taleæ ita inhumantu
ſummitates utriuſque ſe contingant: at
ea ratione lacunæ vomere factæ, manent
pletæ, quæ ipſa eadem terra poſtea adimpl
tur. Plus terræ æſtate, qua operiantur, re
runt, ne intenſior Solis æſtus penetret, C
naſque exſiccet: Hyeme vero minus, ut f
lius uligine imbuantur, & terræ pondus g
minationem retardet. Quo major hum
tas, eo citius exſurgit arundo, hincque qu
bet articulus novas producit Cannas,

on

nni parte eas ac radices ex lacuna, cui immiſta eſt, extendens. Nodo Cannæ circumca pullulat turio, à quo, terræ incumbens, ıditur, frutexque emergit: ita ut decem aut ſummum duodecim menſium ſpacio, ınna matureſcat, inque juſtam longitudim excreſcat. Expertiores agricolæ menſes ıguſtum & Ianuarium plantationi conſeırunt. Auguſto tamen, qui menſium hirnorum poſtremus, felicius hæc inſtitut, quod tellus noviſſimis pluviis imbuta, antas ſuo gremio mollius foveat.

Arundo maturata tempore præfato exnditur; nonnunquam & ad annum uſque quentem in agro relinquitur, & tunc Canvetus nominatur, quaſi ſeges reſtibilis. In hoc tempus nova denuo progerminat, æ poſtea ſimul cum veteri reſecatur. Si in biennium non reſcindatur, nullius exin pretii habetur: paulatim enim in agro arceſcit, ac deficiente humore extinguitur; i forte peculiari terræ beneficio prorogeт ultra ordinarium durationis tempus. antæ tenellæ & juvenes, bene inhumatæ, nuo propagari numquam fere indigent, ıod diuturnitate temporis non emoriantur ad quadraginta vel quinquaginta annos ıidem; ita ut ſuapte natura vel nemoris durionem adæquare valeant, nimirum ſolo ne pingui; nam quæ in ſitienti & arido eſcunt, vix ultra quinquennium vivunt.

Interitum autem ex accidenti Cannis infe-
runt, deſideratio, caries, potiſſimum vero
immiſſo ab æſtate incendio, nec ſuper-venien-
te pluvia, ad radicem uſquæ præ nimia ſicci-
tate comburantur, magno hercle poſſeſſori
damno. Proinde qui Cannas inutiles & fru-
giperdas exſtirpare, ſuoque bono combu-
rere cogitat, ut novæ renaſcantur, hybern
tempore, non æſtivo, hoc inſtituat. Immo-
dica quoque inundatione, cum nulla cacu-
mina emergunt, Cannæ ſuffocantur: ita u
utriuſque exceſſu, nimio æſtu exareſcant, ni-
miaque fluviorum illuvie, eaque ſtagnante
refrigerentur, unde ſtirpitus evelli, aliæqu
de novo plantari poſtulant. Genus deniqu
quoddam Vermiculi nigri alati, *Guirapeacoc*
Braſilienſes, *Pao de Galinha* vulgus Luſitano-
rum appellat, in locis potiſſimum uliginoſis
radices corrodit, Cannaſque interimit. Po-
ſtremo ab herbis voluntariis male illis fit
quæ mirum in modum ſæpe luxuriantes, hiſ
ce ſativis admodum obeſſe ſolent. Proind
ſingulis annis ter quaterve, imo & ſæpius ali-
quando, ſi terra poſtulet, ager à noxiis herbi
liberetur, idque tantiſper, donec ad tantan
maturitatem pervenerint taleæ, ut ſuo robo-
re zizaniis obniti poſſint. Terra ſiquidem ea-
rum herbarum quas ſponte profert mater eſt
cæterarum vero quas quaſi vi coacta ſuſcipit
ſæpeque invita fovet, noverca judicatur.

Porro Cannæ maturæ factæ, circa fundum
a(

in ipſo geniculo abſcinduntur, quod in eo
ueus quidam humor contineatur. Mox
nputatæ, frondibuſque, quibus maximam
rtem veſtiuntur, reſectis, in faſciculos co-
ıntur, & curtui imponuntur.

Molendina tribus graviſſimis axibus ex
lidiſſimo ligno confectis, circuliſque fer-
is obductis, nituntur. Inter quos Arundo
ontinenter inſerta, & axium ſe contingenti-
n anguſtia compreſſa, liquorem fundit
ılciſſimum. Mola aquaria nullis indiget
mentis, aquæ ſiquidem impetu circumagi-
ır, quæ longiſſimo canale deducta, lapſu
npetuoſa ex alto in ſupernos eximiæ mag-
itudinis ro æ lintres decidit. Quod quidem
cet celerius fiat, pluſque Sacchari inde re-
ındet, quam à ſex vel octo robuſtiſſimis
obus: eorum tamen contentione exactius
: fidelius Canna exprimitur.

Cæterum liquor hic, qui in Saccharum ip-
ım poſtea abit, ad viginti quatuor dunta-
at horas durat, moxque aceſcit, & ad confi-
iendum Saccharum prorſus fit inidoneum:
ed ſi diutius ſervetur, bonum inde naſcitur
cetum.

Axes, aſſereſque, per quos ſuccus expreſ-
ıs fluit, tum & alveus, per quem decidit, bis
pacio viginti quatuor horarum, vel una Ta-
effa (Tareſſa eſt ſpacium terræ, cujus qua-
ra viginti circiter eſt paſſuum, & tot Can-

nas profert, quot per diem Naturalem mo
poſſunt) lavari debent.

Canna primo à tergo axium accepta, vic
no denuo immittitur, ut ſi quid ſucci in ea ſ
reliquum, penitus exprimatur, tunc *Bagaſ*
vocatum, quod tanquam inutile excremen
tum flammis abſumitur. Adeo coruſcantes
formidabiles nocte dieque conſtruuntur i
nes, qui ahenis ſubjiciuntur, ut à quindeci
lignorum vehibus ad quadraginta uſque
ſpacio diei naturalis, prout cruditas liquor
requirit, abſumantur, integræque ſilvæ e
ſcindantur.

Succus, quem *Caldo* vocant Hiſpani, p
canales & ductus ligneos, in ampliſſimo
æros cacabos derivatur; in quibus continen
ter, nunc vehementius nunc lenius, toto qu
molæ agitantur tempore, ferveſcit, frigida
que aſperſione intenſior ebullitio coërcetu
ut ſubſtantia minus conſumatur. Ab hoc ſu
co in primo aheno conſiſtente, modicoqu
ſubſtructo igne, paulo fæculentior & copio
ſior ſpuma aufertur, vocaturque *Cagaſſa*, qu
ſolis pecoribus eſcam potumque ſupped
tat.

Sublata *Cagaſſa*, liquor ſeu *Caldo* in prox
mum ahenum, *Caldera de mellar* Luſitani
effunditur: in quo coquitur, & prægrand
cochleari, crebris foraminibus pertuſo, à ſo
dibus liberatur. Vt exquiſitius immunditie
ſecernatur, forte quoddam lixivium affundi
tu

Hinc per linteum percolatur, ac tandem
:us eo pacto noviſſimum excrementum,
ıod habet, deponit. Hæ fæces mancipiis
um ſufficiunt, qui iis contenti tam im-
bos atque indefeſſos labores exhauriunt:
ppe toto ſemeſtri æſtivo noctes atque dies
oetuo molendina agitantur. Vinum quo-
exinde, vulgo *Garapa* dictum, conficiunt,
rmiſcendo aquam: quod avidiſſime ex-
ınt incolæ, eoque, ſi vetus ſit redditum,
ıebriant. Vinum itaque Sacchareum, Vi-
n aduſtum, Acetum, Mel coctum, ipſum-
Saccharum, ex primo hoc liquore con-
ıari poſſunt.

Porro minores qui ſubſequuntur Cacabi,
bas appellant, alii ſunt ad concutiendum,
ad coquendum parati. In quibus ſuccus
dictus tantiſper condenſatur, donec Se-
ii & mox Sacchari conſiſtentiam acquirat.
hæc vehementi & arduo labore, primum
najoribus, tum in minoribus ahenis, inter
quendum, capaciſſimis cochlearibus agi-
ur, quatiturque, & ad altitudinem viginti
ıs minus pedum attollitur, unde rurſus in
a prolabatur.

In Cacabis minoribus ob ignem intenſiſ-
ıum vehementioris ebullitionis habenda
ratio, ſtatutiſque temporibus olei modi-
m guttatim inſtillatur, ne ignis vehementia
ccharum aliquid detrimenti capiat. Ob-
vatu dignum, ſi oleum majoribus indere-

 tur

tur ahenis, in quibus liquor, primo *Caldo*
ctus, purificatur, Saccharo conficiendo p
ne foret ineptus. Viciſſim, ſi minoribus li
vium, ſicut majoribus, infundatur, æque i
poſſibile, Saccharum conficere. Si deniq
momentum ſucci Limonii, vel acidi quid
jiciatur, Sacchari conſiſtentiam numqua
acquiret, ſed in totum perditur.

Formæ porro fictiles innumeræ, quan
ſuccum fluidum acceperunt, ordine aſſerib
perforatis, in ampliſſimis ædibus (*Caſa do p*
gar vulgo) imponuntur; mox ſuperimpoſi
luto humefacto, dicta vaſa, à melle, qu
ſubfuſco antea colore Saccharum tingeba
repurgantur. E formis excuſſum, candidu
à nigricante, *Maſcovádo* dicto, ſeparatur,
in fruſtra redactum Soli ſereno exponit
probeque exſiccatur, donec ciſtis recond
tur. Hæc omnia incredibilis ſunt laboris
ingentium ſumtuum; præterquam quod
perariorum multitudo, jumentorum inſup
& mancipiorum affluentia, multum ex em
lumentis deroget.

Medica Sacchari auxilia, quoniam max
mam partem Europæis cognita, paucis ta
tum perſtringenda. Cannæ viridis ſuccus f
gidus eſt, multoque, ſi deſtilletur per alen
bicum, durabilior & efficacior. Multis oc
lorum malis, tum hepatis, renumque ardor
bus medetur. Sed cum medulla hæc Cann
rum tot mutationes ſubeat antequam repu
ga

ta in grana reducatur, primam naturam ex
rte deponit, imo alienam induit, ſubinde
lato magis gratam, quam valetudini profi-
am, ſi nimia calcis & fortis lixivii efficacia
acuetur ad delicias noſtras. Quamobrem
ud quod ſanitatis gratia Pharmaciæ infer-
r, præſtat ut modice tantum repurgetur:
uippe quod ingenitas reſervet vires, inten-
uſque ſerapia, electuaria & ſimilia dulcifi-
t. Imo rubrum Saccharum, alias inferius
abitum, (ſicut & illud quod ex Inſula S.
homæ affertur, omnis lixivii expers) mini-
e contemnendum, præcipue in clyſteribus.
accharum itaque primo gradu licet calidum
humidum, tamen quo antiquius & defe-
tius, eo calidius eſt, faciliuſque in bilem
onvertitur, atque intenſius digerit & ſolvit.
ecens vero non ſolum pectori & ſtomacho,
d & veſicæ renibuſque prodeſt. In omni
enique ægrorum condimento, veteri Sac-
aro longe debet anteferri.

De Iira, ſive Melle ſilveſtre.

INter prima quidem, etiam antequam
Caña Saccharifera hic coleretur, mel ſilve-
re, quod ipſi *Iira* vocant, Braſilianorum ſo-
ertia ex vaſtiſſimis ſilvis & ſaltibus ſibi com-
aravit, quod in uſu atque deliciis, Europæis
que ac gentilibus, tam ſanis quam ægris ha-
etur. Cujus dignitates ingenti mortalium
ono quotidie magis magiſque illuſtrantur.

Apes *Eirúba* illis dictæ, diverſorum gene-
rum hic reperiuntur, quæ in arboribus, m
ris & variis modis nidificantes, noſtris qu
dem non plane ſunt diſſimiles, ſed utcum
que paulo minores, quarum examina hin
inde peregrinari, immenſaque nemora iis fe
vere videas, ubi erumpentibus floribus cere
as domos exſtruunt, & optimo melle im
plent. Agreſtes illæ ſunt, nec cujuſdam cur
aut paſtum aut tecta accipiunt. Iaut iden
primatus quem Philoſophus ſuis Apibus c
lim tribuit (invita formicarum induſtria, &
araneorum aſtutia) hiſce quoque jure meri
to debeatur; utpote quæ ex quatuor illis ce
lebribus operibus, ſcilicet venari, facere, col
ligere, & reponere, tria poſteriora ſolæ exer
ceant. Quaſi Natura nuſquam magis quam
in minimis perfectior ſemper apparere volu
erit. Regem quoque eligunt, cæteris mol
corporis tenuiorem & maxime flaveſcen
tem. Reliqua quæ de illarum regimine pro
duntur, ob difficiles ad eas in nemora aditus
nondum experiri datum eſt. Ignavum pecus
Fucos, Crabrones, Oeſtra, Veſpas mellife
ras & non melliferas, pluraque alia Inſect
ſimilia, de quibus in Inſectorum Hiſtoria di
cetur, quæ nimis quam multa Braſilia nutrit
viatoribus & armentis infeſtiſſima, nunc præ
tereo.

Induſtria atque uſus præſtantia, cæteri
omnibus Inſectis alatis, præcellunt facile A
pe

mellificantes, quarum tredecim ad mini-
n genera obſervantur, ut ſunt *Amanacay-*
, *Amanacayneú Aibu, Mambucá, Pixuná, V-*
é.ra Tubuná, Tuiubá, Eirucu, Eixu, Cubiára,
upiré.ra, Copu, quarum ultima *Curupiréira*
aſilienſibus contemnitur. Quæ autem
r illas omnes merito obſervandæ, ſunt
iſſimum hæ ſequentes.

Primo *Eiricu*, grandiores, non pungentes,
bonum faciunt mel, licet non quotidia-
uſus. In concavitatibus arborum nidifi-
t, ut Virgilius de ſuis Apibus,

—— *Nec non & Apes examina condunt,*
Corticibuſque cavis, vitioſæque Ilicis Alno.

uibus veluti alveariis Braſiliani arte & do-
nel eliciunt per ductus aliquos, ut foras
anet.

Deinde *Eixu Copii* Apes minores, nigrican-
, exterius in cortice nidum affabre con-
ictum componunt inſtar alvearii, favis ex
e & concinne diſpoſitis, ac propoli, & ce-
cand da veſtitis, è quibus optimum mel
ligitur, ſed minore quantitate, & quia in-
niter aculeo appropinquantes infeſtant,
nus expetitum.

Denique Apes *Munbucá* flavæ & exiguæ in
oribus nidificant, optimum hoc mel, de
o potiſſimum ago, & ſaluberrimum pro-
centes, quod ab Indigenis arbores proce-
conſcendentibus, ad Europæos incolas,
gna quantitate, exiguoque pretio affer-

tur

tur. Maxima autem copia hujus reperitu
Inſula Maranhon, cum multa cera nigra,
copioſius colligitur, vaſiſque integris co
pletis, æſtate, cum flores ſilveſtres maxi
vireſcere ſolent, ſervatur. Inter hoſce flo
reperitur unicus in arbore *Tapuráiba* fl
quem poſtquam apes guſtarunt, Mel ar
rum conficiunt, ſicut de Apibus in Syria
ſinthio inſidentibus teſtantur Authores. Q
litate & dignitate nihil hercle hoc Europ
melli concedit, in ſecundo gradu calidu
conſiſtentia admodum fluida, clara & ten
odore ſuavi quidem, ſed ſilveſtri, nec ni
aut ingrata dulcedine, nauſeam parit, ſed g
tiſſimo acore, oxymelis inſtar, palatum a
cit. Abſterſoria qualitate, partiumque ten
tate, tantum ſtomachum, viſcoſis hum
bus obſitum, abſtergit, quantum calida l
guidum confortat. Inteſtina imprimis &
nes, ſive ſuperius, ſive inferius exhibitum
cruditatibus vindicat, atque urinas prom
vet. Tum & infantibus ad abſtergenda &
mulcenda viſcera, à reliquiis Variolarum
Morbillorum obſita, ſummopere prod
Simplex vel compoſitum (ut in capite
Mulierum morbis dictum eſt) uteri inte
periei frigidæ ſummum adfert ſolatium.

Longæ durationis & magnæ dignitatis
num quoddam inde confici ſolet, fortiſſi
quidem & admodum abſtergens. Sin tem
ratius placeat, hydromel vel mulſum ex ad

f

ana, ſine coctione, rori nocturno expo-
r.

harmaca denique non ſolum, ſed & ci-
potuſque quotidianos ingreditur de-
atum hoc trium Apum mel, ſicut in Tra-
de aëre, aquis, & locis dictum: merito-
de illo idem prædicare licet, quod Plini-
b. xxii. cap. 24. teſtatur. Mellis naturam
n eſſe, quæ corpora putreſcere non ſinat:
, multos exſtitiſſe qui ſenectam longam
ſi tantum nutritu toleraverunt. Hac ſo-
adhibita cautione, ne bilioſis, hepatis,
im & ſtomachi ardore laborantibus, niſi
me dilutum, exhibeatur.

era ejus, *Yetié* illis dicta, quæ nigricans
Europææ poſtponenda quidem, ſed ad
laſtra emollientia & digerentia, contra
è frigore nata, utiliſſima habetur.

Qui cum *Tapuys* Mediterraneis in deſertis
unt, multas alias ſpecies Apum comme-
ant: quæ ut nomine & figura, ita & na-
ab iis quæ enarratæ ſunt, diſcrepant.
dam enim earum in arboribus pumilis,
dam vero intra terram miris modis nidi-
t & mellificant, earumque Mel utcum-
igne & fumo excitato colligitur. Sed
præter inſtituti rationem eſt ea enarra-
uæ dubio aliorum relatu nixa ſunt, iis
rſedeo.

orro, præter tot documenta fertilitatis
Vegetabilia & Senſitiva marina, tellu-
ris

ris æmula, accedit & illud, quod paucis à
ranambucenſi littore milliaribus, piſcat
uncum citra intentionem contingat in
vadis petroſis, & loco piſcis ſpongias, cor
aliaſque arbuſculas marinas capi. Inter
inuſitatæ formæ prodit ſpongioſa arbuſcu
ſeſquipedis longitudinis, brevioribus rad
bus, lapideis nitens vadis, & rupibus infi
erigiturque in corpus ſpongioſum molle
longum rotundum turbinatum: intus m
cancellis & alveis fabricatum; extus aut
tenaci glutine, inſtar Apum propolis, un
que veſtitum. oſtio ſatis patulo & profun
in ſummitate relicto, ſicut ex altera Iconu
probe depicta, videre licet. Ita ut Apiari
marinum vere dixeris. Primo enim intuit
mari ad terram delatum vermiculis ſcate
cæruleis, parvis, qui mox à calore Solis
Muſcas, vel Apes potius, eoſque exiguos
nigros transformabantur, circumvolant
que evaneſcebant: ita ut de eorum mell
catione nihil certi conſpici datum fuer
cum tamen ceroſa materia propolis, Apu
que cellæ manifeſte apparerent. Atque i
Mellis qualiſcumque ſubſtantia procul
bio urinatoribus patebit, ubi curioſius in
ſiverint hæc Apiaria, eaque in natali
ſolo & ſalo diverſis temporibus
penitius luſtrarint.

De Radice Mandihoca.

FRumento complures Indiarum regiones ad hæc uſque tempora caruerunt: ea ta-
n, quibus hominum & animalium ſuſten-
ur vita, frumentique vicem ſupplent, de-
erari, benigna mater Natura noluit. Ra-
: enim ſativa ſeu altilis, quæ *Mandiboca* Bar-
ris appellatur, in farinam redacta & in pa-
m coacta, cum optimo pane ſimilagineo
tat. Qua planta licet Angolæ & Hiſpanio-
atque Inſularum incolæ gaudeant, (ubi ra-
cem hanc *Yuca*, aliis Mexicanis *Quauhca-
tli*, præparatam & in farinam redactam
ſſavi vocari Monardes teſtatur) Braſiliæ ta-
en naturalem, ſummoque ſtudio ibi excul-
n conſtat.

Plures hujus fruticis, quem *Maniiba* & *Man-
a* Braſiliani vocant, dantur ſpecies: quæ
et prima fronte inter ſe haud differre vide-
tur, tamen ab experientibus agricolis dig-
ate, caule, & colore diſtinguuntur, ac di-
ſa ſortiuntur nomina.

Quæ antequam explicem, monitum volo
torem, ne in tanta nominum varietate
uæ in hoc & ſequentibus quibuſdam ca-
ibus occurret) confundatur. Inter Barba-
s enim Americanos non tantum, ſed & u-
que terrarum quotuſquiſq; in eo variat ac
crepat. Nam interdum unaquæque res
ltis nominibus à quibuſdam deſignatur,
æ apud alios nomina ſunt diverſorum piſ-
cium

cium & herbarum. Interdum idem nomen
diverſis authoribus, diverſis rebus natura
bus poſitum eſt. Aliter enim Plinius, alit
Gaza, aliter alii Latini explicarunt monume
ta veterum Græcorum. Ex quibus inutilib
amphibologiis haud levis exſurgit moleſti
& in exquiſita rerum cognitione obſcurit
tem creat. Quapropter ego non ſine ratio
cum Galeno optavi aliquando, res poſſe tr
di ſine nominibus, ut ſophiſtis eriperetur d
certandi & calumniandi occaſio.

Decantatæ itaque hujus fruticis prima ſp
cies à maris accolis Braſilianis vocatur *Ma
diibabuára*, *Mandiibpàratá*, & aliæ albicantib
radicibus & truncis, *Mandiipéba*, *Mandiipucc*
Mandiibimána, *Aipi*, (quæ iterum ſuas hab
ſpecies) *Tapecima*, *Aipipóca*, *Mandijupéba*, *Ai*
macaxera. Hæ novem poſteriores rubentib
ſunt & lacteſcentibus radicibus & caulibu
Omnium harum ſtirpium radicibus ſolu
Mandiboca nomen inditum, & alimentoſi
medicamentoſis, venenoſiſque qualitat
bus, licet impari inter ſe gradu, pollen
Quas proprietates, utpote admiratione di
niſſimas, penitius introſpexiſſe operæ pret
um erit. Hæ frutices omnes eleganti ac ſte
latim ſeſe explicante ſunt folio. Caule rect
nodoſo, hominis ſtaturam raro excedent
Ejus craſſities pro fœcunditate ſoli, cœliq
temperie, varia. Florem fert exiguum, ſ
men autem, Ricini Americani ſemini ſimil

ſe

inutile. Reliqua ex ipſa planta ad vivum
ɔicta cognoſcere licet.
Fructum vero ſubterraneum, ipſam ſcilicet
icem eſculentam *Mandibocam*, Paſtinacæ
ıd diſſimilem producit, quæ lacteum tra-
ıs ſuccum, ab oculis prorumpentibus, è
nci internodiis natis, hoc liquore egregie
umeſcit.
Terra minime gleboſa aut irrigua, ut Can-
ſaccharifera, gaudet, ſed ſicca potius, ſiti-
e & montoſa, atque in tuberculos, quaſi
lpis, egeſta. Adeo humiditatis omnis ini-
ca eſt, ut æſtivis dumtaxat menſibus terræ
nmitti velit, idque locis apricis ac mini-
umbroſis. Quod, ſicuti in hac, ita in qua-
plantatione obſervandum, quia guttatim
arboribus deſtillans aqua perquam noxia
eatur. Cum adeo acclive & arenoſum ſo-
n requiratur, malunt incolæ denſiſſima
noliri nemora, demolita exurere, eaque
is & ſegetibus (*Chocas* Luſitanis) deſtina-
Extra terram duobus vel tribus ſurculis
minant, qui, ubi octavo, decimo & duo-
imo menſe liqueſcere cœperunt, pro ſe-
ne ſunt. Hoc frugum noſtratium diſcrimi-
quod *Mandiboca* nihil de fructu decedat
ſui propagationem, noſtris decedat, qui-
ipſi fructus ſementem faciant. Per radi-
n nulla poteſt fieri tranſplantatio: nam ex
racta è terra & tacta ſtatim moritur.
Tres hujus plantæ trunci, frondibus ſpo-

liati, figura propemodum pyramidali, ha
profu ide ſimul terræ grumis, trium circi
pedum inter ſe diſtantia, inſeruntur, pro
nenteſque ad palmæ altitudinem, ſuperiu
invicem amplectuntur. Qui foliis licet
nudati, novis tamen ilico veſtiuntur,
quicquam radix inde detrimenti patitur,m
do caulis integer & illæſus maneat.

Dignitate & mole excellit *Mandihocà*, ſi
ni terræque temperies ſicca: nunc enim q
liber radix ſeſquipedem, vel duos, intero
etiam tres pedes longa evadit, craſſitiem
bens brachii, vel etiam cruris humani, qu
do ſatis adoleverit.

Ratio habenda ut ager à zizaniis, quæ v
de ſæpullulant, ter quaterve repurgetur,
nec plantæ adoleverint, ad octo nimirum
decem menſium ſpatium. Maturitatem a
cutæ radices, quod annuo circiter à plan
tione ſpatio fieri ſolet, ad tertium vix ſub
ra durant; altero tamen plerumque an
pars illarum putreſcit & corrumpitur; i
ad ſummum linquuntur annuo ſpacio &
novo per taleas plantantur. Ingruentæ
m æ humiditatis neceſſitate, exſcindi ſta
poſtulat, ſex menſibus ante juſtæ maturi
tempus.

Mandiba, quæ vocatur *Mandiibumana*, o
nium citiſſime creſcit & matureſcit, atque
t mai de conficitur farina. Hæc p a ta
xime gaudet ſolo arenoſo & magis ambu

qu

im reliquæ. Pr maria omnium, in qre e quo.
iano uſu & lucro, producitur quidem pro-
ſcue in quavis terra, vocaturq; *Mandiibpa-*
.
E terra evulſæ radices, vix per triduum du-
t, etiamſi fideliter horreis recondantur,
indatæ, & à cortice, quem tenuiſſimum
ent, liberatæ, molæ truſatil, cujus Ico-
n hic exprimimus, à duobus hominibus
umactæ, admoventur, ferrique cuſpide
iteruntur; & contuſarum radicum farinam
ipit alveus. Alii radendi modi pedetentim
leverunt, ob majores labores & ſumtus.
iperibus tamen uſus Scobinæ manualis
e eſt, quæ ab Indigenis *Tapiti* nuncupa-
. Raſura deinceps torculari vel prælo ſub-
tur, quo magna vi humor ille ſuperfluus &
xius exprimitur, ut ſicca atque abſque ulla
niditate maneat. Mox cribro, *Vrupeba* di-
, percolatur. Exinde plane facto fictili aut
eo injicitur, in quo ſubſtructo igne circum
tatur tantiſper donec coquatur. Semico-
vero, & adhuc mollis, eſculenta eſt, & vo-
ur *Farinha relada*, quod eſt Farina cocta
n exſiccata. Reliquum quod ſupereſt, &
ervare volunt, ſupra majorem vel mino-
n ignem pro arbitrio miſcent, atque exacte
ccant. Farina enim hæc quo plus exſicca-
c excocta, eo durabilior eſt. Optime ta-
n ſiccata & fideliter ab aëre defenſa, ultra
num vix ſervari poteſt: nam ſi vel leviſſi-

mauligo eam infecerit, corrumpitur, un
non parvam militum ſtragem in caſtris ex
tam vidi. Quapropter noſtri, Barbaros in
tati, eam in bolos, quos vocant *Beius*, paſ
los & liba cogunt, ſuperque craticulas m
dico igne induratam in penu aliquamdiu
condunt.

Ex hoc frutice expreſſo manat liquor, *M*
nipuera Barbaris dictus, qui vaſi infuſus p
duas horas fundo adhæreſcit : ex quo alia
Farina, melior priori, ac majori affluen
floris; quam cremorem de *Tipióca* vocant.
aqua Farinæ, in fundo ſubſidente, bo
quoque conficiunt, *Tipiocéto* dictos, opti
ſaporis. Tum Gummi quoddam ſeu pot
amylum ex ea fit, atque eidem uſui inſer
Hic liquor *Manipuera*, quod dulcis ſit ſapo
ab animalibus avidiſſime hauſtus, vi quad
venenata, ea ſtatim exſtinguit: ex radice
men non expreſſus (quod mirum) cæter
nimantia, excepto homine, nutrit.

Præterea è radice, à Sole exſiccata, alia
Farina & pollen albicans, imo & panis ſili
neus & biſcoctus, qualis è tritico (cui &
millimus eſt) pinſitur. Hoc alimentum in
grum & non comminutum pro jumentis
pecoribus, quibus in pabulum cedit, re
vatur.

A vermibus, & integris formicarum
hortibus, hæc planta miſere ſolet infeſt
magno agricolarum incommodo: non
h

m folia atque caulem, ſed ipſam quoque dicem depopulantur ferarum greges & a-malia domeſtica. Ipſi Braſiliani, Æthio-es, & noſtratium non pauci, huius plantæ lia amant adeo, ut contuſa, cocta & probe ndita pro cibis & lactucis apponant; quæ massam efformata, *Manicoba* nuncupant aſiliani.

Porro radix hæc quatuor aut quinque die-m ſpacio in aqua macerata & emollita, *andiopiba* dicitur, quæ aſſata maxime ab a-eſtiori Indorum & Barbarorum multitu-ine expetitur & manducatur. E ſedimento ujus conſiſtentiæ, Farina mollis notæque nelioris, conficitur: quam Braſiliani *Vipéba*; uſitani *Farinha freſca* cognominant.

Ex *Mandihoca* contuſa, butyro & ſaccha-o, inſignes fiunt boli vel paſtæ, ad eden-um optimæ.

Pultis denique genus præparant ex *Man-iopeba*, quod nomen accepit *Mingau-petinga*. *Mandihoca* illa mollis, illis *Puba*, igni im-oſita exſiccatur; exſiccata appellatur *Cari-ná*. Ex hac Afri panem optimæ notæ confi-iunt, quem *Muſam* vel *Angu*, interdum, *En-ınde* appellant. Omnium autem præſtantiſ-imum pultis genus condiunt, quod vocant *Mingau de Carimá*, cui aromatum loco mo-nentum piperis Braſilienſis, & floris *Nhambi*, dmiſcent: quod optimi cum ſit ſaporis, ſa-itatique conducat, frequens in prandiis eſſe

ſolet;

ſolet; nec ſuaviter ſe vivere exiſtimant ni hoc alimento utantur. Sanis æque atque a gris ejuſmodi pultes, emulſiones, atque a deo ptiſanas ſaluberrimas inde confectas exhibent. *Tipioca* ſiquidem, & *Carimá*, pota vel ſyrupi ſpecie cum aqua florum Auriaco rum & pauxillo Sacchari exhibita, antido loco plerumque eſt. Quantæ porro dignita tis *Tipioca* & *Carimá* ſint, in deſcriptione mor borum Endemiorum ſatis explicavi. *Tipioc* enim, ſi multa lotione defæcata atque exſic cata, probe ab omni humiditate reſervetur Tabidis & Dyſentericis, ex arte propinata medetur. Febricitantes, animo deficientes veneno infectos reſtituit Præter hæc, violen to exercitio fractis vires recuperat, ſudoreſ que immodicos compeſcit, Ptiſana illius ſim plex. Qualcunque Hæmorrhagias, impri mis ex vulnere inflictas, tum intus aſſumta tum emplaſtri forma applicata, cohibet.

Ex *Macaxera* optimum fit Vinum, ſerun lactis ſapore referens. *Mandihoca* raſa, vulne ribus & ulcerimis antiquis impoſita; ea mun dificat, atque attemperat.

Manipuera cocta craſſeſcit pultis in mo dum, alimentoque convenienti exiſtit Quod ſi Oryzam & Saccharum, cum aqua deſtillata ex floribus aurantiorum ſuperin fundas, Conſervæ gratiſſimæ formam indu et, mutatoque nomine *Marmelada de Mandi hoca* appellatur. Poſtremo illa ſpecies *Macax*

ra

præterquam quod vicem Farinæ prædi-
e ſuppleat, igne etiam aſſata, abſque ulla a-
præparatione, comeditur, ac *Macabéra* ap-
llatur.

A cæteris radicibus abſtinendum eſt,
iod præſens ſint venenum. Dantur enim
ıædam, quas citius combuſſeris, quam ut
us ſuum deponant, & ad edendum ido-
æ reddantur. Quin ipſi Indigenæ, olim
inus exercitati, in ſeparatione alimentoſi
veneno ſi, multoties mortem oppetierunt:
ınc eruditiores facti, non ſolum illis præci-
ıo exiſtit vitæ ſuſtentaculo, ſed omnibus
ıropæis in America degentibus. Idque pa-
tritic eo præferre non verentur, licet mi-
oris habeatur nutrimenti.

Æthiopes & Braſiliani inter edendum
ıgnos Farinæ plenos in os injiciunt, ut ma-
ı quoque longius ab ore remota, vix tamen
ica pereat. Raro aut parum inter pranden-
ım potu utuntur, quod farina aquam ni-
is imbibat, & ſtomachum inflet.

Cum aratrum ejuſque uſus hic ignoretur,
improbi ac multijugi laboris tædia decli-
ent, facilem hanc & minus ærumnoſam a-
ıculturam, tam vitæ ac rei familiari tuen-
e, quam æri corradendo, egregie adhuc
nplectuntur. Quippe unius dumtaxat man-
pii induſtria & labore, centum tuberculos,
iquando unius diei decurſu abſolvunt. Hu-
s autem Farinæ una, quæ viginti cantharos
no-

noſtrates continet, aut ſeſqui *Alkeira*, hoc e
modius unus aut ſeſqui, homini robuſto l
borioſo, in menſem integrum plerumq
ſufficit. Quem modium ſex aut ſeptem a
ad ſummum octo ſolidis comparaveris.

Hæc ſunt quæ uſu & ſedula in hanc rad
cem inquiſitione, à ruſticis & mea experie
tia reſciſcere potui; quæ fuſius & explica
us perſequi volui, quod hæc planta ubiq
frequens ſit & domeſtica, tamque excelle
tis uſus, ut vaſtiſſimi orbis Americani
incolis abunde victum ſup-
peditet.

INDE

INDEX RERVM
præcipuarum hujus
HISTORIÆ.

A.

ABina & Achina ſtationes Africæ. Pag. 92
Aciei noſtræ propè Minam ordo. 94
Adolphus Naſſovius Imperator. 552
Adriani Duſſii laus. 202
Adventus claſſis Hiſpanicæ. 172
hiopes clamoribus prælia ordiuntur. 95
goa Borealis. 63
goa Auſtralis. ibid.
ertus C. Burchius Senator & Conſul Amſtelodamenſium,
nter Societatis Occidentalis Directores, & Legationibus
d Reges varios clarus. 174. 183
eas-pagi. 68
xii portus in Braſilia. 457
quot Sacri ordinis relegati. 361
ericanus Orbis an notus Veteribus. 20. examinantur lo-
a veterum. ibid.
erica antiquitus habitata. 23
erica primi inventores. ibid.
nazes fructus. 117
puibapeapija, Saſſafras. 226
dreas Vidalius ad ſeditionem hortatur Braſilienſes. 302
gola Chilenſium. 443
nabon Inſula. 353
nona calamitas in Afris & Braſilia. Remedium. 416
æ. 222
onii Ocquendi cum Patre pugna navalis. 29
onii pagus. 67
onii Vazii Inſula. 67. oppidum. 229
onius de Cunha Andrada captus & in Belgiū miſſus. 282

Apri amphibii.
Arara avis.
Araucani Chilenſium bellicoſiſſimi.
Arces Reciffæ.
Arda arbor.
Armadillæ deſcriptio.
Armandi Richelii Cardinalis laus.
Artiſoſkius Tribunus. ejus laus. 44. litteræ ad D. Albert
C. Burgium. 183. dimittitur. 180. in Belgium redit.
Articuli Induciarū inter Luſitaniæ Regem & Fœderatos
dines, quoad Societatem concernunt.
Arx Auriaca in Tamarica.
Arx S. Antonii.
Arx Brunonis.
Arx Cabo dello, Catharina dicta, à Mauritio Margareta.
Arx Calbuca in Chili.
Arx Ceuliana.
Arx Duſſii.
Arx S. Georgii.
Arx Naſſovia in Afris.
Arx Povacaona ſive Portus Calvi obſeſſa à Martitio.
victa.
Arx Reſtinga. 125.
Aves marinæ.
Aurum cur Barbaricum dictum Maroni.

B.

Baldivia civitas. 445. eam ſubeunt Belg-. 464. mu
mentum exſtruunt.
Baldivienſis provincia novem territoriis diſtinguitur.
Baldivienſium deſcriptio.
Balduinus Henrici Præfectus in Braſiliam navigat. v
fortuna pugnat. moritur.
Banjola fugit. 69. flumen S. Franciſci trajicit. 70. p
Seregippam graſſatur. 105. Seregippam deſerit.
Ba

rbalio Bahiam repetit. 106
rra grandis Sinus eſt Portui Calvo vicinus. 69
lgæ mercatores differunt à Græcis & Romanis, à Germanis & Gallis. 12
garum copiæ aliquot cæſæ. 314
gæ in Africam navigavere. 101
upira piſcis. 224
lum Belgicum, ejus cauſſæ, magnitudo, fama, diuturnitas, jus, virtutes & vitia, Duces, diſtincta tempora. 1. 2. 3
lum Belgicum duplex Domeſticum & Externũ ſive transmarinum. 4. 5
lum transmarinum aliud ad Orientem, aliud ad Occidentem. ibid.
ito Henricus. 307
nardus Comes Naſſoviæ. 554
viſta Domus ad delectationem & tutelam Inſulæ. 254
cinininga, ſerpens venenatus. 223
gnacu ſerpens. ibid.
obi ſerpens viridis. ibid.
pe piſcis. 224
ſiliæ deſcriptio. Situs, termini. 32. figura, populi, quomodo è Veteri Orbe huc pervenerint, primi inventores, aër. 33. coloniæ, Epiſcopi & Præſidis ſedes. lingua, mores, habitus, religio. 35. domicilia, victus. 36. arma. 38. præfecturæ XIV. 40. nationes. ibid.
ſiliæ diviſio vetus in Boreales & Meridionales Præfecturas. Nova in Hiſpanicam ſive Luſitanicam & Belgicam. 41
ſiliæ quàm grande momentum. 550
ſiliani natatores, piſcatores, jaculatores, potores, crudeles. 37. in hoſpites effuſi. officia erga mortuos. Europæis mixti mitiores. 38

C.

Ajataya, cercopitheci. 223
Cajuſia pyra. 117

Campecha.
Cameronis ingenium verſatile.
Cameronis expeditio terreſtris adventāte claſſe Hiſpanica.
Camurupi piſcis.
Capitis Viridis & Inſularum ei objacentium deſcriptio.
Capureiba arbor.
Carolus Naſſovius Dux. 58. *occumbit.*
Carolus Tourlonius prætoriæ cohortis Dux pugnat cū hoſte.
inquirit in expilatores. 308. *opponitur Cameroni.*
Carolomappa Arx capitur.
Carolus Tolnerius à Comite in Belgium mittitur.
Caſtrum civitas in Chiloüe. 443. *evertitur.*
Caſtellum Domburgicum.
Caſtrum Frederici Henrici.
Caſtrum Princ. Guilielmi. i
Caſtellum maritimum.
Caſtrum Mauritii ad ripam S. Franciſci. 70. *caſtrum m*
ad oſtia ejuſdem. i
Caſtrum VVaardenburgii.
Cauſſæ navigationis ad Indos.
Cauſſa & ſcopus ſcriptoris.
Cenſus ſaccharorum & aliorum redituum.
Cerigones.
Chimilla animalculum.
Chilen qui adierint. i
Chiles deſcriptio. ſitus. etymon. 438. *temperies.* 439. *gu*
nator. Epiſcopatus. i
Chilenſis regni provinciæ.
Chilenſium populorum habitus corporum. 446. *opificia.*
domicilia, veſtitus. 448. *victus, Præfecti.* 449. *arma*
religio. Dæmonia. 451. *de conjugiis.* 453. *ritibus circa*
tuos. ſecundis nuptiis. ritu fœderum. 454. *Numine.*
bernatoris electione. animalibus. 455. *ad colloquia cū*
gis deſcendunt. 465. *horrent ad auri mentionem.*
Chilenſia vocabula. 474 & *ſeq*

C

loüe inſula in Chili. 443. ejus portus. 446
iſtianus Comes Naſſoviæ. 554
ariorum inopia. 232
es & coloni à Mauritio in centurias ſcribuntur. 75
itas S. Salvatoris noſtrorum negligentia amiſſa. 26
ſſis Hiſpanicæ deſcriptio. 266. duces. 268. è Sinu Sancto-
um exit. 271
ſſis noſtra. 272. Hiſpanica fuga. 286. ejus infelicitas. 287
ſſium primus conflictus. 278. ſecundus. 279. tertius. 280.
uartus. 284
oni quomodo in Braſiliam pelliciendi. 208. quando uti-
es. tria hominum genera ad colonias apta. 210
umbus. 23
nes Banjola. 58. ablatis impedimentis loco movet. 61.
ugit. 64
nitis Mauritii cum Societatis rectoribus concordia. 528
nmendo ſtatio Africa. 93
nceptionis civitas in regno Chilenſi. 441
ngenſes Legati in Hollandiam. 409. eorum deſcriptio. 410
ngenſe regnum, Congo civitas. ibid.
ngenſis Regis tituli. 412. reginæ appellatio. ibid.
ngo flumen. 346
njurationis Thomaæ arcana. 415
nſilia habita de expugnandis Palmaribus. 407
ntroverſia celebris. An expediat Societati, ſingulis ad mer-
atum aperiri Braſiliam, an ſervari publico. 146. Conſi-
ium Comitis. 147. probatur à Fœder. Ordd. & Societatis
ectoribus. 151. Coloniarum incommoda. 147. commo-
a. ibid.
paiba arbor. 226
tia. 222
ſpinus in Braſiliam mittitur. 470
ravvanchas præfectus Villaricæ apud Chilenſes. 445
racao inſula. 43

D.

DAvilii Eccleſiaſtæ ſtudia in convertendis gentibus.
Decreta de decimis, piſcatione, ponderibus, &c.
Decretum de captis Nigritis, Vectigaliũ fraudatoribus, pra
nibus. de re frumentaria, de appellationibus, homicidis.
Defectio Luſitanorum nunciatur Comiti.
Deliberationes de transferenda imperii ſede in Tamaricã.
Diei Dominici veneratio.
Diligentia Mauritii in deprehendenda Hiſpanorum claſſe.
Dillenburgum Naſſoviæ civitas. patria Mauritii.
Diſcurſus de mancipiis & ſervis.
Dominici Calabaris Hiſpani infelix fatum.
Dorades piſces.
Duces cum Brouvvero in Chilen profecti Blaubeeckius,
ſtermannus, Petrus Florius.
Ducum Americanorum laus.

E.

EBrecbtus, Bovvardus, Hollingerus duces occumbunt.
Ecclæſia regimen. 524. Synodi. claſſes. preſbyteria. c
cionatores. ib
Eccleſiaſtæ laudatiſſimi Fredericus Caſſelerus, Petrus La
mannus, Franciſcus Plante, Ioachimus Sollerus, I. Pol
mius, Cornelius Pœlius, Samuel Rathelarius, David
reſlarius, Iohannes Stetinus, Iohannes Eduardi.
Eclipſis Solaris deſcriptio.
Edicta per octennium promulgata, varij argumenti. 512.
abſconditis mercibus. ibid. prædonibus. Sabbathi obſer
tione. aleæ luſu. militum graſſationibus. vallis. 513. m
cantium fraudibus, militibus vagis, latronibus, præſ
graſſantibus, ponderibus, menſuris. 514. certamini
ſingularibus. farinæ plantatione. 515. debitoribus, ex
latoribus, blaſphemis. 516. æruſcatoribus, cædendis lig
517. orphanis. 518. ſaccharis, ſcholis, armis, annona

lore. 519. *Notariis.* 520
ctum Fœderat *Ordd. de permiſſa in Occidentem naviga-tione.* 20
Herckmanni laus. 125. *ejus iter per deſerta Copaoba.* 358.
ſuccedit Brouvvero. 463. *Oratio ejus ad Chilenſes.* 465.
ſucceſſus nunciat Mauritio. 469. *redit in* Braſiliam. ibid.
moritur. 470
eſti caſtrum. 229
peditio prima Societatis in Braſiliã *ſub* Iacobo Willekens. 25
peditio ſecunda in Occidentem ſub Baldevvino Henrici. 26
peditio Henrici Loncquii *in* Braſiliam. *Olindam cepit.* 28
peditio Hadriani Patris *in* Braſiliam. *glorioſè pugnans occumbit.* 29
peditio in Minam Africæ arcem. 89
peditio in Seregippam Regiam, duce Tribuno Scuppio. 105
peditio in Siaram duce Garſtmanno. 111
peditio in Occidentem ſub Iolo. 152
peditio Ioli *in portus O. Sanctorum terras.* 318
peditio in Angolam ſub Iolo. 342. *in inſulam Thomæam ſub eodem.* 348
peditio in inſulam ſub Douza. An. 1600. 356
peditio in Maragnanam præfecturam. 374. *rationes expeditionis.* ibid. *duces* Lichthart. & Coinus. 375
peditio deſtinata Mauritio in urbem Buenas Ayres *duce* Lichthartio. 404

F.

FEderatorum Ordd. *victoria navalis duce* Trompio. 292
Fœderatorum Ordd. *litteræ, quibus Comiti miſſionem petenti ſuadent manſionem.* 339
derati Ordines, Auriacus, Societatis Rectores Comiti pro adminiſtrata Braſilia *gratias agunt.* 552
rdinandus Maſquerenga *Comes de* Torre *terra mariq; Præfectus.* 268

Fluvij S. Franciſci deſcriptio.
Fluvius Argenteus ſive Rio de la Plata.
Fluvius Grandis. Ingenia ſive molæ. 2
Fodinæ apud Couhaovenſes inventæ. 78. fodinæ Copaovaen
& Terræ Novæ. ib
Formula regiminis Braſiliæ elegans præſcripta à Mauritio. 4
quomodo habendus miles. 500. primores, coloni. 5
Luſitani.
Franciſcus de Barros relegatus.
Franciſcus Toletanus Hiſpanorum Dux Civitatem S. Salv
toris recuperat.
Franciſcus Plante Eccleſiaſtes. autor librorum Mau
tiados. ib.
Fredericus Henricus Arauſionenſium Princeps.
Frederica olim Philippæa dicta.
Fretum Lamærium. 4
Friburgum Palatium Comitis. 2

G.

GArazu pagus Pernambuci.
Georgius Garſtmannus. 111. Arcem Siarenſem exp
gnat. ibi
Georgius Fredericus Naſſoviæ Comes. 5
Georgius Marcgravius Geographus & Aſtrologus eximi
moritur. ib.
Giſelinus comes Expeditionis in Bahiam.
Guacucua veſpertilio aquaticus. 2
Guaperua piſcis. ibi
Guara avis. 2
Guilielmus Arauſionenſium Princeps.
Guilielmus Otto Naſſoviæ Comes. 5
Guilielmus Letanus centurio.

Guil

Guilielmus Looſius ſuos ad pugnam hortatur. 227
Guilielmus Piſo Archiater. 560. ſtirpium & herbarum Braſiliæ ſcriptor. ibid.

H.

HEctor de la Calce tempeſtate Paraybam appellit. 326
Henricus Comes Naſſoviæ, Hulſtæ gubernator. 554
Henrici Brouvveri profectio in Braſiliam. 432. mandata Brouvvero. 433. novam viam aperit in mare Pacificum. 457. moritur. 463. ſepultura. 473
Henricus Hauſius militaribus præficitur, abeunte Mauritio. 499
Hiſpanorum litteræ interceptæ. 267
Honorum inſignia delata Comiti à Pernambucenſibus. 261
Hoſtis de temperamento belli cogitat. 334. rationes quæ Comitem idem facere impuleruut. 335
Hoſtis trajicit flumen S. Franciſci. 263
Houvvinus centurio & Berchemius architectus caſtrenſis caduntur. 136

I.

IAcobus Huygenius ſurrogatus Looſio. 278
Iacobus Stackhouvverus cum Helmichio hoſtem cædunt. 64
S. Iacobi civitas, S. Iago. 440
Iacobus Aldericus. 281
Iacobus VVillekenius Præfectus in Braſiliam abit. 25. urbem S. Salvatoris capit. ibid.
Iaguaretæ, tigrides nigræ. 223
Imbres crebri ſacchaream meſſem ſuffocant. 382
Imperial, civitas Chiles. 440
Imperium Africanum. 527
Imperij Braſilienſis ordo & gradus. 520. Fæder. Ordd. xix-

Viri, *Præfectus* Braſiliæ, *Supremus Senatus*. 521. Politi
cus. 522. *Magiſtratus* Provinciales. *Rationum collegium*
Viceprefectus maris. 523. *Senatus nauticus*. 524
Imperij Braſilienſis *defectus*. 537. *cauſæ malorum*. 540
Remedia malorum. 54
Incolarum Braſiliæ *alii liberi*, *alii ſervi*. 207. *liberi* Belgæ
ibid. *Luſitani*. 211. Braſilienſes. 21
Indiculus armorum. 23
Inſulæ Capitis Viridis. 53. *Saliferæ noſtratibus dictæ*. ibid
Inſula Principis. 35
In Maragnana provincia caſtellum expugnatur. 37
Ioannes Naſſovius *ſenior dictus* 55
Ioannes Naſſovius *pater* Mauritij. ibid. *exercitus Suecorum*
Regis præfectus. 554
Ioannes Erneſtus Comes Naſſoviæ moritur in Braſilia
312. 554
Ioannes Tallebomius *Centurio cadit*. 6
Ioannis Coini *expeditio in Africam*, *eius litteræ ad* N. *Ypren-*
ſem. præliatur cum Æthiopibus. 94. Minam *obſidet*. 96.
dedi poſtulat. ibid. *deditur. conditiones*. 98. *victor ex-*
cipitur. 100. *laus*. 202. *nunc propræfectus rei tormen-*
tariæ ſub Auriaco. 100. *nobilis è Miſnia*. ibid. *Came-*
roni opponitur. 301. *pellit* Cameronem. ibid. *Marag-*
nanam vincit. 374
Ioannes VValbeekius *Aſſeſſor*. 318
Ioannes Dorthius *Tribunus à* Barbaris *obtruncatur*. 25
Ioannis Giſſelini *laus*. 203
Ioannes Godlatius *vigilum præfectus*. 94
Iohannes Latius *rerum in* Braſilia *à* Societate *geſtarum uſ-*
que ad An. 1636. *ſcriptor laudatiſſimus*. 29
Ioannes Lichthartius. 44. Maragnanam *invadit cum*
Coino. 375, *eius laus*. 379. *in præfecturam Inſulanam*
exſcendit. 88
Ioannes VVendovillius *centurio cadit*. 139

lus è Texelæ portu ſolvit. 153. eius naves terrori ſunt Hiſpanis. 154. ſuos ad pugnam hortatur. 156. pugnat. ibid. deſeritur à ſuis. 158. invectiva. 160. iterum pugnat. ibid. iterum deſeritur. 161. iterum repetit pugnam. ibid. æmulatio fruſtratur expeditionem. 163. ejus expeditio in O. Sanctorum terras. 318
oli Claſſis ad Havana portum. 327. disjicitur tempeſtate. 328. in Angolam mittitur. 342. Loandam capit. 343. inſulam S. Thomæ & arcem. 349
olus moritur, eius laudatio & exequiæ. 350. 351
icicariba arbor. 226
ſrael Tvvynius centurio cadit. 139
taiba arbor. 226
udæi ab excubiis abſolvuntur Sabbatho. 76
udæorum repagula. 526
us navigandi ad Indos. 6

L.

LAboratores, cultores Roſſarum. 119
Laus Coini & Lichthartii. 379
Lecti penduli & retiformes, quos hamaccas vocant. 212
Legati à Camerone ad Comitem miſſi. 164
Legati Sohnenſes ad Mauritium. 409
Leges frumentariæ circà Mandiocam à Mauritio conceptæ. 259
Leges matrimoniales. 76
Libertas religionis conceſſa Luſitanis. 83
Ligni Braſilienſis cultura. 215
Lis cum Artiſoſkio. 172
Litteræ Comitis ad Auriacum. 71. ad Societatis rectores. 74

Litteræ Georgij de Maſcarengas Proregis ad Comitem. 396
Litteræ Herckmanni ad Comitem & Senatores Braſiliæ. 471
Litteræ Mauritij ad Ordd. Generales de Artiſoſkio. 180
Litteræ Principis Auriaci exhibentur Chilenſibus. 466
Loandam S. Pauli invadit Hinderſonius. 343. arces condit. 344
Loanda inſula. 347
Locis ſacris in bello parcendum. 249
Lodovico Barbalioni opponitur Picardus. 313
Luſitani proditionis accuſati. 263
Luſitanis vivendum legibus Cæſareis & Romanis. 83
Luſitanorum litteræ interceptæ. 125
Luſitanorum conjuratio credita, nondum comperta. 166. excuſantur captivi. 170
Luſitanorum defectio in Inſula Thomæa. 405
Luſitanorum in Loanda cædes. 413. occaſio. querela Luſitanorum. 414
Luſus pecuniarum prodigi prohibiti. 76

M.

Magellanus, Dracus, Candiſchius, Noortius, Ralegus, Forbiſcherus Americæ partes varias aperuere. 24
Magnitudo Imperij Braſilienſis. 561
Mulatæ qui. 103
Mamoluchi qui. 263
Mancipiorum inter S. Franciſci flum. & fluv. Grandem numerus. 537
Mandiocæ inſitio. indoles ſingularis. 221
Manquiantus Chilenſis. 470
Mansfeldius cum copiis terreſtria tenet. 273
Mansfeldii cum hoſte pugna. 315
Maragnanæ Inſulæ deſcriptio. 377
Margareta Ducis Holſatiæ filia, mater Mauritij. 554
Matthiæ Ceulij laus. 202

Mattha-

Matthæus Ioannis Iolo ſuccedit. 352
Mauritius Arauſionenſium Princeps.
Mauritius Naſſoviæ, &c. Comes illuſtriſſimus Hiſtoriæ huius argumentum. 31. quatuor Tabulis Belgicam Braſiliam exhiberi fecit. 41. eius decora & virtutes. Arcem Schenckianam inter alios Duces recuperavit. 47. Palatinatum adiit cum Frederico Henrico Naſſoviæ Comite, jam Arauſionenſi Principe. claris obſidionibus, Grollæ, Sylvæducis, Venloæ, Trajecti ad Moſam, Berkææ interfuit. ibid. Præfectura Braſiliæ ipſi confertur. ratam habent Ordines & Auriacus. 48. abitus in Braſiliam. 49. tempeſtate in Britanniam truditur. 50. Valmudæ moratur. 51. Omina. ibid. inſulas C. Viridis appellit. 52. ad Majam inſulam. 53. tranſit Æquinoctialem lineam. ibid. Braſiliam venit. 54. excipitur à ſuis. ibid.
Mauritij prima cura inquirere in militiæ ſtatum. 55. milites præſidiis ab ipſo ſepoſiti. bello ſervati. Commeatus. ibid. Arma. 56. prudentia Comitis. ibid. ad bellum ſe accingit. 57. in hoſtem movet. 58. aciei ordo. 59. hoſtem munitionibus pellit. 60. arcem Povacaonam obſidet. 61. ſtativa ordinat. 62. vincit. 63. Banjolam perſequitur. 64. Arces duas condi imperat ad ripam S. Franciſci. 70. Openedam venit. ibid. redit in Reciffam, ordinat Rempublicam. 79. quam invenit corruptiſſimam. ibid. legibus roborat. 80. in peſſimos animadvertit, indignos removet. ibid. magiſtratus conſtituit, orphanotrophia, Noſodochia, victus demenſa præfinit. molas fugitivorum vendit. ibid. Arces reſtaurat, alias diruit, Braſilianos in veteres ſedes remittit. 81. Barbaros humaniter habet. 82. ad poſtulata Luſitanorum reſpondet. 83. quæ Religionem attinet, curat. 85. Minæ Arcis in Africa expugnationem per Coinum conficit. 89. Quo jure in Africam moverit. 101. in Parayba & fluv. Grandis præfecturas proficiſcitur. 116. in Parayba caſtella reſtaurat. 40. redit in Re-

in Reciſſam. 127. *gratulatur* Auriaco *ob victam* Bredam.
ibid. *in* Bahiam *trajicit.* 132. *occupat anguſtias.* 133.
arces capit. 134. *Expeditio eius in Portum omnium San-
ctorum ſive* Bahiam. 128. *rationes expeditionis.* 129. *cau-
ſæ ſolutæ obſidionis.* 138. *eius Epiſtola ad Potentiſſimos* Or-
dines poſt ſolutam Bahiæ *obſidionem.* 142. *reſpondent* Eu-
popæi rectores. 145. *ſua provinciis inſignia largitur in ſi-
gillis.* 167. *limitaneis locis proſpicit adverſus claſſem Hi-
ſpanicam.* 172. *hortum in* Inſula *Vazij condit.* 240. *ur-
bem Mauritiam.* 245. *etiam pontes duos.* 246. *Recif-
fam Inſulæ jungit.* 250. *inſulam Continenti.* 253. *Ob
appulſum claſſis* Hiſpanicæ *munitioni Arcium paſſim invi-
gilat.* 255. *ad* Tapujarum *Regem ſcribit.* 304, *Seregip-
pam occupat.* 341. *Iolum in* Angolam *mittit, qui Loan-
dam capit.* 343. *& inſulam* Thomæ. 349. *in Maragna-
nam provinciam movet.* 374. *novos modos Societati ape-
rit proferendi imperij.* 381. *tabulas accipit Actorum inter*
Fæder. Ordd. *&* Triſtanum *Mendozam.* 383. *earum ra-
tihabitio.* ibid. *ſubitam militiæ mutationem diſſuadet,
leniter habendos Luſitanos monet, & promiſſa ipſis præſta-
ri.* 394. *anniverſarios rectores minus probat.* ibid. *mi-
litiæ cenſum contrahit.* 397. *de immunitatibus colono-
rum cogitat.* 398. *agros ad cnlturam vendit.* ibid. *mo-
derationi ſtudet.* ibid. *corrigit monetæ valorem,* 400.
*iterum dimiſſionem petit. tandem impetrat. urgent man-
ſionem* Senatores Braſilienſes. 401. *in* Alagoas *abit.* 417.
eius litteræ ad Provinciarum Braſiliæ *rectores.* 494. *&
provinciarum reſponſio.* 495. *Palmares mojores turbat.*
494. *litteræ ad* Fœderatos Ordines. 496. *imperium Se-
natui Supremo tradit.* 499. *formulam regiminis ſcribit.*
ibid. *Mauritia abit.* 528. Parayba *abit.* 531. *in* Texelæ
portum appellit. 533. *excipitur à ſuis.* ibid. *ejus genus.* 552
ſtemma. 553. *avus, pater, mater, fratres, ſorores.* 554. *ejus
apud* Braſilianos *vivendi ratio.* ibid. *redux magnis digni-
tatibus ornatur.* 562

Mauri-

auritiopolis. 229
ercandi licentium ſingulis fieri ſuadet Comes. 149
ercator apud Belgas Senatum facit & cur ? 13
erces Orientalium. 12
ichael Gibertonus Arcis Portus Calvi gubernator. 63
ilitarium cenſus per Braſiliam. 233
inæ Arcis deſcriptio. 89. antehac fruſtrà à noſtris tentata. 90
Iocha & Maria inſulæ Chiles. 441
Iolæ Paraybenſium octodecim. 119
Iomenta Navigationis Indicæ Hiſpanorum judicio. 14
Iomenta geſtorum per Societatem Occidentalem uſque ad An. 1636. navium numerus ereptarum hoſtibus. 45. ſpoliorum ſumma. damna illata hoſtibus. precia mercimoniorum. 46
Iongoapa fluvius Paraybæ. 116
Iorbilli & variolæ graſſantur. 382
Ioribeca, pagus. 67
Iorbus endemius in inſula Thomæ Belgas corripit. 350. cauſæ morborum. 353

N.

NArratio defectionis è Rege Luſitaniæ. 384. cauſæ. 385
Navigationes & commercia malis conſiliis impediri. 8
Navigatio Societatis Orientalis ad Indos veteres. 10. eius ſucceſſus & amplitudo. 11
Navigatio Societatis Occidentalis in Occidentem. 15. diſceptatio an ea expediat. 16. rationes Suaſoriæ. ibid. diſſuaſoriæ. 17
Navium cenſus. 236
Neceſſitas Coloniarum probatur. 149
Nentoquiendus ſummus Chilenſium gubernator. 450
Nhanduguacu, Aranea maxima. 224

Nicolaus Yprenſis Comiti ſcribit. 91
Niger fluvius Africæ. 104
Nigritarum in Afris deſcriptio. 102. eorum mores. 104
Nigredo Æthiopum unde. 103
Nigritarum Reguli in Afris pacem petunt. 93
Nuntium de victa ab Auriaco Breda. 107

O.

OLindæ deſcriptio. 65
Olindæ deſtructio. 247
Openeda oppidulum ad ripam S. Franciſci. 70
Oſornum regni Chilenſis civitas. 446
Oratio Mauritij ſuper litteris Artiſoſkij ad D. Burchium. 174
Oratio Mauritij ad Braſilianorum duces. 257
Oratio Mauritij ad Navarchos. 275
Organes Scopuli. 155
Oriens cur calida ferat. 12
Orientem navigari ad Reipub. decus facit. 13
Otto Comes Naſſoviæ. 552

P.

PAlmares Maiores turbati. 461
Palmarium Maiorum & Minorum deſcriptio. 407
Palmarum plures ſpecies. 412
Parayba, fluvii quoque nomen. 116
Parayba deſcriptio. 116. eius flumina. ibid. proventus. ibid. animalia, 117. incolarum ſors. 118
Paraybenſes pagis habitant ſeptem. 119
Paraybæ Ingenia. 206
Paraybam noſtri vicere Anno 1634.
Pavaoſa urbs Inſulæ Thomææ. 349

Penſio-

enſiones molarum, Pençao. 171
etrus Heinius in Occidentem navigat. 26. claſſem Hiſpaniæ antè exuſſerat. 27. claſſem Novæ Hiſpaniæ argentiferam capit ad Matanea portum vel Sinum. ibid. eius laudatio. mors. ibid.
ermutatione mercium mercandi vetus mos. 100
ernambucenſis Præfecturæ deſcriptio. 64. pagi ſedeſque, peculium Eduardi Albuquercquii. 65
ernambucenſis provinciæ portus. 204. flumina, territoria, urbes, pagi. 205. Ingenia. 206
ernambucenſis ſoli laudatio. 536
etrus Viſtus Nigrita prædonum anteſignanus. 323
hilippæa Arx Paraybæ, nunc Frederica. 116
icardus in prædones mittitur. 127
icardus & Lochmannus cæduntur. 314
igritiæ animal. 222
inda-una pagus Paraybenſium. 119
iraembu piſcis. 224
iretaguari avis. 223
ontificiorum cancelli. 526
opulationis quis finis eſſe debeat. 319
ortus Calvus. 68
otoſini montis deſcriptio. 467
otorij calices, Calabas. 212
oyuca. 67
ræfecturæ Fluminis Grandis deſcriptio. 123
rælium cum Ludovico de Borgia. 43
rælium navale inter Scapium & Hiſpanos. 125
rælium navale inter Galeones tres & quatuor naves Belgicas. 263
romontorium Corſicum. C. Corſo. 93
romontorium Corientes. 155
ſittaci. 223
uelcarum natio effera inter Chilenſes. 444

Puntalium oppidum in Flum. Grandis præfectura. 20
Puraqua, torpedo. 2

Q.

QVerela Comitis. 1
Querelæ de malè inſtructis navibus, malè veſtito milit
237. de minoribus navigiis. 238. de ærario. ibi
Querela Legati Luſitanorum Regis. 380. Reſponſio. ibi

R.

RAtiones, ob quas Inſulam Vazij Reciffæ necti per pon
tem placuit. 24
Rationes populandi hoſtiles terras. 3
Rationes, ob quas ditiones Africanas Braſilio imperio jun
expediat. 347. ſecus viſum Societatis rectoribus. ibi
Rebellio Maragnanorum. 4
Reciffa ſive Receptus, unde ſic dictus. 6
Reciffa præfertur Tamaricæ. 8
Reductus Dominæ Brunonis. 2
Regiones Auſtrales Vcaorum in regno Chilenſi. 4
Renatus Cabilionenſis Naſſovius. 5
Reſcripta ad Eccleſiaſtarum poſtulata. 1
Reſponſio Mauritii ad litteras Artiſofskii. 1
Rex Congi & Comes Sohnenſis ad Comitem ſcribunt. 4
Roſſas, agri. 1
Rudolphi Baronis iter. 4

S.

SAccharum duplex Vetus & Novum, an idem an dive
ſum. 1
Sacchari elaborandi ratio. 1

Sacchari forma varia. 112
Saccharum aliud molle, aliud concretum. ibid.
Saccharum concretum à forma aliud Pyramidale, Miſcellaneum, Cantium & Penidium. ibid.
Saccharum Pyramidale diſtinguitur in Maderenſe, Canarium, Finale, Meliſſum & Thomaum. ibid.
Sacchari cultura. 216
Sacchari proventus quantus olim fuerit. 534
Salina apud Vpamemam. 380
Scaddaus centuro Arcem in Maragnana provincia capit. 376
Schola aperta. 76. catecheſes ſcripta. ibid.
Scuppius in Alagoas abit. 69
Scupius praliatur mari cum Hiſpanis. 125
Scuppij civitas. 230
Sebaſtianus Soto Luſitanus 62. fallit Picardum. ibid.
Senatus Secretioris & Politici laudatio. 77
Senatus Politici Senatores qui. 217
Seregippam Capitaniis accenſet Oliveira. 42. armentis abundat. 107
Seregippa. 534
Serinhamum. 67
Servatii Carpentarii Aſſeſſoris laus. 203
Servorum alij Afri, alij Braſilienſes, vel ex Maragnone traducti 115
Siarenſes pacem à Comite petunt. 110
Siara deſcriptio. quales olim indigena. 112
Siarenſium defectio. 493
Sigilla provinciarum. 167. Supremi Senatus. Politici Senatus. ibid. Pernambucenſis Curia, Tamaricenſis, Paraybenſis, Flum. Grandis. 168
Sigiſmundus Scuppius. 44
Simon Alvares de la Benha Doctor. 415
Sinus Valentinus. 457
Societas Orientalis mercatur & praliatur. 13
Societas Occidentalis & Orientalis, hoſte Velaviam & Amersfortiam tenente, ſuo milite. opibus & armis Patriam juvant. 28

INDEX RERUM.

Societas Occidentalis antea diſtracta fuit in plures mercatus 10
Songo regio & civitas. 41
Sorlinga Caſſiterides Ptolomæi creduntur. 50
Status Braſiliæ antè adventum Comitis. 42. *ſtatus belli.* ibid.
ſtatus politicus. 4
Status Braſiliæ exhibitus per Ade. Duſſium. 20
Status rationum ærarij. 32
Status militiæ exhibitus per Tolnerium. 39
Status Braſiliæ referente Mauritio. 53
Strutio. 22
Summa geſtorum à Mauritio. 55
Supplicium ſumitur de ignavis Ducibus. 31

T.

Tabulæ Braſiliæ Mauritianæ quatuor. 4
Tamarica Ingenia. 20
Tamendoa 22
Tapujæ Braſilianorum natio efferæ. 7
Tapujarum legati Comitem adeunt. 12
Tapujarum tria millia ſe Belgis jungunt. 30
Tapujarum deſcriptio, regiones. 418. *corporum habitus, mores, arma, rex.* 419. *lotionis ritus. victus, exercitia.* 420. *amores, Sponſæ, Sacerdotes & exorciſtæ.* 421. *infantum inciſio.* 42 *nobiles, matrimonia.* 424. *ſacra, medicina.* 425. *piſcatur* 426. *numen, purgandi modus.* 427. *feſta, certamina, anguibus veſcuntur, amicorum cadavera vorant.* 428. *etia oſſa & capillos, Regis inaugurandi mos.* 429. *animas immortales credunt, panis conficiendi modus.* 430. *Iandovius Re ejus facinus crudele.* 4
Tapujarum Rex filios ad Comitem mittit. 530. *Tapujæ aliqu unà trajiciunt.* ibi
Tatuſia. 2
Teca genus farris apud Chilenſes. 4
Teju lacerta 2
Termini Navigationis in Occidentem conſtetuti.

Tig

Tigrides. 222
Tourlonius hoſtem vincit. 303
Trajecti ad Moſam irruentem Papenheimium reppulit Mauritius. 47 & 48
Triplex hominum ordo, cui imperanduus. Militares, mercatores, & cives. 500
Truxillum. 42
Tuberones piſces. 225
Tucana avis. 223
Turris Garcia d' Avilae 106
Tupuja reticulum, quo infantes geſtant Braſilienſes. 37

V.

VElitationes Mauritij cum Banjola. 59
Vendere homines quibus familiare, quibus non. 76
Veſpucius. 24
Veterum de imperio maris contentiones. 8
Vidalius & Pachecus Pernambucum veniunt. 402
Villa rica civitatis & provinciae nomen in Chili. 444
Vlmeni praefecti Chilenſium. 449
Vna vel Hana fluvius & pagus. 58. & 68
Vnni arbor apud Chilenſes. 456
Vrbs Spiritus ſancti fruſtrà tentata. 321

Y.

YPupiapra Tritones. 225

Z.

ZAbucales arbores. 226
Zaire fluvius, Æthiopiae. 410

FINIS.

[illegible]

10526.

[illegible]

F 660
B 1915

Sheehan 1976